2005
SAMEDI
31 DECEMBRE
2006
DIMANCHE
1er JANVIER

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Անձնական առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 21.357 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.357

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Յաջող Պատասխանի Մաղթանքով

Տարեվերջի ծէ՞ս մը, թէ՝ նոր տարին մաղթելու էջով մը բանալու նախաքայլ. հաշուեկշիռ անելոյ, ինչպէս ճիշդ պէս կ՚ընկերանայ փափաքով, քէֆ մը շուայտ մը քայլերուն, քանի Դեկտեմբերեան օրերը կը հասնին ու Յունուարը կը մօտենայ:

Ան՝ հաշուեկշիռը կը պարտադրէ ինքզինք, եթէ նոյնիսկ ոչ անհատական ամէն մէկուս զատ, զատ, ամենուայն հաւաքական պարտականութեան պէս: Ու ո՞րն է վայրը աւելի յարմար անոր, քան թերթի մը էջը որ կը կարդէ հինն ու նորը: Ցաւակցային այն թերթը որ "Յառաջ"ին նման տպարանին առաջարկին համար կը բանայ կէսօրին, ընթերցողին հանելու համար յաջորդ առաւօտուն: Ուստի սա շուրս էջերը հաշուեկշիռին զոյգ թեւերը թող ըլլան Դեկտ. 31էն Յունուար 1 երկարող:

Տարի մը կը գլորի մէկ ծայրէն միւսը այդ թերթի, նժարներուն մէջ կուտակած անցեալն ու այն որ գրուած ապերանք է պագին: "Ինչ տարաւ ու ի՞նչեր բերաւ"ն չէհացող հարցուածն է յաւերժական, որուն պատասխանը նոր է ամէն անգամուն:

2005ը բաւական տուեալ ունէր, կէս լեցուն գաւաթին գաղափար՝ յաղթանակով յառաջանալու: Հայաստան, Արցախ, Սփիւռքի պարագաները զատ, զատ այդ բաւական առատ տուող կողմեր ունեցան:

Հայաստանը հակառակ անդրադառնալի ներքին զարգացումներուն, մնաց կայուն, որոշ բարեկեր ալ ստացաւ. մասնաւորաբար Երեւանը վերաշինութիւն, ալեւս մանաւանդ շէնքերու պատշաճ ընթացքի յայտարար նկատուեցաւ: Բայց առոր քով ներքին կայունութեան բաղադրութեան հանել ընդդիմութեան անդադար մարտերուն, քաղաքականութեան անպատասխանութեան թէ՛մը. իսկ երեք ընտանիքներէն յանուն նոր Երեւանին վտարուածներու ողբերգութիւնը բաւական գունաւեց ա՛յդ գնով բերուած արդիականացումը: Էջը դարձնողը պիտի գտնէ տակաւին ուրիշ տխուր իրականութիւն մը. "երեք հազար տարուան մշակոյթի տէր" Հայը չէ կըրցած ժառանգութիւն պահելու իմաստութիւնը խրացնել:

Արցախի մասին կարդալ, մտածել որքա՛ն լաւ էր Նոյեմբերի համազգային հանգանակութեան օրերուն: Վերջապէս երկիր պահելու, կառուցելու կարողութեան տիրացածի ո՛չ արհամարհելի փաստը կը տրուէր գոյացած °իլլոններով: Ամիս մը ետք սակայն շշուկներ, լուրեր կարգաւորման ձեւերու մասին կը խօսէին, որոնց մտածումն իսկ վանելի էր ամէն Հայու:

Սփի՞ւռքը. իր վաղուան նկատմամբ անհաւատ ու յատկապէս անփոյթի փառաւոր ապացոյցը արձանագրուեցաւ հոս, Մելգոնեանի նման վարժարանի մը փակումին անպատասխանատու քայլով. քայլ որ կ՚ամփոփէր մարտավարական սըխալն ու դաւաճանութիւնը: Ու տխրկա՝ ճիշդ այն պահուն երբ Սփիւռքը ամէն ատենէ աւելի պէտք ունէր ամրանալու. կային այդ ուղղութեամբ կազմակերպչական քիչ-շատ լուրջ նախաձեռնութիւններ, Անգարան Հայ Դատի նիւթով յատակութեամբ կը զանազանէր Հայաստան ու Սփիւռք, վերջինը նկատելով աւելի կարծր կորիզը որ կը խանգարէր իր հաշիւները: Ու նոյն Սփիւռքին սրտին վըրայ նոյն օրերուն Մելգոնեան կը փակուէր:

Ի՞նչպէս ըսել որ Հայաստանի կայունութենէն, շինարարութենէն զեղչուի անզօր ընդդիմութեան, տնազուրկ բազմութեան ցաւը: Արցախը մնայ հանգանակութեան ձգած պատկերով, իսկ Մելգոնեանի նիւթով բացուած դատը առաջնորդէ դպրոցին շարունակութեան, արդարութիւնը իր երեսին թքնելու նոր առիթ չտայ մեզի...

Բարի՛ պատասխան ու բարի՛ Նոր Տարի:

Ա. Թ.

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Առաւօտ Լուսոյ

Ամէն Ամանոր շողշողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մռայլ ու միօրինակ:

Մանաւանդ երբ արեւը կ՚ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ ծըփուն:

Արդէն մեր կոնակն ունինք աւելի քան հրեսուն տարուան բեռ, եւ սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մնացեալի մասին:

Մինչեւ ե՞րբ: Ի՞նչպէս: Ինչո՞ւ այսպէս...

Իսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք դարերէն բխած եղանակը - «Առաւօտ Լուսոյ»:

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը:

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները, - դէպի բարձունք եւ խորութիւն:

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վըրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը իրիկուն չեղած:

Եւ սակայն պիտի քալենք: Ճամբանե՛րը պիտի կտրենք անընդհատ ու անվըհատ, միշտ ջահ ի ձեռին:

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան:

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ - «Առաւօտ Լուսոյ»: Բոլոր ճակատներուն վրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը:

Որքան խուսափի «Արեգակն արդար», այնքան պիտի դառնանք ժիր: Ըմբոստ եւ տոկուն:

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշէն իրաւունք պահանջել ճակատաբաց:

Պիտի ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու:

Պիտի գիտնանք լողալ, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով:

Պիտի գիտնանք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան եւ թմրութեան փոշիները:

Ճամբան պիտի հարթենք յառաջապահ երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն:

Պիտի կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմագոյն մշակոյթի:

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն:

Երիտասարդացում՝ նա՛եւ գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային գործունէութեան մէջ:

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ միշտ «Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք «Աշխարհ Ամենայն»:

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ:

Այսօր՝ ապրիլ երգելով: Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը:

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, ցամաքէ ցամաք:

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով:

Ցարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ: Ինչպէս երէկ՝ դժոխային պայմաններու տակ:

Մշուշը ուշ-կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն:

Շ.

1 Յունուար 1956

«ՀԱՅԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄ» ՊԱՏՄԱԲԱՆԻՆ ՔԱՅԼՆ ՈՒ ՅԵՏՔԱՅԼԸ

"Ֆոլէժ տը Ֆրանս"ի դասախօս, Ազգ. Մատենադարանի նախկին վարիչ պատմաբան էմանիւէլ լը Ռուա Լատիւրի տընտեսական, ընկերային պատմութեան, մտայնութիւններու պատմութեան մարզերուն մէջ արդի Ֆրանսական միտքը խորապէս նորոգած հեղինակութիւն է: Հետեւաբար երբ այս յատկանիշներուն տէր դէմք մը Հարցազրոյց կու տայ Թըրքական թերթի մը ու կ՚արտայայտուի պատմութիւն - քաղաքականութիւն յարաբերութեան մասին, անտարբեր չի կրնար ձգել:

Հասկնալի է որ նշուած յարաբերութեան Հայկական Ցեղասպանութեան առընչուած գլուխն է Թուրք լրագրողը հետաքրքրողը. նիւթ որ անընդունելի չփոթի մը պատճառով այժմէականացաւ Ֆըրանսական քաղաքական մարզին ու լըրասփիւռներուն մէջ, ուր բուն հարցը գաղթատիրութեան մեկնաբանութիւնն էր, մինչ ցեղասպանութիւնը որպէս զուտ քաղաքական խնդիր, ոչինչ կրնար ունենալ անոր մէջ:

Է. լը Ռուա Լատիւրի ըսած է "Զամա-Ն"ի (Դեկտ. 25) թղթակիցին թէ պատմաբանները կը գրեն պատմութիւնը եւ ոչ թէ քաղաքական մարդիկը. այդ առումով ալ քննադատած է Ֆրանսայի Խորհըրդարանին 2001ի ճանաչումի օրէնքը: Անոր հետ 86 տարեկան պատմաբանը ըսած է թէ ինք բարեկամ է Հայերու: Այսուհանդերձ պատճառ չի տեսներ 1915ի պատահարներուն մասին օրէնք հրապարակելու: Անոր մէջ չեշտած է երեսփոխաններուն անգիտութեան դերը. անոնք առհասարակ պատմութեան մասին կարծիք յայտնելու դիրքին մէջ չեն: Մէկ բան է գերիներու, զոհերու կարեկցիլ, այլ բան՝ պատմութիւն գրել: Ան "ծիծաղելի" որակած է գաղթատիրութեան դրական կողմերուն վրայ ծանրանալու հրահանգն ալ: Այդ մասին նոր օրէնքը "աղէտ" մըն է իր համոզումով. քաղաքական մարդիկը պարտին տեսնել թէ ի՛նչ կ՚ըսեն պատմաբանները. անոնք լուրջ մարդիկ են, բայց ո՛չ՝ քաղաքական դէմքերը:

Ինչ կը վերաբերի Հայերու բարեկամ մը ըլլալուն, Լատիւրի ըսած է թէ ինք բարեկամ է Փ. Տէվէճեանին, զինք "Թուրք" կը կոչէ, Պալատիւրն ալ Թուրք է, բայց ըսուածին դէջ մեկնաբանութիւն պէտք չէ տալ...

Պատմաբանը չի ժխտեր թէ մեծ թիւով Հայեր մահացած են 1915ին, կոտորած էր կատարուածը, բայց երբ հարցը կը վերաբերի զանոնք "ցեղասպանութիւն" կոչելուն, կ՚ըսէ. "Ցեղասպանութիւն եզրը Հրեաներուն պարագային համար գործածուած է. միւսներուն պէտք է այլ անուանում տալ":

Քանի մը օր ետք (Դեկտ. 29) նոյն պատմաբանը անդրադառնալով իր հարցազրոյցին պատմաբան Սեդա-Գլէր Մուրատեանի հակազդեցութեան, կը գրէ. "Սիրելի Տիկին, խորապէս կը ցաւիմ այս պատմութեան" ու կը կցէ հինգ կէտերէ բաղկացած էջ մը:

Առաջին կէտով կը կրկնէ "ցեղասպանութիւն" եզրին Ողջակէզին նման Բ. աշխարհամարտի ընթացքին Հրեաներու պարագային յատուկ ըլլալու տեսակէտը: Կ՚աւելցնէ թէ կը դատապարտէ անշուշտ զանգուածային միւս կոտորածները. "Իրականութեան մէջ անառարկելի է որ կատարուածը հայկական ցեղասպանութիւն է եւ մեծապէս յանցաւոր եմ այդ ձեւով արտայայտուած ըլլալով. ներողութիւն կը խնդրեմ ու զղջումս կը յայտնեմ հայ համայնքին զոր, գիտակից եմ, վիրաւորած եմ" կ՚ըսէ ապա կը շարունակէ թէ շատ թեթեւութեամբ վարուած է Թուրք լրագրողներու հետ. իր նպատակը եղած է ցեղասպանութեան եզ-

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

2006

BONNE ANNEE

ԿԷՍ ՄՆԱՑԱԾ ՃԱՄԲԱՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ժամանակին
Հայաստանը սովետական էր,
իսկ ես
խելքը գլուխը
աղջիկ մըն էի...

Ժամանակուան
օրերէն մէկը,
ինչպէ՞ս եղաւ,
ո՞ր հովը փչեց,
ուրտեղէ՞ն փչեց,
ես ալ
խելքս թռցուցի՜,
հօրս սրինգը առի՜,
գլո՛ւխս ալ առի,
ելայ գացի՜...

Հազար անգամ
պիտի չկրկնեմ
թէ ո՛ւր ելայ գացի,
կ՚ըսեն
յետոյ բերանս
մա՛զ կը բուսնի...
Ա՛յն ժամանակ
բոլո՛րը
Ամերիկա՛ կ՚երթային,
ես ալ ելայ
Հայաստա՛ն գացի...
Անշուշտ
Սովետակա՛ն Հայաստան...

Ի՞նչ...
ուրիշ Հայաստան
չկա՞ր...
շա՛տ կը սխալիք,
ի հարկէ՛ կար...

Մեր թաղը՝
ուր որ ծնած էի
ու կը մեծնայի,
վերը վարը
եւ դիմացը
դուռ դրացի
վրայ վրայի
մէկը միւսին
ծուռ չիտակ
մէկ աչքով
աչքին պոչով
կը նայի՜
կը գանգատի՜
կը վիճաբանի՜
կը սիրաբանի՜
յետոյ
աստիճաններէն վեր
աջին
նե՛ղ փողոց մը
եւ քիչ մը անդին
մեր դպրոցը՝
բակին մէջն ալ
մեր եկեղեցին՝
զանգը
ժամկոչը
Թաղում Հարսանիք
Հարսնիքի շաքա՛ր
հրամմէ՜
հատ մըն ալ դո՛ւն առ
տարոսը քեզի՜
տարոսը ինծի՜
կեանք երջանիկ
մենք մեզի
Հայաստան մը պզտիկ...

Ա՛յն ժամանակ,
բոլո՛րը
Ամերիկա՛ կ՚երթային,
ես ալ
մեր պզտի՛կ Հայաստանէն
ելայ գացի
Սովետակա՛ն Հայաստան,
որ ստանամ
երաժշտութեա՛ն վկայական...

Ե՛ս որոշած էի...
սա՛ր անո՛ր խօսքը
բնա՛ւ մտիկ չըրի...
չէ՞ որ խելքս թռցուցեր էի...
Հօրս սրինգը առի
գլուխս ալ առի
ելայ գացի...

Երաժշտութեան
խե՛նթ մըն էր հայրս...
Երբ բժիշկ իր հօրը,
այսինքն մեծհօրս,
քաջաբար խոստովանած է
թէ ինք
երաժի՛շտ դառնալ կ՚ուզէ,
բժիշկ իր հօրմէն,
այսինքն մեծհօրմէս,
ստացած է
ապտակ մը ձախակողմեան
որպէս պատասխան...

Այո՛...
ա՛յն ժամանակ
ապտակը
բնակա՛ն էր,
անխուսափելի՛,
մեզի հետ
կ՚ապրէր
կ՚իշխէր...
Թա՛ղը
տո՛ւնը
դպրո՛ցը
զանազա՜ն
զարմանազա՜ն
ապտակներ կը պտըտէին,
որոնց մէջ ամէնէն ուժե՛ղը
ձա՛խ կողմէն իջնողն էր...
Ձախ կողմէն ապտակ ուտո՛ղը
կ՚երթար պատին կը փակէր
եւ հարցը
այդպիսով
վե՛րջ կը գտնէր...
Ձախ կողմէն իջած
ապտակէն ետք
ինքզինք արդարացնել
բացատրել
շարունակել
սա՜նկ
անա՜նկ
չէ՜
ատա՜նկ
գոյութիւն չունէ՛ր...
Ամէն մարդ
ըսելիքը
լեզուին վրայէն
ե՛տ կը սահեցնէր,
փորին մէջ
քառասուն տարի կը պահէր,
բերանը կը գոցէր
ու տե՛ղը կը նստէր...

Երաժի՞շտ...
այն ալ
ա՞յն ժամանակ...
ի՛նչ ըսել էր,
տեսնուա՞ծ բան էր,
ո՛ւր լսուած էր...
Չէ՛...
Տոքթորին տղան
կը դառնար տոքթոր
անպայմա՛ն,
իսկ եթէ համաձայն չէր տղան,
այդ պարագային
կրնար ունենալ
դեղագործութեա՛ն վկայական
եւ մօտիկ ապագային
անշո՛ւշտ դեղարա՜ն...
կամ ա՛ս
կամ ա՜ն...
չկա՛ր ուրիշ բան...

Ես՝
մեր ընտանեկան ծառէն
շատո՜նց ինկած
անհաս պտուղ,
ոչ սի՛րտը ունիմ,
ոչ ալ ժամանա՛կը,
մագլցելու
բարձրանալու
մեր ծառը ընտանեկան
պրպտելու
ստուգաբանելու,
թէ
հօրս ընտանիքին մէջ
մինչեւ քանի՞երորդ պորտը
ունէին
մե՛ծ տոքթորի տիտղոսը...

Օրէնքով
պէտք է ըլլայ
մինչեւ եօթներորդ պորտը...
այդ մէկը
բոլո՛րս ալ
շատո՜նց գիտենք
նորութիւն չէ՛...
Ի՞նչ որ է,
չերկարե՛մ,
ըսելիքս այն է
թէ
մեծ հօրս ապտակովը ձախակողմեան
հայրս ստացաւ
դեղագործութեա՛ն վկայական
եւ կէս մնաց
իր կոչումին ճամբան...

Կը կարծեմ
հօրս
ներքին փոթորիկները
այդ ապտակէն ետք սկսան,
ու երբե՛ք չհանդարտեցան,
եւ երբ
ծննդեանս օրը
բացի աչքերս
ու ճանչցայ հայրս
արդէն
վարձու տուած էր ան
թէ՛ դեղարան
թէ՛ վկայական
եւ դարձած էր
անբուժելի խենթ մը
երաժշտութեան...

Քաղաքին բոլո՛ր
տաղանդաւոր
պսակաւոր
գրպանը ծակած
կամ չուառած
երաժիշտները
միշտ մեր տունն էին...
տեղը նե՛ղ
իսկ հայրս
ձայնե՛ղ...
Թաւ ձայնով կ՚երգէ՛ր,
կ՚երգէի՛ն երկձայն,
քառաձայն,
բազմաձայն...
Կը նուագէ՛ր,
կը նուագէի՛ն
տեսա՛կ տեսակ նուագարան
արեւը հազի՛ւ ծագած
մինչեւ
ո՛ւշ ժամերը
կէս գիշերուան...
Դուրսէն
ան որ կ՚անցնէր
կը լսէր,
մի քանի աստիճաններէն
վե՛ր կ՚ելլէր,
իր տունին պէս
նե՛րս կը մտնէր,
արդէն դուռը մի՛շտ բաց էր,
- այդ ժամանակ
դռները մի՛շտ բաց էին -
իսկ գլուխ գործո՛ցը
ամէ՛ն մարդ
հօրս
տոքթո՛ր կը կանչէր...
միայն մեծհօրս ականջը լսէ՛ր...
արդեօք վերի Երուսաղէմէն կը լսէ՞ր...

Մեր թաղին մէջ
անվե՛րջ համերգ էր...
Դրացիները
վերէն վարէն
դիմացէն
կը վայելէի՜ն...
բայց երբ համերգը
երկարեցա՛ւ,
օրե՛ր
ամիսնե՛ր
տարինե՛ր,
գլուխները
արդուկուեցա՜ն,
ուստի
գանգատները սկսա՜ն...

Երբ գանգատները
հետզհետէ բազմացան,
ու մեր տանը սեմին բազմեցան,
հայրս ստիպուած
մե՛ծ նուագարաններէն
վա՛զ անցաւ
ու սրի՛նգը
ձեռքը առաւ...

Համե՛ստ էր սրինգը
դիւթի՛չ
հրապուրի՛չ
եւ անշուշտ
համոզի՛չ...
մեր տանը սեմին
գանգա՛տ մանգատ
չմնաց...

Ու նուագեց հայրս
անվե՛րջ...
կը նուագէր նստած,
կը նուագէր պառկած,
տաքին ցուրտին
երբ ուրախ էր,
երբ տխուր էր,
եւ տակաւին
ուր որ երթար
սրինգը միշտ
հետը կ՚ըլլար
թեւին տակ
ամո՛ւր սեղմած...
Սրինգին հնչիւնները
մեր տան մէջ
յաւե՛րժ պար էին բռնած,
երբ օր մըն ալ
տնեցիները անդրադարձան
ու շա՛տ զարմացան
թէ ես՝
ընդամէնը եօթը տարեկան
յանկարծ
սրինգը ձեռքս առած
չէն շնորհքով
նուագածու էի դարձած...
Ե՛ս ալ զարմացայ
թէ տնեցիները
ինչո՞ւ զարմացան...
չէ՞ որ
ծնած օրէս
սրինգին հնչիւններով
պարուրուած էի,
ուզէի՛ չուզէի
ե՛ս ալ պիտի նուագէի
չէ՞...

Հայրս մէկ,
ես ալ
ձեռք կայ մէկ,
ինք մե՛ծ մէկ
ես պզտի՛կ մէկ
եղանք երկու
- մե՛ծ ու պզտի՛կ -
նուագածու...

Երաժշտութեան խենթ հայրս,
երաժի՛շտ ծնած էր
սակայն
երաժշտութեա՛ն վկայական
դժբախտաբար չունէ՛ր...
իրեն համար
իր կոչումին ճամբան
կէս մնացած էր...
Եւ այդպէս ալ
կիսատ մնաց,
երբ օր մը
յանկարծակի
ելաւ
մեր աշխարհէն
անվերադա՛րձ հեռացաւ
սուգի մատնելով
տաղանդաւոր
պսակաւոր
գրպանը ծակած
եւ չուառած
բոլո՛ր երաժիշտները
մեր քաղաքին
եւ անշուշտ
ընտանիքս
սրինգը ու զիս...

Այն ժամանակուան
օրերէն մէկը,
երբ բոլորը
Ամերիկա՛ կ՚երթային,
ես ալ
Հայաստա՛ն երթալ որոշեցի...
Դուռ դրացի
եկեղեցի
մի՛ երթար ըսին
գլխուս երկա՛ր
աւետարա՛ն կարդացին
համոզե՛լ փորձեցին
անօգո՛ւտ...
յամառօրէն
պոզերս տնկած
գլո՛ւխ բռնեցի
չլսելու տուի...
Ստիպուած
աւետարանը
թեւիս տակը դրին
Աստուած հետդ ըլլայ ըսին
ու աղօթքով
աղի արցունքով
զիս ղրկեցի՜ն...

Հօրս սրինգը առի՜
մեր պզտի՛կ Հայաստանէն
ելայ գացի
Սովետակա՛ն Հայաստան,
որ ստանամ
երաժշտութեա՛ն վկայական
ամբողջացնելու
հօրս կէս ձգած
ի՛ր կոչումին ճամբան...

Կա՛ր ու չկա՛ր
Հայաստա՜ն մը սովետական
ուր
կարմիր դրօշակ կար,
դրօշակնե՜ր...
Լենին պապիկին գլուխը կար,
գլուխնե՜ր...
ուրիշ բաներ մըն ալ կային

թուկ մնացածը
չկա՛յ…
ի՞նչ ընենք
ա՛ս է որ կայ
կ՚ըսէին…
Աս ալ որ չըլլա՛յ…
Ուզեմ չուզեմ
մէկ աչքս գոցեցի
միա՛յն լաւ բաները դիտեցի
ոչ լաւ բաները
երբ թէ չնկատեցի
ականջիս եռեւը նետեցի
ու հօրս կոչումին ճամբան
շարունակեցի՛…
նուագեցի՛
ինծի՛ համար
նուագեցի՛
հօ՛րս համար
երե՛ք տարի…

Սակայն դժբախտաբա՛ր…
պատմութիւնը կը կրկնուի՛…
Այո՛…
չա՛տ ճիշդ է
այն ինչ որ
ճի՛շդ հիմա
այս վայրկեանիս
ձեր միտքէն կ՚անցնի…
ես ալ
հօրս նման
հօրս ճամբան
կիսատ ձգեցի…
ստիպուա՛ծ էի…
ելայ գացի՛
նոր հեռունե՛ր
ու հօրս նման
ես ալ մի՛շտ
կիսատ մնացի…

Ցաւա՛լի…
սակայն այս ամբողջը
հի՛ն պատմութիւն…
հինցած տարինե՛ր,
անցած են
երկա՛ր տարիներ,
եկէք չըլլանք հի՛ն վերքեր…

Բայց եւ այնպէս
եկուր տե՛ս
երկա՛ր տարիներ ետք,
հինցա՛ծ տարիներէն
ուրտեղէ՞ն ուր
դիմա՛ցս կ՚ելլեն
թաղէն
դպրոցէն
եկեղեցիէն
ծանօթներ
բարեկամներ
փոշիներուն տակ
մոռցուած անձեր
երեսիս կը նային
կը ժպտին
չես փոխուած կ՚ըսեն
– ի՞նչ կ՚ըսես
դո՛ւն ալ նոյնն ես –
եւ վերջապէս
սրինգդ ո՞ւր է
տակաւին միշտ
կը նուագե՛ս

Այսօր
երկա՛ր տարիներ ետք
իր տուփին մէջ փակուած
թեւիս տակ պահուած
հօրս սրինգը յոգնած
խորո՛ւնկ քուն է մտած…
սակայն հնչիւննե՛րը
լեզուիս վրայ
անվե՛րջ պար են բռնած
Մէկիկ մէկիկ
անվե՛րջ կը շոյեմ
լեզուիս վրայ
կէս կատակ
կէս շիտակ
կը շարեմ
ու հօրս սրինգին նման
կը փչե՛մ
սպիտակ թուղթին կը յանձնեմ…

Հնչիւննե՛ր
տարբեր տեսակ
այս թուղթին վրայ սպիտակ
ձեռքէ ձեռք
կը թռի՛ն
ու կ՚երթա՛ն
ցիր ու ցա՛ն…
թող թռի՛ն
ուր որ ուզեն
թող երթա՛ն
թերեւս
իրե՛նք
կ՚ամբողջացնեն
իմ ու հօրս
կէս մնացած ճամբան…

Ա. Ս.

ՀԱՅ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԾՐՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Ամփոփելով մշակութային տարին Հայաստանում կարող ենք ասել, որ այն բազմաոճ ու յագեցած էր: Վայելեցինք Ռուսաստանի օրերը, «Ոսկէ Ծիրան» փառատօնը, Ռուսական պալէդի ելոյթները, Նորմայի կինոտարբերակի ներկայացումը եւ այլն:

Ուրախութեամբ ու վստահաբար կարող ենք ասել, որ Երեւանի մշակութային աշունն իտալական ներկապնակից էր գունաւորուած: Իրապէս, Հոկտեմբերի 2–ից մինչեւ Նոյեմբերի 5–ը տօն էր մշակոյթի սիրահարների համար: Նրանք չօչափելիօրէն զգացին Իտալիան բազմաթիւ կինոդիտումների, օփերային ներկայացումների, գրականութեան, լուսանկարների, նոյնիսկ բեմական զգեստների ցուցադրութեան ու դիտաժողովների շնորհիւ: Կազմակերպուեցին նաեւ իտալերէն լեզուին նուիրուած միջոցառումներ: Այսպիսով, հիացմունքով եւ սիրով յետադարձուեցին դեռեւս 1987-ին Իտալիայում տեղի ունեցած հայկական օրերը, որոնց «պատասխան» օրերն այն ժամանակ չկայացան ժամանակների եւ խառնակ իրադարձութիւնների պատճառաւ:

Որ հայ-իտալական օրերն իրօք բարեկամական էին, ապացուցեցին յատկապէս հայ - իտալական միամսեակի բացումն ու «Հայվենետ. Սուրբ Ղազարի գանձերը» ցուցադրութիւնը Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահում, ինչպէս նաեւ Խնկօ Ապօր գրադարանում կազմակերպուած «Իտալահայ համայնքն իր մասին» վերտառութեամբ հանդիպումը:

Ցատկանշական է, որ հայ-իտալական օրերի կազմակերպիչներ կարելի է համարել ոչ աւելի, ոչ պակաս երկու երկրների նախագահներին, ովքեր պայմանաւորուեցին բարեկամական օրերի անցկացման մասին, երբ Ռ. Քոչարեանը պաշտօնական այցով գտնւում էր Իտալիայում: (Հայ-իտալական յարաբերութիւնները պատկերացնելու համար պակաս էական չէ հանգամանքը, որ Իտալիայի խորհրդարանը 2000 թուականին ընդունեց Հայոց ցեղասպանութեան փաստը):

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐ՝ ՀԱՅՈՑ ՄՏԱՒՈՐ ԲՈՂԲՈՋԸ, ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՐԱՐՏ ՃԻՒՂԻՆ

Հայ եւ իտալացի ժողովուրդների սիրոյ եւ փոխըմբռնման եզակի օրինակ է Մխիթարեան միաբանութիւնը: Այս հայրենանուէր հոգեւորական - մտաւորականների դարբնոցը ծնունդ առաւ 1700-ական թուականներին եւ հանդիսացաւ Հայոց մշակոյթի բարգաւաճման մի փոքրիկ կղզի իտալական ջրերի վրայ: Մխիթարեան միաբանութեան անդամ Հ. Ցարութիւն Պզտիկեանն այսպէս է բնութագրում Մխիթարեանների գործունէութիւնը «Տասնըութերորդ դարը Հայաստանի պատմութեան ամենամութ ժամանակահատուածն է: Ռուսեւթրքական պատերազմները, Շահ Ապասի ասպատակութիւնները, համատարած աղքատութիւնն ու տեղահանութիւնները, սով եւ այլն խեղճացուցած էին ժողովուրդը, կտրած՝ անոր գաղափարախօսական ողնաշարը, մինչդեռ միեւնոյն թուականներուն վենետիկեան խաղաղ ջուրերուն մէջ սքանչելի կազմակերպուածութեամբ կը ծաղկէր հայ մշակոյթը, որուն մէջ եւրոպական մակարդակի արուեստի գործեր կը ստեղծուէին»: Մխիթարեանները ստեղծեցին կրթադաստիարակչական մի շարժում, որի շնորհիւ շրջանաւարտ սաները ուսանելով եւ ապա վերադառնալով իրենց ծննդավայրերը, Հայոց գիր ու դպրականութիւն էին տարածում, լուսաւորում իրենց երկրացի ազգակիցներին:

Ներկայ ժամանակներում Մխիթարեան միաբանութիւնը շարունակում է իր մշակութային առաքելութիւնը, տարածուելու հնարաւորութիւն տեսնելով մայր հայրենիքում: «Մխիթարեանները 8 վարժարան ունէին աշխարհի մէջ. բայց մենք կ՚ուզենք այդ արտասահմանեան դպրոցները տեղական կամ եկեղեցական իշխանութիւններու ձգել, որովհետեւ այլեւս Հայրենիքի անկախութիւնը հնարաւորութիւն կու տայ հոն նոր սերունդին մասին մտածելու: Ատոր համար նպատակ ունինք Հայաստանի մէջ դպրոց մը բանալու», ասում է վարդապետը:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԳԱՆՁԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀՈՒՄ

«Իտալական հողից է ծնունդ առնում հայ տպագրութիւնը, որ ինչպէս բոլոր ժողովուրդների կեանքում, նշանակալի իրադարձութիւն եղաւ Հայոց պատմութեան մէջ: Հայ մշակոյթին անփոխարինելի վաստակ է մատուցել Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը իր երեք հարիւրամեայ մշակութային ժառանգութեամբ: Մխիթարեան գիտնական միաբանների համաստեղութիւնը միշտ լուսաւորելու է հայ մշակոյթի երկինքը եւ երախտագիտութեամբ է յիշուելու մեր ժողովրդի կողմից»: Ահա այսպէս գնահատեց Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հոկտեմբերի 2ին բացելով «Հայվենետ. Սուրբ Ղազարի գանձերը» ցուցահանդէսը Հայաստանի ազգային պատկերասրահում: Հետաքրքրական է, որ բազմաթիւ այցելուները շրջելով Ս. Ղազարից բերուած եւ նաեւ Հայաստանի ազգային պատկերասրահի ֆոնտերից հանուած ցուցանմոյշներով զարդարուն դահլիճներում, «Շնորհաւոր Մխիթարեան տօնը» բառերով էին ողջունում միմեանց: Նրանք հետաքրքրութեամբ էին դիտում առաջին տպագիր գրքերը, քարտէզներն ու իտալացի համբաւաւոր նկարիչների հեղինակած կտաւները, որոնց թեմաներն ու հերոսները բացառապէս հայկական էին: «Ցուցահանդէսը համբուրթեան մեծ մասի համար յայտնութիւն է, նաեւ կարեւոր երեւոյթ մասնագիտական շրջանակների համար», ասաց արուեստաբան Լեւոն Չուգասզեանը: Մեծ բաւականութիւն է այստեղ տեսնել այն աշխատանքները, որոնք պահւում են Ս. Ղազարի գանձերում կամ պատկերասրահներում: Իսկ ինչ վերաբերում է Ս. Ղազարի գանձերին, ասեմ, որ առանց նրանց, նաեւ Վիէննայի Մխիթարեան վանքի հաւաքածուի, դժուար է պատկերացնել հայ արուեստի պատմութեան ամենայնի ուսումնասիրութիւնը. նաեւ ցաւալի է որ Ս. Ղազարի հաւաքածուն շատ քիչ է հրատարակուած: Այն, որ իտալացիները հայ սուրբեր են նկարել, պատահական չէ, քանի որ Հայերը դեռ վաղ քրիստոնէական շրջանից են ապրում Իտալացիների մէջ: Բնական է, որ նրանք նաեւ եկեղեցիներ են կառուցել», ասում է արուեստաբանը:

Թէ ինչ տուեցին այդ մշակութային օրերը հասարակ հանդիսատեսին, կարելի է չօշափելիօրէն զգալ, կարդալով Ազգային պատկերասրահի այցելուների կարծիքների տետրը: Այնտեղ տեղ է գտել նաեւ մի աշակերտուհու եզրակացութիւնը. «Ես հիմա աւելի հպարտ եմ որ հայ եմ»:

«Այս օրերուն Հայաստանի ժողովուրդը չօշափեց իտալահայ մշակոյթը, քանի որ Ս. Ղազարը մինչեւ այսօր տեսիլքի պէս բան մըն էր: Այնտեղի մշակոյթն հոս ներկայացնելով տեսիլքը շօշափելի եւ հաւաստի բնոյթ առաւ: Սա ամենամեծ ներդրումն է եւ հայ վենետիկեան օրերուն յաջողութեան գրաւականը», ասում է Հ. Ցարութիւն Վրդ. Պզտիկեանը:

«Հայվենետ»ը կը շարունակուի մինչեւ տարուայ վերջ:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ԹԻՒԵՐ ԱՂԷՏԻ ԳՕՏԻԷՆ

1988ի երկրաշարժին 17րդ տարելիցը նշուեցաւ առաւելաբար զոհերուն մատուցուած յարգանքով. ծաղկեպսակներու զետեղում, ոգեկոչումի ելոյթներով, եւլն.: Այլեւս քիչ մը ամէն բանի նկատմամբ ծաւալող անտարբերութիւնը, յոգնութիւնը թոյլ չտուին շատ անդրադառնալու թէ նոյն «հոգածութիւնը» չէին վայելեր ողջ մնացածները, յատկապէս առանց օթեւանի մնացածները:

«168 ժամ» շաբաթաթերթին մէջ (Դեկտ. 8–9) Արման Գալոյեան մանրամասն հաշուետուութիւն մը ամփոփած է անցած 17 տարուան շինարարական գործունէութենէն:

Երկրաշարժը ամբողջովին, կամ մասամբ աւերած էր 3.677.000 քառ. մեթր բնակութեան մակերես, ինչ որ կը նշանակէր 30 հազար 298 բնակարան: Լ. Տէր Պետրոսեանի իշխանութեան օրով Շիրակի մարզին մէջ կարելի եղաւ վերականգնել 9410 բնակարան, ինչ որ ընդհանուր կորուստին 31%ը կը կազմէր: 1988ի իշխանութեան փոփոխութենէն ետք երկու անգամ կրճատուեցաւ շինարարութեան չափը: Յաջորդ երկու տարին անյաջող շրջան եղաւ աղէտի գօտիին վերականգնումին առումով: 1998–2001ի համար նախատեսուած 16 հազար 40 բնակարանէն միայն 1292ը կառուցուեցաւ տակաւին 14.750 ընտանիք անօթեւան ձգելով:

Շարժումը թափ առաւ 2001ին, շնորհիւ Գ. Գրիգորեանի մեծագումար յատկացումէն 45 միլիոն տոլարին այդ գործին տրամադրուելուն: Այս անգամ ալ ծրագրուեցաւ տասը հազար բնակարան չինել, հակառակ անտունններու աւելի մեծ թիւին. ու ծրագիրը ամբողջովին չիրականացաւ: Գիւմրիի մէջ 120 բնակարան պակաս կառուցուեցան, քանի մը շէնքեր վերի յարկերը զանց առնուեցան, եւլն.: Մինչեւ 2003 աւարտած էր 3.595 բնակարան:

Անոնց հետ մօտ 6700 ընտանիքի ալ «Բնակարանի գնման վկայագիր» տրուեցաւ: Անոնցմէ հազիւ 4500ը կրցան տուն գնել ու նորէն նախատեսումը ամբողջութեամբ չիրականացաւ:

Ա. Գալոյեան կը գրէ թէ 2004 եւ 2005-ին Գիւմրիի մէջ այլեւս ո՛չ պետական պիւտճէէն, ո՛չ այլ աղբիւրէ, ոչ մէկ բնակարան կառուցուեցաւ: Անցնող տարուան ընթացքին 356 «բնակարանի գնման վկայագիր» բաժնուած է, բայց միայն 23 ընտանիք կրցած է տունի տէր դառնալ:

Յօդուածագիրը շատ լաւատես չէ մնացածին մասին. ամէնէն հաւանականը կը նկատէ Գ. Գրիգորեանի նոր նուիրատուութեան սպասելու ելքը: Առիկա ճակատագիրը պիտի ըլլայ 4.300 ընտանիքի որոնք տակաւին տուն չունին, երկրաշարժէն 17 տարի ետք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԻՆ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Երեւանի Թանգարանին նորակառոյց շէնքին մէջ վերջերս բացուած է գորգերու ցուցահանդէս մը, ԺԷ.–ԺԸ. դարերու աւանդական նմոյշներով. վիշապագորգ, աստղագորգ, մեղուագորգ, փեթակաորգ, եւլն.: Ցուցադրուած են նաեւ կարպետներ, նաեւ գորգագործական աշխատանքի իրեր:

Գորգերուն ամէնէն հինը 1780ական թըւականներու աշխատանք մը եղած է, նուռի բնական գոյնով, կենաց ծառի խորհրդապատկերներով: Հետաքրքրական նմոյշներու վերածուած են խորհրդային շրջանին գործուածները որոնց վրայ տեղ գտած են ՀԽՍՀ գերբը, պրոլետարիատի առաջնորդներու դիմանկարները, եւլն.:

Բացման խօսքով Թանգարանի տնօրէնը Արմենուհի Սարգսեան անդրադարձած է հայկական գորգի պատմութեան, ըսելով թէ հնագոյն ժամանակներու մէջ արմատներ ունի ան, զարդարած ըլլալով Աղ. Մակեդոնացիի, Ներոնի պալատները, աւելի ետք արաբ աշխարհագէտներ ու ճանապարհորդներ Ը. դարէն վկայած են անոր մասին, իսկ Եւրոպայի մէջ հայկական գորգը ճանաչում գտած է ԺԴ. դարէն, Վենետիկի յայտնի ճանապարհորդ Մարքօ Փոլոյի միջոցով:

Գորգի պատմութեան ժամանակակից շրջանը շատ դրական տուեալ չունի. "Հայաստանն այսօր գրեթէ գորգաթափ է եղել: Վերջին 30 տարիներին արտահանուել է մօտ հարիւր հազար գորգ: Մեր թանգարաններում պահպանուող գորգերի թիւը չի գերազանցում հինգ հազարը" ըսած է Ա. Սարգսեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՀԱՅԱԹԵՐԹ
1915, ա. տարի, թիւ 1–57

Անթիլիաս, 2005

(Շար. Ա. էջէն)

ըն որոշակի հասարակացումին դէմ ձայն բարձրացնել, բայց խօսքերը լայնօրէն զանցած են սկզբնական նպատակը:

Կը կրկէ Խորհրդարանին պատմութեան նիւթով օրէնք դնելու անձեռնհասութիւնը. կը ձայնակցի օրէնսդիր իշխանութեան պատմաբաններու գործին միջամտութեան դէմ ծառացող իր պաշտօնակիցներուն, վերջին կէտով կը նշէ թէ Թրքերէն չի գիտեր ու չէ կրցած իր հարցադրոյցին թարգմանութեան հակակշիռը ունենալ:

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ՓԱՄՈՒՔԻ ԴԷՄ ՄԷԿ ԴԱՏ ՋՆՋՈՒԵՑԱՒ

Դեկտեմբեր 29ին, Պոլսոյ մէկ դատախազը ջնջեց Օ. Փամուքի դէմ որոշուած դատերէն մէկը: Արդարեւ, ինչպէս գրած էինք, դրագէտը կը հետապնդուէր նաեւ անոր համար, որ գերմանական Տի Վելթ օրաթերթին յայտարարած էր. - "ԱԹՓ-ն (իշխանութեան գլուխը գտնուող կուսակցութիւնը) սպառնալիք մը չեմ նկատեր թուրք ժողովրդավարութեան համար: Դժբախտաբար, գլխաւոր սպառնալիքը բանակն է, որ երբեմն կը վնասէ ժողովրդավարութեան զարգացման":

Օ. Փամուք դատի պիտի չենթարկուի այս խօսքերուն համար, որովհետեւ Արդարադատութիւնը գտած է որ արտայայտութեան իր ազատութիւնը միայն գործածած է, բայց միշտ հետապնդուած է զուիցերական թերթին իր ըրած յայտարարութիւններուն համար, ինչ կը վերաբերի Հայերու Ցեղասպանութեան եւ Քիւրտերու ջարդերուն: Այս դատը յետաձգուած է Փետր. 7ին:

Այս հարցերուն առընչութեամբ արտայայտուած են նաեւ Մարդկային Իրաւանց Լիկաներու Միջազգային Դաշնակցութիւնը եւ Թուրքիոյ իրեն անդամ կազմակերպութիւնները, խիստ կերպով դատապարտելով ինչ որ կը կատարուի եւ մասնաւորաբար Պատժական օրէնսգրքին թիւ 301 յօդուածը: Այս մասին, Արտաքին նախարար Կիւլ ալ ըսած էր թէ անկարելի չէ որ փոփոխութիւն կամ սրբագրութիւն կատարուի (տե՛ս. "Յառաջ", Դեկտեմբեր 30):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, Դեկտ. 29-ին խորտակուեցաւ սայլ մը եւ երկու Պաքիստանցիներ սպաննուած են, երբ պաքիստանցի քամիոն մը ռումբ մը պայթեցուցած է անցքի ճամբու մը վրայ: Ութ ուրիշ անձեր ալ վիրաւորուած են, որոնց հինգը՝ պաքիստանցի անցորդներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ութերորդ ամիսն ըլլալով, Նոյեմբերին գործազրկութիւնը նուազում մը արձանագրած է, այս անգամ 1,2%: Սենտիքաները շատ համաձայն չեն այս թիւերուն, մինչ իշխանութիւնները զանոնք կը վերագրեն ընկերային նոր կարգադրութիւններուն եւ լաւատես են ապագային համար: Ներկայիս գործազրկութեան համեմատութիւնը 9,6% է:

ՊՈՒՏԻՆ առաջարկած է Ուկրանիոյ 3,6 միլիառ տոլարի վարկ մը բանալ, օժանդակելու համար կազի նոր գիներով վաճառքին ու վերջ դնելու ծագած տարակարծութեան: Ուկրանիոյ Նախագահը մերժած է, մինչ Պուտին մեղադրած է Կազփրոմը եւ Նաֆթոկազը որ "իսկական տագնապի" մը ծնունդ տուած են: Եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ, Ռուսաստան կրնայ Յունուար 1էն դադրեցնել Ուկրանիոյ կազի մատակարարումը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Րաֆֆի Պալըգճեան 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին, իր մօր՝ Հռիփսիմէ Պալըգճեանի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ (2000, Յունուար 1):

★ ♠ ◇ ♣ □ ♡ ○ ♡ □ ♣ ◇ ♠ ★

UN BEAU CADEAU DE NOEL

Il est encore possible de commander le beau carré de soie **Hermès «Les Jardins d'Arménie»**, au prix de 250 Euros, au bénéfice exclusif de l'action humanitaire en Arménie de **Solidarité Protestante France-Arménie.**

Téléphoner au pasteur Samuel Sahagian: **06. 83. 09. 08. 19** ou à Jean Haroutunian: **01. 43. 25. 67. 91**

Adresser les chèques au nom de:
SPFA — 1 rue Cabanis
75014 PARIS.

★ ♠ ◇ ♣ □ ♡ ○ ♡ □ ♣ ◇ ♠ ★

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ
ԶԾՆՈՒՆԴՆ
ԵՒ ԶԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ
Տեառն մերոյ եւ փրկչին
Յիսուսի Քրիստոսի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ճրագալոյց Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 16ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Տօն Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան Փրկչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի:

Այս առթիւ ամէնուն ուշադիր նկատառման կը ներկայացնենք.- Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերն՝ դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Բ. Օր Սուրբ Ծննդեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:
Ծննդեան պատարագ՝ Վասն Յիշատակի Մեռելոց:

Առ այդ, պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Առաքելական Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հովիւը եւ հոգաբարձութիւնը իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագգաշեանին եւ բոլոր անոնց որոնք եկեղեցւոյս օծման 75ամեակին առիթով նուիրատուութեամբ, նամակով, հեռաձայնով կամ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին եւ պատուեցին հոգաբարձութեանս աշխատանքը:

Այս առթիւ եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւը եւ հոգաբարձութիւնը իրենց լաւագոյն բարեմաղթութիւնները կը ներկայացնեն Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան տօներուն առթիւ:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ:

***

ՎԱՌԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի
փոխանորդ
Ռոն-Ալփի Հայոց
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ԱՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9.45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կ'երգէ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Նըլմազեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 11.45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Պատարագը կ'երգէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Երիցուհի Եղիսաբէթ Տէտէեանի:

CABINET TERZIYAN
Toutes Assurances Toutes Compagnies
MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION
13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +
présente ses meilleurs vœux pour l'année 2006
et souhaite une bonne Fête de Noël
ԹԷՐԶԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը
լաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3
MARDI
3 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.358 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.358

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ ամանորեան իր աւանդական ելոյթին մէջ, Դեկտ. 31ին, իր լաւատեսութիւնը յայտնեց կրկին, կոչ ընելով որ "պէտք է հաւատալ Ֆրանսայի": Անդրադարձաւ յաջողութիւններուն (Էոպիւս, Արիան, Կալիլէօ), գործազրկութեան նուազումին, ծանրանալով աշխարհայնականացումին վրայ, զոր կ'ուզէ զէնքի մը վերածել աճին եւ աշխատանքին համար: Զմոռցաւ յիշելու Ֆրանսայի "ոչ"ը Եւրոպական Սահմանադրութեան ծրագրին, ոչ ալ արուարձաններու խռովութիւնները եւ չեշտեց այս առընչութեամբ օրէնքին եւ կանոններուն յարգանքը: Մամուլը կը յիշէ որ "Հաւատալ Ֆրանսայի" Զալաթիւրի մէկ յորդորն է, գործածուած 1995ի ընտրական շրջանին: Հակազդեցութիւնները չեն փոխուիր: Ձախը կը քննադատէ եւ որոշ հեղինակ մը եւ թերահաւատութիւն մը ցոյց կու տայ, մինչ Իւ. Էմ. Փէ.ն կը ծափահարէ:

ՌՈՒՍԻԱՍՏԱՆ այլեւս կազ չի մատակարարեր Ուկրանիոյ, ինչ որ կը մտահոգէ նաեւ Եւրոպան, որուն կազին 80%ը Կազպրոմէն կու գայ: Ներկայիս Կազպրոմ կը մատակարարէ միայն Եւրոպայի բաժինը որ Ուկրանիայէն կ'անցնի եւ վախ կայ որ Ուկրանիա իրեն պահէ անոր մէկ մասը: Ֆրանսա, որուն կազին 20%ը Կազպրոմէն կու գայ, ներկայիս ոչ մէկ մտահոգութիւն ունի ըստ Կազի տնօրէնութեան: Ծանօթ է որ Ուկրանիա մերժեց այն յաւելումը (քառապատիկ) զոր Կազպրոմ կը պահանջէր, բայց Կիեւի համար այդ պահանջը նիւթական բնոյթ չունէր, այլ՝ քաղաքական էր: Մոսկուա չէր համակերպած նարնջագոյն յեղափոխութեան:

ՎԱՆԻ հիւանդանոցին մէջ մեռած է 14 տարեկան մանչուկ մը Յունուար 1ին, որ հիւանդանոց մտած էր նախորդ օրը, թռչնային ցուրտի ախտանշաններով: 5 ուրիշ անձեր ալ, որոնց չորսը նոյն ընտանիքէն են, նոյն ախտանշաններով հիւանդանոց փոխադրուած են, հաւ ուտելէ ետք Տողու Պայազիթ, Պարսկաստանի սահմանին մօտ գիւղ մը: Շրջանի բոլոր հաւազգիները սպաննուած են: Վանի հիւանդանոցին բժշկապետը յայտարարած է որ կենդանիները սպաննուած են որոշ ախտանշաններ ցոյց տալէ ետք: Եթէ հաստատուի որ H5N1 վիրիւսը կայ, այդ պարագային հարաւ - արեւելեան Ասիայէն դուրս թռչնային ցուրտի առաջին պարագաները կ'ըլլան:

ԴԵԿՏ. 31ի գիշերը աւելի հանդարտ կը նկատուի իշխանութիւններուն կողմէ, հակառակ անոր որ պաշտօնական տուեալով 425 կառք կրակի տրուած են, ինչ որ 30%ի յաւելում մը կը նշանակէ բաղդատմամբ նախորդ տարուան: Բազմաթիւ միջադէպեր ալ պատահած են, մասնաւորաբար Թուլուզ եւ շրջանը: 500 հազար հոգի հաւաքուած էին Շան զ'Էլիզէ, որ բացառիկ հսկողութեան տակ էր:

ՍՈՒՐԻՈՅ փոխ նախագահը՝ Ապտէլ Հալիմ Խատտամ, որ հրաժարած էր անցեալ Յունիսին եւ Ֆրանսա ապաստանած, յայտարարած է որ նախագահ Պաշար ալ-Ասատ իր բացարձակ լիազօրութիւնը տուած էր Հարիրիի սպանութեան համար: Նախկին փոխ նախագահը կ'ըսէ թէ ալ-Ասատ բացէ ի բաց սպառնացած էր նաեւ Ռ. Հարիրիի, զոր Դամասկոս կանչած էր: Շատ յայտնի չէ թէ Խատտամ ինչո՞ւ ցիչդ հիմա կ'ընէ իր այդ յայտնութիւնները, քանի Փարիզ կը գտնուի իր հրաժարումէն ի վեր: Կը յիշուի թէ սխալ է եւ ոչ աւելի նախագահին պէս: Սուրիոյ Խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը, որպէսզի Խատտամ դատուի դաւաճանութեան ամբաստանութեամբ: Յունուար 2ին կը հաղորդուէր նաեւ որ Տ. Մեհլիսի յանձնախումբը կ'ուզէ որ նախագահ Պաշար ալ-Ասատ լսուի որպէս վկայ:

ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆԻ հրատարակած հարցախոյզին համաձայն (Յունուար 2), Ֆր-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանական մամուլն ու հանրային կարծիքը թէեւ որոշ յապաղումով, բայց յաջորդական էջերով տեղ կու տան ցեղասպանութեան նիւթին, Թուրքիոյ պատասխանատուութեան, պարտաւորութիւններուն: Դեկտ. 28ին "Տի Վէլթ" օրաթերթին մէջ Եւրոպական Միութեան նուիրուած երկար յօդուածի մը մէջ պատմաբան Ա. Վինքլէր Թուրքիոյ անդամակցութիւնը "ամէնէն առարկելի պարագան" կը նկատէ, աւելցնելով. "Եթէ Թուրքիա անվերապահօրէն իւրացնէր արեւմտեան քաղաքական մշակոյթը, ոչ մէկ խնդիր պիտի ծագէր: Այդ պարագային աշխարհագրական դիրքի դիտողութիւնը կարեւորութենէ զուրկ պիտի ըլլար: Հայերու Ցեղասպանութեան յամառ հերքումը չի կրնար յարիր ըլլալ արեւմտեան քաղաքական մշակոյթին: Եւրոպական յանձնախումբը, Եւրոպայի խորհուրդը, անդամ պետութիւններու կառավարութիւններ մինչեւ այսօր այս կէտը կանոնաւոր կերպով անտեսումի մատնեցին (հակառակ ըլլալով ազգային շատ մը խորհրդարաններու եւ Եւրոպական խորհրդարանին): Թուրքիոյ անդամակցութեան բանակցութիւններուն ընթացքին Հայկական Ցեղասպանութեան թեման խարկ է վիճարկումի նիւթ ըլլայ":

Ա. Վինքլէր դասախօս է Պերլինի Հումպոլտ համալսարանին մէջ:

ԱՆՕԹԵՒԱՆ ՀԱՅԵՐ ԱԼ ԿԱՆ

Ձմրան ցուրտին անօթեւաններու պարագան այժմէականութեան մնայուն նիւթերէն կ'ըլլայ Ֆրանսայի մէջ: "Սիտ Ուէսթ" թերթը տեղական երկու հրատարակութիւններով Դեկտ. 29ին անդրադարձած է այդ խումբէն երկու հայ ընտանիքներու կացութեան:

Արամ 30 տարեկան, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի բեմադիր է. կ'ըսէ թէ Հայաստանէն արտագաղթած է քաղաքական պատճառներով. զինքն ու կինը հմայած են Ֆրանսայի ժողովրդավարութիւնն ու ազատութիւնը: Երկու տարիէ ի վեր Ֆօ են, քաղաքական ապաստան խնդրած են ու կը յուսան 2006ի ընթացքին դրական պատասխան մը ստանալ: Լրագրողը իրեն հանդիպած է Փէփինիէրի ընկերային կեդրոնին սրճարանին մէջ. այդ վայրը կեդրոն մըն է որ օթեւան կու տայ իրեն նման ապաստանեալներու:

Երկրորդ պարագան կը վերաբերի Ռուբէնին ու Քրիստինային. երիտասարդ զոյգը Ուկրանիայէն նոր-նոր հասած է Ֆրանսա: Անոնք ալ Լա Ռոշէլ բերուած են վճարումի փոխարէն ապօրինի ճամբաներով մարդկային տեղափոխութիւններով զբաղողներու կողմէ: Ապաստանած են նոյնպէս ընկերային կեդրոն մը, մանաւանդ որ երիտասարդ կինը յղի է ու երեք օր ալ հիւանդանոցը մնացած է: Մեծ ճամպրուկէ մը ուրիշ ոչ մէկ իր ունին. բաւական մըն ալ յաջողելու յոյս: Ուկրանիան իրենց ետին մնացած է այլեւս ու կը ձգտին տէր ըլլալու նախ օրինաւոր թուղթերու, ապա բնակարանի մը ու աշխատանքի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.-Ի ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Մայր Աթոռէն հրապարակուած ամանորեայ ուղերձին մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը գոհունակութիւն յայտնած է 2005ին Հայաստանի վայելած խաղաղութեան, ազգային - եկեղեցական կեանքի ձեռքբերումներուն համար: Կոչ ըրած է խաղաղութեամբ չէնցնելու երկիրը, միութեան եւ միաբանութեան սիրով առաջնորդուելու: Յորդորած է լաւատես ըլլալ, հաւատք եւ յոյս ունենալ:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը եւ Թուրքիա գործող իր կազմակերպութիւնները լուրջ մտահոգութիւն յայտնած էին "Ակօս" շաբաթաթերթի խմբագրական ու վարչական կազմէն չորս լրագրողի դէմ ձեռնարկուած դատական հետապնդումին պատճառով: Դեկտ. 29ին, Անգարայի ու Փարիզի մէջ հրապարակուած հաղորդագրութիւն մը կ'անդրադառնայ Հ. Տինքի, Ա. Էնկինի, Ա. Տինքի ու Ս. Սերոբեանի ամբաստանութեան, դատական հետապնդումին. կատարուածը կը նկատէ արտայայտութեան ազատութեան կաշկանդում եւ ատով՝ մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ միջազգային չափանիշներու բիրտ բռնաբարում, մինչ Թուրքիա 1966էն ի վեր յարած է քաղաքական ու քաղաքացիական իրաւունքներու միջազգային ուխտին:

Դաշնակցութիւնը կը քննադատէ յատկապէս թրքական պատժական օրէնսգիրքին 301րդ յօդուածին կիրարկումով քննադատական գաղափարներու տէրերուն սահմանուած պատիժները, կը յիշէ պարագաներ:

Հաղորդագրութիւնը կ'աւարտի թրքական իշխանութիւններուն ներկայացուած երեք պահանջով.

– Անկախ ատեանի մը առջեւ Հ. Տինքի, Ա. Էնկինի, Ա. Տինքի, Ս. Սերոբեանի համար արդար դատավարութեան մը պայմանները ապահովել,

– Դիմել հարկաւոր միջոցներուն որպէսզի արտայայտութեան ազատութիւնը ապահովուի եւ բարեփոխել ներքին օրէնսդրութիւնը զայն համապատասխանեցնելու համար միջազգային ու շրջանային չափանիշներու՝ որոնք Թուրքիոյ կողմէ ընդունուած են,

– Պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածով նախաձեռնուած բոլոր հետապնդումներուն վերջ տալ:

ԵՈՂՈՒՆՕԼՈՒՔԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ

Եողունօլուքը Մուսա լերան հայկական գիւղերէն մէկն է ուր սակայն Հայ չէ մնացած. "Անթաքիա կազէթէսի"ն Դեկտեմբեր 31ի թիւին մէջ անդրադարձած է գիւղին հայկական հետքերուն:

Գիւղին միակ աղբիւրը 1884ին շինուած է: "Գիւղը մինչեւ 1939 բնակավայրը եղած է բարձր եկամուտի տէր հայ աղաներու, հարուստներու: Հոն Հայերէ մնացած բազմաթիւ կառոյցներ կանգուն են: Հայկական եկեղեցիին տեղը մզկիթ կառուցուած է, իսկ 1884 թուակիր աղբիւրը ներկայի տեղացիներուն կողմէ գուրգուրանքով պահպանուած, նորոգուած է: Անոր հայերէն արձանագրութիւնը կ'ըսէ թէ շինուած է 121 տարի առաջ, Թադէոս Գույումճեանի կողմէ":

Այդ աղբիւրը սկսած են նորոգել, ինչպէս գիւղին նախկին ֆրանսական վարժարանը որ Մշակոյթի տան վերածուած է: Ամրան ընթացքին երկուքին ալ պաշտօնական բացումը կը կատարուի:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO MAGAZINE»

(30 décembre)

IDEES

«LE SECRET DE NOTRE INTEGRATION? NOUS VOULIONS ETRE FRANCAIS. ET NOUS LE SOMMES DEVENUS...»

CHARLES AZNAVOUR

Ֆիկառոյի շաբաթական պարբերականին մէջ, Շառլ Ազնաւուր կը նկարագրէ իր գաղթական ընտանիքին ոդիսականը, իր ուրախութիւնը յայտնելէ ետք որ 2006ը Հայաստանի տարին է Ֆրանսայի մէջ: Կը բացատրէ որ եթէ նոյնիսկ իր ծնողքը Թուրքիայէն եկած են եւ թէ ռուսական միջավայրի մէջ ապրած են, այդ այլեւս անկախ երկրին մէջ են իր հեռաւոր արմատները:

Ազնաւուր յիշելէ ետք 1915ի Ցեղասպանութիւնը իր մէկուկէս միլիոն զոհերով եւ տեղահանութիւնը, կը պատմէ որ իր ծնողքը փախուստ տուած են իտալական նաւով մը. ապա կ'անդրադառնայ իր հօրը՝ Միշա Ազնաւուրեանի, երաժիշտ եւ երգիչ, որ իր ապրուստը կ'ապահովէր գաղթականներու պարահանդէսներուն երգելով, միաժամանակ ճաշարան բանեցնելով: Մայրը լրագրող եւ դերասանուհի, կար կարելով կը ջանար մեծցնել իր զաւակները:

Ազնաւուր երկարօրէն նկարագրելէ ետք իրենց կեանքը, գրաւումը, օտարականի վիճակը, կը ծանրանայ Ֆրանսայի հանդէպ իր ունեցած սիրոյն վրայ: Ֆրանսահայ եմ եւ 200% փարիզցի (փարիկօ) ու կը խօսի նաեւ ներկայի գաղթողներու մասին, երբեմն ողբերգական պարագաներու կը ցաւի կէթթոյականութեան, որ վնասակար կը նկատէ: "Ես փաստն եմ, կ'ըսէ, որ Ֆրանսա ընդունող հիւրաշարի երկիր մըն է, իր հսկայ թերութիւններով, անկասկած, զորս պէտք չէ ուրանալ, բայց պէտք չէ ուրանալ նաեւ յոյսն ու քաջութիւնը":

Ու դեռ երկար նկարագրելէ ետք իրենց կեանքը, իրենց համարկումը կը բացատրէ անով որ "ուզած են Ֆրանսացի ըլլալ եւ եղած են":

ԿԸ ՅԱՋՈՂԻ՞ «ՄԱՔՈՒՐ ՄԱՐԴԿԱՆՑ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն անգամ որ նիւթ կ'ըլլայ Հայաստանի քաղաքական դասին ու ժողովրդական զանգուածներու մեծ հեռաւորութիւնը, այս վերջինին սպաննուած յոյսերն ու ընդդիմութեան խմբաւորումներու, ճակատներու ալ անկարողութիւնը, անպայման հարց տուող մը կը գտնուի թէ երկրին մէջ անկեղծօրէն նախ ժողովուրդին մասին մտածելու եւ գործելու ատակ մարդ չկա՞յ: Հարցում որուն ժխտական պատասխանը անլուրջ, նոյնիսկ ծիծաղելի կը թուի: Հայաստան ալ քիչ-չատ նման է աշխարհի բոլոր երկիրներուն որոնց քաղաքական դասը ունի կարողներ, անկարողներ: Ու գրեթէ բոլոր երկիրներուն նման, երկու խումբերէն ալ քիչ են ժողովուրդին մասին մտածողները. աւելի ճիշդը՝ չատ քիչ: Երեւոյթը բացատրուի աշխարհի կարգ-կանոնով, թէ Հայաստանի պարագային "Նոր"երու բազմութեամբ - նոր անկախութիւն, նոր սահմանադրութիւն, նոր օրէնսդրութիւն, աշխարհընկալումի նոր պատուհաններ, նոր ճաշակներ, եւլն. -, չատ բան չի փոխուիր: Ցուսահատները կամ իրենց գլխուն ճարը տեսնելու ճամբան պիտի գտնեն, կամ երկրէն մեկնելու ձեւ մը. իսկ լաւատեսները բացատրութիւն բերելով բոլոր «ինչո՛ւ»ներուն, պիտի պաշտպանեն չաճապարելու թեզը:

Նոր կուսակցութեան մը հիմնումին լուրը, մանաւանդ անոր նախաձեռնարկներէն ծանօթ գործարար - երեսփոխան Գագիկ Ծառուկեանի խօսքերը անգամ մը եւս իր հարցերուն դէմ յաճախ առանձին ձգուած բազմութիւններու անդրադարձը բերին: Ժողովրդական անուանումով Դոդի Գագօ կոչուած այս անձը որուն երկրին մեծագոյն հարստութիւններէն մէկը կը վերագրուի, նաեւ կը յիշուին ընկերային իր նախաձեռնութիւնները, պատասխանած է «Հայկական ժամանակ»էն Նայիրա Զօհրապեանի հարցումներուն (Դեկտ. 21):

«Բարգաւաճ Հայաստան» կոչուած այդ կուսակցութիւնը գոյութիւն ունի տարիէ մը ի վեր: Հետաքրքրական է անոր հիմնումին պատճառներուն մասին տրուած բացատրութիւնը. Գ. Ծառուկեան կ'ըսէ թէ երկրին կուսակցական համակարգը լիովին կայացած չէ: Իր հեռանկարը եղած է մեծամասնութեամբ ընտրուածներուն տոկոսը պակսեցնել, գործի աչխարհէն մարդոց առիթ տալ որ հաւաքուին, կազմաւորուին, նիւթական ապահովեն քաղաքական այնպիսի խմբաւորումի մը որ առաջնորդուի միմիայն երկրին ու ժողովուրդին շահով: «Եթէ ես տեսնէի որ երկրի համար պատասխանատուութիւն վերցրած քաղաքական ուժերը ի զօրու են այդ խնդիրն իրականացնել, բնականաբար, չէի մտածի կուսակցութիւն ստեղծելու մասին» կ'ըսէ ան:

Իրաւ որ որպէս անկեղծ արտայայտութիւն առնուած, հրաշալի տպաւորութիւն կը գործեն գործարար - երեսփոխանին ըսածները թէ ինք անձնապէս այսօրուան ու վաղուան համար որեւէ բանի պէտք չունի. կուսակցութիւն հիմնելու իր որոշումին ետին քաղաքական պիզնէս-ով զբաղելու նպատակը տեղ չունի, թէեւ «այսօր դա ամենամոտայիկ զբաղմունքն է». իրեն համար կարեւորը այն է թէ «մեր երեխաներն ինչպիսի երկրում են ապրելու, եւ եթէ ես կարող եմ իմ լուման ներդնել որ մեր երկիրը առաջընթաց, զարգացում եւ բարգաւաճում ապրի, ես պարտաւոր եմ դա անել»:

Գ. Ծառուկեան կը նկարագրէ քիչ մը ամէնուն ծանօթ իրականութիւնը, ներսէն դիտողի դիրքէն. ժողովուրդը յոգնած է քաղաքական խարեբայութիւններէ, զզուըստոցներէ, կեղծիքներէ, ընդմէջ խոստումներէ, քաղաքական արկածախնդիրներէ, որոնք մեծ տէրութիւններուն մէջ տէր մը կը փնտռեն: Այդ իրականութեան մէջ հարկաւորը ժողովուրդէն առնելով անձնական ձգտումները գոհացնողը չէ, այլ ամէն բանէ առաջ ժողովուրդին բարեկեցութիւնն ու երկրին բարգաւաճումը մտածողը ունենալ: Ինք, կը կրկնէ թէ քանի մը սերունդի համար ապրելու միջոց ապահոված է. այլ խօսքով՝ կրնայ իրեն համար հանգիստ ապրիլ. բայց անլոյծ հարցերը՝ ընկերային, տնտեսական ու քաղաքական մարզերուն մէջ, զինք գործի մղած են: Իրենցը «մաքուր մարդկանց կուսակցութիւն» պիտի ըլլայ եւ իր չափով կարող լուծելու այդ խնդիրները:

Կարելի՞ է միայն 15 տարեկան անկախութեան տէր երկրին մէջ արդէն քանի մը սերունդի բաւարար ապրելու միջոց կուտակել, մանաւանդ երբ այդ երկիրը դուրս եկած է համայնավարութեան վարչակարգէ մը. կուտակել այդ միջոցները, ապա հռչակել «մաքուր մարդկանց կուսակցութիւն»: Բայց զրոյցը անցած չէ այդ հանգրուանէն, այլ զրուցավարը ուզած է գիտնալ թէ որոնք են այդ մարդիկը: Գ. Ծառուկեան անուն տալու համար կանուխ կը նկատէ ժամանակը. կ'ապահովցնէ միայն թէ պիտի գան «վստահութիւն ներշնչող թիմով»: Նպատակը ժողովուրդին վստահութիւնը շահիլ է: Ինք անձնապէս յաջողած է այդ ու նպատակն է այդ վստահութիւնը տարածել ամբողջ կուսակցութեան վրայ:

Այդ կուսակցութիւնը ոչ ոքի յենակէտ պիտի ըլլայ իշխանութեան գլուխ անցնելու: Վստահ է թէ Խորհրդարանին մէջ բաւական ծանրակշիռ ներկայութիւն կ'ունենան, ապա կը խօսին իրենց յետագայ քայլերուն մասին: Միակ ըսածը այն է կարծին մասին թէ հոն կառավարութենէն մարդ չկայ եւ մինչեւ ընտրութիւն ոչ մէկ կուսակցութեան հետ դաշինք կը կնքուի:

Գ. Ծառուկեան նախագահ Ռ. Քոչարեանի անձին մասին բարձր գնահատանք ունի: Կը շեշտէ անոր դերը երկրին կայունութեան ու զարգացման գործին մէջ:

Հաւատացած է նաեւ որ խորհրդարանական յաջորդ ընտրութիւնը «բաւարցակ մաքուր» կ'ըլլայ, քանի որ ամէն մէկ քաղաքական ուժ իր քուէներուն համար պիտի պայքարի, հսկելով դիմացինը:

Հետաքրքրական է ընդդիմութեան արժեւորումն ալ. ինք ծանօթ է այդ դաշտի կուսակցութիւններուն ծրագիրներուն ու կ'ըսէ թէ անոնց ու ներկայի իշխանութեան ունեցածներուն միջեւ, ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, տնտեսական եւ ռազմավարական հարցերուն, տարբերութիւն չկայ: Այսինքն, ընդդիմութիւն կոչուածն ալ գլխաւոր խնդիր ըրած է իշխանութիւն ձեռք անցընելը, առանց գաղափարական եւ ծրագրային լուրջ այլընտրանք ներկայացնելու: Իրենցը տարբեր պիտի ըլլայ, իրենց տեղը՝ «ժողովուրդին հետ, ժողովուրդին կողքին»:

Գ. Ծառուկեանի զոնէ խօսքէն դատելով, զուգահեռ մը կը յայտնուի նիւթական մեծ միջոցներու տէրերուն քաղաքական գործունէութեան նախընթացներուն հետ: Աշխարհի այս կամ այն անկիւնի, անցեալի կամ ներկայի այդ տիպարները եւս իրեն նման քանի մը սերունդի բարօր կեանք ապահոված են. բայց ոչ ոք հարցում կ'ուղղէ այդ մասին: Կարեւորը բազմութիւններուն շահուն տարուած կամ տարուելիք գործունէութիւնն է:

Կարդալէ ետք գործարար - երեսփոխանին ըսածները, մարդ երկու բան կը մաղթէ ի շահ Հայաստանի յուսախաբ մեծամասնութեան. առաջինը այն է որ բուսածին մէջ բարձր տոկոս ունեցած ըլլայ անկեղծութիւնը. երկրորդը՝ որ խօսքին ու գործին միջոցը չատ երկար չըլլայ:

Ցուսալուն, սպասելուն, համբերելուն, բոլոր բաժակները յորդելու չափ լեցուած են հոն, քանի մը սերունդի բաւելու չափ:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՃԱՆԳԱՐԼՕ ՊՈԼՈՆԻԷԶԻ

ԽՄԲ.- Դեկտեմբեր 29ի մեր թիւով հաղորդած էինք Ճանգարլօ Պոլոնիէզէի մահուան լուրը: Ստորեւ մեր աշխատակցին աւելի մանրամասն տեղեկութիւնները.

Ճանգարլօ Պոլոնիէզի (1923-2005) անտարակոյս 20րդ դարու Հայոց լեզուի մեծագոյն մասնագէտներէն մին էր: Իր հրատարակութիւններու բազմազանութիւնը եւ կարեւորութիւնը զինք կը դասեն հայագիտութեան կարեւորագոյն դէմքերու շարքին Հիւպշմանի, Փէթերսէնի, Մէյէի, Պենվէնիստի եւ Ջահուկեանի..:

Հայագիտութենէն բացի, Աճառեանի մը նման, ուսումնասիրած է բազմաթիւ այլ լեզուներ՝ պարսկերէն, յունարէն, լատիներէն, գերմաներէն, լիթուաներէն եւ զրադած պատմական լեզուներով եւ յատկապէս հնդեւրոպական լեզուներու առնչութիւններով:

Երեսուն եւ աւելի տարիներ զբաղեցաւ լեզուագիտութեամբ Միլանոյի Կաթողիկէ համալսարանին մէջ, եղաւ նաեւ բանասէր, պրպտող միտք, ուշադիր բնագրային տարբերակներուն:

Հայագիտական մարզին մէջ իր մեծագոյն ներդրումը եղաւ հայ-պարսկական լեզուներու ուսումնասիրութիւնը, փոխառութիւնները եւ յունարէնէ թարգմանուած հայերէն բնագիրները, ամփոփուած երկու հատորներու մէջ. «Իրաներէնէ փոխառուած հայերէնի բարբառային աղբիւրները» (Միլանօ, 1960) եւ «Ուսումնասիրութիւններ եւ փնտռտուքներ յունարէնէ թարգմանուած հայերէն հնագոյն բնագիրներու մասին» (Աղեքսանդրիա 2000):

Պոլոնիէզի մեծ յարգանքով կը յիշուի նաև որպէս ուսուցչապետ, որ յաջողեցաւ բազմաթիւ աշակերտներու սիրտը գրաւել, որ այսօր իր գործը կը շարունակեն զանազան համալսարաններու մէջ:

Պոլոնիէզիի գործերէն պէտք է յիշել նաեւ իտալացի մեծ բանաստեղծին եւ անոր հայագիտական պրպտումներուն նուիրած հատորը 1999ին «Լէոփարտի եւ Հայերէնը» վերնագրով:

Զանազան առիթներով այցելած է Ս. Ղազար, հեզահամբոյր եւ ծայր աստիճան համեստ անձնաւորութիւն մըն էր որ պատահական թղթակցութիւններ ալ կատարած է ինծի հետ եւ ջերմօրէն յանձնարարած Հայոց լեզուի խոր ուսումնասիրութիւն, որուն մէջ ինք կը տեսնէր հնդեւրոպական լեզուներու բանալին:

Ցարգանք իր յիշատակին:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Երեւան, 28-12-05

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԱՑՈՅՑ ՏՕՆԱՑՈՅՑ
2006
Տարականացոյց եւ կարգ
Աստուածաշնչական ընթերցուածքներու
Հայաստանեայց Առաքելական
Սուրբ Եկեղեցւոյ

ՓԱՐԻԶ 2005

***

ԳՐԱԲԱՐԻ
ԲԱՌԱՐԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՐՈԲԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Հայկական Մատենաշար
"Գալուստ Կիւլպէնկեան"
Հիմնարկութեան,
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւն

ԱՆԹԻԼԻԱՍ, Լիբանան 2004

Կ'ԱՐԺԷ՞ ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՌՆԱԼ

ՀԱՅԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐՈՒ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան (ՀԹԸ) կազմակերպած հայ թատերագիրներու նուիրուած թատերական ընթերցումներու 21րդ շարքը Հայկ Վարդանեանի թատրոնին յատկացուած էր, որուն մէջ ընդգրկուած թատերախաղերը՝ «Կուսախնձոր»-ը (1993), «Մեղրամիս»-ը (1974) եւ «Կիրոսա 7րդ դար»-ը (1971) ներկայացուեցան յաջորդաբար Հոկտեմբեր 9ին, Նոյեմբեր 13ին եւ Դեկտեմբեր 18ին Արբի Յովհաննիսեանի բեմադրութեամբ:

Առաջին երկուքը իրապաշտ խաղեր են: Առաջինը՝ անկախութեան շրջանին գրուած է. երկրորդը՝ խորհրդային շրջանին. իսկ երրորդը, որ ժամանակագրական առումով անդրանիկն է, պատմական նիւթ ունեցող թատերախաղ է:

Առաջին երկու ներկայացումները ծայրայեղ երկբեւեռ տպաւորութիւն ստեղծեցին հանդիսատեսին մօտ. "ալերժիք" մերժողներու դիմաց՝ խորապէս գնահատողները: Անշուշտ, տրուածը նախաճաշակ մըն է միայն, բեմադրուած ընթերցումի մը գեղարուեստական արտայայտութեան զուսպ սահմաններուն մէջ: Սակայն, նոյնիսկ այս շրջանակին մէջ, ըղձալի էր թատերական մթնոլորտի մը գոյութիւնը, որ յոռի ըլլալով հանդերձ խօսուն էր ու ազդեցիկ, յատկապէս «Մեղրամիս» խաղին մէջ: «Կիրոսա 7րդ դար»-ը բացառիկ ու ներշնչուած թատերախաղ մըն է, որ հակառակ հեղինակին իրապաշտ գրութիւններուն գտած ընդունելութեան, անսակարկ գնահատանքի արժանացաւ, թէեւ ան ալ այժմէական հրատապ հարցեր կը շօշափէր պատմականի պրիսմակէն անցնելով:

Հայկ Վարդանեան չէ վարանած յոռին ու սեւը, յոռի ու սեւ ներկայացնելէ: Ոչ անպայման յոռետես ու սեւասէր ըլլալու սիրոյն, այլ պարզ այն պատճառով որ տեսածն ու զգացածը դրսեւորած է իրապաշտօրէն, խորհրդային Հայաստանի դրաքննութեան մաղէն ալ կարենալ անցնելով:

Խորհրդահայ թատերագիր է, թէեւ 13 տարի Պարսկաստան ապրած ու պատանեկան շրջանը այնտեղ անցուցած, միայն 1946ին, 20 տարեկանին Հայաստան ներգաղթած: Խորհրդահայ թատերագիրներու հանրածանօթ դէմքերէն չէ եղած. Իր խաղացանկէն միայն «Կիրոսա»ն ցուցադրուած է հեռատեսիլէն: Տակաւին իր գրական ու թատերական վաստակին մասին ուսումնասիրութիւն գոյութիւն չունենալով, կարելի չէ լրիւ պատկերը տալ իր աշխատանքին, խաղերէն «Կիրոսա»ն, «Մեղրամիս»ը, «Ասպետներ»ն (1978) ու «Ոսկեղարը» (1991), միայն տպուած են: Անկախութեան առաջին շրջանին, տնտեսական ու քաղաքական անձկալի տարիներուն շարունակած է գրել. «Կուսախնձոր» (1993), «Շամիրամ եւ Արա» (1993), «Հիւսնի Որդին» կամ «Սիրոյ Պատմութիւն» (1993): Մահացած է 1995ին: Ունի նաեւ մօտ 25 ձայնասփիւռի համար գրուած խաղեր:

Խորհրդահայ թատերագիրներէն կը զանազանուի անով որ ծիծաղաշարժին ետին չի թաքցներ հասարակական խնդիրներու արծարծումը: Աւելին՝ խորհրդային վարչակարգի դէմ ոչ մէկ քննադատական խօսք ըսելով հանդերձ, անոր աճաւորութիւնը, հրէշայնութիւնը կը զգացնէ, անոր ենթաշխարհին պատկերը գծելով, որ հաճելի չէ, զզուելի է, վանող: Իր թատրոնը կարելի չէ հասկնալ ու ըմբռնել առանց այդ վարչակարգին ստեղծած հեղձուցիչ ընկերային պայմանները մտաբերելու:

Վարդանեան թատերագիրին խաղերուն առանցքը կը կազմէ անյաջող սիրային պատմութիւն մը, որ իր վախճանին կը հասնի լրիւ անկում մը ապրելով: Իրապաշտ թատերախաղերուն պարագային, ան կ'անդրադառնայ ընտանիք - աշխատավայր փոխյարաբերութիւններուն, անոնց ընտանիքէն ներս ունեցած բարոյական բացասական ազդեցութիւնը ընդգծե-

լու: Իսկ, աշխատավարը պետական վարչամեքենային խորհրդանիշն է, բարոյական արժէքներու ոտնակոխման վայրը՝ անարդարութիւն, խարդաւանք, կեղծիք:

Սիրային յարաբերութիւններուն մէջ գլխաւոր դերակատարը կինն է: Տղամարդը՝ նուաճումի առարկան, ենթարկուողը, կրաւորականը, կռուախնձորը: Դերերու այս յեղաշրջումը անընդունելի կրնայ թուիլ, անիրական, յատկապէս այս մարզին մէջ Հայաստանցի տղամարդոց "մաչօ" վերաբերումը նկատի առնելով: Սակայն այս առարկութիւնը մակերեսային կը մնայ: Հեղինակը իդապաշտ գաղափարախօսութիւն չէ որ կը մշակէ: Պատկեր մը կը ստեղծէ, խորհրդանշական կերպով անդրադառնալու ընկերային յարաբերութիւններու մէջ միշտ իր ինքնակալ կամքէն զրկուած, կրաւորական դարձած տղամարդը, քաղաքացին ներկայացնելու:

Ասկէ զատ, թատերագիրին իրապաշտ խաղերուն տիպարները հեռու են, յերիւրուած, մտացածին էակներ ըլլալէ: Այսօր ալ, ընդհանրացած կերպով կարելի է հանդիպիլ անոնց: Այն երեւոյթներուն որոնց կ՚անդրադառնայ խոտելի են, խանգարիչ, անընդունելի այն չափով որ կը քանդեն աւանդական ընդունուած պատկերացումները ընտանեկան սրբութեան, հայ կնոջ "աւանդական" բարոյական մաքրութեան վերաբերեալ: Բեմ կը հանէ միջին դասու բարեկիրթ ընտանիքի պատկանող ուսեալ կիներ, ամուսնութեան տարիքի՝ չամուսնացած կիներ, սիրա-սեռային կրքոտ, խանդարուած, ամուլ յարաբերութիւններու մէջ, որոնցմէ իրենք ալ գոհացում չեն ստանար, կ՚ուզեն փոխել, կ՚ուզեն որ փոխուի եւ անհնար է:

Յետոյ, այս ինքնակորուս իրավիճակը անձնական թերութենէ կամ դիպուածային եզակի ընտանեկան կամ ընկերային պայմաններու բերումով չէ որ ստեղծըւած կ՚ըլլայ, այլ արդիւնք է տիրող ընկերաքաղաքական ճնշիչ պայմաններու, հասարակացած ընդհանրացած հոգեվիճակ մը կը պարզէ: Անյոյս, բարոյալքուած ընկերութեան մը պատկերը կը նկարագրուի, Երեւանեան ընկերութեան ընկերահոգեբանական պատկերը արձանագրուած 1974ին՝ «Մեղրամիս»ի պարագային, այսինքն՝ խորհրդային շրջանին եւ երկրորդը՝ «Կռուախնձոր»ը 1993ին անկախութեան շրջանին:

«Կռուախնձոր»-ը բաղդատած «Մեղրամիս»-ին, աւելի անպաճոյճ է, աւելի սուր, ուր տղամարդն ու աշխատատեղը բացակայ են բեմէն, սակայն ներկայ են կիներու փոխյարաբերութեան մէջ:

Եւ ահա այս կէտին վրայ է թատերագիրին գլխաւոր արժանիքը: Ան ներսէն դիտուած մերկ անպասելի պատկեր մը կու տայ: Այդ պատկերը բոլորովին տարբեր է մեր "սփիւռքցի"ի պատկերացումէն ու սպասումէն: Ազգասէրի, հայրենասէրի տարազում չունի. ոչ ալ քաղաքական, գաղափարախօսական հակատակութիւն կամ նախախորհրդային շրջանի աւանդական արժէքներու վերարծարծում:

Այդ պատկերը տարբեր է նաեւ խորհրդային անցեալ մը ունեցած Հայաստանցիին ինքն իրմէ ունեցած պատկերէն: Գիտէինք որ հաւաքական պատկերացումին կերտումը մենաշնորհն էր խորհըրդային վարչամեքենային: Ամէն ստեղծագործում, գեղարուեստական երկ պէտք էր Խորհ. Միութեան գաղափարական փառաբանութեան ծառայէր, անոր գերազանցութենէն անցնէր: Բնականաբար այս իրողութիւնը չէր կրնար ողբերգական հետեւանքներ չունենալ խորհրդային ընկերային կեանքին մէջ, որու բերումով հաւաքականութիւնը խեղաթիւրուած երկփեղկ պատկերացում մը կ՚ունենար ինքն իրմէ: Մէկ կողմէն արտաքնապէս ինքնագովաբանուած ընկերութիւն մը կը ներկայացուէր՝ եղբայրասէր ժողովուրդ, հերոսական արժանիքներ, չքնաղ մեծարանքներ, գիտական նուաճումներ, տնտեսական զարգացում. միւս կողմէն, ներքնապէս հակադրուած, կաշկանդուած, կամազուրկ, գերիշխող վարչամեքենային ենթակայ անհատներ:

Եւ այս համակարգը ստեղծած էր իր մտաւորականութիւնն ու արուեստագէտները, որոնք ծնունդն էին այս իրավիճակին, մասնակցած անոր կերտումին ու փառաբանումին:

Դուրսէն դիտած շատ բաներ գիտէինք Խորհ. Միութեան մասին, Սիպերիոյ ճամբարներուն մասին, ներգաղթած ու վերստին արտագաղթածներու նկարագրութիւնները կային եւ այս բոլորով հանդերձ՝ Հայկ Վարդանեան թատերագիրին հայեացքը ուրիշ լոյս մը կը սփռէ որ որքան ալ յոռի ըլլայ, օգտակար է, որովհետեւ պաշտօնական մօտեցումներէն հեռու, մութ թաքնուած կողմը երեւան կը հանէ:

Թերեւս ժամանակավրէպ թուի խորհ. թատրոնին անդրադառնալը, բայց մեր կարծիքով այս դիտարկումը անհրաժեշտ է ոչ միայն անցեալը, խորհրդայինը հասկընալու համար, այլեւ յատկապէս ներկային համար. այսօրուան Հայաստանի ընկերութիւնը հասկնալու համար: Նախկինէն անկախ Հայաստանին ժառանգ մնացած ընկերային խնդիրները, մշակութային ու ինքնութենական տագնապները հասկնալու համար, հարկ է անդրադառնալ անցեալին, խորհրդայինին: Ոչ ալ այնքան հեռու անցեալ, որ դեռ ներկայ է հաւաքական ենթագիտակիցին մէջ: Խորհրդահայ ընկերութեան կաղապարները, չեմանները դեռ գործող են այսօր ալ: Քօղը միայն փոխուած է:

Այս աշխատանքը առաւել եւս անհրաժեշտ է Հայաստանի բեմերէն տարուելու: Բայց անկասկած ժամանակը դեռ հասուն չէ այդ անդրադարձին: Թատրոնը իր իսկական օգտակար դերը պիտի կատարէր, եթէ հայելիի նման հասարակութեան վերադարձնէր իր ինքնութեան պատկերը: Հայկ Վարդանեան միակ թատերագիրը չէ այս իրավիճակին անդրադարձող. կան ուրիշներ, որոնք թերեւս նաեւ աւելի դրաւիչ կերպով նիւթը հըրամցուցած ըլլան, սակայն բոլորին ճակատագիրն ալ նոյնը կը մնայ... դարակներու մէջ փոշի հաւաքել...

«Կիրոսա» թատերախաղը բոլորովին ուրիշ հենքի վրայ կը զարգանայ: Պատմական Հայաստանի Կիրոսա քաղաքին մէջ համախմբուած պաւլիկեան աղանդաւորական շարժման հետեւորդներ կ՚ըմբոստանան լռութեամբ: Զարմանալի, անհասկնալի լռութիւն, որ խաղաղ ու ա՚ խռով ըլլալով հանդերձ, աւելի խանգարիչ կը դառնայ, որուն դէմ բիւզանդական զումարտակ մը կը ղրկուի:

Լռութիւնը ինքնին հոգեւոր դպրոց մըն է, ընդդանցական մտածողութեան արտայայտութիւն: Ինչպէս Հնդիկ Մահաթմա Կանտիի անգլիական գաղութատիրութեան դիմաց խաղաղ ըմբոստութիւնը, լռութեամբ ըմբոստանալն ալ նման եղանակ մըն է: Պաւլիկեան շարժումը խորհըրդային քարոզչութեան կողմէ գործածուած է քրիստոնէութեան դէմ պայքարելու համար: Հ. Վարդանեան գործածելով խորհրդային քարոզչական գաղափարը, այդ պայքարին մէջ կը ներառնէ եկեղեցին ու կայսրութիւնը, որ ներկայ պարագային, բնականաբար, կայսրութիւնը կը հանդիսանայ Խորհրդային Միութիւնը:

«Կիրոսա» 7րդ դարի թատերախաղին մէջ, լռութեամբ ըմբոստութիւնը կ՚արձագանգէ եւ կը յիշեցնէ 1965 Ապրիլ 24ին Խորհ. Հայաստանի հայութեան Եղեռնի զոհերուն յիշատակին կատարած խաղաղ, լուռ ու արգիլուած սգերթը:

Ժ. Զ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ.-ի 115ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի հայ ակումբի հանդիսասրահին մէջ, Դեկտ. 11ին, նշուած է Հ.Յ. Դաշնակցութեան 115ամեակը: Բացման խօսքը արտասանած է հանդիսավարը՝ Վազգէն Մատէնլեան: Հ.Ե.Ը.-ի կեդր. վարչութեան խօսքը փոխանցած է Դրօ Զէքիճեան, շեշտելով Հ.Ե.Ը.ի 14 մասնաճիւղերու դերը ամերիկահայ մշակութային եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Հ.Յ.Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Ցոլիկ Սալիպա, շեշտելէ ետք համայնքին ազգային կառոյցներու, ենթակառոյցներու, միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու միասնաբար գործելու անհրաժեշտութիւնը, խօսքը ուղղելով «համայնքին մէջ ջլատիչ գործունէութիւն ծաւալող անհատներուն» յայտարարած է. «Ցանուցիր հայ համայնքներու անդորրութեան ու միասնութեան կոչ կ՚ուղղենք բոլոր ողջամիտ հայորդիներուն՝ համախմբուիլ ազգակերտման սուրբ գործին շուրջ, իսկ նորելուկ քաղաքական գործիչներուն, որոնց գոյութեան իմաստը հակադաշնակցականութիւնն է՝ կը զգուշացընենք, որ յանուն համայնքիս անդորրը չխանգարելու համբերութեան մեր բաժակը շուտով կը յորդի»: Բանախօսած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ Վիգէն Յովսէփեան, անդրադառնալով Հայաստանի մէջ կաշառակերութեան, երկքաղաքացիութեան հարցերուն, շեշտը դնելով դաշնակցութեան՝ հայ ժողովուրդին ծառայելու առաքելութեան վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

ԿԼԷՆՏԷՅԼ - ԿԱՊԱՆ ՔՈՅՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կլէնտէյլի «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, Դեկտ. 2ին, տեղի ունեցած է Կլէնտէյլ - Կապան քոյր քաղաքներու ընկերակցութեան տարեկան ճաշը, որուն ներկայ եղած են 450 հոգի: Բացումը կատարելով Ալեք Պաղտասարեան ներկայացուցած է ընկերակցութեան վերջին քանի մը տարիներու նուաճումները, անդրադառնալով Կապանի մէջ հիւանդանոցի մը կառուցման գործին: Գեղագիտական վիրաբոյժ տոքթ. Նորիկ Պօղոսեան շեշտած է յիշեալ հիւանդանոցի սարքաւորման եւ այլ կարիքներու հայթայթման անհըրաժեշտութիւնը: Հիւանդանոցի կառուցման գլխաւոր նուիրատուները եղած են տէր եւ տիկին Տան եւ Պաննի Օուընզ եւ կայ Տըվըրէս, որոնք 50 հազարական տոլար նուիրած են: Ձեռնարկէն գոյացած եկամուտը՝ 200 հազար տոլար, պիտի յատկացուի Կապանի հիւանդանոցի, մայրանոցի եւ տարրալուծարանի բաժիններուն:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԽՂԲԱՅՐԸ

Այսպէս գտան զիրենք, մեծհայր եւ Թոնիկ: Լուռ, փոխադարձ հաղորդութեան մը մէջ անշարժացած, հաւասարակշիռ՝ անցեալի եւ ապագայի հրաշալիօրէն ընդլայնուած ներկայի մը մէջ, խորհրդաւոր յայտնութիւն մը: Աստուածամայր Կոյսը քալած էր երկրի վրայ, կարմիր խաչխաչներու եւ ոսկեզօծ ցորենի դաշտերուն մէջէն եւ հասած էր խաղողի ողկոյզը:

«Ներս, դուրս, ներս, դուրս» շուտ շուտ, տղաքը կը գտնեն ոլոռն ու ոսպը: Վաղը մեծհօր թաղումը կայ: Եկեղեցւոյ զանգակատան ժամացոյցը կը համրէ ժամերը, ամէն ինչ խաղաղ է եւ անձայն աշխատանք կայ: Մարմարեայ խոշոր սեղանին վրայ կը շարուին հոգեճաշի ախսէները: Փոքրիկները զսպուած ձայնով կը խնդան արեւածաղիկի կուտ եւ չամիչ ուտելով:

Տխրութիւն չկայ շուրջը, այլ պաշտօնի ճշգրիտ բաժանում մը եւ ամէն մէկ պարտականութեան գործադրումը, թեթեւ ինքնահաւանութեամբ մը: Կարեւոր ընտանիք է իրենցը, արտասահման ապրող շատ ազգականներ ունին որոնք հարուստ են, պիտի ըլլայ իրենց աստիճանին համեմատ յուղարկաւորութիւն մը: Աբարողութիւնը եպիսկոպոսը պիտի կատարէ եւ երգեցողութիւնը՝ մայր եկեղեցւոյ երգչախումբը: Եղերամայրերը արդէն գործի վրայ են եւ յաճախ խոհանոց կը մտնեն կոկորդնին թրջելու համար: Կը սիրեն Շուշանիկը եւ իր առատաձեռնութիւնը, բայց կը վախնան Սմբատէն եւ իր գիտութենէն, որով չեն համարձակիր ծուլութեամբ շարժիլ:

Ամբողջ Թաղամասը (ամբողջ քաղաքը) կը խօսի համբարձումին մահուան մասին որ գրեթէ առասպելական բան մը ունի իր մէջ, այնպէս ինչպէս տեղի ունեցաւ մասնակցութեամբ իր ամէնափոքր թոռան: Թէ ինչպէս մեծհայրը եւ պզտիկը, երկուքն ալ անշարժ, հանդարտ, իրարու աչքին մէջ կը նայէին եւ իրարու ձեռք բռնած էին:

Եղերամայրերը անմիջապէս կը տիրեն կացութեան, եւ Նուպար կը դառնայ նախասահմանուած մը, որ լոյսերով պարուրուած հոն գտնուեցաւ, եւ - կ՚աւելցընէ յոյն Իսմէնէն անպայման հրեշտակ մը ներկայ էր հոն, որովհետեւ ամբրոսիայի բոյր կար հոն շուրջը... Իսմէնէ յունական Խիօ կղզիէն է, բերնին մէջ միշտ մաստիխա ծամոց ունի եւ փէշին խորունկ գրպաններէն խորհրդաւոր գունաւոր թաշկինակներ դուրս հանելով, երբեմն ձեռքի ճարպիկութեամբ արագօրէն կապելով եւ քակելով հիանալի խաղեր մէջտեղ կը հանէ: Փոքր բայց առատ մոխրագոյն պեխեր կը զարդարեն իր վերի շրթունքը:

Իսմէնէի ներկայութիւնը հաճելի է հայերուն, բայց նաեւ թուրքերուն: Հանդիսութիւններու եւ թաղումներու կը կանչեն զինքը, որովհետեւ զանազան օտար լեզուներով թէ՛ երգեր, թէ՛ ողբերգեր գիտէ: Իր երիտասարդութեան շրջանին Ամերիկա ալ եղած է: Գլոնտայքի մէջ մասնակցած է ոսկեհանքերու պրպտումին, ծանօթացած է հնդիկներուն եւ կենակցած է անոնցմէ մէկուն հետ: «Իր կնոջ պէս, իսկական կնոջ պէս» կը ճշդէ միշտ, «եւ ինչպէ՜ս կը յարգէր զիս» (ո՞վ կրնար չյարգել Իսմէնէն), եւ խորհըրդաւոր բառեր արտասանելով խորամանկ աչքերը կը փայլին:

Բայց վա՜յ անոր որ ընտանիքին մասին բամբասէ: Սմբատի եւ Շուշանիկի, ինչպէս նաեւ իրենց բոլոր զաւակներուն հանդէպ Իսմէնէ ունի կենդանական նուիրում մը, զոր չի տարածեր միւս ազգականներուն վրայ, ոչ ալ ծերունիին այրիին, որ կէս քմծիծաղով Մատամ Նուարդ կը կոչէ:

Տան նահապետին մահը մասնաւոր առիթ մը պիտի ընծայէ Իսմէնէի, լաւագոյնս արտայայտելու իր զգացումները հանդէպ ընտանիքին, որովհետեւ Սմբատ կը դառնայ այժմ ընտանիքին պետը, տըրւած ըլլալով որ Երուանդ վստահաբար Փոքր Ասիա չի վերադառնար: Հայրիկ լըսած հօրը մահը, Երուանդ նախ հեռագիրներ ուղարկեց եղբօրը, ապա նամակ մը որ, թաղումէն երկու ամիս վերջ հասաւ, եւ որուն միջոցաւ զինքը կը նշանակէր իր ամբողջական լիազօրը ընտանեկան ամէն հարցի շուրջ. քոյրերուն ամուսնութենէն սկսեալ մինչեւ անոնց օժիտը, սպասաւոր ծերուկ Յակոբի թոշակէն մինչեւ Արտոյտներու Ագարակին կարգադրութիւնները:

Սմբատ կը մտածէ այդ շէնքը օդափոխութեան բնակարանի մը վերածել, ինչպէս սովորութիւն կայ Եւրոպայի մէջ, եւ հոն հրաւիրել Երուանդը եւ իր իտալացի ընտանիքը: Գլխաւոր, խաչաձեւ աշտարակով եւ խոշոր Աղաւնատունով շէնքին ետեւը, ալոճենիի թուփերով շրջապատուած հարթ հողամաս մը կայ, որ շատ յարմար է անգլիական ձեւով lawn-tennis մը շինելու համար: Եւ տակաւին ազատ մնացած տեղին վրայ կարելի է պարտէզի պէտք եղած սարքաւորումները դնելու համար տնակ մը եւ կէսօրէ վերջերը թէյ խմելու համար արիշ մը շինել... Տարիներէ ի վեր ինքը եւ եղբայրը կը ծրագրեն թէ՛ այս ճամբորդութիւնը եւ թէ՛ այս այցելութիւնը: Սակայն այս երկուքն ալ անկարելի էին, այնքան ատեն որ ծերունի հայրը ողջ էր: Ան երբեք հաւանութիւն պիտի չտար Սմբատին ծրագիրներուն իրագործման եւ, միւս կողմէ, Երուանդ ալ չէր ուզեր կրկին տեսնել զինքը:

(Շար. 12)

(Շար. Ա. էջէն)

րանսացիներու համար Ե. Հանրապետութեան լաւագոյն նախագահը Ֆրանսուա Միթերանն է (35%), իսկ ետք կու գան տը Կօլ (30%), ապա Շիրաք (12%) եւ աւելի վերջ Փոմփիտու (7%) եւ Ժիսքար տ'Էսթէն (5%):

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախագահը Պութեֆլիքա Ալժէ վերադարձաւ, ուր շատ ջերմ ընդունելութեան մը արժանացաւ ժողովուրդին կողմէ: Պութեֆլիքա ստամոքսի վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած էր Փարիզի Վալ տը Կռաս հիւանդանոցը, ամիս մը առաջ:

ՄՈՒՊԱՐԱՔ առաջին անգամ ըլլալով ղպտի մը (Եգիպտոսի քրիստոնեայ) նշանակած է որպէս կառավարիչ, ինչ որ չէր պատահած երեսուն տարիէ ի վեր:

ԻՐԱՆԻ նախագահը Մ. Ահմատինեճատ կրկին արտայայտուած է Իսրայէլի դէմ, զոր "հակիսլամական բնոյթի երկիր" որակած է, չեշտելով նաեւ որ Եւրոպացիները "մէկ քարով երկու թռչուն զարկած են: Հրէական կայան մը հաստատած են իսլամական ազգերու միջեւ եւ միաժամանակ Հրեաներէն ազատած են ամբողջ Եւրոպայի մէջ":

ՍՈՒՏԱՆ փակած է Պաղտատի իր դեսպանատունը, իբրեւ հետեւանք այն տեւական ոճրափորձերուն եւ առեւանգումներուն, որոնք չեն դադրիր Իրաքի մէջ: Վերջերս, Թակարդ կառքի մը պայթումէն մէկ մեռեալ եւ քառասուն վիրաւորներ կային: Քէրքիւքի մէջ ալ մէկ մեռեալ եւ չորս վիրաւորներ կային, երբ ոստիկանութիւնը կրակ բացած էր ցուցարարներու վրայ:

Date à retenir

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise
Une grande soirée de Gala
le samedi 28 janvier à 20 heures
au Chalet de la Porte Jaune
à Vincennes
Pour fêter le 50ème anniversaire de sa colonie de Bellefontaine
Renseignements : 01 53 34 18 18

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան
Տօն է մեր համայնքի մանուկներուն համար

Այս առթիւ, կէսօրէ վերջ ժամը 16·30-ին պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ
Հոգեւոր Հովիւ,
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Խաչատուր Աբովեան Միօրեայ Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը եւ Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը այդ նոյն առիթով կը կազմակերպեն

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

պատարագէն վերջ, Մշակոյթի Կեդրոնի "Ա. Զրբաշեան" սրահին մէջ:

Կը ժամանէ Կաղանդ Պապան բաշխելու համար նուէրներ համայնքի բոլոր մանուկներուն:

Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին փոքրիկները մասնակցելու Ծննդեան տօնախմբութեան:

Կը խնդրուի յայտնել թիւը այն մանուկներուն որոնք իրենց ծնողներուն հետ միասնաբար պիտի դիմաւորեն Հայ Կաղանդ Պապան: Հեռաձայնել եկեղեցւոյ դիւանին.– 04. 91. 77. 84. 70:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇՈՐՀԱԿԱԼԻՔ (ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ?)

ՇՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Եկաւեան ու իր զաւակները՝ Գլէր եւ Ֆիլիփ, ինչպէս նաեւ Եկաւեան եւ Մէլհէմճեան ընտանիքներու հարազատները, հոգեհանգստեան պաշտօն եւ աղօթք կատարել կու տան իրենց սիրելի կնոջ, մօր եւ հարազատին՝

ՓԱԹՐԻՍԻԱ ԵԿԱՒԵԱՆ-Ի

իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր եւ հարազատին՝

ՌԻՇԱՐ ԵԿԱՒԵԱՆ-Ի

հոգւոց համար, անոնց մահուան քառասունքին առիթով, Շաբաթ, Յունուար 7, ժամը 10ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ
(339 avenue du Prado, 13008 Marseille)

Informations artistiques

Eglise St Merry
78 rue St Martin
Paris 4ème
(entrée rue de la Verrerie)
Métro: Chatelet / Hôtel de Ville

CONCERT DE MUSIQUE ARMENIENNE

Diimanche 8 janvier à 16 heures

Piano: Lydie BARKEF-YAGMOURIAN

Quintette: Saténik Khourdoïan, Sophie Kalch, Adeliya Chamrina, Bak Iskakova, Jérémie Poirier-Quinot.

Chant: Lucie Deroïan, Hasmik Arakelian, Michaël Karassilian.

Violon : Saténik Khourdoïan.

Chœur arménien de Paris
SIPAN-KOMITAS
Chef de Chœur Lucie DEROIAN
Oeuvres de: **Elmas — Djerbachian — Babadjanian — Haroutiounian — Komitas — Baghdassarian — Aprikian — Rio Markovitch — Satian — Khatchatrian — Alemshah.**
Contact: 01 40 26 29 63

— Entrée libre —

UN BEAU CADEAU DE NOEL

Il est encore possible de commander le beau carré de soie **Hermès «Les Jardins d'Arménie»**, au prix de 250 Euros, au bénéfice exclusif de l'action humanitaire en Arménie de **Solidarité Protestante France-Arménie.**

Téléphoner au pasteur Samuel Sahagian: **06. 83. 09. 08. 19** ou à Jean Haroutunian: **01. 43. 25. 67. 91**

Adresser les chèques au nom de: **SPFA — 1 rue Cabanis 75014 PARIS.**

LE PERE NOEL
vous attend nombreux, accompagnés de vos amis à

L'ARBRE de NOËL de l'école TEBROTZASSERE

Le dimanche 8 janvier à partir de 12 heures
à la salle des fêtes **«Thierry le Luron»**
9 Boulevard du Midi 93340 Le Raincy

PLEIN DE NOUVEAUTES VOUS ATTENDENT

Des animations sont prévues
Stands de jeux — Spectacle musical — Magicien —
Chorale de l'Ecole

DISTRIBUTION DES CADEAUX PAR LE PERE NOEL

Renseignements à l'Ecole Tebrotzassère : 01. 43. 81. 01. 72

Accès autoroute A3 : Sortie Villemomble Le Raincy
Gare de Villemomble Le Raincy RER (Eole)
Ligne Paris Chelles — Salle à 200 mètres

ENTREE GRATUITE

ԾՆՈՒՆԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ
ԶԾՆՈՒՆԴՆ
ԵՒ ԶԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ
Տեառն մերոյ եւ փրկչին
Յիսուսի Քրիստոսի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ճրագալոյց Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 16ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Տօն Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան փրկչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի:

Այս առթիւ ամէնուն ուշադիր նկատառման կը ներկայացնենք.– Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերն՝ դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Բ. Օր Սուրբ Ծննդեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:
Ծննդեան պատարագ՝ Վասն Յիշատակի Մեռելոց:

Առ այդ, պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի
Փոխանորդ
Ռոն-Ալփի Հայոց
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կ'երգէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Նըլմազեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Պատարագը կ'երգէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ երիցուհի Եղիսաբէթ Տէտէեանի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
MERCREDI
4 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.359 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.359

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, Յունուար 3ի Նախարարաց Խորհուրդի նիստին յայտարարեց թէ վերջ կը գտնէ Ստիպողական վիճակը, որ հռչակուած էր Նոյեմբեր 8ին, արուարձաններու խառնակութիւններու հետեւանքով: Համապատասխան հրովարտակը կը հրատարակուի նոյն օրը: Կը թուի որ որոշումը տրուած էր շաբաթ մը առաջ, բայց անհրաժեշտ նկատուած էր որ Ամանորի գիշերը անցնի, ապա միայն այդ մասին խօսուի: Շիրաքի սպասարկութիւնները դիմած էին Սարքոզիի, որպէսզի պատրաստէ հարկ եղած հրովարտակը: Ֆիլիփ տը Վիլիէ բնաւ համաձայն չէ այս կարգադրութեան:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ արխիւներու մէջ գտնըւած նոր փաստաթուղթերու համաձայն Ուինսթըն Չըրչիլ՝ Անգլիոյ վարչապետը 1940էն 1945, կ'ուզէր որ Հիթլէր մահապատիժի ենթարկուի եւ արարքն ալ գործադրուի առանց որեւէ դատավարութեան: Նոյնը կ'ուզէր նացի բոլոր ղեկավարներուն համար:

ՊՈՒԼՈՆԵԼ-ՍԻՒՐ-ՄԷՐԻ դատախազը որոշեց որ դատի հարկ չկայ Մարի Հէօնպէրի եւ տոքթ. Ֆրէտէրիք Շօսուայի դէմ, որոնք միասնաբար վերջ տուած էին առաջինին 20ամեայ զաւկին կեանքին, 2003 Սեպտ. 26ին: Ենթական արկած մը ունեցած էր 2000 Սեպտ. 24ին եւ անդամալոյծ էր, կոյր, համր ու մօրմէն խնդրած էր որ վերջ տրուի իր կեանքին, ինչ որ ինք չէր կրնար ընել: Նամակով մը դիմած էր Շիրաքի որ պատասխանած էր թէ բան մը չի կրնար ընել: Ինք աչքերու միջոցաւ է որ կ'արտայայտուէր եւ նոյնիսկ հատորի մըն ալ հեղինակն էր: Տիկին Հէօնպէր համաձայն չէ այս վճիռին. ինք կ'ուզէր դատուիլ ոճրային ատեանին առջեւ, որպէսզի լսուի եւ ամբողջ Ֆրանսան ընդունի որ յանցաւոր չէ: Գոհ է բժիշկին համար, բայց ինք տարբեր բան կ'ակնկալէր, որովհետեւ կ'ուզէ որ հեշտամահութիւնը արտօնուի որոշ պարագաներու մէջ: Միտք ունի դիմելու հարցաքննիչ դատաւորին որ վճիռ չպրկեն դատավարութենէ մը: Ամէն պարագայի մէջ, հարցը որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրած է հեշտամահութեան մարզին մէջ:

ՊԱՒԱՐԻՈՅ Պատ Րայխընհալի մէկ հըմըշկադաշտին տանիքը փլած է ձիւնհոսքի հետեւանքով, երբ շուրջ 50 հոգի կար ներսը: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 10 մեռեալ կար (գլխաւորաբար մանուկներ), բայց նաեւ անհետացածներ: Յունուար 2ին պատահած այս արկածէն ետք, դեռ չէին գտնուած անհետացած 20 անձեր:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին փոխ նախագահին՝ Ապտէլ Հալիմ Խատտամի յայտարարութիւնները բաւական ծանր ազդեցութիւն ունեցած են Սուրիոյ վրայ, մանաւանդ երբ ՄԱԿ-ի յանձնախումբը ունկնդրութեան հրաւիրած է նախագահ ալ-Ասատը եւ Արտաքին նախարարը: Յունուար 2ին, այս հրաւէրին պատասխանին կը սպասէր ՄԱԿ-ը, մինչ յանձնախումբը կ'ուզէր որ հարցը ժամ առաջ լուծուի, այսինքն ունկնդրութիւնը չձգձգուի: Լիբանանի մէջ ալ, Հարիրիի սպանութեան կապակցութեամբ արդէն սխննի Հապաշ ադանդէն երկու հոգի ձերբակալուած են: Մահափորձէն քանի մը վայրկեան առաջ, ադանդին պատասխանատուներէն Շէյխ Ահմէտ Ապտէլ ալ հեռաձայնած է սուրիացի գործակալներու պետին, այսինքն գործադրած է իրեն տրուած հրահանգները: Մեհլիսի տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ հլու-հնազանդ գործադրող մըն է: Հապաշ նախկին երեսփոխան մը կ'ուզէ որ անոնցմէ մէկուն կամ միւսին յացագործութեան փաստերը ներկայացուին:

16 ԻՐԱՔՑԻՆԵՐ, որոնց մէջ եօթը ոստիկան մեռած են գանազան ոճրափորձերու ընթացքին: Քամիքազ մը ռումբերով լեցուն իր կառքը առաջնորդած է դէպի հանրակառք մը, որ ոստիկան կը փոխադրէր: Միւս կողմէ, զինեալ տարբեր կրակ բացած են Թուրք դեսպան՝ Իւնալ Չէվիքէօզի կառքին վրայ, առանց որեւէ մէկը վիրաւորելու:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Պուշի խոստովանած հեռաձայնային գաղտնի ունկնդրութիւնները քաղաքական բանավէճի վերածուած են: Գոնկրէսը (Խորհրդարան) կ'ուզէ լսել գաղտի ծրագրին պատասխանատուները, մինչ քննութիւն մը բացուած է ճշդելու համար թէ ի՛նչ է Նիւ-Եորք Թայմզի աղբիւրը, որու շնորհիւ կրցաւ լուրը հրապարակել: Պուշ ալ իր հաւանութիւնը տուած է որպէսզի քննութիւն մը տեղի ունենայ:

ԵՄԷՆԻ մէջ, իտալացի հինգ զբօսաշրջիկներ առեւանգողները (Յունուար 1ին) կը սպառնան սպաննել զանոնք եթէ որեւէ յարձակում ըլլայ իրենց վրայ եմէնեան զինեալ ուժերուն կողմէ: Հինգ պատանդներէն երեք կիներ ազատ արձակուած էին, բայց նախընտրած են վերադառնալ առեւանգողներուն մօտ, առանձին չձգելու համար իրենց երկու ընկերները: Առեւանգողները կը պահանջեն որ ազատ արձակուին իրենց ցեղախումբին բանտարկուած անդամները:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-Ի ԱՌԹԻՒ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐ

Ամանորի առթիւ, Հանրապետութեան նախագահութեան կողմէ պատւոյ լեգէոնի Մեծ խաչը շնորհուած է Անրի Թրուայայի, Ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ:

Ասպետի շքանշանին արժանացած են.-

Արտաքին նախարարութիւն.-
Վեր. Սամուէլ Սահակեան (հիմնադիր նախագահ Հայաստանի ի Նպաստ կազմակերպութեան մը):

Աշխատանքի նախարարութիւն.-
Ալպէր Մակարեան, տարեցներու օգնութեան ի նպաստ միութեան մը նախագահ: Մանուկ-Մարք Մինասեան, ընկերութեան մը նախկին տնօրէն-նախագահ:

Փոխադրութեանց եւ զբօսաշրջութեան նախարարութիւն.-
Պատրիկ Սրապեան, նախկին օդաչու:

***

Սպայի շքանշան .-

Մշակոյթի նախարարութիւն.-
Լեւոն Սայեան, գեղարուեստական խորհրդական:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

"Ռատիքալ" (Յունուար 2) կը տեղեկացնէր թէ Եւրոպական Միութեան պըլանդումներուն անսալով Անգարա կը պատրաստուի փոփոխութեան ենթարկել փոքրամասնութեան վագըֆներուն պատկանող ստացուածքներու օրէնքը: Կառավարութիւնը այդ ուղղութեամբ հրահանգ տուած է Արտաքին գործերու նախարարութեան, Վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութեան եւ Եւրոպական Միութեան ընդհանուր քարտուղարութեան: Ստացուած առաջին տեղեկութիւններու համաձայն որպէս անելէն ելքի ճար տրամադրութիւն կայ երրորդ անձերու փոխանցուած կալուածները վերադարձնելու տեղ անոնց փոխարժէքը հատուցանելու: Արտաքին գործերու նախարարութիւնը նշմարած է թէ փոքրամասնութեանց վագըֆներուն Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներու ատեանին դիմելու եւ դատը շահելու պարագային Թուրքիա կըրնայ մինչեւ 25 միլիոն Եւրոյի հատուցում վճարելու պարտաւորուիլ: Եւրոպական յանձնախումբին Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Հ.-Ե. Քրէչմէր յոյս յայտնած է թէ Անգարա այդ ուղղութեամբ բարեփոխումներուն յաւելեալ զարկ կու տայ 2006ի ընթացքին:

ԻՐԱՔԻ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԴԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Լուրերու ֆրանսական գործակալութիւնը կը տեղեկացնէր թէ Իրաքի մէջ հինգ ամիս առաջ պատանդ առնուած Կիպրահայը Կարօ Ճիւէրճեան Դեկտ. 31ին ազատ արձակուած է: Կիպրոսի Արտաքին գործերու նախարարը յայտնած է թէ ան յառաջիկայ օրերուն Կիպրոս կը վերադառնայ:

Լիբանանեան - կիպրական զոյգ քաղաքացիութեան տէր Կ. Ճիւէրճեան առեւանգուած էր Պաղտատի Մանսուր շրջանին մէջ. ան կը զբաղէր ամերիկեան եւ իրաքեան զօրքին սննդեղէն հայթայթելու գործով: Առեւանգիչները իր ազատ արձակման փոխարէն փրկագին պահանջած էին գործատիրոջմէն, բայց լրատու գործակալութիւնը յստակ տեղեկութիւն չէր տար գումարի մը վճարուած ըլլալուն մասին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՉՔԱՐԻ ՊՂԾՈՒՄ

Ռուսաստանի Սիկտիվկար քաղաքին մէջ Հայկական խաչքար մը պղծուած է Դեկտ. 27ին: Չարագործները զայն տապալած, ապա խոյս տուած են: Տեղական հայ համայնքին մշակութային "Վան" ընկերակցութեան նախագահը Վարդան Մուշինեան ըսած է թէ նոր խաչքար մը կը կանգնուի նոյն վայրին վրայ, խորտակուածը փոխարինելով: Խաչքարին գտնուած վայրը որոշուած էր հայկական եկեղեցի մը եւ մշակութային կեդրոն մը հիմնել: Խորտակուած խաչքարը զետեղուած էր անցեալ Հոկտեմբերին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Ամանորի ուղերձով դիմած ժողովուրդին, նախ գոհունակութեամբ նշելով անցնող տարւան ընթացքին արձանագրուած տնտեսական զարգացման մեծ թափը. ըսած է թէ Յունուար 1էն կը բարձրանան աշխատավարձերն ու թոշակները, աւելի լայն միջոցներ կը յատկացուին կրթական, առողջապահական, մշակոյթի ոլորտներուն:

Նախագահը անդրադարձած է Երեւանի եւ շրջաններուն զարգացման անհամաչափ հոլովոյթին, ըսելով թէ յաջորդ տարիներուն զարկ կը տրուի գիւղական շրջաններու զարգացման եւ նիւթը օրակարգի կու գայ Սեպտեմբերի Հայաստան-Սփիւռք Գ. համաժողովին:

2006ին Ֆրանսայի ու Ռուսաստանի մէջ յայտարարուած "Հայաստանի տարի"ները Ռ. Քոչարեան փաստ նկատած է երկու երկիրներուն եւ Հայաստանի միջեւ յարաբերութիւններու ամենաբարձր մակարդակին:

Ուղերձը աւարտած է տարուէ տարի հզօրացող բանակին ուղղուած մաղթանքով, զոհերուն յիշատակին ոգեկոչումով ու յառաջիկայ Սեպտեմբեր 21ին նշելի անկախութեան 15ամեակին անդրադարձով:

***

ԳՐԱՒԵԱԼ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան հեռատեսիլի "Կեդրոն" կայանին տուած հարցազրոյցին նիւթ ըրած է Ղարաբաղի շրջակայ գրաւեալ շրջաններուն ճակատագիրը: Ան ըսած է թէ այդ հողերուն պահպանումը, կամ վերադարձը պէտք չէ հիմնական բնոյթ ստանայ հակամարտութեան լուծումի բանակցութիւններուն մէջ: Ծայրայեղութիւնը այդ բանակցութիւնները անելի կ'առաջնորդէ ըսած է նախարարը, աւելցնելով որ այդ նիւթը ամէնէն փափուկն ու ամէնէն նուրբն է բանակցութեան: Կրկնած է թէ այդ հողերը սակարկութեան միջոց ու ապահովութեան երաշխիք են հայկական կողմին համար: Վ. Օսկանեան փոփոխութիւն մատնանըշած է ազրպէյճանական կեցուածքին մէջ ալ, ըսելով թէ անոնք գիտակցած են վերջապէս որ ծանրանալով հողային պահանջին վրայ եւ մերժելով բանակցութեան նիւթ ընել Ղարաբաղի կարգավիճակը, բանակցութեան ընթացքը անելի կը մատնեն:

Վ. Օսկանեան բացատրած է թէ եթէ հայկական կողմը հարկաւոր նկատէ իր հակակշռին տակ պահել խնդրոյ առարկայ հողերը, Ղարաբաղի ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար, անոնք կը պահուին, իսկ եթէ հարկաւոր ըլլայ զանոնք վերադարձնել, որպէսզի խնդիրը լուծումի յանգի, կը վերադարձուին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին գլխաւոր խմբագիր Հրանդ Տինքի դէմ Թրքութիւնը անարգելու ամբաստանութեամբ դատը, ապա դատապարտումը, բազմաթիւ հակազդեցութիւններու հետ պատճառ կ՚ըլլան նաեւ խնդրոյ առարկայ գրութենէն յաճախակի մէջբերումներու. երբեմն այդ հատուածներուն թարգմանութիւնը բաւական քովընտի ըլլալով դժուարութեան կը բախի լրագրողին բանած ճիշդ հասկնալու գործը: Նկատի առած որ Տինքը Թիրախ առած շարժումը վերջ գտնելու նշան ցոյց չի տար, հակառակ խնդրոյ առարկայ գրութիւններուն մէջ յանցանք նկատուելիք տարրի չգոյութեան մասին փորձագէտներու տուած տեղեկագրին, հաւանաբար տակաւին բաւական ատեն իրենց այժմէականութիւնը պիտի պահպանեն անոր այդ գրութիւնները: Այս մօտեցումով որոշեցինք «Հայկական ինքնութեան մասին» ընդհանուր խորագիրով շարքին (2005 Յունուար - Փետրուար) երեք յօդուածները (6–7–8) որոնք ամբաստանութեան նախանիւթ հանդիսացած են, թարգմանութեամբ ներկայացնել:

⁂

ՀԱՅՈՒՆ «ԹՈՒՐՔ»Ը

Ներկայ ժամանակաշրջանին երբ համաշխարհային եւ տիեզերական արժէքները կ՚իշխեն տեղական արժէքներու, մէկդի ձգած մշակութային ինքնութիւնը լիովին ապրելու կարելիութիւնը, Սփիւռքը իր ինքնութիւնը փոքր իսկ կարենալ ապրեցնելու համար յատուկ ջանք պէտք է գործադրէ:

Իսկ այդ յատուկ ջանքը միշտ պէտք ունի յատուկ պատճառներու եւ միջոցներու:

Հայերն ու Հրեաները այդ յատուկ պատճառներուն տէր Սփիւռքին ծանօթ երկու դասական օրինակներն են:

Երկուքին ալ յատուկ պատճառը նոյնն է... ցեղասպանութեան ենթարկուած ըլլալ: Հետեւաբար իրենց ինքնութիւնը պաշտպանելու առումով մարդկութեան անոնց տուած իրաւունքը հարկ է որոշ չափով խորական եւ դրական յատկանիշ ունենայ:

Արդարեւ Հրեաները կրցած են լիովին օգտուիլ այդ դրական իրաւունքէն եւ լաւագոյնս արժեւորելով իրենց ինքնութիւնը պաշտպանելու առումով ընծայուած լայնախոհութիւնը, իրենց կրօնական հաւատալիքներէն առնուած «Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդ»ի կոչումը հասցուցած են մինչեւ աշխարհէն իրենց տուած «երկադունդի ընտրեալ ժողովուրդ»ի դիրքին:

Սակայն կացութիւնը նոյնը չէ եղած հայ ժողովուրդին պարագային:

⁂

Աշխարհը Հրեաներու ցեղասպանութեան ցոյց տուած զգայնութիւնը զլացած է Հայերուն, ինչ որ հայկական ինքնութեան մէջ մեծագոյն աւերը պատճառած է:

«Անիրաւուած Հայերը» այնուհետեւ ջանացած են իրենց ինքնութիւնը ապրեցընել «իրականութիւնը պահանջելու վճռակամութեամբ» ու ներկայիս այդ վճռակամութիւնը հայկական ինքնութեան հիմնական տարրին վերածուած է:

Նոյն վճռակամութիւնը որ Սփիւռքի առաջին սերունդներուն համար հոմանիշը եղած է կանդուն մնալուն, չպառելուն, երրորդ, չորրորդ սերունդներուն օրով վերածուած է իրականութիւնները աշխարհին ընդունիլ տալու վճռակամութեան: Ահա՛ այս վճռակամութեան հասարակաց բնոյթը հայկական Սփիւռքի հոգեվիճակին արտայայտիչն է: Իսկ այդ հոգեվիճակին տեւականացումը հայկական ինքնութիւնը ապրեցնելու հիմնական միջոցը կը կազմէ:

⁂

Մէկդի ձգելով այն որ աշխարհ տակաւին ընդունած չէ իրականութիւնները, հայկական ինքնութիւնը աւերող բուն ազդակը Թուրքերու այս հարցին մէջ ամբողջական անտարբերութիւնն է:

Արդարեւ, համեմատական մը ցոյց պիտի տայ որ Հրեաներու ներկայի մակարդակին նուաճումին հիմնական ազդակը իրենց ճարպիկութենէն աւելի, ցեղասպանութեան հեղինակ Գերմանացիներու յետագային ստանձնած զուրգուրանքի դերն է:

Ցեղասպանութեան պատասխանատուութեան ստանձնումով Գերմանացիներուն Հրեաներէ խնդրած ներողութեամբ այդ ժողովուրդը փրկուած է հոգեբեկումէ, վերագտած է հոգեկան առողջութիւնը եւ ատկէ ետք միայն կրցած է մշակութային ինքնութեան զարկ տալ:

Սակայն հայ ժողովուրդին հոգեբեկումնային ախտը կը շարունակուի ու ինքնութիւնը կրծող, սպառող բուն ազդակն ալ ապառողջ այդ հոգեվիճակն է:

⁂

Հայկական ինքնութեան քննութեան մէջ հարկ է ընդունիլ «իսլամ» եւ «Թուրք»ի ազդակներուն կատարած դերը:

Ի վերջոյ, Հայերը աւելի քան հազար տարուան համակեցութիւն մը ունին իսլամի ու Թուրքերու հետ: Հետեւաբար Հայերը արեւմուտքցի քրիստոնեաներէ զանազանող կարեւոր յատկանիշերէն մէկը հինէն ի վեր իսլամներու հետ ապրած ըլլալու իրողութիւնն է: Արեւմուտքցի քրիստոնեաները աւելի իրենք իրենց միջեւ ապրած են, մինչ Հայերու մեծ մասը իսլամներու հետ կողք-կողքի, երբեմն մէջ-մէջի ապրելով տիրացած են տարբեր փորձառութեան մը:

Ինչպէս ներկայի առօրեայ վիճարկումներուն յաճախ կը նշուի, եւրոպացի քրիստոնեաները մինչ նոր-նոր կը վարժըւին մահմետականներն ալ ընդգրկած բազմամշակութային կենսաձեւի մը, Հայերը, ինչպէս արեւելքի քրիստոնեայ ժողովուրդները (Ասորիները, Գաղդէացիները, եւլն.), այդ իրականութիւնը երկար ատեն ապրած են իր լաւ ու գէշ կողմերով: Հետեւաբար բնական է որ իսլամի հետ դարաւոր միասնութիւնը հայկական ինքնութեան կազմաւորման մէջ անուրանալի դեր մը խաղայ. սակայն բուն ազդակը որ հայկական ինքնութիւնը այսօր կը կազմաւորէ եւ նոյն ատեն անոր մէջ քաղցկեղածին ուռեցքի մը դերը ունի, «Թուրք»ի ազդակն է:

⁂

Հայուն ու Թուրքին փոխյարաբերութիւնները եւ փոխադարձ ազդեցութիւնները երկու խօսքով ամփոփելի սովորականութիւն մը չեն մատներ: Դարաւոր յարաբերութիւններու ընթացքին ինքնութեան իրարմէ առնուած լաւ կամ գէշ այնքան մեծաթիւ յատկանիշեր խնդրոյ առարկայ են որ երբեմն մինչեւ իսկ վերաբերումի ձեւերէն դժուար կ՚ըլլայ մէկը միւսէն զանազանել: Ապրուած միասնութիւնը այնքան խոր է որ անոր խանգարումը որպէս դաւաճանութիւն մեկնաբանել երկու կողմէն ալ գործածուած փոխադարձ պատճառաբանութիւն է: Հայ ժողովուրդը «հաւատարիմ ժողովուրդ» տրակող, սակայն յետոյ զայն դաւաճանութեամբ ամբաստանող թրքական տեսակէտին դէմ, Հայերը 1915ին ապրուածը չեն մեկնաբաներ միայն որպէս ժողովուրդի մը հաւաքական բնաջնջումը, այլեւ կը նշեն թէ ան կը պարփակէ դարաւոր յարաբերութեան մը դաւաճանութիւնն ալ:

Թուրքեւհայ յարաբերութիւններու ներկայի հանդրուանը հետեւեալն է. Հայերն ու Թուրքերը զիրար դիտելու արարքին մէջ հիւանդագին պարագայ կը մատնեն. Հայերը իրենց հոգեբեկումով, Թուրքերը իրենց հալածախտով:

Այնքան ատեն որ չեն փրկուիր այս ապառողջ վիճակէն, - թերեւս ոչ Թուրքերը, սակայն - Հայերը, այնպէս կը թուի որ իրենց ինքնութիւնը առողջ պայմաններով պիտի չկարենան վերականգնել:

Մանաւանդ, այնքան ատեն որ Թուրքերը 1915ի իրենց հայեացքին մէջ միւսին մորթին մէջ մտնողի կեցուածք չարտայայտեն, հայկական ինքնութեան ցաւոտ գալարումը պիտի տեւէ:

⁂

Եզրակացութիւը այն է որ «Թուրք»ը հայկական ինքնութեան թէ՛ թոյնն է, թէ՛ հակաթոյնը:

Բուն հարցը այն է թէ Հայը իր ինքնութեան այդ «Թուրք»էն պիտի կարենա՞յ փրկուիլ, թէ ոչ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԻԹՈՎ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՁՏԻԿԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԸ

Հայկական Տօնացոյցի բոլոր Աւագ տօներուն առիթով, մեր Հայրապետներն ու քարոզիչ վարդապետները, մեր միջնադարեան գրականութեան էջերը լեցուցած են հաւատացեալներուն ուղղուած հոգեւոր խորհրդածութիւններով որոնցմէ մաս մը հրատարակուած է եւ մեծ մասը տակաւին անտիպ կը մնայ մեր ձեռագիր մատեաններուն մէջ, գուրգուրանքով պահուած մինչեւ այսօր:

Քրիստոսի Ծնունդն ու Յայտնութիւնը, քրիստոնէութեան եւ յատկապէս Հայ ժողովուրդի Աւագ Տօներու Առաջինն է:

Աստուծոյ Միածին Որդին, աշխարհ կու գայ Բեթղեհեմի անշուք քարայրի մը մէջ, մարդկութիւնը ազատելու մեղքի կապանքներէն, զայն բարձրացնելու, մաքրելու այն որուն բացառիկ շնորհք պարգեւած էր ստեղծելով «Իր պատկերին նման»: Ադամի սկզբնական մեղքով եղծըւած այդ պատկերը միմիայն Աստուած կրնար դարմանել. եւ Աստուած այնքան իր ստեղծած արարածները «մինչեւ իր Միածին Որդին զոհեց մեր փրկութեան համար» կ՚ըսէ Պօղոս Առաքեալ:

Մեր միտքերուն համար անհասանելի խորհուրդ մըն է Քրիստոսի, Ամենասուրբ Երրորդութեան երկրորդ Անձին, Բեթղեհեմի քարայրին մէջ յայտնուիլը, մարդեղութիւնը: Բեթղեհեմի մսուրին մէջ մարդացած Մանուկը, Որդին Աստուած, Նոր Պատուիրան մը կը բերէր իր հետ.. «Սիրէ ընկերդ քու անձիդ պէս (Մատթ. ԺԲ, 39)»:

Հին կտակարանի պատուիրանը "ակն ընդական, ատամն ընդ ատաման" կը պատկանէր Մովսէսի հետեւորդներուն... Յիսուս, հրեայ երիտասարդին, որ իրեն հարց տուաւ թէ ո՞րն է երկրորդ գլխաւոր պատուիրանը՝ պատասխանեց. «Սիրէ ընկերդ քու անձիդ պէս»:

Մովսէսի հետեւորդի մը համար սա հսկայական քայլ մըն էր որ կու գար տակնուվրայ ընելու ընդունուած կանոն մը... Սէրը (որ) կը գգեմնէր վրէժի, վրիժառութեան դարերով ընդունուած սկզբունքը...:

Սիրոյ այս պատուիրանը, մեծ եւ խոր առաքինութիւն պահանջելով հանդերձ, սիրոյ կատարելութիւն չի նշանակեր:

«Կատարեալ Սէրը» Յիսուս մեզի կը փոխանցէ, մահուընէ քիչ մը առաջ, որպէս գերագոյն կտակ, երբ անձ մը իր հարազատներուն իր ունեցած ամէնէն թանկագին գանձը կը յանձնէ.. «Նոր պատուիրան կու տամ ձեզի որ զիրար սիրէք, "ինչպէս ես ձեզ սիրեցի, դուք ալ զիրար սիրեցէք" (Յովհ. ԺԳ, 34). "Այս է իմ պատուէրս որ զիրար սիրէք, ինչպէս ես ձեզ սիրեցի" (Յովհ. ԺԵ, 12):

Սա արդէն Քրիստոսի բերած հիմնական նորութիւնն է սիրոյ պատուիրանին: Սիրել ընկերը ոչ թէ իր անձին նման, այլ ինչպէս ինք կը սիրէ:

Յիսուս այնքան նախընտրութիւն կու տայ սիրոյ այս տարբերակին որ չի վարանիր զայն կոչելու «Իր պատուիրանը», այն պատուիրանը որ իր նախընտրածն է, որ պիտի ըլլայ անփոխարինելի նշանը իր բարեկամներուն, մտերիմներուն երբ գործադրուի. «Ամէնքը ասով պիտի ճանչնան որ դուք իմ աշակերտներս էք եթէ զիրար սիրէք» (Յովհ. ԺԳ, 35):

Եթէ պահ մը միայն ներանձնացած մըտածենք, պիտի նկատենք թէ ինչպէս Յիսուս, սիրոյ մեծ թռիչքէ մը, որ տակաւին մարդկային է, մեր անձին կը վերաբերի, արծիւի սլացքով թռիչք կը կատարէ դէպի աստուածայինը... դէպի այն Սէրը որ ինք ունի մեր հոգիներուն հանդէպ: Հարկ չի տեսներ այլեւս «մեր անձին նման սիրելու» պատուէրին դիմել, այլ մեր հայեացքը անհունօրէն աւելի բարձր ոլորտներ սեւեռել՝ տեսնելու այն անհուն սէրը որ կը տածէ իր արարածներուն հանդէպ: Սա պէտք է ծառայէ որպէս միակ օրինակ այն յարաբերութիւններուն որ պէտք ենք ունենալ ուրիշին հանդէպ:

Սիրոյ առաքինութիւնը մեր մէջ այն ատեն կատարեալ կ՚ըլլայ. երբ զանձայ շարունակութիւնը Յիսուսի սիրոյն որ ցոյց տուած է մեզի հանդէպ:

Այսպէս ըմբռնուած սէրը չի տարբերեր համակրելի-հակակրելի զգացումներու միջեւ, եւ զանազանութիւն չի դներ նոյնիսկ հանդէպ անոր որ մեզ չի սիրեր. քանի Յիսուս զինք կը սիրէ. այնքան կը սիրէ որ իր կեանքը տուած է անոր համար, մշտապէս նորոգուած Պատարագի սուրբ խորհուրդով:

Սուրբերն ալ ըմբռնած են սիրոյ այս պատուիրանին կատարելութեան անհասանելի ըլլալը. որքա՜ն հզօրութիւն կայ Նարեկացիին եւ Լամբրոնացիին աղօթքի մրմունջներուն մէջ եւ որքան նուրբ զգացումներ Շնորհալիի "Սէր անուն Յիսուսին" մէջ, անոնք չեն ընկճուած, չեն յուսալքուած, ընդհակառակն ուրախացած՝ որ Յիսուս մեզ կ՚ուզէ այս բարձունքները առաջնորդել, պայմանաւ որ ազատօրէն գործէ մեր մէջ, երբ իրեն նուիրենք մեր սրտին բոլոր զգացումները եւ մեր կամքը ամբողջութեամբ...

«Սէր անուն Յիսուս,
սիրով քո ձմլեա
սիրտ իմ քարեղէն

վասն գթութեան
վասն ողորմութեան
վերստին կեցո՛...
(Ս. Ներսէս Շնորհալի)

ՍՐՏԻ ՀԵԶՈՒԹԻՒՆ

Սրտի հեզութիւնը սիրոյ առաքինութեան հետ այնքան կապ ունի որ յարմար կը դատեմ մի քանի հոգեւոր խորհրդածութիւն նուիրել այս քրիստոնէական բացառիկ առաքինութեան, որուն համար Յիսուս մէկ անգամ միայն բացայայտօրէն ըսած է "ուսարուք յինէն"..., ինձմէ սորվեցէք որ հեզ եմ եւ սրտով խոնարհ:

Մարդկային բնութիւնը այնքան ամբարտաւան է որ մեծապէս կը դժուարացնէ հեզութեան գործադրութիւնը:

Յիսուս ինքզինք օրինակ առաջարկելով, վստահաբար կ՚ուզէ մեզ քաջալերել:

Իր օրինակը, իր կրած անպատմելի խոնարհեցումները –որ մեզի համար մեղք եղաւ– կ՚ըսէ Պօղոս Առաքեալ, մեծագոյն հրաւէր է հեզութիւնը գործադրելու:

Յիսուս ուղղակի կը խօսի "սրտի խոնարհութեան" վրայ հոն է որ կը ծնին մտածութիւններն ու այն գործերը որոնցմէ կը ծագին ամէն առաքինութիւն եւ հոգեկան վերանորոգում:

Մեր հեզութեան պակասը, յաճախ արտաքին խոնարհ կեցուածքով կամ նուրբ խօսակցութեամբ կը ջանանք ծածկել: Դիմակի մը նման, որուն ներքեւ կրնայ վտանգաւոր եւ գրեթէ թաքուն ամբարտաւանութիւն մը գտնուիլ:

Իսկական հեզութիւնը իր ոչնչութիւնը ճանչնալուն մէջ կը կայանայ: Այս ըմբռնումին մեծագոյն թարգմանը կը հանդիսանայ Ս. Գրիգոր Նարեկացին, մեր գրաւոր գրականութեան բովանդակ ժամանակաշրջանին: Նարեկ իր անձը կը դնէ Աստուծոյ հանդէպ: Կը տեսնէ թէ ինք ոչ միայն ոչինչ է, այլ նաեւ մեղապարտ, մինչ իր Արարիչը գերագոյն եւ մաքրամաքուր էակ: Ինք կը ներկայացնէ մեղքը, Աստուած՝ բարութիւն եւ սրբութիւնը: Այս բաղդատութենէն իր մէջ կը ծնի յանցաւոր եւ թշուառ մը ըլլալու զգացումը, որով ճիչեր եւ պաղատանքներ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ՝ 2005 ՏԱՐԻՆ

Մարսէյլ (Յառաջ) :

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը հասած է իր հիմնադրութեան 30ամեակի շեմին (1976–2006) :

Երեսունամեակի տարին պիտի նշուի յատուկ նախաձեռնութիւններով, կարեւոր ձեռնարկներով :

Մինչ այդ 2005 տարին ընթացաւ համաձայն հաստատութեան համագաղութային նկարագրին եւ հիմնական նպատակներուն՝ ըլլալ ընդունելութեան վայր հայ միութենական կեանքին եւ ծաւալել սեփական գործունէութիւն :

Հայ Մշակոյթի Տունէն ներս ապաստան գտնող միութիւններու շարքին յատուկ տեղ կը գրաւեն՝

◆ Ա.Մ.Ա.Ֆ. (Ֆրանս-Արմէնի Առողջապահական գործողութիւն) կազմակերպութիւնը որ գլխաւորուած իր նախագահ եւ սրտի մասնագէտ Բժ. Աւետիս Մաթիքեանի կ'օժանդակէ, տարիներէ ի վեր, Երեւանի Նորք-Մարաշ սրտաբանական կեդրոնին եւ այժմ նոր մարտահրաւէր մը ունի, նման կեդրոն մը ստեղծել Գորիս քաղաքին մէջ :

◆ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը եւ յատկապէս քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղը : Կը գումարէ ժողովներ, կը կազմակերպէ այլ ձեռնարկներ եւ կը մասնակցի Մշակոյթի տան վարչութեան հետ Չորեքշաբթի օրուան գրագումներուն, Անի պարախումբով :

◆ Հայկական Գեղարուեստական Միութիւնը նորաստեղծ կը զբաղի թատրոնով, հայ թատրոնով առաջնորդութեամբ՝ Ժենիկ Ճառայեանի : Երուանդ Օտեանի եւ Միքայէլ Կիւրճեանի «Ջարչըլը Արթին Աղա»ն բեմադրուեցաւ 2005 Մայիս 20ին Ժիւլիէնի թատերասրահը եւ գըտաւ մեծ յաջողութիւն : Այժմ, խումբը կը պատրաստէ Յակոբ Պարոնեանի գործերէն մին : Իր հերթական ժողովներէն անդին, Միութիւնը նոյնպէս Հայ Մշակոյթի Տունէն ներս կը կազմակերպէ դաշնակի եւ սոլֆէժի դասընթացներ ուսուցչութեամբ՝ տիկին Ժագլին Շիւէ-ի : Կը լուսարձակէ հայկական շարժանկարի ժապաւէններ : Կը ձեռնարկէ շրջապտոյտներ, երկար պտոյտներ՝ բնութիւնը սիրողներուն համար, ինչպէս նաեւ կառքի "ռալի"ներ :

◆ Հայ Մշակոյթի Տան Երիտասարդաց Ակումբը ունի իր սեփական նախաձեռնութիւնները, մանաւանդ երիտասարդներու համար երեկոյթներ կը կազմակերպէ, եւ նաեւ կը մասնակցի ընդհանուր գործունէութեան տան վարչութեան կողքին :

◆ Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը եւս իր ներկայութիւնը եւ լայն օժանդակութիւնը կը բերէ Տան բոլոր ձեռնարկներուն, յատկապէս ընդունելութիւններուն եւ տարեկան ճաշերուն եւ Մարսէյլի միջազգային տօնավաճառին ապահովելով հայկական տաղաւարին մատակարարումը :

◆ Անի պարախումբը թարմ ներկայութիւն մըն է շէնքէն ներս : Պարագիր Լիլիթ Գնիազեանի ղեկավարութեամբ կը կատարէ իր փորձերը, շաբաթը երեք անգամ, եւ կ'ունենայ յաճախակի ելոյթներ Խումբը կը հաշուէ շուրջ երեսուն երիտասարդ - երիտասարդուհի :

◆ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը ունի իր գրատունը, «Շաւարշ Նարդունի գրատուն» որու բացումը կատարեց երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը 1997ի Յունուար 30ին, Մարսէյլ կատարած իր հովուական այցելութեան առթիւ : Հարուստ գրատուն մըն է ուր կարելի է գտնել վերջին յիսուն տարիներու հրատարակութիւնները եւ անկէ առաջ լոյս տեսած գիրքեր հայատառ կամ օտար լեզուով գրուած հայկական նիւթերու շուրջ, քանի գրատան կողքին կայ ճոխ գրադարան մը բազմահազար հատորներով : Մարսէյլի մէջ, որպէս հայկական գրատուն եզակի երեւոյթ է : Գրատան եւ գրադարանի պատասխանատուն եւ գուրգուրացողն է՝ Վահրամ Ճառայեան :

◆ Մշակոյթի Տունէն ներս պարբերաբար հանդիպումներ կը կազմակերպեն կամ ժողովներ ու ձեռնարկներ կ'ունենան, կարգ մը հայկական եւ երբեմն ալ ոչ հայկական միութիւններ որոնց շարքին՝ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը, Հայ Սկաուտները, Առանց Սահմանի Երաժշտութեան միութիւնը, Հայ Դատի Յանձնախումբը, Նոր Սերունդը եւլն. :

***

ՏԱՐՈՒԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

● Ըստ սովորութեան կը սկսին մաղթանքներու արարողութեամբ. "Փրոթոքոլ"ի ձեռնարկ մըն է որուն կը հրաւիրուին եւ ներկայ կ'ըլլան քաղաքական դէմքեր, տարբեր բնագաւառներու պատկանող անձնաւորութիւններ, հայ եւ ոչ հայ միութիւններու ներկայացուցիչներ, խիտ բազմութիւն մը : Ապա, կը յաջորդէ, միշտ հետեւող Կիրակին, այս ընթացաւարտ տարին Յունուար 16ին, Լօթօ-ի որ յատուկ է Փրովանսի շրջանին եւ ունի իր Ֆոլքլորի մասը : 2005ի Յունուարը վերջացաւ Փրոֆ. Շապրիէի դասախօսութեամբ նուիրուած Վանայ լիճի, Ախթամարի եւ շուրջի եօթը եկեղեցիներու պատմութեան :

● Փետրուարին, Մշակոյթի Տան Երիտասարդաց ակումբը կազմակերպեց դիմակաւոր երեկոյթ մը, Բարեկենդանի առթիւ :

● Մարտին, Հող եւ Մշակոյթ Միութիւնը, Մշակոյթի Տան հետ, հրաւիրեց յատկապէս երիտասարդները հանդիպում մը մը ներկայացնելու համար Հայաստանի, Արցախի, Քեսապի եւ Պարսկաստանի մէջ կատարուած իրագործումները եւ թարմ կոչեր արթնցնելու, զարկ տալու համար աշխատանքի նոր արշաւանքներու : Նոյնպէս, Մարտին, Ժան Փիէռ Մահէ հիւր եղաւ հայ մշակոյթի տան՝ ներկայացնելու եւ ձօնագրելու համար իր վերջին հատորը "Հայաստանը դարերու փորձութեան" : Ամիսը վերջացաւ երկու այլ ձեռնարկներով կազմակերպուած Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի կողմէ :

● Ապրիլ 2ին, լուսարձակուեցաւ Հրայր Բագէի ժապաւէնը որ իրագործում մըն է հանգուցեալ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի կազմակերպած ուխտագնացութեան դէպի պատմական Հայաստան. Ապրիլ 11ին, Ժերար Շալեան եկաւ ներկայացնելու իր վերջին հատորը «Իրաքի մէկ պատերազմէն միւսը. 1991/2004» եւ խօսելու, վերլուծելու Իրաքի, Թուրքիոյ եւ Կովկասի աշխարհաքաղաքական կացութիւնը : Ապրիլը չէր կրնար վերջանալ առանց ձեռնարկի մը՝ նուիրուած Հայկական ցեղասպանութեան 90ամեակին : Մշակոյթի տան վարչութիւնը ուզեց որ այս առիթով հայ խօսքը, հայ երգը, հայ ոգին ապրին սրահէն ներս, առանց որեւէ արտայայտութեան ֆրանսերէն լեզուով : Ամէն բանէ առաջ յարգանք մը, մեծարանք մը անոնց որոնք նահատակուեցան յանուն հայկական մշակութային արժէքներուն, հայ եկեղեցւոյ : Եւ այսպէս, Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»ի հատուածներով, Երաժշտութիւն Առանց Սահմանի միութիւնը գլխաւորութեամբ Յովիկ Աւանիսեանի, Գէորգեան Արայիկի Քիմա Թերզեանի ներկայացուց բանաստեղծական եւ երաժշտական երեկոյթ մը, Ապրիլ 27ին, արտասանութիւններով, առանձին եւ խմբական, երգերով, պարերով, պատկերներով : Ձեռնարկ մը որ խուռներամ ժողովուրդ հաշտեցուց իր հայկական զգացումներուն հետ :

● Մայիսը եղաւ պատրաստութեան ամիս մը «1918 Մայիս 28»ի ազգային տօնը նշելու արժանավայել շուքով եւ տալու ժողովրդական նկարագիր : Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Մայիս 28ի օրն իսկ, "Փարք Շանոյ"ի ընդարձակ սրահներուն մէջ աւելի քան հազար երկու հարիւր հոգիի ներկայութեամբ : Հայկական երաժշտութիւն, պար բայց նաեւ միութենական տաղաւարներ եւ պաշտօնական բաժին մը յատկապէս Գլէր Մուրատեանի եւ Սիմոն Մնակեանի մասնակցութեամբ "Մայիս 28"ի այս տօնախմբութիւնը հաւաքական ձեռնարկ մըն է որուն նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Հ.Յ. Դաշնակցութեան, Նոր Սերունդին, Հայ Դատի յանձնախումբին, Կապոյտ Խաչին, Համազգայինին, Հայ Մշակոյթի Տան, Ա.Ր.Ա.Մ. միութեան եւ որուն մասնակից են այլ բազմաթիւ միութիւններ ու հաստատութիւններ :

● Յունիս 18ին, Տարօն եւ Վասպուրական սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան 29րդ տարեդարձի հացկերոյթը : Ձեռնարկ մը որ կը համախմբէ համակիրներ, բարեկամներ, անոնք որոնք դեռ սէր մը ունին հանդէպ մեր աւանդական արժէքներուն :

● Յուլիսի 3ին, եւ յաջորդող 10 օրերուն, Հայ Մշակոյթի Տունը մասնակցեցաւ "Կիլիկիա" առագաստանաւի ընդունելութեան եւ խարսխելուն Մարսէյլ, Վիէօ-Փորի ջուրերուն մէջ : Ընդունելութեան պաշտօնական արարողութեան ելոյթ ունեցաւ Անի պարախումբը :

● Սեպտեմբեր 23էն Հոկտեմբեր 3, 15րդ տարին ըլլալով հայկական Եռագոյնը ծածանեցաւ Մարսէյլի Միջազգային Տօնավաճառին, մասնակից յիսունի մօտ այլ երկիրներու շարքին : Հայ Մշակոյթի Տան կը պատկանի այս նախաձեռնութիւնը եւ "Հայաստան տաղաւար"ին կազմակերպութիւնն ու մատակարարումը :

Տասը օրերու երկայնքին տասնեակ հազարաւոր այցելուներ կու գան, կը դիտեն, կը հետաքրքրուին, կ'անցնին, հարցումներ կ'ուղղեն, կը գնեն, կը քաջալերեն, համակրութիւններ կ'արտայայտեն... Եւ Հայաստանն ու հայկականը կ'ապրին միջազգային օրեր : Հոկտ. 15ին եւ 16ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ելոյթ ունեցաւ Հայաստանի համբաւաւոր "հիւմորիստ"ներէն Աշոտ Ղազարեան :

● Նոյեմբերին, Հայ Մշակոյթի Տունը ընդունեցաւ երգահան եւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի ղեկավար՝ Կարպիս Ափրիկեանը : Այս վերջինը, իր յոբելենական համերգէն յետոյ Երեւան : տուաւ իր հայաստանեան տպաւորութիւնները եւ ներկայացուց հատուածներով և համապատասխան բացատրութիւններով իր գործերէն "Աբեղա"ն :

● Տարին վերջ գտաւ, "Անի" պարախումբի եւ Երիտասարդաց ակումբի երեկոյթով, Դեկտեմբեր 3ին, ու երկու օր՝ Դեկտ. 16ին եւ 17ին Նոր Տարուան վաճառքով, բաց դուռներով :

ԿԱՐՕ ԹՈՎՍԷՓԵԱՆ

կը բարձրացնէ երկինք, Աստուծոյ գըթութիւնը հայցելու : Ան գիտէ թէ մարդկային հոգին աստուածային շնորհքին միջոցով միայն կրնայ բարձրանալ մեղքերու անտառէն՝ հասնելու փրկութեան եւ հայեցողութեան : Ամէնօրեայ ապրումներու, նուազումներու, խեղճութիւններու եւ պայքարներու փոթորիկէն կը ըզգայ թէ ամէն օր հարկաւոր է զոհաբերուիլ եւ իբր քրիստոնեայ՝ նուիրուիլ եւ զոհուիլ ամէնուն տեղ եւ ամէնուն համար : Մեղքերու եւ յանցանքներու խոստովանութիւնը արդարութեան պարտք մը կատարելու համար է : Իր սիրտը կը զգայ զոհուած ըլլալ սիրոյ, որ իր հետ կը բերէ բուռն եւ մշտատեւ ցաւ մը՝ համապատասխան չըլլալուն համար այդ սիրոյն որուն նպատակն էր զինք մղել բացարձակին, բայց աւաղ մարմինը կը շղթայէ զինք երկրային եւ զգայական իրերու. գոյն Սիրոյն, այնքան խոչընդոտներ՝ որքան սիրտը կը ձգտի մօտենալ գերաբխած նիւթական մարդէն՝ ցաւալի վիճակ մը կը ստեղծեն Նարեկացիի մէջ : Ան հայ ժողովուրդին հոգեւոր արտայայտութեան մէջ կը հանդիսանայ իսկական հեզութեան տիպարը : Սեփական թերութիւնները չվերագրելով ուրիշ պատճառներու մեր անձէն դուրս : Մեր ունեցած բարին, յատկութիւնները Աստուծոյ պարգեւն են միայն, ոչ մեր սեփականութիւնը :

"Սրտի հեզութիւնը" իրականին մէջ դժուար առաքինութիւն մըն է, քանի որ հիմնովին հակառակն է մեր մէջ բոյն դրած «ամբարտաւանութեան»... դիւրին ալ է միաժամանակ քանի անոր պատճառները մեր մէջն են, մեր խեղճութիւնը, որ բաւարար չէ եթէ չընդունինք աւետարանական անկեղծութեամբ եւ պարզութեամբ : Այդ անկեղծութեան հասնելու համար անհրաժեշտ կարիքն ունինք Աստուծոյ Շնորհքին. եւ Աստուած երբեք մեզի չի զլանար իր շնորհքը եթէ խընդրենք "Հեզ հոգիով" :

Թովմաս Գեմբացին հիանալի խօսք մը ունի, եւ կ'ըսէ «Ինչպէս որ մէկու մը նախատինքը քեզ աւելի անպէտ չի դարձներ, այնպէս ուրիշներուն գովեստները չեն կրնար քեզ աւելի արժեւորել կամ սրբացնել» :

Այն որ Սրտի հեզութիւնը կ'ապրի եւ կը գործադրէ, երբեք չի ձգտիր ուրիշէ մը աւելի գերադաս ըլլալ, ոչ ալ կրնայ ազդուիլ ստացուած նախատինքներէն կամ խոնարհեցումներէն եւ վստահաբար կը գտնէ ներքին խաղաղութիւն :

Յիսուս չըսա՞ւ «Ուսարուք յինէն զի հեզ եմ եւ խոնարհ սրտիւ եւ գտջիք հանգիստ անձանց ձերոց» :

Ե. Գ.

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Իր տեսակ մը մռայլ ձեւին տակ եւ իր հպարտ, խրոխտ եւ մրցունակ նկարագրին խորքը, Երուանդ գրեթէ ակամայ պաշտամունք մը ունէր իր հօրը հանդէպ որ - նահապետի անդրանիկ զաւակ - վիճած էր իր տասներեքամեայ տղուն խնդրայարոյց փափաքին եւ թողած էր որ առանձին մեկնի, հոգալով անոր նիւթական պահանջները մինչեւ տասնըութ տարեկանը : Բայց անգամ մը եւս իրար երբեք չտեսան, եւ տունէն հեռացած տըղուն մասին Համբարձում երբեք չէր խօսեր, բայց հաւանութիւն կուտար Սըմբատի եղբայրական հպարտութեան, միւս զաւակներուն խանդավառութեան, որոնց համար Երուանդ սրբանկար մը, ապրող առասպել մըն էր :

Բայց պատերազմը Սմբատին թողուց միայն թէնիսի հողամասը հարթելու ժամանակը : Եւ այդ գեղեցիկ, ուղղանկիւնաձեւ, տակաւին թարմ փորուած փոսին մէջ էր որ, ինք եւ իր զաւակները մշտընջենապէս պիտի հանգչէին :

***

Քաղաքին բնակիչներուն կէսը փողոցն է : Հայկական եկեղեցւոյ բարձրաստիճան կղերը, եպիսկոպոս եւ շատ քահանաներ, եկեղեցւոյ մուտքի սանդուխներուն վերեւը կը սպասեն պաշտօնական դիրքով. կարծես նկարուելու կը պատրաստուին (եւ իրաւ ալ, զիրենք պիտի նկարէ Լեւոն Եագովլեանը, վերահսկիչ եւ հաւատարիմ նամակաբաշխ հայկական համայնքին, որ հպարտօրէն կը գործածէ գերմանական լուսանկարչական իր նոր գործիքը, որ շատ տարի առաջ Միւնիխ գաղթած եւ հոն կարեւոր գարեջրատուն մը հաստատած տղուն նուէրն է) :

Միեւնոյն ժամանակ, ուրիշ նկար մը կը քաշուի : Դագաղին շուրջը, որուն մէջ խաղաղ դէմքով կը հանգչի Համբարձումին մարմինը, բոլոր ներկայ զաւակները եւ թոռները անձայն կը շարուին անոր շուրջ, ըստ նոր սովորութեան մը : Առաջին յարկի լայն միջանցքին պատին կախուած է հազար ութհարիւրի վիմատիպ նկար մը «Ընտանիքի բարեմիտ հօր մահը» մակագրուած, որ քաղքենի ընտանիքի մը յարկին մէջ կը փոխադրէ թագաւորի մը մահուան հին արարողութիւնը ուր բոլոր ազգականները ծնրադիր հաւաքուած են փառաւոր անկողինին շուրջ որուն մէջ պառկած է մահամերձը, որ վերջին հաղորդութիւնը կը ստանայ :

Հաւանաբար Սմբատն է որ մտածեց հօր մահուան այս նկարահանումը, բայց հակադրութեան մը համար : Փաստանկարի մը կամ բացատրողական նկարի մը համար չէ որ կանչեց նկարահանը, այլ իբրեւ վկայութիւն որ նորութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը հասած են նաեւ մինչեւ այս պզտիկ քաղաքը :

(Շար. 13)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «A. Tathéossian» de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).
Ambiance arménienne assurée!!!
Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!
Renseignements et inscriptions auprès de :
- Araxie 01. 39. 83. 71. 19 (19h à 21h);
- Alice 01. 42. 93. 03. 56 (19h à 21h).

Date limite d'inscription : 15 JANVIER

Date à retenir

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE organise

Une grande soirée de Gala

le samedi 28 janvier à 20 heures
au Chalet de la Porte Jaune à Vincennes
Pour fêter le 50ème anniversaire de sa colonie de Bellefontaine
Renseignements : 01 53 34 18 18

UN BEAU CADEAU DE NOEL

Il est encore possible de commander le beau carré de soie **Hermès «Les Jardins d'Arménie»**, au prix de 250 Euros, au bénéfice exclusif de l'action humanitaire en Arménie de **Solidarité Protestante France-Arménie.**

Téléphoner au pasteur Samuel Sahagian: **06. 83. 09. 08. 19** ou à Jean Haroutunian: **01. 43. 25. 67. 91**

Adresser les chèques au nom de: **SFPA — 1 rue Cabanis 75014 PARIS.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier à 15 heures
Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

informations artistiques

ANNIE GAZARIAN
VALENTIN SHNEIDERMAYER

CONCERT A 4 MAINS

Samedi 7 janvier à 17 heures
en l'église suédoise de Paris
9 rue Médéric — Paris XVIIème

Au programme :
Mozart — Schubert — Dvorjak — Babadjanian.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
Ճրագալոյց Սուրբ Ծննդեան
Տօն է մեր համայնքի մանուկներուն համար

Այս առթիւ, կէսօրէ վերջ ժամը 16·30-ին պատարագ կը մատուցուի Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:
Կը պատարագէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ,
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Խաչատուր Աբովեան Միօրեայ Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը եւ Մայր Եկեղեցւոյ Վարչական Խորհուրդը այդ նոյն առիթով կը կազմակերպեն

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

պատարագէն վերջ, Մշակոյթի Կեդրոնի "Ա. Ջրբաշեան" սրահին մէջ:
Կը ժամանէ Կաղանդ Պապան բաշխելու համար նուէրներ համայնքի բոլոր մանուկներուն:
Մեծ հաճոյքով կը հրաւիրուին փոքրիկները մասնակցելու Ծննդեան տօնախմբութեան:
Կը խնդրուի յայտնել թիւը այն մանուկներուն որոնք իրենց ծնողներուն հետ միասնաբար պիտի դիմաւորեն Հայ Կաղանդ Պապան: Հեռաձայնել եկեղեցւոյ դիւանին.- 04· 91· 77· 84· 70:

LE PERE NOEL
vous attend nombreux, accompagnés de vos amis à

L'ARBRE de NOËL de l'école TEBROTZASSERE

Le dimanche 8 janvier à partir de 12 heures
à la salle des fêtes **«Thierry le Luron»**
9 Boulevard du Midi 93340 Le Raincy

PLEIN DE NOUVEAUTES VOUS ATTENDENT

Des animations sont prévues
Stands de jeux — Spectacle musical — Magicien — Chorale de l'Ecole

DISTRIBUTION DES CADEAUX PAR LE PERE NOEL

Renseignements à l'Ecole Tebrotzassère : 01. 43. 81. 01. 72

Accès autoroute A3 : Sortie Villemomble Le Raincy
Gare de Villemomble Le Raincy RER (Eole)
Ligne Paris Chelles — Salle à 200 mètres

ENTREE GRATUITE

ԾՆՈՒՆԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ
ԶԾՆՈՒՆԴՆ
ԵՒ ԶԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ
Տեառն մերոյ եւ Փրկչին
Յիսուսի Քրիստոսի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ճրագալոյց Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 16ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Տօն Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան Փրկչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի
Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի:
Այս առթիւ ամէնուն ուշադիր նկատառման կը ներկայացնենք.- Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերն՝ դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Բ. Օր Սուրբ Ծննդեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:
Ծննդեան պատարագ՝ Վասն Յիշատակի Մեռելոց:
Առ այդ, պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ *կը կատարուի* Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8.-
Գ. Օր Ծննդեան

Կը պատարագէ՝
ԳԵՂԱՐԴ ԱԲՂՅ. ՎԱՀՈՒՆԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Ծնունդի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Տէր եւ Տիկին Ալէն Տամլամեան 150 *Եւրօ, Տիկին Միրիէլ Անսուրեան* 30, *Պ. Գրիգոր Տիրեան* 50, *Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Պաղտասարեան* 50, *Տիկին Նիքոլ Հանչէրեան* 500, *Տիկին Անի Սուատ* 100, *Տէր եւ Տիկին Լոկար Շահվէզիրեան* 200, *Տէր եւ Տիկին Թանոս Տիգրանեան* 70, *Պ. Ժիրայր Պօրղաքեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Արա Սահակեան* 150, *Տիկին Շապ*բէրի 300, *իր կնոջ՝* Նելլիի *հոգեհանգստեան առթիւ՝ Պ. Ներսէս Տիւրման* 100, *Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պաղտասարեան* 100, *Տէր եւ Տիկին Սուրէն Վէզիրեան* 15, *Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան* 30, *Պ. Ռոժէ Թոփալեան* 215, *Տէր եւ Տիկին Մարկ Զէյվէեան* 200, *Սարգիսեան քոյրեր* 200, *Տիկին Արեգնազան Պուրէ* 150, *Հ.Մ.Ը.Մ.ականներու անծեռ յիշատակին՝ Պ. Լեւոն Պասմաճեան* 500, *Տիկին Արաքսի Թերճանեան* 100, *Տիկին Եւա Կարխըեան* 20:

(Շար.)

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.-
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Ռոն-Ալփի Հայոց
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս *երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ.* Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կ'երգէ Սահակ - Մեսրոպ *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ.* Խաչիկ Եըլմազեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.-
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Պատարագը կ'երգէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ երիցուհի Եղիսաբէթ Տէտէեանի:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
JEUDI
5 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.360 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.360

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԱՆՈՐԻ վաղ առաւօտեան, անսպասելի եւ վախազդու արարք մը գործուած է Նիս-Լիոն Գորայլ ճեպընթացին մէջ: Հակառակ անոր որ դէպքը պատահած է Յունուար 1ին, լուրը տարածուած է միայն Յունուար 4ի առաւօտեան: Ի՞նչ եղած է: 600 ճամբորդներ ահաւոր ճամբորդութիւն մը ըրած են Նիսէն Մարսէյլ, երբ քանի լակոտներ խուժած են, յարձակելով ճամբորդներուն վրայ, կողոպտելով ամէն ինչ (դրամ, վարկաքարտ, չէքի տետրակ եւլն. եւլն.), թալանի տալով ամէն ինչ, նոյնիսկ սեռային յարձակումներ գործելով 2 պարմանուհիի վրայ: Յունուար 3ին է որ Տրակինեանի արդարադատութիւնը լուրը հաղորդած է: Յունուար 1ի առաւօտեան, խուռներամ բազմութիւն մը կայ Նիսի կայարանը երբ ճեպընթացը ճամբայ ելլելու կը պատրաստուի: Եւ ապահովութեան չորս պաշտօնեաներ ալ տեղ կը գրաւեն, բայց, իրենց պաշտօնը վերջ կը գտնէ Սէն-Ռաֆայէլ եւ անկէ ետք է, որ պատանիներու խումբ մը, որոնք տոմս գնած են 1 եւրօ 20ի, Ծնունդի առթիւ, կը խուժեն ու կը սկսի ռաֆէրը: Արքի կայարանն է որ ուղեւորը վերջ կու տայ ճամբորդութեան առաջին մասին եւ կոչ կ'ընէ ոստիկանութեան: Ամէն ինչ սակայն, դանդաղ կ'ընթանայ եւ զոհերուն մեծ մասն ալ կը մերժէ բողոք ներկայացնել: Յարձակողներէն միայն 3ը ձերբակալուած են, երկուքն ալ Մարոքցի: Ամէն պարագայի մէջ, բոլորովին անհասկնալի արարք մը եւ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր որ նման ահաբեկչութիւն մը կարելի է ճեպընթացի մը մէջ, օր ցերեկով:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ իշխանութեան նախագահը՝ Մ. Ապպաս, Յունուար 2ին, առաջին անգամ ըլլալով խօսած է երեսփոխանական ընտրութիւններու յետաձգման կարելիութեան վրայ: Նախատեսուած էին Յունուար 25ին, բայց, Ապպաս յայտարարած է որ կը յետաձգուին, եթէ Իսրայէլ արգելք հանդիսանայ որ արեւելեան-Երուսաղէմի Պաղեստինցիները քուէարկեն: Երուսաղէմէն զատ, ընդհանուր քաոս կը տիրէ նաեւ Գազայի գօտիին մէջ եւ Ֆաթահի ծոցը տիրող խոր պառակտումներ մղած են շարժումին ղեկավարները, որ յետաձգում մը ըլլայ, բայց, Համաս դէմ է:

ԱԼՍԹՈՄ կը քաշուի Սէն-Նազէրի նաւային շինարարական աշխատանոցներէն, որոնց տէր կը դառնայ Նորվեկիացի Աքէր: Պատմութեան էջ մըն է որ կը դառնայ, քանի Ալսթոմ 150 տարուան պատմութիւն ունի, ինք է որ շինած է Ֆրանս, Նորմանտի եւ Քուին Մէրի 2 ըղբօսանաւերը: Ալսթոմ պիտի փորձէ 25%ի բաժին մը պահել դրամագլուխին մէջ, թէեւ տարիներէ ի վեր սնանկութեան դուռը հասած է: Աքէր ապահովութիւն տուած է որ գործազրկութիւն պիտի չըլլայ:

ՊՈՒՏԻՆ ապահովութիւն կու տայ Եւրոպայի որ կազի հայթայթումը պիտի չդադրի եւ արդէն, Յունուար 3էն ամէն ինչ աւելի կանոնաւոր էր: Բուն հարցը Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ միջեւ է, բայց, այդ կազէն կ'օգտուին նաեւ Ֆրանսա (20%), Գերմանիա, Իտալիա, Լեհաստան եւ Սլովաքիա եւ անցքը ապահովուած է Ուկրանիոյ ճամբով: Ռուսաստանի Կազպրոմը կ'ամբաստանէ Ուկրանիան որ անցքի ընթացքին 90 միլիոն խորանարդ մեթր վար դրած է, ինչ որ Կիեւ կը հերքէ: Յունուար 4ին, Ռուսաստան եւ Ուկրանիա համաձայնութեան եկած էին: Պայմանագիր մը ստորագրած են, որ 1000 խորանարդ մեթրի գինը 230 տոլար կը ճշդէ: Եւրոպական երկիրները որոնք այդ կազէն կ'օգտուէին, կը ջանան այլ ելքեր փնտռել:

ՇԻՐԱՔ ըստ աւանդութեան, Յունուար 3ին, ընդունած է նախարարներու Ամանորեան մաղթանքները: Նախարարապետը Տ. տը Վիլըփէն շեշտած է, այս առթիւ որ կառավարութեան գործունէութիւնը հիմնուած է կրկնակ հաւատարմութեան մը վրայ՝ սահմանադրային եւ անձնական: Իր պատասխանին մէջ Շիրաք յիշեցուցած է, աւելի ճիշդ ազդարարութիւն մը ըրած է: Ժամանակաշրջաններու վախճաններու թեկնածուները, կ'ըսէ նախագահը, կու գան իրենց ատենին, փառամոլութեանց արտայայտութիւնները, որոնք օրինական են ժողովրդավարութեան մէջ, պէտք է գան իրենց ատենին: Այլ խօսքով, Շիրաք կ'ուզէ որ Վիլըփէն եւ Սարքոզի դադար մը տան իրենց փառամոլութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութիւնը հաստատեց որ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Չիլի Յունուար 8էն 11, զօրավիգ ըլլալու համար նախագահական ընտրութեան ընկերվարական թեկնածուին՝ տիկին Միշէլ Պաշըլէի: Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Սեկոլէն Ռուայալ, բայց, Ժաք Լանկն է որ պիտի խօսի եղբայրակից հանրաժողովին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ոստիկանութիւնը հարկ եղած փաստերը հաւաքած է, ըստ որոնց վարչապետ Շարոնի ընտանիքը 3 միլիոն տոլարի կաշառք ստացած է աւստրիացի միլիառատէրէ մը: Այս յայտարարութիւնը ըրած է ոստիկանութեան բանբերը հաստատելով իսրայէլեան հեռատեսիլի մէկ կայանին լուրերը: Այս ապօրինի ֆինանսաւորումը կապ ունեցած է Շարոնի 1999ի ընտրապայքարին հետ: Հարցը հաստատուած է խուզարկութեան մը առթիւ աւստրիացի Մարթին Շլաֆի տունը: Բանբերը աւելցուցած է որ Շլաֆի համակարգիչին տուեալները կը փաստեն որ 3 միլիոն տոլարը յանձնուած է Շարոնի ընտանիքին: Այս մանրամասնութիւնները կը տրուին, երբ աւելի առաջ ալ Շարոնի մէկ տղան՝ Օմրի հրաժարած էր երեսփոխանի իր հանգամանքէն նոյն պատմութեան կապակցութեամբ: Միւս կողմէ, Լիքուտը յայտարարած է որ իր չորս նախարարները, որոնց մէջ Արտաքին նախարարը, պիտի քաշուին կառավարութենէն ըստ իր նոր պարագլուխին՝ Բ. Նեթանիահուի որոշումին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ իշխանութիւնները յայտարարած են որ Վանի հիւանդանոցին մէջ մեռած 14 տարեկան մանչուկը ("Յառաջ", Յունուար 3) թռչնային գրիպի մանրէն չէր կրեր, ինչպէս կը կարծուէր սկիզբը: Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են որպէսզի համաճարակի մը առաջքն առնուի երկրին արեւելեան շրջանը:

ՏԱՂՍՏԱՆԻ մէջ, Յունուար 3ին, բուռն բախումներ տեղի ունեցած են Չէչէն ըմբոստութեան զօրավիգ եղող մարտիկներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Եօթը մեռեալ կայ՝ 5 ըմբոստ եւ 2 ոստիկան:

ՍՈՒՐԻՈՅ իշխանութիւնները յայտնած են Յունուար 3ին, որ բացասական պատասխան պիտի տան ՄԱԿ-ի յանձնախումբի դիմումին, ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ նախագահին եւ Արտաքին նախարարին ունկնդրութեան: Պաաս կուսակցութեան պատասխանատուներէն Հաժ Ալի, որ պաշտօնական վերլուծողն է կուսակցութեան, նման ունկնդրութեան մը հաւանականութիւնն իսկ մերժած է: Իրեն համար նման բան մը կը վնասէ գերիշխանութեան մէկ կողմէ եւ իրաւական ոչ մէկ պատճառաբանութիւն կայ որ նախատեսէ նման տեսակցութիւն մը Նախագահին եւ Յանձնախումբին միջեւ միւս կողմէ:

ԳԱԶԱՅԻ մէջ Իսլամական Ճիհատի երեք անդամներ սպաննուած են Յունուար 2ին իսրայէլեան կրակոցներէ: Անդամներէն մէկը պատասխանատու դէմք մըն է՝ Սայիտ Ապու ալ-Ժիտեան, որ շարժումին զինեալ թեւը կը նկատուի:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը, Յունուար 2ին, փակել տուած է անտեսական օրաթերթը՝ Ասիա Տէյլի եւ արգիլած է հրատարակումը կանացի պարբերականի մը՝ Նուր-է-Պանովան: Մամուլի դէմ առնուած առաջին քայլն է նախագահ Ահմատինեժատի 2005 Օգոստոսին պաշտօնի գլուխ անցնելէն ի վեր:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Ա. եւ Բ. դարերէն մնացած գիւղի մը հետքերը յայտնաբերուած են, ըստ իսրայէլցի հնախօսներու: Վայրը կը տարածուի 1300 քառ. մեթրի վրայ, հռոմէական ճամբուն վրայ դէպի Նապլուս: Հոն ապրեր են Հրեաներ մինչեւ Պար Քոչպայի ապստամբութիւնը (132 - 135 յ.Ք.) ըստ պատմաբաններու: Յետագային մնացած է Հռոմի ճնշումին տակ:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ "Պատիւի ոճիրները" աւեր կը գործեն, ինչպէս կը վկայէ Ֆիկառոյի թղթակիցը (Յունուար 4): Օրինակներն ալ չեն պակսիր: 35 տարեկան կին մը 6 տարի արգելափակուած է իր հօրը կողմէ Եուքսեքովայի մէջ: Ազատած է շնորհիւ կիներու միութեան մը, որու լուր տուած էին դրացիները: Գուրանական ամուսնութիւնները, թէեւ արգիլուած են թրքական օրէնքով, բայց, կը շարունակեն գործադրուիլ հարաւ-արեւելեան շրջանները եւ վերոնշեալ կինն ալ ծնողքին տունը ետ ղրկուած էր ամուսնոյն կողմէ: Նման պարագաներ բազմաթիւ են եւ այրերն ալ շատ կողմնակից են այդ հնամենի բարքերուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ, 2005ին կառքի արկածի հետեւանքով 4990 հոգի մեռած է, ինչ որ կը մխիթարէ իշխանութիւնները թիւի տեսակէտէն, քանի 1990ին այդ թիւը հասած էր 10.289ի եւ Ֆրանսայի վարորդները շատ գէշ համբաւ ունէին:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահութիւնը ստանձնելէն (Յունուար 1) առաջ Աւստրիոյ մէջ, բաւական մեծ դայթակղութիւն մը ծագած է երկու հանրագրերու պատճառաւ, որոնք պոռնկագրութիւն նկատուած են: Եւրոպայի թեմային վրայ, գեղարուեստական միութիւն մը շարք մը հանրագրեր պատրաստած էր, որոնց երկուքը հրապարակէն քաշուած են: Մէկը, որու հեղինակը Սպանացի է, կը ներկայացնէր դիմակներով երեք անձեր. Շիրաք, Պուշ եւ Էլիզապէթ Թագուհի մերկ եւ անվայել դիրքի մէջ: Միւսն ալ, որուն հեղինակը Եուկոսլաւ մըն է, կը ներկայացնէր կին մը, որ Եւրոպայի գոյներով վարտիք մը կը կրէր, Գուրպէի մէկ ծանօթ պաստառին (Աշխարհի Ծագումը) դիրքին մէջ: Միւս 146 գործերը, որոնք 25 երկիրներու 73 արուեստագէտներու գործերն են կարելի եղած է ցուցադրել:

ԻՐԱՆԻ ՆԻՒԹՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱ-ԱՆԳԱՐԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՆ-ու կողմէ Իրանի վրայ յարձակումի մը լուրերը յամառօրէն տեղ կը գրաւեն միջազգային լրատուներու մէջ: Թուրք մամուլին կողմէ տրուած յաւելեալ տեղեկութիւն մը կը զօրացնէր յարձակումին հեռանկարը: Յունուար 4ի օրաթերթերը գրած էին թէ վարչապետ Թ. Էրտողան Յուլիսին նախագահ Պուտինի հետ Սոչիի մէջ հանդիպումին անոր խոստացած է չարտօնել որ Ուաշինկթըն Թուրքիոյ զինուորական խարիսխները գործածէ Իրանի դէմ յարձակումի մը համար:

Թրքական թերթերը որպէս աղբիւր ցոյց կու տան ԱՄՆ-ու լրահաւաք գործակալութեան պաշտօնատար մը. ան ըսած է տակաւին որ անցեալ տարուան ընթացքին ամերիկացի բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու Թուրքիա կատարած այցերը նպատակ կը հետապնդէին Իրանի դէմ Անգարայի նեցուկը ունենալու: Անոնցմէ Էֆ-Պի-Այ-ի նախագահը Ռ. Միլլէր մինչեւ իսկ որոշ փաստաթուղթեր ցոյց տուած է թուրք պատասխանատուներու, որպէս ապացոյց քրտական զինեալ խումբերու Թեհրանէն տրուած զօրակցութեան: Թ. Էրտողան ընդունած է այցելու բոլոր Ամերիկացիները, ունկնդրած զիրենք, բայց ոչինչ խոստացած է:

Նոյն աղբիւրին համաձայն ԱՄՆ նոյն նպատակով նեցուկ փնտռած է ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն հետ Պահրէյնի, Սաուտի Արաբիոյ, Յորդանանի, Փաքիստանի եւ Ատրբէջանի մէջ:

Ամերիկեան յարձակումով կ'ըսուի թէ պիտի քանդուին Իրանի հիւլէական ու զինուորական բազմաթիւ կեդրոնները: Որպէս առաջին թիրախ նշուած վայրեր են Պուշէհրի, Սաղանտի, Նաթանզի, Արաքի, Սպահանի, Թեհրանի հիւլէական կէտերը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ԴԱՏ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

Իսկէնտէրունէն փաստաբան Մ. Քայմազ երկու ուսուցիչներու անունով դատ բացած է Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներու ատեանին առջեւ Ֆրանսայի դէմ: Ամբաստանութիւնը կ'երկարի Ա. Աշխարհամարտի յաջորդած շրջանը երբ Ֆրանսա գրաւած է Հաթայը, Իսկէնտէրունը: Ամբաստանութեամբ ըսուած է թէ Ֆրանսացիները շահագործած են շրջանի ստորգետնեայ եւ վերգետնեայ հարստութիւնները որոնց փոխարէն պէտք է 2 միլիառ Եւրօ հատուցում վճարեն: Ըսուած է թէ դատի դիմումնագիրը ընդունուած է:

Ուսուցիչներէն Օ. Եօզայ ըսած է թէ Ֆրանսական գրաւումը անյարիր բան էր մարդկային իրաւունքներու, խաղաղութեան, եղբայրութեան, հաւասարութեան սկզբունքներուն: Ինք կը մտածէ թէ "40 դարու թրքական հայրենիքին գրաւումը պէտք է փոխարինութիւն մը ունենայ":

Նոյն փաստաբանը նախապէս ալ դատ բացած էր նոյն ատեանին առջեւ, Տարտանէլի պատերազմին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ "մարդկութեան արժէքներուն արհամարհանքին եւ Թուրքիոյ զարգացումին խոչընդոտումին" ամբաստանութեամբ: Այդ դատին ալ նշուած երկիրներէն մէկ միլիառ տոլարի հատուցում պահանջուած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

"ԹՈՒՐՔ"ԷՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Հայկական ինքնութեան "Թուրք"էն ազատագրումը ականերեւ երկու ճամբայ ունի. մէկը Թուրքիոյ (որպէս պետութիւն եւ ժողովուրդ) կողմէ հայ ազգին նկատմամբ անոր մորթին մէջ մտնելու կեցուածքին որդեգրումն է եւ ատով հայ ազգին վիշտին բաժնեկից ըլլալու արտայայտութիւնը: Այս կեցուածքը, եթէ ոչ անմիջական կերպով, կրնայ ժամանակի ընթացքին "Թուրք"ի ազդակը հեռացնել հայկական ինքնութենէն: Սակայն այս ընտրանքին իրականացումը առ այժմ դժուար հաւանականութիւն մըն է:

Երկրորդ ճամբան անձնապէս Հայուն իր ինքնութենէն "Թուրք"ին ազդեցութիւնը վտարելն է:

Առաջինին համեմատութեամբ այս մէկը, ի՛ր կամքին ու նախաձեռնութեան կապուած ըլլալով, իրականացումի աւելի մեծ հաւանականութիւն ունի:

Հիմնապէս նախընտրելին ալ այս մէկն է:

***

Թէ հայկական աշխարհը ի՛նչպէս կը յաջողի ատիկա ընել, ամբողջովին առընչուած է ներկայի կացութիւնը նոր ըմբռնումով մը դիտելու կարելիութեան:

Օրինակ՝ դիտել 1915ը...

Հայկական աշխարհը գիտակից է ապրած պատմական ողբերգութեան իրողութեան եւ այդ իրողութիւնը այսօր աշխարհի երկիրներուն, կամ Թուրքիոյ ճանաչումով կամ մերժումով պիտի չփոխուի: Նոյնիսկ եթէ անոնք չընդունին, պատահարին անունը առաջին օրէն դրոշմըւած է հայ ժողովուրդին խղճին մէջ: Հետեւաբար աշխարհէն, ոչ ալ Թուրքիայէն այդ իրողութեան ճանաչումը ակնկալել կրնայ հայկական աշխարհին միակ նպատակը ըլլալ:

Այլեւս հասած ու անցած է բոլորը իրենց անխղճութեան հետ գլուխ-գլխի ձըգելու ժամանակը:

***

Այս իրողութիւնը ընդունիլ կամ չընդունիլ իրականութեան մէջ իւրաքանչիւրի խղճի հարցն է. իսկ խիղճը հիմնուած է մարդկութիւն կոչուած մեր ընդհանուր հասարակացին, "մարդ"ու ինքնութեան վրայ: Ուստի անոնք որոնք կ'ընդունին իրականութիւնը, իրենց մարդկութիւնը կը բիւրեղացնեն:

Հայկական ինքնութեան առողջութիւնը կապել Ֆրանսացիին, Գերմանացիին, Ամերիկացիին ու անպայման Թուրքին կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումին, սխալ մըն է զոր հայկական աշխարհը պէտք է լքէ այլեւս: Հասած ու անցած է ժամանակը այդ սխալէն հեռանալուն եւ "Թուրք"ին հայկական ինքնութեան այս ազդեցիկ դերին վերջ տալուն:

Հայկական ինքնութեան տարած այնքան ցաւը բաւ է այլեւս. այդ ցաւը այսուհետեւ քիչ մըն ալ պէտք է ձգել մարդկութիւն կոչուած աշխարհին:

***

Իր ինքնութենական խաղաղութիւնը "Թուրք"ին ժխտական ու անտարբեր գոյութեան կապած հայ աշխարհը ամբողջ հասարակաց ուժն ու ջանքը յատկացնելով աշխարհին միջոցով "Թուրք"ին ճնշելու եւ ցեղասպանութիւնը ընդունիլ տալու գործին, ափսոս որ միայն ինքնութեան զարթօնքը յետաձգող ժամանակի լայն կորուստի մը պատճառ եղած է:

Հայ աշխարհը իր ինքնութեան ապագան այլեւս այնպիսի գաղափարներով պէտք է օժտէ որ անոնք կարենան վերըստին զարկ տալ այս ազգին արտադրելու կարողութեան:

Ահա՛ այս պատճառով, «Սեփական վիշտը գրկելու եւ ի հարկին զայն յաւիտեան կրելու» ըմբռնում մը հայկական ինքնութեան դերիշխան տարրը դարձնել հիմնական միտում պէտք է ըլլայ:

Հակառակ պարագային հայկական աշխարհը ինքզինք չդիմայած կ'ըլլայ իրականութիւնը ճանչնալ - չճանչնալու ուրիշներու տրամադրութեան որ...

Նոյն ինքն իսկական գերութիւնն է:

***

Կը սխալին բոլոր անոնք որոնք կը կարծեն թէ հայ աշխարհը "Թուրք"էն փրկելով ինքզինք, ինքնութեան մէջ պարապ մը պիտի գոյացնէ եւ յատկապէս Սփիւռքի Հայերու ինքնութեան քայքայումը պիտի արագանայ:

Հայկական ինքնութեան մէջ "Թուրք"էն գոյանալիք պարապը լեցնելու ատակ շատ աւելի կենսական ազդակ մը խնդրոյ առարկայ է. անկախ Հայաստանի պետութեան գոյութիւնը:

Այս նոր զգացումը որ չկար 15 տարի առաջ, այժեւս թեկնածու է բոլոր ազդեցութիւններէն ու ազդակներէն աւելի մեծ դեր խաղալու հայկական ինքնութեան մէջ:

Հայ աշխարհին ապագան այդ փոքր երկրին ապագայ բարօրութեան ու հոն ապրողներու երջանկութեան առընչել նոյն ատեն իր ինքնութիւնը վրդովող ցաւերէն փրկութեան մէկ յայտարարն ալ պիտի ըլլայ:

Հայկական ինքնութեան "Թուրք"էն ազատագրումի ճամբան շատ պարզ է. չըզբաղիլ "Թուրք"ին հետ...

Իսկ այն նոր մարզը ուր հայկական ինքնութիւնը իր նոր արտայայտութիւնը պիտի փնտռէ, արդէն պատրաստ է.

Այլեւս զբաղիլ Հայաստանով:

ԾԱՆՕԹԱՆԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

"Թուրք"էն ազատագրումով հոսելիք թունաւոր արիւնը փոխարինելու կոչուած անարատ արիւնը ներկայ է այն ազնուական երակին մէջ զոր Հայը պիտի զօդէ Հայաստանին (*): Կը բաւէ այդ ներկայութեան անդրադառնալ: Անդրադարձի կարողութեան բուն պատասխանատուն ալ Սփիւռքի աՀյերէն աւելի Հայաստանի իշխանութիւններն են: Խականը այն է որ Հայաստանի կառավարութիւնները գիտակից ըլլան իրենց պատասխանատուութեան եւ հարկաւորը գործադրեն:

***

Այսուհանդերձ տասնըչորս տարուան անկախութեան շրջանի Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւնները ցոյց կու տան որ Հայաստանի կառավարութիւնները տակաւին բաւարար չափով չեն գիտակցած իրենց այդ պատասխանատուութեան: Բացի քանի մը ցուցադրական «Համահայկական ժամադրութենէ», «ըՍփիւռք - Հայաստան ժամադրութեան» համակարգ մը իսկ կարելի չէ եղած հիմնել:

Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւնները երբեմն Սփիւռքին, երբեմն ալ Հայաստանի նախաձեռնութեամբ կաղն ի կաղ յառաջ տարուած են ու մնայուն, աւելի հայաստանեան կեդրոնով հիմնարկաւորում մը իրականացնել կարելի չէ եղած:

***

Մինչդեռ հարկ էր որ Հայաստան արդէն երկար ատենէ ի վեր Սփիւռքի հզօր նախարարութիւն մը կազմած ըլլար: Անոր շնորհիւ կարելի կ'ըլլար աշխարհի մինչեւ հեռաւորագոյն ծագերը ցրուած ու ցրուելիք միակ հայ անհատին իսկ ընդգրկումը հիմնական մտահոգութեան վերածել, ապա այդ ուղղութեամբ շարժման անցնիլ ու ըստ այնմ ծրագրել:

Ատոր բացակայութիւնը կը շարունակէ մեծ թերութիւն մը կազմել: Հայաստան ներկայի իր անփութութեամբ չէ անդրադարձած թէ որքա՛ն կարեւոր արմատ մըն է ինք, որպէսզի յաջողի Սփիւռքիններուն ալ զգացնել ատիկա:

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Հայաստան, արժանի է անշուշտ Սփիւռքցիին, բայց ո՛չ անոր ղեկավարութիւնները:

***

Այն ուղղակի յարաբերութիւնը զոր Հայաստան պիտի հաստատէ սփիւռքցի անհատին հետ, ամէն կասկածէ վեր է որ անոր ինքնութեան եւ ինքնութեան նոր արտայայտութիւններուն հիմնումին մէջ մեծ եւ անվիճելի դեր պիտի ունենայ: Այսօր Սփիւռքի մէջ գործող հայկական վարժարաններուն, լեզուի դասընթացքներուն, ընկերային կամ մշակութային հաստատութիւններուն ու միւս բոլոր հաւաքական գործունէութիւններուն միակ նպատակը հայկական ինքնութիւնը փոխանցելն է յաջորդ սերունդներուն, զայն պահպանել եւ եթէ կարելի ըլլայ զարգացնելը: Այդ նպատակին սիրոյն միլիոնաւոր տոլարներ կը ծախսուին: Այդ բոլորին արդիւնքը կ'ըլլայ լեզու մը որ սորվուած է բայց չի խօսուիր / չեն կրնար խօսիլ ու երբեմն իր եկեղեցին գացող, այդքանով բաւարարուող ինքնութիւն մը:

Մինչդեռ միւս կողմէ կայ իրականութիւն մը որուն հարկը վճարել այլեւս անխուսափելի է:

Ատիկա Հայաստանի հետ Սփիւռքցիին հիմնելիք բարոյական երկխօսութեան ամէնէն բնական դպրոցը ըլլալու իրողութիւնն է:

***

Սփիւռքցի երիտասարդին համար եթէ ան նոյնիսկ այդ դպրոցները յաճախած, այդ եկեղեցիները մտած չէ, ինքնութեան տեսակէտէն շատ մեծ նշանակութիւն կ'ունենայ Հայաստան կոչուած բնական դպրոցին հետ ծանօթացումը:

Տասնամեակներով Սփիւռքի երիտասարդին դպրոցով ու եկեղեցիով տրուած հայկական ինքնութեան ու այն միւսին միջեւ զոր պիտի ունենայ Հայաստան այցով մը, երկրորդին ի նպաստ ծանր կշռող արմատականութիւն մը խնդրոյ առարկայ է:

Ըստածին ճշմարտութեան փորձը շատ սուղ արժող բան չէ: Քանի մը դրուչնոց խնայողութեամբ կարելի կ'ըլլայ որ երիտասարդ մը տարեկան արձակուրդին 15 օրը անցընէ Հայաստանի փողոցներուն մէջ:

***

Պիտի տեսնենք թէ Հայաստան այցէն առաջ հայկական ինքնութենէն բաւական հեռու նկատուած երիտասարդին 15-20 օրուան ընթացքին իւրացուցած ինքնութիւնը ինչպէս իր երակներով ներծծուած է: Այդ պահէն, երիտասարդը աշխարհի որ անկիւնն ալ ապրի, անկարելի է որ մոռնայ այդ ինքնութիւնը: Այլեւս այդ ինքնութիւնը անցած է անոր երակներէն ներս...

Հետեւաբար, երիտասարդներու համար Հայաստանեան շրջապտոյտներու կազմակերպումը ինքնութիւն ներարկող առաջնային գործունէութիւն է: Այն ամէն գնով պէտք է ամէն տեղ տարեկան ծրագիրներու գլխաւոր տեղը գրաւէ:

***

Հայկական ինքնութեան այն տարրերը որոնք Հայաստանէն պիտի ձեռք ձգուին, բառերու սահմանը զանցող հարուստ ձեռքբերումներ են: Այս կացութիւնը կարելի է նմանցնել նուրբ բոյսի մը զոր թաղարին մէջ հասցնելու ջանք կը թափուի, օր մըն ալ կը ծանօթանայ իր հողին, ջուրին ու արեւուն:

Փորձելը ձրի է... բոլորին թելադրելի:

(*) Այս նախադասութիւնը է որ Հ. Տիեքի ամբաստանութեան հիմնակէտ կազմած է:

ՍԹՈՔՀՈԼՄ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԵՐԹԵՒԵԿԻՆ

Որոշուած է որ Յունուար 3էն սկսեալ Սթոքհոլմի բնակիչները վեց Եւրոյի չափ գումար մը վճարեն եթէ անպայման ուզեն իրենց ինքնաշարժով երթեւեկել քաղաքին կեդրոնը: Քաղաքապետութիւնը այս կիրարկումը պիտի շարունակէ մինչեւ Յուլիս 31, ապա աչնան բընակիչները հանրաքուէով պիտի որոշեն թէ կը նախընտրե՞ն որ կիրարկումը տեւական բնոյթ առնէ:

Քաղաքապետը բացատրած է թէ այդ քայլին դիմած են խճողումներէն ու մայրաքաղաքին ապականութենէն փրկուելու համար: Այս վերջին պարագան այնքան չեշտուած է որ Սթոքհոլմ դժուարութիւն կը կրէ օդի որակին եւրոպական չափանիշերը յարգելու:

Առայժմ ինքնաշարժի տէրերը շատ համոզուած չեն թուիր վճարումի բարիքին. կատարուած հարցախոյզ մը ցոյց տուած է որ պատասխանողներու 55-%ը դէմ է կարգադրութեան, միայն 38%-ը համաձայն է: Քննադատութիւններուն գլխաւորը հսկողութեան տակ գտնուելու կացութեան առընչուած է. մարդիկ գոհ չեն որ զետեղուած 162 տեսագրիչներ քաղաք մտնող բոլոր ինքնաշարժերուն պիտի հետեւին, հսկեն անոնց, ինչ որ ազատութեան կորուստի տպաւորութիւնը գործած է սթոքհոլմցիներուն վրայ: Անոնք կ'ըսեն մանաւանդ որ տեսագրիչները պիտի չկրնան զանազանել գողցուած կառքերը ու անոնց զոհերը կրնան չվըճարուած տուգանքները աւելիով վճարելու պարտաւոր ըլլալ:

Մամուլի ճամբով յայտնուած կարծիքներուն մէջ ալ տիրականը այն է որ քաղաք մուտքին բաժ մը վճարել պիտի չըբաւէ անդորրը հաստատելու. արդէն ըսպասուածը երթեւեկի միայն 10-15% նըւազում մըն է: Միւս կողմէն, ինքնաշարժի տէրերուն միայն 20%ը յայտնած է թէ նպատակ ունի ինքնաշարժով քաղաքին

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. 115ԱՄԵԱԿԸ
Ք. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի "Խաչատուրեան" հայ կեդրոնի "Սարոյեան" սրահին մէջ, Նոյ. 18ին, նշուած է Հ.Յ.Դ.-ի 115ամեակը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Ռուբինա Գասպարեան: Հ.Ե.Ը.-ի խօսքը փոխանցած է Մատթէոս Սենեքերիմեան: "Քրիստափոր" կոմիտէի ներկայացուցիչ Հրայր Սարգիսեան իր խօսքով շեշտած է Դաշնակցութեան դերը Սփիւռքի մէջ եւ անդրադարձած Քրիստափոր Միքայէլեանի կեանքին: Վահէ Պօղոյեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Լիբանանի խորհրդարանի անդամ Յակոբ Բագրատունին, տալով անոր կենսագրական գիծերը: Բանախօսը շեշտած է Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդին անքակտելի կապերը, անդրադարձած է կուսակցութեան Հայաստանի մէջ վերահաստատման եւ Հայ Դատի աշխատանքներուն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

"ԼԱՐՔ" ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ Է
ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆ ՄԸ

Կլէնտէյլի "Ռընեսանս" ճաշարանին

կեդրոնը երթալու իր սովորութիւնը, բաժին հատուցումէն ետք փոխելու:

Նման կիրարկութիւն մը ունի Լոնտոնը 2003 Փետրուարէն ի վեր. շնորհիւ բաժին, կեդրոնական շրջանի երթեւեկը 30% պակսած է, իսկ ճամբորդութեան ժամանակը՝ 14%: 2007ին վճարելի գօտին պիտի լայննայ դէպի արեւմուտք, կրկնապատկելով մակերեսը:

ՔԱՂՀԱՆ

մէջ, Դեկտ. 9ին, տեղի ունեցած է դրամահաւաքի ձեռնարկ մը, ի նպաստ "Լարք" երաժշտական ընկերակցութեան գնած նոր կեդրոնի մը: Արդարեւ, "Լարք"ը 15 տարիներէ ի վեր իր մեծ ու փոքր երգչախումբերով եւ հրատարակած երաժշտական գիրքերով ու գեղարուեստական որակաւոր ձեռնարկներով մեծ շաժում ստեղծած է գաղութին մէջ, շնորհիւ խմբավար Վաչէ Պարսումեանի եւ անոր շուրջ հաւաքուած բարերարներու եւ կամաւորներու: Բացումը կատարելով Լիլիթ Բաղդասարեան ըսած է թէ Կլէնտէյլի կեդրոնը երաժշտանոցի կարիքներուն գոհացում տուող յարմար տեղ մը գտնուած է, զոր գնած է ընկերակցութիւնը: Առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան գնահատած է Վաչէ Պարսումեանի վաստակը եւ յաջողութիւն մաղթած ընկերակցութեան այս նախաձեռնութեան: "Լարք"ի փոխ տնօրէնուհի Թագուհի Արզումանեան խօսած է երաժշտանոցի իւրաքանչիւր բաժնի աշխատանքներու մասին: Վաչէ Պարսումեան նշած է թէ "Լարք"ը ընտանիք մըն է, որուն շուրջ քաւաքուած են 150 աշակերտներ, 30 ուսուցիչներ եւ աւելի քան 50 կամաւորներ: Խօսք առնելով տեղափոխման յանձնախումբի փոխ ատենապետ Միքայէլ Եուսուֆեան, անդրադարձած է նոր գնուած շէնքին, նշելով որ կալուածը ունի 11 հազար քառակուսի ոտք տարածութիւն եւ կ'արժէ 2 միլիոն տոլար: Շինարարական անմիջական ծրագիրներու իրագործումը կը կարօտի 350 հազար տոլարի: Հանգանակուած է 70 հազար տոլար: Ձեռնարկի գրքոյկին նուիրատուներու ցանկին մէջ յիշուած գումարները աւելցնելով հաւաքուած գումարը հասած է 850 հազար տոլարի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, "Լարք"ի անդամներու մասնակցութեամբ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽԱՉԱԿԻՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ
ՀԱՏՈՐ 1

(Արեւմտեան ուղղագրութեամբ)

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երեւան 2005, Մատենաշար Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնականցիներու աւանդական "Բաժակի Օրը" տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 11ին, Ֆէրիգիւղի Սրբոց Վարդանանց եկեղեցւոյ յարակից "Նազար Ֆիրինճօղլու" սրահին բէջ: Օրուան հանդիսավարը եղած է Սեսիլ Եոզտալ, որ բացման խօսքը արտասանելու համար բեմ հրաւիրած է Կեդրոնական Սանուց Միութեան ատենապետ Փօղոս Զալկըճեանը: Ան յիշեցուցած է որ "Բաժակի Օրը" կը նշուի 38 տարիէ ի վեր եւ մաղթած է որ նախկին Կեդրոնականցիները չմոռնան իրենց վարժարանն ու Սանուց Միութիւնը, առանձին չձգեն զիրենք, մասնակցին ընդհանուր ժողովներուն եւ իրենց աւանդը բերեն Կեդրոնական մեծ ընտանիքին: Վարժարանին մասին տեղեկութիւններ տուած է հիմնադիր Կարպիս Պալմումճու, որ թուական տուեալներ ներկայացուցած է եւ յայտնած որ Կեդրոնական վարժարանը աշակերտութեան ամէնէն բարձր թիւն ունի հայկական լիսէներու միջեւ եւ ամէն տարի Կեդրոնականէ շրջանաւարտ բազմաթիւ աշակերտներ կը յաջողին համալսարան ընդունուիլ, պատիւ բերելով վարժարանին: Նշած է որ այս տարեշրջանին Կեդրոնականի մէջ ուսանած են 205 աշակերտ (76 տղայ եւ 129 աղջիկ), որոնցմէ 62ը նորեկներ են: Իր ելոյթէն ետք բեմ հրաւիրուած են կրտսեր Կեդրոնականցի Խաչատուր Երլտըզ եւ 1942ի շրջանաւարտ տոքթ. Սեպուհ Երամեան: Բաժակի պահէն ետք, խօսք առած է տնօրէնուհի Տիկին Սիլվա Գույումճեան–Մարկոսեան: Ան նշած է ցաւոտ կէտ մը, նիւթական անբաւարարութեան հարցը, որ միշտ հրատապ հարց եղած է Ազգային Խնամակալութեան պիտանձէին համար:

***

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան Սանուց Միութեան երդիքին տակ, Դեկտ. 11ին, շնորհահանդէս մը տեղի ունեցած է նուիրուած Զ. Յրախունիի "Մեսրոպատօն" քերթողագիրքին: Բացումը կատարած է Էսաեանի կազմակերպիչ ուժերէն Մարիամ Տրամէրեան, որ ողջունելէ ետք ներկաները սրտի իր խօսքը ըրած է օրուան մեծարեալներուն՝ Զ. Յրախունիի եւ արտասանող Սիլվա Կոմիկեանի: Օրուան բանախօսը եղած է Ռ. Հատտէճեան, որ հակառակ անոր որ հատորներ նուիրած է Յրախունիի, նոր բաներ գտած է ըսելիք, մեկնելով բանաստեղծին առաջին բանաստեղծութենէն, որ հրատարակուած էր 1948ին "Սան" գրական ամսագրին մէջ, հասնելով մինչեւ 2005, ծանրանալով "Մեսրոպատօն"ին վրայ: Բանախօսութենէն ետք, Սիլվա Կոմիկեան արտասանած է բանաստեղծին գործերէն: Մաքրուհի Պ. Յակոբեան ուղերձ մը կարդացած է Ս. Կոմիկեանի արուեստին մասին: Խօսելու հրաւիրուած է նաեւ Հայաստանցի գիտնական՝ տոքթ. Ցամիկ Ստեփանեան, որ մասնագէտ է հայատառ Թրքերէն գրականութեան: Խօսք առած է Զ. Յրախունի, որ շնորհակալութեան իր խօսքը արտասանած է ու ներկաներուն յիշեցուցած է որ ինք վերջերս նպաստած էր որպէսզի Թրքերէնով տպուի հայերէն խօսելու ուղեցոյց մը, որ Մեսրոպեան գիրն ու խօսքը ծանօթացնելու կրնայ ծառայել: Արտայայտուած է կրկին Ս. Կոմիկեան, որ իր յուզումին պատճառաւ չէ կրցած լրիւ կարդալ իր ուղերձը, բայց կրցած է շարունակել իր ելոյթը արտասանութիւններով: Աւարտին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

***

ՖԷՐԻԳԻՒՂԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ "Նազար Ֆիրինճօղլու" սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 14ին ընդունելութիւն մը սարքուած է ի պատիւ Հայաստանցի գիտնական, Հայատառ Թրքերէն մատենագիտութեան մասնագէտ՝ տոքթ. Ցամիկ Ստեփանեանի, իր նորագոյն ստուարածաւալ գիրքին առթիւ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Թաղային Խորհուրդին: Աշխատասիրութիւնը վերջերս հրատարակուած է Պոլիս Թիւրքուազ հրատարակչական մատենաշարէն, Արսէն Եարմանի մեկենասութեամբ եւ Մարմարա օրաթերթի զօրակցութեամբ: Պաշտօնական բաժնին բացումը կատարած է Թաղային Խորհուրդի անդամուհի Տիկին Ժագլին Էրմէն, որ Թրքերէն եւ Հայերէն արտայայտած է Թաղային Խորհուրդին ուրախութիւնը, որ իրենց սրահին մէջ կը կատարուի նման հատորի մը լոյս ընծայման առթիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնը: Կարճ ելոյթ մը ունեցած է Ռ. Հատտէճեան, որ ի պատիւ Թուրք հիւրերուն, նախ Թրքերէն արտայայտուած է, ողջունելով գիրք մը, որմէ ասկէ ետք պիտի օգտուին բոլոր աշխատասիրողները: Շեշտած է որ, երբ տեսած են գիրքին ձեռագիրը, խորհած են որ ան պէտք է տպուէր Թուրքիոյ մէջ եւ ո՛չ Հայաստանի, որովհետեւ երբ կ'ըսուի "Հայատառ Թրքերէն", ընդգծուած կ'ըլլայ Թրքերէնը եւ ցոյց կը տրուի թէ Հայերը, այս մարզին մէջ ալ ինչպիսի նպաստ բերած են Թուրք մշակոյթին: Ապա, Հայերէն ալ, ողջունած է օրուան մեծարեալը, որ երեսուն տարի առաջ մասնագիտական շատ լաւ ճիւղ մը ընտրած է եւ ատոր շնորհիւ Պոլսոյ Հայութիւնը զինք ճանչնալու հաճոյքը կ'ունենայ: Խօսք տրուած է Թիւրքուազ հրատարակչատան գիտաշխատողներէն Թուրկութ Կուլթի, որ երկար տարիներ աշխատած է ողբացեալ Գէորգ Բամպուքճեանի հետ եւ հետաքրքրական դրուագներ պատմած է անկէ: Զուարճալի օրինակներ թուած է Հայատառ Թրքերէն գրականութեան գծով հրատարակուած բառարաններէ ու գիրքերէ, նշելով որ այդ մարզին առաջին փորձը կատարուած է Մխիթար Սեբաստացիի կողմէ: Ելոյթ մըն ալ ունեցած է Թիւրքուազի սեփականատէրերէն Էմին Նեսրէթ: Մարմարայի փոխ խմբագրապետը Մաքրուհի Պ. Յակոբեան արեւմտահայերէնի վերածուած գլխաւոր բաժինները կարդացած է այն ակադեմական տեղեկագրէն, զոր Հայաստանի արեւելագիտութեան ինստիտուտի գիտնականներու կողմէ պատրաստուած էր առ ի գնահատութիւն Ցամիկ Ստեփանեանի տոքթորայի թեզի պաշտպանութեան: Վերջաւորութեան խօսք առած է Ցամիկ Ստեփանեան եւ հաճելի դրուագներ պատմած ու իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնած մեկենասին, Մարմարային, Ֆէրիգիւղի Թաղական Խորհուրդին: Հաւաքոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

***

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Դեկտ. 9ին, բացումը կատարուած է Գիրերու Գիւտի 1600ամեակին նուիրուած ցուցահանդէսին: Հրաւիրուած էին պոլսահայ նկարիչներ, այս առթիւ ներկայացնելու համար մէկական ստեղծագործութիւն: Ամէն մէկ նկարիչ, ըստ իր խառնուածքին եւ գեղարուեստական ճաշակին, պանծացուցած էր Հայոց գիրերը: Մասնակցած են բազմաթիւ արուեստագէտներ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ
Հայագիտական ուսումնաթերթ
Յունուար – Դեկտեմբեր 2005

ՎԻԷՆՆԱ 2005

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՄԻՐԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Կը մտածէ որ այս կերպով ընտանեկան անսովոր արբանկար մը ունենալ վայելուչ է եւ եւրոպական ճաշակի մօտ: Այսօր կան լուսանկարի նոր գործիքներ. եւ պէտք է յիշատակի նկար մը ղրկել հեռաւոր եղբայրներուն: Ուրեմն, նկարահանը ամէն մէկուն կեցուածքը կ'որոշէ, փոխնիփոխ զետեղելով փոքրիկները եւ մեծերը, կիները եւ այրերը, բայց առանց բաժնելու ամուսինը կնոջմէն: Ոչ մէկը անշուշտ ակներեւ կերպով կը խնդայ, բայց ամէնքըն ալ կենդքոտ եւ զուարթ աչքեր ունին: Նուպարը նստեցուցած են մեծհօրը գլխուն մօտ:

Քանի՜ զոյգ աչքեր, քանի՜ անհանդարտ կօշիկներ: Երկնցուած սեղանը, որուն վրայ դրուած էր դագաղը, ծածկըւած է սեւ լաթով մը որ մինչեւ գետինը կը հասնի: Եւ անոր տակն է որ երկարատեւ անշարժութեան պատճառած անհամբերութիւնը կը պոռթկայ: Մանչուկները կից կու տան աղջիկներուն, ոտք եւ ձեռք իրարու կը զարնուին եւ ցաւ պատճառող կսմիթներ կը փախչին: Բայց կարեւորը իրենց դէմքերուն վրայ չարաճճիութեան նշանները յայտնի չըլլալն է, այլ պահել սգաւոր օրուան մը պատշաճ լրջութիւնը:

Վերջապէս նկարահանումը կը վերջանայ: Մօրաքոյրեր, հօրաքոյրեր կը վազեն տղոց ետեւէն, զիրենք լուալու եւ յուղարկաւորութեան պահանջին պատրաստելու համար: Խոհանոցին մէջ պատկերահանը սուրճը կը խմէ եւ անուշներէն հատ մը կ'ուտէ, անոնցմէ որ պատրաստըւած են սուգի ճաշկերոյթին համար: Անունը Գրիգոր է, իր գործէն շատ շահ չունի, որով, ուտելէն յետոյ, գրպանն ալ կը լեցնէ քանի մը պիսքոթ, անուշցընելու համար տունը իր տղոց պատմելիքը:

Ներս կը մտնեն քեռիները: Վեր կ'առնեն բաց դագաղը եւ դանդաղօրէն դուրս կը հանեն լայն բացուած դռնէն: Սեւ ըզգեստներ ունին, փայլուն մազեր եւ խոշոր փողկապներ, կը շարժին առանց մէկուն երեսը նայելու:

Նուպար կը զգայ որ իր փառքի շրջանը անցած է, բայց չուզեր տունը մնալ, ինչպէս իրմէ կը պահանջեն: Այնչափ պզտիկ չեմ, կը մտածէ: Բայց պէտք ունի խնամակալի մը որպէսզի չկորսուի քաղաքին մէջ:

Տանող քեռիները, դագաղը դրին ճոխ մեռելակառքի մը մէջ, զոր գլուխները փետուրներով զարդարուած չորս հսկայ ձիեր կը քաշեն, եւ իրենք անցան ետեւ, այրին եւ անդրանիկ զաւակին՝ Սմբատին երկու կողմերը: Աւելի ետեւ, խոշոր շարք մը, հօր եւ մօր ուրիշ քոյրեր, քեռիներ, զարմիկներ, ազգականներ, բարեկամներ, պաշտօնական անձեր, ընտանիքին աղքատները, որոնց կարգին՝ կաղ Նազիմը՝ Թուրք մուրացկանը: Դիտողներուն մէջ կային նաեւ երկու Թուրք ըսպաներ, Ազնիւին սիրահարը որ հետը բերած էր ընկեր մը, առանձին չըլլալու համար:

Ազնիւ կ'անցնի, լուրջ, գեղեցիկ իր սեւ շղարշին մէջ, եւ զինքը չտեսնել կը ձեւացնէ: Բայց իրականութեան մէջ բոլորն ալ տեսան զինքը եւ բերնէ բերան սկսաւ շշուկ մը սահիլ շարքին ամողջ երկայնքին:

Շարքին վերջաւորութեան կուգան ողբերգու ւ կիները, ծիսական արժանապատիւ շարժումներով: Իմմէնէ անոնց կեդրոնն է, փաթթուած իր գոյնզգոյն ցնցոտիներուն, շարժելով խոշոր սեւ շալ մը, զոր ձեռքերուն մէջ կը բռնէ պարզելով դրօշակի մը նման: Սուգի գիտութիւնը կը յարգուի, ամէն ոք գիտէ ատիկա, եւ խոհեմութեամբ կը գործածուի, փորձառու մարդոց կողմէ: Այս կիներուն բերնէն ելած ամէն մէկ կոչի մանրամասնութիւնները իմաստ մը ունին: Լալու ձեւերը, վայնասունները, բացագանչութիւնները, բոլորը միասին կը կազմեն սուգի կսկծալի ներդաշնակութիւն մը, վերանորոգելով մարդկային համբերատարութիւնը, հաւատքը դէպի անտեսանելի Աստուածը որ միայն այս քահանայուհիներուն արտօնուած է կանչել, գրգռիչ մտերմութեամբ մը:

Ընտանիքը, եղբայրմայրերու մեղեդիներով եւ աղաղակներով պաշտպանուած եւ ուղեւորուած կը զգայ դէպի ապագայի ճանապարհը, դէպի անծանօթը, քանզի այլեւս չկայ ան որ զինքը չարէն կը պաշտպանէ, զինքը կը ներկայացնէ եւ կ'արձակէ:

Նուպար Իմմէնէի հետ է, սեւ շալին ետեւը: Կը տատանի կիներուն պէս եւ կը կորսուի անոնց մետաղային եւ չափածոյ բացագանչութիւններուն մէջ: Երջանիկ է եւ հարբած է աղմուկէն եւ շարժումներէն: Ասիկա պիտի մնայ իր առաջին կարեւոր յիշատակը: Մեծհօր հսկումէն այլեւս բան չի յիշեր:

***

Օգոստոսի խաղո՜ղը: Երուանդ, իր յառաջացած տարիքին, երբ իր անդրդուելի հեղինակութեամբ կը հսկէր աղջնակին ապաքինումին վրայ, կը յիշէր, որ փոքր տարիքին, Յովհաննէս եւ Վահան զարմիկներուն հետ այգեկութքին կ'օգնէր, եւ բլրան այգիէն խոշոր խոշոր ողկոյզները գաւազանի մը վրայ կախած երկու հոգի ուսերնուն վրայ տուն կը տանէին: Անհաղորդ, նիհար, հեղինակաւոր է այս մեծհայրը (բնական հեղինակութիւն մը որ կը հմայէ պզտիկները): Բայց աղջընակը, հեգնանքով քօղարկուած իր այս յուզումը պիտի յիշէ Ալպեան լեռնային "Տոլինի" պանդոկին բուրումնաւէտ բոյսերով ծածկուած մութ հովանիին տակ. «Ասիկա իրաւ խաղող չէ, անգոյն է, համ չունի: Իմ հեռաւոր հայրենիքիս մէջ ողկոյզները խոշոր խոշոր կ'ըլլային, եւ կաթը եւ մեղրը "Արեւելեան Տապանին" համը ունէին»:

«Մի՛ ընդմիջեր պատմութիւնը» կ'ըսէ մտովի աղջնակը - եւ բարեխառնաբար տարիքոտ պարոնը, ինքզինքին հետ կարծես խօսելով, կը շարունակէ. «Ոչ մէկ համ անոր նման է: Մարիամ մօրաքրոջս հետ մածուն կը շինէինք, եւ ես այնչափ վարպետ էի որ պագլաւա շինելու համար իրեն կ'օգնէի»:

(Շար. 14)

Le Home arménien a la douleur de faire part du décès de

Madame Adèle GARABEDIAN
(née KOHARIAN)

survenu le 3 janvier.

Les obsèques auront lieu jeudi 5 janvier à 10 heures 30 en la Chapelle St. Jean du Home arménien — 107 avenue Maréchal Lyautey — 83700 St-Raphaël, et remercie pour les témoignages de sympathie en cette douloureuse circonstance.

Selon le vœu de la défunte, des dons peuvent être faits à l'A.A.A.S. (Association Arménienne d'Aide Sociale).

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ի Մ
դասախօս, մանկավարժ, քննադատ
ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ-Ի
հետ
իր " Վ Ե Ր Ա Ք Ա Ղ " գրքին
հրատարակութեան առթիւ :
Խօսք կ'առնէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ
Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Գաթրին եւ Ժագ Ֆէյոլ 500 Եւրօ 80ամեակին առթիւ :

***

ՖՐԷՆ. - Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր Մինասեան 100 Եւրօ Ամանորի առթիւ :

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier
à 15 heures
Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

INTERPRETE-TRADUCTRICE
en langues arménienne, russe et français. Expert Près la Cours d'Appel de Riom, effectue tous types de traductions officielles.
Contact au 06. 63. 19. 73. 25 ou
yeghicheyane@yahoo.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

LE PERE NOEL
vous attend nombreux, accompagnés de vos amis à

L'ARBRE de NOËL de l'école TEBROTZASSERE

Le dimanche 8 janvier à partir de 12 heures
à la salle des fêtes **«Thierry le Luron»**
9 Boulevard du Midi 93340 Le Raincy

PLEIN DE NOUVEAUTES VOUS ATTENDENT

Des animations sont prévues
Stands de jeux — Spectacle musical — Magicien —
Chorale de l'Ecole

DISTRIBUTION DES CADEAUX PAR LE PERE NOEL

Renseignements à l'Ecole Tebrotzassère : 01. 43. 81. 01. 72

Accès autoroute A3 : Sortie Villemomble Le Raincy
Gare de Villemomble Le Raincy RER (Eole)
Ligne Paris Chelles — Salle à 200 mètres

ENTREE GRATUITE

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

présente ses meilleurs vœux pour l'année 2006
et souhaite une bonne Fête de Noël

ԹԷՐԶԵԱՆ Ապահովագրական գրասենեակը
լաւագոյն մաղթանքներով կը շնորհաւորէ
Ձեր Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ
ԶԾՆՈՒՆԴՆ
ԵՒ ԶԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ
Տեառն մերոյ եւ փրկչին
Յիսուսի Քրիստոսի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ճրագալոյց Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 15ին,
Խթման պատարագ՝ ժամը 16ին :
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Տօն Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան Փրկչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին :
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի :

Այս առթիւ ամէնուն ուշադիր նկատառման կը ներկայացնենք.– Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերն՝ դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար :

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Բ. Օր Սուրբ Ծննդեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին :
Ծննդեան պատարագ՝ վասն Ցիշատակի Մեռելոց :

Առ այդ, պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ *կը կատարուի* վասն Համօրէն Ննջեցելոց :

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8.–
Գ. Օր Ծննդեան

Կը պատարագէ՝
ԳԵՂԱՐԴ ԱԲՂՅ. ՎԱՀՈՒՆԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին :

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին :

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ :

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·30ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին :

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց :

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Պատարագ՝ ժամը 18ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին :

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին :

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունուար 5.–
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի
Փոխանորդ
Ռոն–Ալփի Հայոց
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի :

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին :
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի
Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կ'երգէ Սահակ – Մեսրոպ *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ.* Խաչիկ Նըլմազեանի :

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Պատարագը կ'երգէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ երիցուհի Եղիսաբէթ Տէտէեանի :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section **«A. Tathéossian»**
de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).
Ambiance arménienne assurée!!!
Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!
Renseignements et inscriptions auprès de :
● Araxie 01. 39. 83. 71. 19 (19h à 21h);
● Alice 01. 42. 93. 03. 56 (19h à 21h).
Date limite d'inscription :
15 JANVIER

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6
VENDREDI
6 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.361 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.361

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՇԱՐՈՆ ՄԱՀԱՄԵՐՁ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5ԻՆ,
ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԶՈՀ ԷՐ
ՈՒՂԵՂԱՅԻՆ ԱՐԻՒՆԱՀՈՍՈՒԹԵԱՆ

Յունուար 5ին, Իսրայէլի վարչապետը՝ Ա. Շարոն հիւանդանոց պիտի մըտնէր սրտի թեթեւ գործողութեան մը համար, բայց բոլորովին անսպասելի տագնապ մը ամէն ինչ պիտի փոխէր: Արդարեւ, Յունուար 4ի գիշերը, Ա. Շարոն զոհ էր ուղեղային ծաւալուն արիւնահոսութեան մը եւ անմիջապէս կը փոխադրուէր Հաատասահ ա'էյին Քերէմ հիւանդանոցը, ուր առաջին գործողութիւն մը կը կատարուէր որ վեց ժամ կը տեւէր, բայց փրկարար դեր չէր խաղացած: Յունուար 5ի վաղ առաւօտեան անհրաժեշտ կը տեսնուէր երկրորդ գործողութեան մը դիմել, բայց հիւանդանոցին բժշկապետը չէր ծածկեր որ մեծ յոյս չկար եւ միայն հրաշք մը կրնար զինք փրկել: Կային նաեւ, ըստ նոյն բժշկապետին, այլ ծանր բարդութիւններ: Բ. գործողութենէն վերջ, Շարոն փոխադրուած էր ազդու խնամքներու բաժանմունքը, բայց երկու գործողութիւններն ալ չէին կրցած կասեցնել արիւնահոսութիւնը: Երեք շաբաթ առաջ, Շարոն ուղեղային թեթեւ տագնապ մը ունեցած էր, որ ոչ մէկ մտահոգութիւն պատճառած էր եւ Շարոն վերադարձած էր իր կոնակը: Այժմ, այս անակնկալ տագնապը մեծ խռովութիւն ստեղծած է, ոչ միայն Իսրայէլի մէջ, այլեւ արտասահմանի: Առաջին հակազդեցութիւնը ունեցած է ԱՄՆ-ու նախագահը՝ Ճ. Պուշ, որ յայտարարած է թէ այր ու կին կ'աղօթեն: Տեղւոյն վրայ ալ շատեր կը դիմեն Լացի Պատին, ու կ'աղօթեն:

Ինչ որ պատահած է աղէտ մը կը նըկատուի, մանաւանդ երբ նկատի առնուի, որ Շարոն քաշուած էր Լիքուտէն եւ ծընունդ տուած նոր կուսակցութեան մը՝ Քատիմա (Յառաջ), որ կը պատրաստըւէր Մարտ 28ի ընտրութիւններուն: Ներկայիս Իսրայէլի ղեկավարները ջանք չեն խնայեր փաստելու համար որ քաղաքական պարապ չկայ, ամէն ինչ կը շարունակուի կանոնաւոր կերպով: Շատեր արդէն միացած են Շարոնի կազմած նոր կուսակցութեան, սկսելով Շիմոն Փերէսէն, բայց ոչ ոք կ'ուրանայ որ ամէն բան կախում ունէր մէկ անձէ՝ Արիէլ Շարոնէ:

Հինգշաբթի առաւօտ ծանր մթնոլորտ մը կը տիրէր Իսրայէլի մէջ, ըստ թղթակիցներու եւ ամէն ինչ անորոշ էր: Շարոն 78 տարեկան է:

***

Շարոնի ծանր վիճակին հետեւանքով կառավարութիւն կը վարէ փոխ վարչապետը՝ Եհուտ Օլմեր:

***

Յունուար 4ին, Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած էր որ Իսրայէլ չի բացառեր Համասի հետ բանակցութիւն մը, հակառակ անոր որ Համասը կը նկատէ ահաբեկչական շարժում մը: Շաուլ Մոֆազ ըսած է. - "Իսրայէլ պատրաստ է բանակցելու Համասին հետ, եթէ յաղթէ ընտրութիւններուն եւ ապագինուի": Վերջերս, Իսրայէլ ջանք չէր խնայած, որպէսզի ամէն գնով արգելք հանդիսանայ որ Համասը մասնակցի պաղեստինեան ընտրութիւններուն, բայց, նոյն ժամանակաշրջանին Համասի ժողովրդականութիւնը աւելցած էր եւ այլեւս դժուար էր Իսրայէլի համար ընդդիմադիրի դիրքը պահել: Մոֆազի յայտարարութիւնները սակայն, կը տկարացնեն Ապպասի վարկը, որու հեղինակութիւնը օրէ օր վնաս կը կրէ պաղեստինեան գրաւուած հողամասերուն մէջ:

***

Հինգշաբթի, Յունուար 5, ժամը 9ին տրուած լուրերուն համաձայն, Շարոնի ուղեղային արիւնահոսութիւնը կարելի եղած էր դադրեցնել, բայց ընդհանուր վիճակը միշտ շատ ծանր էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Ամանորեան իր մաղթանքները ներկայացուց Յունուար 4ին, մամուլին եւ պարզեց քաղաքական ծրագիր մը որ բաւական "ձախ" բնոյթ մը ունէր: Կը թելադրէ ընկերային սակերու բարեփոխում մը, կ'ուզէ նպաստել "կարելիութիւններու հաւասարութեան" եւ այդ առընչութեամբ մեծ վարժարաններու նախապատրաստական դասարանները պարտին, մինչեւ երեք տարի, 30% թոշակաւոր ուսանող ընդունիլ: Փետր. 23ի օրէնքին 4րդ յօդուածը, որ կը վերաբերէր ֆրանսական գաղթատիրութեան "դրական" դերին, կրկին պիտի շարադրուի, որովհետեւ, կը շեշտէ անգամ մը եւս՝ "Օրէնքին չի յնար պատմութիւնը գրել": Շիրաք արտայայտուած է նաեւ Նիս - Լիոն ճեպընթացին ծանրակշիռ միջադէպին, զոր "անընդունելի" նկատած է: Ապահովութիւն տուած է որ յանցաւորները պիտի հետապնդուին եւ պատժուին:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Յունուար 4ի գիշերը նոր յարձակում մը եւս գործուած է, ինչ որ ամբողջ օրուան ոճրափորձերու մեռեալներու թիւը հասցուցած է 54ի: Ոճրափորձ մըն ալ գործուած էր Յունուար 5ի առաւօտուն Քերպալա (110 քմ. Պաղտատէն) եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն առնուազն 40 մեռեալ կար եւ 50 վիրաւոր:

ՏՈՒՊԱՅԻ իշխանապետը՝ շէյխ Մաքթում պէն Ռաշէտ ալ-Մաքթում մեռած է հիւսիսային Աւստրալիոյ մէկ պանդոկին մէջ, ուր կը հանգստանար 33 հետեւորդներու հետ: 63 տարեկան էր: Իրեն կը յաջորդէ եղբայրը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ Ֆրանսայի նոր ներկայացուցիչն է Հինտ Խուրի, որ կը փոխարինէ Լէյլա Շահիտը: Այս վերջինը Պրիւքսէլ կը փոխադրուի ուր պիտի վարէ Պաղեստինի ընդհանուր պատուիրակի պաշտօնը Եւրոպական Միութեան մօտ: Հինտ Խուրի ծնած է 1953ին Բեթղեհէմ քրիստոնեայ ընտանիքի մը ծոցը եւ դաստիարակուած է քոյրերու մօտ: Յետագային տնտեսական դասընթացքներու հետեւած է, ապա յաճախած Պէյրութի ամերիկեան համալսարանը: Մօտէն կը հետեւի ՊԱԿ-ի (Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութիւն) գործունէութեան եւ 1987ին կը մասնակցի առաջին Ինթիֆատային: Փարիզի մէջ, իր պաշտօնին դժուարութիւնը կու գայ իր նախորդին ունեցած ժողովրդականութենէն եւ վարկէն: Պէտք է կարենայ փոխարինել լաւագոյն ձեւով:

ՏԻՅԱՐՊԷՔԻՐԻ Շէքլաթ գիւղին գիւղացիները թրքական ապահովութեան ուժերուն կողմէ հրկիզուած իրենց տուներուն հատուցումը գանձելու յաջողութիւն տուած են փաստաբանի մը: Մ. Գայա Կեդրոնական Դրամատունէն գանձուած գումարները յանձնած է տուժած գիւղացիներուն: Այս վերջինները երբ նոյն գումարները տարած են պահ տալու ուրիշ դրամատուներու, յայտնըւած է որ դրամները կեղծ են: Դատախազութիւնը աշխատանքի լծուած է ստուգելու համար թէ Կեդրոնական Դրամատո՞ւնը կեղծ դրամանիշեր տուած է, թէ կեղծարարութեան հեղինակը քիւրտ գիւղացիներուն փաստաբանն է:

ՎԱՆԻ հիւանդանոցին մէջ մեռած 14 տարու պատանին զոհ գացած է թռչնային ժանտի, հակառակ իշխանութիւններուն յայտնած հերքումներուն սկիզբը: Յունուար 5ին հաստատուեցաւ այս լուրը եւ հաղորդուեցաւ նաեւ որ քոյրն ալ վարակուած էր եւ ան ալ մեռած է:

ՆԻՍ - ԼԻՈՆ ճեպընթացին մէջ պատահած ծանրակշիռ դէպքերը Յունուար 1ին առաւօտուն, քաղաքական բնոյթ առած են եւ կողմերու իրարու վրայ կը թողուն պատասխանատուութիւնը: Ոմանց համար պատասխանատու են ապահովութեան ուժերը, որոնք վերջ տուած են իրենց պաշտօնին Սէն-Ռաֆայէլի կայարանը, ուրիշներու համար պատասխանատուն է ԷՍ. ԷՆ. ՍԷ. ԷՖ.ը, որ տէրը չէ իր պարտաւորութիւններուն՝ ճամբորդներուն հանդէպ, ձախին համար ալ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ իշխանութեան վրայ: Սարքոզի ալ կը ջանայ կացութիւնը փրկել: ԷՍ. ԷՆ. ՍԷ. ԷՖ.ը կը մեղադրէ ապահովութեան ուժերը, որոնք "բարի ճամբորդութիւն" ըսելով գինով 100 պատանիներ ճեպընթաց առաջնորդած են Նիսի կայարանը: Այս վերջիններուն պաշտօններն ալ շրջանէ շըրջան են, այլ խօսքով ոչ ճամբորդութեան մը ամբողջ տեւողութեան:

"ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ"ՈՒ 2005ի տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ տարւան ընթացքին 63 լրագրող սպաննուած է, 1300 ալ յարձրկումի, սպառնալիքներու ենթակայ եղած: Լրագրողներու սպանութեան առաջին դիրքը կը գրաւէ Իրաքը որ լրասփիւռներու համար ամէնէն վտանգաւոր երկիրը հռչակուած է: Տեղեկագիրը կը նշէ տակաւին թէ գրաքննութիւնը սաստկացած է 2005ի ընթացքին. այդ մարզին ախոյեանն ալ Չինաստանը յայտարարուած է:

ՊԱՏ ՌԱՅԽԸՆՀԱԼԻ (Պաւարիա) չմշկադաշտին արկածին զոհերու թիւը յաւելում կրած է եւ մեռեալներու թիւը բարձրացած է 15ի: 32 վիրաւորներ ալ կան, որոնց կեանքը վտանգուած չէ: Ծանօթ է որ ձիւնհոսքի հետեւանքով տանիքը փլած էր եւ զոհերու մէջ գլխաւորաբար մանուկներ կային:

ՎԻՐՃԻՆԻԱՅ (ԱՄՆ) ածուխի հանքի մը մէջ 12 հանքագործներ թաղուած մնացած են պայթումէ մը ետք, Յունուար 2ի առաւօտուն: Սկիզբը լուր մը տարածուած էր որ ազատած են եւ ուրախութիւնը մեծ էր ընտանիքներուն մօտ, բայց քիչ ետք մահուան լուրը բոլորը շըշմեցուցած էր եւ բողոքներ ալ բարձրացած էին:

ԵԳԻՊՏՈՍ խստացուցած է իր դիրքը սուտանցի գաղթականներու հանդէպ: Անցեալ շաբթուան 27 մեռեալներէն ետք, որպէս հետեւանք Գահիրէի Գաղթականաց գրասենեակին առջեւ ոստիկանութեան բիրտ միջամտութեան, Յունուար 4ին ալ յայտարարած է որ պիտի արտաքսէ 650 Սուտանցիներ, որոնք ապաստանի իրաւունքի դիմում կատարած են:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

Ի. ԱԼԻԵՒԻ ՅՈՅՍԸ

Ատրպէյճանի նախագահը Ի. Ալիեւ Ազգային ապահովութեան խորհուրդին Յունուար 2ի նիստին ընթացքին յայտնած է թէ կը յուսայ որ 2006ին Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծում մը գտնել կարելի կ'ըլլայ, յատկապէս Հայերու կողմէ գրաւուած շրջաններուն համար: Ըսած է թէ Մինսկի խումբն ու անոր ֆրանսացի, ամերիկացի, ռուս նախագահները որոշ առաջարկներ ըրած են որոնց բոլորն ալ քննութեան առարկայ են:

Ի. Ալիեւ շեշտած է թէ Ատրպէյճան կ'ուզէ Ղարաբաղի հարցը կարգաւորուած տեսնել միջազգային օրէնքներու շրջանակին մէջ: "Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութիւնը բանակցութեան նիւթ չի կրնար ըլլալ" ըսած է ան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԵԼԺԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

Պելժիա Յունուար 1ին Սլովենիայէն ստանձնեց Եւրոպայի ապահովութեան եւ գործակցութեան կազմակերպութեան նախագահութիւնը: Երկրին Արտաքին գործերու նախարարը Դեկտեմբեր 30 թըւակիր յայտարարութեամբ մը ըսած է թէ նպատակ ունին զարկ տալու Հարաւային Կովկասի հակամարտութիւններուն կարգաւորման, յատկապէս Ղարաբաղի, Օսէթիոյ, Աբխազիոյ կնճիռներուն պարագային: Պելժիա պիտի կեդրոնանայ նաեւ կազմակերպութեան ներքին բարեշրջումին եւ միջազգային ոճիրներու դէմ պայքարին վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ

Թուրքիոյ մամուլի խորհուրդին նախագահը լրագրող Օքթայ Էքշի քննադատած է պատժական օրէնսդրութեան մամուլի ազատութիւնը կաշկանդող թիւ 301 օրէնքը: Ըսած է թէ այդ օրէնքով նախատեսուած պատիժները կ'ուզեն վերածել դրամական տուգանքներու:

Նոյն խորհուրդը օրէնքին հրապարակումին նախօրեակին 2005 Յունիսէն քարոզչական շարժումի մը ձեռնարկած է, հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը գըրաւելու նպատակով: Բայց, ինչպէս ըսած է Էքշի, դրեթէ ոչ մէկ արդիւնք տուած է այդ աշխատանքը: "Այս օրէնքը այս ձեւով կիրարկուեցաւ դրուելու պարագային Թուրքիա լրագրողներու աշխարհի մեծագոյն բանտը պիտի ըլլայ" ըսած է ան քարոզչական աշխատանքին սկիզբի օրերուն, բայց պղուշացումը ոչ մէկ բանի ծառայած է. «Միայն ղեկավարներու ճառերը ունկնդրեցինք, որոնց նիւթը կը կազմէր "մամուլին մեղքերը"» ըսած է Էքշի:

Ակնարկելով բազմաթիւ լրագրողներու դէմ ձեռնարկուած հետապնդումներուն, Մամուլի խորհուրդին նախագահը հարց տուած է. "Թուրքիա այսքա՞ն մտաւորականը բա՞նտ պիտի դրկէ հիմա": Ապա կրկնած է թէ ժողովրդավարութիւնը լրջօրէն արատաւորող այդ կացութեան պէտք է վերջ տրուի: Նաեւ ամբողջական զօրակցութիւն խոստացած է հետապնդումի ենթակայ լրագրողներուն:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-40

ԵԹԷ ԻՆԾԻ ՀԱՐՑ ՏԱՆ…

Թէ ի՞նչ են տպաւորութիւններս Հայաստանի անցնող տարիին մասին, 2005ի վերջին ժամերուն, 2006ի շեմին, այս տարի բան մը աւելի կրնամ ըսել, քանի պարագաներու բերումով, երկար ժամանակ ունեցայ մեր հայրենիքի կեանքին առօրեան ուսումնասիրելու. գրեթէ վեց ամիս, փոքր ընդմիջումով, ապրեցայ, շփում ունեցայ բնակչութեան գրեթէ բոլոր խաւերուն հետ, մասնակցեցայ համագումարներու, զանազան ցուցահանդէսներու, ունեցայ ելոյթներ, հանդիպումներ, կատարեցի ճամբորդութիւններ բարձրագոյն հիւսիսէն մինչեւ ներքնագոյն հարաւ, հետեւեցայ թերթերու եւ հեռատեսիլի միջոցով քաղաքական, գեղարուեստական, գովազդական հաղորդումներու, ինքնաբերաբար բաղդատական մը ընելով անցեալի այցելութիւններու հետ որոնք հեռաւոր 1969ի թուականին կը սկսին եւ տարեկան կամ երկամեայ այցելութիւններով կանոնաւոր կերպով շարունակուած են, վերջին տասնամեակին աւելի մեծ յաճախականութեամբ: Կան այնպիսի բարդ մեքանիզմներ ներկայ Հայաստանի պետական շարժիչներուն մէջ ուր թափանցելը անհնար է. մաֆիական բուրգի բարդութիւն ունին, սակայն հաւանականութեան թուաբանական հաշիւներու նման, մօտաւոր եզրակացութիւններ հանելը մասնաւոր դժուարութիւն չի ներկայացներ, ինչ որ յաջորդ տողերով պիտի ջանամ ընել:

Հայաստան եւ հայ ժողովուրդը կառավարելը դժուար գործ չէ. կիրթ, միաձոյլ, միակրօն, նոյնացեղ հաւաքականութիւն մը որ շատ դժուար օրեր անցուցեր է, քիչով կը գոհանայ: Ափսոս որ ամէն ինչ սխալ հիմերու վրայ դրուեցաւ առաջին մէկ օրէն:

Պատճառը՞: Քանի մը եռանդուն եւ համեմատաբար կարող անձերով, եւ միջազգային քաղաքական անցուդարձերու հետեւանք քով երկինքէն ինկած անկախութիւն մը սխալ եղաւ ամբոխավարական ելոյթներով եւ ցոյցերով կառավարել, դասական "գրագէտ"ներու անփորձ օժանդակութեամբ, փոխանակ առաջին մէկ օրէն օգտուելու Ս. Միութեան եւ Սփիւռքի մէջ ծառայող, փորձառու ազգայիններէ, որպէսզի չառնէր յետագայի քլանական-լոհմական այն երեւոյթը որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Մինչեւ աւեն մը ՀՀՇ էր ամէն ինչը, հիմա՝ Ղարաբաղ. Անկախութեան տասնըչորս տարիները, բաւարար պէտք էին ըլլալ այս ժխտական երեւոյթը անհետացնելու, բայց միջանկեալ եղան սպանութիւններ, անիրաւ արիւնահեղութիւններ, բռնաբարումներ որոնք պարբերաբար կը շարունակուին. ափսո՜ս, չկայ հոգեւոր եւ մըտաւորական անձնաւորութիւն կամ հեղինակութիւն, որ կարենայ ազդել այդ տխուր իրավիճակին վրայ… Կա՛ն իրենց պատեանին մէջ ամփոփուած լուրջ անձեր, յուսահատ որեւէ դրական ազդեցութիւն կատարելէ, եւ կայ անողնաշար զանգուած մը, զանազան պիտակներով, լծուած իշխանական կառքին՝ կուրօրէն կ'ընթանայ… ինք ալ չի գիտեր դէպի ո՞ւր:

Այս է մեր Հայրենիքին վիճակը 2005 տարուան վերջին օրերուն: Մնացեալ բոլոր երեւոյթները, հետեւանքն են այս դժբախտ կացութեան:

Առաջին հարցումս պիտի ըլլայ. Արդեօք սովետական վարչակարգը փոխուա՞ծ է փլուզումէն 14 տարիներ վերջ:

Փոխուած են միմիայն հանդուցեալ միութեան լաւ կողմերը - կրթական եւ մշակութային համակարգը, քաղաքներու եւ գիւղերու ենթակառոյցներու գոյութիւնը. ժողովուրդին ապրելակերպին պատկանող տարրական իրաւունքները, ջեռուցումի, լոյսի, ջուրի, թոշակի եւ յատկապէս տունի…: Ազգային արժէքներու գնահատումը, գրային եւ քարային յուշարձաններու հանդէպ սէրն ու գուրգուրանքը, խաղաղութիւնը միջազգային ոլորտներու մէջ համբաւի տէր անձերու հանդէպ - Երբ Տիգրան Պետրոսեան ճատրակի աշխարհի առաջնութիւնը շահեցաւ, օրերով, ամիսներով ամբողջ Հայաստանը ոտքի ելած էր յաղթական տօնախմբութիւններով: Նոյն յաղթանակը տարաւ 2005ին ուրիշ հայ երիտասարդ մը՝ Լեւոն Արոնեան, … ոչ մէկ խանդավառ արձագանգ, ո՛չ մի հետաքրքրութիւն… բնակչութեան 80 % տեղեակ իսկ չէ որ 2005ին ալ ճատրակի աշխարհի ախոյեանը հայ երիտասարդ մըն է…:

Պահուած են եւ անկարգօրէն կը գործադրուին ճնշումի, կեղծիքի, անիրաւութիւններու, անարդարութիւններու եւ յոռի բարքերու բոլոր մա բռնասնութիւնները, պնակալէզութեան, քծնելու, շողոքորթութեան տարբերակները, վարչակարգին ծառայող «Միութիւնները», անոնց նախագահները իշխանութեան կողքին ամուր կանգնած են որ աթոռ չկորսնցնեն, ժողովուրդին դժուարութիւններու թարգման հանդիսանալը շատոնց ելած է իրենց միտքերէն, այնքան թըշուառութեան մէջ երբեք քաջութիւնը չեն ունեցած ձայն բարձրացնելու, աչքերնին փակած են երբ խաղաղ ցուցարարներ վայրագաբար կը հալածուէին իրենց մայթերու վրայ, բողոքած են միայն այն ատեն երբ իրենց շահերուն դէմ փոքր քայլեր առնուած են, կամ փորձած կալուած սեփականացնել որոնք…

Ողջ երկիրը վերածուած է մշտենջենաւոր բարեկենդանի… փոքրիկներու չահագործում զանազան "գեղարուեստական" խաղերով, "Միս" մանկապարտէզ, "Միս" դպրոցական, "Միս" համալսարանական, "Միս" բուժքոյր, "Միս" սպասարկող, "միս, միս, միս" երկիրը վերածուած է միս-ակոյտի. ո՞վ կրնայ վերահսկել բռնաբարումները, կաղած նոր Հայերու մսայի կիրքերը որոնք գումարով կրնան ծածկել ամէն գայթակղութիւն… բեմերու վրայ ամէն օր քիչ մը աւելի մերկացող մեր դեռատի երգչուհիները, հեռատեսիլի բոլոր կայաններուն անմակարդակ, անհամ, կարկըտուած, օտար ֆիլմերով պճնուած հաղորդումները. ամէն օր, ամէն անկիւն կատարուող համագումարներ ու ցուցահանդէսները, նուիրուած իբր թէ 1600 Գրոց գիւտի, երբ մամուլի եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներուն մեկ ումէն ժամ մը վերջ ցուցահանդէսը կը փակուի, ներկաներն ալ, շէնքին աշխատողները, կը վերադառնան իրենց առօրեայ զբաղումներուն: Մատի վրայ հաշուըւող հրապարակագիրներ եւ բազմութիւն մը գրիչ շարժողներու որոնք իրենց գրիչը կը շարժեն մեղանչական մեր ընկերութեան մէջ «չանթաժներով» դրամ հաւաքելու կամ «Պօս»ի մը պատուէրը գործադրելու դրամական խոստումով… սա մամուլի եւ հեռատեսիլի բռնաբարում է, ո՛չ ազատութիւն:

Երկիր մը որուն կրթական համակարգին մէջ կաշառակերութիւնը տարածուած, դարձած է առօրեայ գրագո՛ք մեծ քանակով միջնորդներու որոնց եռեւ պահուըտած են կարգ մը "փրոֆէսօրներ", ինչպէս մատի մը եռին կարելի է անտառ մը պահել…

Ստեղծագործական թափը շատոնց կանգ առած է. չունինք արժանաւոր երգահաններ յիշատակութեան արժանի, չունինք նոյնիսկ ճարտարապետ մը՝ անկախութեան զաւակ. Նորակառոյց անդէմ, անըկարագիր շէնքերը, զանազան հանրախանութներէ եւ համացանցի աղբիւրներէ ընդօրինակուած պատճէններու կը նմանին, որոնց ամէնէն ցայտուն նմոյշը Երեւանի Մայր Տաճարն է որմէ սկիզբ առաւ Երեւանի վայրագ պէթօնապատումը: Ժողովուրդ մը որ տասնեակ դարեր առաջ ճարտարապետական գլուխ-գործոցներ ստեղծած է Խօշքի, Աախումէ, Իջեւանի, Զուարթնոցի, Անիի, Հռիփսիմէի եւ Գայեանէի նման, այսօր ցամքեցուցած էր իր երեւակայութիւնը, նոյնիսկ կարողութիւնը չունի հիներէն ներշնչուելու, ինչպէս ըրին Թամանեաններն ու Իսրայէլեանները…:

Համատարած հոգեհանգստեան պաշտամունքի մշակոյթի դար կ'ապրի երկիրը… Պետական գրադարանի մը մուտքին թիւով 70 յիշատակելի "ամեակներ" կարդացի 2005 անցնող տարուան մէջ յիշատակելի, բոլորն ալ մեռած, կամ անգործութեան դատապարտուած յառաջացած տարիքի պատճառով… Նոր, երիտասարդ տաղանդներու մասին բացարձակ լռութիւն. հիմա կուսակցութիւններն ալ սկսած են "ամեակ"ները մեծաշուք տօնել. կարծես անոնք մահացած գրողներ ըլլային…:

Բանակը պէտք էր ըլլալ ժողովուրդի հայելին, դարձած է մշուշապատ հայելի. Կրթական համակարգի ախտութիւնները հոն ալ սկսած են թափանցել. Եթէ համալսարանին մէջ 3–4000 տոլարով կրնաս ուսարտաճառ գիրել տալ, բանակի պարագային շատ աւելի նուազ հարկաւոր է ծառայութիւն ընել - չընելու կամ ուզած վայրդ փոխադրուելու համար…

Անկումի, վատթարացումի ամէնէն աւելի ցայտուն օրինակը կը զգացուի Երեւանի քաղաքապետարանին մէջ: Երեւանը ոսկի հաւկիթ ածող հաւ մըն է. Սովետները ստեղծած են ընդարձակ, շատ ընդարձակ այգիներ, լայն պողոտաներ, լայն մայթերով, բազմաթիւ կառոյցներ բոլոր տեսակի հիմնարկներուն համար, մարզադաշտեր, համերգասրահներ, մըշակոյթի պալատներ, լճակներ, փոխադրական միջոցներու բաւարար ցանցեր… այսօր անոնցմէ շատերը գոյութիւն չունին. գոյութիւն ունեցողներն ալ դատապարտուած են ուշ կամ կանուխ աներեւութանալու:

Մայթերը խճողուած են կրպակներով, նաեւ քաֆէներով. այգիները վերածուած են սրճարաններու, ճաշարաններու, պողոտաները ծեփուած են գովազդներով, բազմաթիւ շէնքեր սեփականաշնորհուած եւ վաճառուած են դրամատուներու եւ մեծ ընկերութիւններու, մարզադաշտերը դարձած են բացօթեայ հանրաշուկաներ. մշակոյթի պալատները յանձնըւած են անմշակ կազմակերպութիւններու, լճակները վերածուած սառցապատ խաղավայրերու, փոխադրական ամէնէն ժողովրդական միջոցը՝ հանրակառքը, վերջնականապէս դադրած է գործելէ, արդէն տարիէ մը աւելի է եւ քաղաքային սպասարկութիւնը յանձնուած կասկածելի անձերու որոնց ծխոտած-հինցած միքրոպասները, ոչ միայն զարհուրելիօրէն օդը կ'ապականեն, այլ եւ առօրեայ արկածներու վիրաւորներու եւ մահերու պատճառ կը դառնան… Այս ամէնը գումարած՝ քաղաքապետարանի գանձանակին մէջ պէտք է որ օրական բազմաթիւ մեծ գումարներ մտնեն… եւ սակայն աղբերը հաւաքելու, փողոցները որոզելու, ծառերը խնամելու դրամ չկայ… Երեւանը դարձած է կեղտոտ քաղաք…

Երիտասարդ աղջիկները չեն ուզեր ամուսնանալ որ ազատ ապրին. Հայ տղամարդը դաժան է կնոջ հանդէպ. զայն կը նկատէ մատուցուելիք ապրանք: Փողոցը յղի կին տեսնելը շատ հազուագիւտ է, գրեթէ չկայ: Տեսնուած մանուկներու կառքերը մանուկներու հետ կապ չունին. "Գլոշարներու" ինքնաշարժերն են, աղբանոցներու շիշերն ու խաւաքարտերը հաւաքելու…: Նիւթապաշտ-անկրօն ուսուցիչներ յաճախ եկեղեցիի եւ կրօնքի դէմ քարոզչութիւն կը կատարեն եւ աղանդաւոր միտումներ ցոյց կու տան ամենայն հանգստութեամբ:

Կ'ըսուի որ տնտեսական բարձր աճ կ'արձանագրէ մեր երկիրը. պիտի ուզէի հաւատալ. պարտքի փոխարէն ամէն ինչ տրուեցաւ մեր դաշնակից Ռուսաստանին. կը մնան Սեւանայ լիճը եւ Արագած սարը… ամէն ինչ կը ներածուի, կնդրիտէն, կաղէն մինչեւ լուցկիի շիւղը. գրեթէ ոչինչ կ'արտադրենք. կրնայինք զբօսաշրջիկութեան զարկ տալ. մեր միակ միջազգային հարստութիւնը: Մեր յուշարձանները լքուած եւ ոչ նախանձելի վիճակի մէջ են. ենթակառոյցներ գոյութիւն չունին… Ի վերջոյ յանցաւոր մը կա՞յ, կամ ոչ. այս իրավիճակը անընդունելի է:

Ժամանակին խորհրդային երկիր էինք, հիմա դարձած ենք խորհրդաւոր երկիր ուր ամէն ինչ ակնկալելի է:

Երէկուան անճար ուսուցիչը յանկարծ կը դառնայ ամենահարուստ հեռատեսիլի ալիքի տէր-տնօրէն…

Խորհուրդ բազում, տրամութիւն շատ
Կ'երթամ դէպի Աշտիշատ…

ԹԻՒԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԹԵՄԻՆ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Մինչեւ վերջերս, հակառակ Ֆրանսայի մէջ թեմ հաստատելու կենսական ծրագրին, ան հայկական մամուլին մէջ քիչ արձագանգ գտաւ: Եւ ընդհանրապէս եկեղեցիին կապը հասարակութեան հետ նուազագոյնին հասած է, իսկ մամուլի՛ն հետ՝ շատ սահմանափակ, բարեբախտաբար դեռ կան պատարագներու ու եկեղեցւոյ նուիրատուութիւններու յայտարարութիւնները:

Թեմական կառոյցի աշխատանքին մասին, այս անբնական անտարբերութիւնը դրականապէս խախտեց հանգուցեալ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, «Մտորումներ՝ նախ քան "Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի Թեմ"ի հաստատումը» ("Յառաջ", 2004 Հոկտ. 21-22-23) գրութեամբ: Այս ծրագրին հանդէպ անտարբերութիւնը դեռ կը շարունակուէր եթէ Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան ընտրական անկանոնութիւններուն դէմ նոյն ընկերակցութեան ընտրեալ ներկայացուցիչներուն կոչը չհրապարակուէր անցեալ Յուլիսին:

Յանկալի չէ, որ գայթակղութեան միջոցով հետաքրքրութիւն ստեղծուի, բայց իրականութիւն է, մարդկային ընկերաբանական օրէնք: Եւ ինչպէս ամէն ընկերային կազմակերպութիւն, եկեղեցին ալ կը ղեկավարուի անձերով, որոնք երբեմն անձեռնհաս են կամ սխալական, եւ կամ քմահաճ եւ երբեմն ալ բացարձակ պայծառ իմացականութեան տէր: Այլապէս, ինչպէս կաթողիկէ կամ բողոքական եկեղեցւոյ պարագային, առօրեան այնքան ըմբռնելի առիթներ կ'ընծայէ կրօնքի աչքով, հոգեւորականի շունչով ընթերցելու, բացատրելու ընկերային հաւաքական խնդիրներն ու հոգեբանական տագնապները որոնց հանդէպ Հայ Եկեղեցին կամ կո՞յր է, կամ խուլ եւ կամ անհաղորդ:

2006 ՄԱՐՏ 31Ը
ԹԵՄԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ
ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Պէտք է ըսել որ դժբախտաբար միայն շնորհիւ Փարիզի եկեղեցւոյ ընտրական անկանոնութեան, թեմական կազմակերպութիւնը արձագանգ գտաւ մամուլին մէջ: Ան արդէն իրագործման վերջին փուլին մէջ մտած է: Արդարեւ, 2005 Հոկտ. 29ին Ֆրանսայի 23 եկեղեցիներու 18 Կրօնական կամ Ազգային Ընկերակցութիւններու վարչական կազմերը պաշտօնապէս կ'ընդունին Ֆրանսայի Թեմի հաստատման սկզբունքը: Նոյնիսկ հակառակողները՝ Փարիզ եւ Նիս, վերջին պահուն կ'ընդունին ու կը ստորագրեն: Որու հետեւանքով, բոլոր Կրօնական Ընկերակցութիւնները պարտին Արտակարգ Անդամական Ժողով գումարել Թեմական Նոր կանոնագրութիւնը որդեգրելու համար, որուն համար պայմանաժամ որոշուած է 2006 Մարտ 31 թուականը:

Թեմի հիմնումը ծանր գործ է, որովհետեւ տարիներէ ի վեր հաստատուած, իրարմէ անջատ կառոյցներու հետ լեզու պէտք է գտնել: Կառոյցներ՝ 23 եկեղեցի ու 18 կրօնական ընկերակցութիւն, ամէն մէկը իրարմէ տարբեր ինքնիշխան կանոնագրութեամբ, որոնք ինքստինքեան շարժելու, իրենց համադաւորդութային եկեղեցիներուն հետ շփուելու անհրաժեշտութիւնը չեն զգացած: Դժուար է այս բոլորը համաձայնեցնել հիմնարար կանոնագրութեան շուրջ: Եթէ թեմին ծրագրին հակառակող երկու եկեղեցիներուն վարչական դրութեան նայինք, Փարիզին եւ Նիսին, առանց շատ մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, արդէն վարչական երկու ծայրայեղ կեցուածքներու կը հանդիպինք: Առաջինը՝ Փարիզինը, կանոնագրութեամբ եկեղեցւոյ առաջնոր-

ղը միաժամանակ Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովի նախագահն է: Իսկ երկրորդը՝ Նիսինը, եկեղեցականը սովորական պաշտօնեայ մըն է, նոյնիսկ կրօնական ընկերակցութեան վարչութեան անդամ ըլլալու կարելիութենէ զրկուած: Ասկէ զատ, օրինակի Համար, Փարիզի ընկերակցութիւնը 4 եկեղեցի կը Համախմբէ, Նիսինը՝ մէկ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՉԱԿԱՆՆԵՐԸ ՇԱՀԱԳՐԳՌՈՒԱԾ

Հետաքրքրական է սեւեռել պահ մը եկեղեցական ծուխերուն ընդունելութեան, անոնց կեցուածքին Թեմական կառոյցի Հաստատման ձեռնարկին: Ինչպէս վերը նշեցինք Հակառակ պաշտօնին մէջ տիրող ընդՀանուր անտարբերութեան, կը սպասուէր որ գոնէ եկեղեցական ընկերակցութիւններու անդամները լրջօրէն զբաղէին Հարցով: Սակայն, Հոն ալ նոյն անՀետաքրքրութիւնը կը նկատուի:

Վերջապէս, միակ չարժողները Հակադրողները կը Հանդիսանան այն վարչականները որոնք իրենց իշխանութիւնը խնդրականացած կը տեսնեն, յատկապէս նոր կանոնադրութեան յօդուած 8-ի տրամադրութեամբ, ուր կ՚ըսուի թէ Հոգեւոր Հովիւը ի պաշտօնէ Համանախագահ կը նշանակուի, առանց ձայնի իրաւունքի, բացի երբ ձայներու Հաւասարութեան պարագայ ներկայանայ:

Քիչ են անոնք որոնք Թեմի Հաստատման մէջ՝ իշխանութեան, իրաւասութիւններու սաՀմաններու կարգադրութենէ անդին, Հաւաքականութեան մը գոյատեւման Հեռանկարը կը տեսնեն, կրօնական Հարուստ ժառանգութեան յարատեւումը ու փոխանցումը նոր սերունդին: Անկասկած կան Հետաքրքրուողներ, որոնք լաւ մեծամասնութեան Հետ լուռ կը մնան:

Իսկ արտայայտուողներուն մէջ աչքի կը զարնեն Շաւիլի ու Նիսի Կրօնական Ընկերակցութիւնները, առաւել Փարիզինը, որ ուսումնասիրութեան կարեւոր ու եզակի պարագայ մըն է: Եկեղեցւոյ առաջնորդներն ալ, ինչպէս Մարսէյլի ու յատկապէս՝ Լիոնինը, ի պաշտօնէ առաջին Հաւցէներն եղան Թեմի կառուցման մասին արտայայտուելու:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՆԲՆԱԿԱՆ ԱԹՈՌԸ

Փարիզի առաջնորդին պարագան որ Ֆրանսայի ու Եւրոպայի Կաթողիկոսական պատուիրակն է ու միաժամանակ Թեմական կանոնադրութեան խմբագրութեան Յանձնաժողովի նախագահը, առանձնայատուկ է, որով ան չէ բարեՀաճած, մինչ օրս, Հրապարակային կերպով երկու խօսք արտասանել Թեմի Հաստատման գործի ընթացքին մասին. գնաՀատական մը տալ ժողովուրդը մասնակից դարձնելու առաջնորդի իր մօտրումներուն: Լռութիւն մը սակայն, որ տագնապալի անՀանդստութիւն մը կը մատնէ: Որով Թեմի կառուցումը առաջին Հերթին խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ Փարիզի առաջնորդին աթոռը, ու Եւրոպայի ու Ֆրանսայի Կաթողիկոսական Պատուիրակի տիտղոսը: Նոր կարգադրութեամբ, Թեմի առաջնորդը պիտի ընտրուի Ֆրանսայի Համայն եկեղեցիներուն ներկայացուցիչներուն կողմէ: Հետեւաբար, Փարիզի անընդունելի ընտրական տագնապը Թեմի կառուցման շրջագծումին մէջ պէտք է տեղադրել: Ինչո՞ւ ընտրական խարդախութիւններ կատարել եթէ վերընտրութեան պայմանները նպաստաւոր ըլլան ու ապաՀովուած: Անկասկած այդ անապաՀովութիւնն է որ մղած է անօրէն կարգադրութիւններու ներկայացուցչական ժողովին մէջ նոր ու կողմնակից մեծամասնութիւն ստեղծելու միտումով, որոնց միջոցով կարելի պիտի ըլլար, ըստ պաՀանջի՝ կամ վերընտրուիլ իբր Թեմական առաջնորդ կամ կրօնական ընկերակցութեան խողովակով Հակառակիլ Թեմի Հաստատման: Իսկ Փարիզի վարչականներուն մէջ անպայման կան շատեր որոնք սրտանց ու գործնապէս կը փափաքէին ու դեռ կը փափաքին Փարիզի առաջնորդին Հեռացումը իր պաշտօնէն, որոնց Համար այլեւս որեւէ սխալ աններելի ու Հրապարակայնօրէն դատապարտելի է, եւ Թեմի կառուցման բերումով, նոր Թեմական ընտրութիւններու Հեռանկարը պատեՀ առիթը կ՚ընծայէ Հակայարձակման անցնելու ու Հրապարակ բերելու բոլոր անկանոնութիւնները: Այս առընչութեամբ ընթերցողները կը յղենք «Լռութիւն ու լռութիւն. Փարիզի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Խանգարուած Վարչամեքենան» մեր յօդուածին ("Յառաջ", 2005 Դեկտ. 22):

ՇԱՒԻԼԻ ԴՐԱԿԱՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Գալով Շաւիլի ու Նիսի, առաջինը կը յատկանշուի իր դրական կեցուածքով ու կառուցողական մօտեցումով: Շաւիլը Փարիզի Ընկերակցութենէն անկախ, շրջանի միակ փոքրիկ ածուն է, որ աշխուժօրէն կը Հետապնդէ Թեմի Հաստատման առաքելութիւնը առանց զիջելու վարչական սկզբունքի Հիմնական կէտերու վըրայ, ինչպէս՝ ծուխի կալուածային տնօրինման անկախութիւն, իբր Թեմի Հիմնադիր անդամ փխազօրուած անձի պատասխանատուութիւն, վարչութեան ՀամանախագաՀութեան կարգավիճակի ընդունում, եւլն... Ասկէ զատ կազմակերպչական գետնի վրայ, անոր վարչութեան կողմէ Թեմի կանոնադրութեան մանրամասն ուսումնասիրութիւնն ու այդ կապակցութեամբ անդամներուն ու Հետաքրքրուողներուն խորՀրդակցական ժողովի կազմակերպումը, որ տեղի պիտի ունենայ 2006 Յունուար 29ին, Շաւիլի "Պալապանեան" սրաՀին մէջ, դրական քայլեր են, որմէ ետք Անդամական Արտակարգ ԸնդՀանուր ժողովը պիտի գումարուի Փետր. 26ին, որդեգրելու Համար Թեմական կանոնադրութիւնը:

Բաղդատելով Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ անշարժութեան, Շաւիլի ջանասիրութիւնը նախանձելի է, որով Փարիզի եկեղեցին դեռ կ՚ապրի զինքը յատկանշող անփութութեան մէջ: Արդարեւ, ինչպէս ըսինք, Հոկտեմբեր 26ի Վարչական ժողովի որոշման Հիման վրայ, Փարիզի Կըրօնական ընկերակցութեան կանոնադրութեան Համաձայն Արտակարգ ժողովի գումարման Համար պէտք էր, կանխօրէք, երեք ամիս առաջ, մամուլով ու եկեղեցւոյ բեմէն յայտարարել Արտակարգ ժողովի գումարման Թուականը եւ օրակարգը: Արդէն այդ ժամկէտը Հասած է ու մինչ օրս որեւէ յայտարարութիւն տեղի չէ ունեցած: Համայնքին Հետ ոչ մէկ տեղեկատուական կամ խորՀրդակցական ժողովի յայտարարութիւն կատարուած է:

ՆԻՍԻ ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆԸ

Իսկ Նիսը եզակի է Թեմական կառոյցին իր յամառ Հակառակութեամբ, որուն կ՚ուզէ բանի գաղափարական Հագուստ մը Հագցնել: Եւ ի՞նչ է արդեօք Հակառակութեան պատճառը. միայն մէկ կէտ՝ կրօնական ընկերակցութեան ՀամանախագաՀութեան նոր կարգադրութիւնը, որով աշխարՀիկ ընտրեալ գործադիր նախագաՀին կողքին ծխական Հովիւի, ի պաշտօնէ, Հովուական առաքելութեան բերումով, ՀամանախագաՀութիւնը անընդունելի կը նկատուի: Որմէ մեկնած, աՀազանգ կը Հնչեցուի որ մեր եկեղեցին աՀաւոր վտանգի առջեւ կը գտնուի, որովՀետեւ Հոգեւոր Հովիւը վարչական ու տնտեսական որոշումներուն մասնակցելով իր Հոգեւոր պաշտօնին մէջ պիտի թերանայ, որուն բերումով ֆրանսական 1905ի օրէնքի ոգին, որ կը սաՀմանէ կրօնքի ու աշխարՀականութեան անջատումը, ոտնակոխուած պիտի ըլլայ եւ ֆրանսաՀայ գաղութը ֆրանսաՀայ իշխանութեան աչքին, Համարկումի իր օրինակելիութենէն ինկած, պիտի ընդունուի իբր կղերապետական Համայնք մը:

Այս կէտին ետին յարուցուած Հարցը կրօնականութեան եւ աշխարՀականութեան անջատման 1905ի ֆրանսական օրէնքն է, ինչպէս ըսինք: Այդ օրէնքը չարգիլեր կրօնաւորին որ ընկերակցութեան նախագաՀ ըլլայ, ինչպէս որ սովորաբար կաթողիկէ եկեղեցւոյ Հոգեւորականի կարգավիճակն է: Թեմի նոր կանոնադրութիւնը չի Հակասեր Ֆրանսայի 1905ի օրէնքին տրամադրութեան, ընդՀակառակն զայն կ՚ամրապնդէ, որով կրօնական ընկերակցութիւն մը որ կը ղեկավարուի միայն աշխարՀականներով, 1905ի օրէնքի անջատումի ոգիէն Հեռու կը մնայ: Եկեղեցականի ՀամանախագաՀութեան դրութիւնը կրօնական Հաւասարակշռուած դիմագիծ կու տայ կրօնական ընկերակցութեան:

Աւելին, Նիսի վարչականները եթէ այնքան նախանձախնդիր են 1905ի օրէնքին գործադրութեան, պէտք է մինչեւ այսօր բողոքած ըլլային Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Կաթողիկոսական Պատուիրակին, որ միաժամանակ Փարիզի եկեղեցւոյ առաջնորդն ըլլալով նաեւ այդ Կրօնական Ընկերակցութեան նախագաՀն է եւ ֆրանսական իշխանութեան առջեւ Եկեղեցւոյ ու Հայ գաղութի գլխաւոր ներկայացուցիչը:

2006 Մարտ 31ը Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծննդեան նախատեսուած Թուականն է: Արդեօք բոլոր եկեղեցիներու վարչութիւնները, ըստ 2005 Հոկտեմբերի իրենց յանձնառութեան պիտի կարենա՞ն Համոզել իրենց անդամական ժողովը ու Հաստատեն Թեմը: Տակաւին մամուլին մէջ այդպիսի յայտարարութիւններ լոյս չտեսան: ՖրանսաՀայ Թեմը կը Հանդիսանայ 2006 Նոր Տարուան մեծ անակնկալը:

Ժ. Զ.

ԼԻՈՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԵՐՈՒ 8ՐԴ ՍԱԼՈՆ

Յունուար 17էն 27, Լիոնի 3րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրաՀներուն մէջ(*) տեղի կ՚ունենայ Հայ արուեստագէտներու Լիոնի 8րդ սալոնը: Կազմակերպիչներն են Լիոնի Շրջանի Հայ Մշակոյթի Զարգացման Ընկերակցութիւնը եւ Հայ Կիներու Լիոնի Ակումբը:

ՑուցաՀանդէսը կը վայելէ Լիոնի քաղաքապետ-Ծերակուտական Ժերար Գոլոնի եւ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանի նախագաՀութիւնը:

Կը մասնակցին բազմաթիւ նկարիչներ եւ արձանագործներ՝ Ֆրանսա ծնած եւ ապրող, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն եկած եւ պատրաստուած Ս. Պետերբուրգի, Թիֆլիսի, թէ Երեւանի Ակադեմիաները:

Ներկայացուած արուեստագէտներու կարգին են Ռոն-Ալփ շրջանէն Ալին Էթմէքճեան եւ Մարթին Միքայէլեան:

Ֆրանսա եկած են ու Հոս ալ կը ստեղծագործեն Ազասի Զաքարեան, Արթիւր Ճորուքեան, Արէս Անթոյեան, Ատրուշ Մկրտիչեան. ՖրանսաՀայ նկարիչներու կարգին կը յիշուին նաեւ Կիյոմ Թումանեան եւ Յարութիւն Եկմալեան:

Ինչպէս յիշեցինք, վերոնշեալ անուններու կարգին է Ալին Էթմէքճեան, ծնած Մարսէյլ, որ երեսուն տարի է ինքնաշխատութեամբ, գնաՀատուած դիրքի Հասած է Ջրանէրկի ճիւղին մէջ եւ 1984ին արժանացած է Էքս-ան-Փրովանսի Մեծ Մրցանակին: Անդամ է Ջրանէրկի եւրոպական Հիմնարկին: Մարսէյլ ծնած է նաեւ Կիյոմ Թումանեան եւ ուսանած Միշէլ տը Մոնթանեը Համալսարանը: Պորտօ կ՚ապրի, ուր կ՚աշխատի եւ կը դասաւանդէ: Արէս Անթոյեան Գալիֆորնիա ծնած է եւ Ֆրանսա եկած 1988ին: Լիոն Քաղաքը գնած է իր գործերէն մէկը: Մարթին Միքայէլեան, լիոնցի, տեւական կերպով կը ցուցադրէ Ֆրանսայի մէջ, բայց նաեւ ԱՄՆ եւ Ճափոն: Ազասի Զաքարեան ծնած է Երեւան եւ 1993էն ի վեր Ֆրանսա Հաստատուած է. իր գործերը մրցանակներու արժանացած են: Յարութիւն Եկմալեան վկայուած է Հայաստանի Գեղարուեստից Ակադեմիայէն եւ գործերը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի մէջ տասը տարիէ ի վեր: Մասնակցած է արձանագործութեան բազմաթիւ սէնփոզիոմներու եւ մրցանակներու արժանացած:

Այս Հակիրճ տեղեկութիւնները ընդՀանուր գաղափար մը չեն տար անշուշտ ներկայացուած բոլոր գործերուն մասին: Կը մնայ ցուցաՀանդէսը այցելել:

(*) 215 rue Duguesclin — Lyon 3e

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Այսպէսով, աղջնակը, առաջին անգամ ըլլալով կը դիտէ պատուՀանէ մը դուրս, որ ճաշակի, անուշ զգացումի եւ Հեռաւոր Համի երազին միջնորդութեամբ, կը բացուի իր Կորուսեալ Հայրենիքին վրայ՝

Բնական է իրեն ծանօթ են լոգումը, զուրապիէն, չաղարըղման, զատիֆը, վիէննական գիփֆըլները, արեւելեան բոլոր անուշեղէնները որ Թանթ Հանրիէթ ամէն իրիկուն ճեղքելով փողոցը, Հաւատարիմ Մարիամին Հետ տուն կը բերէ: Բայց մեծՀայրը անոնց վրայ աւելցուց Հիմա ուրիշ բան մը. բոյրերու եւ Համերու ապրող իրականութիւն մը, իրական սնունդ մը, Հայրենաբաղձութեան սնունդը (երկրի մը Համար որ այլեւս գոյութիւն չունի, տարօրինակներու չարքերու, Թունաւորող արեւի մը տակ մաՀամերձ ընտանիքի մը, Փոքր Ասիոյ փոշելից ճամբաներու եւ արաՀետներու երկայնքին անծանօթ չիրիմներու... բայց նաեւ այն բոլոր բաներուն Համար որոնք իրենց Հետ կ՚անյայտանան. կեանքոտ եւ բուրումնաւէտ, աշխատանքի յոգնութեան եւ խնդութեան, ցաւի եւ սփոփանքի. երկրի մը Հոգին):

«Յետոյ, Հրաւէր մը ղրկեցին ինծի...»

«Այո մեծՀայրիկ, քեզի Հրաւէր ղրկեցին, բայց ինչո՞ւ չգացիր»: Այս ինչուն, շատ տարիներ վերջ գիտցաւ աղջնակը...

***

Իր պարզ սրտին մէջ Սմբատ, այժմ ընտանիքին մեծը, Համոզուած կը մտածէ որ վերջապէս, Երուանդ պիտի չկարենայ մերժել տուն վերադառնալ: Բնական է, միայն այցելութեան մը Համար, յաջորդ ամառը: Եւ այն ատեն Արտոյտներու Ագարակը պատրաստ պիտի ըլլայ զինքը ընդունելու:

Երուանդ, որ միայն ինքզինքին Հետ կը խօսակցի եւ միայն ինքզինքին կը վստաՀի, իր ձեւով կը մտածէ այս ճամբորդութեան կազմակերպութեան մասին: Նոր ՀաճոյՔ մը կը զգայ մտածելով անոր վըրայ: Այս քաղաքին մէջ, որ այլեւս իրեն ալ կը պատկանի, առաջին ինքնաշարժ գնողներէն մէկը եւ կիրակնօրեայ պտոյտներու սովորութիւն կիրարկողը եղաւ: Ամբողջ ընտանիքը եւ երկու չարժավար դէպի Ռէքօարոյ, դէպի Թիէնէ. դէպի Պերիչէի բարձունքները, դէպի մօտակայ Ալպեան լեռները: Կիրակի առաւօտները կինը միշտ կ՚ըսէ թէ գլխուցաւ կը տառապի, տղաքը իրենց դասերը պատճառ ցոյց կուտան: Բայց դիւրին չէ չՀնազանդիլ իրեն, այնպէս որ պտոյտները նոյն ձեւով տեղի կ՚ունենան եւ սըրտնեղութիւնն ալ ներքնապէս կ՚եփի: Ինքնաշարժին դռներուն վրայ ագուցուած "Ե" եւ "Ա" տառերը արծաթազոյն զինանըշան մը կը կազմեն:

Երուանդի եւ իր տղոց միջեւ մթութեան խորՀրդաւոր գօտի մը գոյութիւն ունի, կարծես փոխադարձ վախ մը, իրարու խոՀեմ նայելու ձեւ մը որ երբեք վստաՀութեան չի փոխուիր: Առաջին մանչը տասնըվեց տարեկան է, միշտ գունատ է, միշտ գոլէժը եղած է մանկութենէն ի վեր: Երկրորդ մանչը, տասնըմէկ տարեկան, մօրը տղան է, միշտ կը բռնէ անոր կողմը, զոր այնքան անպաշտպան կը կարծէ արեւելքցի բռնակալ ամուսինին դէմ:

Երուանդ դուրս կ՚ելլէ առանց ըսելու ուր երթալը, երբեմն քանի մը օր կը բացակայի, Հայ բարեկամներ կ՚ընդունի, կը խօսի այդ բարբարոս եւ անՀասկնալի լեզուով զոր կինոմէն չպաՀանջեց սորվիլ: Կինը կը պաշտպանէ իր տղաքը այդ արիւնէն, այդ ձեւերէն, այդ սովորութիւններէն: Եւ տղաքը, մեծնալով, իրենց անունն ալ պիտի փոխեն:

(Շար. 15)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SECTION D'ASNIERES

Fêtons Noël

Pour fêter Noël en famille dans une ambiance chaleureuse arménienne la Section d'Asnières de la CBAF organise un dîner dansant à l'occasion du Noël arménien :

le samedi 7 janvier
salle Lavergne, 11 rue Robert Lavergne
92600 Asnières
animé par
MARTEN YORGANTZ

Réservations :
- **Araxie: 01. 48. 41. 54. 23**
- **Suzanne: 01. 47. 93. 70. 86.**

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին… Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որուն գինը միա՛յն 15 եւրօ է:

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44:

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ

"Նովոթէլ-Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
Երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:

Աճապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝ 04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն:

□

Section **«A. Tathéossian»**
de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).
Ambiance arménienne assurée!!!
Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!
Renseignements et inscriptions auprès de :
- Araxie 01. 39. 83. 71. 19 (19h à 21h);
- Alice 01. 42. 93. 03. 56 (19h à 21h).

Date limite d'inscription : 15 JANVIER

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ
դասախօս, մանկավարժ, քննադատ
ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ-Ի
հետ
իր " Վ Ե Ր Ա Ք Ա Ղ " գրքին
հրատարակութեան առթիւ:

Խօսք կ'առնէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ
Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Ս. Յարութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Գաթրին Մէնուզէ 30 Եւրօ: Պ. Ժան-Մարք Թոգաթլեան 20, Տէր եւ Տիկին Մ. Հաշմանեան 80, Տիկին Սոնիա Մասին-Տակիլճեան 100, Օր. Ժանին Փրիկեան 60, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Տէմիր 15, Տէր եւ Տիկին Պախարեանի յիշատակին, Պ. Անդրանիկ Պահարեան 100, Տէր եւ Տիկին Սիլվէն Սթամպուլեան 80, Տէր եւ Տիկին Ժան-Հիւկ Քիապիտեան 100, Պ. Վազգէն Մելտոնեան 100, Տիկին Անժիկ Լըհէրիսէ 60, Տէր եւ Տիկին Ժան Այվազեան 25, Օր. Մառլէն Իւթիւճեան 50, Տիկին Լիլիան Առաքելեան 20, Օր. Սոֆի Պայիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէմիր 150, Օր. Ֆրանսին Գազանճեան 15,24, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 120, Տէր եւ Տիկին Էտուար Ծըռճըռեան 15, Օր. Մարի-Ժան Գէսմէճեան 20, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 100, Տիկին Ալիէթ Մաղազաճեան 35, Օր. Հիւկէթ Օհանեան 500, Պ. Ալպէր Տէրտէրեան 300:

TELEVISION
CANAL +

le **dimanche 8 janvier à 12h30**

Diffusion d'un reportage sur l'**«affaire AXA»** relative au paiement des assurances vie aux descendants des victimes du génocide arménien.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ծ Ն Ո Ւ Ն Դ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Տօն Ծննդեան
եւ Աստուածայայտնութեան Փրկչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի
Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք կը կատարուի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Բ. Օր Սուրբ Ծննդեան

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:
Ծննդեան պատարագ՝ վասն Յիշատակի Մեռելոց:
Առ այդ, պատարագի աւարտին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 8.–
Գ. Օր Ծննդեան

Կը պատարագէ՝
ԳԵՂԱՐԴ ԱԲՂ. ՎԱՀՈՒՆԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier à 15 heures
Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

Date à retenir

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise
Une grande soirée de Gala
le samedi 28 janvier à 20 heures
au Chalet de la Porte Jaune
à Vincennes
Pour fêter le 50ème anniversaire de sa colonie de Bellefontaine
Renseignements : 01 53 34 18 18

LE PERE NOEL
vous attend nombreux, accompagnés de vos amis à

L'ARBRE de NOËL de l'école TEBROTZASSERE

Le dimanche 8 janvier à partir de 12 heures
à la salle des fêtes «Thierry le Luron»
9 Boulevard du Midi 93340 Le Raincy

PLEIN DE NOUVEAUTES VOUS ATTENDENT

Des animations sont prévues
Stands de jeux — Spectacle musical — Magicien — Chorale de l'Ecole

DISTRIBUTION DES CADEAUX PAR LE PERE NOEL

Renseignements à l'Ecole Tebrotzassere : 01. 43. 81. 01. 72

Accès autoroute A3 : Sortie Villemomble Le Raincy
Gare de Villemomble Le Raincy RER (Eole)
Ligne Paris Chelles — Salle à 200 mètres

ENTREE GRATUITE

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Յաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Ռոն-Ալփի Հայոց
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
եւ Կաթողիկոսական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագը կ'երգէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Նըլմազեանի:

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 7.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

***

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 6.–
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջրօրհնէք՝ ժամը 11·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Պատարագը կ'երգէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ երիցուհի Եղիսաբէթ Տէտէեանի:

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7

SAMEDI
7 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21· 362 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21·362

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆԻ առողջական վիճակին մասին մասնաւոր նորութիւն մը չկար Յունուար 6ի առաւօտուն: Նախորդ օրուան կրկնակ գործողութիւններէն ետք, կը գտնուէր ազդու խնամքի բաժանմունքը, ուր կը մնար 48 ժամուան համար արուեստական մահաքունի մէջ: Կիրակի օր միայն յայտնի կրնար ըլլալ թէ ի՛նչ է բուն վիճակը, բայց եւ այնպէս եթէ նոյնիսկ ողջ մնար, անկարելի էր որ իր պաշտօնը կարենար կատարել: Ընդհանուր մտահոգութիւն եւ յուզում մը կը տիրէ աշխարհի մէջ, թէեւ նոյնիսկ Իսրայէլի մէջ, ծայրայեղ Իսրայէլացիներ կը գտնեն որ իր պատիժը կը կրէ, Գազայի գօտիին պարպումին պատճառաւ: Դժգոհ չէ նաեւ Համասը: Ամէն պարագայի մէջ, Շարոն կշիռ ունեցող անձնաւորութիւն մըն էր, ծանօթ նաեւ որպէս կոշտ ու կոպիտ մէկը, որու զոհ գացած են շատեր: Մասնակցած է բոլոր պատերազմներուն, Իսրայէլի գոյութենէն առաջ իսկ: Ծաւալապաշտ քաղաքականութիւն վարած է, երբ նախարար էր, գաղթավայրեր հաստատելով, ապա ընտրուած եղած է պարպել, երբ նախարարապետի պաշտօնը պարտադրեց այդ զիջումներ: Անհաւանական չի նկատուիր նաեւ, որ կաշառակերութեան վերջին ամբաստանութիւնները ազդած ըլլան իր առողջական վիճակին վրայ: Անցեալին դեր խաղացած է նաեւ (1982) Լիբանան եւ պատասխանատուութիւն ունի Սապրայի եւ Շաթիլայի Պաղեստինցիներու ջարդերուն մէջ, երբ Պաշտպանութեան նախարար էր: Վարչապետ էր 2001 Փետրուար 6էն ի վեր: Դեռ չէր մեռած Յունուար 6ի առաւօտուն, բայց դամբանականները մրցակցութեան ելած էին:

ՎԱՆԻ մէջ, Թուչնային ցումէ երրորդ երախայ մըն ալ մեռած է Յունուար 5ին: Քոյրն էր նախորդ երկու մեռեալներուն, որոնցմէ վարակուած էր: Վախ կայ որ ուրիշներ ալ զոհ երթան: Առաջին անգամն է որ այս դէպքերը կը պատահին Հարաւ-Արեւելեան Ասիայէն դուրս: Կասկած կայ որ այս երրորդ զոհը քրոջմէն եւ եղբօրմէն վարակուած է եւ ոչ հաւ ուտելէն եւ այդ առընչութեամբ Ապահովութեան ֆրանսական գործակալութեան ընդհանուր տնօրէնուհին յայտարարած է. "Ցարդ նոյն ձեւի վարակումներ են: Իսկ եթէ անձէ անձ վարակում կայ, նոր կացութեան մը դէմ յանդիման ենք":

ԻՐԱՔԻ ջարդերը չեն դադրիր եւ Յունուար 5ը ամէնէն արիւնալի օրը եղած է երկրին համար: Մեռեալներու թիւը 140ի հասած էր յաջորդական ոճրափորձերու հետեւանքով: Ալ-Զարքաուի "ամբողջական պատերազմ" կը մղէ շիիներուն դէմ, ինչպէս խոստացած էր: Ըստ պաշտօնական աղբիւրներու, միջին հաշիւով օրական 20 Իրաքցի կը մեռնի: Ահաբեկչական արարքներու սաստկացումը կը բացատրուի նաեւ անով, որ քանի մը օրէն պիտի հրապարակուին երեսփոխանական ընտրութիւններու արդիւնքները: Նպատակ կայ արգելք հանդիսանալու որ ազգային բնոյթ ունեցող կառավարութիւն մը կազմուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Ֆ· Տուսթ-Պլազի, Յունուար 5ին այցելած է Լիբիոյ պուլկար հիւանդապահուհիներուն եւ պաղեստինցի բժիշկին, որոնք 7 տարի է բանտն են, այն մեղադրանքով որ գիտակցաբար սիտա ներարկած են հիւանդանոցի մը մանուկներուն: Ֆրանսայի նախարարը ծրագիր մը ներկայացուցած է Լիբիոյ իշխանութեան, որ կրնայ դրական հետեւանք ունենալ:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ իշխանութիւնները որոշած են երեք օրով յետաձգել 650 սուտանցի գաղթականներու արտաքսումը: ՄԱԿ-ի Գաղթականաց Գահիրէի մարմինը դիմում կատարած է, որպէսզի կարենայ քննել ամէն մէկուն պարագան:

ՄԵՔՔԷԻ մէջ, Յունուար 5ին առնուազն 20 ուխտաւորներ մեռած են եւ 49 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են, երբ շէնք մը փլած է, մինչ հարիւր հազարաւոր ուխտաւորներ կը պատրաստուէին Հաճի ծէսը գործադրել (ամէն մահմետական պէտք է գոնէ մէկ անգամ Մեքքէ երթայ, ինչ որ Հաճն է):

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, ձայնասփիւռի ԷՌ· ԹԷ· ԷԼ· կայանէն արտայայտուած է Փետրուար 23ի օրէնքի 4րդ յօդուածին մասին եւ ըսած է թէ երեսփոխանները իրաւունքն ունին "իրենց կարծիքը տալու պատմութեան մասին", եթէ նոյնիսկ անշուշտ չեն կրնար զայն պարտադրել: Ինչ կը վերաբերի գաղթատիրութեան "դրական դեր"ին, կը գտնէ որ "պատմաբանները պատմութեան տէրը չեն", բայց կողմնակից է որ այդ յօդուածը կրկին շարադրուի:

ԹԻՐԻՆ ՔՈԹԻ (Աֆղանիստան), Յունուար 5ին անձնասպանական ոճրափորձ մը գործուած է Թակարդ կառքի մը միջոցաւ, կառավարական շէնքի մը դէմ: 10 մեռեալ եւ 50 վիրաւորներ կային:

ԻՐԱՆ ասպարէզ կը կարդայ միջազգային հասարակութեան, յայտարարելով որ պիտի վերսկսի "հիւլէական իր խաղաղ ծրագիրը", ինչ որ վրդոված էր ԱՄՆ-ը: Ուաշինկթըն կ'ուզէր որ իր դաշնակիցները յաւելեալ միջոցներ ձեռք առնեն Իրանի դէմ, կասեցնելու համար հիւլէական իր նպատակները: Ուաշինկթըն չէ յայտնած նաեւ որ ինք ալ մաս ունի ըստեղծուած կացութեան մէջ: Արդարեւ, հրապարակ ելած է Ճէյմս Ռիզընի մէկ հատորը՝ "Պատերազմական վիճակ, ՍԻԱ-ի եւ Պուշի կառավարութեան գաղտնի պատմութիւնը", որ նոր գաղտնիքներ կը յայտնէ հեռաձայնային գաղտնի ունկնդրութիւններէն ետք: Կը պարզուի որ ՍԻԱ-ն յատակագիծեր յանձնած է Թեհրանի, որ թոյլ կու տայ հիւլէական ռումբ շինել: Ի՞նչպէս եղած է: Գործողութիւնը կը կոչուի "Մերլէն", ՍԻԱ-ն ծրագիր մը կը յօրինէ որ թոյլ կու տայ փաստաթուղթեր փոխանցել Իրանցիներուն, ուր գիտակցաբար սխալներ կան եւ գիրենք պիտի առաջնորդէ սխալ ճամբու մը վրայ եւ ժամանակ պիտի կորսնցնեն: Այդ ընելու համար կը դիմեն ռուս գաղթականի մը, հիւլէական ճարտարագէտ, որ ամիսը 5·000 տոլար կը ստանձէ ամերիկեան գաղտնի գործակալութենէն (ՍԻԱ) բան մը չընելու համար եւ անոր կը վստահին: Մարդը, սակայն, կը խաբէ Ամերիկացիները եւ փաստաթուղթերուն ընկերացող նամակի մը մէջ, կը զգուշացընէ Պարսիկները, աւելցնելով որ դրամի փոխարէն սպրդած սխալներուն ճշդումները կ'ընէ: ՍԻԱ-ի մասնագէտները իրենց մտքէն չեն անցուցած նման բան մը ու ներկայիս ալ կը ջանան կացութիւնը փրկել, ըսելով թէ շատ սխալներ կան հատորին մէջ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը, Ղոմի մէջ նոր յարձակում մը գործած է Իսրայէլի դէմ, անդրադառնալով Շարոնի վիճակին: Յայտարարած է "պէտք է յուսալ որ Սապրայի եւ Շաթիլայի ոճրագործը ժամ առաջ կը մեռնի": Հրապարակային իր ելոյթին մէջ, Ահմետինեճատ խօսքն ուղղելով արեւմտեան պետութեանց, աւելցուցած է. "Ինչո՞ւ այսքան չար եւ կաշառակեր վարչակարգ մը կը պարտադրէք շրջանի ազգերուն. արդեօք անոր համար որ Ողջակէզը պատմական սո՞ւտ մըն է":

ՄԱՆՇԻ բացը հինգ նաւաստիներ կորսուած են Յունուար 5ին, երբ ձկնորսի իրենց նաւը՝ Գլայն Ֆամիյ ընկղմած է: Հաւանական կը նկատուէր որ բախում մը պատահած է ուրիշ նաւու մը հետ: Վեցերորդ նաւաստին, հրաշքով փրկըւած է:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ 46 ԼԵՀ պաշտօնեաներ, որոնց մէջ Լոծի մաքսային սպասարկութեան պետը, ամբաստանուած են կաշառակերութեամբ եւ ոճրային խումբի մը անդամակցութեամբ: Անցեալ շաբթու ալ 45 ուրիշներ մեղադրուած էին լեհ-ուկրանական սահմանին վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ·Ի Ս· ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Գարեգին Բ·, ինչպէս ամէն տարի, Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածնէն հրապարակուած պատգամով ողջունած է աշխարհասփիւռ Հայութեան Ս· Ծնունդի տօնը: Ան շեշտած է նաեւ բով օտարներու կեդրոններէն, հալածանքներէն աշխարհով մէկ ցրուած, սփռուած Հայութեան իր եկեղեցիին եւ հայրենիքին շնորհիւ պահպանուած միասնութիւնը: Իր խնդրանքը ուղղած է Աստուծոյ որ բարօրութեան եւ հոգեւոր պայծառութեան մէջ պահէ մեր ժողովուրդը, յաղթութեամբ պսակէ Արցախի ազատ ապրելու իրաւունքն ու Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումի եւ դատապարտումի արդար պահանջքը:

***

ԿԱԶԻ ԳԻՆԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ՉԷ ՈՐՈՇՈՒԱԾ

Ռուսական կազի գինին յաւելումին առընչութեամբ տակաւին ոչ մէկ համաձայնութիւն գոյացած է Երեւանի ու Մոսկուայի միջեւ: Սկզբունքով Յունուար 1էն Հայաստան եւս, ինչպէս նախկին խորհրդային միւս հանրապետութիւնները, աւելի սուղ պիտի վճարէ ռուսական կազը· սակայն հազար խոր· մեթրին մինչեւ այսօր վճարուած 56 տոլարի գինը պիտի մնայ մինչեւ որ վերջնական համաձայնութիւն գոյանայ երկու երկիրներուն միջեւ: Երեւան կը յուսայ համեմատաբար տրամաբանական յաւելում մը դիմագրաւել բաղդատմամբ Վրաստանին եւ Ուկրանիոյ որոնց պարտադրըւած կազի գինը առաւելաբար քաղաքական բնոյթ ունի:

***

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

"Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ"ի կողմէ կատարըւած դասաւորում մը 161 երկիրներու ցանկին վրայ 27րդ տեղը գետեղած է Հայաստանը, տնտեսական ազատութեան տեսակէտէն: Հարցախոյզը որ ամէն տարի կը կատարուի ԱՄՆ-ու հանրապետական շրջանակներու կողմէ, նկատի կ'առնէ առեւտրական քաղաքականութեան, արտասահմանեան ներդրումներու, աշխատավարձքերու եւ գիներու չափանիշները: Հայաստան այդ նկատումներով համարուած է տնտեսապէս "ընդհանուր առումով ազատ" երկիր մը, Ճափոնի հետ նոյն դիրքով: Վրաստան 68րդ դիրքի վրայ է, Թուրքիան՝ 85րդ: Դասաւորման առաջին տեղերը գըրաւած են Հոնկ Գոնկը, Սինկափուրը, Իրլանտան, Լիւքսանպուրկը եւ Մեծն Բրիտանիան:

ՊՈԼԻՍ

Ս· ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Պատրիարքարանի "Լրաբեր" կայքէջը կը տեղեկացնէ թէ վարչապետ Թ· Էրտողան ու վարչապետի օգնական, Արտաքին գործերու նախարար Ա· Կիւլ Յունուար 3ին հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած են Մեսրոպ Պատրիարքին հետ: Անոնք Պատրիարքին ու անոր անձին ընդմէջէն շնորհաւորած են երկրին հայ համայնքին Ամանորն ու մօտակայ Ս· Ծննդեան տօնը: Մեսրոպ Պատրիարք ալ շնորհակալութիւն յայտնած է ու յաջողութիւն մաղթած կառավարութեան:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆՆԵՐԸ

Դեկտեմբերի վերջին օրերուն հրապարակուած են Հայաստանի մարզական լրագրողներու դաշնակցութեան հարցախոյզին արդիւնքները որոնցմով կը պատրաստուի տարուան տասը լաւագոյն մարզիկներուն ցանկը: Անակնկալ չէ, տեսնել որ զայն կը գլխաւորէ ճատրակի աշխարհի բաժակի ախոյեան Լեւոն Արոնեանը: Կը յաջորդեն Արմէն Նազարեան (ժիւտոյի Եւրոպայի առաջին հայ ախոյեանը), Մովսէս Կարապետեան (յունահռոմէական ոճի ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյեան), Արտակ Մալումեան (կռփամարտի աշխարհի ախոյեանութեան պրոնզէ մրցանակակիր), Մարտին Պէրպէրեան (ազատ ոճի ըմբշամարտի աշխարհի պրոնզէ մրցանակակիր), Նորայր Բախտամեան (նըշանառութեան Եւրոպայի փոխ ախոյեան), Ռոման Ամոյեան (յունա-հռոմէական ոճի ըմբշամարտի փոխ ախոյեան), Աշոտ Դանիէլեան (ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պրոնզէ մետալի տէր), Լաւրա Աւագեան (սամպոյի աշխարհի փոխ ախոյեան), Արսէն Մելիքեան (ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պրոնզէ մետալի տէր):

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ"ի նոր (320) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ·-

Վահագն հիւանդ
կամ Փայլակ Միքայէլեան

ԳՐ· ՊԻԼՏԵԱՆ

եւ

Փայլակ Միքայէլեանի նամակները
Հրանդ Բալուեանին

ՄԵԾԵՐԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Սերունդներու բախում, իրերամերժում լսուած բաները ո՛չ մէկ ընկերութեան մենաշնորհներն են։ Ամէն շրջանի, ամէն վայրի մեծն ու փոքրը, աւագ սերունդն ու երիտասարդութիւնը, տարբեր աշխարհներու պատկանելու տպաւորութիւնը կ'ունենան ընդհանրապէս։ Ո՛չ առաջինները կ'ուզեն յիշել իրենց անձնական անցեալը, ոչ ալ միւսները կրնան իրենք զիրենք զետեղել իրենց ծնողքին, կամ մեծ ծնողքի դիրքին մէջ, որպէսզի բախումները մեղմանան, հաստատուի փոխադարձ ըմբռնումը, լայնախոհութիւնը։ Կա՛ն անշուշտ այդ յաջողութիւնը արձանագրածներ, բայց ընդհանուր առումով, տարբեր սերունդներ տրամագծին հանդիպակաց կողմերը կը գտնուին։

Ի՞նչ կ'ըլլայ պարագան երբ այս ընդհանուրը աւելի՛ եւս չեշտուած ըլլայ իւրայատուկ բացառիկ պայմաններով. այնպէս, ինչպէս է օրինակ Հայաստանի նման երկրի մը կացութիւնը այսօր, խորհրդային 70 տարուան տաքին ու մանաւանդ պաղին յաջորդած անկախութեան մէկուկէս տասնամեակէն ետք։ Գրեթէ ամբողջովին նոր սերունդ մը հասած է երկրին մէջ ուր ընկերային, տնտեսական, բարոյական, մտայնութիւններու մարզերուն մէջ ամէն բան ոչ միայն փոփոխութեան ենթարկուած, այլ հիմնովին շրջուած է։ Հարցը լաւի ու վատի հարց չէ։ Ամէնէն ժխտական, անընդունելի նկատուած վարչակարգն ալ չի կրնար լաւ կողմեր, դրականներ չունենալ, եթէ մարդ կամաւոր կոյր, կամ հիւանդագին կերպով յամառ չէ։ Փոխադարձաբար, ամէնէն կատարեալ, ազատամիտ, ժողովրդավար նկատուած համակարգն ալ չի կրնար թերութիւններէ ամբողջովին զերծ ըլլալ։

Հայաստանի պարագային ամէնուն ծանօթ է թէ կայ երիտասարդութեան տոկոս մը որ ամէն չփացածութիւն, պերճանք կրնայ արտօնել ինքն իրեն, շնորհիւ լայն միջոցներու տէր հօր մը որ կարող է գըրեթէ ամէն բան գնելու. Համալսարան մուտքի "տոմս"էն մինչեւ վերջին արտադրութեան առձեռն հեռաձայնը, կամ ինքնաշարժը։ Կայ, բնականաբար, միւս մեծամասնութիւնն ալ որ կ'ապրի դժուարութիւններու, երբեմն զրկանքներու տարբեր աշխարհի մը մէջ։ Ընտանիքին տնտեսապէս նեցուկ ըլլալու պարտաւորութիւնը զայն կը մղէ աշխատանքի, մինչ անգործութիւնը երկրին ամէնէն ծանրակշիռ հարցն է։ Շատեր կան որոնք չեն կրնար բարձր ուսման "պերճանքը" վայելել, ատոր դառնութիւնը կրելով ամէն օր։ Ուրիշներ աշխատանքի ասպարէզին նեղ կարելիութիւնները կը ձգտին տարբեր ձեւով փոխարինել, երբեմն մինչեւ իսկ անընդունելի միջոցներու դիմելով։ Բայց ան որ կը շրջի Երեւանի մայր պողոտաներուն վրայ, կը տեսնէ առաւելապէս առաջին խումբին պատկանողները ու երբեմն այցելուներու դատումները անգամ այդ մոլորեցնող հիմով կ'ըլլան երբ երկրին, մարդոց, կացութիւններու ծանօթութիւնները շատ սահմանափակ են։

Ի՞նչպէս կը տեսնեն, կը դատեն նըրսի մարդիկը, տեղացիները, մանաւանդ անոնց յիւնէն վերինները, այսօրուան 18-20 տարեկանները։ Հարցումը ուղղած է "Չորրորդ իշխանութիւն" թերթը (Դեկտ. 17) ու արձանագրած պատասխանները։ Մեծերը ամէնէն աւելի քննադատած են նորերուն մակերեսայնութիւնը, հագուստ – կապուստը, երկրին անցքերուն, ապագային նկատմամբ անտարբերութիւնը։

Երբ կ'ըսուի մակերեսայնութիւն, անոր մէջ տեղ ունին ուսումի, գիրքի, լուրջ բաներու հանդէպ անփութութիւն - արհամարհանքը, թափթփած լեզուն, համացանցի նման միջոց մը միայն ծանօթութիւն հաստատելու, շատախօսութեան գործիք նկատելու թեթեւամտութիւնը, եւլն.։ Երբեմն կը տրուին համեմատական անդրադարձներ ալ։ "Ես չեմ ասում որ մերը մտաւորականների սերունդ էր" կ'ըսէ մէկը. բայց կը յիշէ թէ ամէնէն տկար ուսանողն ալ գրադարան կ'երթար, կը կարդար. նուազագոյն բաներ մը կը գիտնար։ Հիմակուաննե՞րը. «Քանի՞ տոկոսը գիտի ինչ գրադարաններ կան Երեւանում եւ ընդհանրապէս ի՞նչ է գրադարանը։ Ես մարդ գիտեմ, որ նոյնիսկ գրադարանի եւ գրախանութի տարբերութիւնը չի հասկանում»։ Այս կնոջ քննադատութեան առարկան առաւելաբար աղջիկներն են որոնց միակ մըտածումը սիրուն հագուիլ, հեռախօս ունենալ, տղաներու ուշադրութեան կեդրոնը գտնուիլն է։ «Յետոյ էլ ասում են հին մշակոյթ ունենք։ Ո՞ւմ է պէտք այդ մըշակոյթը, եթէ մեզ՝ Հայերիս այն չի հետաքրքրում» կ'ըսէ նոյն տիկինը։

64 տարեկան Վարագդատը դժգոհ է որ աղջիկներն իսկ ժարկոնով կը խօսին։ «Գրագէտ հայերէնով ոչ մէկը չի խօսում։ Երեւի չգիտեն էլ»։ Կը քննադատէ ռուսերէն, անգլերէն բառերու գործածութիւնը։ Կը գանգատի մեծերու հանդէպ յարգանքի պակասէն։ Իրենք գլխիկոր կը լսէին մեծերու դիտողութիւնը, հիմակուանները ոչ միայն ականջ չեն կախեր, այլեւ կը պատասխանեն վիրաւորելով, կոպտելով։

Ուրիշ պատասխանողի մը ճաշակով չէ ուշադրաւ փայլունը, պոռոտը։ "Հագնըւելու կուլտուրա" չկայ։ Շուկայ երթալու համար իսկ "զուգւում – զարդարւում են ոսկեղէնով, չգիտեմ ինչով"։ ..."Շալվարները փայլուն են «պլպլան», դուրս են գալիս քաղաք՝ ամբողջ քաղաքը փայլում է"։

70 տարեկան Արմէնը մտահոգ է երկրին մասին երիտասարդներու հետաքրքրութեան պակասին. անտարբեր գտնըւած են, օրինակ՝ սահմանադրութեան փոփոխութեան, չեն մասնակցած հանրաքուէին։ "Յետոյ էլ ընդդիմութեանն են մեղադրում որ ոչ մի բան չարեց։ Է, ինքը չարեց, դուք անէիք"։ Այսօր պատանիներն ու պապիկները հանրահաւաքներուն կ'երթան։ Վա՜յ։ "Մենք մեծ ենք, կը մեռնենք, կը գնանք, ձեզ հետ ի՞նչ ա լինելու" հարց կու տայ ան։

Թամարան շատ իրատես մօտեցումով կը վերաբերի ներկայ երիտասարդութեան. գիտակից է թէ ժամանակները, մարդիկը կը փոխուին. երկաթէ վարագոյրին բացուելէն ի վեր կարելի է անարգել ֆիլմեր դիտել, տեսնել թէ ինչ բարքեր կան Արեւմուտքի մէջ։ Հայաստանի մէջ առաջ ալ թմրամոլներ, արուամոլներ կային։ "Բայց նախ այդքան շատ չէին, եղածներն էլ թաքցնում էին իրենց էութիւնը։ Իսկ հիմա, կարծես, հպարտանում են դրանով"։ ..."Նայում ենք այլ ֆիլմերի վուլկար, գռեհիկ գլխաւոր հերոսուհիներն ու իրենցից էլ գռեհիկ ու վուլկար ենք մեզ պահում, խօսում"։

Աւագ սերունդին դատումները, դժգոհութիւնները, քննադատութիւնները անակնկալ չեն. անոնք նոյն ատեն Արեւմուտքը օրինակելու մեր աւանդական հակումը մատնանիշ կ'ընեն։ Երէկուան։ առջի օրուան մեր սերունդները կ'ընդօրինակէին Եւրոպայի լուսաւորութիւնը։ Կը թարգմանէին գրականութիւնը, գաղափարները կ'իւրացնէին։ Այսօրուան հայ երիտասարդութիւնն ալ կ'առնէ դիւրինը, երեւելին։ Մնաց որ Արեւմուտքն ալ շատոնց անձնատուր է առձեռնի վերջին նորոյթին, պոռոտ զգեստներուն, ժարկոնով խօսակցութեան, անգլերէն ու ամերիկեան բառերու գործածութեան։

Այլ խօսքով՝ Երեւանի երիտասարդութիւնը արեւմտեան աշխարհին առանցքին մօտիկ կեցած է նորօրեայ չափանիշներով. թէ անոնք շատ մը մեծերու ճաշակով չեն, ատոր մեղաւորն ալ Հայաստանի երիտասարդները չեն կրնար նկատուիլ...

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՐԱՀԵՏՆԵՐՈՎ

Գեղագիտական վայելքը իրապէս փակ շրջանակի մէջ կը մնայ։ Եթէ բարոյախօսութիւն ընէի, անմիջապէս պիտի աւելցնէի որ արուեստը չի ծառայեր զանգուածի ճաշակի, եւ ընդհանրապէս մարդոց մեծամասնութեան ազնուացման, քանի որ այդ զանգուածը եւ մեծամասնութիւնը անհաղորդ կը մնան։

Օր մը, յաջողած բարեկամ մը ըսի որ իր նորակառոյց եւ գեղեցիկ տան համար լաւ պիտի ըլլար որ քանի մը գեղանկար գնէր։ Իր պատասխանը խիստ հետաքրքրական էր եւ յաճախ կը մտածեմ այդ մասին։ Ըսաւ որ ինչո՞ւ այդքան սուղ պիտի վճարէր, ինք գեղեցիկ տեսարաններ կրնար լուսանկարել, եւ գունաւոր, եւ անոնցմով զարդարել իր տան պատերը։ Չէր փորձուած արուեստով, կեանք է, չէին զարգացուցած իր մէջ այն ճաշակը, որ արուեստը, այս պարագային գեղանկարը, անմիջական տեսանելիէն տարբեր բան կ'ըսէ, կը թելադրէ։ Ինչպէ՞ս բացատրէի իրեն Ժան Քոքթոյի գեղագիտական այն իմաստութիւնը, որ լուսանկարչութիւնը փրկեց գեղանկարչութիւնը։ Ակիքները տարբեր էին։

Երիտասարդ տիկին մը, ընդունելութեան մը ընթացքին, երբ կը պտըտէինք, յայտնեց որ իր ամուսինը, Փարիզի Տրուօ աճուրդի տունէն գեղանկարներ կը գնէր, ըսելով որ այդ ձեւով ներդրում կ'ընէր, քանի որ ապագային աւելի սուղ կարելի էր վաճառել։ Ճիշդ է որ այդ գեղանկարները կը զարդարէին իրենց տան պատերը, բայց ինք վայելք չէր զգար, քանի որ ինք չէր ընտրած զանոնք, այսինքն այդ նկարները իրեն չէին խօսեր։ Արուեստի գործը նախ ընտրութեան հարց է, հոգեկան կապի, ան ձեւով մը միջնորդ է ստեղծագործողին եւ արուեստասէրին միջեւ, ան կը թելադրէ անմիջական տեսանելիէն տարբեր բան։ Այս ձեւով կը բացատրուի նաեւ արուեստի դրոշմով լուսանկարչութիւնը, որ դրօսաշրջիկի յիշատակ պահող հասարակ լուսանկարներէն տարբեր է։

Ուրիշ մը մեծ գեղանկարիչի մը գործը գնած է, իր տան մէջ յատուկ ապակեդարանի ետին կը գտնուի այդ արուեստի գործը, ահազանգային սարքերով պաշտպանուած։ Այս մէկը ներդրում ընելու համար չէ գնած այդ հռչակաւոր գեղանկարը, այլ, ինչպէս ինք ըսաւ, վարկի, prestigeի։

Քանդակուած էր հռչակաւոր եւ խորհրդանշական անձնաւորութիւն մը։ Քանդակը իրականացնելու համար օգտագործուած էր տիպարի լուսանկարը։ Քանդակի ներկայացման օրը, մարդիկ կը խօսէին այն մասին, որ լուսանկարին կը նմանէ՞ր թէ ոչ քանդակը։ Ինչո՞ւ հրապարակի մը վրայ կամ սրահի մը մէջ անձ ներկայացնող քանդակ կը զետեղուի։ Տարիներ վերջ, ենթակային ժամանակակիցները անհետացած պիտի ըլլան, յաջորդ սերունդները ուշադիր պիտի ըլլան այդ քանդակով փոխանցուող միտքին, թելադրութեան, խորհուրդին։ Երբ Լուվրի թանգարանին մէջ ցուցադրուող Միքէլ Անճելոյի Ժոքոնտը կը դիտենք, չենք մըտածեր ոչ Մարիամի եւ ոչ Ազապիի, ոչ Մատոննայի եւ ոչ ալ Հայաստանի գեղուհիի մասին։ Ի՞նչ կ'ըսէ զգացումներու աշխարհին վրայ այդ թելադրական եւ բազմիմաստ նայուածքը։ Ներկայացուած քանդակը անձի ապրումները եւ անցած ուղին չէր թելադրեր, մումիայի վերածուած էր հինցած եւ ապաշնորհ լուսանկարին տիպարը։ Մարդիկ կը խորհէին որ նմանութիւնը բաւարար չէր։ Իսկ ես կը յիշէի Աւետիս Ահարոնեանի նկարագրութիւնը նոյն Միքէլ Անճելոյի Մովսէսի մասին, որուն համար կ'ըսէր թէ հիմա հիմա պիտի ոտքի ելլէ եւ առաջնորդէ իր ժողովուրդը։ Այդ քարէն կամ արոյրէն անջատուելու եւ տարբեր ըլլալու շարժումը եւ յուզումը կը կնքեն արուեստի գործը։

Գեղանկարներու ցուցահանդէսի մը ներկայ եղայ։ Հսկայ կտաւներու վրայ կիներ կային, շղարշներու եւ գոյներու մէջ, որոնք գրգիռ կու տային, զառանցանքի մթնոլորտ մը կար։ Ասոնք ալ ոչ Մարիամ եւ ոչ Ազապի էին։ Իրենց մերկութիւնը ո՛չ իրական էր ո՛չ անիրական։ Աչքի խաղը կը պատճառէին եւ հոգի կը խռովէին։ Անոնց հրապոյրները անթաքոյց էին, սեռայնական ապրում փոխանցող, érotique, գեղեցիկ էին, գինետուներու բեմին վրայ գալարուող էգեր չէին։ Բայց կեանք ունէին, թերեւս մեր չխոստովանուած եւ չդրսեւորուած կեանքը։ Գեղանկարիչին ստեղծագործութիւնը երեւոյթէն անդին գտնուող աշխարհը մեզի կը բերէր։ Մենք մեզ կը դրսեւորէինք, այսինքն՝ ստեղծագործողը կը խօսէր մեզի հետ։

Այս հարցերը կան ընդհանրապէս ստեղծագործութեան համար, նաեւ՝ գրականութեան։ Գեղեցիկի եւ իմաստի արժէչափերով պէտք է մօտենալ արուեստին, ի հարկէ նաեւ գրականութեան, ոչ բարոյախօսութեան, ոչ օգտապաշտութեան, ոչ քարոզչութեան, Հայաստան կ'ըսէին՝ սոցռէալիզմ, որ ապսպրուած արուեստ էր, որ պարզապէս կը ծառայէր իշխանութեան նպատակներուն։ Ստեղծագործական ճիգի ճամբուն վրայ չկան թապուներ։ Այս յաճախ պէտք է կրկնել։ Ստեղծագործողը կրնայ նիւթ ընտրել գեղեցիկը, բարին, ազնիւը, ազատութիւնը, յեղափոխութիւն, բայց նաեւ կիրքը, չարը, ագահը, Կայէնը և Աբէլը։ Ընտրուած նիւթէն անդին կը սկսի արուեստը, այն գեղեցիկը որ կը դրսեւորուի։ Հրացանազարկ եղողներու տեսարանը հաճելի պատկեր չէ, բայց Վելասքէզի կտաւին վրայ ան կը դառնայ գեղեցիկ։

Գեղեցիկը ընկալելու համար հարկ է երթալ դէպի գեղեցիկը։ Այդ նպատակին կը ծառայեն թանգարանները եւ ցուցահանդէսները։ Այդպէս է նաեւ, օրինակ, երգին ու երաժշտութեան պարագային։ Եթէ երգն ու երաժշտութիւնը պահենք խրախճանքի եւ աղմկարարութեան մակարդակին, բնական պիտի ըլլայ ըսել որ դասական երաժշտութիւնը սուգի օրերու համար է... եւ կ'ըսեն։

Քարակոփը, տան պատերու ներկարարը, եւ նուագածուները որակ չեն բերեր ընկերութեան։ Ճարտարապետը, գեղանկարիչը, քանդակագործը, յօրինողը, այսինքն իրաւ արուեստը, կեանք կու տան քարին, կտաւին, գոյնին, ձայնին։ Նիւթեղէնի դերանցում կը կատարուի եւ կը ծնի արուեստը, որ մարդկային յատկանիշ է, այն յատկանիշը որ կ'ըսէ թէ Աստուած մարդը ստեղծեց ըստ իր պատկերին։

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

19 Դեկտեմբեր 2005, Պէյրութ

ՊԷՅՐՈՒԹԷ ՊԷՅՐՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԼՕԽ-ի "Արաքսի Պուլղուրճեան" ընկերաբժշկական կեդրոնի "Թրճնուկեան" սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 7ին, Շահանդուխտ դասախօսութիւն մը տըւած է նիւթ ունենալով "Հայ մարդը՝ նոր տարուան դիմաց"։ Դաստիարակչական յանձնախումբի ատենապետուհի Ցամրիկ Գէորգեան բարի գալուստ մաղթելէ ետք, հրաւիրած է ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու Հայաստանի 1988ի երկրաշարժին զոհերու յիշատակը։ Ապա, տուած է դասախօսուհիին կենսագրական համառօտ գիծերը եւ հրաւիրած է Շահանդուխտը որ իր նիւթը ներկայացնէ։ Դասախօսը, անցնելով իր նիւթին, շեշտը դրած է երեք բառերու վրայ՝ աւանդութիւն, ժառանգութիւն եւ արժեւորում. ան ըսած է. "Եթէ աւանդութիւնը չպահեմ ես Հայ չեմ, մարդ չեմ"։ Անդրադարձած է տարուան ընթացքին տեղի ունեցած տօնակատարութիւններուն, նշած է որ ԼՕԽ-ի հիմնադրութեան 75ամեակը աւանդութիւն մըն է որ պէտք է փոխանցուի նոր սերունդին, որպէսզի այդ սերունդն ալ նուիրուի նոյն աշխատանքին։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի "Լեւոն Շանթ" կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 8ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի "Բ. Կանաչեան" երաժշտական գոլէժին, տեղի ունեցած է Բարսեղ Կանաչեանին նուիրուած հանդիսութիւն մը, անոր ծննդեան 120ամեակին առթիւ: Օրուան բանախօսը եղած է երաժշտագէտ՝ Ռուբինա Արթինեան, որ տարիներու երկայնքին ուսումնասիրած է Կանաչեանի կեանքն ու գործը: Շեշտած է թէ Կոմիտասի 5 սաներէն, Կանաչեան եղած է ամէնէն ընդեղծագործը: Ըստ դասախօսին, Բ. Կանաչեանի կեանքին մէջ, ամէնէն ճակատագրական թուականը եղած է 1910ը, երբ ան Սան Սթեֆանօ գացող շոգեկառքին մէջ հանդիպած է Կոմիտասին եւ այդ հանդիպումը անկիւնադարձային եղած է իրեն համար: Խօսելով լիբանանեան գործունէութեան մասին, Ռուբինա Արթինեան կանգ առած է յատկապէս "Գուսան" երգչախումբի եւ Կանաչեանի մեծագոյն ստեղծագործութիւններէն "Աբեղայ" օփերային վրայ: Դասախօսութիւնը ընթացած է Բ. Կանաչեանի կեանքին ու գործին վերաբերող սահիկներու (28) ցուցադրութեամբ: Ապա, ներկաները ունկնդրած են "Աբեղայ" օփերայի առաջին ձայնագրութենէն, որ կատարուած է 2004ին Փարիզի Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ: Համազգայինի "Բարսեղ Կանաչեան" երաժշտական գոլէժի տնօրէն՝ Երուանդ Երկանեան յոյս յայտնած է որ, օր մը, հայկական օփերայի բեմին վրայ կը տեսնուի "Աբեղայ"ի ամբողջական բեմադրութիւնը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան Համալսարանի «Ալըմնիզ Արմինիըն Հերիթեճ գլէօպ»ի կազմակերպութեամբ, Դեկտ. 12ի երեկոյեան "Ուէսթ Հոլ, Պաթճէլ Օտիթորիում" հանդիսասրահին մէջ, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, որուն նիւթն էր՝ «Թուրքիա, մշակութային եղեռն - Հայկական ճարտարապետական կոթողներու իրավիճակը՝ բռնագրաւուած տարածքներու մէջ»: Օրուան դասախօսը եղած է Մուլխէս - Հրայր Տէր-Գէորգեան: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն "Հերիթեճ գլէօպ"ի Նարեկ Տէմիրճեան եւ նշած որ 2005ը անկիւնադարձային թուական մը եղած է համայն հայութեան համար, որ արժանավայել կերպով ոգեկոչած է Մեծ Եղեռնի 90ամեակը: Աւելցուցած է որ Թուրքիա թէեւ ուշ, [illegible], որ հայ ժողովուրդի ոչնչացման ծրագիրը իր անդուգական մշակոյթին է՝ քանդելով ու անհետացնելով այդ մշակոյթին մնացորդները, կը յուսայ ոչնչացնել հայուն կորովը: Օրուան դասախօսը շեշտած է որ այս հանդիպումը հակաթուրք տրամադրութիւն ընդեղծելու նոր առիթ մը չէ, այլ կը ներկայացնէ բռնագրաւուած տարածքներու մէջ գտնուող հայկական կոթողներուն իրավիճակը: Սահիկներով ցոյց տուած է նաեւ Անիի զանազան եկեղեցիները, խաչքարերը, որոնք քանդուած ու լքուած են:

***

ՔԱԼԻԹԼԱՅԻ (Յունաստան) "Պոլսեցիներու Միութեան" հանդիսասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 17ին, ներկայացումը եղած է Թագուհի Թովմասեանի "Թող ձեր սեղանը օրհնուած ըլլայ" թրքերէն հատորին յունարէն թարգմանութեան: Գիրքին մասին խօսք առած են Պոլսեցիներու Միութեան ներկայացուցիչ՝ Տիկին Ռիթա Եօրղոփուլօ, Հ. Կ. Խաչի ներկայացուցիչը, Պոլսեցիներու Նախագահը՝ փրոֆ. Ն. Ուզունօղլու, գիրքին թարգմանիչը՝ Տիկին Սուլա Պոզի, հեղինակը՝ Տիկին Թագուհի Թովմասեան (որ հայերէն խօսած է): Բոլորն ալ անդրադարձած են հատորին բովանդակութեան: Ան լոյս տեսած է 2004ին թրքերէն, Արաս հրատարակչատունէն ("Յառաջ" ատենին անդրադարձած է հատորին):

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ փոքրիկ մատուռին մէջ, Դեկտ. 16ին բացումը կատարուած է Կոլոտ Պատրիարքի նուիրուած ցուցահանդէսին: Հոն կը գտնուի նաեւ Պատրիարքին դամբարանը: Բացուած է այն բաժինը, ուր ի պահ դրուած են Կոլոտ Պատրիարքին կողմէ գործածուած անձնական իրեղէններ, ինչպէս ասա, շուրջառ, եւլն.: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը: Բացումէն ետք ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է "Կոլոտ Պատրիարք" սրահին մէջ:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ահըրգաբուի Արմաշու վանքի մէկ սրահին մէջ, Շաբաթ, Դեկտ. 17ին բացուած է Կոլոտ Պատրիարքի նուիրուած գիտաժողովը, զոր կազմակերպած էին Պոլսոյ Պատրիարքական Աթոռը եւ Երեւանի Մատենադարանը: Հրաւիրուած էին Հայաստանէն, Հալէպէն ու ԱՄՆ-էն պատմաբաններ եւ մտաւորականներ: Գիտաժողովը ունեցած է երկու նիստ, երկուքն ալ երկու բաժիններէ բաղկացած: Առաջին նիստը բացուած է Մեսրոպ Պատրիարքի խօսքով, որմէ վերջ առաջին զեկուցողը եղած է Գրիգոր Ա. Քհնյ. Տամատեան: Իրմէ յետոյ, արտայայտուած է Լեւոն Շառոյեան (Հալէպէն) որ երկարօրէն ծանրացած է Կոլոտ Պատրիարքի կեանքին ու գործին վրայ: Իրեն յաջորդած է ԱՄՆ-ու Սուրբ Ներսէս ընծայարանի դասախօս, իրլանտացի տիկին Ռոպերթա Ըրվին, որ խօսած է անթերի հայերէն մը: Առաւօտեան նիստին վերջին խօսողը եղած է Միչիկըն համալսարանի դասախօս, ծանօթ պատմաբան Գէորգ Պարտաքճեան: Կէսօրէ ետք, յաջորդաբար արտայայտուած են Մատենադարանի հին ձեռագիրներու մասնագէտներէն Արմէն Այվազեան, նոյն հիմնարկէն Արմէն Տէր Ստեփանեան, Հայաստանի պատմաբաններէն՝ փրոֆ. Պարոյր Մուրատեան: Գիտաժողովի եզրափակումը ըրած է Երեւանի Մատենադարանի արտաքին յարաբերութիւններու փոխ նախագահ Արշակ Բանուշեան: Յուսկ Մեսրոպ Պատրիարք շնորհակալութեան խօսքով փակած է գիտաժողովը:

***

ՂԱԼԱԹԻՈՅ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ապա "Կոլոտ" սրահին մէջ ոգեկոչուած են Կոլոտ Պատրիարքի գահակալութեան 290ամեակի կրօնական եւ աշխարհիկ եզրափակիչ հանդիսութիւնները Դեկտ. 13ին: Քարոզած է Մեսրոպ պատրիարք, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ի յիշատակ Կոլոտ պատրիարքի, Երուսաղէմի Գրիգոր Շղթայակիր պատրիարքին եւ բանասէր Նորայր Բիւզանդացիին, որուն մահուան 90ամեակն էր: Պատրիարքը հրաւիրած է փրոֆ. Պարոյր Մուրատեանը որպէսզի հակիրճ բացատրութիւններ տայ լայն խաւերուն անծանօթ մնացած Նորայր Բիւզանդացիի մասին, եզակի բառարանագիր մը Մխիթարեան միաբանութեան նախկին անդամներէն: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը խուռներամ բազմութեան մը մասնակցութեամբ: Յաջորդաբար խօսք առած են տոքթ. Վարդ Շիկահեր, Արմէն Այվազեան, Արմէն Տէր Ստեփանեան, Մաթիկ Եպիղթեան, Լեւոն Շառոյեան: Իբրեւ եզրափակում եռօրեայ հանդիպումներու ընդունելութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է պատրիարքարանի շքեղ դահլիճին մէջ, ի պատիւ Կոլոտ պատրիարքի 290ամեակի իրենց մասնակցութիւնը բերող մտաւորականներուն եւ պատմաբաններուն: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է ճոխ քոքթէյլով մը:

***

ԵՇԻԼՔԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը կատարուած է Դեկտ. 18ին եւ կրօնական արարողութենէն ետք, բազմութիւնը հաւաքուած է սրահը: Օրուան հանդիսութեան բացումը կատարած է Մելիսա Օքթանեան, որ բացատրութիւններ ալ տուած է վարժարանին մասին: Թաղային խորհուրդի Բ. ատենապետ Մասիս Եոնթան եւս խօսած է վարժարանին մասին, որուն բացը կարելի եղած է փակել հանգանակութեամբ, գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութենէն ետք:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքայի Մաթէն Փաքիւլթէի ամֆիթատրոնին մէջ, Դեկտ. 22ին, առաջին անգամ ըլլալով ներկայացուած են Արտա-Արտաշէս Ակօշեանի 16 ստեղծագործութիւնները: Ինք, ցարդ, ծանօթ եղած է որպէս գոնթրպասիսթ, բայց առաջին անգամն է որ ներկայացած է որպէս յօրինող: Յայտագիրը բաղկացած է երկու մասէ: Առաջին բաժնին մէջ գործերը կը վերաբերէին լարային նուագարաններու, իսկ երկրորդին մէջ հրամցուած են հայ բանաստեղծներէ ընտրուած կտորներու վրայ յօրինուած հայկական երգեր, որոնք մեկնաբանուած են սոփրանոներու կողմէ:

***

ԱՅՆՃԱՐԻ "Գ. Կիւլպէնկեան" սրահին մէջ, Դեկտ. 18ին, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ.-եան 115ամեակի նշումը, որմէ առաջ տեղի ունեցած են պատարագ եւ հաւաքական հոգեհանգիստ ի յիշատակ դաշնակցական նահատակ ընկերներուն: "Կարմիր Լեռ" կոմիտէի, դաստիարակչական յանձնախումբին կողմէ ողջոյնի խօսք արտասանած է Եսթեր Հաւաթեան, ապա, "Կարմիր Լեռ" կոմիտէին խօսքը փոխանցած է Յակոբ Այնթէպլեան: Ներկաները հետաքրքրութեամբ դիտած են Հ.Յ.Դ.-եան 115ամեակին խորհուրդն ու պատգամը ներկայացնող տեսերիզ մը: Օրուան բանախօսը՝ Յովհաննէս Թաւլաքեան անդրադարձած է հայ կեանքին մէջ Հ.Յ.Դ.-եան յառաջացուցած բեկումին, գլխաւորաբար ազգային ինքնագիտակցութեան մարզին մէջ: Հաւաքոյթը վերջ գտած է "Մշակ Բանուոր" քայլերգով:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Բայց կինը, Թերեզան, Սարթէնա կոմսերու ընտանիքէն, չի կռահեր որ իրականութեան մէջ ամուսնոյն խորունկ համոզումին համեմատ կը գործէ: Առանց անդրադառնալու, ինք կը ստանձնէ այն բանը որ ամուսինը չէր կրնար ընել. զգայական օտարացումը զաւակներուն, ամէն տեսակի հետաքրքրութեան բացակայութիւնը դէպի Հեռաւոր Երկիր (միայն իր ծերութեան շրջանին - երբ ամէն խաղ վերջացած է - Երուանդ աղջնակին հետ պիտի բանայ հայրենաբաղձութեան դուռը):

Եղուարդի եւ Կայէլի համար օտարներ, բոլորովին օտարական են իրենց տարեկից զարմիկները, Սմբատին զաւակները; Եւ նոյն ինքը Սմբատ ազգականն մըն է որմէ քիչ մը կ'ամչնան. հաստ պեխեր եւ պարզ երեւոյթ, եւ գլխուն փէս (որքա՜ն կը նմանի Երուանդի կոնակէն Սարթէնա զարմիկները այդ նկարներուն եւ իր նոր հարստութեան համար):

Բայց ինք, մինչ այդ, մանրամասն ծրագիրներ կը պատրաստէ: Կ'ուզէ որ իր վերադարձը պատմական ըլլայ: Սուզուիլ, կարճ ժամանակի համար, գիւղին տաք հողին մէջ, վայելել միւսներուն հիացմունքը, գնահատուիլ եւ - ինչո՞ւ չէ - նախանձը շարժել մարդոց որոնց հանդէպ կարօտի զգացում չունի: Կը յուսայ որ Իտալիա չի մտներ պատերազմի (իրականութեան մէջ, իր սրտին խորքը, ինք բոլորովին չէզոք է): Գիտակցուած տրամադրութեամբ, ազգայնամոլ, անթափանց ալացքով ամբոխին վստահութիւն չունի. միշտ լաւ գիտցած է, որ ամէն ամբոխ կրնայ սպաննել, եւ ամէն ամբոխ պատարագի զոհ մը կը փնտռէ, եւ կը հրճուի արիւնէն:

Գաղափար չի տար, եւ ամէն պարագայի, եթէ մէկը իր գաղափարը գիտնալ ուզէ, կը յայտնէ տատամսոտ կարծիք մը, փոխելու կարելիութիւն մը ապահովելով, եւ հետեւելով խօսակցին, ժպտելով, կորսուելով: Իտալիան երկիրն է որ զինք ընդունեց, իրեն յաջողութիւն եւ պատիւ պարգեւեց. անոր հանդէպ իր օրինապահութիւնը անսասանելի է: Բայց, խոր արեւելեան անվստահութեամբ, Երուանդ ինքզինքը ուրիշ բան չի զգար եթէ ոչ միայն հպատակ մը, իտալական՝ փոխանակ օսմանեանի: Եւ հպատակ մը իրաւունքներ չունի որոնք չեն կրնար իրմէ ետ առնուիլ, որով իրեն համար աւելի լաւ է խուսափիլ քաղաքականութենէ: Ազատ է միայն իր նեղ շրջանակին մէջ, աներեւոյթ բայց շօշափելի, հոն է որ կը գործածէ իր հեղինակութիւնը, եւ վա՜յ թէ դուրս ելլէ անկէ: Այդ շրջանակը Երուանդի համար բժշկութիւնն է, ուր ամէն ոք իրեն կը հպատակի:

Բացի ատկէ, լաւ կը ծածկէ իր տկարութիւնը որ ոչ ոք գիտէ: Ատոր համար է որ իր զաւակներուն կը ջանայ տալ այն որ ինք ամենախոշոր ընծան կը նկատէ. ամբողջական պատկանելիութիւնը նոր երկրին, առանց յիշատակներու բեռին, առանց կարօտախտի ծանրութեան, մայրական փօրւոր արմատներով ըլլալ գաւառական ասպնջական իրականութեան մը մէջ. ընկերային նեղ վիճակ մը, ուր սահուն վենետիկեան բարբառի մը մէջ ամէն ոք ինքզինքը ցոլացած կը գտնայ, ազնուական պարոններ կամ ազնուական տիկիններ, կղերականներ, պաշտօնատարներ, փաստաբաններ...

Բայց զաւակները, զաւակները, այլեւս փարթամ կեանքի մը մէջ մեծցած, որո՞նք պիտի յայտնեն իրենց մտահոգիչ տկարութիւնները, բարութեան զարմանալի տագնապները որ զիրենք կը կործանեն: Այն անմշակ երկչոտութիւնը աղջիկներուն առջեւ, որ հետեւանք է երբեք ամբողջապէս ընդունուած չըլլալու զգացումին...

***

Հոկտեմբերի կիսուն, Երուանդ վերջնականապէս կու տայ իր որոշումը: Կարմիր Isotta Fraschini ինքնաշարժ մը կ'ապսպրէ, դռներուն վրայ գծել տալով իր անուան արծաթագոյն սկզբնատառերը: Ներսը, վեց հոգիի համար, կաշիով եւ թաւիշով պատուած նստարաններ, վարագոյրներ, փոքրիկ սառնարան մը ըմպելիի պզտիկ շիշերով, յախճապակիէ գաւաթներով, արծաթեայ սպասներով, անուան սկզբնատառերով զարդարուած պնակներով: Լաւ թաքնուած դրամարկղ մը, սատափով պատուած, անգլիական մասնաւոր բանալիով (այդ հրաշալիքի բանալին կախուած էր, երկրորդ ընդհանուր պատերազմի ժամանակ, կապոյտ մետաքսէ վարագոյրներով ծածկուած միջանցքին մէջ, իբրեւ ակնարկ թաքստոցին մէջ պահուած ինքնաշարժերուն գաղտնի մուտքին):

Երուանդ, ընտանեկան այս կարեւոր այցելութեան պատրաստութեան համար, խորասուզուած է արեւելեան նուրբ բարեկրթութեան մը մէջ. ցուցադրութիւնը կարեւոր է, բայց չափազանցութիւնը շատ վիրաւորիչ պիտի ըլլար: Ուստի Լոնտոնի շատ լաւ վաճառատուն մը կ'ապսպրէ շարք մը ոսկիէ եւ արծաթէ պզտիկ նուէրներ: Այրերուն եւ երիտասարդներուն համար՝ սիկառի ծայրը կտրելու, ծխախոտը փաթթելու գործիքներ, ծխափողեր, պեխ հարթելու կիտուածազարդ գործիքներ: Կիներուն համար՝ կնոջական կիտուածով զարդարուած բրնձափոշիի ոսկի ամաններ, արագիլի ձեւով մկրատներ, կնոջական գինջերային եւ արծաթէ հիւսուած, զարդաքարերով պայուսակներ, (սաթ, ոսկեզմրուխտ, լաջուարթ, մոխրաքար): Իսկ փոքր աղջիկներուն համար, կարդասեղներ եւ փոքրիկ ոսկիէ մատանիներ, փորագրուած "Remember" կամ "Souvenir":

Իր ընտանիքի անդամներուն թիւէն, որ գրել տուած էր Սմբատին, շատ աւելի քանակութեամբ նուէր կ'ապսպրէ:

(Շար. 16)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ՁԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

vous présente ses Meilleurs Vœux et vous souhaite un Joyeux Noël

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13. –

Տօն է անուանակոչութեան

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Մանուկ Կարապետեան, Այրի Տիկին Անի Յովսէփեան, նաեւ Լա Սիոթայի Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կու գան իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնել՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ,

Մարսէյլի հոգեւորականաց եւ սարկաւագաց դասուն, որոնք պատուեցին մեզ:

Շնորհակալութիւն Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան եւ իր ատենապետին՝ Պ. Ռ. Ազիլազեանի, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար՝ Պ. Խ. Եըլմազեանի եւ անդամ-անդամուհիներու, քոյր եկեղեցի եւ միութիւններու ներկայացուցիչներուն, նաեւ ազգական եւ բարեկամներու, որոնք հեռաձայնով, հեռագրով, նուիրատուութեամբ եւ ներկայութեամբ վշտակից եղան մեր յոյժ սիրեցեալ հօր, կողակիցին եւ ատենապետին՝

ողբացեալ ԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան առթիւ:

"ՅԱՌԱՋ". – Մեր ցաւակցութիւնները նոյն կորուստին առթիւ Տիկին Անի Յովսէփեանին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13.–

Ը. Օր Ծննդեան,
Անուանակոչութիւն Տեառն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանիս "Տնօրհնէք"ը կը կատարուի, որուն կը հետեւի ընդհանրապէս Եկեղեցւոյ բոլոր գաւակներուն տուներուն օրհնութիւնը:

***

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 14.–

Տօն Ծննդեան
Սրբոյն Յովհաննու-Կարապետին

Անուանակոչութեան Տօն է այսօր Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարիս

Ժամը 9.30ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու աւարտին Մայր Տաճարիս եկեղեցաչէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

ննջեցելոց յիշատակին, հոգեհանգստեամբ՝ գոհաբանական աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կը կատարուի:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

LE PERE NOEL

vous attend nombreux, accompagnés de vos amis à

L'ARBRE de NOËL de l'école TEBROTZASSERE

Le dimanche 8 janvier à partir de 12 heures
à la salle des fêtes «Thierry le Luron»
9 Boulevard du Midi 93340 Le Raincy

PLEIN DE NOUVEAUTES VOUS ATTENDENT

Des animations sont prévues
Stands de jeux — Spectacle musical — Magicien —
Chorale de l'Ecole

DISTRIBUTION DES CADEAUX PAR LE PERE NOEL

Renseignements à l'Ecole Tebrotzassère : 01. 43. 81. 01. 72

Accès autoroute A3 : Sortie Villemomble Le Raincy
Gare de Villemomble Le Raincy RER (Eole)
Ligne Paris Chelles — Salle à 200 mètres

ENTREE GRATUITE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «A. Tathéossian» de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).

Ambiance arménienne assurée!!!

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie **01. 39. 83. 71. 19** (19h à 21h);
- Alice **01. 42. 93. 03. 56** (19h à 21h).

Date limite d'inscription : 15 JANVIER

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հըրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը մի՛այն 15 եւրօ է:

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44:

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ

"Նովոթէլ-Պրոն"ի *շքեղ սրահներուն մէջ:*

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,

երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:

Անհապաղեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04.78.45.17.55 *կամ* 04.74.04.74.97 *թիւերուն:*

□

GRANDE TOMBOLA NATIONALE

à l'occasion des Cinquante ans de la Colonie de BELLEFONTAINE

Vous pouvez gagner

— 1 Renault Twingo (1er lot),
— 1 voyage A/R Paris-Erevan pour 2 personnes,
— 1 séjour d'été d'une semaine pour 4 personnes aux Ménuires,
— 1 séjour d'hiver d'une semaine pour 2 personnes aux Ménuires,
— 1 week-end de thalassothérapie à Dinard pour 2 personnes,
— des bijoux,
— 1 lithographie de JANSEM,
— 1 lithographie de PAPAZ,
— 1 lithographie de SERGE BENOIT,
— 1 tableau de FERDI ZIPCI,
— 1 tapis,
— 1 corbeille garnie de la maison PETROSSIAN.
— 1 top haute couture des frères TARLOYAN,
— 1 lecteur DVD-DIVX

SOUTENEZ BELLEFONTAINE en achetant vos billets auprès des sections de la CBAF

Tirage au cours de la soirée de gala du 28 janvier 2006.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE ՓԱՐԻԶ

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ

դասախօս, մանկավարժ, քննադատ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ-Ի

հետ

իր "Վ Ե Ր Ա Ք Ա Ղ" գրքին հրատարակութեան առթիւ:

Խօսք կ'առնէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

SPÉCIAL HIVER

ARMÉNIE
*La semaine à 590€**
avec Saberatours SevanVoyages

- Vols Directs PARIS > EREVAN > PARIS
- Séjours, 7nuits d'Hôtels 1ère catégorie
- Petit Déjeuner Buffet
- Transferts AEROPORT > HÔTEL > AEROPORT

11, rue des Pyramides 75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

48, cours de la Liberté 69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

67, La Canebière 13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

32-38, rue Hanrabedoutian Erevan
tél 374 10 52 55 55
fax 374 10 56 40 30
incoming@saberatours.am

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AERIENNE
Armavia
Արմավիա

* A partir de Départ Paris, hors taxes d'aéroport. Offre valable du 1/11/05 au 31/03/06.

TELEVISION
CANAL +

le dimanche **8 janvier à 12h30**

Diffusion d'un reportage sur l'**«affaire AXA»** relative au paiement des assurances vie aux descendants des victimes du génocide arménien.

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier à 15 heures

Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
DIMANCHE
8 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 320

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : Arpik Missakian

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tel. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (E-Mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.363

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.363

ՎԱՀԱԳՆ ՀԻՒԱՆԴ

ԿԱՄ

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Փայլակ Միքայէլեանի (1905 - 1936) կեանքը նոյնքան կարճ է եղած որքան խիտ՝ արտադրութիւնը: Երզնկա ծնած, Թուրք ընտանիքէ մը որդեգրուած տղան է անիկա որ ճանչցած է որբութեան բոլոր աստիճանները, անցած Պոլսոյ, Գորֆուի որբանոցներէն մինչեւ Ֆրանսա: Ապրելու ժամանակ չէ ունեցած կարծէք՝ արդէն 1931ին փոխադրուած է թոքախտանոց, Կրաս, ապա Լա Թրոնշ, ուր ալ մեռած է 1936 Մայիս 31ին:

Նարդունի բաւական արժէքաւոր նշմար մը ունի մահուան առթիւ գրուած. «Զափազանց սկեպտիկ էր եւ "կեանքին հետ կը սիրէր կատակել": "Յառաջ"ի հետ շարունակական հաղորդակցութեան մէջ ըլլալով հանդերձ՝ երբ կ'ապրէր Թրոնշի սանաթորիոմին մէջ, վերջերս յուսահատ ու դառնացած՝ ուզեց իր հետքը կորսնցնել, ինչպէս կը գրէր նամակով մը: Հեռացաւ սանաթորիոմէն եւ պահ մը կորսուեցաւ հետքը... Օժտուած էր խորունկ տաղանդով մը, իր աւիշը գոյն ունէր եւ կենդանութիւն: Նոր գրողներուն մէջ իր ստեղծագործութեանց արժէքը կը գնահատուէր անով որ շատերուն նման չէր պարպուեր անմիջապէս, երկրորդ գործը կրկնութիւնը չէր առաջինին, միշտ նոր էր, միշտ թարմ: Եթէ շատերուն մեծ մասը սովոր են կրկին ծախել իրենց առաջին փայլը, Փայլակ անակնկալ ու նոր փայլատակումներով կը ներկայանար ամէն անգամ»: Աւելի ուշ, Նարդունի իր "Թշուառութիւն եւ հպարտութիւն" գրութեան մէջ, երբ կը խօսի իր սերունդին (Համաստեղ, Սարաֆեան, Շահնուր) եւ անոր տառապանքին մասին, կ'անդրադառնայ Միքայէլեանին անգամ մը եւս, կարծէք ձեռքին տակ ունի իր առաջին յօդուածը. «Այն միւսը, որ մեռաւ Ալպեան լեռներուն մէջ՝ հազալով, խխալով, արիւն թքելով, - իր արուեստը մշակեց սանաթորիոմներուն մէջ: Իբրեւ հիւծախտաւոր, սանաթորիոմի ծախքերը վճարելու անկարող, սափրեց սանաթորիոմին հիւծախտաւորները, որպէսզի ապրի, վճարէ եւ... ստեղծագործէ: Այս մէկը կու գար անապատներէն, - այդ տանջարաններուն ծանօթ էք կարծեմ: Երկու հատորներէ զատ... թերթերու մէջ ունի բազմաթիւ կտորներ, որոնք կրնան երկու հատոր եւս կազմել, - ամէն մէկ կտորի մէջ կը կերպարանափոխուէր, ամէն մէկ տարի կը թարմանար, եւ դեռ չէ՛ր երեւցած իր անայլայլ դիմագիծով: Անակնկալներ ունէ՛ր»[1]:

Միքայէլեանի արտադրութիւնը մեծ չէ եւ կ'ընդգրկէ քանի մը տարուան վրայ: Երկու հատորիկ. Նուա (1931) եւ Արեւ, Արեւ... (1933): Գոյութիւն ունի երրորդ գրքոյկ մը Ղազարն եւ իր էշը (Պէյրութ, 1938), որ նախապէս "Հայրենիք"ի մէջ լոյս տեսած պատմուածքի մը տպագրութիւնն է: Ասկէ զատ՝ քանի մը քերթուած "Երկունք"ի, "Հայրենիք" եւ "Յառաջ"ի, մէջ, մանաւանդ պատմուածքներու շարք մը վերջինիս մէջ. "Անտառապահին մահը" (1931), "Օրերու հոսանքով" (1931), "Այլանդակ սափրիչը" (1932), "Ձիւնամարդ" (1933), "Երբ սով էր" (1935): "Լիլաներ" (1931) եւ "Մեքենային հետ" (1932) կը մօտենան արձակ քերթուածին, մինչ "Զոյգ մը կօշիկի պատմութիւնը" (1931), "Դրամները կը խօսին" (1931) եւ "Ձիւնամարդ"ը կը թուին գրուած ըլլալ մանուկներու համար. արդէն առաջին երկուքը կը կրեն "Մանուկներու գիրքը" վերտառը, թերեւս կը պատկանէին այդ խորագիրը ունեցող ծրագրուած հատորի մը:

Միքայէլեան ունեցած է շատ կարճ գրական կեանք մը. 1929ին Փարիզի "Երկունք"ին դրկուած նամակ-հնչեակը մեծ բանաստեղծ մը չաւետեր, կը նմանի պատանեկան հրահանգի մը, ուր կը կենակցին Սիամանթօ, Մեծարենց ու Թէքէեան[2]: Զափահաս Որբերու այդ օրկանը՝ ամսագրին մէջ լոյս տեսած "Մուրատ" արձակը "Շապին Գարահիսարի յիշատակին" ձօնուած կը նշէ արձակագիրին ծնունդը: Այդ շրջանին անկասկած գաւառ հաստատուած է: "Օրերու հոսանքով" քիչ մը յուշագրական նկարագիր ունեցող էջին մէջ Միքայէլեան կը նկարագրէ Փարիզ այց մը 1930ին եւ հինգ տարի առաջուան որոշ յիշատակներ կ'ոգեկոչէ "Հրամցեակ մը" խորագրին տակ[3]: "Մենք"ի մէջ կը գտնենք իր ստորագրութիւնը առաջին թիւին հանդիսակի անուններուն երկայնքին: Հանդէսի հրատարակութեան օրերուն Միքայէլեան Փարի՞զ կը գտնուէր: Հ. Բալուեանի ուղղուած անտիպ նամակէ մը կ'իմանանք որ գործօն դեր մը չէ ունեցած այնտեղ: Ինքն է գրողը. «Կը զղջամ նոյնիսկ առանց ուզելուս ցափռտուք եղոյթներ ստորագրողներէն մէկը կարծուելուս, որովհետեւ ինչպէս ըսած եմ, ոչ իսկ ժողովի մը ներկայ եղեր եմ ու "Մենք"ի Ա. թիւէն առաջին ինչ կը դառնայ լուր չունիմ»: Բալուեանի ուղղուած միւս նամակները ցոյց կու տան որ Փարիզի գրական շարժումին կը հետեւէր հեռուէն, "Յառաջ"ի, "Մենք"ի, "Մեր Ուղին"ի, "Անահիտ"ի ընդմէջէն: Ինչ կը վերաբերի արտադրութեան՝ անոր հետքերուն կարելի է հետեւիլ մինչեւ 1935ի Մարտ ամիսը, երբ լոյս կը տեսնէ "Երբ սով էր" պատմուածքին ընդարձակ հատուած մը:

Նուան, որուն ծանուցումը կը գտնենք "Մենք"ի մէջ, սեռային բուռն ժայթք մըն է, "արձակուրդի բացիկներ" կոչուած: Շատ պզտիկ պատումի մը շուրջ կը կազմակերպուին այդ քսան արձակ քերթուածները, որ անանուն, բայց "Նուա"յով բնորոշուած կին մը կը յղէ իր սիրահարին՝ "Վահագն"ին: Ամէն մէկ բացիկ սիրահար զոյգին մէկ պահը կը ներկայացնէ, ուր կը պատմուին սիրահարներուն մտերիմ կեանքը, տարփանքէն մինչեւ նախանձ: "Վահագնեան դպրոց"ին[4] վսեմացուած, դրականացուած, հեթանոսականացուած ցոլքերը կարելի է տեսնել գրքի մարմնի, ուժի, զգայութեանց պաշտամունքին մէջ, ուր յայնօրէն կը զարգանան աղէտէն ետք յայտնուող սեռային ախորժակներու սրութիւնն ու զգայապաշտութիւնը[5]: Նուայէն ետք հրատարակուած "Լիլաներ" գրութեան մէջ կը գտնենք նոյն սեռային տրամադրութիւնը, որ հեռուէն կ'արձագանգէ Վարուժանի "բանաստեղծական հեթանոսութեան". «Օ սրբութիւնը, նուիրականութիւնը, անմահութիւնը, միսին, մարմնին, / Գեղեցկութիւնն... / Հոմերի արու Արամազդն է զինք կնքեր. / Կ'երդնում ձեզի Վահագնի լրջութիւնով.- այս պահուս ձեր մարմինին իմաստութեամբն եմ պայծառ՝ տիեզերական ճշմարտութեան մը պէս. / Որովհետեւ Ողիմպոսէն բերի արիւնի երգն այս. / Նետեցէք ձեր սրտերը վագրերուն. / Առէք, առէք, առէք ամէն բան. / Թող մարդկութիւնը, (ե՛ս), ձեր շրթներուն թոյնով չարչարուի եւ չյագենայ»[6]: Հեթանոսական թեման աւելի քան յստակ է (թէ՛ Միքայէլեանի, թէ ալ Նարդունիի նոյն շրջանի գրութիւններուն մէջ), նոյնքան յստակ մարմնին աստուածացումը, ինչ որ թոյլ կու տայ խօսելու զգայապաշտ գեղագիտութենէ մը, ան՝ որուն հէնքին կը զարգանան հին հեթանոս աստուածներու, ինչպէս Նախամօր Եւայի միթական կերպարները:

Միքայէլեանի դրամը այն է որ այդ պանծացուած, սրբացուած մարմինը հօր դեր կատարող Վահագնի վիրաւոր է: Մարմնի շքեղ ու աստուածային գեղեցկութեան ետին սպրդած է մահը: Խորքին մէջ որբերուն, աղէտեալներուն զգայապաշտութիւնը շրջօնն է մահուան, "միւսին"ին տարփանքը, որ կը կարդանք յաջորդ հատորին մէջ: Արեւ, Արեւը կու գայ ուղղակի բուժարանի փորձառութենէն եւ Հայոց լեզուով այդ նիւթին շուրջ գրուած ամէնէն սպառիչ հատորներէն մին է, եթէ ոչ միակը. Հայոց լեզուն՝ որ իր թոքախտաւոր բանաստեղծներու փաղանգով այդ վայրերը այցելած պէտք է ըլլար շատոնց: Արեւ, Արեւը Թոմաս Մանի Կախարդական լեռը չէ անկասկած (1924): Վստահ ալ չեմ որ Միքայէլեան ծանօթ եղած ըլլար այդ երկին՝ Ֆրանսերէն թարգմանութեան ընդմէջէն (1931): Մէկուն ծաւալուն, ծանրաբեռն ու իմաստաբանութեամբ յորդուն գիրքը ի վերջոյ վիպասանի իմացական վէպ մըն է, արեւմտեան վէպի բոլոր հնարքները ի գործ դնող: Միքայէլեանի հատորը առաջին դէմքով գրուած ոչ իսկ պատում մը կարելի է նկատել, անձնական վկայութեան եւ խոստովանութեան միջեւ տատանող, որուն "պատմասանը" ըստուգապէս գիտէ կնճիռին վերջը: Եթէ մէկը կ'իմաստասիրէ, միւսը ինքզինք կ'արձակէ դէպի մահը զայն դիմակալելու համար: Պզտիկ չէ տարբերութիւնը:

Միքայէլեանի երկու հատորներն ալ կարելի է զետեղել "բանաստեղծական վիպակ"ի պիտակին տակ, եթէ անպայման ուզենք սեռի մը սահմաններուն մէջ տեղաւորել, ինչ որ թոյլ կու տայ առանց արձանագրել քանակական-երեւմնական թըւականներու արձակի շրջարկին. Պէշիկթաշլեանի, Նարդունիի, Շուշանեանի, Սարաֆեանի ու թէ կառուցուածքով այլ յղացմամբ նման "վէպերուն" կողքին: Ուրիշ տեղ առիթը եղած է վերլուծական աշխատանքը կատարելու, հոս չեմ դառնար: Դիտել տամ միայն որ Միքայէլեանի հիւանդ հերոսը, Արեւ Արեւին մէջ կը կարդայ Ռ. Թակորի մէկ վէպը, ինչպէս Ժիտի Նեղ դուռը (էջ 56), որոնք երկուքն ալ բանաստեղծական վիպակի կաղապարին մէջ կը մտնեն: Յայտնօրէն իր երկու հատորներուն մէջ Միքայէլեան ջանացած է համադրութիւն մը ընդմէջ արձակ քերթուածին եւ վիպակին:

Թէ ինչ պիտի ըլլար Միքայէլեանի յետագայ ընթացքը, դժուար է ըսել: "Ղազարն ու իր էշը" եւ ուրիշ քանի մը պատմուածքներ կը հետեւին "իրապաշտ" նորավէպի աւանդութեան: Կարնեցի փերեզակ Ղազարին պատմութիւնը անկասկած որոշ շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ իբրեւ "յետահայեաց" գրականութեան նմոյշ, արդեօք կը նշէ՞ այն փուլը երբ Միքայէլեան պիտի հակէր իր անցեալին, Երզնկային ու որբութեան տարիներուն, անկարելի չէ, արդէն նման քայլ մը առած էր "Մուրատ"ին մէջ, ինքնակենսագրական տարրեր ի գործ դրուած են. պատանի մը որդեգրուած Թուրք ընտանիքի մը կողմէ կը հանդիպի ուրիշ որբերու, որոնցմէ մին է Մուրատը, ան որ Կիւլիզար անունով Հայուհի մը պիտի փախցնէ, ազատելու համար Թուրքի մը հետ պարտադիր ամուսնութենէ: "Երբ սով էր"ը, հակառակ իր հատուածային հրապարակումին[7], ճիշդ նոյն տեղերէն կը բխի, կ'ոգեկոչէ տարագրութեան տարիներէն դրուագ մը, երբ ընտանիքի մը վերապրող անդամները կ'որոշեն կատու մը մորթել, ինչ որ առիթը կը ստեղծէ ամէնէն զարհուրելի բռնութիւնները բացայայտելու (մեծ-մօր եւ իր թոռներուն միջեւ): Միքայէլեանի պատմուածքները, նոյնիսկ "մանուկներուն" համար գրուած էջերը լեցուն են նման բիրտ, արտաքնապէս անհասկնալի արարքներով, որոնց նմաններուն ի հարկէ չենք հանդիպիր իր երկու հատորներուն մէջ: Կարծէք կը կազմեն տակաւին չբացայայտուած յետնաշխարհ մը, տակաւին իր վերջնական ձեւը չգտած գրուածքի մը մէջ:

Նման փոքր արտադրութեան մը նպաստող ամէն էջ կը հարստացնէ զայն: Այս է պարագան, ինծի կը թուի, այն 14 նամակներուն որ Միքայէլեան յղած է "Զուարթնոց"ի խմբագիր Հ. Բալուեանին, իր գրական կեանքի ամէնէն եռուն շրջանին: Առաջին նամակը բացայայտօրէն կը նշէ նամակագրութեան սկիզբը, վերջինը անպայման ատոր վերջակէտը չէ: Յայտնի չէ ճակատագիրը Բալուեանի գրադարաններուն, ինչպէս չենք գիտեր ո՞ւր հասած են Նարդունիին ուղղուածները, որոնց մասին կը խօսի Միքայէլեան: Նոյն անստուգութիւնը՝ ինչ կը վերաբերի այդ նամակներուն մէջ յիշուած ձեռագիրներուն:

■

Միքայէլեանի նամակները պահպանուած են Բալուեանի արխիւին մէջ: Վերծանման մեծ դժուարութիւններ չեն յարուցաներ, եթէ բացառուին խնկական խննումի պարագաները: Նամակագիրը կը սկսի շատ յստակ գրել, սակայն հետզհետէ գրածէն տարուած՝ ընթացքը կ'արագացնէ, եւ բառերը կը սեղմուին, տառերը կը միանան, երբեմն կը ձուլուին իրարու, կէտադրութիւնը, շարահիւսութիւնը երբէք չեն մոռցուիր, կ'անտեսուին: Որոշ էջեր կը մատնեն խնկական տեղ մը: Իմ վերծանումս կը պահպանէ բնագրին բոլոր առանձնելները: Քանի մը տեղ ես ինծի թոյլ տուած եմ ստորակէտով մը բաժնել երկու նախադասութիւն, վերականգնել բառի մը յապաւուած տառերը: Միջամտութիւնները եղած են նուազագոյն չափով: Նշած եմ պարագաները երբ նախադասութիւն մը կը կաղայ, չեմ փորձուած ուղղելու, սրբագրելու ձգտումէն: Ստոյգ է որ Միքայէլեան, նոյնիսկ երբ գրելէ ետք վերստին աչքէ կ'անցընէ նամակը (ջնջումի նշանները ապացոյց են այդ վերընթերցումին) դարձուածք մը ընդհելու համար, շատ մը անհարթութիւններ չի նշմարեր: Վերծանողին կը մնայ զանոնք նշել ի հարկին:

Գ.Պ.

- 1 -

Կրաս, 9 Ապրիլ 1931

Սիրելի Բալուեան,

Ստացած եմ ձեր նամակը, և "Զուարթնոց"ի Բ. տարուայ Ա. թիւը[8]: Կրկնապէս շնորհակալութիւն:

Համակրանքէ աւելի բանի մը իրաւունք ունիք սպասելու, ձեր այս իրաւամբ երիտասարդ, թարմ, որ է նոր – հանդէսին նկատմամբ, որուն ճաշակի ու արուեստի մտահոգութեամբ կազմուած "շուքը" արդէն զգալի է:

Կրցածս տրամադրել "Զուարթնոց"ին փափաքս է:

Այս անգամ նորավէպ մը կը ղրկեմ. չեմ գիտեր արդեօք կը համապատասխանէ՞ ձեր սպասածին. յամենայն դէպս կը խոստանամ երբեմն աշխատակցիլ[9]:

Անկեղծ բարեւներով
Փայլակ Միքայէլեան

Յ.Գ. Դժբախտաբար ամբողջ անցեալ շրջանէն ("Զուարթնոց"ի) հազիւ 2–3 թիւ կարդալու բախտը ունեցած եմ. կարելի՞ է ինծի ղրկել հաւաքածոն, շատ գոհ պիտի մնամ:

Նոյն

- 2 -

Կրընոպլ, 10 Յունիս 1931

Սիրելի Հրանդ,

Ընդհանրապէս տկլորութիւնս է չուշացնել նամակի պատասխանները: Այս անգամ մանաւանդ անոր համար որ քիչ մը աւելի ուշ գրել որեւէ բան չպիտի փոխէ քեզի ղրկելիքէս:

Կը կասկածէի քիչ մը թերթիդ տարեկանին մասին: Ճակատագրական է, հայ, այդքան մեծ ծաւալով ամսագրի մը համար. չէ՞ որ անապատը երթալով կը լայննայ մեր շուրջը. "Մենք"ը[10] պիտի կրնա՞յ արդեօք քալել երկար. երանի՛ թէ:

Գիտցած եղիր որ "Զուարթնոց"իդ տեղը բաց պիտի մնայ. արդէն հասարակ կամքի մը գործը չէր ոտքի վրայ կեցնել, այնպէս որ ես քեզմէ աւելի յոյս ունիմ անոր դեռ եւս ապրելուն մասին:

Գալով ինծի, ոչ աւելի լաւ: Առողջութիւնս գէշ չէ, սակայն լաւ ալ չէ: Կը յանձնարարեն ոչ աւելի քան կէս օրուայ աշխատանք որը դժբախտաբար չկրցի գտնել: Նիւթական տաղտուկս մէկ կողմէն, թափառական, մինակ ու անհամ կեանքի տխրութիւնը միւս կողմէն: Աւելցո՛ւր անոր վրայ ինքզինքէս, ըրածէս ու ընել կարենալէս անսահման դժգոհութիւնս ու յուսահատութիւնս եւ կ'ունենաս մօտաւոր պատկեր մը:

"Կէս գիշեր"իս[11] մասին կարծիքդ ճիշդ է ու իրաւունք ունիս, կը զգամ որ աճապարած եմ:

Հոս, անգամ մըն ալ գրքիս վրայ[12] ընդունելութեանդ համար շատ զգածուած ըլլալս ըսելէ յետոյ, պէտք է յիշեցնեմ թէ ինչքան ալ որ զգայուն եմ "կարծիքներու" հանդէպ, նոյնքան ալ "farouche" եմ փնտռելու, քսուելու, ամէն կերպ "խօսիլ տալու" ձեւերէն կամ այդպէս "կարծել տալ"երէն: Ընդամէնը 4 օրինակ տուած եմ գրախօսականի համար, չհաշուելով 2 օրինակ երկու թերթերուն ծանուցումի համար ղրկածներս:

Հոս գալէս ի վեր տող մը բան գրած չունիմ. քանի մը ձեռագիրներու վրայէն ջուր խմեցի ու հիմա ամլութեան շրջան մը կ'ապրիմ, եւ կը կասկածիմ որ երկարի. փուշի վրայ նստածի պէս եմ. եղածը բարի:

Այսօրուայ ղրկածներս՝ Կրաս, վերջերս գրած եմ. նայէ եթէ մօտաւոր չափով համապատասխան է, դի՛ր: Իսկ հակառակ պարագային երախտապարտ պիտի մնամ եթէ միւսին հետ վերադարձնէիր ինծի:

Էհ, թերեւս աւելի յետոյ, քիչ մը աւելի հանդարտ գլուխով ու սրտով, քիչ մը աւելի հաստուն, պատրաստուած միջոցներով, ի՞նչ գիտնամ վերջապէս, մէկ յաջող պահուս կարենամ "աչքառու" գրութիւն մը ղրկել. ամէն պարագայի պարտքս է, մինչեւ չէ դադրած գրականութիւնը ապրելու մեծագոյն հաճոյքս ըլլալէ (որ ալ պարտականութեան մը ձեւը կ'առնէ), "Զուարթնոց"ը լոյս տեսնանէ, ու թոքերս ալ շնչելէ… Բաւակա՞ն է այսքանը:

Հա, յարմար տեսնալուդ գտնուած տառասխալները շտկելու մի՛ մոռնար, խնդրեմ:

Ներէ նամակիս աղտոտութեան:

Միշտ սիրով ու անկեղծ բարեւներով
Փայլակ

Յ.Գ. Դեռ մինչեւ 8 օր հոս եմ. անկէ յետոյ սա հասցէին ղրկէ նամակ կամ թերթ.

Mikaélian P. c/o Karahanian,
12 rue Bayard 12, Grenoble, Isère.

- 3 -

Կրընոպլը, 25 Յուլիս 1931

Սիրելի Հրանդ,

18 Յուլիս թուակիրդ ստացած եմ: Ուրախ եմ որ կերպ մը մեր սա պզտիկ թիւրիմացութիւնը ճշդուած է: Եղբայրական զգացումներուդ հանդէպ նմանապէս կը փոխադարձեմ՝ վստահ կրնաս ըլլալ:

Հոս գալէս ի վեր աւելի լաւ եմ, աւելի դիմացկուն, եթէ կարելի է ըսել: Քանի մը անգամ աշխատանքներ ըրի (խանութի մէջ, եւայլն) սակայն ուժէս վեր եկան. շուզելով ձեռք բերած բարելաւումս վրայ տալ գրեթէ դադրեցուցի: Սովորական ժամանակ մը հաւանաբար ինծի յարմար բան մը ճարէի, բայց ներկայ անգործութեամբ չափազանց դժուար է: Ճիշդ է, մտատանջ եմ, եւ որոշ, հանդարտ մտքով ժամանակ չունիմ բան մը ճարելու համար: Որքան կը փափաքէի զոր օրինակ այստեղի ազատ դասընթացքներէն օգտուիլ.– հոս անմիջապէս նորէն առողջութիւնս եւ նիւթական միջոցներս մէջտեղ կը ցցուին: Սա ալ ըսեմ որ այստեղ աղքատ ուսանողներու համար աժան ապրելու միջոցներ անպակաս ըլլալուն՝ կրնամ քչիկ մը ամսականով (որը հօրաքոյրս Ռումանիայէն գրեթէ կանոնաւորապէս երկու տարիէ ի վեր կը ղրկէ) ապրուիլ. այս մասին անհոգ եղիր, լաւ ու գէշ, կարճ-երկար, կերպ մը "եօլա կը գնամ" մինչեւ որ… ի՞նչ սակայն. չգիտեմ…

Գրէ՛ երբեմն ինծի կարեւոր գրքերու մասին որոնք գոնէ անհրաժեշտ կը տեսնես կարդալս. հոս ճոխ գրադարաններ կան: Բրէ ցուցմունքներ ալ, չափէն աւելի "հպարտ" ըլլալուս համար շատ պզտիկ եմ դեռ, սիրով մտիկ պիտի ընեմ:

"Զուարթնոց"էն ու "Մենք"էն զատ ոչ մէկ ամսագիր ձեռքս կ'անցնի –չհաշուելով բացառիկ հանդիպումները–. եթէ պատահի որ թերթերուն մէջ առանձնապէս գիս հետաքրքրող բան մը ըլլայ, լո՛ւր տուր:

Կ'ըսէիր որ "Հայրենիք" ամսագրին ղըրկեմ. չէ՞ որ անկեղծ պիտի ըլլամ. լա՛ւ. անցեալ տարի ոտանաւոր մը ղրկեցի որ Յուլիսի (անցեալ տարի) թիւին մէջ երեւցաւ, քանի մը անճոռնի տառասխալներով. անկէ յետոյ երկու կարճ արձակներ (morceaux) ղրկեցի որոնք… գամբիւղ նետուեցան. ի՛նչ խօսք որ միջակ բաներ էին, կամ աւելի վատ, բայց միթէ՞ այդ է որ կը պակսի "Հայրենիք"ի մէջ. անոնց կէսն իսկ չարժող գրութիւններու շատ եմ հանդիպած: Դեռ կը խորհիմ սակայն:

"Զուարթնոց"ի թիւ 2-ը առի, ինչպէս որ բարեկամս ալ ստացած էր երկու թիւերը միասին: Այս նամակին հետ կը ստանաս 100 փրանքնոց մանտա մը.– իրենց մէջ երկու ընկերով յարմարցուցին:

Ուրեմն անցեալ տարուան հաւաքածոն միջոց մը կը ղրկես:

Հոս թէեւ քիչ-շատ հայութիւն կայ (700–800) բայց դեռ գեղարուեստով հետաքրքրուող, հասկնալով կամ սիրելով հետաքրքրուող մէկու մը չհանդիպեցայ: Ցրուած են ընդհանրապէս. օրավարձերն ալ շատ նեղ են: Լրագրավաճառ չկայ, դժբախտաբար ես ալ հեռու կը գտնուիմ բուն մէկ-երկու համախումբ տեղերէն. այնպէս որ ես ալ բանի մը չեմ կրնար ծառայել. ամէնէն շատը եթէ կ'ուզես 2–3 օրինակ ամէն ելլելուն ղրկէ, թերեւս ձեռքէ ծախուի:

Թերթիդ նոր ծաւալի մասին պատճառաբանութիւններդ շատ տրամաբանական են: Երանի՛ թէ սխալած չըլլաս եւ գոնէ աւելի ծախուի.– այս առթիւ կարծիք մը, որքան կրնաս զգուշացիր "շարունակելի" բառէն, մանաւանդ հատուածաբար տեղեկագրութեան առեն արդէնք է: Իսկ մնացած մասին, միայն իր նախկին պատկառազդու ծանրութիւնը կ'ախորժամ:

Նարդունիէն շատոնց է լուր չունիմ: Գնա՞ց Սուրիա:

Ընկերական սիրով
Փ. Միքայէլեան

Թերթն ալ այս հասցէին ղրկէ:

- 4 -

Լա Թրօնշ, 18 Հոկտեմբեր 1931

Սիրելի Հրանդ,

Քիչ մը մտքէս կ'անցնէր բաներուն այս կերպ վերջանալը: Կը զղջամ նոյնիսկ անոնց ուզելուս ցափսոսանք ելոյթներ լրտրագրողներէն մէկը կարծուելուս, որովհետեւ ինչպէս ըսած են, ոչ իսկ ժողովի մը ներկայ եղեր եմ ու "Մենք"ի Ա. թիւէն ասդին ինչ կը դառնայ լուր չունիմ[13]:

Նարդունին չարաչար կը գործածէ անփորձութիւնս, կը ցաւիմ: Երբ կը խորհիմ թէ նախազգացումէ մը մղուած Ն-ւանին ձեռագիրը չցուցուցի (նախ միտք ունէի) եւ խորհուրդ ալ չհարցուցի իրեն, գոհունակութիւն միայն կը զգամ: Պարզապէս իր "փոքրաւորը" պիտի նկատէր զիս հիմա…

Աւելի բացատրեմ: Իր վերջին նամակին մէջ սա տողերը կային.– «Ն-ը խելալ կը հանի կոր քեզի[14]. ես ալ գովեցի. Անտոնեանը տեսնելու գացեր էի նորէն խօսքը դարձուց վրադ բերաւ[15]. կը հետաքրքրուի գրածներովդ. "Մուրատդ մանաւանդ"[16]… աշխատէ որ երեսս չսեւցնես», ստորագծածս բառ առ բառ: Եւ Յետ-Գրութեան մէջ. «Գրքիդ մասին գրածս կ'երեւայ "Մենք"ի Բ. թիւով»:

Շիտակը կարծեմ ով ա՛լ ըլլար իմ տեղս առանց շփանալու (վերջապէս եղածը ի՞նչ է…) պիտի վրդովուէր: Գրեցի, աւելի քան քաղաքավար խօսքերէ յետոյ, սիրալիր ոճով, – կը յուսամ՝ եթէ չճերմկցընեմ իսկ երեսդ՝ չսեւցնել –ուրիշ խօսքով իմ ալ ախորժակիս բանը չէ "հնդկահաւերուն սուլել", աւելի քիչ՝ հնդկահաւիկներուն:

Իրաւո՞ւնքս էր. կը կարծեմ ամէն պարագայի:

Ապերախտ չեմ, ոչ: Կը յիշեմ առաջին անգամ մէկ հնչեակիս "Երկունք"ի մէջ տեղ տալը քանի մը տաք ու պաղ խօսքերով[17], որոնք ինծի՞ թէ իրեն համար էին… Այս պահուս չեմ կրնար չյիշել նոյն ձեւով նոյն "Օրկան"ին մէջ քանի մը բոլորովին տղայական ոտանաւորներու "տէրեր" չփացնելը եւ դուրէ այսպէսով դժբախտութեան ալ պատճառ ըլլալը, որովհետեւ ընդունինք թէ իրենց գրածին ինչ ըլլալն իսկ չգիտցող, "ոտանաւորող" ու ոտանաւոր բառին իմաստը չհասկցող տղայոց ելլել "գրականութեան" դաս տալ, "կը յուսանք որ քիչ մը եւս", եւայլն խօսքեր ըսելը անխոհեմութենէն շատ տարբեր բան մըն է. բայց անցնինք:

(Արդար ըլլալու համար, իրեն գրած նամակի մը մէջ մօտաւորապէս սա ըսած եմ, միամի՛տս - «Եթէ բան մը ըլլամ քեզի շատ պիտի պարտիմ»):

Հիմա դառնանք. "Մենք"ի Բ. թիւը ելաւ, իր գրախօսականն ալ չկար. վախցընե՛լ կը կարծէ զիս արդեօք, թէ յիմար միամիտ մը. բոլոր նորերուն ու բանաստեղծներուն անձնական թերութիւնները ունենալով հանդերձ կ'ըսեմ թէ "Զուարթնոց"ի մէջ երեւցած գնահատութիւնը վեր է սպասածէս. եւ ըսել որ իրն էր ամէնէն առաջ խօսքը: Ուստի, merci, կը սխալի այդ կէտին վրայ: Պահեր կան որ արդահատելի տողերու մէջ կը ձգէ ինքզինք: Պարզ է որ ատանկ մարդու մը հանդէպ թշնամութիւն չեմ սնուցաներ, խպալ չըհասկցուիմ: Արդ, քանի մը օր յետոյ Բ. թիւը կարդալէս, իրենց գրեցի բաւական պաղ քաղաքավարութեամբ մը, չմոռնալով յայտնել կարելի շնորհակալութիւններս, ու ուզեցի ձեռագիրս: Դարձեալ ոչ մէկ պատասխան:

Ձեմ սիրեր աղմուկը, դեռ բան մը չեղած իր վրայ խօսիլ տալ [անհասկնալի բառ մը, թերեւս "ձեւացնելը"]. կը լռեմ:

Բայց սիրելի՛ Հրանդ, հիմակուընէ կ'ըսեմ թէ վստահաբար կրնաս ձեռագիրս հրատարակել որոշած թիւովդ. եթէ նման որոշում մը տան, պատասխանս որոշ է, կը հրաժարիմ. իսկ եթէ առանց ինծի

ՓԱՅԼԱԿ
ՆԱՄ
ՀՐԱՆԴ

լուր տալու իրենց մօտ ունեցած ձեռագիրս երեւնայ (որոշումէն ալ յետոյ) պէտք եղած պատասխանը պիտի տամ, անհո՛գ եղիր: Ամէն պարագայի՝ շատ-շատ իրենց քովը եղածը կը հրատարակուի, անկէ յետոյ կը քաշուիմ:

Այս ամէնէն դուրս բարեկամ եմ բարեկամներու հետ, ու որչափ աւելի լաւ հասկցուիմ բնաւ մի՛ քաշուիր ձեռագիրներս քու կշիռէդ անցընելէ ու ըրէ այնպէս որպէս թէ բարեկամ չըլլայինք [18]:

Շատ զգածուած եմ հոգածութենէդ. դժբախտաբար գրեթէ յարմար բան մը չունիմ "Յուսաբեր"ին համար, եթէ չըհաշուեմ մանկական (քիչ մը մօտ "Յառաջ"ին մէջ երեւցածին [19]) 25 էջնոց արձակ մը: Իսկ "Հայրենիք"ին անկէ երկու-երեք ամիս առաջ ղրկէն փորձուեցայ 16 էջնոց կարճ բան մը ղրկել, չգիտեմ ինչ ըրին. եթէ կարելիութիւնը կայ յիշեցնել տուր կ. Սասունիին միջոցաւ [20]:

Ներկայիս արձակ մը ունիմ որ կը խոստանայ երկարիլ եւ ուշանալ ալ, վերջանալուն կը խորհինք:

Մինչ այդ, այս ամառ 35 էջնոց (միշտ իմ էջերովս) զգայապաշտ խորքով բան մը գրեցի. տպագրութեան համար չէ. որովհետեւ առանց բոզագրութիւն մը ըլլալու՝ այլանդակ կրնայ սեպուիլ: Եթէ ազատ ժամանակ ունիս գրէ՝ ղրկեմ, անգամ մը աչքէ անցուր, կարծիքներէդ կրնամ շատ օգտուիլ: Ոմէ յետոյ կը վերադարձնես: Զըլլա՞ր:

Երկու օր առաջ քաղաք իջնելուս՝ 10 օրինակ "Եւա" ղրկեցի: "Զուարթնոց"ները առեր եմ. պէտք եղածը պիտի ըլլայ. իմինս ալ առի, շնորհակալութիւն:

Ընկերական բարեւներով
Փայլակ

ԱՅԵԼԵԱՆԻ
ԵՐԸ
ՈՒԵԱՆԻՆ

– 5 –

Լա Թրօնշ, 12 Նոյեմբեր 1931

Սիրելի Հրանդ,

Յուսամ ստացած կ'ըլլաս 10 հատ Եւաները եւ երկար նամակս՝ ուր քիչ մը շատ խօսած եմ իմ մասիս, աճապարանօք: Եւ այսպէս մոռցած մէկ երկու բան: – Եթէ կրնամ "Զուարթնոց"ի աշխատանքներուն կերպ մը օգտակար ըլլալ սիրով պիտի ընեմ, թէեւ քիչ մը որպէս սափրիչ (արհեստս) կ'աշխատիմ, բայց ազատ ժամանակ ունիմ, զոր օրինակ հասցէները գրել, եւայլն:

Երէկ Կրընոպլը իջած էի. դժբախտաբար "Զուարթնոց"ները եկածին պէս թողած էին. ծախող տղան ալ անկէ մեկնած է: Միայն օրինակ մը ղրկեցի բարեկամի մը. կը հետաքրքրուի եւ ըսած էր թէ ամէն ելլելուն բերուի: Այսօր երկրորդ մըն ալ կը գրեմ իրեն: Այնպէս որ ամէն լոյս տեսնելուն օրինակ մը ղրկէ իրեն, եթէ բաժանորդ չի կրնար գրուիլ այս կերպ վստահ եմ կրնայ վճարել: Հասցէն. Mr. Vaghinag Miskdjian 8 bis Avenue Gières, Grenoble (Isère) [21]: Մնացած երկու հատը բոլորովին մաքուր վիճակի մէջ կը վերադարձնեմ:

Միշտ սիրով
Փայլակ

– 6 –

Լա Թրօնշ, 19 Նոյեմբեր 1931

Սիրելի Հրանդ,

Փափաքիդ համաձայն նամակս չեմ ուշացներ. բայց երկար չպիտի կրնամ գրել, խոստացած ձեռագիրս որ ահա ներփակ կը ղրկեմ, թող անոր տեղը բռնէ:

Անմիջապէս ըսեմ թէ այս "Քոքթէյլ"ը կարդալուդ՝ երակը կազմող կիրքը որոշ փորձառութեան մը չըլլայ որ կապես, այդ մասին սօֆի եմ եւ որեւէ կասկած պիտի կարմրցնէր զի, թէեւ ոչ ոքի մեղադրելու չափ միամիտ չեմ: Հա, չըլլայ որ պատասխանդ ուշացնես եւ կարծիքդ ալ անպատճառ միասին ըլլայ: Մի՛ խնայեր եթէ հարկ է. կարծեմ ըսած եմ անկէ առաջ թէ ինչու համար է:

Կարդացի՞ր այս կիրակնօրեայ "Յառաջ"ին մէջ ոտանաւորս [22]. Թշուառութիւն չէ՞... Բայց տպագրութեան ձեւը մեղուցած է. տարուան մը կեանք ունի այդ կտորը, եւ եթէ իր երեք մասէ կազմուած ձեւը պահուէր շատ բան պիտի փոխուէր: Ցանցանքը իմս է. ըսենք որ արձակները անկէն մը փոխել ներելի է, զոնէ խնայելու եմ մնացածը...

Երկուշաբթի նամակի մը ներսողով "Մենք"էն հեռացած ըլլալս ղրկեցի Շ.ին: Միեւնոյն ատեն խնդրեցի որ Նարդունիէն առնէ ձեռագիրներս. դեռ բան մը դուրս չեկաւ. արդեօք ա՞ն ալ մինտէր այլթը [23] ընելու չափ պիտի ըլլայ... չգիտեմ: Ես ի՞նչ կ'ընեմ նման պարագայի. այդ ալ չգիտեմ. միայն հիմակուընէ կը զգամ դառն զգուանք մը որ կրնայ մինչեւ կոկորդս բարձրանալ ամէն բանի ու գրեթէ ամէնուն հանդէպ: Մի՛ մեղադրեր, վերջապէս ամէնէն աննշան մարդն ալ արժանապատուութիւն մ'ունի. եւ ես առանց մեծ յաւակնոտ մը ըլլալու ինքզինքս չեմ հաշուեր այդ ամէնէն աննշաններէն: Կը սխալի՞մ:

Միսքճեանը երկտողով մը շնորհակալութիւն կը յայտնէր եւ ուրախութիւն. անկէ յետոյ ղրկել տուր: 1, 2, 3 թիւերը ունի. աւելորդ է ղրկել: Փոխարժէքը չեմ դներ նամակիս մէջ, Եւաներու գինէն կը հանես.

Անհամբեր նամակիդ կը սպասեմ:

Բարեւներով
Փայլակ

Յ.Գ. Ղրկած հատորներուդ համար շատ շնորհակալութիւն. այսօր-վաղը կ'ընեմ պէտք եղածին պէս:

– 7 –

Լա Թրօնշ, 12 Դեկտեմբեր 1931

Սիրելի Հրանդ,

Երէկ ստացայ ձեռագիրս եւ նամակդ. շատ շնորհակալ եմ. մանաւանդ այն հոգածութեան համար որ տրամադրեր ես: Կը յուսամ չափով մը օգտուիլ յետագային:

Միայն հոս մէկ երկու կարծիքներս ըսեմ, ինչպէս արդէն փափաքած էիր. բացատրութիւններ աւելի ճիշդ, թէպէտեւ արդէն նկատած ես, գրեթէ անկարելի է լաւ արտայայտուիլ հեռուէն նամակով:

Նախ, վախ չունէի գրութեանս միւթով քեզ զայթակղեցնել. ոչ, ա՛յլ կասկածելով (ոմանք կը յամառին հեղինակին եւ իր գործին միջեւ բարքերու խնամութիւն մը փնտռել) չուզեցի սխալ նայուածքներու ենթարկուիլ [24]. եւ երկրորդ "մարդ զարմացնել"ը այնքան քիչ մտքէս անցած էր որ հակառակ ներսի "խղճի խայթերուն", յանկարծակի երեւոյթի մը առջեւ գտնըւելու խարուսիկ (մաս մըն ալ կեղծ) զգացումին – պա՛րզապէս ուրիշ բաներ ըսելու համար, որոնք թերեւս չդթային ամէնէն թոյլ օղակները չինեցին մինչ բոլորովին ուրիշ էր ուզածս– կ'ըսեմ հակառակ ատոր, չջանացի ամէն գնով զգալի ընել "տարբեր սիրոյ" մը մասին գրելս, հասարակ տեղիք մանրամասնութիւններու մէջ տապլտկելով, գիտնալով թէ – Անդրէյեւի գործերը չկարդալով հանդերձ– հասարակ էր այդ, ինչպէս հիւանդութիւն մը, ախտ մը, որմէ չունենալս ու խորշիլս չարգիլեր զիս գիտակցելէ թէ շատեր ունին եւ թէ ամէնը անղեակ են:

Այո՛, չափէն աւելի է կեանքի կողմնակի մէկ մասէն կտրել առնելու սովորութիւնս. այդ "մասէն" ալ ուզած ժամանակս, ուզած ձեւովս: Քմայքոտ: Նման գործ մը իր շատ մը գլուխները այրելով ներկայացնելու կերպին, տակէ քանի մը բառի, կիսկատար նախադասութիւններու վստահիլս՝ շատ մը մանրամասնութիւններ "երթ ու դարձ"եր, ուրիշ խօսքով պատառ կերպով կրճատելս, որոնք թէեւ կ'ընդունիմ թէ գրելու պարագային լրացուցիչ, վերջի գալիքը ազդեցիկ ու հասկնալի պիտի ընէին,– խնայելով այսպէս ընթերցողին տեղ-տեղ գուշակի դերը – բայց միեւնոյն ատեն արձակիս այս ձեւին չպիտի համապատասխանէին ու ոճը ճապաղութեան պիտի երթար [25]:

Քիչ աշխատուած է. շատ ճիշդ. երբեմն ալ ուզած եմ գիտակցաբար négligence մը դնել որոշ էջերու մէջ, տեսակ մը ճանճրոյթ– յանձնուելով կէտերու խաղին: Իսկ հոգեբանական խորացում չեմ փնտռած, որովհետեւ վիճակի մը ամբողջական վերլուծումը չէր նպատակս, քանի որ հաւատացած եմ թէ արտաքին աննշան պատճառներ կը տանին մեզ "հոգեկան" բարդ, ըսենք եթէ կ'ուզես, կեանքը յատկանշող վերիվայրումներու, կամ կենսաբանական յուզումներու, որոնք ընդհանրապէս վաղանցուկ են, բաղձանքի մը գոհացումին չափ կարճ – ու ժըխտող, անտրամաբանական՝ զուգահեռ շատ մը զգացումներու. արդի՞ւնքը. մասն իսկ ըլլայ իր խորքին մէջ մտածումով-վերլուծուած՝ մակերեսային է:

Հոս միտք չունիմ միեւնոյն պատճառներէն միեւնոյն արդիւնքներուն երթալու միամիտ վարկածը տալ. եթէ արձակիս –ինքնին շատ թեթեւ իր խորագրին ծանրութեան հանդէպ– եթէ արձակիս մէջ պարզ շահոգրամի մը բոյրը, ծուխի մը նմանողութեամբ, կամ փայլ մը որոշ վայրկեանի մը մէջ ջղերը արթնցուցին այդ կրքին ուղղութեան,– երկար պիտի ըլլար եթէ հոս յիշեցնէի յետադնաց ընդհանուր ակնարկները՝ կազմուած տրամադրութիւնը պատճառաբանելու համար– ուրի՛շ անհատի մը մէջ հաւանաբար դրդիչ պատճառները ուրիշ պիտի ըլլային [26]:

Կը ճանչնամ երիտասարդ մէկը, պաղ ընդհանրապէս եւ հանդարտ որ բաւական է որոշ ձեւի չըթունքներու տեսքը որպէսզի չափազանց գրգռուի. հարկ չկայ ըսելու որ այդ չըթունքները կնոջ մը, տղու մը թէ... մանուկի մը դէմքին վրայ ըլլան, միեւնոյնն է:

Ինչ խօսք որ, այս ամէնէն դուրս, միտք չունիմ արժեւորել չատախօսութեամբս. դուն խնայած էիր ես ըսեմ. բոնոզրօսիկ բան մը կայ արձակիս մէկ ծայրէն միւսը:

Գալով թէքնիք յատակագծի մասին, կարծիքդ չեմ բաժներ. կը կարծեմ թէ արտաքին շատ մը նմանութիւններով հանդերձ ներքին մեծ տարբերութիւն մը կայ, – խնդիրը լաւին դէչին, յաջողածին կամ չյաջողածին վրայ չէ– տարբեր փորձ մը ըսելու, նոյնիսկ պատմելու, յետոյ նիւթն ալ գլխովին տարբեր է միւսէն (Եւա), զայն ժխտելու աստիճան: Այո՛, ես նիւթին աւելի նշանակութիւն կու տամ քան սովորութիւն դարձեր է ոմանց համար.– նիւթը կը ստեղծէ մտածումը եւ զգացումները, կրքերը:

Զգենք անկիւն մը թող մնայ, թերեւս օր մը բանի մը պէտք գայ:

Քանի մը օր առաջ Նարդունիէն երկար (10 էջ) նամակ մը առի. Շ.ն ցուցուցած է հրաժարականս. պատասխանեցի երկար նամակով մը ըսելով բոլոր դառնութիւններս: Երկու օր յետոյ ուրիշ երկար նամակ մը գրած էր: Նամակովս հրաժարականիս ձեւը փոխել հարկ տեսայ. իսկ իր երկրորդ նամակէն յետոյ հարկ չեմ տեսներ շատ պնդել. արդէն ճիշդը ըսելով իմ կողմէս արժանապատուութեան խնդիր մըն էր, լուծուած է արդէն, ազատութիւնս ալ ուզածիս պէս. այնպէս որ այս խնդիրը ինծի համար գոցուած է. աւելորդ է "Զուարթնոց"ն ալ գրաղեցնել:

Միւս անգամ գրած էի թէ կը ղրկեմ ցուցուցած հատորներդ: Բայց Գապազճեանին քով ուր ձգած եմ գիրքերս, հագիւ 15 հատ մնացեր էր, այնպէս որ քեզի պէս ես ալ մտածեցի թէ աւելորդ է ղրկել, մանաւանդ ներկայիս դրամի անհրաժեշտ պէտք չունիմ:

Նոր Տարիէն առաջ կը սպասեմ նորութիւններուդ: Ներողամիտ եղիր նամակիս անխնամ գրին:

Շատ սիրով
Փայլակ

– 8 –

[Յունուար 1932]

Սիրելի Բալուեան [27],

Կ'ուզէի աւելի կանուխ գրել, բայց սա վերջի օրերու ապառողջ օդերուն հետ տրամադրութիւնս ալ առողջութեանս պէս գէշցաւ: Հիմա լաւ եմ գրեթէ:

Բացիկդ ժամանակին ստացած եմ. շնորհակալութիւն մաղթանքներու համար: Ներէ իմինս սխալ հասցէով ղրկելուս. երեւի մէկ շատ ցրուած պահուս հասցէն գրած եմ, այլապէս բնաւ միտք չունէի նախորդին գրել:

Կեանքս շատ քաշուած է, մանաւանդ վերջերս. քիչ անգամ դուրս կ'ըլլամ, եւ եթէ "Յառաջ"էն եւ երբեմն ալ "Մեր Ուղին" [28] չկարդամ, կը կարծեմ թէ ճըգնաւոր եմ: Պատահմամբ աչքիս զարկաւ ԶՈՄի [29] Թէյասեղանին ներկայ գտնուիլդ եւ գրական երեկոյթին Մեծարենցի մասին խօսած ըլլալդ. յուսամ քաջառողջ ես ու գոհ: Ուրախ եմ այդ մասին:

Գապազճեանը անցեալները կ'ըսէր թէ ինչո՞ւ "Զուարթնոց"ը չելլեր. ի հարկէ պատճառը չեմ գիտեր. ըսի որ չուշանար: Երեւի նիւթական հասկնալի դըժուարութիւններն են միշտ արգելք եղածը:

Հա՛, անցեալ նամակովդ Պ. Ցարգըւարթեանի [30] Եւայիս մասին գնահատական տողերը գրած էիր. շատ զգածուած եմ. հաղորդէ իրեն խոր համակրութիւնս, հետաքրքրութեամբ հետեւած եմ իր բանաստեղծութիւններուն եւ վերջերս միտք ունէի հարցնել ո՛վ ըլլալը մտածելով թէ "Ցարգուարթեան" կեղծ անուն մըն է. բայց կը քաշուէի անփափկանկատութիւն մը չընելու վախով:

Հոս հարկ կը տեսնեմ ճշդում մը ընել, ոչ թէ խօսքի տակ չմնալու գռեհիկ միտումով, այլ որովհետեւ կը զգամ թէ ըլլալս անկեղծութեան պակաս կը նշանակէ առնուազն:

Ահա. Նամակովս ըսած էի թէ Եւաները քեզի պէս յարմար չտեսայ հասցէներուն ղրկել, որովհետեւ Գապազճեանի քով միայն 20 օրինակ մնացած էր, այլ անոր համար որ քու այդ հասցէները ղրկած նամակիդ մէջ ըսած էիր "եթէ 15-20 օրինակ միայն կայ, հոգ չէ, պահէ"... Նամակը հիմա ձեռքիս տակ չէ, բայց մօտաւորապէս այսպէս էր: Եթէ ուզես յաջորդին նամակդ ալ կը ղրկեմ. այնպէս որ ես ալ "քեզի պէս" խորհեցայ: Կը կարծեմ թէ, այս հապճեպ բացատրութեամբ, յիշեցիր, եւ աւելի հասկնալի եմ: Չէ՞:

Կը սպասեմ քիչ մը Փարիզի գրական եւ միութենական կեանքէն խօսող մէկ երկար նամակիդ:

Ընկերական անկեղծ սիրով
Փ. Միքայէլեան

– 9 –

Լա Թրօնշ, 17 Մարտ 1932

Սիրելի Բալուեան,

Կը զարմանամ այսքան երկար ատեն լռելուդ: Կը սպասէի որ լուրերդ գէշ կամ լաւ սովորութեանդ համաձայն գրէիր: Բացատրելու հարկ չկայ կարծեմ գըրութիւնս, գիտես թէ որքան հաճոյք կը պատճառեն նամակները եւ մասնաւորաբար անոնք որ գաղափարի թէ ճաշակներու ներդաշնակութեամբ ստեղծուած ընկեր-բարեկամներէ կու գան: Փակեցի՞ր "Զուարթնոց"ը. գործերդ ինչպէ՞ս են. գրէ երկու տող, ա՛յ մարդ, լռութիւնդ գէշ ենթադրութիւններու կը տանի զիս, եթէ մասնաւոր դժբախտութիւն մը չէ պատճառը, թէեւ լաւ է ամէն կերպ այս վերջինը չըլլայ արդէլքը:

Ես, գրեթէ գիտցածիդ պէս, միայն քիչ մը աւելի կ'աշխատիմ կեցած շէնքիս մէջ. պարապ ժամանակս աւելի քիչ է, ու ընդհանրապէս յոգնած կ'ըլլամ. առողջութիւնս լաւ է կրնայ ըսուիլ. ամառը աւելի լաւ կ'ըլլայ կը յուսամ: Անշուշտ քաշքշուք մըն է կերպ մը երկարելու, տեւելու համար: Ինչ խօսք որ այս "կուժն" ալ ջուրի այս կարճ ճամբուն վրայ դատապարտուած է կոտրելու:

Հա՛, եթէ վերջնականապէս որոշած ես դադրեցնել "Զուարթնոց"ը կամ հրատարակելու միջոցը երկար ատենի կը կարօտի, խնդրեմ հաճէիր ձեռագիրներս հասցէիս վերադարձնել [31], երախտապարտ կը մնամ, որպէսզի ինչքան որ ազտոտը ունիմ, դարձեալ ինծի համար բաւական աշխատանք մըն է պէտք եղած պահուն մաքուր մը եւս գրելը:

Ընկերական բարեւներով
Փ. Միքայէլեան

Յ.Գ. Նոր գիրք, եւայլն, եթէ ունիս, ղրկէ աչք մը նետեմ: "Անահիտ" կը ստանա՞ս: Զօպանեանին հետ ինչպէ՞ս ես:
Նոյն:

– 10 –

Լա Թրօնշ, 16 Ապրիլ 1932

Սիրելի Հ. Բալուեան,

29 Մարտ թուակիրդ իր ժամանակին ստացած եմ: Այդ օրերը բաւական ծանր հիւանդ էի, գէշ "անկում" մը ունեցայ, ինչպէս կ'ըսեն: Հիմա լաւ եմ եւ օրըստօրէ կը շտկուիմ:

Լաւ որ աւելի չուշացուցիր նամակդ,

խորհելու վրայ էի թէ դժբախտութիւն մը պատահած է կամ սրդողած ես։

Երկար չպիտի կրնամ գրել, արդէն գրելիք ալ չունիմ։ Երբ մարմինս իր բաղդատական հաւասարակշռութիւնը կորսնցնէ, հակառակ բոլոր ճիգերուս հոգիս կ'ընկճուի։ Ինչ խօսք որ վայրկեաններ կան երբ կեանքը ճշմարիտ ցաւ մը կը դառնայ։ Բայց գոցենք այս էջը։

Կը սիրեմ յուսալ որ ընտանիքդ առողջական վիճակն ու գործերը օրըստօրէ կը բարւոքին։

Եթէ կրնաս "Հայրենիք"ի այն թիւերը, որոնք Զարեանի վերջին գործերը կը պարունակեն, ղրկէ[32]։ Աչքէ կ'անցընեմ եւ կը վերադարձնեմ շուտով։ Նմանապէս "Անահիտ"ի թիւերէն լաւագոյն դատածէդ մէկ թիւ մը, դեռ միայն կողքը տեսած եմ այդ ամսագրին։ Թէեւ Գ. Բարսեղեանի գիրքն ալ պիտի ուզէի[33], բայց շատ կ'ըլլայ, վախնամ։

Գրքերուս փոխարժէք ղրկելու համար մի նեղուիր, երբոր կարենաս այն ատեն։ Պարզ մանտայով մը նամակիդ մէջ կը դնես։

Ընկերական ջերմ բարեւներով
Փ. Միքայէլեան

– 11 –

La Tronche, 1 Յուլիս 1932

Սիրելի Բալուեան,

Ներէ որ ըսեմ թէ այս լռութիւնդ աւելի քան վրդովիչ է։

Որովհետեւ ըլլալով յաճախ դէշ ու անտանելի դրութիւններու մէջ՝ փորձով գիտեմ թէ երկտող մը, նամակ մը գրելը՝ սպասուած տեղ մը, այնքան մեծ գործ մը չէ։ Բայց անցնինք, այս երկտողը սիրտ ցաւցնելու համար չէ որ կը գրեմ։

Կը սպասեմ պատասխանիդ։ Անշուշտ վերջին նամակս առած ըլլալու ես. մի քանի "Հայրենիք"ներ ուզած էի։ Ա՛լ հարկ չկայ. նմանապէս Եւանէներուս փոխարժէքը եթէ չես կրնար հոգ չէ. բայց ինչպէս կ'երեւի "Զուարթնոց"ը լոյս տեսնելիք չունի. հաճէիր, խնդրեմ, ձեռագիրներս վերադարձնել։ Եւ ասիկա՝ յայտնելէ յետոյ բոլոր կարելի շնորհակալութիւններս։

Բարեւներով
Փ. Միքայէլեան

– 12 –

Լա Թրօնշ, 28 Յուլիս 1932

Սիրելի Բալուեան,

19 Յուլիս թուակիր նամակդ եւ ներփակ 27,50 ֆրանքն ու հաշիւը ստացած եմ։ Շնորհակալութիւն։

Ճիշդ է որ քիչ մը սրտնեղ եմ. եւ այս՝ ոչ բոլորովին անտեղի։ Բայց մոռացկոտ ու բոլորովին դէշ չեմ։ Նկատումներուդ եւ հաշիւներուդ համար ոչ ոքի կը ծախեմ։ Անհոգ եղիր։ Այնպէս որ կը կրկնեմ. սրտնեղութիւն մըն էր եւ լաւ է որ հասկցեր ես։

Ուրախ եմ տնտեսական դրութեանդ կանոնաւորուելուն եւ "Զուարթնոց"ի վերահրատարակութեան ձեռնարկելուդ։ Յաջողութիւն կը մաղթեմ։

Ձեռագիրներուս պէտք չունիմ անմիջապէս։ Որոշումիդ նոր չէ որ համամիտ եմ։ Առանց սակայն հաւասարակշռութիւնս կորսնցնելու...։ Գրեցի դանոնք եւ հրատարակել է նպատակս։ Անշուշտ "Զուարթնոց"ի պէս ամսագրի մը մէջ, քան թերթի մը։ Թող ներուի այսքան մը փառասիրութիւնը...

Ա՛լ այս մասին չկրկնելու համար՝ կը ձգեմ քեզի. եթէ – որովհետեւ առանց որ յանցանք ունենաս ոչինչ վերջնական է – "Զուարթնոց"ի հրատարակումը անկարելի դառնայ կը վերադարձնես։

Առողջութիւնս լաւ է։ Ընդհանրապէս ամառը ուժերս կը գտնեմ։ Թէեւ քիչ մը ճնհար եմ։ Իսկ գրական աշխատանք ըլլալով երկու հարիւր էջնոց ձեռագիր մը ունիմ – նիւթն է թոքախտաւորի վիճակը կամ մօտաւորապէս։ Խորագիրը Հիւանդագին պիտի դնեմ[34]։ Ինչ ընելս որոշած չեմ, չեմ ալ գիտեր։ Աճապարելու պէտք չունիմ, թող մնայ, նայինք։

Եթէ մեծ ձանձրոյթ չըլլար "Անահիտ"ի լաւ թիւերէն մէկ կամ երկու հատ ղրկէ, աչքէ անցընեմ։ Գոհ կը մնամ։

Հայերէն շատ քիչ բան ունիմ կարդալիք։ Տղաքը անցեալ օր "Մենք"ի Բ. եւ Գ. թիւերը ղրկած էին։

Ահա, աճապարանքով նամակ մը. թէեւ ոչ ժամանակը կը պակսի, ոչ ալ միջոցը։ Ուրիշ ատեն կը գրեմ աւելի երկար ու հանդարտ։

Ընկերական բարեւներով
Փ. Միքայէլեան

– 13 –

Լա Թրօնշ, 16 Օգոստոս 1932

Սիրելի Բալուեան,

Ստացայ "Անահիտ"ները եւ գրեթէ ամբողջութեամբ կարդացի։ Մասնաւորաբար շատ գոհ եմ Քարամազօֆ եղբայրներու ամբողջական ֆրանսերէն թարգմանութենէն յետոյ այս մասին կրկին անգամ եւս հայերէն թարգմանուածը կարդալուս[35]։ Շնորհակալ եմ։

Որպէսզի չաղտոտին անմիջապէս կը ղրկեմ։

Ես ալ Ս. Յուսյգին[36] Freudը ունիմ. սքանչելի գործ մը, ամէն տեսակէտով. եթէ չես կարդացած ու կ'ուզես կարդալ՝ գրէ ղրկեմ։

Հոս շատ տաք կ'ընէ։ Հոդ ի՞նչպէս է։ Եթէ օդափոխութեան երթալու միտք ունիս, այս կողմերը եկուր. դէշ չըլլար կեանքն ալ սուղ չէ։

Ցտեսութիւն. Սիրով՝
Փայլակ

– 14 –

[Լա] Թրօնշ, 31 Հոկտեմբեր 1932

Սիրելի Բալուեան,

Կը սիրեմ յուսալ թէ առողջ ես ու հանգիստ։

Թերեւս "աչքիդ զարկած" կ'ըլլայ նոր գրքիս "Յառաջ"ի մէջ որպէս թերթօնը տպուիլը։ Գրքով լոյս տեսնելուն, անմիջապէս կը ղրկեմ քեզի օրինակ մը։

Առ այժմ պիտի խնդրէի որ ձեռագիրներս ինծի վերադարձնէիր. անհրաժեշտ պէտք ունիմ։ (Բայց ոչ թէ ուրիշ հանդէսի կամ թերթի ղրկելու համար)։

Նորէն խօսք կու տամ անպատճառ աշխատակցիլ "Զուարթնոց"իդ եթէ վերահրատարակել սկսիս[37]։

Ընկերական ջերմ բարեւներով
Փայլակ Միքայէլեան

---

(1) *Զրլէժ*, Փարիզ, 1950, էջ 130–131։

(2) Օշական որ Միքայէլեանի արձակը կը գնահատէ *Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը* (1945) հատորի նօթերուն մէջ, վերապահ է Միքայէլեանի քերթուածներուն հանդէպ. «Ոչ ոք Փայլակ Միքայէլեանի ոտանաւորին մէջ պիտի գտնէ մեծ բանաստեղծ մը խոստացող նախանըշաններ։ Զսկսած՝ յոգնութիւն կայ իր քերթուածներուն մէջ. գանոնք տողը առաջին իսկ բառերուն յոգնած է կեանքէն։ Հրաշք մը պիտի միջամտէր որպէսզի այդ տղան իր շատ նրբացած ջիղերը փոխանակ դէպի վար երկարելու, ուժ նաբէր իր մէջէն՝ տանելու դէպի վեր։ Վճիռ մը չէ, որ կ'արձանագրեմ. կեանքը իր բաշխներ պատրաստ է հանելու մեր ամէն մէկ քայլին առջեւ։ Դժուար է Վարուժանի առաջին ոտանաւորներէն, ինչպէս Մեծարենցի առաջին փորձերէն գուշակել անոնց ապագայ մեծութիւնը», *Մայրիներու շուքին տակ*, Պէյրութ 1983, Օշականի "Մեր բանաստեղծութիւնը եւ մեր նորերը", ուրկէ կու գան մէջբերուած տողերը, տպուած է Սոփիայի *Մասիս տարեգիրքին* մէջ, 1934ին, գրուած կամ խօսուած պէտք է ըլլայ աւելի կանուխ քանի Օշական կը յղուի "Մենք"ի եւ գուցէ "Հայրենիք"ին մէջ տպուած քերթուածին եւ կը լռէ հատորներուն մասին։

(3) 'Յառաջ", 1931, Մայիս 15–24։

(4) Նարդունիի տուած հանգամանքն է Զափահաս Որբերու Միութեան "Երկունքին", տե՛ս. Ա. տարի, թիւ 3, Փարիզ, 1929, էջ 42–46։

(5) Նարդունի, Շուշանեան, Պէշիկթաշլեան, Միքայէլեան, Մելոյեան իրենց հէքեաթները, վիպակները, հրաշավէպերը, նոր վէպերը կը գրեն առոր ձգողութեան մէջ։ Ասոր ուսումնասիրութիւնը կատարած եմ ուրիշ տեղ։

(6) "Յառաջ", 1931, Յունիս 17։

(7) Պատմուածքը ձօնուած է "Հ.Զ."ին որ շատ հաւանաբար Հրաչ Զարդարեանն է։

(8) Նկատի ունի 1931ի Յունուարի թիւը։ "Զուարթնոց" սկսած է հրատարակուիլ Յունուար 1929ին։

(9) Հակառակ ձեռագիրներու առաքման՝ "Զուարթնոց"ի մէջ լոյս չէ տեսած, ոչ ամսագրային թիւերուն մէջ, ոչ ալ յետագայ երկու տարեգիրքերուն, 1937ի եւ 1944ի։ 1937ի տարեգիրքին մէջ, "Հայ մըշակոյթի կորուստները" բաժնին մէջ, Բալուեան կը գրէ մահագրութիւն մը (էջ 215), որուն մէջ Միքայէլեանի կենսագրութիւնը ամփոփելէ ետք կ'աւելցնէ. «Իրմէ ունինք բազմաթիւ թղթակցութիւններ, բոլորն ալ յոռետես տրամադրութիւններու տողեր։ Արդէն իր *Արեւ*, *Արեւը* հիւծախտաւորի մը օրագիրն է, ի՛ր իսկ կեանքը»։ Ընթերցողը կը նշմարէ որ Բալուեան իրեն հասած կամ իր մօտ մնացած ձեռագիրներու մասին չի խօսիր։ Արխիւին մէջ չենք հանդիպած նման էջերու։ Յայտնօրէն անոնց մէկ մասը տպուած է "Յառաջ"ի մէջ կամ վերադարձուած են հեղինակին։ Ամէն պարագայի՝ ոչ մէկ անտիպ գրութեան յետ-մահու հրատարակութիւն։

(10) Առաջին թիւը լոյս տեսած է 1931 Ապրիլ 20ին։ Այդ թուականին "Զուարթնոց"ը ընդհատում մը ունեցած է, Բ. տարուան մնացեալ երեք թիւերը լոյս պիտի տեսնեն, Յունիս, Օգոստոս եւ Հոկտեմբեր 1931ին։

(11) Այս գրութիւնը մեզի ծանօթ չէ, ըստ ամենայնի տպուած չի թուիր։

(12) Նկատի ունի *Եւա* (*արձակուրդի բացիկներ*), հատորը, որուն կողքը կը կրէ 1931 թուականը, իսկ ներսի էջը 1930, Գրատուն Հրանտ Սամուէլ։ Գրութեան աւարտումին թուականը 1930ի Յուլիսն է։ Բալուեան գրախօսութիւն մը ունի "Զուարթնոց"ի մէջ (Յունուար 1931) էջ 36։ Նշեմ որ *Եւա*ն արժանացած է երկրորդ հրատարակութեան մը, Էտվան, թիւ 26, Պէյրութ 1956։ Հրատարակիչը աւելցուցած է կենսագրական նշմար մը եւ Միքայէլեանի լուսանկարը։

(13) Միքայէլեանի ստորագրութիւնը կ'երեւի "Մենք"ի Ա. թիւի, անվերնագիր "հանգանակ"ին ներքեւ։ "Մենք"ի առաջին թիւին մէջ Փայլակ Միքայէլեան ստորագրած է "Սէր" խորագիրով քերթըւած մը, միակ մասնակցութիւնը պարբերականին։ Այս տեղեկութիւնը ի հարկէ շահեկան է անով որ կը լուսաբանէ Միքայէլեանի կապերը խումբին հետ։ Դիտել տամ որ այդ հանգանակի առաջին եւ աւելի ընդարձակ տարբերակի հրատարակութեան ներքեւ ("Յառաջ", 25 Յունուար 1931), կը գտնենք նաեւ Օհան Կարոյի, եւ Հրանտ Բալուեանի անունները, որոնք պարբերականի հրապարակումին մէջ չկան։

(14) Նկատի ունի Շաւարշ Միսաքեանը։

(15) Անտոնեանի Նուպարեան գրադարանի Արամ Անտոնեանն է, *Մեծ Ոճիրը*ի հեղինակը։

(16) Խնդրոյ առարկայ գրութիւնը լոյս տեսած է "Երկունք"ի մէջ, Բ. տարի, թիւ 18, Սեպտեմբեր եւ թիւ 19–20, Հոկտեմբեր–Նոյեմբեր, թիւ 21 Դեկտեմբեր 1930։

(17) Կ'ակնարկէ "Նամակ" հէքեաթին, տպուած "Գրական պարտէզ" բաժնին մէջ, տե՛ս. "Երկունք" Դեկտեմբեր 1929, թիւ 9, էջ 144։ Հէքեաթին սկիզբը կը գտնուին Նարդունիի ներածական քանի մը տողերը, որոնց հովանաւորողի շեշտը աննկատ չէ մնացած Միքայէլեանէն։ Նարդունի-Միքայէլեան կապերու քննութիւնը կարելի չէ կատարել հոս, քանի մեր տրամադրութեան տակ չունինք Նարդունիի նամակները։

(18) Ձեռագրին մէջ "չ"ջնջուած կ'երեւի, բայց անհրաժեշտ կը թուի։

(19) Ակնարկութիւն "Զոյգ մը կօշիկի պատմութիւնը" գրութեան, որ կը կրէ "Մանուկներու գիրքը" վերադիրը, "Յառաջ", 1931 Հոկտեմբեր 14–17։ Այս շարքին մաս կը կազմէ "Դրամները կը խօսին" գրութիւնը, "Յառաջ", 1932 Յունուար 10–14։

(20) "Հայրենիք"ի մէջ Միքայէլեան տպած է "Արեւին տակ" քերթուածը 1930 Յունիսին, որուն կ'ակնարկէ, եւ աւելի ուշ, 1933ի Սեպտեմբերին "Ղազարն ու իր էշը" պատմուածքը։

(21) Վաղինակ Մխսքեանը "Յառաջ"ի ծանօթ թղթակիցներէն էր։

(22) Ակնարկութիւն "Ամէն անգամ" քերթուածին ("Յառաջ", 1931 Նոյեմբեր 15)։

(23) Ըսել կ'ուզէ "բարձի թող"։

(24) Այս եւ բոլոր կողմնակի դիտողութիւնները լիովին հասկնալու համար անհրաժեշտ է գրութեան ընթերցումը, որուն նախատագիրը կը մնայ անյայտ։ Ինչպէս կը գրէր Միքայէլեան ատիկա *Եւա*յին պէս կիրքի պատմութիւն մըն էր, որ գուցէ բոլորովին "ուղղափառ" բնոյթ մը չունէր։ Ինչ-ինչ նշումներ ատիկա կը թելադրեն, բայց առեղծուածին վրայէն քօղը չեն վերցներ։

(25) Այս նախադասութեան կառոյցը խնդրական է, բնագիրը պահպանուած է եղածին պէս։

(26) Այս նախադասութեան մէջ բազմաթիւ "երէ"ներ կը կաղացնեն խօսքին ընթացքը, որ անթափանց չէ սակայն։

(27) Նամակը տարեթիւ չունի։ Յարգուարթեանի քերթուածներուն եղած ակնարկութիւնը թոյլ կու տայ զայն տեղաւորել Յունուար – Փետրուար ամիսներուն։ Բալուեան "Զուարթնոց"ի մէջ հրատարակած է Ս. Յ. Յարգուարթեանէն երեք քերթուածներ՝ "Վերյայտնութիւն", Ա. տարի, Հոկտեմբեր 1930, թիւ 10, էջ 429 եւ "Դատարկութիւն", Բ. տարի, Յունուար 1931, թիւ 1, էջ 7, "Անդրադարձում", նոյն, Օգոստոս 1931, էջ 62։ Յարգուարթեան Լիբանանի Պրումմանա գիւղէն քերթուածներ յղած է նաեւ "Հայրենիք" ամսագրին, 1931–1932 շրջանին։ Յարգուարթեանը կեղծանունն է Ս. Ապտալեանի, ապագայ Վ. Վահեանի, ըստ 1931 Ապրիլ 3ի նամակի մը։

(28) "Մեր Ուղի" երկօրեան, լոյս տեսած է Փարիզ, 1931 – 1932 թուականներուն։

(29) ԶՈՄ-ը Նարդունիի հիմնած Զափահաս Որբերու Միութիւնն է։

(30) Տե՛ս. նօթ 19։

(31) Կարելի չէ ստուգել թէ որոնք են այդ ձեռագիրները. "Յառաջ"ի մէջ լոյս տեսած են "Այլանդակ սափրիչը" պատմուածքը (1932 Մայիս 15–26), աւելի ուշ "Ջինամարդ"ը (1933 Դեկտ. 31), վերջապէս հատուածաբար "Երբ սով էր" (1935 Մարտ 24–27)։

(32) Այդ շրջանին "Հայրենիք" լոյս կ'ընծայէր *Բանկօօպը եւ Մամութի ոսկորներ* վէպը, արդէն քանի մը տարիէ ի վեր։

(33) Նկատի ունի Նախատակ Գրողներու շարքով լոյս տեսած Գեղամ Բարսեղեանի հատորը, Փարիզ, 1931ին։

(34) Նկատի ունի *Արեւ*, *արեւ* հատորը, լոյս տեսած նախ՝ "Յառաջ"ի մէջ իբրեւ թերթօն (1932 Սեպտեմբեր 17էն սկսեալ), ապա "Յառաջ" մատենաշարով, 1933ին։ Հատորը ձօնուած է Շ. Միսաքեանին եւ կը կրէ Մեծարենցի "Արեւին" քերթուածէն բնաբան մը։

(35) Հաւանաբար Միքայէլեան կարդացած է վէպին մէկ հատուածը "Մեծ հաւատաքննիչը", (թրգմ. Գ. Կիրակոսեան) տպուած "Անահիտ"ի մէջ, Ա. տարի, թիւ 3, 1929, էջ 29–42։

(36) Սթեֆան Յուայգ (1881–1942) աւստրիացի ծանօթ գրագէտն է, որուն երկերէն տպուած են ֆրանսահայ մամուլին մէջ. տե՛ս. "Տոլստոյի արուեստը", "Զուարթնոց", 1929, թիւ 1, էջ 22–28, կը հետեւի Բալուեանի մէկ նօթը Յուայգի մասին։ Միքայէլեան նկատի ունի Ֆրէօյտի մասին մենագրութիւնը։ "Յառաջ"ի մէջ լոյս տեսած է թարգմանութիւնը Յուայգի մէկ վէպին՝ 24 *ժամ կնոջ մը կեանքէն* (1932 Մարտ 22էն սկսեալ)։

(37) "Զուարթնոց"ի երկրորդ շրջանը կը սկսի 1937ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
MARDI
10 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.364 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21.364

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆ, Յունուար 9ի առաւօտուն նոյն վիճակին մէջ էր, բայց բժիշկները կը փորձէին վերջ տալ արուեստական մահաքունին եւ տեսնել հակազդեցութիւնները։ Ինչ որ ալ ըլլայ, եթէ նոյնիսկ ողջ մնայ, չի կրնար անշուշտ երկիրը վարել։ Ողջ մնալու պարագային ալ բժիշկներու կարծիքները կը տարբերին։ Ըստ ոմանց անդամալոյծ կրնայ մնալ, ըստ ուրիշներու՝ այլեւս չխօսիլ, վերջապէս ամէն բան անորոշ կը մնայ։

ՄԻԹԵՐԱՆԻ մահուան 10րդ տարելիցը բազմազան եւ բազմաթիւ արտայայտութիւններու առիթ տուաւ։ Թուականէն (2006, Յունուար 8) առաջ իսկ, ոչինչ պակսեցաւ՝ յօդուած, տեսակցութիւն, դատախօսութիւն, արարողութիւն, ուխտագնացութիւն եւ մանաւանդ անհամար հատորներ...։ Առանց չափազանցութեան, ով որ երկու բառ փոխանակած էր Նախագահին հետ, բան մը ունէր ըսելիք։ Յունուար 8ին, հազարաւորներ փութացած էին Ժառնաք, ուր ծնած եւ թաղուած է Ֆ. Միթերան։ Այցելուներուն առջեւ բաց էր նաեւ իր մանկութեան տունը։ Ուխտաւորներու առաջին կարգերը կը գրաւէին ընկերվարական պարագլուխները եւ Մազարին եւ Ժիլպէր Միթերան, նախագահին երկու զաւակներէն մէկը։ Տիկին Միթերան հիւրն էր նոյն օրը Միշէլ Տրիւքէրի, Մազարին՝ Ա. կայանի ժամը 20ի լրատուութեան։ Նոյն օրը, Ֆրանս 3ի Փոլէմիքի յայտագիրը իրեն նուիրուած էր, ինչպէս նաեւ Ռիփոսթի վիճարկումը։ Եւ պարզ է որ, մանաւանդ վիճարկումներու պարագային նոյն դէմքերը կը ներկայանան, գլխաւորաբար Ժագ Աթալի որ "Ֆրանսուա Միթերանն էր" խորագրուած իր հատորով բոլոր բեմերը կը գրաւէ։ Ժառնաքի գերեզմանատունը, կուսակցութեան "փիղ"երը կը շրջապատեն Մազարինը (որու նուիրուած ձախող ֆիլմերն ալ չպակսեցան), բայց այս վերջինը կը ճշդէ որ ոչ մէկուն կու տայ իր նախընտրութիւնը (Ֆապիուս, Հոլանտ)։ Իրիկուան ալ, մօտ երեսուն հազար հոգի այցելած են կուսակցութեան կեդրոնը, ռիւ տը Սոլֆերինօ։

ԻՐԱՔԻ ֆրանսացի պատանդը՝ Պերնար Փլանշ ազատ արձակուած է Յունուար 7ին, բայց այդ ազատագրման պայմանները բաւական պղտոր են եւ կը տարբերին ըստ աղբիւրներու։ Նոյն օրը ամերիկացի լրագրողուհի մը առեւանգուած է եւ իր թիկնապահն ալ սպաննուած է։ Այս վերջին պարագան բաւական խորհրդաւոր բնոյթ ունի եւ Յունուար 9ին ալ ծանօթ չէր թէ ո՛ր թերթին կ'աշխատակցի եւ ո՛վ են առեւանգողները։ Առեւանգումը տեղի ունեցած է Պեղտատի սիւննի թաղամասը, Անաս պին Մալիք մզկիթին մօտ։

ԹՌՉՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒՄԸ սկսած է տարածուիլ Թուրքիոյ մէջ եւ արեւելեան շրջանէն զատ երեք պարագաներ յայտնաբերուած են Անգարա եւ նոյնիսկ Պոլիս։ Ընդհանուր ձեւով, ցարդ 10 պարագաներ կան երկրին մէջ եւ բոլորն ալ հետեւանք են վարակուած հաւ ուտելուն, բայց եւ այնպէս Առողջապահական Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկած է, տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելու համար։ Ընդհանրապէս Մտահոգութիւնը կու գայ տարածումէն։ Սատկած հաւեր քննուած են Զոնկուլտաք (1200 քմ. հեռու վարակուած շրջանէն) եւ Եոզկաթ։ Իրանի իշխանութիւնները կոչ ըրած են Պարսիկներուն, որ խուսափին Թուրքիա երթալէ, նոյնը ըրած է Ռուսաստան։

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ, Լիպէրասիոնի Յունուար 7ի թիւին մէջ, հարցազրոյցով մը կը քննադատէ Շիրաքի Սամանոբեան մաղթանքներու կարգ մը յայտարարութիւնները, գտնելով որ ան "օրուան գաղափարները կը ժողվէ"։ Արդէն Սարքոզիի շրջանակէն զատ, Իւ. ԷՄ. Փէ.ի կարգ մը երեսփոխաններ ալ չեն "մարսած" շարք մը որոշումներ որոնք ձախին միայն կրնան հաճոյք պատճառել ինչպէս Փետր. 23ի օրէնքին 4րդ յօդուածին նոր շարադրութիւնը, մահապատիժի ջնջումին արձանագրութիւնը Սահմանադրութեան մէջ, ձեռնարկներու սակերուն ընդլայնումը Թէ. Վէ. Ա.ին ամբողջութեան վրայ՝ ընկերային ապահովութեան ֆինանսաւորման համար, թոշակաւոր ուսանողներու 30%ի մուտքի պարտադրութիւնը, եւլն., եւլն.։ Փաթրիք Տէվէճեան կը թուէ նախագահ Շիրաքի փոփոխական կարծիքները, ինչպէս նպաստաւոր դիրքը Թուրքիոյ անդամակցութեան նկատմամբ, ինք որ պաշտօններ դիզած է միաժամանակ, այսօր դէմ է, եւլն., եւլն.։ Տէվէճեան կ'որակէ նախագահը մէկ բառով, երբ կ'ըսէ "փլասթիքէ"։

ԱԼԻ ԱՂՃԱ, որ 1981 Մայիսին փորձած էր Պապը սպաննել եւ որ ներկայիս Թրքական բանտ մը կը գտնուի, ազատ պիտի արձակուի շաբթու վերջ։ Պապին դէմ մահափորձին ատեն, Ալի Աղճա 23 տարեկան էր, յետագային Յովհաննէս - Պօղոս Բ. իր ներումը շնորհած էր, բայց խորքին մէջ երբեք կարելի չէր եղած յստակ կերպով գիտնալ թէ որո՞ւ հաշւոյն այս Թուրքը այդ արարքը գործած էր։ Ըսուեցաւ թէ պուլկար գաղտնի սպասարկութեանց համար գործած էր, բայց չէր փաստուած։ Ինք ալ զանազան եւ հակասական տեղեկութիւններ տուած էր հարցաքննութիւններու ատեն։

ԴՈՒՇԱՆԲԷԻ (Տաճիկիստան) հաշմանդամ մանուկներու դպրոցի մը մէջ հրդեհ մը ծագած է Յունուար 7ին, որու հետեւանքով 13 երախաներ մեռած են։

ՆՈՐ-ՏԷԼՀԻԻ (Հնդկաստան) մէջ սաստիկ ցուրտին հետեւանքով 137 հոգի մեռած է։ Իշխանութիւնները երեք օրուան համար դպրոցները փակած են Յունուար 9էն սկսեալ։ 70 տարի է նման ցուրտ չէր եղած երկրին մէջ։

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ նախագահը՝ Շաւէզ, որ Լատին Ամերիկայի արմատական ձախին հերոսը կը նկատուի եւ ծանօթ է որպէս ընդդիմադիր մը աշխարհակալութեան եւ նոր ազատականութեան, կըրնայ նաեւ հակահրեայ ըլլալ, ինչ որ խորապէս մտահոգած է տեղւոյն հրեայ համայնքը։ Շաւէզ աշխարհի տէրերը կը նկատէ անոնք որոնք "Յիսուսը խաչը հանած են։ Եւ այդ փոքրամասնութիւնը տէր դարձած է աշխարհի հարստութիւններուն"։ Այս յայտարարութիւնները ըրած է Դեկտ. 24ին, բայց նախ անտեսուած են եւ յապաղումով մտահոգած։

ԷՐՊԻԼԻ (Իրաք) մէկ դատարանը երեսուն տարուան բանտարկութեան դատապարտած է ծագումով քիւրտ Աւստրիացի մը, այն ամբաստանութեամբ որ զրպարտած էր Մասուտ Պարզանին՝ իրաքեան Քիւրտիստանի նախագահը, համացանցի վրայ։ Ենթական՝ Քամալ Սայիտ Քատիր, 48 տարեկան, դասախօս է Վիէննայի համալսարանը, ձերբակալուած է

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ԵՐԹԱՅ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

Պապը պաշտօնապէս ընդունած է Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ա. Սեզէրի հրաւէրը և տեղեկացուցած թէ Անգարա եւ Պոլիս կ'այցելէ 2006 Նոյեմբերի վերջին օրերուն։ Պապը նախապէս ալ Պոլիս հրաւիրուած էր Յունաց Տիեզերական Պատրիարքին կողմէ ու այդ հրաւէրը քաղաքական միջադէպի մը պատճառ եղած էր Պատրիարքութեան ու Անգարայի միջեւ. Թուրք իշխանութիւնները խնդրոյ առարկայ ըրած էին Պապին անձին մէջ քաղաքական ու կրօնական առաջնորդի հանգամանքներուն առաջնային բնոյթը։

Բենեդիկտոս ԺԶ. տեղեկացուցած է թէ նախ Անգարա կ'այցելէ, ապա կ'անցնի Պոլիս, ներկայ գտնուելու Ս. Անդրէասի տօնին որ մեծաշուք տօնակատարութեամբ կը նշուի Յոյն Ուղղափառ Եկեղեցիին կողմէ։ Թրքական լրասփիւռներ կը նշեն թէ Պապը յոյն Պատրիարքին համար պիտի գործածէ "տիեզերական" տիտղոսը որուն ամէն առիթով Անգարա կ'առարկէ։

ԱՆԳԱՐԱ ԴԷՄ Է ԻՐԱՔԻ ՄԱՍՆԱՏՈՒՄԻՆ

Թուրքիոյ փոխ վարչապետ եւ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ հեռատեսիլի յայտագրի մը մասնակցած ու պատասխանած է յատկապէս Իրաքի ու Իրանի մասին հարցումներու։

Գլխաւոր բսուածը այն է որ Թուրքիա ամբողջ աշխարհի հետ կը ջանայ արգիլել Իրաքի մասնատումը. սակայն ներկայի զարգացումները, մանաւանդ Հիւսիսային Իրաքի քրտական դաշնակցային շրջանին քաղաքականապէս հզօրացումն ու Քէրքիւքը այդ շրջանին կապելու ջանքերը մասնատումի հեռանկար մը կը բանան։ Ա. Կիւլ համոզուած է որ երկրին մասնատումը, քրտական անկախ պետութեան մը կազմութիւնը, անբերեւակայելի հարցերու ծնունդ կու տայ շրջանին մէջ։ "Երբ տակաւին լուծում գտած չէ Պաղեստինեան-իսրայէլեան խնդիրը, Միջին Արեւելքը նման բնոյթի այլ հարցի չի կրնար հանդուրժել" ըսած է Թուրք նախարարը։

Ան պատասխանած է նաեւ Իրաքի մէջ զինուորական ներկայութիւն ունենալու մասին հարցումներու։ Անգարա այդ հարցը օրակարգի կրնայ բերել եթէ ԱՄՆ-ու ուժերը քաշուին եւ Ուաշինկթըն ապահովութեան մտահոգութեամբ օժանդակութիւն խնդրէ Թուրքիայէն։ Եթէ Իրաքի ընտրեալ իշխանութիւնն ալ նոյն դիմումը ընէ, իրենք կրնան ՕԹԱՆ-ի, եղած մեղադրանքներուն մասին։

Ապա խօսելով քրտական խնդրին մասին, Ա. Կիւլ ըսած է. "Մեր երկիրը տարբեր բնոյթի հարցեր ունի։ Մէկը քրտականն է. կան աշխարհավարութեան խնդիրը, ոչ-մահմետական փաքամասնութիւններուն խնդիրները. բոլորն ալ կը ջանանք լուծել զարգացնելով ժողովրդավարութեան չափանիշները։ ...Այս երկրին մէջ ամէնքը կրնան իրենց տարբերութիւնները արտայայտել. սակայն ատիկա պէտք է ըլլայ երկիրը հզօրացնելու ուղղութեամբ"։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Մշակոյթի նախարար Յովիկ Յովէեան Յունուար 4ին գայթակղութեան մը գըլխաւոր հերոսը ըլլալէ ետք յաջորդ օրը հրաժարած է իր պաշտօնէն։ Պատահարը սկիզբ առած է շատ հասարակ մահկանացուներու նման նախարարին բնակարանին ալ ելեկտրական հոսանքին խզումէն։ Յ. Յովէեան զաւկին ու քանի մը բարեկամներու հետ գացած է ելեկտրական ցանցի կեդրոնը, պարզելու խզումին պատճառները։ Հոն վէճ ունեցած է պաշտօնեաներու հետ, ապա նախարարին խմբակէն զէնք գործածուած է, պաշտօնեաներէն երկուքը իրենց գլուխէն վիրաւորուած ու հիւանդանոց փոխադրուած են։

"Օրինաց երկիր" կուսակցութիւնը որուն անդամ է նախարարը, խորհուրդի նիստ գումարած է, որմէ ետք յայտարարուած է Յ. Յովէեանի հրաժարականը։ Ինք յայտարարած է որ կը նախընտրէ պաշտօնէն հրաժարիլ, սխալ չահարկումներու տեղի չտալու եւ իր պատկանած կուսակցութեան չվնասելու նպատակով։ Ծանօթ է որ կուսակցութեան նախագահն է Ազգային Ժողովի Նախագահ Ա. Պաղտասարեան։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երուսաղէմի Պատրիարքը Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան նամակով մը դիմած է ԻՒՆԵՍՔՕ-ի ընդհանուր քարտուղարին, խոր մտահոգութիւն եւ ընդվզում արտայայտելու համար Նախիջեւանի մէջ հայկական խաչքարերու դէմ կիրարկուած ազրպէյճանական վերջին բարբարոսութեան։ Ինչպէս կը նշէ Յունուար 5 Թուակիր հաղորդագրութիւնը, Թորգոմ Արք. ըսած է թէ այդ խաչքարերը պատմական եւ կրօնական նշանակութեան տէր շիրմաքարեր են, նոյն ատեն ըլլալով հայ քրիստոնէական քանդակի արուեստին խիստ յատուկ նմոյշները։

Պատրիարքը կատարուածը որակած է "մշակութային ցեղասպանութիւն" եւ ԻՒՆԵՍՔՕ-էն պահանջած է կասեցնել Ազրպէյճանի պետ. իշխանութեան ենթակայ Նախիջեւանի երկրամասէն հայկական մշակութային ժառանգութիւնը ջնջելու արարքները։ Նաեւ կը թելադրէ ոճիրը միջազգային հանրային կարծիքին փոխանցել, որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին։

Թորգոմ Պատրիարք յոյս յայտնած է որ ԻՒՆԵՍՔՕ-ն ազդեցութիւն կը բանեցնէ Ազրպէյճանի իշխանութիւններուն վրայ, որպէսզի յարգեն իրենց տարածքին վրայի կրօնական եւ մշակութային յուշարձանները պահպանելու իրենց պարտաւորութիւնը։

ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ ՄԻԱՅՆ ՔՆԱՑՆՈՂ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ ՉԵՆ

Վերջին տարիներուն Հայկական հարցին առընչութեամբ Թուրքիոյ մէջ արձանագրուած զարգացումները երբեմն զարմացնող բնոյթով կը շարունակուին: Գլխաւորաբար լրատուիլները վայրը կ'ըլլան անոնց արձանագրութեան, ուղղակի դիմելով հանրային կարծիքին: Այս զարգացումները բնականաբար չեն պատկանիր պաշտօնական գաւին որ կը շարունակէ իրեն անվնաս միջինով մը հարցը փակելու զուր ճիգեր ընել: Օր մը մամուլը կ'արձագանգէ քաղաքական դէմքի մը խոստովանութեան մասին մէկ արտայայտութեան, յաջորդ օրը կ'որդեգրուի, կը յետաձգուի 1915ը նիւթ առած համաժողով մը: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս Թուրքիա մէկ կողմէն կը ջանայ Եւրոպային դպրոցին արժանի աշակերտի վարքով յայտնուիլ, միւս կողմէ գրողի, դասախօսի, լրագրողի ուղղուած ամբաստանութիւնները իրարու կը յաջորդեն. "Թրքութիւնը հրապարակաւ անարգած"ի պիտակով ամէն մէկը դատարան կը կանչուի, կը պախարակուի, լրատուիլներու թեր ու դէմ կարծիքներու թիրախ դառնալով:

1915ի իրականութիւնները մէկ-մէկ հանրային կարծիքին բերող յաջորդական հրապարակումներուն ներկայի հանդըրւանը կը կազմեն բռնի իսլամացուած, թրքացուած հայ որբերու, որբուհիներու պատումները: Անոնք - ջախջախիչ մեծամասնութեամբ որբուհիներ - ներկայի Այլիներու, Մէհմէտներու, Այշէներու մեծ մայրերը, հանիներն են որոնք լռութեամբ տարած են ցեղասպանութեան մը ամէնէն ծանրակշիռ բաժինը. բայց անոնց լռութիւնը, այսօր, երբ այլեւս իրենք ներկայ չեն, իր վրէժը կը լուծէ, նախ պատասխանատուներուն, ապա ամբողջ աշխարհին ապացուցելու համար 90 տարի բռնաբարուած իրականութենէն կարեւոր դրուագ մը:

Դրուագը կարեւոր է նաեւ եւ յատկապէս այն առումով որ հատ ու կենտ պարագաներու սահմանը արդէն լայնօրէն զանցած է, ուրացումին դէմ անառարկելի պատուար հանդիսանալով: Նոյնիսկ, ոչ թէ շատ մօտաւոր, այլ հեռաւոր հաշիւներով թղթածրարին պարունակութիւնը սարսափեցնող չափերու կը հասնի, դատելով Ջուրին վրայ յայտնուած մասէն: Ըսուածէն գաղափար մը ունենալու համար կը բաւէ բանալ Պոլսոյ խումբ մը հայ երիտասարդներու "Հայթերթ" կայքէջը, տեսնելու թէ քանի՛ Այլիներ, Մուսթաֆաներ իրենց հայ հարազատները կը փնտռեն, Տէրսիմի, Տիյարպէքիրի, այլ վայրերու անհամար շրջաններէն հարցումներ կը տեղան իրենց գիւղին, գաւառին աւերուած, կամ մզկիթի վերածուած հայկական եկեղեցիին մասին տեղեկութիւն խնդրելով: Աղաւաղուած, լռութեան պարտադրուած անցեալ մը ճանչնալու, իրականութեան տեղեկանալու զարմանալի մարմաջ մը կայ կայքին ուղղուած նամակներուն մէջ որոնց մանրամասն դասաւորումը, վերլուծումը Թուրքիոյ ներկայի իրականութենէն շշմեցնող պատկեր մը տալու ամէն յատկանիշ ունի: Նոյնիսկ եթէ մտածուի որ սադրանքի, յետին այլ նպատակներու հաշւով գրուածներ կան այդ նամակներուն մէջ, երեւոյթին ցնցող բնոյթէն դրեթէ բան չի փոխուիր:

* * *

Հայ որբերու թրքացած, իսլամացած զանգուածին մասին նորագոյն էջը ծաւալուն յօդուած մըն է, տեղ գտած Պոլսոյ "Աքսիոն", թերթին (Դեկտ. 26) մէջ, ստորագրուած՝ Իրհան Պաշեուրթ: Խորագիրով իսկ կ'ըսէ. "1915ի հայկական տեղահանութեան տարիներէ ի վեր մութին մէջ մնացած մէկ երեսը եւս կը յայտնըւի":

"Հայ որդեգիրներ" ընդհանուր պիտակին տակ յօդուածագիրը կը խմբէ տեղահանութեան ընթացքին որբացածները, բռնի իրենց ծնողքէն խլուածները եւ տարագրութեան մեկնելէ առաջ իրենց ծնողքին կողմէ իսլամ դրացիներու, ծանօթներու պահ տրուածները: Ապա անդրադառնալով տարագրուածներու, զոհերու թիւին մասին հայկական եւ թրքական տուեալներուն, ան կ'ըսէ. "անոնցմէ ո՛ր մէկն ալ ընդունելի նկատուի, չի կրնար անտեսել տալ ողբերգութիւնը, զոր ապրած են իրենց բնակավայրէն բռնի պոկուած մարդիկը: Իսկ տարագրութեան արդարացումը չի նշանակեր թէ Հայերը չեն տառապած":

Նիւթին մուտքի մասը կը կազմեն հայ մեծ մայրիկներու երկու պատմութիւններ. մէկը Ֆ. Չէթինի "Մեծ մայրիկս" ծանօթ հատորն է, միւսը Իրֆան Փալալըի "Տարագրութեան երախաները. մեծ մայրս Հայ է եղեր" յուշագրութիւնը: Երկու հեղինակներէն ոչ մէկը արհեստով գրող է. Չէթին իրաւաբան է, Փալալը ուղեղի վիրաբոյժ. Երկուքն ալ յապաղումով տեղեկացած է թէ իրենց մօրենական մեծ մայրերը Հայ եղած են. անոնց վկայութիւններուն ունկնդիր եղած են երկուքն ալ: Ինչպէս կ'ըսէ Պաշեուրթ, "Հակառակ Թուրքիոյ մէջ մեծ թիւով հայ որդեգիրի գոյութիւնը ծանօթ ըլլալուն, այս վերջիններուն կողմէ անձամբ գրի առնուած հրատարակուած յուշագրութիւն, կամ կենսագրական հատոր չկայ: Չէթին եւ Փալալը գաղտնի պահուած այս իրականութիւնը հատորի վերածած առաջին թոռնիկներն են. գոնէ մինչեւ այսօր":

Չէթինի գրի առած պատումը ամփոփելէ ետք ան կ'անդրադառնայ երկրորդ հատորին. Փալալըի մեծ մայրը "Ֆաթմա Նէնէ"ն է. ութ տարեկանին, կամ աւելի կանուխ որդեգիր տրուած է: Ան ո՛չ իր բուն անունը, ո՛չ գիւղը, ոչ ալ ընտանեկան անունը կը յիշէ: Կամ, թոռանը գրածին պէս՝ "Ոչ մէկը կ'ուզէ յիշել": Գիւղէն կը մեկնին 80 հոգինոց խումբով մը. ճամբան յարձակումի կ'ենթարկուին. այրերը կը սպաննուին. ականատես կ'ըլլայ հօրը գլխատումին: Ներառեալ մայրը, 15 կին "հաւանօրէն" կը բռնաբարուին: Այդ միջոցին չորս ձիաւոր սպայ կը միջամտեն, կիներն ու երախաները կը փրկեն:

Տաժանելի ճամբորդութենէ մը ետք երախաները Ուրֆայի մէկ եկեղեցին կը տարուին. 300ի շուրջ է ընդհանուրին թիւը: Բոլորն ալ որպէս որդեգիր, կամ աղախին կը տրուին Ուրֆայի Թուրք, քիւրտ, արաբ ընտանիքներու: Փալալըին մեծ մայրը բաժին կ'իյնայ Հաճը Օրհանին ընտանիքին որ քաղաքին երեւելիներէն է: 12 տարեկանին կ'ամուսնացնեն իրենց կրտսեր զաւկին հետ որ 40 տարեկան այրի մըն է: Երկու զաւակ կ'ունենան: Մեծ մայրիկը 19 տարեկան է երբ ամուսինը կը մեռնի: Զինքը տունէն կը վտարեն, պահելով զաւակները: Երկրորդ անյաջող ամուսնութենէ մը ետք երբ նոյն տունը կը վերադառնայ, տղան մեծցած է, իսկ աղջիկը, կ'ըսեն թէ մահացած է: Բաւական ժամանակ ետք կը տեղեկանայ որ զայն որդեգիր տուած են ու կը յաջողի հետքը գտնել:

"Ֆաթմա Նէնէ"ին Հաճը Օրհանին ընտանիքին մէջ երկրորդ ամուսնութիւն մը կնքել կու տան. ընտանիքին անդրանիկ զաւակը Դամասկոսի 20 տարուան բանտարկութենէն երբ կը վերադառնայ, յարմար կը դատուի որ մեռած եղբօրը այրիին հետ ամուսնանայ: "Ֆաթմա Նէնէ"ն երեք զաւակ ալ այս ամուսնութենէն կ'ունենայ: Կարճ ատեն ետք, երեսուն տարեկանին կրկին կ'այրիանայ: Դպրոցի մը մէջ տնտեսուհի կ'ըլլայ, ապրուստը ապահովելու համար: Շնորհիւ ատոր զաւակները դպրոց կը յաճախեն, երկուքը ուսուցիչ կ'ըլլան:

Պաշեուրթ կը գրէ թէ վարչապետատարանի օսմանեան դիւաններուն մէջ "գաղտնի" հեռագիրներ պահուած են որոնք կը հաստատեն թէ հայ որբերը բարեկեցիկ ընտանիքներու որդեգիր տրուած են եւ նոյնիսկ այդ կիրարկումը պետական քաղաքականութեան բնոյթ ունեցած է:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

(Շար. 1)

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ

ԱՐԵԱՆ ԳԵՐՃՆՇՈՒՄ - ԾԱՅՐԱՅԵՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՆՈՂ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՓՈՐՁԱՆՔԸ

Թերաճ երկիրներու հազուադէպ երեւոյթը՝ երակային գերճնշումը, արեւմըտեան երկիրներու ամենամտահոգիչ եւ ամենայաճախադէպ հիւանդութիւններէն մէկն է: Շաքարախտի եւ գերծանրութեան նման արեան գերճնշումն ալ ճարտարարուեստականացած ընկերութեանց մէջ վտանգաւոր չէշտով սովորական դարձած է: Իր թաքուն բնոյթով, սրտաերակային եւ ուղեղային հիւանդութեանց մէջ ունեցած կարեւոր պատասխանատուութեամբ եւ իր յաճախադէպ հանգամանքով, հանրային առողջութեան համար լուրջ սպառնալիք մը եղած է:

Ի՞նչ է երակային գերճնշումը, ի՞նչպէս կը մեկնաբանուի

Երակային գերճնշումը, արեան երակներու մաշկին վրայ ի գործ դրուած արտասովոր ճնշումն է որ, ինչպէս ծանօթ է ամէնուն, ունի երկու բաղադրիչներ: Երբ ճնշումը աղերս ունի սրտի կծկումին հետ, ան կը կոչուի "սիսթոլիք" (կծկումային), իսկ երբ այս մէկը կը համապատասխանէ սրտին թուլացման շրջանին, ան կը կոչուի "տիասթոլիք" (թուլացման): Հանրութեան մէջ տարածուած է թանսիոնի մեծ ու փոքր ցուցանիշներու գործածութիւնը: Այսպէս, կ'ըսենք օրինակ՝ "մեծ թանսիոնս 13 է, պզտիկը՝ 7", ինչ որ բժշկական վերոյիշեալ եզրերով կը թարգմանուի սիսթոլիքը՝ 13, տիասթոլիքը՝ 7: Ընդհանուր առմամբ գերճնշումի պարագայ գոյութիւն ունի երբ երկու ցուցանիշները օրուան մէջ կը գերազանցեն 16ով 9 արժէքները: Բժիշկներու մեծամասնութիւնը գերճնշումը կը դասաւորէ հետեւեալ սահմաններով.

– թեթեւ գերճնշման պարագայ գոյութիւն ունի երբ տիասթոլիք ցուցանիշը (փոքր թանսիոնը) 9էն 10,4ի միջեւ կը գտնուի,

– միջակ գերճնշման պարագայ գոյութիւն ունի երբ տիասթոլիք ցուցանիշը 10,5էն 11,4ի միջեւ կը տարբերի,

– ծանր գերճնշման պարագայի դէմ յանդիման ենք, երբ տիասթոլիք ցուցանիշը 11,5էն վեր է:

Պէտք է յիշեցնել որ երակային ճնշումը կը չափուի օրուան նոյն ժամուն, ենթական 5-10 վայրկեաննոց հանգիստի ենթարկելէ յետոյ: Տունը գործածուած գործիքներու ճշգրտութեան նկատմամբ զգոյշ ըլլալ պէտք է:

Գերճնշման պատճառները

Ըստ բժշկական ընդհանրացած հաստատումներու, գերճնշման գլխաւոր պատճառները հետեւեալներն են.

– երկար տարիներու ընթացքին կարեւոր քանակութեամբ ոգելից ըմպելիի սպառում,

– սննդառութեան մէջ առատ աղի գործածութիւն,

– գերծանրութեան որոշ տեսակները,

– մարմնամարզի եւ ընդհանուր առմամբ շարժումի պակաս,

– ուղեղային յարատեւ եւ տարապայման գործունէութիւն,

– կարգ մը պարագաներու մէջ ծխախոտի առատ գործածութիւն,

– որոշ հիւանդութիւններ (ինչպէս երիկամնային անբաւարարութիւն, գեղձային ախտեր),

– եւ վերջապէս որոշ դեղերու երկրորդական ազդեցութիւնները, ինչպէս որոշ հակաբորբոքիչներ եւ կարգ մը էսթրոժէններ:

Դարմանումը

Մինչեւ վերջին տարիները, սովորութիւն դարձած էր, նոյնիսկ թեթեւ գերճնշման պարագաներուն, դեղով դարմանում կիրարկել: Ներկայիս, գերճնշման թեթեւ եւ միջակ պարագաներուն (տիասթոլիք ցուցանիշը 11էն վար), կը յանձնարարուի առանց դեղի դարմանում, յարգելով անշուշտ առողջապահական հետեւեալ պայմանները.

– կանոնաւոր կենցաղակերպ որդեգրել. գիշերը բաւարար չափով հանգչիլ, չափազանցուած ճիգերէ հեռու մնալ, թեթեւ մարմնամարզով գոհանալ,

– մարմինը թուլացնող եւ հանդարտեցնող մարզանքի հետեւիլ,

– Ջանալ նիհարնալ (գերծանր անձերու համար), յարգելով հաւասարակշռըւած սննդառութիւնը,

– նուազ աղի ուտել,

– կանանց համար, կարելի չափով կանխել "դեղահատ"ի գործածութիւնը, նաեւ էսթրոժէն պարունակող դեղերը,

– լաւ դարմանուիլ հետեւեալ ախտերէն տառապելու պարագային.

շաքարախտ, երիկամատապ (նէֆրիթ), յօդատապ, ճարպեղէնի առատ սպառումին պատճառած ախտերը:

Գերճնշումը վտանգաւո՞ր է

Յստակ է որ եթէ արեան ճնշումը երկար ժամանակ շատ բարձր մակարդակով շարունակուի, կեանքի դէմ լուրջ սպառնալիք խնդրոյ նիւթ է, որովհետեւ սրտերակային եւ երիկամնային վտանգները կը բազմապատկուին: Հիւանդը յաճախ չանդրադառնար իր կացութեան լրջութեան, բացի երբ զօրաւոր ախտանշաններ, ինչպէս՝ գլխու զօրաւոր ցաւ, տեսողութեան խանգարում, ջղագրգիռ վիճակ եւլն. ի յայտ կու գան, հիւանդը պարտադրելով բժիշկի դիմելու: Այսուհանդերձ գերճնշումէ տառապող հիւանդներու երեսուն առ հարիւրին մօտ բարձր ճնշումը ինքնիրեն կրնայ բնականոնի իջնել, ուղիղ կենցաղակերպի մը լուրջ հետեւողականութեամբ: Միւս կողմէ, լաւ չխնամուած թեթեւ գերճնշման պարագաներուն ծանր բնոյթ ստանալու հաւանականութիւնը քսան առ հարիւր կը կարծուի:

Դեղերու գործածութիւնը

Գործնական տեսանկիւնէն դիտուած՝ 9էն վար տիասթոլիքի ցուցանիշով թեթեւ գերճնշման երեւոյթները, ինչպէս վերեւ յիշուեցաւ, դեղերու գործածութեան չեն կարօտիր: Առանց քիմիական բաղադրութեանց մանրամասնութեան մտնելու, ըսենք թէ միջակ եւ ծանր գերճնշման պարագաներու դէմ ազդեցիկ դեղեր գոյութիւն ունին, այսուհանդերձ պէտք է յիշեցնել թէ.

– այս դեղերը, թէպէտ կը պակսեցնեն տիասթոլիք ցուցանիշը զգալիօրէն, բայց եւ այնպէս գերճնշման հիմնական պատճառները երբեք չեն անհետացներ,

– այս դեղերու մեծամասնութիւնը լուրջ երկրորդական ազդեցութիւններ ունի, ինչպէս տրամադրութեան լուրջ վատթարացում, մղձաւանջ, անքնութիւն, աղիքի խանգարումներ, յոգնածութիւն, մանաւանդ այր մարդոց համար սեռային կարողութեան կորուստ, յիշողութեան տկարացում եւլն.:

Բացայայտ իրողութիւն է որ իւրաքանչիւր անհատ այս հիւանդութեան հաւասար աստիճանով հակամէտ չէ: Սըրտին երակներուն տարիներու ընթացքին իրենց առաձգականութիւնը կորսնցնելու պատճառ, տարիքը վտանգի գլխաւոր բնորոշիչ ազդակը կ'ըլլայ: Այս ուղղութեամբ ըստ վիճակագրական տուեալներու՝ գերճնշումի երեւոյթը 20-29 տարեկան անձերու հազիւ 1%ը կը ներկայացնէ, մինչդեռ ան 20%ի կը բարձրանայ 60-69 տարեկան անձերու մօտ. իսկ ութսունը անց մարդոց մօտ 50%ի:

Պատրաստեց՝ Ս. ՇԷՐԻՖ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՇԵՂԵԼ ԵՐԿՆԱՔԱՐ ՄԸ

Անջրպետի հետազօտողները նկատած են որ Ափոֆիս անուանուած երկնաքար մը որոշ վտանգ կը ներկայացնէ երկրագունդին համար: Անոր տրուած է եգիպտական քանդիչ չաստուածին անունը. ունի 200 մեթրի չափ երկարութիւն: Գիտնականները հիմակուընէ սկսած են միջոցներ մտածել անոր եւ երկրագունդին բախումի հաւանականութեան արգելք ըլլալու համար: Նման փոքր հաւանականութիւն մը խնդրոյ առարկայ կրնայ ըլլալ 2029ին երբ երկնաքարը երկրագունդին շատ մօտէն պիտի անցնի:

Տիեզերական հետազօտութեան ամերիկեան կեդրոնին՝ ՆԱՍԱ-յի գիտնականները կը մտածեն անջրպետային հըսկայական մեքենայ մը շինել, զայն արձակել դէպի երկնաքարը, որուն հետ բախումը խորտակէ քարի այդ զանգուածը, աւելի փոքր ու նուազ վտանգաւոր կտորներու բաժնէ: Որովհետեւ նշուած չափով, համեմատաբար երկնաքար մը անգամ երկրագունդին բախելու պարագային, կրնայ փոքր երկիր մը քարտէսէն ջնջելու չափ աւեր պատճառել:

Անշուշտ գործողութիւնը ըսուածին չափ պարզ չէ. երկնաքարը երկնային մարմին մըն է որ յարատեւօրէն կը փոփոխէ իր դիմած ուղղութիւնը: Այնպէս որ անոր վտանգը չէզոքացնելու կոչուած մեքենան պէտք է այդ փոփոխութիւնները նկատելու եւ հետեւելու ճկունութիւնը ունենայ:

Գիտնականները հաշուած են որ շինուելիք տիեզերական մեքենան եթէ 20 թոննոց բան մը ըլլայ, կրնայ 200 մեթրնոց երկնաքար մը շեղել իր ծիրէն տարուան մը ընթացքին: Սակայն պայման է որ գիտական աշխարհը առնուազն 20 տարի առաջ տեղեակ ըլլայ սպառնացող վտանգին, ատենին կարենալ պատրաստելու եւ արձակելու համար յատուկ մեքենան:

2029ին սպասուած երկնաքարը կը նախատեսուի որ երկրագունդին 30 հազար քմ. մօտէն պիտի անցնի. աւելի մեծ է վտանգը 2036ին համար: Թէեւ այս վերջինն ալ կը ներկայանայ 5560էն մէկ համեմատութեամբ: Նիւթը տիեզերական աղէտ մը, աշխարհի կործանումի հեռանկարէն աւելի երեւակայութիւնները խթանող տուեալ կը թուի: Արդէն գիտնականները կը վստահեցնեն թէ խուճապի պատճառ չկայ ու թէ՛ ժամանակը, թէ՛ մարդկութեան ունեցած գիտութի՛ւնը բաւարար են երկնաքարին ու երկրագունդին մահացու համբոյրը վրիպեցնելու:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ "Նիկոլ Դուման" ակումբին մէջ, Դեկտեմբեր 18ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Նիկոլ Դուման կոմիտէին, տեղի ունեցած է Նիկոլ Դումանի կիսանդրիին բացումը: Առաջին խօսք առնողը եղած է Ն. Դուման կոմիտէի անդամ Հուրի Զաքարեան, որ ողջունելէ ետք ներկաները, շնորհակալութիւն յայտնած է քանդակագործ Գէորգ Գէորգեանին, որուն տքնաջան աշխատանքին ու մտքին արդասիքը եղած է այդ քանդակը: Ապա, ան նշած է Նիկոլ Դումանի նկարագիրը եւ վաստակը: Այս առթիւ, սրտի իր խօսքը փոխանցած է շրջանի հոգեւոր հովիւը Սեւակ Քհնյ. Վասիլեան: Օրուան բանախօսը՝ Կարօ Յովհաննէսեան, որ նշած է թէ կիսանդրիին բացման արարողութիւնը պարզ զուգադիպութիւն մը չէ, քանի հարիւրամեակն է Անդրկովկասի զանազան քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած հայ-թաթարական կռիւներուն, որոնց մէջ Նիկոլ Դումանի մասնակցութիւնը շատ մեծ եղած է: Հանդիսութեան աւարտին, տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ "Յակոբ Տէր Մելքոնեան" սրահին մէջ, Դեկտ. 20ին, տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 115ամեակը, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Զօհրապ Ղազարեան, որ անդրադարձած է ժողովուրդներու պատմութեան մէջ արձանագրուած յատկանշական թուականներու ունեցած կշիռին եւ նշած որ Հայոց պատմութիւնը տարբեր կ'ըլլար եթէ 1890ին ծնունդ չառնէր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Հանդիսութեան առաջին բանախօսը եղած է Յակոբ Հաւաթեան, որ շեշտած է.- «Մենք անկեղծ զինուոր ենք կ'ըսէ, ու իբրեւ այդպիսին կը գործէ Դաշնակցութիւնը»: Երկրորդ բանախօսը եղած է Հայաստանի Ազգային Ժողովի Հ.Յ.Դ. խմբակցութեան նախագահ Լեւոն Մկրտչեան, որ լուսարձակի տակ առած է Հ.Յ.Դ.-եան գործունէութիւնն ու դերակատարութիւնը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան Համալսարանի "Ասէմպլի Հոլ"ի մէջ, Նոյ. 25ին, նուագահանդէս մը տեղի ունեցած է տոքթ. Անդրանիկ Մուրատեանի յիշատակին, կազմակերպութեամբ մերձաւոր արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու միութեան եւ հայ աւետարանական երիտասարդաց միութեան, հովանաւորութեամբ Մշակոյթի նախարար տոքթ. Թարէք Մթրի: Օրուան մենակատարն էր դաշնակահարուհի Մաթիլտ Սանտրա Զոլաքեան: Բացման խօսքը արտասանած է Հրայր Ճէպէճեան, որ կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ ողջունելէ ետք ներկաները, թուած է տոքթ. Մանուկեանի հարուստ կեանքին նշանակալից հանգրուանները, որոնք զինք դարձուցած էն սիրուած ազգայինը, յարգուած երեսփոխանը, հանրածանօթ բժիշկը եւ մշակոյթի ու արուեստի սիրահարը: Ապա, դաշնակահարուհին ներկայացուցած է հետաքրքրական յայտագիր մը, կազմուած Պէթհովընի, Պրահմսի, Ռախմանինոֆի, Լիսթի, Բաբաջանեանի, Ա. Յարութիւնեանի գործերով:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Լեւոն եւ Սոփիա Յակոբեան գոլէժին մէջ ԶՈՄ-ի եւ ԼԵՄ-ի 40 անդամներ, Դեկտեմբեր 20ին, իրենց երդումը կատարած են եւ միացած Հ.Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն, կնքահայրութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի:

⁂

ՀԱԼԷՊԻ "Կրթասիրաց" Մշակութային միութեան "Զ. Գաբրիէլեան" սրահին մէջ, Դեկտ. 10ին տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 115ամեակը: Հանդիսութիւնը բացուած է Սուրիոյ եւ Հայաստանի փառերգներով, զորս կատարած է Համազգայինի "Զուարթնոց" երգչախումբը ղեկավարութեամբ Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցի շրջանաւարտ հալէպահայ Արթուն Քալէմքերեանի: Բացման խօսքը արտասանած է (արաբերէն) տոքթ. Աբրահայ Եագուպեան, որ անդրադարձած է Հ.Յ. Դաշնակցութեան 115 ամեայ պայքարին: Հայերէն արտայայտուած է Գէորգ Գարակաւուրեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է տոքթ. Յովհաննէս Թասլաքեան, որ ծանրացած է Դաշնակցութեան կազմակերպչական եւ գաղափարական աւանդներուն վրայ: Հանդիսութեան աւարտին խօսք առած է Բերիոյ Թեմի Հայոց առաջնորդ Շահան Եպսկ. Սարգիսեան: Փակումը կատարուած է Հ.Յ.Դ. քայլերգով:

⁂

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ, ապա յարակից սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 24ին, տօնուած են կրկնակ տարեդարձներ՝ Լուսաւորիչ դպրաց դասի երգչախումբի 75ամեակը եւ Ժիլպէր Բարունակեանի ծառայութեան 50ամեակը: Նախ, եկեղեցւոյ մէջ, կատարուած է "Լոյս զուարթ"ի արարողութիւն նախագահութեամբ Մեսրոպ պատրիարքի, որմէ ետք "Կենդանարար" շարականի երգեցողութեամբ հանդէս բերուած է Ժիլպէր Բարունակեանի 50ամեայ ծառայութեան առթիւ, պատրիարքին օրհնութեան գիրը, որ կարդացուած է Զաքէոս Արք. Օհանեանի կողմէ: Արարողութեանց աւարտին, ներկաները առաջնորդուած են եկեղեցւոյ դահլիճը, ուր զուարթ հանդիսութիւն մը կազմակերպուած էր այս կրկնակ տարեդարձներու առթիւ: Բացման խօսքը արտասանած է Պէյօղլուի եկեղեցւոյ դիւանապետը՝ Վաղարշակ Զիլճեան, որ շնորհաւորութիւններէ ետք, իր գնահատութիւնը յայտնած է Ժ. Բարունակեանի տասնամեակներու ծառայութեան համար եկեղեցիին: Անդրադարձած է Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 75 ամեայ գոյութեան ու գնահատութիւնը յայտնած վարիչ-ուսուցիչ Յակոբ Մամիկոնեանի տարած ջանքերուն: Երկրորդ խօսք առնողը եղած է երգչախումբի տնօրէն խորհուրդի ատենապետ՝ Յակոբ Սարաֆեան, որ Երուանդ Գովանի հետ միասին յուշամատեան՛ի հրատարակութիւնը իրագործուած է: Արտայայտուած է նաեւ Լուսաւորիչ երգչախումբի երիցագոյն անդամ Եդուարդ Գովան, որ յայտնած է թէ իր սերունդէն, երգչախումբի անդամակցող ընկերներէն միայն 20 հոգի կեանքի մէջ են տակաւին: Խօսք առած է նաեւ տոքթ. Վարդ Շիկահեր, որպէս որդին Լուսաւորիչ երգչախումբի հիմնադիր եւ դպրապետ Թովմա Քհնյ. Շիկահերի: Վերջաւորութեան խօսք առած է մեծարեալը Ժիլպէր Բարունակեան որ շնորհակալութիւն յայտնած է պատրիարքին գըլխաւորութեամբ բոլոր անոնց որոնք իրեն շնորհած են այս գեղեցիկ հանդիսութիւնը: Աւարտին ճոխ ընդունելութիւն մը սարքուած է Պէյօղլուի Թաղային խորհուրդին կողմէ:

⁂

ՖԵՐԻԳԻՒՂԻ "Նազար Շիրինօղլու" սրահին մէջ, Դեկտ. 27ին, ամանորի առիթով, թաղին աղքատներուն համար ճաշ մը տեղի ունեցած է: Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած է եւ 150 հոգի ալ ստիպուած եղած են ետ դառնալ: Ներկայ եղած է Մեսրոպ պատրիարք, որ հաւաքոյթի ընթացքին իր խօսքը ուղղած է ներկաներուն, իր ուրախութիւնը յայտնած մէկտեղումին առթիւ եւ շնորհակալութիւն յայտնած տիկնանց յանձնախումբին ու թաղային խորհուրդին: Իր մեկնումէն ետք, ներկաները շարունակած են զուարճանալ, բայց դժգոհութիւններ ալ ծագած են, որովհետեւ 150 հոգի ստիպուած եղած են ետ վերադառնալ:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Ո՛վ գիտէ որքա՞ն պիտի ըլլան իր հօրը ազգականները որ այդ հեռաւոր, լուսաւոր տարիներուն ճանչցան զինքը: Երուանդ կը սկսի մտածել տղայութեան շըրջանին եւ ասիկա զինքը կը տկարացնէ եւ երկմիտ կը դարձնէ: Բայց միանգամայն ուրախութեան ի՜նչքան յիշատակներ կը ծաղկին, որքան հին խաղաղութիւն կը վերադառնայ: Եւ լեցնէ հըսկայական պարապ մը որուն գոյութեան միայն հիմա կ'անդրադառնայ:

Երուանդ, 1915ին, կը մտնէ իր յիսուներորդ տարուան մէջ: Կեանքէն գոհ է բայց մինակ է: Յիշատակները մակերես կ'ելլեն, սմսեղուկ, պատահական կերպով, եւ կը խռեն իր միտքին, առանց հաճելի, սահուն, մէկ հիւանդի այցելութենէն միւսին միջեւ, մէկ գործողութենէն միւսը: "Այլեւս Իտալիոյ քաղաքացի եմ, կայսրութեան մէջ չեն կրնար ինծի դպչիլ" կը մտածէ, եւ "ինչո՞ւ տուն մը չգնեմ հոն Ագարակին մօտ, Չըվէժներուն քովը»:

Անսահման խաղաղութեան մէջ է այս շրջանին եւ ամէն ինչ իրեն կարելի կը թուի. որ կինը կ'ընդունի հոն երթալ իրեն հետ երբ ծերանան... որ տղաքը կը սորվին հին լեզուն... որ կրկին Հայ ազգային երկիր մը գոյութիւն կ'ունենայ... "Թերեւս" կը խորհի Երուանդ ինք իրեն, "ճիշդ ու ճիշդ այս պատերազմը ըլլայ առիթը եւ միջոցը: Հաւանաբար յաղթեն Գերմանացիները, եւ Հայերը որ ուժգին կերպով կը պայքարին թէ՛ ճակատին վըրայ եւ թէ՛ խորհրդարանին մէջ, զօրավիգ ըլլալով կառավարութեան: Մերինները Իթթիհատականներուն հետ ըրին յեղափոխութիւնը, եւ Էնվէր անձնապէս շնորհակալութիւն յայտնեց Պատրիարքին հայ ազգին հաւատարմութեան համար... եւ յետոյ, Թալաաթ, թավլի կը խաղայ Զօհրապին հետ...,,:

Իրեն բարեկամ բժիշկ մը, որ իր մօրը՝ Իսկուհիին կողմէ զարմիկ կ'ըլլայ, Արամ Գարտաշեան, 1915ի տարեցոյց մը ղըրկած է Պոլիսէն, եւ շատ լաւատես նամակով մը կը պատմէ որ Հայերը կը վերադառնեն ինքզինքնին խանդավառութեամբ, բարեկամութիւնը եւ յարգանքը որ շատ մը Իթթիհատական առաջնորդներ ցոյց կուտան իրենց հանդէպ, մտաւորական եռանդը որուն միջոցաւ բանաստեղծներ, արուեստագէտներ, գրողներ կը վերագտնեն անցեալի մշակոյթը, կը հետազօտեն իրենց հայրերուն փառաւոր լեզուն, կ'ուսումնասիրեն, կը հրատարակեն, տեսակցութիւններ կ'ունենան: "Կարմիր Սուլթանին հին օրերը անցան" կը գրէ Արամ, "վերջապէս մենք ալ ապահով պիտի ունենանք: Երբ այս պատերազմը վերջանայ, մենք ալ ամբողջական քաղաքացիութեան իրաւունք պիտի ստանանք եւ ունենանք ինքնավարութիւն եւ միանգամայն հաւատարմութիւն":

Երուանդի անվստահութիւնը կը հանդարտի քիչ մը: Կը թղթատէ տարեցոյցը, կը ժպտի ժիր լրագրող երիտասարդուհիի մը առօրեայ կեանքէն գրածը կարդալով: Շատ կը գնահատէ (շատ զբաղած մէկն է եւ իր ընթերցումները լրագրի մը աչք նետելէ ա՛լ դէն չեն անցնիր) կարճ բանաստեղծութիւն մը, տեսակ մը օրօր, Անդաստան, աշխարհի չորս անկիւններու դաշտերուն օրհնութիւնը, որ յաջողութիւն գտած երիտասարդ բանաստեղծ մը, Դանիէլ Վարուժան նուիրած է պզտիկներուն: Խաղաղութեան եւ համերաշխութեան երգ մըն է որ զարմանալիօրէն կը գրաւէ իր վրդովուած սիրտը: Կը կարդայ էջը, կը ծալէ եւ կը զետեղէ իր դրամապանակին մէկ անկիւնը, իբրեւ մաղթանք, իբրեւ խոստում "Արեւելեան կողմն աշխարհի / Խաղաղութիւն թող ըլլայ... / Ոչ՝ արիւններ, քրտինք հոսին / Լայն երակին մէջ ակօսին. / Ու երբ հնչէ կոչնակն ամէն գիւղակի՝ / Օրհներգութի՛ւն թող ըլլայ...": Հոն, նոյն տեղը ուր ինք դրած էր այս էջը, աղջնակը պիտի գտնէ զայն իր մահէն վերջ, Մայիս 1949ին:

Այսպէս սկսաւ, երկու եղբայրներու միջեւ, ստուար, շարունակական թղթակցութիւն մը 1914 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1915ի Մարտ ամիսը: Եւ այսպէս, երկուքն ալ, կարծես զիրար ճանչնալու կըսկեցուցիչ յորձանքէ մը տարուած, թողած էին այդ շրջանին որ աւելի շատ իրենց սիրտը խօսէր յիշատակներու, քան իրենց միտքը՝ ժամանակներու մասին:

Կեանքը միշտ իր ժպտուն դէմքը ցոյց տուած էր Սմբատի բնական լաւատեսութեան, եւ այդ ամիսները ամէն բա՜ն իրեն խկական ուրախութիւն կը պատճառէին: Իր կլոր, փայլուն դէմքը սպասում եւ եւ գոհունակութիւն կը ճառագայթէր: Դեղարանին մէջ սովորական եղած խեղկատակութիւնները հիմա իբրեւ նիւթ ունէին նաեւ Երուանդը, եւ ենթադրութիւններ կ'ըլլային երկու եղբայրներու մօտակայ հանդիպումին վրայ, Շուշանիկին զուարթ եւ ուրախ հեղինակութեան եւ փոքրակազմ իտալուհի կոմսուհիին որ միշտ մանիշակագոյն զգեստներ կը հագնէր:

Նարտի զարկողներուն հետ, գրաւներն ալ կը բազմապատկուէին դեղարանին մէջ: Արմենակ Մարտիրոսեան, մշտական եղբայրական բարեկամը, կը գրգռէր Սմբատը. «Ի՞նչ բանի վրայ պիտի խօսին երկու տիկինները երբ իրարու հանդիպին: Եւ կոմսուհին, պիտի ուտէ՞ մեր կերակուրները»:

«Պիտի թքնէ՛, ամէնը պիտի թքնէ՛» կը միջամտէ Գրիգոր, բժիշկ՝ մանկաբարձ, փաթթելով ծխախոտի գլանիկ մը. «Պիտի ստիպուիս խնամքիս ապաւինիլ, բայց գիտցիր որ ձրի պիտի չըլլայ: Մեր կերակուրները զինքը պիտի հիւանդացնեն, գլխացաւէ պիտի տառապի, մեզի վերէն վար պիտի նայի, պիտի սաք զգայ, եւ չես կր՛ար զինքը բացօթեայ, տանիքին վրայ պառկեցնել» (բոլորն ալ գիտեն որ ամրան տաք գիշերները Սմբատ եւ Շուշանիկ, ինչպէս ամէն ոք, այդպէս կ'ընեն, եւ չեն սահմանափակուիր միայն քնանալով, անամօթ զոյգը...):

(Շար. 17)

(Շար. Ա. էջէն)

Հոկտ. 26ին եւ դատավճիռը տրուած է Դեկտ. 19ին: Կը թուի որ դատապարտըւած է քրտական օրէնքի հիման վրայ, բայց եւ այնպէս, "Առանց սահմանի թըղթակիցներ"ուն համար "այդ միջադէպը շատ անպատեհ է իրաքեան Քիւրտիստանի արտայայտութեան ազատութեան համար":

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Ապտալլահ թագաւորը հրաւիրած է Սուրիոյ Նախագահը՝ Պաշար ալ–Ասատը որ բարելաւէ Լիբանանի հետ իր յարաբերութիւնները շրջանի խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Սուրիոյ Նախագահը Ռիատ գացած էր խօսելու համար Հարիրիի սպանութեան կապակցութեամբ Սուրիոյ դէմ եղած մեղադրանքներուն մասին խօսելու համար:

ՄԵՔՔԷԻ փլած շէնքին զոհ գացած ուխտաւորներու թիւը 76ի բարձրացած էր, մինչ սկիզբը միայն 20 մեռեալի մասին կը խօսուէր: Այս 76 մեռեալներուն մէջ 13 Ֆրանսաբնակ Ալժերացիներ կային:

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ վրայ, 2005ին 99.088 հոգի մեռած է: Երկրին ճամբաները աշխարհի ամէնէն վտանգաւորները կը նկատուին: Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան համար բուն թիւը պէտք է կրկնապատիկը ըլլայ եւ առաջին զոհերը գիւղերու հետիոտն քալողներն են:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի "Արշալոյս Թադէոսեան" մասնաճիւղը կը շնորհաւորէ բոլոր ընկերուհիներուն Նոր Տարին եւ կը հրաւիրէ ժողովի Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 16ին, սովորական վայրը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարի Յակոբեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 150 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին:

REMERCIEMENTS
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

L'Association CHENE France tient à remercier tous ceux, journaux, radio, Associations, entreprises et particuliers qui par leur soutien ont permis que la Braderie de Noël soit un réel succès tant moral que financier. Le bénéfice s'élève à 35.000 Euros.

Chers Amis,

Sachez que nous sommes sensibles à vos marques de générosité et de fidélité. Nous apprécions vos gestes qui sont à la fois une marque de confiance et un encouragement encore plus fort pour persévérer dans nos actions.

Merci encore et bonne année 2006.

***

Շէն – Ֆրանսա իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց, մամուլ, ձայնասփիւռ, միութիւն, ձեռնարկութիւն թէ անհատ, որոնք իրենց օժանդակութեամբ թոյլ տուին որ 2005 Ծնունդի վաճառքը յաջողութեամբ պըսակուի: Շահը 35.000 Եւրօ է:

Շէն – Ֆրանսա լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բարերարներուն, շնորհաւորելով Նոր Տարին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է 15 Եւրօ Տիկին Սեզարի Հէքիմեանէ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «A. Tathéossian» de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).

Ambiance arménienne assurée!!!

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!

Renseignements et inscriptions auprès de :

- Araxie **01. 39. 83. 71. 19** (19h à 21h);
- Alice **01. 42. 93. 03. 56** (19h à 21h).

Date limite d'inscription : 15 JANVIER

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հըրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը միա՛յն 15 եւրօ է:

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44:

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ

"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստոու եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:

Աճապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝ 04.78.45.17.55 կամ 04.74.04.74.97 թիւերուն:

□

GRANDE TOMBOLA NATIONALE

à l'occasion des Cinquante ans de la Colonie de BELLEFONTAINE

Vous pouvez gagner

— 1 Renault Twingo (1er lot),
— 1 voyage A/R Paris-Erevan pour 2 personnes,
— 1 séjour d'été d'une semaine pour 4 personnes aux Ménuires,
— 1 séjour d'hiver d'une semaine pour 2 personnes aux Ménuires,
— 1 week-end de thalassothérapie à Dinard pour 2 personnes,
— des bijoux,
— 1 lithographie de JANSEM,
— 1 lithographie de PAPAZ,
— 1 lithographie de SERGE BENOIT,
— 1 tableau de FERDI ZIPCI,
— 1 tapis,
— 1 corbeille garnie de la maison PETROSSIAN.
— 1 top haute couture des frères TARLOYAN,
— 1 lecteur DVD-DIVX

SOUTENEZ BELLEFONTAINE en achetant vos billets auprès des sections de la CBAF

Tirage au cours de la soirée de gala du 28 janvier 2006.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13.–

Ը. Օր Ծննդեան,
Անուանակոչութիւն Տեառն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանիս "Տնօրհնէք"ը կը կատարուի, որուն կը հետեւի ընդհանրապէս Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներուն տուներուն օրհնութիւնը:

***

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 14.–

Տօն Ծննդեան
Սրբոյն Յովհաննու–Կարապետին

Անուանակոչութեան Տօն է այսօր
Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ
Մայր Տաճարիս

Ժամը 9.30ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու աւարտին Մայր Տաճարիս եկեղեցւոյն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

ննջեցելոց յիշատակին, հոգեհանգստեամբ՝ գոհաբանական աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կը կատարուի:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13. –

Տօն է անուանակոչութեան

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ
դասախօս, մանկավարժ, քննադատ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ-Ի

հետ
իր "Վ Ե Ր Ա Ք Ա Ղ" գրքին
հրատարակութեան առթիւ:

Խօսք կ'առնէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier à 15 heures

Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril

Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe. • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghétsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11
MERCREDI
11 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.365 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.365

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ գործերը կը շարունակէ վարել Եհուտ Օլմերթ փոխարինելով Շարոնը, որուն առողջական մահաքունը այլեւս մասնակի բնոյթ ունի, բայց ոչինչ փոխուած է ընդհանուր կացութեան մէջ: Մ. Ապպաս յայտարարած է որ չի խորհիր թէ կարեւոր փոփոխութիւն մը կատարուի իսրայէլեան քաղաքականութեան մէջ, Շարոնի մահուան պարագային: Ինչ կը վերաբերի Յունուար 25ի պաղեստինեան ընտրութիւններուն, Երուսաղէմի ոստիկանութեան բանբերը յայտարարած է որ պաղեստինցի թեկնածուները կրնան ընտրապայքար տանիլ արեւելեան Երուսաղէմ, բայց պէտք է նախապէս արտօնութեան դիմում մը ընեն ոստիկանութեան մօտ: Համասը, սակայն, չի կրնար նոյն արտօնութիւնը ունենալ:

ԱԼԻ ԱՂՃԱՅԻ ազատ արձակումը քանի մը օրէն, նոր հարցումներու ծնունդ կու տայ, քանի Պապին մահափորձէն զատ, մարդասպանն է նաեւ Թուրք լրագրողի մը, որուն փաստաբանը վերաքննութեան դիմում պիտի ներկայացնէ: Աղճա հարցազրոյց մը տուած է իտալական Լա Ռեփուպլիքա թերթին իր փաստաբանին միջոցաւ, ուր կ'ըսէ թէ վերաքննութեան դիմումը զինք չի զարմացներ: Ինք կը խորհի Մալաթիայի շրջանը քաշուիլ. Միտք ունի նաեւ Փորթուկալ երթալու, Ֆաթիմայի սրբավայրը "ծնրադիր աղօթելու համար 10 օր": Իտալացի նախկին դատաւորը Ֆերտինանտօ Իմփոզիմանթօ կ'ըսէ թէ Աղճայի կեանքը վտանգուած է, որովհետեւ բազմաթիւ գաղտնիքներու տէր է Պապին դէմ մահափորձին կապակցութեամբ: Յստակ է որ արարքը խելագարի մը գործը չէր եւ թէ պուլկար գաղտնի սպասարկութիւնները հլու հնազանդ ծառաներն են ՔԱ. Կէ. Պէ.ի, որ կ'ուզէր հրապարակէն վերցնել Սոլիտարնոսկի զօրավիգ նման հեղինակութիւն մը:

ՔՐՏԱԿԱՆ զինեալ ուժերու խորհուրդին նախագահը խստիւ քննադատած է Անգարան որ Ազգային Ապահովութեան հիմնարկին վեհաժողովին տրուած որոշումներով կ'ուզէ Թուրքիան ոստիկանական պետութեան մը վերածել: Մուրատ Գարայըլան ըսած է որ Թուրքիոյ հակասական վիճակները կը խորանան եւ թէ լուծումի մը համար հրամայական է նոր քաղաքականութիւն մշակել, նոր ղեկավարներ ունենալ: Ան պնդած է նաեւ թէ Թուրք պետութիւնը կը ջանայ միջնադիր գօտի մը ստեղծել հարաւային եւ հիւսիսային Քիւրտիստանի միջեւ: Սիլոփիի, Շէմտինլիի ու շրջակայքին մէջ նպատակ կայ բնակչութիւնները եթէ կարելի ըլլայ գաղթի մղելու: Անոնուազն անոնց թիւերը պակսեցնելու, անոնց տեղ ճարտարարուեստին, առեւտուրին զարկ տալու քաղաքականութիւն կը տարուի:

ԹՌՉՆԱՅԻՆ ԴՈՒՄԸ տարածուած է Թուրքիոյ 15 գաւառներուն մէջ եւ ըստ Համաճարակի Միջազգային Գրասենեակի ընդհանուր տնօրէն Ժան-Լիւք Անկոյի, տրուած թիւէն շատ աւելի մեծ է բուն թիւը: Հարցազրոյցի մը մէջ (Լիպէրասիոն, Յունուար 10) կը հաստատէ որ ցարդ 14 մեռեալ կայ Թուրքիա եւ ապահով չէ որ տարածուելուն առաջքը կարելի ըլլայ առնել: Հարկ է, կ'ըսէ, զանգուածային բնաջնջումներ ընել վարակուած գաւառներուն մէջ կամ պատուաստել բոլոր հաւազգիները: Ընդհանուր ձեւով 93 անձեր, որոնք կասկածելի ախտանշաններ ցոյց տուած են, հիւանդանոց փոխադրուած են: Ուկրանիոյ իշխանութիւններն ալ յայտարարած են թէ Ղրիմի կողմը վարակուած թռչուններ կան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՊԱՏԱՆԴԸ՝ Պեռնար Փլանշ, որ ազատ արձակուած էր Յունուար 7ին եւ Պաղտատի Ֆրանսայի դեսպանատունը ապաստանած, Ֆրանսա վերադարձաւ: Յունուար 9ին ժամանեց Օրլէանի զինուորական օդակայանը, ուր զինքը դիմաւորեց Արտաքին նախարարը՝ Ֆ. Տուսթ-Պլազի: Կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, առանց որեւէ մանրամասնութիւն տալու: Պիտի հարցաքննուի Ֆրանսայի գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ, քանի իր պարագան բաւական պղտոր է, ինչպէս իր անցեալն ալ Ֆրանսայի մէջ, ուր նիւթական ծանր կացութեան մէջ եղած է, նոյնիսկ սնանկացած: Ինք ըսած էր որ հիմնադիրն է ԱՔՍԸՍՍ կառավարական կազմակերպութեան, որ անծանօթ է:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, անձնասպանական կրկնակ ռմբափորձեր գործուած են Յունուար 9ին, որոնց հետեւանքով 28 ոստիկան մեռած է եւ 25 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Արարքը կատարուած է Ներքին նախարարութեան առջեւ: Քամիքազները ոստիկանական զգեստներով երեք վայրկեանի ընդհատումով պայթեցուցած են իրենց կրած ռումբերը:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ Չիլի կը գտնուի, ուր զօրակցութիւնը կ'արտայայտէ ձախի թեկնածու՝ տիկին Միշէլ Պաշըլէի եւ որուն համար "պատմական պահ մը" կը նախատեսէ: Փոխադարձ մաղթանքներ ալ ըրած է Մ. Պաշըլէ Սեկոլէն Ռուայալի, "նախագահութեան ճամբուն վրայ": Այս վերջինը միշտ շատ ժողովրդական է Ֆրանսայի մէջ, թէեւ Իւ. Էմ. Փէ.ն կ'ուզէ որ արդարացնէ իր դիրքը, ծրագիր մը պատրաստէ Ֆրանսայի համար:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Ֆր. Հոլանտ ձայնասփիւռէն (Ռատիօ Մոնթէ-Գարլօ, Յունուար 9) յայտարարած է որ Ազգային Ժողովի Յունուարի առաջին օրակարգը պէտք է ըլլայ Փետրուար 23ի օրէնքին 4րդ յօդուածին ջնջումը, որ կը վերաբերի Ֆրանսայի գաղթատիրութեան "դրական դերին":

ԳԼԱՅՆ ՖԱՄԻՅԼ ձկնորսութեան նաւը ընկղմած է, ինչպէս կը կարծուէր, բախումի հետեւանքով եւ հաստատուեցաւ որ այդ բախումին պատասխանատուն է մալթեան Սիխեմ Փանտորան, ինչպէս ցոյց տուին ներկին հետքերը ձկնորսանաւուն վրայ: Այս բախումին պատճառով հինգ նաւաստիներ անհետացան եւ ընտանիքները վրդոված են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ, առաջին անգամ ըլլալով Նոր Տարին շնորհաւորած է Եւրոպական Միութեան անդամներուն, համացանցի միջոցաւ: Մաղթանքները թարգմանուած են քսան լեզուներու, այսինքն Եւրոպական Միութեան պաշտօնական լեզուներուն: Շիրաք կ'ուզէ որ "2006ը յառաջդիմութեան մեծ տարի մը ըլլայ Եւրոպայի համար":

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ մը ջախջախուած է Յունուար 9ին Ուրմիա (Թրքական սահմանին մօտ) եւ զոհ գացած են Յեղափոխութեան պարսիկ Պահակներէն 8 բարձրաստիճան սպաներ: Արկածը հետեւանք կը նկատուի թէքնիք պատճառներու եւ օդին:

ԾՆՆԴԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՊՈՄՊԷՅԻ ՄԷՋ

Յունուար 8ին Պոմպէյի Ս. Պետրոս հայկական եկեղեցիին մէջ Հնդկահայոց հոգեւոր հովիւ եւ Կալկաթայի Մարդասիրական հայկական ճեմարանի տեսուչ Օշական Վրդ. Գիւլգիւլեանի կողմէ Ծննդեան պատարագ մատուցուած է: Իրեն ընկերացած են Մայր Աթոռէն Իգնատիոս Վրդ. եւ Տիգրան Սրկ. Բաղումեան: 1796ին կառուցուած Ս. Պետրոսի մէջ վերջին պատարագը մատուցուած էր շուրջ երկու տասնամեակ առաջ: Ներկայ գտնուած են քանի մը Հայեր, Հայաստանի հիւպատոսին խորհրդականը, խումբ մը ատրի քրիստոնեաներ, հնդիկ ուղղափառ եկեղեցիէն Աբրահամ Քհնյ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻԻ ՄԸ ԴԱՏԸ

Արմէն Մկրտչեան ընդդիմադիր ճակատի տարրերէն է. ձերբակալուած է իշխանութեան դէմ կազմակերպուած ցոյցի մը մասնակցելուն պատճառով, 2003ին: Ցոյցը կազմակերպուած էր բողոքելու համար նախագահական ընտրութեան դէմ: Ան ուրիշներու հետ ձերբակալուած ու բանտարկուած է: Ընդդիմադիր ճակատէն հինգ հոգիի հետ դիմած է ատեանին որպէսզի ան ապօրինի հռչակէ իրեն տրուած պատիժը եւ Հայաստանի կառավարութիւնը պարտադրէ իրեն հատուցում վճարելու:

Ալվինա Գիւլիմեան որ եւրոպական նոյն ատեանին Հայաստանի ներկայացուցիչն է, ըսած է թէ դատը ընդունելի համարուած է ու հաւանօրէն տարուան ընթացքին վճիռը կ'արձակուի: Հայաստանէն առաջին դատավարութիւնն է որ տեղի կ'ունենայ Եւրոպայի Մարդկային իրաւունքներու ատեանին առջեւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՌՉՆԱՅԻՆ ԱԽՏԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թռչնային ախտին Թուրքիոյ մէջ տարածումը, Եւրոպական Միութեան շրջանի երկիրներուն դէմ առած նախազգուշական միջոցները, բնական է որ մտածել կու տան Հայաստանի մասին: Հոն վարակումի պարագայ յայտնուած չըլլալով հանդերձ կառավարութիւնը Յունուար 9ին յայտարարած է թէ 110 հազար տոլարի պիւտճէ մը յատկացուած է նախազգուշական միջոցներու: Մանաւանդ որ Վրաստանի մէջ ալ վերջին օրերուն քանի մը տասնեակ ընտանի թռչուններ մահացած են, մտածել տալով վարակումի պարագային մասին: Թէեւ գիւղատնտեսութեան նախարարը յայտնած է թէ երեւոյթը հետեւանք չէ թռչնային կրիփին: Արդէն Վրաստան ալ արգիլած է հաւազգիներու միսին ներածումը Թուրքիայէն, Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն եւ Ռուսաստանէն:

Յատկապէս Թուրքիոյ արեւելեան շրջանին մէջ վարակումի երեւոյթը բնականաբար մտահոգութեան պատճառ է Հայաստանի համար: Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան անասնաբուժութեան բաժինէն Գ. Բաղեան յայտնած է թէ շրջանին մէջ ախտին ներկայութիւնը վտանգաւոր գօտիին մէջ կը զետեղէ Հայաստանը: Այդ առումով վերջին օրերուն խիստ քննութեան կ'ենթարկուին Թուրքիայէն, Վրաստանէն հասնողներու բեռները, պայուսակները: Առկէ զատ Հայաստան թռչնային կրիփին ամէնէն ազդեցիկ դեղը նկատուած զուիցերական "Թամիֆլու"ի որոշ պաշար մը ամբարած է որ պիտի բաշխուի ամէնէն վտանգաւոր շրջանակին մէջ գտնուող դեղարաններու:

Եւրոպական Միութիւնը որ նոյնպէս նախազգուշական միջոցներու կը դիմէ, նկատի առած Թուրքիոյ կացութիւնը, Յունուար 9ին յայտարարած է թէ արգելք դրած է Թուրքիայէն ու շրջանի 5 երկրէն թռչնազգիներու միսին ու փետուրներուն ներածումին: Այդ երկիրներն են Հայաստանը, Ազրպէյճանը, Իրանը, Իրաքը, Սուրիան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպական Միութեան ներկայ նախագահութիւնը անցած է Աւստրիոյ որ ինչպէս ծանօթ է Թուրքիոյ հետ անդամակցութեան բանակցութիւններու ամէնէն հակառակող երկիրն էր ու վերջին պահուն միայն տեղի տուաւ: Վարչապետ Վ. Շիւսէլ Յունուար 9ին ապահովութիւն տուած է որ իրենց նախագահութեան շրջանին ալ Եւրոպայի դուռը բաց կը պահուի Անգարայի առջեւ, նոյնիսկ երբ բանակցութիւնները շատ դժուար են ու բարդ, կրնան տասը տարի տեւել:

"Այսուհանդերձ, հարկ է ուշադիր ըլլալ եւրոպական կանոններու յարգանքին" ըսած է ան, աւելցնելով որ յատկապէս պէտք է կեդրոնանալ Թուրքիան ընդգրկելու Եւրոպայի կարողութեան վրայ: Պէտք չէ ծանրաբեռնել Եւրոպան, պէտք չէ բանակցութիւններու աւարտի թուական մը տալ Թուրքիոյ պարագային, երբ այդ բանակցութիւնները նոյնիսկ սկիզբ չեն առած, ըստ նոյն քաղաքագէտին:

Եւրոպական յանձնախումբը յառաջիկայ շաբաթներուն պարտի առաջին տեղեկագիր մը պատրաստել, բանակցութիւններու առաջին գլուխին մասին վիճարկում սկսելու, կամ չսկսելու յանձնարարութեամբ: Թուրքիոյ պարտադրուած ընդհանուր թղթածրարը 35 գլուխէ կը բաղկանայ: Յանձնախումբին տեղեկագրէն ետք 25 անդամները պիտի արժեւորեն կատարուած յանձնարարութիւնը:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒՆ ՆԻՒԹՈՎ

Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն խորտակման առընչութեամբ նամակ մըն ալ գրած է Համաշխարհային Հայկական Համագումարի (ՀՀՀ) նախագահը Արա Աբրահամեան: Դատապարտելով ազրպէյճանական բարբարոսութիւնը, հայկական մշակոյթի գործերը իւրացնելու փորձերը, շեշտած է թէ Ազրպէյճան ԻՒՆԷՍՔՕ-ի նկատմամբ իր պարտաւորութիւնները չէ յարգած: Մարդկային քաղաքակրթութեան պատմական ժառանգութեան պահպան կազմակերպութենէն պահանջած է վճռականօրէն դատապարտել Ազրպէյճանի ընթացքը, վերջ դնել տալ կատարուածին: Ա. Աբրահամեան, որ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի բարի կամքի դեսպանն է, յիշեցուցած է թէ կազմակերպութիւնը պարտի միջազգային փորձագէտներու խումբ մը կազմել, Նախիջեւանի խաչքարերուն տրուած վնասին անաչառ արժեւորումին համար:

ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ ՄԻԱՅՆ ՔՆԱՑՆՈՂ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ ՉԵՆ

Օսմանեան ներքին գործերու նախարարութեան ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնութեան կողմէ Հալէպի կուսակալ Պէքիր Սամի պէյի ղրկուած գաղտնագիր հեռագրով մը (1915 Օգ. 9) կ'ըսուի. "Մեծ քաղաքները չղրկել այր մարդէ զուրկ հայ ընտանիքները, իսկ անտէր հայ երախաները կարելի է բաշխել իսլամական շրջանակներու մէջ":

Նոյն նախարարութեան գաղթականներու ընդհանուր տնօրէնութեան կողմէ 1916 Ապրիլ 30ին Ատանայի, Էրզրումի, Հալէպի, Խարբէրդի, Սվասի, Տիյարպէքիրի, Գոնիայի, Տրապիզոնի, Իզմիթի, Մարաշի, Ուրֆայի, Կեսարիոյ եւ այլ վայրերու գաւառապետներուն ղրկուած գաղտնագիր հեռագիր մը չորս հրահանգ կը պարունակէ.

– Հայ երիտասարդուհիներն ու այրիները ամուսնացնել,

– Մինչեւ 12 տարեկան երախաները յանձնել որբանոցներու,

– Որբանոցները անբաւարար ըլլալու պարագային զանոնք յանձնել բարեկեցիկ մահմետականներու, որպէսզի տեղական կրթութիւն ստանան,

– Եթէ որդեգրելու բաւարար թիւով բարեկեցիկ մահմետական չգտնուի, գաղթականներու մնտուկէն ամսական 30 ղրուշ յատկացնել ու տղաքը յանձնել գիւղացիներու:

Հակառակ այս պաշտօնական նամակագրութեան, արձանագրութիւններու, տարագրութեան ընթացքին քանի՛ երախայի որդեգիր տրուած ըլլալուն մասին արժանահաւատ թիւեր չկան: Կարելի է ըսել նաեւ թէ դիւաններու այս նիւթով արձանագրութիւնները տակաւին ամբողջովին լոյսին չեն բերուած:

Յօդուածագիրը փորձելով ամփոփել զանազաններու կողմէ տրուած թիւերը, շատ արժանահաւատ չի նկատեր 300 հազարը: Աւելի տրամաբանական կը նկատէ Պոլսոյ պատրիարքարանին 1921-ի տեղեկագիրը որուն մէկ օրինակը ղրկուած է ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան. ըստ այդ տեղեկագրին, 1921ին տակաւին 63 հազար հայ որբ մնացած է մահմետականներու տուները: Տրուած է քաղաքներու ցանկ մըն ալ ուր Տիյարպէքիր եւ Մարտին 25 հազարով առաջին տեղը կը գրաւեն, Գաստամոնու (500) վերջին:

Թուրքիոյ Անկախութեան պատերազմին Արեւելեան ճակատի հրամանատարը Գարապէքիր "Երախաներու մեր դատը" հատորին մէջ գրած է թէ պատերազմին որբացած չորս հազար երախայ Էրզրումի շրջանէն հաւաքուած են, առնուած՝ զիրենք խնամելու անկարող ազգականներէ ու անոնց կէսով "Կայտառներու բանակ"ը հիմնուած է: Զինուորական կրթութիւն ստացած են: Այդ անտէր երախաներուն մէջ կային նաեւ հայ որբեր: Փրոֆ. Տօքթ. Ս. Ճէօհճէ կ'ըսէ թէ Գարապէքիր այդ շրջանի հայ որբերը գիտակցաբար որպէս թուրք ցոյց տուած է, ըսելով թէ անոնք Անատոլու գաղթելու պարտաւորուած թուրք ընտանիքներու որբերն են:

Հայ որբերու ստոյգ թիւը գտնելու գործը աւելի կնճռոտած է, զինադադարին համաձայնականներու Պոլիս մուտքէն ետք ամերիկացի, անգլիացի, թուրք կիներու յանձնախումբի մը կողմէ թուրքերու տուները մնացած հայ կիներու եւ աղջիկներու մէկ-մէկ հաւաքուելուն պատճառով: Այդ ընթացքին թուրք մահմետական որբեր ալ որպէս հայ կը հաւաքուին ու գաղթականներու տնօրէնութեան կը հրահանգուի առիթ չտալ որ մահմետական երախաներ քրիստոնեաներու ձեռք անցնին:

***

«ՈՐԴԵԳՐՈՒՄԻՆ ՀՈԳԵԲԵԿՈՒՄԸ»

Այս ենթախորագրին տակ հեղինակը նիւթ կ'ընէ որբերուն ապրած ողբերգութիւնները: Անոնք տարիքով փոքր ըլլալով հանդերձ, կը յիշեն տարագրութեան ապրումը. կը յիշեն թէ իրենք քրիստոնեայ էին: Կարեւոր մէկ տոկոսը անհեղծօրէն, խորապէս իսլամացած չէ: Թէ՛ Չէթինի, թէ՛ Փալաքի հատորներուն մէջ կը խօսուի քրիստոնէութեան աւանդութիւններու անոնց կողմէ պահպանումի, տօնական օրերու նշումին մասին:

ԿՐՕՆԱՓՈԽ ՀԱՅԵՐ – "ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՅԵՐ"

Այս նիւթը ինքնաբերաբար կ'առընչուի "Գաղտնի քրիստոնեայ Հայեր"ու գոյութեան հարցականին: Կա՞ն այդպիսիներ: Փրոֆ. տոքթ. Ճէօհճէի պատասխանը դրական է. կ'ըսէ թէ անոնք որպէս մահմետական ապրելով հանդերձ, պահպանած են քրիստոնեայ լուսաւորչական աւանդութիւնները: Մալաթիոյ մէջ կատարուած պրպտումով մը այդ կարգի աւելի քան 3500 "Գաղտնի Հայ" երեւան հանած են: Հետաքրքրական տուեալ մըն ալ Թունճէլիի մէջ հանդիպած են. երկու հազար հոգի ըսած են թէ իրենք տեղահան չըլլալով հանդերձ, իրենց ընտանեկան անդամները Այտըն փոխադրուած են, երկու տարի ետք "քրիստոնեայ" նշումները "իսլամ"ի վերածուած ետ ղրկուած են:

Տարագրութեան ընթացքին ու յետագային կրօնափոխ դարձած Հայերու թիւին մասին լուրջ աշխատասիրութիւն չըկայ: Եղածները հատ ու կենտ փաստաթուղթեր են: Ճէօհճէ համոզուած է որ կրօնափոխ Հայերու թիւը տարագրութենէն ետք շուրջ 100 հազար եղած է: Այդ թիւը համապատասխան է ԱՄՆ-ու ազգային դիւաններու 1923 Յունուար 10 թուակիր մէկ փաստաթուղթին. հոն ամբողջ աշխարհի հայութեան թիւը 817 հազար կը տրուի. կ'ըսուի նաեւ թէ ատոր մաս չի կազմեր այն 95 հազարը որ բռնադատուած է իսլամանալու:

Է. Պաչեուրթ Թէսա Հոֆմանի "Թուրքիոյ Հայերը Այսօր" հատորէն կը մէջբերէ այսօր որպէս թուրք, կամ քիւրտ ապրող 30–40 հազար "Գաղտնի Հայ"ու տուեալը: Կ'աւելցնէ թէ ան Տրապիզոնի ու Էրզրումի միջեւ ապրող 20 հազար Համշէնցիներն ալ հայ կը նկատէ:

Ուշագրաւ այլ երեւոյթ մըն է Թուրքիոյ մէջ 1916–2004ի ընթացքին կրօնափոխութեամբ քրիստոնեայ դարձողներու մէջ Հայերու մեծամասնութիւնը: Այդ ճամբով ալ կը հաստատուի "Գաղտնի Հայեր"ու գոյութիւնը: Նկատի առնուած 88 տարուան ընթացքին 2630 հոգի կրօնք փոխած է. անոնց 2172-ը իրենց նախկին կրօնքին վերադարձողներն են: 1340-ը (60%) Հայերը կը կազմեն: Կրօնափոխները մեծ համեմատութեամբ Պոլիսէն, Տիյարպէքիրէն, Ատըեամանէն, Սվասէն, Թունճէլիէն, Մալաթիայէն, Կեսարիայէն, եւլն., եւլն. են:

Ս. Ճէօհճէ նշած է թէ 1995էն ետք Մալաթիայի մէջ Գաղտնի ու կրօնափոխ Հայերու գործունէութիւնը աշխուժացած է. 2003ին մահմետական անուններով 120է մօտ ծագումով Հայեր դիմումնագրով մը ուզած են որ Զավուշօղլու կոչուած վայրին եկեղեցին վերաբացուի:

Երկար գրութեան մէջ անջատ գլուխ մը նիւթ կ'ընէ կրօնափոխ Հայերու ընկերութենէն, երբեմն նաեւ պետական դիրքերէ գտած մերժումը: Նոյնպէս, գաղտնի պահուած այդ իրականութեան յաջորդ սերունդներուն վրայ գործած ցնցող ազդեցութիւնը:

Փալաքի հատորին մէջ կայ Ատանայի իր զարմիկին՝ Քէմալի հետեւեալ օրինակը. «Քէմալ միայն 15-16 տարեկանին տեղեակ եղած էր թէ Հայրը կրօնափոխ Հայ մըն է, կը կրէ այն ընտանիքին մականունը որուն քով ծառայ եղած է առաջին աշխարհամարտին տարիներուն: Ատիկա մեծապէս զարմացուցած էր զինք ու շատ ընկճած: Մեծ յուսախաբութիւն կրած էր տեղեկանալով թէ այդքան կրօնասէր, ուխտի անգամ գացած հայրը կրօնափոխ Հայ մըն էր: Եւ ի՜նչ տարօրինակ ճակատագիր էր որ մայրն ալ աղախինի մը, կրօնափոխ Հայու մը զաւակն էր»:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

(Շար. 2)

ՏՈՆԸԼՏ ՊԼՈՔՍԸՄԻ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԽԱՂԸ

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Գիրքին առիթով

ՏՈՔԹ. ԱԳԱՊԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ

Հակառակ անոր որ Հայերու 1915ի զանգուածային տարագրութիւններու և սարսափելի ջարդերու լուրը Բրիտանական Ակադեմիայի Նախագահ ու Նախկին Պետական Նախարար Լորտ Պրայսի մակարդակով հեղինակութիւն մըն էր որ առաջին անգամ Բրիտանիոյ և արտասահմանի հանրութեան նկատողութեան յանձնեց, և, հակառակ անոր որ Բրիտանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնն էր որ 1916-ին հրատարակեց "Հայերու նկատմամբ վերաբերումը Օսմանեան կայսրութեան մէջ" վաւերագրական հաւաքածոն իբրեւ Կապոյտ Գիրք, Բրիտանական Խորհրդարանը եւ կառավարութիւնը խուսափած են 1915 – 1923ի պատահարները դատապարտելէ իբրեւ "ցեղասպանութիւն"

Մխիթարակա՞ն պէտք է նկատել, ուրեմն, որ վերջերս, 2005 Նոյեմբեր 17ին, Բրիտանիոյ Էտինպուրկ քաղաքի Խորհուրդը մեծամասնութեամբ ընդունեց որոշում մը թէ Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու դէմ գործուած ոճիրները "ցեղասպանութիւն" էին: Այս որոշումին մէջ իր կարեւոր ներդրումը ունեցած է Էտինպուրկի համալսարանի պատմութեան դասախօս Տոնըլտ Պլոքսըմ, որուն պատմագիտական արժէքաւոր գիրքը՝ "Ցեղասպանութեան մեծ խաղը. աշխարհակալութիւն, ազգայնականութիւն եւ Օսմանեան Հայերու կործանումը" լոյս տեսաւ Օքսֆորտի համալսարանի հեղինակաւոր հրատարակչութեան կողմէ, 2005ի սկիզբը: Տպաւորիչ է գիրքին կողքը:

Հազար հարիւրէ աւելի ծանօթագրութիւններ ունեցող այս գիրքին համար հեղինակը գործածած է ամերիկեան, աւստրիական, բրիտանական, գերմանական ու ֆրանսական անտիպ վաւերաթուղթերու, օսմանեան ու ռուսական հրատարակուած սկզբնաղբիւրներու ինչպէս նաեւ նիւթին առնչուած գիրքերու ու յօդուածներու ճոխ հաւաքածոներ: Կարեւորը, սակայն, մեկնաբանութիւնն է: Եւ հրատարակչութիւնը գիրքը կը նկատէ "նոր մեկնաբանութիւն մը" Հայկական Ցեղասպանութեան:

Հեղինակը, իր վկայութեամբ, իր գիրքին մէջ տեղ չի տար բնաւ կարգ մը հարցերու, օրինակի համար՝ թէ Հայերը զանգուածային սպանութիւններու ենթարկուեցա՞ն թէ ոչ, կամ, ոճիրներու առատ վկայութիւնը պարկե՞շտօրէն տրուած է թէ ոչ, կամ, ցեղասպանութեան արդարանալիութիւնը պէ՞տք է քննուի թէ ոչ: Հեղինակին համոզումն է թէ՝ "պէտք է արտօնել որ [ցեղասպանութիւնը] հերքողներ կամ [հարցը] մթագնողներ կազմեն օրակարգը"... (էջ 20): Նմանապէս, ան չընդունիր Թուրքիոյ կողմէ իրագործուած բռնագաղթի "ռազմական անհրաժեշտութեան" տեսութիւնը եւ կը շեշտէ թէ հայ յեղափոխականներու արարքներուն նշանակութիւնը չափազանցուած է: Իսկ Գերմանիոյ նկատմամբ կը պնդէ թէ Հայկական Ցեղասպանութեան պարագային Կայսերական Գերմանիան Թուրքիոյ մակարդակով յանցագործ չէ: Անոր դերը, ընդհանուր կերպով, կը յատկանշուի այն կարծրամտութեամբ ու ռազմական շահագիտութեամբ զոր պիտի ունենար իր դիրքին մէջ գտնուող որեւէ պետութիւն:

Միւս կողմէ, Պլոքսըմ շատ կարեւոր տեղ յատկացուցած է Օսմանեան Թուրքիոյ հետ մեծ պետութիւններու ունեցած "աշխարհակալական" յարաբերութիւններուն, սկսեալ 1569էն, երբ Ֆրանսայի տրուեցան տնտեսական ու առեւտրական առանձնաշնորհումներ: 1774-ին ալ, Քիւչիւք Քայնարճայի դաշինքով Ռուսիան ձեռք ձգեց, այլ իրաւասութիւններու շարքին, նաեւ Պոլսոյ մէջ Օրթոտոքս եկեղեցի մը շինելու եւ այդ եկեղեցիին քրիստոնեայ հպատակները պաշտպանելու իրաւունքը: Տարիներու ընթացքին, սակայն, "առանձնաշնորհումներու" հարցը ընդարձակուեցաւ եւ Եւրոպական շատ երկիրներ ապահովեցին ոչ միայն առեւտրական այլ նաեւ քաղաքական առանձնաշնորհումներ: Ռուսիա եւս ընդարձակեց իր իրաւասութիւնները եւ պնդեց ստանձնած ըլլալ Օսմանեան կայսրութեան բոլոր քրիստոնեայ հպատակները պաշտպանողի դերը (էջ 11-12): Այս պայմաններուն ներքեւ, իրարու կատաղի մրցակից մեծ պետութիւններուն Օսմանեան Կայսրութեան ներքին հարցերուն միջամտելու պարագան կրծող մտասեւեռումը եղաւ Օսմանեան Թուրքիոյ:

Հայկական հարցին միջազգայնացումը 1915էն առաջ վերջին տասնամեակներուն, սաստկացուց Հայկական հարցը Հայերու բնաջնջումով լուծելու թրքական միտումը: Հայկական բարենորոգումներու հարցը վերջին անգամ մէջտեղ դրուեցաւ Ռուսիոյ կողմէ, ի կատաղութիւն երիտասարդ Թուրքերու կառավարութեան, ճիշդ այն ատեն երբ Թուրքիան Պալքանեան պատերազմներէն պարտուած՝ դուրս քշուած էր Եւրոպայէն ու հարիւր հազարաւոր թուրք գաղթականներ ողողած էին կայսրութեան հողատարածքները: Համաշխարհային Ա. Պատերազմին մէջ մտնելով՝ Թուրքիան ուզեց ձերբազատիլ իր ներքին գործերուն տեւապէս խառնուող մեծ պետութիւններու սանձերէն ու փորձեց Հայկական հարցն ալ լուծել՝ Հայերու ի սպառ մաքրագործումով: Մինչեւ այսօր ալ Հայկական Ցեղասպանութեան թրքական հերքումին պատճառներէն մէկը՝ հողատարածքով ու դրամական գումարով հատուցումի համար արտաքին ուժերու միջամտութենէն խուսափումի փորձն է:

Թէեւ Օսմանեան պետութեան փոքրամասնութեանց կրած չարիքին համար "պատմական ու բարոյական պատասխանատուութիւնը" կը տարածուի մշտապէս շահագիտական նպատակներով Կայսրութեան մէջ միջամտող մեծ պետութիւններուն, հեղինակը կը շեշտէ, սակայն, թէ ցեղասպանութեան "ոճրային եւ օրինական պատասխանատուութիւնը" ամբողջովին պէտք է վերագրուի Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի թրքական ազգայնական կառավարութեան (էջ 18, 19): Արդարեւ, Հայկական Ցեղասպանութիւնը գաղափարախօսական հակազդեցութիւնն էր մինչեւ 1915 կայսրութեան մէջ դիզուած արտաքին ու ներքին ճնշումներուն (էջ 21): Թրքական պետական գաղափարախօսութիւնը անտեսուած է թրքամէտ պատմաբաններու կողմէ եւ ստեղծուած՝ պատերազմի ժամանակ "արտաքին թշնամի"ին հետ գործակցող հայ "ներքին թշնամի"ի մտապատկերը: Իրականութեան մէջ Հայկական Ցեղասպանութիւնը իր գործադրութեան կատարելութեան մէջ նախատիպարն է ազգայնական ցեղասպանութեան (էջ 110):

Հեղինակին համաձայն, Թուրքիոյ համար Հայկական հարցին վերջին փուլը ցեղասպանութեան ուրացումն է, որ կ'իրագործուի Անատոլիայի ամբողջական հողատարածքը ապահովելու եւ երկրին ներքին գործերուն մէջ արտաքին միջամտութիւնը արգիլելու զոյգ նպատակներուն զուգընթաց (207): Արդարեւ, նոր Թուրքիան, ազգագրապէս մաքրագործուած ու գերիշխան պետութիւն մը, ինքզինք շուտով վերահաստատեց Համաշխարհային Առաջին Պատերազմէն յետոյ, Քէմալի օրով: Եւ քանի որ չէր ուզեր ժառանգած ըլլալ ցեղասպանութեան բարոյական խարանը եւ մանաւանդ չէր ուզեր հատուցանել նախկին զոհերը դրամով ու հողատարածքով, դիմեց ուրացումի: Ուրացում որ դիւրաւ ընդունուեցաւ արտաքին աշխարհին, մանաւանդ Եւրոպայի եւ Միացեալ Նահանգներուն կողմէ:

Թուրքիան, ռազմական նպաստաւոր իր դիրքով, Արեւմուտքի կողմէ նկատուեցաւ շահաբեր առեւտուրի կարելիութիւններ ունեցող գոյատեւելի եւ վստահելի երկիր մը, աշխարհիկ պետութիւն մը մահմետական երկիրներու շրջանին մէջ, պատուար մը համայնավարութեան դէմ՝ թէ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ՑՈՒՑԱԴՐԵՑ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ՆԿԱՐՆԵՐ

Հայոց գիրերու գիւտի 1600-ամեակի առիթով՝ Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 15ի երեկոյեան, տեղի ունեցաւ յատուկ ցուցահանդէս մը՝ 17էն 19րդ դարերու հայ կրօնական արուեստի վերանորոգուած նկարներու: Ցուցադրութիւնը տեղադրըւած էր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի մուտքի գաւիթին պատերուն վրայ:

Վերանորոգման ծրագիրին մէկ տարի առաջ ձեռնարկուած էր Թէլ Ավիւ գտնըւող Արուեստի Ուսումնարան - Աշխատանոցի ուսանողներու կողմէ՝ տեսչութեամբ Դասական Արուեստագէտներու մասնագիտուհի՝ Տոքթ. Իլանա Ուիֆքոկոլոինկի:

Վերանորոգուած նկարները կը ներկայացնէին՝ Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի Ծնունդը, Առաջին Բանտը եւ Վերջին Ընթրիքը, ինչպէս Սուրբ Յակոբներ եւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը, եւ Հեղինէ Սրբուհի Գիւտ Խաչի տեսարանը: Իւրաքանչիւր նկարի կից կային վերանորոգման ընթացքը բացայայտող լուսանըկարներ: Նաեւ ցուցադրուած էր վերանորոգուած 19րդ դարու ոսկեզօծ Պատրիարքական գահ մը:

Միջոցառման ներկայ գտնուեցան Թորգոմ Արք. Մանուկեան, Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեանց հոգեւոր հայրերու, Սուրբ Քաղաքի կրօնական պետերու եւ այլ հաստատութեանց ներկայացուցիչներու: Աւագ Թարգման, Գուսան Ծ. Վրդ. Ալճանեանի բարի գալըստեան ողջոյնէն յետոյ, Արխ Եպսկ. Շիրվանեան, Միջ-Եկեղեցական եւ Օտար Յարաբերութիւններու Վարիչը, անդրադարձաւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Հայոց գիրերու գիւտի անկիւնադարձ եղող դերի մասին, չեշտելով թէ՝ ան եղաւ մղողը հայ կրօնական արուեստի հաստատման եւ մշակման:

Պ. Մորտեխայ Լէվի, Քաղաքապետարանի Կրօնական Գործերու Բաժնի խորհըրդատու, Երուսաղէմի քաղաքապետ՝ Պ. Իւրի Լուփոլիանսքիի կողմէ ողջոյններով բացաւ իր խօսքը: Ան գնահատեց Հայոց Պատրիարքարանի յայնախոհ ներկայացումը արուեստի գանձերուն եւ հայ գաղութի մասնակցութիւնը Երուսաղէմի առօրեայ կեանքին: "Իրենց նախնիքները ցեղասպանութեան վերապրողներ եղած են: Այսօր՝ պատմական իրողութեան մասին հրեայ, անհատներ եւ հրապարակային դէմքեր կ'արտայայտուին մերձեցիկ եւ ցաւակից զգացումներով" ըսաւ Պ. Լէվի ,մաղթելով յաջողութիւն եւ շարունակական համագործակցութիւն երկու համայնքներուն միջեւ:

Փակման խօսքով՝ Տոքթ. Իլանա Ուիֆքո-կոլոինկ, Արուեստի Վերանորոգման Տեսչուհին, գնահատանք արտայայտեց Պատրիարքարանին հետաքրքրական ներդըրումին համար: Միջոցառման աւարտին տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն:

Վերանորոգուած հայ արուեստի ընտրանին պահպանուած է Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարէն ներս՝ հոգատարութեամբ Լուսարարապետ, Տ. Նուրհան Արք. Մանուկեանի:

Համաշխարհային Առաջին Պատերազմէն ետք ու յետոյ ալ՝ Խորհրդային Միութեան Աֆղանիստանի վրայ ներխուժումէն ու Իրանի իսլամական յեղափոխութենէն ետք: Երկիր մը ուր քաղաքական կայունութիւնը շատ աւելի կարեւոր նըկատուած է, քան՝ ժողովրդավարութիւնն ու մարդկային իրաւունքները:

Այսպէս, ուրեմն, ցեղասպանութեան հերքումը կը բացայայտէ այն իրողութիւնը թէ հաւաքական յիշողութիւնը կըրնայ խարդախուիլ (ժամանակաւո՞րապէս) պետութիւններու շահերուն համաձայն եւ թէ ցեղասպանութիւն, ինքը, "խաղն" է պետութիւններուն:

Հայկական Ցեղասպանութիւնը համակողմնակիօրէն վերլուծող այս գիրքը արժէքաւոր յաւելում մըն է այս նիւթին մասին գրուած լուրջ աշխատութիւններու շարքին: Եւ անտարակոյս, շնորհաւորելի է հեղինակը: Բայց շնորհաւորելի է նաեւ գիտակից ու ազնուական հայուհի մը Կիպրոսէն, Տիկին Պերճուհի Թիլպեան-Տէյ, որուն ձօնուած է գիրքը, եւ որ ամէն կերպով քաջալերեց որ ոչ-հայ պատմաբան մը միջազգային մակարդակով ուսումնասիրութիւն մը ներկայացընէր Հայկական Ցեղասպանութեան մասին: Տիկին Թիլպեան-Տէյին մեծ հայրն ու մեծ մայրը զոհերը եղած են 1915ին Մեծ Ոճիրին: Իր ամուսինը՝ Տիք Տէյ, պատուական անձնաւորութիւն մը, նոյնպէս ունի իր կարեւոր բաժինը այս քաջալերանքին մէջ:

Լիմասոլ, Յունուար, 2006

Ա. Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՃՈՊԻՏ

Ամերիկացի հոգեբանների հետազօտութիւնների համաձայն տղամարդիկ երեկոները պառում անցկացնում են երկու հիմնական պատճառով.

– Նրանք կին չունեն:

– Նրանք կին ունեն:

◆

– Հօրեղբայր, վաղո՞ւց էք ամուսնացել:

– Հա, կինս պնդում է, թէ տասնհինգ տարի է, բայց ինձ թւում է յիսուն տարի:

◆

– Հաւանաբար յարմար չէ ասել, որ քո կինը քեզ աւանակ է անուանում:

– Դէ, եթէ ես նրա հետ ամուսնացել եմ, ուրեմն ճիշդ է:

◆

– Հետաքրքիր է, ինչո՞վ կարելի է բացատրել այն, որ կանայք ամուսնութեան օրը միշտ յիշում են, իսկ տղամարդիկ երբեք չեն յիշում:

– Շատ պարզ: Դու երդուեալ ձկնորս ես, ասա՛ յիշո՞ւմ ես քո բռնած առաջին ձուկը:

– Ի հարկէ:

– Տեսնո՞ւմ ես: Իսկ ձուկը, հաւանաբար, չի յիշում:

◆

– Տիկին, ինչո՞ւ էք ուզում ամուսնալուծուել:

– Բա ի՞նչ անեմ, վիճաբանելու էլ ոչ մի առիթ չի մնացել:

◆

– Սիրելիս, փող տուր մուգ վարագոյրներ գնեմ, թէ չէ դիմացի հարեւանը կը տեսնի հանուել – հագնուելս, – ասում է կինը:

– Ոչինչ: Հէնց քեզ մերկ տեսնի, ինքը վարագոյր կը գնի...

◆

Ամանորի նախօրեակին մի երիտասարդ մտնում է գրախանութ եւ ասում.

– Ամանորեայ բացիկ տուէք, որ համ գեղեցիկ ձեւաւորում ունենայ, համ ռոմանտիկ մակագրութիւն:

– Կարծում եմ, ձեր ուզածը սա է, – ասում է վաճառողը եւ ցոյց տալիս մի բացիկ, որի վրայ գրուած է. "Այն միակ աղջկան, որին ես սիրում եմ":

– Հոյակապ է, մի 100 հատ տուէք, – ասում է տղան:

◆

Աւարտելուց առաջ մի ուսանող իր ընկերուհուն ասում է.

– Ուզում եմ այստեղից հեռանալ մի հինգ-տասը տարով, գնալ հեռու-հեռու մի տեղ ու կարօտե՛լ, կարօտե՛լ, խի՛ստ կարօտել քեզի, սիրելի՛ս...

◆

– Մի տարի առաջ ասում էիր, որ ես քո երազների կինն եմ, իսկ հիմա ամուսնալուծութիւն ես պահանջում:

– Ի՞նչ ասեմ, եկաւ ժամանակը, եւ ես արթնացայ քնից:

"ՈԶՆԻ"էն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի հանքային արդիւնաբերութեան եղած ներդրումները 2005ի վերջաւորութեան կը հասնին մօտ 70 միլիոն տոլարի:

Առեւտուրի եւ Տնտեսական զարգացման նախարարութեան պաշտօնեաներէն Արթիւր Աշուղեան ըսած է թէ այդ բաժինը անցեալ տարուընէ 17% աւելի աճ արձանագրած է:

Դրամական տեսակէտէ աճը կը նախատեսուէր 30%, իսկ արտածումներունը* 30-40%:

Ան ըսած է թէ արտօնութեան պայմանագիր մը կը ստորագրուի հայկական "ԱԿՐՏ" ոսկիի արտահանման ընկերութեան հետ որ տարեկան մօտաւորապէս 2 թոն ոսկի կ'արտադրէ. այլ մետաղագործական գործատուն մը՝ "Մաքուր Երկաթ" կը նախատեսէր ապահովել 50%ի աճ մը: Ա. Աշուղեան շարունակած է. "Ընդհանուր առմամբ, մետաղագործական գործատուները յատկանշական վերելք մը արձանագրեցին այս տարի արտադրութեան ծաւալներուն մէջ": Ըստ նոյն աղբիւրին, Լոնտոնի հանքային արդիւնաբերութեան համագումարի ընթացքին Զանգեզուրի մետաղագործական գործատան սեփականացման համաձայնութիւնը ընդունուած է որպէս լաւագոյններէն մէկը այս մարզին:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Տանիքի նենգամիտ ակնարկը անմիջապէս կ'անհանգստացնէ Սմբատը: Բայց շուտով ինքզինքին կու գայ. «Արդէն ծրագիր մը պատրաստած եմ Ագարակին համար: Դէպի Ջրվէժները նայող մասին վրայ երկար պատշգամ մը պիտի շինուի եւ կեդրոնը պիտի ըլլայ ձուլուած երկաթէ կառուցուածք մը, անգլիական ձեւով, գունաւոր ապակիներով ծածկուած պատշգամ մը: Արդէն նոր ելեկտրական հովահարներ ապսպրած եմ Ֆրանսա»:

«Բայց ինք 'նորէ՛ն պիտի տաքնայ, գըլուխ գա՞նք» կը խնդայ Գրիգոր, ձեռքերը շփելով: Եւ անմիջապէս գրաւ մը կը դրուի "ինը ամիս" եւ լայն լայն կը խընդան. «Սեպտեմբերի վերջ երբ "անոնք" մեկնած պիտի ըլլան, ամէնուն պիտի վըճարես, սուղ սուղ»:

Սմբատ շատ երջանիկ է որպէսզի այս խօսակցութիւնները յաջողին զինք խըռովել: "Անոնք" իր ոսկեզօծ անձնական սրբանկարներն են, իր կապերն են Քսաներորդ դարու եւ Յառաջդիմութեան հետ: "Պիտի չկրնամ Փարիզը տեսնել, բայց կարեւոր եղբայր մը ունիմ" կը մտածէ: Եւ մտածումներուն իբրեւ հետեւանք կը սկսի ըմպել, մտածել որ յաջորդ տարի Երուանդ պիտի փոխադարձէ հրաւէրին, ինչպէս արդէն գրած է, եւ ինք հաւանաբար երթալու քաջութիւնը պիտի ունենայ: Իր անդրանիկ զաւակը, լուրջ Սուրէնը, արդէն Իտալիա պիտի ըլլայ, որովհետեւ Սեպտեմբեր 1915ին պիտի երթայ ուսանելու Մուրատ-Ռաֆայէլեան, Վենետիկի հայկական գոլէժը, իր հօրեղբօր ուշադիր պաշտպանութեան տակ:

Սմբատ իր տղուն համար Վենետիկը ընտրեց, որովհետեւ մօտ է Երուանդին ապրած քաղաքին: Քիչ մը մտահոգուած է այս տխուր մանչով որ իրեն կը հետեւի ամէն տեղ, տարիքոտներուն միշտ պատմել կուտայ 1894-96ի ջարդերուն մասին, օրաթերթեր կը կարդայ, բայց մեղկ է, կռուասէր չէ: Աւելի հասկնալի պիտի ըլլար Սմբատի համար, նոյնիսկ եթէ աւելի մտահոգէր, եթէ - ինչպէս շրջակայքին մէջ շատ մը երիտասարդներ - Սուրէն ալ կապուած ըլլար կուսակցութեան մը, մասնակցէր քաղաքական անվերջ վէճերու որոնք կ'երկարին մինչեւ ուշ գիշերներ, չեմ գիտեր քանիերորդ սուրճի գաւաթին, անուշեղէններու կամ խմիչքներու հետ: Բայց Սուրէն տունը կը մնայ կարդալու համար եւ, աւելին մը ի վեր, կը հետեւի հօրը ամէն տեղ, կարծես չկշտանար զինք դիտելէն: "Կամ զիս քննադատելո՞ւ" կը մտածէ Սմբատ, քիչ մը շփոթած իր վրայ կեդրոնացած այս ուշադրութենէն որ զինք կը սահմանէ պարզ եւ անմիտ կատակներէն եւ կ'ամչցնէ բարեկամներուն հետ ըրած երախայական խօսակցութիւններէն:

«Ես պիտի չմեկնիմ» կ'ըսէ իրեն Սուրէն Փետրուարի հովոտ օր մը, երբ հօրը կ'ընկերակցի ձիով ագարակ երթալու ժամանակ: Գործերը սկսած են, եւ Օհաննէս վարպետը, հօրը վստահելի մարդը, կը վերահսկէ գեղեցիկ պատշգամին շինութեան: Անգլիայէն հասած են գունաւոր ապակիները որ կը ներկայացնեն երկու ռոմանթիկ անձնաւորութիւններ. Ձիաւոր մը եւ իր բարեկամուհին, ամբողջական մարմնով, իսկ քովընտի պզտիկ պատուհանները զարդարելու համար, անծանօթ ծաղիկներու նկարներ, ցախի եւ անգլիական բոյսեր:

«Ասանկ բաներ երբեք տեսած չենք հոս» կը կրկնէ Օհաննէս հպարտութեամբ: Եւ Սմբատ կը մտածէ որ նրակազմ փոքրակազմ եղբօր կինը, մանրիշակագոյն հագուած, անպայման ինքզինքը լաւ պիտի ըզգայ հոս:

«Ես պիտի չկրնամ մեկնիլ» կը կրկնէ Սուրէն անսպասելիօրէն, կարծես բացատրելու համար, բայց բնաւ չի բացատրուիր: «Ձե՞ս ուզեր մեկնիլ» կ'ըսէ Սմբատ քիչ մը նեղուած, խանգարուած իր պարզամիտ հայեցողութեան մէջ այս անծանօթ հրաշալիքներուն որ իր գործը եւ իր դրամը կրցած էին հայթայթել: Եւ ճիշդ այդ վայրկեանին կը մտածէր բացման գեղեցիկ հանդէս մը ամբողջ ընտանիքով, բարեկամներով, պաշտօնեաներով, հեռաւոր ազգականներով, նոյնիսկ անոնք ով որ շատ համակրելի չեն: Թերեւս Խալիլ Էֆէնտին ալ, Գայմագամ եւ ոստիկանութեան պետ, իր յաճախորդը եւ լաւ բարեկամը: Երբեմն գեղարան կու գայ նարտ խաղալու եւ իրենք միշտ կը ձգեն որ շահողը ինք ըլլայ:

Բայց, ի վերջոյ, բաժնուելով իր երազներէն եւ ծրագիրներէն, Սմբատ մտնելով Սուրէնին թեւը, կը տանի խանդաղատանքով եւ կը նստին պարտէզին մէկ անկիւնը, հոն ուր պատրաստուած էր թէնիսին փոսը: Երկաթէ շինուած երկու ճերմակ նստարաններ կան որ հին են ("Պէտք է խնդրէ վիեննական բազկաթոռներ ապսպրել" արագօրէն կը մտածէ Սմբատ); «Ինչո՞ւ ըսիր որ պիտի չմեկնիս» կ'ըսէ, ուղղելով վերջապէս հարցումը չեշտակի կերպով: Սուրէն գետին կը ծռէ գլուխը եւ ակնրախ կերպով կը տժգունի: Յետոյ, հանդարտօրէն, վեր կ'առնէ դէմքը եւ կը դիտէ հայրը այնպէս, այրող ցաւով լի աչքերով, ամօթխած եւ լալկան, որ հայրը կը հեռացնէ իր նայուածքը, զգալով անմիջական ներքին պարապ մը, ներքին սառն տարածութիւն մը որ սարսափելիօրէն կ'ընդլայնի:

Երկիւղ չկայ, ոչ ալ մոլեգնութիւն, միայն ցաւ եւ պարապութիւն: Եւ Սմբատ կը տառապի տղուն համար, կը տառապի չգիտնալուն համար, ճիշդ այնպէս ինչպէս վարագոյրի մը առջեւ որ կը ծածկէ իր եւեւ չտեսնուած մղձաւանջ մը, Հրէշներուն Հրէշը, Աղէտը: Այս պահուն է որ կրնար մարմին առնել իր ներքին տեսքը, կրնային իր մտքին տեսողութեան մէջ յայտնուիլ իրական ապագայի մը պատկերները: Բայց իր պարզ սիրտը չի դիմանար չարագուշակ նախազգացումներու, կը մերժէ կարդալ այն բանը որ արդէն միտքը կը տեսնէ, այն որ կը յայտնուի անգիտակից տղուն միջոցաւ:

(Շար. 18)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Է. Անդրէասեան 150 Եւրօ։

***

ԹՈՒՌ.– Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զաքեան 100 Եւրօ։

ԾՆՈՒՆԴ

ՓԱԹՐԻՔ ԵՒ ՌԵՆԱԹԱ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ
ուրախութեամբ կը ծանուցանեն
իրենց աղջկան

ԼՈՒՍԻՆԷ-Ի

ծնունդը, Կիեւ, 2006, Յունուար 5ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի "Արշալոյս Թադէոսեան" մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 16ին, սովորական վայրը։

Date à retenir

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise

Une grande soirée de Gala

le samedi 28 janvier à 20 heures
au Chalet de la Porte Jaune
à Vincennes
Pour fêter le 50ème anniversaire de sa colonie de Bellefontaine
Renseignements : 01 53 34 18 18

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
դասախօս, մանկավարժ, քննադատ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ-Ի

հետ
իր "ՎԵՐԱՔԱՂ" գրքին
հրատարակութեան առթիւ։

Խօսք կ'առնէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ
Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը 20·30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13.–
Ը. Օր Ծննդեան,
Անուանակոչութիւն Տեառն

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Պատարագէ ետքը Առաջնորդարանիս "Տնօրհնէք"ը կը կատարուի, որուն կը հետեւի ընդհանրապէս Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներուն տուներուն օրհնութիւնը։

***

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 14.–
Տօն Ծննդեան
Սրբոյն Յովհաննու-Կարապետին

Անուանակոչութեան Տօն է այսօր Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարիս

Ժամը 9·30ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու աւարտին Մայր Տաճարիս եկեղեցաչէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

ննջեցելոց յիշատակին, հոգեհանգստեամբ՝ գոհաբանական աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կը կատարուի։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13. –
Տօն է անուանակոչութեան

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի։

ՇԱՒԻԼԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15ին
A T R I U M
Parvis Robert Schumann
(avenue Roger Salengro)
CHAVILLE
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր պատրաստուած
"Լեւոն Շանթ" դպրոցի աշակերտներուն կողմէ։

Կաղանդ Պապայի ժամանում։

– Մուտքը ազատ է –

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril
au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghetsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vierge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «SEVAN» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches, Théâtre sous la direction
de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager.

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՞նք, որ բոլորդ կը սպասէիք կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը միա՛յն 15 եւրօ է։

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44։

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ-Պրոն"ի *շքեղ սրահներուն մէջ։*

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստու եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը։

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ ԱՆԻ նուագախումբին։

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ։

Անձապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 *կամ* 04·74·04·74·97 *թիւերուն։*

□

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :
— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,
— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,
— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

Section **«A. Tathéossian»**
de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).
Ambiance arménienne assurée!!!
Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!
Renseignements et inscriptions

auprès de :
- Araxie 01. 39. 83. 71. 19 (19h à 21h);
- Alice 01. 42. 93. 03. 56 (19h à 21h).

Date limite d'inscription :
15 JANVIER

□

GRANDE TOMBOLA NATIONALE

à l'occasion des Cinquante ans de la Colonie de BELLEFONTAINE

Vous pouvez gagner
— 1 Renault Twingo (1er lot),
— 1 voyage A/R Paris-Erevan pour 2 personnes,
— 1 séjour d'été d'une semaine pour 4 personnes aux Ménuires,
— 1 séjour d'hiver d'une semaine pour 2 personnes aux Ménuires,
— 1 week-end de thalassothérapie à Dinard pour 2 personnes.
— des bijoux,
— 1 lithographie de JANSEM,
— 1 lithographie de PAPAZ,
— 1 lithographie de SERGE BENOIT,
— 1 tableau de FERDI ZIPCI,
— 1 tapis,
— 1 corbeille garnie de la maison PETROSSIAN,
— 1 top haute couture des frères TARLOYAN,
— 1 lecteur DVD-DIVX

SOUTENEZ BELLEFONTAINE en achetant vos billets auprès des sections de la CBAF
Tirage au cours de la soirée de gala du 28 janvier 2006.

□

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour les séjours de Bellefontaine :

Eté : Juillet et Août 2006
- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA (bon niveau de ski pour le séjour d'hiver)**

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier à 15 heures

Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 12
JEUDI
12 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.366 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.366

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՈՆԻ առողջական վիճակը կայուն է ըստ բժիշկներուն եւ հաւանական կը նկատուէր, որ ողջ մնայ, բայց ի՞նչ պայմաններու մէջ: Յունուար 10էն ի վեր սուր բանավէճ մըն ալ ծագած է տրուած խնամքներուն մասին: Յունուար 10ի Հա՛արեց օրաթերթը կը գրէր թէ Շարոն արդէն կը տառապէր ուղեղային հիւանդութենէ մը, որու ախտանշանները չեն տեսնուած, երբ Դեկտեմբեր 18ին առաջին թեթեւ տագնապ մը ունեցած է: Այն ատեն իրեն տրուած են դեղեր, արեան թանձրութիւնը նուազեցնելու համար (անթիքոակիւլան), որոնք արագացուցած են Յունուար 4ի ծանր տագնապը: Թերթին բժշկական աշխատակիցները այս լուրերը քաղած են հիւանդանոցին մասնագէտ բժիշկներէն: Եթէ այն ատեն (Դեկտեմբեր 18) ախտաճանաչումը եղած ըլլար, այդ դեղերը չէին տրուեր եւ հաւանաբար առաջքը առնուած կ'ըլլար Յունուար 4ի տագնապին: Ներկայիս, հետզհետէ վերջ կը տրուի արուեստական մահաքունին եւ փորձեր ալ կ'ըլլան իր հակազդեցութիւնները տեսնելու համար: Այսպէս, Յունուար 10ին, քիթին առջեւ շարժած են շաւարմա մը (տաք միսով սանտուիչ), նկատելու համար թէ հոտ կ'առնէ՞: Իր երկու տղաքը նաեւ սթերէօ մը զետեղած են որ Մոցարթի (Շարոնի նախասիրած հեղինակը) երաժշտութիւնը կը սփռէ, որովհետեւ բժիշկներու համաձայն, երաժշտութիւնը կը խթանէ զինք արթնցնելու այս շրջանին ընթացքին: Հիւանդանոցին բաները կ'անտեսէ բոլոր քննադատութիւնները եւ յայտարարած է որ ամէն ջանք թափած են Շարոնի կեանքը փրկելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ պաշտօնութիւն կու տայ որ բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են առաջքը առնելու համար թռչնային գրիպի տարածման, բայց Եւրոպական Միութեան երկիրները եւ սահմանակից պետութիւնները համոզուած չեն եւ խիստ միջոցներու կը դիմեն: Ֆիկարոյի թղթակիցը՝ Ժան-Միշել Պատէր Վանի շրջանը գացած է տեղւոյն վրայ տեսնելու համար թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ են գիւղացիներ: Ան կը նկարագրէ ողբալի կացութիւն մը, թշուառ եւ աշխարհէն անտեսուած գիւղացիներու շրջանի մը մէջ, որ Իրան, Ատրպէյճան եւ Հայաստան կը տանի: Տեսնուած է երեք մեռած երախաներու ծնողքին հետ: Կը պատմեն որ ամբողջ ընտանիքը Չիֆթլիքէն գաղթած էր չորս տարի առաջ, ուր անօթի կը մեռնէին: "Ութ հաւ ունէինք, կ'ըսէ, եւ երախաները շատ կը սիրէին": Հաւերը հիւանդացած են եւ սատկեցուցած ու երախաները կերած էին, իրենք ալ, բայց իրենք չէին վարակուած: Տեղացիները կը դժգոհին, որ կառավարութիւնը ոչինչ ըրած է եւ նախազգուշական ոչ մէկ աշխատանք տարուած է: Համաճարակներու Միջազգային Կազմակերպութեան տնօրէնն ալ կը բողոքէ որ Թուրքերը ամէն բան չեն ըսեր, ճշմարտութիւնը կը ծածկեն: Ան կը զարմանայ նաեւ որ զոհերը շատ երիտասարդ են. ոչ ոք կրնայ բացատրել պատճառը: Թերթին թղթակիցը Վանի հիւանդանոցն ալ այցելած է, որու բժշկապետը նկարագրած է կացութիւնը, 220 հիւանդներ դիմած են եւ ճշդուած է որ 59 հոգի թռչուններու հետ շփում ունեցած է:

ԿԻԵՒԻ Խորհրդարանը, Յունուար 10ին անդրադառնալէ ետք Մոսկուայի հետ ստորագրուած պայմանագրին, տապալած է կառավարութիւնը, դատապարտելով նաեւ նախագահ Իուշչենկոյի տկար ընթացքը Մոսկուայի դիմաց: Ծանօթ է որ հարցը կը վերաբերի Ռուսաստանի հայթայթած կազին եւ երկար բանակցութիւններէ ետք է, որ կարելի եղած էր համաձայնութեան մը յանգիլ հինգ տարուան համար: Յունուար 4ին, Կազպրոմ եւ Նաւթոկազ համաձայնութիւն մը ստորագրած էին, ըստ որուն կազին գինը կը ճշդուէր 230 տոլար 1.000 խոր. մեթրի համար, արտօնելով որ Ուկրանիա 95 տոլար վճարէ զայն խառնելով Կեդրոնական Ասիայէն բերուած կազին որ Ռուսաստանէն կ'անցնի: Երեսփոխանները 250 ձայնով (450ի վրայ) դէմ արտայայտուած են այս համաձայնագրին: Ներկայիս ստեղծուած անկայուն վիճակը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ նաեւ նախագահին համար:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, ոստիկանութիւնը Յունուար 10ին կրցած է յայտնաբերել ահաբեկչական նկատուած երկու ցանցեր, որոնք իսլամապաշտներ Իրաք կը ղրկեն: Քսան անձեր ձերբակալուած են, որոնց պատկանած խումբերը համակիրներ են Մարոքեան Իսլամապաշտ Մարտական Խումբին եւ սալաֆիստ խումբին: Ձերբակալուածներն են.– 15 Մարոքցի, 3 Սպանացի, մէկ Թուրք եւ մէկ Ալժերացի: Իրենց պարտականութիւնն էր դրամ հաւաքել եւ օժանդակութիւն ապահովել անոնց, որոնք Իրաք կը ղրկուին: Մատրիտի 2004 Մարտ 11ի ռմբարկումներէն ի վեր, 226 կասկածելիներ ձերբակալուած են եւ մօտ 100ը բանտը կը մնան:

ԻՐԱՆԻ դէմ մթնոլորտը աւելի լարուած է Յունուար 10ին, երբ Թեհրան յայտարարած է որ պիտի բանայ հիւլէական իր կեդրոններէն մէկը՝ Նաթանզ, երկրին կեդրոնը, շարունակելու համար իր հետազօտութիւնները, որոնք դադրած էին 2003 Հոկտեմբերին: Իրան պաշտօնութիւն կու տայ որ նպատակները խաղաղ են, բայց Պուշ եւ Շիրաք համոզուած չեն եւ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած են: Միւս կողմէ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Գերմանիա հանդիպում մը կ'ունենան Յունուար 12ին, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար: Ուաշինկթըն ալ զգուշացուցած է Իրանը "վտանգաւոր զարգացումի մը դէմ", շեշտելով թէ նման բան մը նոր խզում մը կը նշանակէ Եւրոպացիներուն հետ ունեցած համաձայնութեան: Կը մնայ հարցը փոխանցել Ապահովութեան Խորհուրդին, որպէսզի միացեալ ճակատ մը կազմուի Իրանի դէմ եւ նոր միջոցներ ձեռք առնուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախագահէն ետք, նախարարապետն ու նախարարներն ալ Ամանորեան մաղթանքներու ընդունելութիւններ կը կազմակերպեն: Տ. տը Վիլըփէն իր ելոյթին մէջ ծանրացած է աշխատանքին վրայ, որ 2006ի իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է: Շեշտած է. – "2006ին արդիւնքներ պէտք է ունենանք եւ պիտի ունենանք: Հարկ է որ գործազրկութիւնը նահանջէ": Նախարարներու կարգին, առաւելաբար ուշադրութիւն գրաւած է Ներքին նախարարը, որ իր կողքին ունէր իր կինը, ինչ որ կը նշանակէր թէ զոյգը հաշտուած է եւ "փիփըլ" մամուլն ալ նոր նիւթեր ունի... Ֆապիուս ալ Ամանորը տօնած է եւ յայտնած թէ թեկնածու է թեկնածութեան: Դեռ 18 ամիս կայ նախագահական ընտրութեան, բայց հրմըշտուքը սկսած է, աւելի ճիշդ կը շարունակուի, աւելի անհամբերութեամբ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ փոխանցման շրջանի վարչապետը Եհուտ Օլմերթ յայտարարած է ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարին, որ արեւելեան Երուսաղէմի Պաղեստինցիները

(Շար.ը Դ. էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑՈՎ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՆԻՍՏ

Եւրոպական Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին Լեռնային Ղարաբաղի հարցով ժամանակաւոր յանձնաժողովը Յունուար 9ին նիստ գումարած է Փարիզի մէջ. մասնակցած են Հայաստանի պատուիրակութեան ղեկավար Տ. Թորոսեան եւ Շ. Քոչարեան: Նիստին օրակարգի նիւթը եղած է յանձնաժողովի նախագահ Ռ. Ճոնսընի զեկուցումը հակամարտութեան կարգաւորման համար կատարուած աշխատանքին մասին:

Հայկական պատուիրակութեան հինգ առաջարկներէն ընդունուած են երեքը. ատրպէյճանական կողմը առաջարկ չէ ներկայացուցած: Դրական նկատուած է այն որ նախագիծով տեղ տրուած է թէ՛ տարածքային ամբողջականութեան, թէ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱԶԻ ԳԻՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

'Ռուսաստանից մատակարարւող կազի սակագնի փոփոխութեան շուրջ բանակցութիւնները շարունակւում են եւ յոյս ունենք որ կը կարողանանք համաձայնութեան գալ փոխադարձ ընդունելի այնպիսի տարբերակի շուրջ որը լուրջ ազդեցութիւն չի ունենայ Հայաստանի բնակչութեան կենսամակարդակի եւ տնտեսական աճի թափին վրայ" ըսած է Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան, Յունուար 10ի մամուլի ասուլիսին: Ան կ'ակնկալէ որ նախագահ Ռ. Քոչարեանի այս ամիս նախատեսուած այցը Մոսկուա յաւելեալ գործօն կ'ըլլայ հարցին ընդունելի լուծում մը գտնելու: Նախարարը շեշտած է թէ կազի գինը աւելցնելու նպատակը Ռուսաստանի համար տնտեսական ըլլալով հանդերձ, "այս խնդրում քաղաքական գործօն եւ հետեւանք եւս կայ. այս երկուքը միմեանցից տարանջատել չենք կարող":

Այսուհանդերձ Ռուսաստանը կը շարունակէ մնալ Հայաստանի ամէնէն կարեւոր առեւտրական գործընկերներէն մէկը. անցած տարուան 11 ամսուան ընթացքին երկու երկիրներուն միջեւ ապրանքի շրջանառութիւնը եղած է մօտ 300 միլիոն տոլար: Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան առաջնայնութիւններուն շարքին է Ռուսաստանի հետ ռազմաքաղաքական, առեւտրատնտեսական եւ մարդասիրական ոլորտներու յարաբերութիւններուն զարգացումը:

Վ. Օսկանեան ասոնց աւելցուցած է ռազմական, կրթական ու գիտաթեքնիք մարզի գործակցութիւնը, երկու երկիրներու միջխորհրդարանական կապերը, եւլն.:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄՈՎ, ԱՆՑԱԾ ՏԱՐԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ամփոփելով անցած տարին, դրական նկատած է սահմանադրական բարեփոխումները, Ղարաբաղի խնդրին մէջ որոշ նախադրեալներու ստեղծումը, տնտեսական աճի թափը:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին յետագայ զարգացումին, ինք ու Ատրպէյճանի իր պաշտօնակիցը Է. Մամէդեարով նոր հանդիպում մը կ'ունենան Յունուար 17-18ին Լոնտոնի մէջ որուն հաւանական է որ յաջորդէ երկու երկիրներուն նախագահներուն հանդիպումը Փետրուարին: Այդ հանդիպումներէն ետք, 2006ի ընթացքին Ղարաբաղի հարցին զարգացումները աւելի կը յստականան:

Վ. Օսկանեան ըսած է թէ այսօր սեղանին վրայ են հակամարտութեան առընչուած բոլոր հարցերը եւ բոլորին շուրջ հարկ է լուրջ բանակցութիւն տարուի: Խաղաղապահ ուժերու շրջան փոխադրութեան մասին նախարարը յայտնած է թէ տակաւին շատ բնական բան է. առայժմ այդ հարցը բոլոր մանրամասնութիւններով քննարկուած չէ, այդ պատճառով տակաւին կանուխ է նիւթ ընելու համար, բայց յատկապէս երկու նախագահներուն հանդիպումին դրական զարգացում արձանագրուելու պարագային այդ ուղղութեամբ ալ քննարկումները կը սկսին:

2006ի ծրագիրներէն Վ. Օսկանեան կարեւոր համարած է անկախութեան 15-ամեակի նշումները: Այդ հանդրուանը առիթ համարած է վերադնահատելու կտրուած ճամբան, տեսնելու թերացումները եւ զանոնք սրբագրել փորձելու: Նախարարը յիշեցուցած է թէ Սեպտեմբերին նախատեսուած Հայաստան – Սփիւռք Գ. խորհրդաժողովը ի մէջի այլոց ուշադրութիւն կը կեդրոնացնէ Սփիւռքի ուժերով Հայաստանի տնտեսական յառաջխաղացման վրայ, յատկապէս գիւղական շրջաններու զարգացման նիւթով:

Միջազգային շրջանակին մէջ 2006ի ընթացքին Հայաստան կ'աշխուժացնէ իր ներկայութիւնը ՄԱԿ-ի, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.-ի եւ ՀԱՊ-ի մէջ: Այլապէս կարեւոր են բնականաբար Ռուսաստանի ու Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան ծրագիրները եւ Հայաստանի մէջ Սեպտեմբերին տեղի ունենալիք Ֆրանսայի ամիսը:

Վ. Օսկանեան նիւթ ըրած է Թուրքիոյ մէջ ծաւալող թռչնային կրիպի հարցը. ըսած է թէ իր գլխաւորած նախարարութիւնը Անգարայէն այդ մասին կարելի չափով լայն տեղեկութիւն ուզած է, սակայն տակաւին պատասխան չէ ստացած: Նախարարութիւնը կը յորդորէ այդ երկիրը մեկնողներու որ զգոյշ ըլլան, հիւանդութեան կացութեան մասին տեղեկութիւն առնեն Առողջապահութեան միջազգային կազմակերպութեան կայքէջէն:

***

ԼԵՒՈՆ ԱՐՈՆԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴՆ Է

2005ի ճատրակի աշխարհի բաժակակիր Հայաստանցի վարպետ Լեւոն Արոնեան լաւագոյններու միջազգային ցուցակին վրայ կը գրաւէ հինգերորդ դիրքը: Ունի 2752 կէտ: Առաջին տեղը կը պահէ Գասպարով 2812 կէտով. երկրորդն է պուլկար Վեսլին Թոփալով 2801 կէտով, երրորդ հնդիկ Վ. Անանտը (2792 կէտ), չորրորդ ռուս Պ. Սվիտլէր, 2765 կէտով: Լ. Արոնեան ճատրակ խաղացողներու միջազգային նախորդ ցուցակին վրայ ունէր 10րդ տեղը:

***

ԼՂՀ

2005-Ը ԹԻՒԵՐՈՎ

Անցնող տարուան ընթացքին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ 2004 ծնունդ եւ 1260 մահ արձանագրուած է: Առաջին թիւը նախորդ տարուանէն 91 նուազ է, երկրորդը՝ 46 նուազ: Մինչեւ մէկ տարեկան մահացած է 18 երախայ: 2005ին բնակչութեան աճը եղած է 744 հոգի, ինչ որ նոյնպէս նուազ է 45 հոգիով, նախորդ տարուանէն:

2005ին արձանագրուած է 751 ամուսնութիւն եւ 135 ամուսնալուծում. 2004-ի նոյն ոլորտի թիւերը եղած են 789 եւ 89 Պաշտօնապէս 899 եկուոր արձանագրուած է, 721 ալ մեկնող:

ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԸ ՄԻԱՅՆ ՔՆԱՑՆՈՂ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ ՉԵՆ

Կրօնափոխներու չառաւիղներուն յատուկ երեւոյթ մըն ալ ձուլուելու հզօր մարմաջն է։ Ան երբեմն բոլոր սահմանները զանցելով ծայրայեղ աստիճանի մոլի խօքնութիւններ կը ձեւաւորէ։ Քէմալին Թրքական ազգայնամոլութեան եռին կրօնափոխի բարդոյթը կը նշմարէ Փալալը։ Իր մօրեղբայրն ալ նոյն ճակատէն ուրիշ օրինակ մըն է. Ուրֆայի ազգայնամոլ հոսանքի կեդրոններուն (Իւլքիւօճաղը) հիմնադիրներէն մէկն է։ Արդէն փրոֆ. Ճէօհճէ ալ կ'ըսէ թէ Մալաթիայի իրենց պրպտումներուն ընթացքին Ազգայնական շարժում կուսակցութեան ղեկավար շարքերուն մէջ կրօնափոխներու հանդիպած են։

Այս չեշտումներէն ետք նիւթը կը սահի դէպի վտանգաւոր գետին մը. յօդուածագիրը հետաքրքիր է գիտնալու թէ տարագրութեան ականատես, պայմաններու ճնշումով խլամացած ու ատով մերժումի թիրախ այդ անձերուն մօտ իրենց ապրածին վրէժը լուծելու հակումներ կա՞ն։ Ի. Փալալըի պատասխանը դրական է. «Այո՛, անշուշտ, ծրագրուած աշխատանք տանողներ, "վրէժ լուծենք" ըսողներ կան։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ է իրենց թիւը. կը մաղթեմ որ մեծ չըլլայ»։

Փրոֆ. Ճէօհճէ աւելի ինքնավստահ է. «"Գաղտնի Հայեր" կան ու վերջին շրջանին զանոնք իրենց բուն ինքնութեան վերադարձնելու աշխատանք կայ տարուի. մօտ ատենէն անոնք պիտի գործածուին հայկական երազներու իրականացումի նպատակով»։

Է. Պաշեուրթի եզրակացութիւնը այն է որ մեծ պակաս է Թուրքիոյ մէջ հայ որբեւորներու մասին լուրջ պրպտումներու չգոյութիւնը։ Կը գրէ. «Կարեւորը իրենց թիւերուն հազարով, կամ տասը հազարով ըլլալը չէ. այլ այն կեանքերն ու ողբերգութիւնները զորս ապրած են հակառակ իրենց կամքին։ Նոյնքան կարեւոր են այսօր անոնց առնուազն կէս միլիոնի հասնող զաւակներուն, թոռներուն կրած ազդեցութիւններն ու ընկերային հետեւանքները»։

Յօդուածագիրը դիմած է Հ. Տինքի ալ. որդեգիր, կամ որպէս աղախին տրուած հայ որբերու մասին մինչեւ 300 հազարի թիւ կը տրուի։ Ճի՞շդ է։ «Չեմ կարծեր որ չափազանցուած է ատիկա. թերեւս նոյնիսկ աւելին է։ Ափսոս որ նիւթը ակադեմական աշխատանքի թեմա չէ եղած»։ Իսկ նման աշխատանքի մը օգուտը. «Մնացողներուն մասին խօսիլ թերեւս նոր ոգի մը տայ մեզի։ "Իրար շատ չվշտացնենք, թերեւս ազգական ենք" պիտի ըսենք։ Կեանքը բերաւ այս բարդ վիճակը, մենք չընտրեցինք զայն։ Նոյնիսկ եթէ իրենց թիւը միայն 3-5 հազար ըլլայ, գիտնալ թէ ի՛նչ պատահեցաւ այդ մարդոց, կրնայ այդ տարիքոտ մարդոց հանդէպ պարտք մը ըլլալ, զոր կրնանք վճարել։ Թերեւս այդ ճամբով կը մաքրուինք։ Սփիւռքին յաճախ կ'ըսեմ. "Թուրքիոյ մէջ միակ անձի մը գոյութեան տեղեակ ըլլալ, անոր հոգեվիճակին օգնել, աւելի կարեւոր է, քան հարիւրաւոր խորհրդարաններու որոշումները»։

Փրոֆ. Ճէօհճէ համոզուած է որ "Գաղտնի Հայեր"ը վտանգաւոր են Թուրքիոյ համար։ «Վերջին տարիներուն անոնց ուղղուած աշխատանքներ կան։ Կը ջանան անոնց բուն ինքնութիւնները յիշեցնել։ Դրամական օժանդակութիւն կը կատարուի։ Կը խորհիմ թէ ինչպէս ԱՄԱԼԱ-էն ետք ՓՔՔ-ն յայտնուեցաւ, անկէ ետք ալ կրնան այդ մարդիկը գործածուիլ Թուրքիոյ մէջ "քաղաքային պատերազմի" նպատակով։ Նման կառոյց կրնայ մինչեւ 2010 մարմին առնել։ Կը հաւատամ որ իրենց բուն ինքնութիւնները գիտակից կերպով յիշեցնելու աշխատանքով մը այդ մարդիկը վաղը Թուրքիոյ հողի, հատուցումի պահանջ պիտի ներկայացնեն» կ'ըսէ ան։ Յետոյ նիւթը կը հանէ "Գաղտնի Հայեր"ու եւ քրտական զինեալ կազմակերպութեան (ՓՔՔ) կապին։ Կա՛յ նման կապ, ըստ Ճէօհճէի. «1980ին ԱՍԱԼԱ-յի ահաբեկիչ հայ Բ. Կիւլպէնկեան հրամարկեց մէջ ժողովի մը ոբոշուեցաւ որ ՓՔՔ-ն շրջանին մէջ Թուրքիոյ հողիականութիւն ու բաժանութեան թիւը նուազեցնելու նպատակով գործածուի։ Նոյն շրջաններուն օժանդակութեան շնորհիւ ՓՔՔ-ն սկիզբի շրջանին ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպայի մէջ լոպի մը կազմելու յաջողեցաւ եւ զօրակցութիւն գտաւ։ ՓՔՔ-ի կազմին մէջ ծագումով Հայեր գոյութիւն ունին ու մեծ մասին սպանութիւնն ալ անոյն տեսակէտ կը հաստատէ։ Նոյնպէս մտածել տուող է ՓՔՔ-ի որմնադիրներուն մէջ "Թուրքեր"ու գոյութիւնն ալ»։

Գրեթէ կ'աւարտի ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Էօճալանի հայկական ծագումին ակնարկով։

Նիւթին այժմէականացումին, դատած հետաքրքրութեան չափ ուշագրաւ է կրօնափոխութեան պարտադրուած հայ որբերէն սերած սերունդներուն հանդէպ կարողական թշնամի, պահանջատէրի նկատումը։ Կենցուած, որ Ճէօհճէներու համակարծիքներուն թիւին բազմացումով կրնայ կիրքերու թիրախ ըլլալ հայութեան ու թրքութեան միջեւ կորսուած այդ զանգուածը։

Այլ ուշագրաւ կէտ մը տրուած թիւերու պարագան է. յօդուածագիրը որբ հայ որդեգիրներու հարիւր հազարի չափ ըլլալուն գրեթէ համոզուած է. իսկ Հ. Տինք կը խօսի 300 հազարի, թերեւս աւելիի մասին։ Նոյնիսկ առաջին թիւը հիմ առնելով, դժուար չէ 90 տարուան մօտաւոր արդիւնքը հաշուել։ Չորս սերունդի վրայ այդ արդիւնքը Անատոլուի նման բազմածին շրջանակի մը մէջ առնուազն կը թարգմանուի մօտ 3 միլիոն հոգիով որուն կը սպասնայ յայտնաբերումը հայ մեծ մօր մը։

Այս զանգուածը, նոյնիսկ տրամաբանական կերպով ընդունելով որ մեծամասնութեամբ պիտի չփրդովի այդ յայտնաբերումէն, ի՞նչ մօտեցումի առարկայ պիտի ըլլայ մեր կողմէն. բան մը պիտի փոխէ՞ հայ դատի մեր աշխատանքներուն մէջ։ Կարելի պիտի ըլլա՞յ փաստացի տուեալէն անդին գործնական դերով մը նկատի ունենալ զայն։

Լրջագոյն հարցումներ որոնք մտածումի, ծրագրաւորումի պարտականութիւն մը կը դնեն մեր առջեւ։ Մանաւանդ որ իրականութիւնը վերջին տասնամեակին սկսած է մեծ քայլերով ճամայ կորել, տնտնալու ոչ մէկ առիթ ձգելով։

"Աքսիոն"ի վերոնշեալ թիւէն չորս օր ետքի "Ակօս"ին (Դեկտ. 30) մէջ "Հարազատներս կը փնտռեմ"ի հերթական յայտարարութիւնը յաւելեալ թելադրանք մը կ'ընէ Թուրքիոյ "Գաղտնի Հայեր"ը լուրջի առնելու. հեղինակը Հալիլ Պիլէք կը գրէ. «Մեծ մայրս Սիլեանի Ալապէնկի գիւղէն է, անունը՝ Անա (Ա-օ)։ Մեծ հայրս գիւղին քահանան է եղեր։ Մեծ մօրս մօրը անունը Խաթուն է։ Մօրս երկու մօրաքոյրերէն մէկը կը կոչուէր Օնվէ Հէվի (մահմետականացնելէ ետք Ջէֆիյէ կոչուեր է). միւս մօրաքրոջ անունն ալ Քեւի էր, Պոսաթ գիւղէն»։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

1 - 4, 2005

Ս. ՂԱԶԱՐ, ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՐԿՈՒ ՇԱՀԵԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջերս "Կալիմար" հրատարակչատունը չափազանց հետաքրքրական երկու գիրքեր լոյս ընծայեց։ Առաջինը, համբաւաւոր Թուրք վիպագիր Օրհան Փամուքի գործին թարգմանութիւնն է (1)։

"Ձիւնը" վերնագրուած այս վէպը գրեթէ ամբողջութեամբ Կարսին մէջ տեղի կ'ունենայ, ներկայ ժամանակին։ Այս ստուար հատորը (գրեթէ 500 էջ) բաւական տխուր եւ միօրինակ ձեւով "սահմանային քաղաքը" կը ներկայացնէ։ Պատմութիւնը ձմեռ ատեն կ'անցնի ու անդադար ձիւն կը տեղայ։ Ֆրանքֆուրթ (Գերմանիա) հաստատուած Թուրք բանաստեղծ մը իբր լրագրող Կարս կը ժամանէ։ Իր պաշտօնական նպատակն է հասկնալ թէ ինչո՞ւ այնքան շատ երիտասարդ աղջիկներ անձնասպանութիւն կը գործեն։ Սակայն շուտով կը հասկնանք որ իսկական նպատակը ուրիշ է. ժամանակին սիրուն աղջկան մը՝ Իփէքին սիրահարած էր, որ իսլամապաշտ քաղաքագէտի մը հետ ամուսնացած էր ու նոր բաժնուած է. այնպէս որ Քէրիմ Ալաքուշօղլուն - վէպին մէջ Քա կոչուած - յոյսեր կը սնուցանէ ու շուտ մը Կարս կը փութայ։ Այս "սահմանային քաղաքը" լուռ եւ անգութ պատերազմի մը թատերաբեմն է։ Մէկ կողմէն հալածուած բայց ժողովրդականութեան տէր իսլամապաշտները, միւս կողմէն՝ ռազմական ու քէմալական իշխանութիւնները։ Շուտով քաղաքապետական քուէարկութիւնները տեղի պիտի ունենան ու Իփէքին նախկին ամուսինը գրեթէ վստահ է յաղթանակին։ Իփէքին հայրը աշխարհավար մտայնութեան տէր է, ինչպէս Քան ու Իփէքը եւ պանդոկ մը կը վարէ։ Բնականօրէն, Քան այս պանդոկը կ'իջեւանի։ Միւս կարեւոր անձը, Լաջուլի անունով շատ ազդեցիկ իսլամապաշտ մըն է, իշխանութիւններուն աչքին վտանգաւոր, հետեւաբար թաքուն կ'ապրի։ Իփէքին քոյրը այս Լաջուլին խենթի պէս սիրահարած է եւ այդ պատճառով լաչակ կը կրէ։ Լաչակի այս հարցը վէպին կորիզն է։ Քան կամաց-կամաց Իփէքին հետ Գերմանիա վերադառնալու յոյսեր կը փայփայէ, սակայն նոյն ժամանակ իսլամապաշտ շրջանակներ կը յաճախէ, մինչեւ որ իմանայ Իփէքին անցեալը. իր քրոջմէ առաջ, ինք Լաջուլին սիրուհին եղած էր։

Բնականօրէն, պատմութիւնը աւելի բարդ է. ուրիշ կերպարներ ալ կան, զուգահեռ դասեր, սպանութիւններ, դժուարութիւններ, դաժանութիւններ։ Հիմնական կերպարը Կարս քաղաքը կը մնայ, լուռ ու մութ, ու Փամուք անդադար Հայերուն եւ Ռուսերուն ստուերը կը յիշէ։

Ինչո՞ւ այսքան հետաքրքիր ու այժմէական վէպ մը բաւական դժուար կ'ընթերցուի։ Փամուքին համբաւը նկատի առնելով, հաւանական կը թուի որ թրքերէն բնագիրը աւելի լաւ գրուած է։ Ամբողջ խնդիրը թարգմանութեան հետ կապուած է. պէտք է ընդունիլ որ շատ տկար է։ Ֆրանսերէն ոճը ծանր է, նախադասութիւնները երկար, նոյնիսկ ուղղագրական ու կէտադրական սխալներ կան։ Պարզ է որ թարգմանիչը աճապարած է, ու արդիւնքը զուտ բառացի է։ Ափսո՜ս։

***

Երկրորդ գիրքը հակառակ տպաւորութիւնը կու տայ. իր 140 էջերը մէկ շունչով կը կարդացուին։ Հեղինակը Ֆիլիփ Վիտըլիէն, Լիոն քաղաքին մէջ քաջ ծանօթ է իբր համալսարանական ժխտականութեան դէմ յամառ պայքարող։ Վայնըշթայնի խնդիրին կապակցութեամբ իրեն ծանօթացած էի. չափազանց գնահատելի գործունէութիւն մը կը տանի առանց յոգնելու։ Այս "Թրքական գիշեր" կոչուած պատմուածքը (2) փոքրիկ գոհար մըն է։ Վէպ չէ, գիտական աշխատանք չէ, արցունք թափելիք գիրք չէ. ուրեմն ի՞նչ է։ Պարզապէս, Երիտթուրքերուն ծաւալած քաղաքականութիւնը ու ոճիրները կը պատմէ, շատ խիտ ոճով մը, մէկ-մէկ ցնցող ու հարազատ մէջբերումներով։ Ծանօթ դէմքեր կ'ոգեկոչէ, ինչպէս Ճոնա Ռիտ, Լեփսիուս, Մորկընթաու, Վանկընհայմ, Լէսլի Տէյվիս, Լօրանս տ'Արապի, Փիէռ Լոթի... ամէն մէկը հակիրճ ու ճշգրիտ որակումով մը։ Երկար պատմութիւն մը քանի մը բառով ամփոփելու զարմանալի յատկութիւնը ունի։ Օրինակ, երբ եւրոպական կայսրութիւններուն անկումը կը նկարագրէ, պարզապէս կը գրէ. «Սխալին Եւրոպան վերջ գտած էր» (էջ 123)։

Յեղասպանութեան նուիրուած գործերուն ընթացիկ տեսակները ի՞նչ են։ Կան վէպեր, երբեմն հետաքրքրական, բայց վաւերականի ազդեցութենէ զուրկ, կան յուշեր, որոնք շատ կարեւոր են, բայց արդէն նուազ ազդեցիկ, երբ մարդիկը վայրագութիւններ տեսնելէ յագեցած են։ Կան փաստաթուղթերու ժողովածուներ, նոյնպէս շատ կարեւոր, բայց միայն իբր ապացոյց, ոչ իբր ընթերցումի հատորներ։ Վերջապէս, կան գիտական ուսումնասիրութիւններ, որոնք ընդհանրապէս նիւթին լաւատեղեակներուն ուղղուած են։

Ֆ. Վիտըլիէն նոր սեռի մը ձեռնարկեց։ Այս եզակի գրքին ընթերցողը քանի մը ժամուան մէջ ամէն ինչի կը տեղեկանայ ու կը հասկնայ, Աբտիւլ Համիտէն մինչեւ Էնվէրին աճիւններուն քանի մը տարի առաջ մեծ շուքով վերաթաղումը։

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

(1) Orhan Pamuk, **Neige,** Gallimard, Paris 2005 (titre original KAR, 2002, traduction française Jean-François Pérouse).

(2) Philippe Videlier, **Nuit turque,** Gallimard, Paris 2005.

ՊՐԻՍՄԱԿԷՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

Ընդհանուր զարգացման մրցումի մը ընթացքին, որուն առանցքը Հայոց պատմութիւնն է, երկրորդականը նոր աւարտած երկու տղաք հարցումներուն առջեւ արդէն շմորած, կը զրուցեն իրարու հետ, առանց շատ ուշադրութիւն դարձնելու, որ փրենց զրոյցը կը խանգարէ ներկաները.

- Իրաւ որ բան չենք գիտեր եղեր։
- Չէ ինչո՞ւ, բաներ մը գիտենք. օրինակ՝ Տիգրան Մեծ, Արշակ, Արշակունեաց...
- Տիգրան Մեծը Քրիստոսէն առա՞ջ էր, թէ յետոյ։
- Տիգրան Մե՞ծը, չե՞ս գիտեր։
- Վստահ չեմ. դո՞ւն։
- Կարծես... ես ալ չեմ գիտեր։
- Դպրոցը չե՞նք սորված։
- Կարծեմ սորված ենք, բայց պաքալօրէան խելք ձգե՞ց վրանիս։

Նստած եռեւի շարքը, ամբողջովին կլանուած իրենց այս զրոյցով, կը մոռնամ մրցումը եւ տխուր մտորումներու կը տրուիմ։ Իրապէս, դպրոցները իրենց կարելին կ'ընեն շատ գիտելիք ջամբելու համար աշակերտներուն։ Բայց այս շատը, որ դժբախտաբար ամէն նիւթի մէջ շատ է, խճողում կը ստեղծէ տղոց մըտքին մէջ, ուր բան չի մնար քննութիւններու աւարտին, մանաւանդ՝ երկրորդական ուսման աւարտին։

Ի՞նչ ընել։ Լաւ կ'ըլլար, եթէ ունենայինք Հայոց պատմութեան այնպիսի ձեռնարկ մը, ուր յիշուած ըլլային մեր պատմութեան ամէնէն կարեւոր դէպքերը, թուականներն ու դէմքերը, յստակ ու հաստ գիծերով գծուած քարտէսի մը պէս, օրինակ՝ Իտալիան՝ կմռջական երկարավիզ կօշիկի ձեւով, կամ Ֆրանսան՝ իր նշանաւոր վեցանկիւնով, սահմանները՝ արեւելքէն, արեւմուտքէն, հարաւէն եւ հիւսիսէն, քանի մը հատ ալ կարեւոր ու մեծ քաղաքներ։ Վստահ եմ նման քարտէս, կամ անոր նման իրագործուած Հայոց պատմութեան ձեռնարկ, իր պարզութեամբ պիտի դրոշմուի աշակերտին ուղեղին մէջ եւ հոն ալ մնայ։

Այդ օր, հաճելի զուգադիպութեամբ մը ձեռքս անցաւ Գրիգոր Քէօսէեանին գիրքը՝ "Փորձութեան օրեր"։ Կարդացեր էի օրին. տպաւորութիւնս այն էր, որ ըՍփիւռքահայու հոգեվիճակը արտայայտող քերթուածներու հաւաքածոյ մըն է հա-

տորը: Տեսայ սակայն, որ քերթուածնե-րէն առաջ փորձագրութիւններ եւս կան, Մովսէս Խորենացիի, Շիրազի, Խաչիկ Դաշտենցի, Աբրահամ Ալիքեանի եւ այլոց մասին:

Իսկապէս լաւ գրուած փորձագրութիւններ են, որոնք ընթերցողին մտքին մէջ տեղ կը գտնեն յիշուած այնպիսի մանրամասնութիւններով, որոնք ոչ թէ գիտական են, այլ համեմարին կամ տաղանդի տակ պահուած մարդու մասին են նաեւ: Այսպէս, Մովսէս Խորենացին ծըն-նած է 5րդ դարում, Մեծ Հայքի Տու-րուբերան աշխարհի Տարօն գաւառի Խոր-նի կամ Խորոնք գիւղը, եւ իր ծննդավայ-րին անունով ալ կոչուած՝ Խորենացի:

Անշուշտ աւելա ինծի կը յիշեցնէ այլ հետաքրքրական կէտ մը՝ ճիշդ ե՞րբ, ո՞ր թուականներուն է, որ Հայերուն մակա-նունններուն վրայ աւելցած է "եան"ը, մինչ Հայոց պատմութեան մէջ յիշուած բոլոր դէմքերը չունին ատիկա այլ կը կոչուին իրենց տոհմանուններով՝ Արծ-րունեաց տոհմ, Արծրունիներ, Բագրա-տունեաց հարստութիւն, Բագրատունիներ եւ այլն:

Յետոյ Քէօսէեան այսպէս կ'աւարտէ Խորենացիի մասին իր փորձագրութիւ-նը.

«Խորենացին կը մահանայ 5րդ դարու քննիսունական թուականներու սկիզբը, եւ կը թաղուի Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքին մէջ: Առաքելոց վանքը այն է, որ կոչուած է նաեւ Թարգմանչաց վանք, վասնզի Մովսէս Խորենացիին կողքին, այնտեղ թաղուած են նաեւ Եզնիկ Կողբացի, Մամբրէ Վերծանող, Ղազար Փարպեցի, Դաւիթ Անյաղթ, եւ ուրիշներ: Առաքե-լոց վանքը այն վանքն է, ուր Գարեգին Սրուանձտեանց հիմնած է գիշերօթիկ վարժարան մը եւ ուր աշակերտած է Գէորգ Չաւուշ: Առաքելոց վանքը այն վանքն է, ուր Անդրանիկը եւ իր ընկերնե-րուն կողմէ մղուեցաւ պատմական համա-նուն կռիւը: Առաքելոց վանքը այն վանքն է ուր կ'ուզէր թաղուիլ Անդ-րանիկ, թաղուիլ Թարգմանիչներու ոտ-քը, ո՛չ որպէս անոնց քով պառկելու արժանիքով մէկը, այլ որպէս պահակ զինուոր մը այդ մեծ մարդկանց, դրուած այն ազգին կողմէ, որ անոնց վառած ջա-հուն շնորհիւ դարերով պահած է ինք-զինքը»:

Տակաւին Մշոյ Ս. Առաքելոց վանքին կը պատկանի 1202 թուականին գրչա-գրուած հայկական ամենախոշոր ձեռա-գիր մատեան՝ "Ճառընտիրը", որ "Մեծ Եղեռնի օրերուն կիսուելով, երկու գեղ-ջուկ աղջիկներու հետ ճամբայ կ'ելլէ Ա-ռաքելոց վանքէն, կը քալէ իր սեփական գողգոթան՝ գաղթ, թաղում, յարու-թիւն, ի վերջոյ միանալով հանգրուանե-լու համար Երեւանի Մաշտոցեան Մատե-նադարանին մէջ":

Այստեղ կ'երեւին անուններ, որոնց "մականունները" իրենց տաղանդը հաս-տատող ածականներ են խորքին մէջ. այդ մականուններուն առջեւ եթէ պահ մը կենանք եւ հարց տանք օրինակ՝ ինչո՞ւ Անյաղթ, Դաւիթ Անյաղթ, կրնանք մեր մատենագրութեան մասին բաւական բան իմանալ:

Առաքելոց վանքին մասին այս փոքր պատումը կրնայ այնքան հետաքրքրական ըլլալ, որ գրաւէ ընթերցող տղոց ամբողջ ուշադրութիւնը եւ չմոռցուի, հակառակ դասերուն, որոնք որքան ալ հետաքրքրա-կան, դաս ըլլալու իրողութեամբ իսկ դա-տապարտուած են մոռացումի:

Նման ընթերցումներ կը հաստատեն Հայոց պատմութեան դրուագները, ա-նուններով ու թուականներով: Այն ատեն թերեւս չըլլան այս տղաքը, որոնք կը գիտակցին թէ "բան չեն գիտեր" մեր պատմութեան մասին, բայց ճիգ չեն թափեր գիտնալու:

Բայց կը մնայ հարցումներուն եւ հար-ցերուն մեծագոյնը՝ ո՞վ պիտի ընթերցէ, ո՞վ պիտի կարդայ եւ պրպտէ, որովհե-տեւ անոնք որոնք չեն համտեսած ընթեր-ցումը, չեն կրնար գիտնալ անոր համը, անկէ ստացուած հաճոյքը...

Մ. Ե.

"Գանձասար"
Հալէպ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳԻՒՄՐԻԻ (Գանատա) մէջ, Դեկտեմ-բեր 2ին, տօնուած է Հայ Գրերու Գիւտի 1600ամեակը նախաձեռնութեամբ Հա-մազգայինի տեղւոյն Տաթեւ մասնաճիւ-ղին վարչութեան: Դասախօսած է Վեր. Յովհաննէս Սարմազեան, որուն նիւթը ե-ղած է հայ լեզուի դերը հայ ժողովուր-դի գոյապայքարին մէջ եւ շեշտած է թէ գիրերու գիւտով կազմաւորուած է հա-յոց լեզուն, ապա հայ ժողովուրդին մէջ ալ աւելի հիմնաւորուած է քրիստոնէու-թիւնը, որակաւոր մշակոյթ ստեղծագոր-ծելու կարողութեամբ բիւրեղացած է հայ լեզուն, եւ զօրաւոր հիմունքներով կերտուած է մեր ազգային ինքնութիւնը: Դասախօսը ծանրացած է ներկայ օրերու հայ լեզուի նահանջին վրայ եւ ուրեմն հայ ժողովուրդի բոլոր գործող կառոյց-ները ազգու միջոցներու պէտք է դիմեն, պայքարելու համար այդ նահանջին դէմ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայ-տագիր մը:

***

ԳԻՒՄՐԻԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 11ին, կազմակերպութեամբ ՀՅԴ Արամ Դրօ կոմիտէին, տօնուած է Հ.Յ. Դաշ-նակցութեան 115ամեակը: Օրուան բանա-խօսը եղած է Լեւոն Հասըրճեան, որ անդ-րադարձած է Հայաստանի, Արցախի, Ջաւախքի եւ Սփիւռքի տարածքին Դաշ-նակցութեան տարած գործունէութեան: Արամ Դրօ կոմիտէութեան խօսքը փո-խանցած է Ժոզէֆ Փօլատեան:

***

ՊՈԼՍՈՅ Դպրեվանքի ընտանիքը, ըստ աւանդութեան հաւաքուած է վարժարա-նի սրահին մէջ, Դեկտ. 28ին, տօնելու համար ամանորը: Հաւաքոյթին նախա-գահած է Արամ Եպսկ. Աթէշեան: Վար-ժարանի Տիկնանց Յանձնախումբը եւ Ծնողաց Միութիւնը միասնաբար պատ-րաստած էին ճոխ ընդունելութիւն մը: Աշակերտները ներկայացուցած են գե-ղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը: Խօսք առած է վարժարանի տնօրէնը՝ Հայկ Նշան, որ ողջունած է ներկաները եւ մաղթած որ նոր տարուան սեմին գո-րանայ աշակերտներու մօտ աշխատու-թեան ոգին եւ անոնք գիտնան յարգել եւ օգտագործել ժամանակը: Շնորհակա-լութիւն յայտնած է ներկայ հոգեւորա-կաններուն, խնամակալութեան անդամ-ներուն եւ բոլոր անոնց, որոնք համերաշխ գործակցութեամբ կանգուն կը պահեն հաստատութիւնը: Յետոյ խօսք առած է Խնամակալութեան ատենապետ՝ Տոքթ. Թագւոր Անան: Ան յայտնած է որ ամէն Ամանոր զոյգ անդրադարձներ կը ստեղ-ծէ: Նախ բոլորը կը հաւաքուին սեղան-ներու շուրջ եւ միւս կողմէ հետզհետէ կ'արձանագրուի մեր մշակոյթին նահան-ջը եւ 1600ամեակի տօներու փորձերն ալ խաբէական են: Խնամակալութեան կողմէ արտայայտուած է նաեւ Պարոյր Քէպապ-ճը, որ շեշտը դրած է դպրոցներու կարե-ւորութեան վրայ: Խօսք առած են նաեւ Ծնողաց Միութեան կողմէ տիկին Թա-գուհի Գասարճեան, ապա, Դպրեվանքին առաջին սանը՝ Արսէն Ճանեան: Գործադ-րուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Վազգէն Պարըն պատմած է թէ ինչ-պէս Տըրնաքէն ուղղակի Դպրեվանք եկած էր եւ իր երեք ընկերներուն հետ, չոր-սերնին նոր անուններ ստացած էին Շահան Արք. կողմէ: Փակման խօսքը արտասա-նած է Արամ Եպիսկոպոս:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միու-թեան երդիքին տակ, Դեկտ. 29ին, Գալ-ֆայեանի աշակերտներ տօնած են Ամա-նորը: Հաւաքոյթը կազմակերպած էին Մխիթարեան Սանուց Միութեան վարչու-թեան անդամները, գլխաւորութեամբ ա-տենապետ Արտա Պաքլաճըօղլուի: Գոր-ծադրուած է գեղարուեստական յայտա-գիր մը: Շուրջ 3 ժամ, Գալֆայեանցի մանուկները երգելով եւ պարելով զուար-ճացած են:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՐՋ ԳՈՐԾ Է

Մինչեւ մօտ երեք շաբաթ առաջ ամէն մարդ կը մտածէր որ 2005-ը բուժիչ նը-պատակով կատարուած համասերումին լուրջ յաջողութեան տարին պիտի նկատ-ւէր: Սակայն այնպէս կը թուի թէ տա-րին պիտի յիշուի նոյն մարզին գայթակ-կղութեամբ: Պատասխանատուն Քորէացի մըն է. Տոքթ. Հուանկ կը կոչուէր: Ան կեղծած էր մարդկային հարազատ բջիջ-ներու արտադրութեան վրայ կատարած պրպտումներուն արդիւնքները: Եւ ո-րովհետեւ ներկայիս ամէն գիտ մեծ աղ-մուկով կը յայտարարուի աշխարհին, առանց հիմնական ստուգումներու, նման գայթակղութիւններ կը ծագին:

Որոշ է որ մարդկութեան համար այն-քան կենսական միջոցի մը մշակումը ի-մացնել գիտութիւնը հետաքրքրութեան կեդրոն դարձնել կը նշանակէ: Բայց նոյն ատեն կ'արժեզրկէ գործադրուած մեթո-տին դանդաղ ընթացքը որ խորքին մէջ տարիներէ ի վեր հետազօտութեան լըջու-թիւնը, մակարդակը կ'երաշխաւորէր: Աշխարհը այսօր դիւրութեամբ կը ծափա-հարէ գիւտերու հեղինակ հետազօտողնե-րը որոնք նոյն ատեն միլիոնատէր ալ կ'ըլ-լան. բայց համբաւին փայլը անոնց աչ-քերը շլացնող աղդակի կը վերածուի յա-ճախ:

Կան անշուշտ մեծ թիւով գիտնական-ներ որոնք կ'աշխատին լուռ-մունջ, նոյ-նիսկ երբ իրենց աշխատանքը կը վերա-բերի դէմքի ամբողջական պատուաստու-մին, կամ հարազատ բջիջներու ուսում-նասիրութեան:

Այս վերջին ոլորտին մէջ Քորէացի խարդախ բժիշկին ղեկավարած բջիջնե-րու մթերումը կեդրոնին գլխաւոր մրցա-կիցը Լոնտոնի մօտակայ կառավարական գիտաշխատանոց մըն է: Հակառակ ա-ռաջինին աչնան կատարուած մեծաղմուկ բացումին, Լոնտոնի աշխատանոցը կը խուսափի աչքառու խորագիրներէ, մա-մուլի հրապարակումներէ: Անոր տնօրէ-նը նոյնիսկ մերժած է արտայայտուիլ Քորէացիին յարուցած գայթակղութեան մասին:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Սմբատ ձեռքը կը տանի եւ կը շփէ աչ-քերը, ձեռք մը որ կը դողայ քիչ մը, եւ կը մոռնայ: Կրկին զուարթ եւ յոյսով լի աչքերով կը նայի տղուն, եւ կը մոռնայ: Ոտքի կ'ելլէ եւ կրկին տղուն թեւէն բռը-նելով կ'ըսէ. «Մի վախնար, պիտի տես-նես որքան գեղեցիկ է Վենետիկը, գոլէ-ժը: Եւ յետոյ հօրեղբայրդ ամէն Կիրակի քեզ ճաշի պիտի հրաւիրէ...» Սուրէն հեզ եւ սիրալիր աչքերով կը դիտէ զինք եւ կը լռէ:

***

Երուանդ կը գրէ շարունակաբար, կը պատմէ տենդագին, ինքնաշարժէն, նը-ւէրներէն, պատրաստութիւններէն, եր-կու տղոցմէ: Եւ կը լռէ մինչդեռ կնոջը Թերեզային դժգոհութեան մասին, որուն գլխացաւը կարծես հրաշագործ ազդեցու-թեան մը տակ զգալիօրէն կը սաստկա-նայ:

Մեկնումին թուականը որոշուած է, Մայիսի վերջը: Քանի մը օր բացակայիլ դպրոցէն վնաս չի բերեր ոչ տասնըվեց տարեկան Եղուարդին, որ փայլուն եւ ուսումնասէր աշակերտ մըն է Զուիցերիոյ Ծվից քանթոնի Այնզտըլնի Բենեդիքտեան հայրերու գոլէժին մէջ, ոչ ալ Կայէլի, տասնըմէկ տարեկան, զուարթ եւ սիրա-լիր տղեկ մը, որ տարի մը առաջ է եւ շատ ալ բարի, բացի երբեմն քանի մը օրուան տխուր օրերէ երբ կանխահաս եւ անդարմանելի մելամաղձոտութեան մը ազդեցութեան տակ կը մնայ: Այդ շրջա-նին կը քաշուի անկիւն մը եւ կու լայ, ամչնալով իր տկարութենէն: Պիտի մեկ-նին երկու շէօֆէրով եւ յաւելեալ ինքնա-շարժով մը ուր պիտի բեռցնեն անձնա-կան պայուսակները եւ նուէրները, անիւ-ներու եւ մեքենայի պահեստները:

«Թրիէսթէէն պիտի անցնինք» կը կար-դայ Սմբատ բարեկամներուն «եւ պիտի շարունակենք դէպի Աթէնք: Ապա Սելա-նիկ, Գավալա, Աղեքսանդրուպոլիս, Պո-լիս... Ինչո՞ւ Շուշանիկին հետ մեզ դի-մաւորելու չես գար»:

Սարսուռ մը կ'անցընէն լսողները երբ կը մտածեն որ երկու ներերուն հանդի-պումը կրնայ այստեղէն դուրս տեղ մը ըլլալ: Շուշանիկ իր տան մէջ թագուհի է, բայց երբեք չի ճամբորդեր, եւ պիտի չուզէր անշուշտ այս առթիւ տան մէջ իր առաջնութիւնը կորսնցնել:

«Ես կու գամ հետդ զիրենք դիմաւորե-լու» կը միջամտէ Վերոն, որ այդ պահուն ներս մտած էր: «Կրնանք շոգեկառքով երթալ»: Այս միտքը անմիջապէս հաճելի կ'ըլլայ Սմբատին, զոր ամէն նորոյթ կը խանդավառէ: Նոր շոգեկառքերով երբ մեկնիս կը հասնիս որոշուած ժամուն: Խոշոր թուղթի մը վրայ տպուած են ժա-մերը: Երուանդի մեկնած շրջանին պէս չէ որ գնացքները կը մեկնէին երբ լեցուէին: (Ըստ տան առասպելին, իր հայրը զինքը ապաւինած էր իր վստահութիւնը վայե-լող աւազակներու, որոնց տուած էր ի-րենց ծառայութեան փոխարժէքի թղթա-դրամներուն կտրուած կէսը: Միւս կէսը ստացան երբ Երուանդ Վենետիկ հասնե-լէն վերջ առաջին նամակը գրեց): Յե-տոյ, վստահելի միջոց մըն է, եւ ինքնին-քըդ ընտանիքիդ մէջ կը զգաս, որովհե-տեւ շոգեկառքի պաշտօնեաներուն մեծ մասը Հայեր են: Վերոն կը մտածէ գնե-լիք գլխարկին գոյնին եւ անոր վրայ կապ-ուելիք ժապաւէնին գոյներուն մասին:

Այդ գիշեր Pharmacie Hayastane եկած էր նաեւ ոստիկանապետը, նարտի սովո-րական խաղին համար: Անմիջապէս կը լուրի իր զիլ ձայնը, որ կը բարձրանայ աղմուկին մէջէն: Բայց, բոլորը կը լռեն. «Կարելի է անիկա լաւ ժամանակ մը չէ դէպի հիւսիս ճամբորդելու հա-մար» կ'ըսէ հանդարտ ձայնով մը: Եւ բոլոր ներկաները այդ խօսքերուն մէջ հեռուէն եկած որոտումի մը ոտնաձայնը կ'առնեն, նեղացուցիչ մտածում մը, ո՞վ գիտէ: Եւ տունը ամէն մէկը երկարօրէն պիտի քննէ խնդիրը իր կնոջ հետ, ան-կողնի գաղտնի եւ տաք խօսակցութիւննե-րուն ընթացքին, երբ ինչ որ վրայի ծած-կող վերմակէն հեռու է, միանգամայն ըն-տանի եւ օտար կը թուի: Եւ, ինչպէս միշտ, ոչ մէկ միջոցի պիտի ձեռնարկեն: Ականջ պիտի չտան սրտի հեռաւոր ձայ-ներուն, այլ միայն, չար ոգիները դուրս հանելու համար, լայն շարժումով պիտի խաչակնքեն:

***

Մինչ այդ արեւելեան ճակատին վրայ պատերազմը Թուրքիոյ համար շատ լաւ չընթանար: Շշուկներ եւ զարմանալի յայտարարութիւններ կը լսուին այդ ցուրտ ձմրան վերջաւորութեան, եւ գա-րունը հեռու կ'երեւի տակաւին: Բայց մայր տաճարին գմբէթին ոսկին նոր պայ-ծառութեամբ մը կը փայլի: Արմէն եւ Հրայր Սարգիսեան, երկուորեակ հիւս-ները, անցեալ տարի ուխտ ըրած էին: Եթէ իրենց հայրը, Յարութիւն, Ամերի-կայէն գրէր որ իրենց համար գործ գտած է (որ նոյն գործը ըլլայ եկուքին համար ալ: Երկուորեակները կ'ուզեն միասին մնալ: Ամուսնացած են երկու քոյրերու հետ, բայց երկուքէն մէկը կը հրամայէ եւ միւսը կը հպատակի), գմբէթին աւըր-ուած մասերը նոր եւ փայլուն ոսկիով պիտի նորոգէին:

Այսպէս ալ պատահեցաւ: Եւ հիմա ժո-ղովուրդը կը դիտէ զիրենք, թառած իրենց բարձր զամբիւղին մէջ, որ կ'աշխատին ոսկեզօծ տարածուն գմբէթին վրայ, անց-նելով մէկ տեղէ ուրիշ տեղ մը եւ կը հար-ցընեն իրարու թէ արդեօք ժամանակը պիտի ունենա՞ն աւարտելու, քանի որ ի-րենց հայրը արդէն գրկած է Նիւ Եորքի համար տոմսերը Յունիս մէկի համար:

(Շար. 19)

(Շար. Ա. էջէն)

պիտի կարենան քուէարկել, բացի Համասէն, որու արգիլուեցաւ ընտրապայքար տանիլ: ԱՄՆ մտահոգ են այդ ուղղութեամբ, մանաւանդ խորայէլացի նախարարներու յաջորդական թեր ու դէմ հակասական յայտարարութիւններուն պատճառաւ:

ՍԻՄՈՆ-ՎԻԷԶՆԹԱԼ կեդրոնը, զեկոյցով մը խստօրէն դատապարտած է Վենեզուելայի Նախագահին հակահրէական յայտարարութիւնները ("Ցառաջ", Յունուար 10) եւ կ'ուզէ որ Շաւէզ հրապարակաւ ներողութիւն խնդրէ: Կեդրոնը իր հակազդեցութիւնը հիմնած է նախագահին այն արտայայտութեան վրայ, ուր ան ըսած էր –Դեկտ. 24ին–, որ Հրեաները "չառաւիղն են անոնց որոնք Քրիստոսը խաչը հանեցին":

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի "Արչալոյս Թադէոսեան" մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 16ին, սովորական վայրը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գարակիւլեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց հօր, մեծ–հօր եւ խնամիին՝

ՏՈՔԹ. ՄԵԼՔՈՆ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier
à 15 heures
Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13.–
Ը. Օր Ծննդեան,
Անուանակոչութիւն Տեառն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին:

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանիս "Տնօրհնէք"ը կը կատարուի, որուն կը հետեւի ընդհանրապէս Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներուն տուներուն օրհնութիւնը:

⁂

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 14.–
Տօն Ծննդեան
Սրբոյն Յովհաննու–Կարապետին

Անուանակոչութեան Տօն է այսօր
Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ
Մայր Տաճարին

Ժամը 9.30ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու աւարտին Մայր Տաճարին եկեղեցական բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

ննջեցելոց յիշատակին, հոգեհանգստեամբ՝ գոհաբանական աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կը կատարուի:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Յունուար 13. –
Տօն է անուանակոչութեան

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրհնէքը կը կատարուի:

ՇԱԻԻԼԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15ին
ATRIUM
Parvis Robert Schumann
(avenue Roger Salengro)
CHAVILLE

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
պատրաստուած
"Լեւոն Շանթ" դպրոցի աշակերտներուն
կողմէ:

Կաղանդ Պապայի ժամանում:

– Մուտքը ազատ է –

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի "Ջաւօ Շանթ" մասնաճիւղը, հոգեհանգստեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Գ. Դաւիթեան 150 Եւրօ, Տ. Պանոսեան 45, Ժ.–Մ. Քէչէեան 40, Մ. ալը Սիմոն, Ժ. Սիմոնեան 50ական, Ս. Թոքաթլեան, Ժ. Պարոնեան, Ա. Պիւլկիւրեան, Ժ. Փանոսեան, Ա. Կիրակոսեան, Ա. Պոտուրեան, Ա. Սիվազլեան, Մ. Հոթոթեան, Տ. Նալպանտեան, Ֆ. Խօրտէքեան, Մ.–Ա. Սիվազլեան, Ր. Մելիքեան, Հ. Լուսարարեան 30ական, Է. Քոչեան, Տ. Խաչատուրեան 40ական, Ժ. Շալճեան, Ժ. Աւետեան 25ական, Ժ.–Փ. Ծառուկեան, Կ. Արթէն, Վ. Պօյաճեան, Մ. Պեաիկեան, Կ. Պասմաճեան 20ական, Ժ. Մերտինեան 15, Մ. Ճանիկեան 10:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

La Section **«SEVAN»** de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches,
Théâtre sous la direction
de **Nareg DOURIAN** en collaboration
avec la Maison de la Culture
Arménienne de Vienne

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager.

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը մի՛այն 15 եւրօ է:

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44:

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ ԱՆԻ նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:

Աճապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝

04.78.45.17.55 կամ 04.74.04.74.97 թիւերուն:

Section «A. Tathéossian»
de PARIS

Séjour familial à Bellefontaine

12 AU 19 FEVRIER

La Section «Archalouys TATHEOSSIAN» de Paris organise son séjour familial dans le centre de vacances à Bellefontaine (JURA).

Ambiance arménienne assurée!!!

Venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge ou tout simplement dans le Centre!!!

Renseignements et inscriptions

auprès de :
- **Araxie 01. 39. 83. 71. 19** (19h à 21h);
- **Alice 01. 42. 93. 03. 56** (19h à 21h).

Date limite d'inscription :
15 JANVIER

□

GRANDE TOMBOLA NATIONALE

à l'occasion des Cinquante ans de la Colonie de BELLEFONTAINE

Vous pouvez gagner
— 1 Renault Twingo (1er lot),
— 1 voyage A/R Paris-Erevan pour 2 personnes,
— 1 séjour d'été d'une semaine pour 4 personnes aux Ménuires,
— 1 séjour d'hiver d'une semaine pour 2 personnes aux Ménuires,
— 1 week-end de thalassothérapie à Dinard pour 2 personnes,
— des bijoux,
— 1 lithographie de JANSEM,
— 1 lithographie de PAPAZ,
— 1 lithographie de SERGE BENOIT,
— 1 tableau de FERDI ZIPCI,
— 1 tapis,
— 1 corbeille garnie de la maison PETROSSIAN,
— 1 top haute couture des frères TARLOYAN,
— 1 lecteur DVD-DIVX

SOUTENEZ BELLEFONTAINE
en achetant vos billets
auprès des sections de la CBAF

Tirage au cours de la soirée de gala du 28 janvier 2006.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
դասախօս, մանկավարժ, քննադատ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ-Ի

հետ
իր "ՎԵՐԱՔԱՂ" գրքին
հրատարակութեան առթիւ:

Խօսք կ'առնէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 13, ժամը 20.30ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
vous invite
à une

CONFERENCE-DEBAT

EXCEPTIONNELLE
avec
Mme SYLVIE GOULARD
Chercheur associée au CERI, Enseignante à Sciences-Po Paris

Le jeudi 19 janvier à 20h30

Sur le thème :
OU VA L'EUROPE ?
QUELLES FRONTIERES ?
QUELLE POLITIQUE ?

Mme Goulard dédicacera
son dernier ouvrage :
«Le Grand Turc et la République de Venise»,
Ed. Fayard

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris
Métro : République

P.A.F.: 6 euros
Adhérents: 4 euros

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

LES 50 BOUGIES DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures
au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13
VENDREDI
13 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.367 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.367

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼՐՓԷՆ, բաւական ծանր յանձնառութիւններ ստանձնեց Յունուար 11ին, Հանրային Ֆինանսներու Ազգային Ժողովին առջեւ (Պէրսի), խոստանալով որ երկրին բացը 0-ի պիտի իջնէ 2010ին եւ այս նպատակին պիտի հասնի առանց որեւէ յաւելում ընելու տուրքերու կամ Սէ. էՍ. Ժէ.ի վրայ: Կը մնայ սակայն որ տեղական հաւաքականութիւնները եւ ընկերային ապահովագրութիւնը հարկ եղած խնայողութիւններն ընեն եւ աճն ալ տեղի ունենայ:

ՖՐԱՆՍԱ առեւտրական իր բացին մըրցանիշը կոտրած է Նոյեմբերին, 2,434 միլիառ Եւրոյէն բարձրանալով 3,138 միլիառ Եւրոյի, բաղդատմամբ Հոկտեմբերին: 11 ամիսներու վրայ կորուստը կը հասնի 22,825 միլիառի, բաղդատմամբ նախորդ տարուան 5,959 միլիառ Եւրոյին:

ՊԵԼԺԻԱՅԻ Սերժ Պրամեցն է, որ կը յաջորդէ Տեթլեւ Մեհլիսի, միջազգային այն յանձնախումբին գլուխը, որ քննութիւն կը կատարէր Հարիրիի սպանութեան մասին: Նշանակումը կատարուած է ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար Քոֆի Անանի կողմէ: 43 տարեկան, Պրամեց դատախազի կցորդն է Լա Հէյի Պատժական Միջազգային Ատեանին: Անցեալին ալ քննութիւններ կատարած էր Գոնկոյի, Տարֆուրի եւ Ուկանտայի մէջ գործուած ջարդերուն:

ՊԷՐԼԻՆԻ մէջ է, որ Յունուար 12ին, եւրոպական Թրոյքան (Ֆրանսա, Գերմանիա, Մեծն Բրիտանիա) կ'ուսումնասիրէր Իրանի որոշումը, ինչ կը վերաբերի հիւլէական ծրագրին եւ հաւանական կը նկատուէր, որ յետ քննութեան, հարցը փոխանցէ Ապահովութեան Խորհուրդին: Ուաշինկթըն միտք չունի կրկնելու Իրաքի վրայ յարձակումը, այսինքն ինքնագլուխ գործելու եւ կը փորձէ հաւաքական համաձայնութիւն մը ստեղծել որեւէ նախաձեռնութեան դիմելէ առաջ:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ նախագահը՝ Իուշչենկօ, Յունուար 11ին տեսակցութիւն մը ունեցած է Պուտինի հետ, ինչ որ առաջին հանդիպումն է կազին տագնապէն ի վեր: Տեղւոյն վրայ, սակայն, պէտք է դէմ դնէ իր Խորհրդարանին, երեսփոխանական ընտրութենէն առաջ: Նախագահը կ'ըսէ թէ Խորհրդարանին որոշումը կապ չունի կազի հարցին հետ, մինչ երեսփոխանները կառավարութեան տապալումը քուէարկած են այդ պատճառով: Իուշչենկօ կ'ըսէ թէ պատահածը "փորձ մըն է քաղաքականացնելու հարցեր, որոնք պէտք է հեռու մնան քաղաքականութենէն" եւ Խորհրդարանին որոշումը "անհասկնալի, ապօրինի" կը գտնէ:

ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ նոր գործադուլի մը ըսպառնալիքի տակ էր Յունուար 12ին: Անձնակազմը որոշումը տուած էր 100 ձայնով 9ի դէմ եւ ինը ձեռնպահութեամբ, բայց գործադրութիւնը յետաձգուած էր եւ թերթը կրնար լոյս չտեսնել Յունուար 13ին: Տարակարծութիւնը հիմնուած է թերթին ցրուումին վրայ: Տնօրէնութիւնը մերժած է սենտիքաներու բոլոր առաջարկները: Ֆրանս – Սուար ալ չէր լուծած իր սուր տագնապը եւ Յունուար 12ին աշխատաւորները ցոյց մը կ'ընէին Թրոքատէրօ:

Իւ. Տէ. էՖ.ի նախագահն ալ, Ֆր. Պայրու շնորհաւորեց իր հիւրերուն Ամանորը: Ինք կը շարունակէ քննադատել կառավարութիւնը, բայց ընդդիմադիր չէ, կողքին ալ չէ, պարզապէս ազատ է: Ինչ կը վերաբերի երկրին կացութեան, աւանդական մեծ բացն է, կ'ըսէ պաշտօնական լաւատեսութեան եւ Ֆրանսացիներու յոռետեսութեան միջեւ:

Ֆ. ՏԸ ՎԻԼԻԷ Ամանորեան իր մաղթանքները վերածած է նախագահական ընտրապայքարի, զոր կ'ուզէ տանիլ "ժողովրդական հայրենասիրութեան" դրօշին տակ: Կը ճշդէ որ իր թեկնածութիւնը մեծամասնութեան թեկնածութիւն մը չէ այլ "արտաքին եւ ազատ թեկնածութիւն մը": Ֆ. տը Վիլիէ կ'ըսէ թէ իր կուսակցութիւնը՝ "Շարժում Ֆրանսայի համար" 16.500 անդամ ունի:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ դատարան մը յետաձգումով ամիս մը բանտարկութեան դատապարտած է անձ մը որ մահուան գրաւոր սպառնալիք ըրած էր Շարլ Ազնաւուրին: Ան դատապարտուած է նաեւ հազար Եւրօ տուգանքի: Ենթական ինքզինքը ներկայացուցած է որպէս Հայ Դատի համակիր մը եւ երգիչը դատապարտած է ինք եւս Հայ ըլլալով հանդերձ բաւարար լըրջութեամբ հետեւողութիւն ցոյց չտալով նոյն դատին:

ՇԱՐՈՆԻ առողջական վիճակը թեթեւ բարելաւում մը արձանագրած է Յունուար 11ին եւ այդքանը բաւած է, որպէսզի իր հիմնած նոր կուսակցութիւնը՝ Քատիմա, որոշէ զինքը դնել ընտրական ցանկին գլուխը: Նոյնիսկ մահաքունի մէջ, Շարոն կը շարունակէ տիրապետել եւ հարցախոյզի մը համաձայն, Քատիմա կրնայ 44 աթոռի տիրանալ 120ի վրայ, նոյնիսկ եթէ գլուխը մնայ Եհուտ Օլմերթ, որ "Շարոնի ժառանգորդը" կը նկատուի. բայց, Լիքուտի ղեկավարը՝ Նեթանիահու ինքզինք հռչակած է "Շարոնի ժառանգորդը" եւ մրցակցութիւնը կրնայ սուր ըլլալ:

ՍԱՆԹԻԱԿՈՅԻ (Չիլի) վերաքննիչ ատեանը յայտարարած է Յունուար 11ին, որ ջնջած է նախկին բռնատիրոջ՝ Փինոշէի անձեռնմխելիութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ զինքը դատել երկու սպանութիւններու համար, որոնք վերագրուած են "Մահուան կարաւան"ին, զինուորական ջոկատ մը որ գործած է Չիլիի մէջ 1973-ին:

ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՀԱԶԱՆԳ ԿԸ ՀՆՉԵՑՆԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

"Առանց սահմանի լրագրողներ"ուն նախագահը Ռոպէր Մէնար նամակով մը դիմած է Եւրոպական Խորհուրդի ներկայի նախագահ երկրին՝ Աւստրիոյ վարչապետին, մտահոգութիւն յայտնելով եւ ուշադրութիւն պահանջելով Թուրքիոյ մէջ արտայայտութեան ազատութեան կաշկանդումներուն:

Նամակագիրը ըսած է թէ ներկայիս աւելի քան քսան լրագրող դատական հետապնդումի ենթակայ են հոն, ինչպէս Հրանդ Տինքը, կամ Օրհան Փամուքը եւ ուրիշներ: Կազմակերպութիւնը արդէն քանիցս շեշտած է Թուրքիոյ մէջ այդ ոլորտին տիրող կարգ մը թապուներու գոյութիւնը. կառավարութիւնը, բանակը և ամէն հիմնարկութիւն իրենց յարմար դատած պահուն կրնան չարաշահել պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին նման յօդուածներ, երկրին, կամ թրքութեան անարգանքի բնոյթով ծանր ամբաստանութիւններ ընելու համար լրագրողներու:

Ռ. Մէնար գրելէ ետք թէ թրքական պատժական նոր օրէնսգիրքը յուսախաբութիւն պատճառած է, Վ. Շիւսէլէն պահանջած է որ որպէս Եւրոպական Միութեան նախագահ երկրին վարչապետը, վճռական դեր կատարէ Թուրքիոյ մէջ արտայայտութեան իսկական ազատութիւն մը հաստատելու գործին մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԿԱՐԳԱՒՈՐՄԱՆ ՅՈՅՍԵ՞Ր

Բրիտանական "Ճէյնս" տեղեկատուական հեղինակաւոր գործակալութեան մեկնաբանները պնդած են որ Ազրբէջան վերջապէս հաւանած է Լեռնային Ղարաբաղի շրջանին վերջնական կարգավիճակը որոշելու համար հանրաքուէ կազմակերպելու գաղափարին: Նոյն աղբիւրին համաձայն Հայաստան ալ հակում ցոյց կու տայ կարգաւորման փուլային ծրագիրը ընդունելու. անով կը նախատեսուի հայկական զինեալ ուժերը հանել Ղարաբաղը շրջապատող գօտիէն:

Նոյն գործակալութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ կը ծրագրուի միջազգային խաղաղապահ ուժեր փոխադրել շրջան, ընակչութեան ապահովութեան որպէս երաշխիք:

ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ Յունուար 11ին տեղի ունեցած է աւարտաճառերու պաշտպանութիւն: Շիրակի թեմի առաջնորդ Միքայէլ Եպիսկ. Աջապահեանի գլխաւորած քննիչ յանձնախումբը ունկնդրած է Արտակ Սրկ. Գրիգորեանի, Արսէն Սրկ. Հայրապետեանի եւ Սամուէլ Սրկ. Մկըրտըչեանի աւարտաճառերը: Յաջող պաշտպանութեամբ այդ սարկաւագները միացած են Մայր Աթոռի միաբանութեան շարքերուն:

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԹՌՉՆԱՅԻՆ ԿՐԻՓԻՆ ԴԷՄ

Թռչնային ախտին Թուրքիոյ մէջ ծաւալումը լուրջ միջոցներ առնելու մղած է Ռուսաստանը. յատկապէս խստացած են այդ երկրին հետ սահմանի անցքերուն վրայի քննութիւնները, արգելք ըլլալու համար մահացու մանրէներուն ներթափանցումին: Որոշուած է մեկուսացումի շրջան մը պարտադրել ամէն անոնց որոնք ախտանշաններ ցոյց կու տան:

Նման միջոցներ առնուած են նաեւ Վրաստանի հետ սահմանին վրայ. կը հականեխուին բոլոր ինքնաշարժներն ու անձերը որոնք Ռուսաստան մուտք կը գործեն այդ երկրէն: Լուրջ հսկողութեան տակ են Հայաստանի ու Ազրբէջանի սահմաններն ալ:

Հայաստանի մէջ ալ, Գիւղատնտեսութեան փոխ նախարար Լ. Ռուխիկեանի ղեկավարած յատուկ բաժինէն յայտարարուած է թէ սահմանային հսկողութեան կէտերուն վրայ եւ երկրին սահմաններէն ներս Թռչնային կրիփի դէպք արձանագրուած չէ: Թռչնաբուծարաններուն մէջ արտակարգ երեւոյթներ չեն տեսնուած: Թռչնազգիներու եւ թռչունի միսի ներածումը այն երկիրներէն, ուր վարակումի պարագաներ պատահած են, արգիլուած է: Ժողովուրդին կը թելադրուի թռչունի տեղական միս ու տեղական հաւկիթ գնել, քանի որ այդ ապրանքները մինչեւ վաճառքի հանդրուանը անասնաբուժական քննութեան կ'ենթարկուին:

Նման միջոցներու դիմած է ԼՂՀ ղեկավարութիւնն ալ. Նոյեմբեր 1էն արգիլուած է վարակում արձանագրուած երկիրներէն թռչունի եւ թռչնային մթերքներու ներածումը: Արգիլուած է նաեւ վայրի թռչունի որսը:

Կառավարութեան մամուլի գրասենեակը յայտարարութիւն ցրուած է որ ընակչութիւնը թռչուններու անկումի պարագաներուն ինքնագլուխ չգործէ, անմիջապէս տեղեակ պահէ անասնաբուժական, համաճարակներու եւ արտակարգ վիճակներու սպասարկութիւնները: Մինչեւ հիմա Թռչնային կրիփի ոչ մէկ դէպք տեսնուած է Արցախի մէջ:

ԹԻՖԼԻՍ

Ճ. ՊՈՒՇԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Անցեալ Մայիսին Ճ. Պուշի Թիֆլիս այցին մահափորձ մը գործուած էր իրեն դէմ: Հեղինակը հայ երիտասարդ մըն էր Վլ. Յարութիւնեան. ձերբակալուած էր ու դատարան յանձնուած: Իր դատը աւարտած է ու երիտասարդը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է իր արարքին համար: Մահափորձը գործուած էր ձեռնառումբով մը որ չէր պայթած:

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՂՃԱՅԻ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄԻՆ

Թուրք մամուլի որոշ հատուած մը բաւական խստօրէն կը հակազդէ Ալի Աղճայի ազատ արձակումին: Անընդունելի կը համարուի այդ որոշումը երբ ան սպաննած է նաեւ լրագրող Ա. Իփէքճին ու թրքական պատժական օրէնքով պէտք է 36 տարուան բանտարկութեան պատիժ կրէ միայն այդ ոճիրին համար: Դատախազութեան դիմումներ կատարուած են, պահանջելով որ բանտարկութեան անոր տարիներուն հաշիւը վերաքննուի ու սխալի մը շնորհիւ "արիւնոտ ձեռքերով ոճրագործը" ազատութիւնը չվերագտնէ:

Անընդունելի կը գտնուի այն որ Պապին սպանութեան համար կրած քսան տարուան բանտարկութեան պատիժը զեղչուած է Ա. Իփէքճիի ոճիրին փոխարէն 36 տարուան պատիժէն: Մինչդեռ, կը գրեն թերթերը, երկու տարբեր ոճիրներուն պատիժները պէտք է կրուին անջատաբար: Աղճա տակաւին օգտուած է տասնամեայ ներումի յօդուածէ մը: Հակազդողները կը գլխաւորէ Ա. Իփէքճիի ընտանիքին փաստաբանը:

Նոյն մամուլը կ'արձագանգէ նաեւ Վատիկանի Պոլսոյ ներկայացուցիչ Ժ. Մարովիչի ազդարարութեան. ան ըսած է թէ կայ թրքական որոշ մամուլ մը որ գրեթէ կը հերոսացնէ ոճրագործը, ինչ որ ծայր աստիճան վտանգաւոր բան է:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-41

Երեւան, Յունուար 2006

ԽԱՄԱՃԻԿԸ

Ա՛խ այդ խամաճիկը… Նոր Տարիի առաջին օրը ի՛նչ աչաւոր տակնուվրայութիւն ստեղծեց հոգիիս ներս… տակնուվրայութիւն մը խառնուած գուժի, զողտր զգացումներու, տխրութեան, իրապաշտ անկարողութեան…:

Եղած-չեղածը համակրելի, գութ շարժող դիմագիծերով խամաճիկ մըն էր, Մաշտոցի պողոտայի աջ մայթին, հոն ուր հայրեր եւ մայրեր մանուկներուն ձեռքէն բռնած կ'առաջնորդեն, հոն ուր վառվռուն երկսեռ մանուկներ փայլուն աչքերը սեւեռած ժամերով գամուած կը մնան խամաճիկներու շարժումներուն, ամէն մէկ արտայայտութեան առջեւ աշխարհի իրականութիւնը չճաշակած, երազանքներու տիեզերք մը ապրելով: "Խամաճիկներու Թատրոն", ամէնէն աւելի յաճախուածը, ամէնէն աւելի "անմեղ" կարծուածը, մանուկներուն ամէնէն աւելի սիրածը:

Մանուկներուն բազմութիւնը տեսնելով ես ալ ներս մտայ, վստահ ըլլալով որ հինգ վայրկեանը բաւարար պիտի ըլլայ ձանձրանալու եւ ճամբաս շարունակելու, ընկերներս գտնելու, Նոր տարիի առաջին թէյը միասին խմելու համար:

Զգացի, նայիլ նոյնիսկ թէ ներկայացուած պատմուածքը Թումանեանէ՞ն էր, Անտէրսընէ՞ն թէ Պուշկինէն. ինչ՞ կարեւորութիւն ունէր. երազելու տարիքըս շատոնց անցած է, ուշադրութիւնս անմիջապէս գրաւողը 101 թելերով կապուած, յոխորտ արտայայտութեամբ խամաճիկ մըն էր, ծովայինի "պէրէ" մը գլխին որուն դերձանները ո'ր ուղղութեամբ ալ քաշէր պատուանդանին ետեւը պահուըտած լարախաղացը, ան միաձայն կը գոռար. "Կեցցէ' ազատութիւնը… ես ազատ եմ, ես անկախ եմ, ես ազատ եմ…" պատմութիւն մը կը պատմուէր վստահաբար, մանուկները զուարճացնելու եւ անոնք ամէն բացագանչութեան կը ծափահարէին բարձրաձայն:

Զգացի թէ ինչպէս ակնթարթի մը մէջ ամբողջ մարմինովս փշաքաղուեցայ. աչքերս մթագնեցան, ճչացող մանուկներու ձայնը հեռանալ սկսաւ, Փինոքիոյի դիմագիծով խամաճիկը գութ կը հայցէր, մինչ լարախաղացը կը շարունակէր որոտալուն ձայներով "Ես ազատ եմ, ես անկախ եմ" գոչել եւ 101 թելերով կապկըպած՝ աջ-ձախ, վեր-վար կը քաշքշէր խամաճիկին շարժուն բոլոր մասերը…:

Տէ՛ր Աստուած. այս որքա՛ն նմանութիւն նոյնութիւն կար խեղճ "տիկնիկ"ին եւ մեր "ազատ, անկախ" Հայրենիքին միջեւ որ 101 թելերով կապուած, ամէն օր քիչ մը վեր, քիչ մը վար կը քաշքշուի մեծ լարախաղացներու կողմէ, որոնք կը պնդեն թէ "ազատ" ենք, "անկախ" ենք, բայց մեզ կը քաշքշեն հոն ուր կ'ուզեն, կրնան ճանչնալ կամ չճանչնալ ցեղասպանութիւնը, կրնան բանալ եւ գոցել կաղի խողովակները եւ մեր սահմանները, շոգեկառքի գիծերը կամ գլխաւոր մայրուղիները, ատոմակայանը եւ նոյնիսկ ընտրել երկրին նախագահը. կրնան որոշել քաղաքակրթութեան մեր չափանիշը եւ ընտրութիւններուն օրինաւորութիւնը:

Ես սիրեցի Փինոքիոյի դէմքով այդ խամաճիկը, յուզուեցայ անոր խեղկատակ արտայայտութիւններէն, լաթեղէն դէմքին վրայ կարծես արցունքի կաթիլներ ըլլային… անկիւն մը քաշուած ափովս բարեւեցի, ամբողջ էութեամբս տակնուվրայ եղած եւ մատներու վրայով դուրս ելայ սրահէն…

ԵՐԵՒԱՆ "ԲԱՆՏԸ"

Տեղացիին համար անտարբեր է ամառ է թէ ձմեռ, ձիւն կայ կամ սառոյց, մշուշ է թէ պայծառ, օդակայանը բաց է թէ գոց… անոր կեանքը կանոնաւոր կ'ընթանայ տունէն գործ, գործէն տուն, տարուան բոլոր եղանակներուն: Ան վարժուած է նոյնիսկ երկար ճամբայ կտրել հետիոտն իր առօրեայ պահանջներուն համաձայն. ձմեռնային "տաչա" չունի քաղաքէն դուրս, ոչ ալ օդանաւով ճամբորդելու պահանջ:

Օտարականը, Սփիւռքահայը, գործով եկողը, պիտի նախընտրէր Մայիսէն-Հոկտեմբեր գտնուիլ Հայաստան շրջափակուած ըլլալու ախտէն չտառապելու համար: Կ'ենթադրեմ թէ որքան դժուար եղած պիտի ըլլան օտարականներուն համար անցնող ամսուան թանձր մշուշի օրերը, երբ մարդ ոտքը պանդոկի դուռէն դուրս չէր դներ…:

Հիմա օդը պայծառ է, Երեւանի մէջ շրջագայութիւնը բնականոն, բայց ոչ ոք կը համարձակի մայրաքաղաքէն հեռանալ, լեռնային ճամբաները վտահելի չեն, ամէն անկիւնադարձին կարելի է սառի եւ ձիւնի հանդիպիլ եւ մայրուղիներէն դուրս ելլելը անհնարին: Ո՞ւր երթալ, ի՞նչ ընել: Շրջափակուած մեր դրացի երկիրներէն, շրջափակուած ցուրտէն ու ձիւնէն, որբացած բացօթեայ կեանքէն, համերգասրահներու եւ թատրոններու մեծ մասին փակուելէն (ջեռուցումի բացակայութեան պատճառով) Երեւան ընդարձակ "բանտ"ի մը պիտի նմանէր… Եթէ չըլլար ընտանեկան եռուն կեանք մը որ սկիզբ կ'առնէ Նոր տարին կանխող օրերուն եւ կ'երկարի մինչեւ Յունուար 14 եւ կը կոչուի…

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

Այս օրերուս, ամբողջ Հայաստանը շը. նորհաւորանքներու մէջ է: Չկայ տուն մը, որքան ալ աղքատ եւ չքաւոր ըլլայ որ սեղան պատրաստած չըլլայ չոր պտուղներու, ընկոյզի, չամիչի, տան պատրաստութիւն "սուճուխ"ի որ նրբերշիկի նմանութեամբ ընկոյզով եւ խաղողի հիւթերով պատրաստուած հրաշք մըն է, նաեւ թարմ ներածուած պտուղներու (նարինջ, քիվի, մանտարին, խաղող, խնձոր, տանձ) երշիկի զանազան տեսակներ, ըմպելիներու առատութիւն մը, ազգային Արենի գինիէն ու քոնիաքի բոլոր մակնիշներէն մինչեւ մոսկովեան օղիներն որ կը մրցին տնային պատրաստուածներուն հետ, բայց երբեք չեն հասնիր մեր հայրենի հոնի, թութի եւ վերջերս նաեւ ծիրանի օղիներուն…: Օրուան թագաւորը խոզի պուտն է, երբեմն նաեւ հնդկահաւի որ տունին ամէնէն վարպետը կը պատրաստէ եւ կը զետեղէ ճոխ սեղանին կեդրոնը:

Այս հաճոյքին պատրաստութիւնը կ'երկարի ամբողջ տարուան ընթացքին: Պտուղները ատենին կը չորցուին երբ արեւը կիզիչ է. ընկոյզն ու չամիչը կը մթերուին երբ թարմ եւ առատ են, խոճկորը կ'ապսպրուի ծանօթ մսավաճառին կամ գիւղի ազգականին, որովհետեւ Նոր Տարուան շնորհաւորանքը կու գայ հինէն, շատ հինէն եւ կը ջերմացնէ ընտանեկան կապը որ տարուան ընթացքին թուլցած կրնայ ըլլալ: 15 օր անդադար, սեղանները առատ պէտք են մնալ, վերանորոգուիլ եթէ հարկ ըլլայ, որովհետեւ ամուսնացած, թոռնիկի տէր եղբայրներ եւ քոյրեր իրարու պիտի այցելեն փոխադարձաբար, մօտակայ երկիրներ մեկնածները անպայման 10 օրով կու գան մասնակցելու ընտանեկան այս նուիրական արարողութեան, որ յաճախ միակ առիթն է ընտանեկան ջերմութիւնը վերագտնելու եւ այդ օրերուն է որ մենք ալ որ հեռաւոր հորիզոններէ եկած հոն կը գտնուինք, կը զգանք որ ազգ եւ ժողովուրդ ենք, խոշոր ընտանիք ենք, պատմութեան խորերէն եկած հասած ընտանեկան ջերմութիւն մը մեզ կը յաջողի տակաւին միացնել, բաժանումներու պատնէշը չքացնել, ցուրտն ու սառնամանիքին պատճառած կղզիացումը մոռցնել եւ կրկին ու կրկին յոյսերով լեցնել մեր յուսալքուած հոգիները:

ՄԵՔՍԻՔԱՀԱՅ "ՕՀԱՆ"Ը

Այդ ինչ՛ հրաշալի երիտասարդ մըն էր, որուն ամիս մը առաջ պատահմամբ հանդիպեցայ Արմենիա - Մարիոթի մուտքին, երբ իր համակրելի լատին-ամերիկեան շեշտով հայերէն կը խօսէր իմ փարիզաբընակ հոգեբոյժ մտերիմ ընկերոջս հետ:

Պահ մը խտալահայ թուեցաւ ինծի եւ հարցուցի թէ ո՞ր քաղաքէն է… ինք շատ աւելի հեռուներէն կու գար՝ Մեքսիքօ:

Նոյն առաւօտ Վրաստանի սահմանամերձ գիւղ մը պիտի երթայինք. գեղձերու, պտղատու ծառերու եւ խաղողի այգիներու փոքր դրախտ մը. որոշեցինք "Օհան"ը մեզի հետ տանիլ. սիրով յօժարեցաւ: Ուրիշներ ալ տարած էին զբօսական տեղեր. Գառնի, Գեղարդ, Նորավանք, Սեւան: Վրաստանի սահմա՞ն. Մե'ծ սիրով, ըսաւ եւ ճամբայ ելանք. Սեւան, Դիլիջան, Իջեւան, Նոյեմբերեանի ուղղութիւնը բռնելով:

Առաջին այցելութիւնն էր Հայաստան. ճարտարապետ էր. եղբօրը հետ ծրագիրներ մշակած Մեքսիքոյի եւ Հեռաւոր Պուէնոս Այրէսի մէջ: Մաքուր հայերէն կը խօսէր լատինօ-ամերիկեան մեղկ բարբառներով: Հպարտ էր իր լիբանահայ մայրով եւ հայախօս հայրով եւ բազմանդամ քոյր-եղբայրներով. բոլորն ալ հայախօս - բայց ցրուած աշխարհիս չորս անկիւնները, ինչպէս քիչ մը ամէնքս, այն օրէն երբ Միջին Արեւելք "Իսրայէլ" պետութիւն մը կերտուեցաւ եւ մեր գաղութներուն խաղաղ կեանքը ալեկոծուեցաւ անվերադարձ կերպով… Կիլիկիոյ եւ բարձր Հայքի քաղաքներէն Միջին Արեւելք խմբուած մեր ժողովուրդը, տասնամեակներու ընթացքին կազմակերպուած իր վարժարաններով, եկեղեցիներով, միութիւններով, վերջապէս սկսած էր ինքզինք գտնել եւ նոր վերածնունդ մը ապրիլ Եղեռնի հետեւանքները թօթափած երբ ծայր տուին Պաղեստինի եւ Հրեաներու անվերջ պատերազմները (1947) որոնք մինչեւ այսօր կը շարունակուին ամբողջ Միջին Արեւելքը բռնկեցնելով… Եւ աղէտի մը պատճառով հոն խմբուած հայութիւնը երկրորդ աղէտով մը կը հեռանար իր նոր ծննդավայրերէն, ի խնդիր խաղաղ անկիւնի մը…

Հիմա "Օհան", իսկական անունով "Խուան", իր հայացուցած ինքնութեամբ Հայրենիք եկած էր իր իսկական աղբիւրներուն… եւ արդէն շաբաթ մըն է լուսանկարի գործիքով եւ թուղթ մատիտով զինուած, գեղադէմ աղջիկներուն նկարներն ու էլ-ցանցի հասցէները կ'առնէր… որպէսզի Մեքսիքօ մնացած իր հայ ընկերները յարաբերութեան մէջ դնէ եւ հայկական բոյներ կազմել տայ, հայրենիքին կապէ, ներդրումներ կատարեն եւ վերադառնան իրենց արմատներուն…

– Ուրեմն դուն յատուկ առաքելութեա՞մբ Հայրենիք եկած ես:

– Այո', եւ պիտի տեսնէք որ ամբողջ Սփիւռքը պիտի վարակենք մեր ընտրած ճամբով:

– Յաջողութի'ւն "Օհան", սիրելի մեքսիքահայ ընտիր երիտասարդ:

ՋՄՌՈՒՑԱԾ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵՄ

Անցնող տարին տակաւին թարմ է. մի քանի բաներ մեծ տպաւորութիւն ձգեցին. Առաջինը "Գոր Թատրոնի' ներկայացումն էր Դեկտեմբեր 9ին, Սունդուկեանի շէնքի մէկ մասնաճիւղին մէջ. անշուք, աղքատ երեւոյթով, բայց ո'րքան կատարելութեան, ո'րքան "փրոֆէսիոնալիզմ", արժանի միջազգային որեւէ բեմի: Դերասանուհի Ժիւլիէթ Ստեփանեան ամբողջ ժամ մը իր հրաշալի մենախօսութեամբ եւ բեմադրական բացառիկ ներկայացումով, փոքր դահլիճին բոլոր հանդիսականները դիւթեց առանց սրահին ցրտութիւնը զգացնելու:

Յաճախ զիս կ'ապշեցնէ Հայաստանի Հայուն ստեղծագործ հանճարը. կը զարմանամ թէ ի՛նչպէս նիւթականացած եւ օրէ օր մարդկային դիմագիծը կորսնցնող Երեւանին մէջ առանց աղմուկի, նիւթէն կտրուած, հանճարեղ տղաք կ'ապրին իրենց տաղանդով եւ որակաւոր ստեղծագործութիւններով. անոնք անսպասելի լաւատեսութիւն կը ներարկեն հոգիէդ ներս, երբ կը կարծէիր ամէն յոյս կորսնցուցած ըլլալ:

Հրաշալի՛ է մեր ժողովուրդը. քաջութի'ւն. յոյսով ապրինք.

ՑԻՊԷ

ԿԱՆԽՈՐՈՇՈՒԱԾ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՉԱՐԵՆՑԵԱՆ ՄԻ ԱՆՅԱՅՏ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐ

ՅՈՎԻԿ ՉԱՐԽՉԵԱՆ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ ԱՌԱՒԵԼԱԳՈՅՆՍ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԱԾ ՈՒ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԱԾ Է

Չնայած այն բանին, որ բանաստեղծի մահից յետոյ ոչնչացուել էին նրան առընչուող հսկայածաւալ արխիւները, ձեռագրերն ու փաստաթղթերը, այնուհանդերձ, մենք այսօր քիչ թէ շատ լիարժէք պատկերացում ունենք այն տարիների իրադարձութիւնների, գերիշխող տրամադրութիւնների եւ Չարենցի դերակատարութեան մասին:

Սակայն ժամանակը ցոյց տուեց, որ նորանոր փաստերի, անսպասելի բացայայտումների շղթան ամենեւին էլ սպառուած չէ: Չարենցի մահից շուրջ 7 տասնամեակ յետոյ էլ յայտնաբերւում են նիւթեր, որոնք ոչ միայն լրացնում, այլեւ կարող են սրբագրել մինչ այս եղած պատկերացումների, դէպքերի, դարգացումների տրամաբանութիւնը, վերանայել բանաստեղծի կեանքի մի շարք դրուագներ, մղել նոր մեկնաբանութիւնների: Այս տեսանկիւնից առանձնակի ուշադրութեան առարկայ կարող են դառնալ այն նորայայտ փաստաթղթերը, որոնք պահւում են մոսկովեան արխիւներում եւ առ այսօր հայ ընթերցողների համար եղել են անյայտ: Առայժմ դրանցից միայն մէկի մասին կը ցանկանայինք պատմել ստորեւ: Հանրայայտ փաստ է, որ 1930ական թուերի կէսին խորհրդային տոտալիտար համակարգը երկիրը վերածել էր մի հսկայական բանտի, որտեղ հասարակութիւնը մատնուած էր բացարձակ մեկուսացման ու հսկողութեան: Այդ հալածանքներն առաւել խստութեամբ կրում էին մտաւորականները, արուեստի եւ գրականութեան աչքի ընկնող ներկայացուցիչները: Մշակութային ոլորտը պատուել էր գործակալների ցանցով, խստագոյն գրաքննութիւնն ուղեկցւում էր բռնութիւններով, ահաբեկումներով ու մատնութիւններով: Բազմաթիւ լրտեսներ իրենք էլ գրողներ էին, ստեղծագործական միութիւնների անդամներ, ովքեր նստում, զրուցում էին գրչակից ընկերների հետ, իսկ այնուհետեւ այդ զրոյցների բովանդակութիւնը յանձնում յատուկ ծառայութիւններին: Նման տեղեկութիւնները մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրւում էին պատժիչ մարմինների կողմից, որոնց հետեւում էին "կանխարգելիչ միջոցառումները": Այլախոհութիւնը հատուցւում էր կեանքի գնով կամ սիբիրեան անժամկէտ տաժանակրութեամբ: Բայց նոյնիսկ նման իրավիճակում գտնւում էին եզակի անհատներ, որոնք շարունակում էին պայքարել յանուն մարդկային արժանապատուութեան եւ ստեղծագործ մտքի ազատութեան: Չարենցն այդ բացառիկների թւում էր:

Նրա անհանդուրժողականութեան, բողոքների եւ ընդվզումների շարքն այսօր կարող ենք լրացնել եւս մէկով: Այդպիսի հնարաւորութիւն է տալիս Ռուսաստանի Դաշնութեան Անվտանգութեան դաշնային ծառայութեան կենտրոնական արխիւում պահուող մի փաստաթուղթ: Նրա արխիւային համարն է՝ ֆոնդ 3, ցուցակ 3, գործ 121, էջ 61-69: Այս բաւականին ընդարձակ, մեքենագիր փաստաթուղթը, որն առաջին հայեացքից կարծես թէ որեւէ առնչութիւն չէր կարող ունենալ մեծ բանաստեղծի հետ, իրականում կրում է արժէքաւոր տեղեկութիւններ, որոնց լոյսի ներքոյ մի շարք իրադարձութիւններ ստանում են առաւել տրամաբանական ու արժանահաւատ մեկնաբանութիւններ: Փաստաթուղթն ունի այսպիսի ընդարձակ անուանում. "ԽՍՀՄ ՆԳԺԿ Պետանվտանգութեան գլխաւոր վարչութեան Գաղտնի - քաղաքական բաժնի յատուկ հաղորդագրութիւնը գրողներ Ի. Ս. Պոստուպալսկու, Պ. Ս. Կարաբանի (Շլէյման) եւ Վ. Ի. Նարբուտի հակախորհրդային խմբի մասին":

"Խիստ գաղտնի" մակագրութիւնը կրող այս հաղորդագրութիւնը կազմուել է 1936թ. Յունիսի 25ին, յիշեալ բաժնի պետ, պետանվտանգութեան կապիտան Ստրոմինի կողմից: Գրութեան պատճէններն անմիջապէս ուղարկուել են մի քանի հասցէներով: Դրանցից առաջինը ըստացել է ՆԳ ժողկոմ Յագոդան: Գաղտ-

նի ծառայութիւնների անհանդստութիւնն էր յարուցել այն փաստը, որ դեռեւս 1935թ. ամռանը ուկրաինացի գրող Իգոր Պաստուպալսկու նախաձեռնութեամբ, նրա հայրենակից Պաւէլ Կարաբանի եւ ռուս գրող Վլադիմիր Նարբուտի ակտիւ մասնակցութեամբ հիմնադրուել էր Խորհրդային գրողների միութիւնից անկախ մի կազմակերպութիւն, ուր համախմբւում էին ազատ հայեացքներով ու "վրտանգաւոր" նպատակներով գրողները: Հիմնադրումից շատ չանցած՝ խմբին անդամագրւում են եւս մի քանի ազդեցիկ մտաւորականներ, իսկ աշնանն այդ կազմակերպութիւնն արդէն խորհրդանշական անուն ունէր եւ կոչւում էր "Ասպետների միաւորում": Ինչպէս իր զեկոյցում գրում էր անվտանգութեան աշխատակիցը, "...պարբերաբար կազմակերպւող հաւաքների ժամանակ խումբը հակախորհրդային ոգով քննարկում էր հասարակական-քաղաքական եւ գրական խնդիրներ...":

Սակայն վերադառնանք այդ գաղտնի խմբում Զարենցի դերակատարութեանը, անուն, որը փաստաթղթում յիշատակւում է մի քանի անգամ: Ահա, հաղորդագրութեան առաջին էջերից մէկում կապիտան Ստրոմինը գրում է. "...Խմբի անդամների առաջին խորհրդակցութիւնից յետոյ կապեր են հաստատուել ուկրաինացի գրողներ Բաժանի, Ռիլսկու, Պանչի, Կոպիլենկոյի, Սեմենկոյի եւ ուրիշների հետ, ազգայնականօրէն տրամադրուած հայ գրող Եղիշէ Զարենցի հետ: Արդիւնքում ազգային հանրապետութիւնների գրողների հետ կապերն ընդլայնուել ու ամրացել են...":

Զարենց ն՞ր կարող էր իմանալ նորաստեղծ կառոյցի գոյութեան եւ դրա նպատակների մասին: Ո՞վ կարող էր նրան յայտնել այդպիսի տեղեկութիւններ եւ ստանալ անդամակցելու համաձայնութիւնը: Ամենայն հաւանականութեամբ, խմբի եւ Զարենցի միջեւ կապաւորի դերը ստանձնել է Մ. Բաժանը, որը, ինչպէս փաստաթղթում է ասւում, "նախորդ տարուայ (այսինքն՝ 1935ի) ամառը անցկացրել է Վրաստանում եւ կապեր ունի տեղի ազգայնական գրողների հետ...": Յայտնի փաստ է, որ նոյն տարուայ աշնանը Միկոլա Բաժանը Պ. Տիչինայի հետ եղել է նաեւ Երեւանում՝ Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման 15-ամեակի տօնակատարութեանը մասնակցելու նպատակով: Միաժամանակ յայտնի է, որ Զարենցը նրան հրաւիրել է տուն եւ երկար զրուցել: Կարող ենք ենթադրել, որ հէնց այդ հանդիպումն էլ կանխորոշել է դէպքերի յետագայ ընթացքը: Իսկ ինչպիսի՞ն էր Զարենցի մասնակցութեան աստիճանը: Արդեօ՞ք նա համագործակցում էր միայն հեռակայ կարգով, թէ մասնակցել է այդ գաղտնի հաւաքոյթներին, որոնք սովորաբար գումարւում էին նախաձեռնողներից ուեւէ մէկի տանը: Ամենայն հաւանականութեամբ, ներկայութիւնը մի շարք դէպքերում եղել է ուղղակի: Այդ մասին խիստ հետաքրքիր վկայութիւն ենք գտնում նոյն Բաժանի յուշերում: Վերջինիս յիշողութեան մէջ յատկապէս տպաւորուել է մոսկովեան մի երեկոյ, որը նա անց է կացրել Զարենցի հետ՝ մի խումբ ռուս գրողների շրջապատում: Ի դէպ, ներկաներից շատերի անունները յիշատակւում են քննութեան առարկայ հաղորդագրութեան էջերում իբրեւ "Ասպետների միաւորման" անդամներ: Ուկրաինայում հրապարակած իր յօդուածում Մ. Բաժանն այդ մասին հետեւեալն է գրել. "...Յիշում եմ, յիշում, եւ վերջ չկայ յիշողութիւններիս, որ սկիզբ են առնում այն երեկոյից, երբ Պաւլիկի (Պաւէլ Անտակոլսկու) հրաւէրով նրա մօտ եկանք Նիկոլայ Տիխոնովը, Վիկտոր Գոլցեւը, Եղիշէ Զարենցը եւ ես: Հայազգի Եղիշէին եւ ինձ՝ Ուկրաինացուս, ուրախալի էր լսել, թէ ինչպէս են ռուս գրողները՝ Պաւլիկը, Նիկոլայը եւ Վիկտորը, յուզուած խօսում մեր բազմազգ գրականութեան գլուխգործոցները համամիութենական ընթերցողին հասցնելու իրենց ձգտման եւ ստեղծագործական օգնութիւն ցոյց տալու պատրաստակամութեան մասին...": Այդ օրը ամէնքը հիացած էին Զարենցի՝ Բաժանի խօսքերով "փոքրահասակ, կրակոտ, հիւանդագին, նեարդային շարժումներով, անմիջական հակազդեցութեամբ, նուրբ դատողութիւններով, շատ անկեղծ եւ յաճախ իր կարծիքը յայտնելիս շատ կոպիտ, լեռնային սրաթռիչ թռչնի կտցադէմով այդ մարդու" ելոյթով: Այժմ դժուար չէ կռահել, թէ ինչի մասին կարող էր խօսել Զարենցն այն երեկոյ: Իսկ որ նրա կարծիքի հետ խմբի անդամները հաշուի էին նստում եւ նրա որոշ առաջարկութիւններ դարձնում քննարկման նիւթ, այդ մասին հաւաստում էին նաեւ անվտանգութեան աշխատակիցներն ու նրանց գրող-ինֆորմատորները: Ահա եւս մի հատուած գաղտնի փաստաթղթից. "...Այդ հաւաքի ժամանակ Պաստուպալսկին նորից գրողների առանձնայատուկ կազմակերպութիւն ստեղծելու հարցը բարձրացրեց՝ ի հակադրութիւն խորհրդային Գրողների միութեան: Պաստուպալսկին յայտարարեց. «Հետաքրքիր է, որ բոլոր հանրապետութիւններում ընկերները միանման են մտածում: Լաւ կը լինի իսկական մարդկանց կազմակերպութիւն ստեղծել: Զարենցն ինձ ասաց, որ եթէ կրկին վերաբացենք գրասէրների ընկերութիւնը, – իսկ դա իսկապէս գաղափար է, – այնտեղ միայն իսկական մարդիկ կը լինէին»":

Հետաքրքրական է, որ Զարենցը վկայակոչել է դեռեւս յեղափոխութիւնից առաջ մշակութային կեանքում նշանակալի դերակատարութիւն ունեցող ընկերութիւն՝ համոզուած լինելով, որ այն կարող էր իբրեւ նախատիպ ծառայել նորաստեղծ միութեան համար: Նոյն փաստաթղթում մի քանի անգամ յիշատակւում է բանաստեղծ ու արձակագիր Լէոնիդ Պերվոմայսկու անունը: Վերջինս մասնակցել է 1936թ. Մայիսի 1ին կայացած գաղտնի հաւաքին: Զարմանալի զուգադիպութեամբ (իսկ գուցէ նաեւ ոչ պատահաբար) հէնց նոյն օրը, երբ խմբի անդամները իրենց զրոյցում հերթական անգամ յիշատակում էին Զարենցի անունը, "Լիտերատուրնայա Գազետա" թերթում տպագրուել էր Պերվոմայսկու բանաստեղծութիւնը՝ նուիրուած Զարենցին: Այդ ստեղծագործութիւնը անսովոր երկար ու հետաքրքիր վերնագիր ունէր՝ "Եղիշէ Զարենցին՝ հայ բանաստեղծին, որին, ինչպէս եւ շատ-շատերին, զարմացրել է իմ ազգանունը":

Մոսկովեան կապերի մասին անուղղակիօրէն վկայող փաստերից մէկն էլ կարելի է համարել այն, որ երբ Մոսկուայում նոյն այդ օրերին նախապատրաստւում են լոյս ընծայել Զարենցի ռուսերէն ժողովածուն, ապա բանաստեղծի խնդրանքով արտահաստիքային խմբագիր է ընտրւում Իգոր Պաստուպալսկին: Եւ դա այն դէպքում, երբ գիրքն արդէն ունէր նշանակուած մէկ այլ խմբագիր: Միայն թէ, ինչպէս ասում են, չարաթն ուրբաթից շուտ եկաւ...

Եթէ յիշում էք, ժամանագիր-փաստաթուղթը կազմուել էր 1936թ. Յունիսի 25ին: Երեք օր անց Զարենցի ժողովածուն ստորագրւում է տպագրութեան... եւ այլեւս լոյս չի տեսնում (ի դէպ, չհրատարակուած այդ գրքի եզակի օրինակը այժմ էլ պահպանւում է Մոսկուայում, գրականութեան եւ արուեստի կենտրոնական արխիւում): Սակայն դա ընդամէնը դժբախտութիւնների շղթայի առաջին օղակներից էր: Ուշադրութիւն դարձնելով այս ամսաթւին եւ Զարենցի կեանքում այդ պահից յետոյ կատարւած իրադարձութիւնների յաջորդականութեանը՝ պէտք է արձանագրել, որ դըրանցում տրամաբանական կապի գոյութիւնը միանգամայն իրատեսական է: Յետագայ օրերին նա յայտնւում է մեկուսացման մէջ: Շաբաթներով փակւում է տանը: Թերթերն այլեւս ոչ մի բառ չեն գրում նրա մասին: Օգոստոսի սկզբին արգելում են բուժման նպատակով արտասահման մեկնել: Մի քանի օր անց, Բերիան նրան կանչում է Թիֆլիս, որտեղ կայանում է ծանր ու ճնշող խօսակցութիւն: Սեպտեմբեր 24ին ՆԳԺԿ-ն Զարենցից տեղեկանք է վերցնում Երեւանից չբացակայելու համար: Իսկ Դեկտեմբերի 15ին նա արդէն գրում էր.

Իմ մահուան օրը կ'իջնի լռութիւն,
Ծանր կը նստի քաղաքի վրայ,
Ինչպէս ամպ մթին
կամ հին տրտմութիւն,
Կամ լուռ աղէտի՝
թերթերում գրուած...

Ողբերգութեան աւարտը կանխորոշուած էր ի սկզբանէ...

Ե. Զ.

"Հայկական Ժամանակ"
Դեկտեմբեր 3

«ՅԻՍՈՒՍ» ՄԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին ապրեցաւ բացառիկ Կիրակի մը, Յունուար 8ին:

Կանոնէն խիտ բազմութիւն մը փութացած էր եկեղեցի ոչ միայն մասնակցելու օրուան ժամերգութեան եւ պատարագին, զոր մատոյց հոգեւոր հովիւ՝ Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան, երգեցողութեամբ տեղւոյն երգչախումբին ղեկավարութեամբ Տէր եւ Տիկին Արթինեանի, այլեւ ներկայ ըլլալու Յիսուսը մարմնաւորող վեհազդեցիկ մարմարէ արձանի մը բացման հանդիսաւոր արարողութեան, արձան զետեղուած եկեղեցւոյ մուտքին:

Երկու մեթր երեսուն բարձրութեամբ եւ աւելի քան երկուքուկէս թօն ծանրութեամբ պատկառելի արձան մը որ քօղազերծեցին Պօյաճեան հայր եւ որդիք, արձանին նուիրատուները, ընդհանուր ոգեւորութեան, խանդավառութեան եւ երկարատեւ ծափահարութիւններու մէջ: Խօսք առին՝ Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան, բարերար Տրդատ Պօյաճեան, շրջանի երեսփոխանը՝ Քրիսթոֆ Մաս, Մարսէյլի քաղաքապետական խորհուրդի անդամ՝ Ժիւլէր Քէրքէրեան եւ Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ Թաղամասերու քաղաքապետ՝ Կարօ Յովսէփեան:

Այս "Յիսուս"ը յղացումն է իտալացի քանդակագործ Լուիճի Մէյոլիի, 19րդ դարուն սկիզբը, Վատիկան երթալու համար: Սակայն, արձանին ոդիսականը առած է այլ ճանապարհ ճանչնալու համար այլ ճակատագիր: Երեսուն տարիէ ի վեր կը գտնուէր Տրդատ Պօյաճեանի պարտէզին մէկ անկիւնը, իր գնած կալուածին մէջ: Նախկին տանտէրը ձեռք ձգած է 1960ին, Լուրտ կատարած ուխտագնացութեան մը ընթացքին, եւ անբացատրելի բժշկութեան մը առթիւ վճարած է արձանը երկու հարիւր յիսուն հազար ֆրանքի: Այսօր, գեղարուեստի մասնագէտները կողմէ գնահատուած է շուրջ երկու միլիոն եւրոյի:

Յուժ թանկագին նուէր մը որ արտայայտութիւն է մտքի, սրտի եւ հոգիի բացառիկ վեհանձնութեան մը:

Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան պատարագի աւարտին կուռ եւ հոգեշունչ խօսքերով վեր առաւ այս ազնուական արարքը, բացատրեց արձանէն բխող հոգեկանութիւնը որպէս ներշնչում եւ հրաւէր հաւատացեալներուն դէպի իրենց հաւատքի բերդը եւ հայկականութեան տաճարը:

Տեղական մամուլը լայն սիւնակներ յատկացուց այս դէպքին:

Յունուար 7ի "Լա Փրովանս"ը կը խորագրէր՝ «Երկու միլիոն եւրոյի Յիսուս մը կը նշէր պարտէզի մը անկիւնը» եւ "Լա Մարսէյէզ" «Ծնունդի հայկական հէքեաթ մը»:

Իսկ Յունուար 9ի երկու օրաթերթերը նկարներով կը նկարագրէին արարողութիւնը եւ ընդհանուր մթնոլորտը, ջերմեռանդութիւնը:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ ընդունելութեամբ մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Երեք ամիսը քիչ է, բայց եղած ուխտ մը ուխտ է. դրամները կը շատնան, մանաւանդ որ երկուորեակները առանձին կ'աշխատին: Սմբատ որ խոշոր գումար մը դրաւ ի շահ իրենց, պատրաստ է փոքրիկ խաբէութիւն մը ընելու եթէ ատիկա կարենայ իրենց օգնել: Բայց կարելի չէ, եղած ուխտ մը ուխտ է: Երկուորեակները կ'ընդունին միայն, երբ վար կ'իջնեն միջօրէի հանգիստին համար, համեղ ուտելիքներու սակառը զոր Շուշանիկ իրենց համար պատրաստած է ժամկոչին հանդարտ տան շուքին: Ժամկոչը Աստուծոյ նուիրուած պարզ մարդ մըն է եւ կը կոչուի Կարօ, Սմբատին երկրորդ տղուն պէս:

Աստուծոյ հետ Կարօ իսկապէս կը խօսի ամէն օր, եւ կը զարմանայ որ միւսները նոյն բանը չեն ըներ: Երկինքի կապոյտ դաշտերը նոյնքան ընտանի են իրեն համար որքան երկրի կանաչ դաշտերը: Իր երկարատեւ մանկութիւնը նոյն հանդարտութեամբ կը խաղայ թէ՛ վերը, ուր գունաւոր հրեշտակները միշտ ներկայ են, թէ՛ հոս, վարը: Կարօ գոյները կը դիտէ հրեշտակներու միջոցաւ, բոլորին ծանօթ է ատիկա:

«Կանաչ մը ըսաւ որ», Ապրիլ ամսուան զով միջօրէի մը հանգիստին լրջութեամբ կը յայտարարէ իր ունկնդիրներուն, «կարճ ժամանակուան մէջ բոլորս պիտի խաղանք իրեն հետ, եւ որ ճիշդ մեզի համար նոր խաղեր հնարելու վրայ է»: Իր ունկնդիրները սովորական երբեակն է. փայտակերտ շինուածքէն վար իջած երկուորեակները որ այնքան մօտ են երկնքի կամարին եւ իրենք ալ կը տեսնեն հրեշտակները, եւ փոքրիկ Կարօն, որ բերաւ ուտելիքներու սակառը: Ինք ոչ մէկ բանէ կասկած ունի, եւ կը սիրէ բոլոր ապրող արարածները:

«Ինչպէ՞ս պիտի ըլլա՞ն արդեօք երկնքի բոյրերը» կը խորհի Արմէն: Եւ Հրայր անմիջապէս իրեն կը պատասխանէ (երկուորեակները ամբողջովին ինքնաբաւ են իրենց մշտնջենական խօսակցութեան մէջ): «Այստեղիններուն պէս, բայց աւելի զօրաւոր: Եւ ընաւ փափաք պիտի չզգանք հեռանալու»: Եւ պզտիկ Կարօն կը միջամտէ. «Բայց դուք ինչո՞ւ պիտի հեռանաք: Ոչ մէկ տեղ պիտի գտնէք ասոր պէս երկինք մը»: Բայց ժամկոչ Կարօն կ'ուղղէ զինքը. «Բոլոր երկինքները բընակուած են հրեշտակներէ: Կարելի է միայն որ ուրիշ գոյն ունենան»:

Ամերիկայի երկնքի հրեշտակներուն գոյնին վէճը խանդավառ եւ կրակոտ կ'ըլլայ: Ամէն մէկը կը յայտնէ իր գաղափարը եւ պաշտպանելու համար մանրամասնութիւններ կ'աւելցնէ, եւ այսպէս ժամանակը ուրախութեամբ կ'անցնի: Յետոյ երկուորեակները կը վերսկսին ներկել, եւ ժամկոչը Կարոյին հետ կ'երթայ պտոյտ մը ընելու: Գաղտնի նպատակավայր մը ունին. Ջրվէժի գեղեցիկ տեսարանին վըրայի չէնքը: Հայրենիք վերադարձած պանդուխտ մը բաւական ժամանակ առաջ շինել տուած էր տաշուած փայտերով զըւիցերական շալէի մը պէս:

Քարէ, խոշոր սունկի ձեւով շինուած սեղան մը, եւ աւելի փոքր սունկի պէս շինուած երկու աթոռներ կը գրաւեն ամբողջ իրենց հիացումը, եւ կը նստին մըտածկոտ, ձեռքերը կոթնցուցած ծունկերուն վրայ, եւ լուռ կը խոկան: Մեծ Կարօն եւ փոքր Կարօն շատ հաշտ կ'երթան, մէկը միւսը կը պաշտպանէ իր կեանքը վտանգելու գնով: Պարտականութենէ հեռու, կը վայելեն այս ժամը որ ամբողջովին իրենց մէջ կը բաժնեն, գունաւոր տեսիլքներու եւ իրական բազմազբաղ հրեշտակներու հոյլի մը հետ որունք չեն կրնար պատմել գրեթէ ուրիշ ոչ մէկուն:

Փոքր Կարօն կլոր աչքեր եւ անկանոն մազերով խոշոր գլուխ մը ունի: Անխտիր կը գուրգուրայ բոլորին վրայ եւ, այդքան փոքր մարմնէ մը ելլող ապշեցուցիչ ձայն մը ունի: Առանց յատուկ արտասանութեան խօսակցութիւնը, լսողին կը փոխանցէ խաղաղութեան զգացում մը եւ մոռացութեան մտածումներ: Բոլոր մայրերը իրենց զաւակները կը վստահին իրեն, բայց իր գաղտնի ցաւը կը մնայ Շուշանիկին անվստահութիւնը իրեն հանդէպ, այն օրէն սկսեալ երբ շուկային մէջ փոքրիկ Հանրիէթը կորսնցուց: Խորհրդաւոր կերպով գտնուեցաւ ան որ կը քնանար Սամուէլեանի խանութներէն մէկուն մէջ, այն հրեայ ոսկերիչին որ չէր կրնար զաւակ ունենալ:

(Շար. 20)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵԿԱՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

ՇԱԲԱԹ, Յունուար 14.–
Տօն Ծննդեան
Սրբոյն Յովհաննու–Կարապետին

Անուանակոչութեան Տօն է այսօր Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին

Ժամը 9.30ին Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու աւարտին Մայր Տաճարին եկեղեցական բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

ննջեցելոց յիշատակին, Հոգեհանգստեան՝ պոհարանական աղօթք եւ բարեմաղթութիւն կը կատարուի:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

LE
Centre Culturel
SAINT MESROB
présente
dans le cadre de ses soirées culturelles et littéraires

ZABEL ESSAYAN

(1878 - 1943)
LE RETOUR ET LA FIN
Une femme dans la tourmente stalinienne.

La conférence sera donnée en français par :
LEON KETCHEYAN
Présentation de Karen SIMONIAN

Le jeudi 19 janvier à 20h30

au 10 bis rue Thouin Paris 5ème
Métro : Monge, Cardinal Lemoine

— Entrée libre —
Cocktail

ՇԱՒԻՒԼԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի, Յունուար 15, ժամը 15ին
ATRIUM
Parvis Robert Schumann
(avenue Roger Salengro)
CHAVILLE

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր պատրաստուած "Լեւոն Շանթ" դպրոցի աշակերտներուն կողմէ:

Կ ա ղ ա ն դ Պ ա պ ա յ ի ժամանում:

– Մուտքը ազատ է –

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14 rue Saint-Bazile, Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Super Loto

Dimanche 15 janvier
à 15 heures
Venez nombreux
Ambiance cordiale et chaleureuse

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
vous invite
à une

CONFERENCE-DEBAT

EXCEPTIONNELLE
avec
Mme SYLVIE GOULARD
Chercheur associé au CERI,
Enseignante à Sciences-Po Paris

Le jeudi 19 janvier à 20h30

Sur le thème :
OU VA L'EUROPE ?
QUELLES FRONTIERES ?
QUELLE POLITIQUE ?

Mme Goulard dédicacera
son dernier ouvrage :
«Le Grand Turc
et la République de Venise»,
Ed. Fayard

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris
Métro : République — P.A.F.: 6 euros
Adhérents: 4 euros

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
Ա Տ Ի Ս Հ Ա Ր Մ Ա Ն Տ Ե Ա Ն Ի
եւ իր նուագախումբին
Շ ա բ ա թ, Յ ու ն ու ա ր 21ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE»
Salon «R E N O I R»
81, Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
01·44·05·17·77 *կամ* 01·43·78·57·67 *թիւերուն:*

Կայքի հասցէ՝
http://www.homenetmen-france.com
e-mail: comite@homenetmen-france.com

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի "Արշալոյս Թադէոսեան" մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Յունուար 14, ժամը 16ին, սովորական վայրը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

LES 50 BOUGIES
DE LA COLONIE DE
BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures
au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril
au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport-hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghétsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **«SEVAN»** de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.
Venez nombreux les encourager.

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հըրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը միա՛յն 15 եւրօ է:

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44:

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ–Պրոն"ի *շքեղ սրահներուն մէջ:*

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստու եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի *նուագախումբին:*

Ճաշագին՝ 55 *Եւրօ,*
երախաներու համար՝ 40 *Եւրօ:*
Անապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 *կամ* 04·74·04·74·97 *թիւերուն:*

GRANDE TOMBOLA NATIONALE

à l'occasion des Cinquante ans de la Colonie de BELLEFONTAINE
Vous pouvez gagner
— 1 Renault Twingo (1er lot),
— 1 voyage A/R Paris-Erevan pour 2 personnes,
— 1 séjour d'été d'une semaine pour 4 personnes aux Ménuires,
— 1 séjour d'hiver d'une semaine pour 2 personnes aux Ménuires,
— 1 week-end de thalassothérapie à Dinard pour 2 personnes,
— des bijoux,
— 1 lithographie de JANSEM,
— 1 lithographie de PAPAZ,
— 1 lithographie de SERGE BENOIT,
— 1 tableau de FERDI ZIPCI,
— 1 tapis,
— 1 corbeille garnie de la maison PETROSSIAN,
— 1 top haute couture des frères TARLOYAN,
— 1 lecteur DVD-DIVX

SOUTENEZ BELLEFONTAINE
en achetant vos billets
auprès des sections de la CBAF
Tirage au cours de la soirée de gala du 28 janvier 2006.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.368 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.368

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ մամուլը կ'ընդունէր Յունուար 12ին Սալ Կավօ եւ այդ առթիւ ընտրապայքարի ելոյթ մըն է որ ունեցաւ: Կը նախատեսէ նախագահական վարչակարգ մը, ուր նախարարապետը համակարգողի դերով մը պէտք է գոհանայ: Նախագահական պաշտօնը միայն երկու անգամ կրնայ տեղի ունենալ, նախագահին եւ Խորհրդարանին յարաբերութիւնները պէտք է բարեփոխուին, նախագահը կրնայ Խորհրդարան գալ եւ բացատրել իր քաղաքականութիւնը: Ապահովութեան գետնի վրայ, կը թելադրէ պահեստի կամաւորական ոստիկանութիւն մը պայքարելու համար աւազակախումբերու դէմ, 2500 ոստիկաններու ստեղծումը երկաթուղիին համար, յանցագործութիւնը 3% նուազում պէտք է արձանագրէ 2006ին: Գաղթատիրութեան Փետր. 23ի օրէնքին 4րդ յօդուածին կապակցութեամբ, համաձայն է որ կրկին շարադրուի, չյիշուին Անդրծովեան հողամասերը, ճշդել որ դպրոցական ծրագրերը ֆրանսական ներկայութեան պատմութեան շնորհեն այն տեղը, զոր ունեցաւ: Հարցումներու գետնին վրայ, մերժեց պատասխանել իր անձնական կեանքին վերաբերող որեւէ հարցումի:

ՄԵՔՔԷԻ ուխտագնացութեան, ինչպէս ամէն անգամ, այս անգամ ալ Յունուար 12ին հրմշտուքներու զոհ գացին 370 հոգի, գլխաւորաբար Փաքիստանցի, Ինտոնեզիացի, եւլն.: Կային նաեւ աւելի քան 300 վիրաւորներ, որոնց մէջ ֆրանսաբնակ մահմետականներ: Համախմբուած էին երկու միլիոն ուխտաւորներ եւ այն պահուն երբ աւանդական ծէսը կը կատարէին, այսինքն քարկոծել Ճամարաթ կամուրջին վրայ բարձրացած երեք կոթողները, որոնք սկզբունքով Սատանան կը խորհրդանշեն, ահաւոր հրմշտուք մը առաջին պատճառը եղած է արկածին: Կ'ըսուի նաեւ թէ բազմաթիւ ուխտաւորներ մեռած են ուխտաւորներու ճամպրուկներու անկումէն:

ՓԱՐԻԶԻ ՍԷ. ԷՆ. ԷՌ. ԷՍ.ը (Գիտական Հետազօտութեան Ազգային Կեդրոն) ծանր տագնապի մէջ է եւ ղեկավարներու ամբողջութիւնը նամակով մը դիմած է Հանրապետութեան նախագահին: Անցեալ շաբթու, կազմակերպութեան նախագահը՝ Պերնար Մէօնիէ իր հրաժարականը տուած է, չորս օր յետոյ ընդհանուր տնօրէնը՝ Պերնար Լարութիւրու կը պաշտօնազրկուէր Հետազօտութեան նախարարին կողմէ եւ Յունուար 11ին ալ բոլոր վարիչները չոր յայտարարութեամբ մը կը դիմէին Շիրաքի: Իրենք զիրենք, տէ ֆաքթօ, պաշտօնանկ կը նկատէին: Պերնար Լարութիւրու հաստատութեան գլուխը նշանակուած էր նախարարին կողմէ եւ 2004ի գարնան ծրագիր մը ներկայացուցած էր, զոր պատրաստած էր նախորդ նախագահին հետ: Այս վերակազմակերպումը գործնական պէտք է դառնար 2006 Յունուար 1ին, ութէն վեցի իջեցնելով գիտական ճիւղերը: Բայց, Պ. Մէօնիէ իր ընդդիմութիւնը յայտնած էր այս ծրագրին, զոր իր հրաժարականին մէջ որակած էր "վարչական չափազանցեալ բարդութիւն մը" եւ մերժած էր անհրաժեշտ կարգ մը նշանակումներ ընել անոր գործադրութեան համար: Բարձրագոյն ուսման ու հետազօտութեան պատուիրակ նախարարը յայտնած է թէ ամէն ջանք թափած է որպէսզի երկու անձերը միասին աշխատին, բայց չէ յաջողած: Ուրեմն, վճռած է երկուքն ալ փոխարինել եւ Յունուար 11ին, նախարարաց խորհուրդը նախագահ նշանակած է Գաթրին Պրէշինեաքը, որու կցորդ տնօրէն մըն ալ պիտի նշանակուի: ՍԷ. ԷՆ. ԷՌ. ԷՍ.ի գլխաւոր "Փրկենք Հետազօտութիւնը" հաւաքականին համար, ցոյց կու տայ հիմնարկը ապակայունացնելու կամքը:

ՊԵՐԼԻՆ հաւաքուած Թրոյքան (Ֆրանսա, Գերմանիա, Մեծն Բրիտանիա) Յունուար 12ին, որոշեց ընդհատել Թեհրանի հետ բանակցութիւնները, այս վերջինին հիւլէական ծրագրերուն վերաբերեալ եւ հարցը փոխանցել Ապահովութեան Խորհուրդին: Եւրոպա 3ը կը պահանջէ նաեւ Հիւլէական Ուժանիւթի Միջազգային գործակալութեան կառավարիչներու խորհուրդի արտակարգ նիստ մը, գալիք շաբաթներու ընթացքին, որ պարտի ձեռք առնել բոլոր միջոցները գործադրել տալու համար իր իսկ բանաձեւերը: Երեքները յոյս ունին նաեւ որ Չինաստան եւ Ռուսաստան (Ապահովութեան Խորհուրդի երկու մնայուն անդամ) կը միանան Արեւմտեաններուն, այս հարցին մէջ: Մոսկուա արդէն տարբեր լեզու սկսած է գործածել Թեհրանի հետ: Այս մթնոլորտին մէջ, քարիւղին գինն ալ օրէ օր կը բարձրանայ եւ հասած էր 63,94 տոլարի՝ տակառը: Վախ կայ որ եթէ պատժական միջոցներ ձեռք առնուին Թեհրանի նկատմամբ, տակառին գինը 70 տոլարի հասնի:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ասպարէզ կը կարդայ իր երեսփոխաններուն եւ կը պահանջէ որ հրաժարին իրենց քուէարկութենէն, որ կը տապալէր կառավարութիւնը: Ղազախստան եղած առենն էր որ երեսփոխանները պաշտօնազրկած էին կառավարութիւնը, համաձայն չըլլալով Մոսկուայի հետ եղած կարգադրութեան կազի վերաբերեալ: Իսկական ճակատումի մը կը դիմէ նախագահը, յայտարարելով որ Սեպտեմբերին նշանակուած Եուրի Եխանուրովի կառավարութիւնը (որ կը փոխարինէր Եուլիա Տիմոշէնկոյի դահլիճը) գործի գլուխ կը մնայ մինչեւ Մարտ 26:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ փոխանցման շրջանի վարչապետ՝ Եհուտ Օլմերթ Արդարութեան նախարար տիկին Ցիփի Լիվնին Արտաքին նախարար նշանակեց, աթոռ մը զոր կը գրաւէր Ս. Շալոմ: Այս վերջինը, ինչպէս Լիքուտի իր երեք պաշտօնակիցները, հրաժարած են, ինչպէս պարտադրած էր Լիքուտի պարագլուխը՝ Բ. Նեթանիահու: Շարոնի մասին, բժիշկները կ'ըսեն թէ թեթեւ բարելաւումներ կան, բայց եւ այնպէս վիճակը շատ ծանր է: Երբեմն շարժումներ կ'ընէ եւ կանոնաւոր յառաջդիմութիւններ նկատելի են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պետական պաշտօնատարներու սենտիքաները միաձայնութեամբ "անընդունելի" նկատեցին (Յունուար 12ին) կառավարութեան առաջարկները, որոնք 0,5%ի յաւելումի մը կը վերաբերին միայն, մինչ իրենք 1,8% կը պահանջեն: Նախարարը (Քրիսթիան Ժագօպ) կը խորհի որ դեռ կարելի է վերջնական խզումին առաջքն առնել:

ՓԱՐԻԶԻ Իսրայէլեան Ժողովը, Եւրոպացի Ռաբբիներու Ժողովը եւ Եւրոպական Հրէական Համագումարը բուռն կերպով դատապարտած են այն յարձակումը զոր քսանամեայ երիտասարդ մը գործած է Մոսկուայի կեդրոնը գտնուող սինակոկին դէմ: Ութ հոգի, որոնց մէջ ռաբունի մը, վիրաւորուած էին:

"ԳԼԵՄԱՆՍՕ" օդանաւակիր մարտանաւը Սուէզի Ջրանցքին դուռը մնացած էր Յունուար 13ին, որովհետեւ Եգիպտացիները չէին գոհացած ներկայացուած ֆրանսական փաստաթուղթերով եւ նոր ապահովութիւններ կը պահանջէին: Ծանօթ է որ "Գլեմանսօ" Դեկտ. 31ին ճամբայ ելած էր Թուլոնէն եւ Հնդկաստան կ'երթար, որպէսզի հոն մաքրուի ամիանթէն, թէեւ Հնդկաստանի իշխանութիւններն ալ շատ նպաստաւոր չեն այս կարգադրութեան:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ ՊԱՀԵ՞Լ ԹԷ ՓԱԿԵԼ

Հայաստանեան մամուլը Յունուար 10-11ի թիւերով նիւթ կ'ընէր Գիտութիւններու Ազգ. Ակադեմիային առնչուած գոյութենական հարց մը. ՄԱԿ-ի երեւանեան գրասենեակին փորձագէտները այն եզրակացութեան յանգեր են որ ակադեմիան հարկ է վերածել հանրային կազմակերպութեան: Այդ եզրակացութիւնը արդիւնքը եղեր է Հայաստանի գիտութեան մարզը հիմնովին վերակազմակերպելու նպատակով կատարուած պրպըտումին: Փորձագէտները յարմար նկատեր են որ ակադեմիային շրջանակին մէջ գործող չորս տասնեակ գիտական - հետազօտական հիմնարկներուն մէկ մասը կապուի բարձրագոյն ուսման տարբեր հիմնարկներու, մէկ մասն ալ ուղղակի փակուի:

"Հայկական Ժամանակը" (Յունուար 10) կը գրէր թէ առայժմ փորձ կ'ըլլայ նշուած ծրագիր չհրապարակելու, գիտաշխատողներու շրջանակին հաւանական բուռն հակազդեցութենէն խուսափելու համար:

Առաջարկը բնականաբար ակադեմականներու միջեւ մեծ դժգոհութիւն պատճառած է. անոնք կը սպասեն որ ամէն միջոցի դիմեն, որպէսզի ՄԱԿ-ի փորձագէտներու թելադրանքը նախագահ Ռ. Քոչարեանի հաւանութեան չարժանանայ:

Լուրը մէկ կողմէն կը մղէ բնական այն հակազդեցութեան թէ ՄԱԿ-ի փորձագէտներուն իրաւասութեան մէ՞ջ կ'իյնայ Հայաստանի Գիտութիւններու ազգային ակադեմիային ճակատագիր վճռելու գործը: Արդէն այդ մասին Գիտութեան - կրթութեան փոխ նախարար Արտակ Սահրադեան ըսած է թէ նման ծանրակշիռ որոշում ամբողջ հայ ժողովուրդին կողմէ պէտք է տրուի ("Առաւօտ", Յունուար 10):

Միւս կողմէ, ինչպէս կը գրէր Լուսինէ Բարսեղեան ("Հայկական Ժամանակ"), կարելի չէ պնդել թէ ՄԱԿ-ի խումբին առաջարկածը լաւագոյն տարբերակն է, "բայց փաստ է նաեւ այն որ Ակադեմիայի բարեփոխումների խնդիրը վաղուց է հասունացել": Լրագրողուհին կը յիշեցնէ թէ նախագահ Ֆ. Սարգսեան ամենալուրջ մեղադրանքներու թիրախ եղած է. առկէ զատ "82ամեայ Սարգսեանը օրէնքի խախտումներով երեք անգամ անընդմէջ «ընտրուել է» նախագահ":

"Ակադեմական"ը լրջագոյն կոչումներէն էր խորհրդային օրով, ծանօթ ու ենթադրելի բոլոր բարիքներով. անոր համեմատութեամբ ալ հաւատարմութիւն, հնազանդութիւն, անկեղծութիւն կը պահանջէր: Բաներ որոնք հասկնալի ու ծանօթ է, շատ կապ չունէին գիտութեան հետ: Նոյնքան հասկնալի է այսօր ալ թէ ակադեմական փափուկ բարձերէն ոչ ոք կ'ուզէ վար իջնել, նոյնիսկ ի խնդիր երկրին գիտութեան մարզին առողջացումին: Մանաւանդ որ այդ հսկայական կառոյցին մէջ կա՛ն իսկական գիտնականներ, կան նաեւ հաւատացածներ թէ իրենք այդպիսին են: Իսկ պատեհապաշտութեան գիտակցութիւնը ունեցողներէն բնա՛ւ կարելի չէ ակնկալել որ իրենց անձնական շահը զոհեն հաւաքականին սիրոյն:

Ի՞նչպէս կը հարթուի կնճիռը. կա՛մ Ռ. Քոչարեան Երեւանի կառուցումին մէջ կեդրոնի բնակչութեան վիճակած իր անդրդուելի կեցուածքը կը կրկնէ Ակադեմիային պարագային ալ, գիտութեան նման կենսական ոլորտ մը պարագայական թափթփուքներէն մաքրելով. կա՛մ ուղղագրութեան հարցին մէջ ցոյց տուած անհամարձակ ու չքմեղական ընթացքով կը վերաբերի, Ակադեմական տրտունջներու ժամանակաշրջանին սկիզբ դնելով Հայոց Պատմութեան մէջ:

ՄԱԿ-ի երեւանեան գրասենեակն ալ հաւանաբար նոր ուսումնասիրութեան մը կը ձեռնարկէ, ստուգելու համար թէ քանի՛ ազգային բարձի տէր է հայ ժողովուրդը...

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼ «ՌԱԶՄԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ» ՔԱՅԼԵՐՈՎ

"Ազգային միասնութեան ուխտ"ի խորհուրդին նախաձեռնութեամբ Յունուար 12ին հոծ մասնակցութեամբ ժողով մը տեղի ունեցած է Երեւանի Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիային սրահին մէջ, Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն քանդումին նիւթով: Մասնակցած են ակադեմականներ, լրասփիւռներու ներկայացուցիչներ, պատմագէտներ: Կազմուած է յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնն է միջազգային ատեաններուն հասցնել կատարուածը:

Նոյն օրը հրապարակուած է նախաձեռնող կուսակցութեան Յայտարարութիւնն ալ. հոն կ'ըսուի որ Ազրբէջան 1998-2002 տարիներուն ոչնչացուցած է մօտ երեք հազար խաչքար ու քանի մը հայկական աղօթատեղի: Հակառակ բարբարոսութեան վերջ տալու միջազգային կոչերուն, քանդումը շարունակուեցաւ եւ մնաց անպատիժ:

Յայտարարութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ տողերով.

"Քանի որ միջազգային կառոյցները չեն կարողանում դադարեցնել Նախիջեւանի մշակութային յուշարձանների աւելի քան եօթ տարի շարունակուող անպատիժ ու անխնայ ոչնչացումը, Ազգային Միասնութեան Ուխտը Հայաստանի իշխանութիւններին առաջարկում է ռազմաքաղաքական անհրաժեշտ քայլերով Նախիջեւանում Հայաստանն ապահովի Հայոց յուշարձանների պահպանութիւնը՝ կասեցնելով դրանց յետագայ աւերումը":

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅՈՒ ՆՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի մէջ Յունուար 10ին Հայաստանցի Հայկ Դոլուխանեանի դիակը գտնուած է: Ան կ'աշխատէր շինարարական ընկերութեան մը մէջ: Սպանութիւնը կատարուած է դաշունահարումով: Ոստիկանութիւնը ինչպէս ամէն անգամուն ձեռնարկած է հետաքննութեան:

Այս մէկը վերջին երկու ամիսներուն Հայաստանցիներու սպանութեան երրորդ դէպքն է: Նոյեմբեր 30ին սպաննուած էր գործի մարդ մը, Արմէն Եղիազարեան, որ դնդակահարուած էր, իսկ Դեկտեմբեր 3ին գտնուած էր Լեւ Կարապետեանի դիակը: Անցնող շաբթուան ընթացքին ըսպաննուած է նաեւ 14 տարեկան Եւգենի Պողոսասարեանը որ Ուզբեկիստանի քաղաքացի էր:

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ»

Փարիզի եկեղեցական ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 6ին ու խանգարելով տասնամեակներու լռութեամբ, անտարբերութեամբ հաստատուած աւանդութիւն մը, տեղի տուաւ նաեւ գրաւոր դժգոհութիւններու, բողոքներու, որոշ պահանջներու: Աւանդութեան խախտումին մէջ որոշ դեր ունեցաւ Թեմական կեանքի վերակարգաւորման, եկեղեցական նոր կանոնագրութեան պատրաստութեան հոլովոյթը: Եկեղեցական վերին իշխանութեան հրահանգով այլեւս ստոյգ նկատուած փոփոխութիւններու հեռապատկերը խախտեց նաեւ Փարիզի Թեմին վարչականներուն միաձոյլ կարծուած ճակատը. տարիներով ամէն տեսակի դժգոհութեան, ընդվզումի դէմ պատի պէս խուլ ու կոյր ձեւացողներ յանկարծ սկսան շատ տարակուսելի բծախնդրութիւններ, նախանձախնդրութիւններ արտայայտել, գլխաւոր թիրախ առած Փարիզի առաջնորդը: Մինչդեռ այսօր ուղղամտութիւն, անկեղծութիւն եւ այլ բարեմասնութիւններ պահանջողները տարիներով հլու, համաձայն գտնուած էին նոյն հոգեւորականին, բաժնելով այսօր իրենց իսկ քննադատած պարագաներու պատասխանատուութիւնը:

Ընտրութեան նախորդող շաբաթներէն իսկ բերանացի շրջանառութեան դրուած դժգոհութիւններն ու քննադատութիւնները շատ շատերու կողմէ մեկնաբանուեցան ընկիմերու մօտ նաեւէն ժամ առաջ խօսք տալու փութկոտութիւն որպէս. նաեւ փոփոխութեան հեռանկարին մէջ աթոռէ, դիրքէ զուրկ չմնալու խուճապ: Այս մթնոլորտին մէջ գրաւոր առաջին հակազդեցութիւնը որ ղրկուեցաւ "Յառաջ"-ի, Մարտ 6ի ընտրութեան ընթացքն ու հետեւաբար նաեւ արդիւնքը խնդրականացնող հաղորդագրութիւն մըն էր Յուլիս 17 թուակիր ("Յառաջ", Յուլիս 21): Ան ստորագրուած էր 35 ընտրեալներէն 18ին կողմէ. կը մատնանշէր թէ ծանր ու ակներեւ ապօրինութիւններ կատարուած են ընտրութեան կազմակերպումին, քուէներու հաշուառման ընթացքին. կը քննադատէր արդիւնքներուն պաշտօնական հրապարակումին ամիսներու յապաղումը, կը պահանջէր որ անվաւեր յայտարարուի ընտրութիւնը. կ'ըսէր նաեւ թէ նոյն պահանջը ներկայացուած է Փարիզի առաջնորդին ու ոչ մէկ պատասխան ստացուած. անպատասխան մնացած էին նոյն հասցէին ուղղուած նամակներն ալ:

Մասամբ նիւթը շօշափող, զայն այժմէականացնող յաջորդ գրութիւնը որ լոյս տեսաւ "Յառաջ"ի մէջ, Ժիրայր Զոլաքեանի «Լռութիւն ու լրութիւն» յօդուածն էր (Դեկտ. 22): Մասամբ, քանի որ Փարիզի կրօնական վերին իշխանութեան ուղղուած քննադատութիւններուն առաջին բաժինը միայն կը վերաբերէր Մարտ 6ի ընտրութեան, անոր ապօրինութիւններուն, յարուցած դժգոհութեան, ապա նիւթ կ'ընէր Թեմի վերակազմակերպութեան գործին մէջ նոյն պատասխանատուներուն վերապահ, քմայքոտ կեցուածքը:

Ընտրութեան մասին Ժ. Զոլաքեանի ըսածները կը մեկնէին Յուլիս 17ի վերոնշեալ հաղորդագրութենէն. աննախադէպ էր 18 ընտրեալի հրաժարումը որով ակներեւ կը դառնար ապօրինութիւնը. նոյն առիթով կը յիշեցնէր Փարիզի եկեղեցական իշխանութեան հինէն ի վեր ունեցած ոչ վաւերացնելի ընթացքը, օրինակ տալով Ալֆորվիլի դպրոցին կառուցումի խնդրին մէջ ունեցած խոչընդոտող դիրքը, եւլն.: Ափսոսանք կը յայտնէր որ գործուած սխալները, անկանոնութիւնները սրբագրելու, սկզբունքները յարգելու տրամադրութիւնն ալ կը բացակայէր:

Հոս վստահաբար աւելորդ չէ նշել որ այս ալեկոծումը հիմ ունի մինչեւ հարիւր հազարնոց նկատուած համայնքի մը մէջ շուրջ 300 հոգիի առընչուած գործընթաց մը: Հազարէն երեքի համեմատութիւն մը որ հետաքրքրական է, վիճակագրական առումով ներկայացուցչական հանգամանքէ զուրկ ըլլալով հանդերձ, կը յաջողի առեղծած հակազդեցութիւններով աղմուկ-աղաղակ բարձրացնել համայնքային համատարած քունի մեր նիրկային մէջ:

Վերոնշեալ հրապարակումներէն ետք, Յունուարի առաջին շաբաթը ստացանք նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն տարբերակով նոր հաղորդագրութիւն մը, Յունուար 2 թուակիր: Ստորագրուած էր Մարտ 6ի ընտրութեան ընտրական յանձնախումբին հինգ անդամներուն կողմէ. Տրդատ Արմնեան, Վարուժան Կիւրեղեան, Յակոբ Գույումճեան, Տիգրան Տիրվանեան եւ Անայիս Սասսեան: Նիւթ կ'ընէր ընտրութեամբ ծագած բանավէճը, հայ մամուլին մէջ լոյս տեսած յօդուածներու, հարցազրոյցներու պարագան: Ու մերժելով կողմնակալութեան, պարտազանցութեան ամէն վերագրում, կը վստահեցնէր թէ առաքելութիւնը լաւագոյն կերպով կատարած է, «Բացարձակապէս անկախ եւ թափանցիկ կերպով, համաձայն Կրօնական Ընկերակցութեան կանոնագրի տառին ու ոգիին»:

Այս ընդգծումէն ետք կար նշումը այդ նոյն առաքելութեան առընչուած երեք կէտերու զորս կ'արժէ յանձնել ընթերցողին նկատառման:

Առաջինը կ'անդրադառնայ ընտրողներու թղթատարով ղրկած քուէներուն յարուցած հարցին, քանի որ անոնք ընտրութեան յաջորդ օրը միայն իրենց յանձնուած էին. կ'ըսուի թէ անոնք 15 հատ էին: Հաշուառումին մէջ առնուած են որովհետեւ թղթատարի կնիքները կը կրէին Փետրուար 18 եւ Մարտ 2 թուականները: Ընտրական յանձնախումբին անդամները կ'ըսեն. «Տրամաբանօրէն մենք այս 15 քուէները վաւերական համարեցինք քանզի անոնք անսպասելի ընտրութենէն առաջ հասած ըլլալու էին եկեղեցի, եթէ ոչ չէին կրնար մեզի փոխանցուիլ 7 Մարտի առաւօտեան ժամը 8:30ին, այսինքն նամակաբաշխի այցէն ժամեր առաջ»: ... «Սակայն մեզի համար հանելուկ կը մնայ անոնց Ընտրական յանձնախումբին փոխանցման ուշացումը՝ Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան կողմէ: ... Եկեղեցին կը մնայ այս հանելուկը լուծել, ոչ՝ Ընտրական յանձնախումբին»:

Ուշադրութեան արժանի երկրորդ կէտը հաստատումն է թէ «Բացայայտ է որ մեր եկեղեցւոյ կառավարման մէջ շատ լուրջ հարց կայ: Ասիկա նորութիւն չէ, ոչ ալ առաջին անգամն՝ որ անոր ղեկավարներուն ընտրութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ: Ասիկա նոյնիսկ աւանդութեան վերածուած է»:

Վերջին կէտն ալ կերպով մը մեղայական մըն է, ամէնէն սովորական բանին պէս ներկայացուած: Կ'արժէ կրկնել թէ ինչպէս հաղորդագրութիւնն ալ կ'ըսէ. «Ընտրութիւնը կը վերաբերի միայն մօտ 300 հոգինոց նեղ շրջանակի մը»: Ու այդ նեղ շրջանակին մէջ ալ «Անշուշտ բացառելի չեն կարգ մը հաշուական սխալներ քուէախոյզ որոշ հաւատացեալներու կողմէ: Սակայն անոնք շատ չնչին սխալներ են, որոնք որեւէ կերպով չեն ազդեր ընտրութեան արդիւնքներուն վրայ: Նման սխալներ կը պատահին նաեւ աշխարհի ամենամեծ ժողովրդավար երկիրներուն մէջ»:

Նոյն հաղորդագրութենէն նշելի յաւելեալ կէտ մըն ալ այն է որ յանձնախումբը տողատակի ծանօթութեամբ մը կ'ընդունի "միակ մեղք"ը որ Կրօնական Ընկերակցութեան ոչ անդամի մը ներկայութիւնն է իր կազմին մէջ: Միւս խնդրականներէն յապաղումով յանձնուած պահարաններուն մեղքը քարտուղարութեան վզին է, հաշուառման սխալներունը՝ "քուէախոյզ որոշ հաւատացեալներուն":

Հասցէատէր չէ նշուած միայն ուղղագրական շուրջ տասնեակ մը սխալներուն որոնք սպրդած են մինչեւ գեղաշրջանակ կնիքին մէջ:

Ի՞նչ ըսել. լուսաբանուեցանք ու լուսաբանեցինք...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԱՄՈՒԼԻ ԵՒ ԿԱՐԾԻՔԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վերոնշեալ խորագիրը ենթադրել կու տայ թէ նոյնը գործածուած է նախապէս մամուլի ու կարծիքի ազատութեան կաշկանդումի այլ առիթով: Ինչպէս միշտ եւ ամէն տեղ, ազատութիւնը հալածուած թռչուն մը եղած է, յաճախ անոնցմէ, որոնք ազատութեան շեփորահարները եւ պաշտպանները ըլլալ կը ձեւացնեն, խորքին մէջ զայն հալածելով ու խափանելով: Սակայն, ինչպէս աւանդութիւնը կ'ըսէ, ազատութեան փիւնիկ թռչունը իր մոխիրներէն ալ կը վերյառնէ, որովհետեւ ազատութեան թռչունը անմահ է:

Ինչպիսի կաշկանդումներու եւ հալածանքի ալ ենթարկուած ըլլայ ազատութիւնը, միշտ ալ մնացեր է ու պիտի մնայ մարդ արարածին գերագոյն ձգտումը: Ոչ հուրը եւ ոչ ալ սուրը կրցեր են ընկճել այդ ազնուագոյն իտէալը, որ գերիշխէ կեանքին, կենդանականէն մինչեւ մարդկայինը ամէնէն նախնականէն մինչեւ բարձրագոյն մակարդակ:

Մարդկային պատմութիւնը հարուստ է ազատութեան համար մղուած պայքարով՝ պատերազմներով, պարտութիւններով ու յաղթանակներով: Ժողովուրդներու ազատութիւնը ճմլել փորձող բռնատէրերու յաջողութիւնը ժամանակաւոր եղած է, ի վերջոյ, տեղի տալով ազատութեան յաղթանակին: Երկար է շարքը ազատագրական պայքարներուն, որոնց վերջին երկուքը մեր ժամանակներուն ու կենցաղին վրայ վճռական ազդեցութիւն ունեցան: Անոնց առաջինը Ֆրանսական յեղափոխութիւնը ներկայ ընկերվարութեան ու ռամկավարութեան (դեմոկրասի) նախատիպարը ու ներշնչարանը հանդիսացաւ: Ֆրանսայի յեղափոխականներն էին, որ լոզունգի վերածեցին «Կեցցէ՛ ազատութիւնը, հաւասարութիւնը եւ եղբայրութիւնը»:

Ապա, քսաներորդ դարուն սկիզբը սոցիալիզմը զօրանալով ճամբայ հարթեց ռուսական համայնավար յեղափոխութեան: Աշխարհի մեծագոյն ու վարակիչ այդ վարդապետութիւնը համամարդկային ընդունելութիւն գտնելով՝ պատճառ դարձաւ դասակարգային բեւեռացումներու, Արեւելք-Արեւմուտքի միջեւ տաք եւ պաղ պատերազմի, ի վերջոյ, իր ծննդավայրին մէջ տկարանալով իշխանութիւնը կորսնցնելով: Սակայն, հակառակ ատոր, այսօր բազմաթիւ ժողովուրդներ, պետութիւններ կան համայնավար կամ նման վարչաձեւերով, որոնց գլխաւորն է աշխարհի հզօրագոյն պետութիւններէն մէկը՝ Չինաստանը:

Ազատութեան ձգտումի այս մթնոլորտին մէջն է որ զարգացաւ ու զօրացաւ նաեւ խօսքի, բերանացի ու գրաւոր կարծիքի ազատութիւնը՝ ընթացք տալով ազատ մամուլի հրատարակութեան: Սակայն, բռնատիրական բնոյթ ունեցող պետութիւններ ու կազմակերպութիւններ անհանդուրժ զգալով մամուլի ազատութենէն, սանձահարել փորձեցին զայն գրաքննութեամբ, հալածանքի այլազան ձեւերով՝ բանտարկութեամբ եւ ի հարկին սպանութեամբ: Բայց այս բոլորը չյաջողեցան կասեցնել ազատութեան ընթացքը, որուն առջեւ փուլ եկան կաշկանդումի պատերը:

Այս բոլորէն յետոյ ի՞նչ է համաշխարհային մամուլին, կամ զանգուածային լրատուութեան պատկերը: Սանձուած ու կողմնակալ մամուլի կողքին, երեւութապէս կայ նաեւ ազատ մամուլ: Երեւութապէս ըսինք, որովհետեւ, ազատ կոչուած մամուլն իսկ իր սանձը ձեռքին մէջ պահողներ ունի, որոնք պէտք եղած պարագային, ազատութեան ընթացքը ըստ կամս փոխելու համար կը քաշեն զայն: Հասկնալի է որ սանձուած ազատութիւնը ազատութիւն չէ: Հետեւաբար, կարելի է եզրակացնել թէ անկախ մամուլ գրեթէ գոյութիւն չունի: Եղած բացառութիւններն ալ հազիւ թէ գոյութիւն կը քաշկռտեն:

Այս ընդարձակ ներածականէն յետոյ, մեր ակնարկը սեւեռենք հայ մամուլին վրայ: Կուսակցութիւններու, միութիւններու կամ անհատներու նեցուկով եւ զոհողութեամբ մամուլի բաւական լայն ցանց մը ունինք Սփիւռքի մէջ: Անոնց կարգին իր պատուոյ տեղը ունէր ՌԱԿ. Արեւմտեան Միացեալ Նահանգներու Օրկան "Նոր Օր"ը, որուն համար կարելի է ըսել, թէ մեր լաւագոյն շաբաթաթերթերէն մէկն էր: Ունէր լաւ խմբագիր եւ աշխատակիցներու ընտիր փաղանգ մը: Սակայն, յանկարծ, փոքրիկ "պետական հարուած"ով մը խմբագիրը պաշտօնանկ եղաւ տեղը տալով խմբագրական մարմինի մը: Եղածը դուրսէն եւ հեռուէն դիտելով մարդ կը խորհի, թէ նման անակնկալ փոփոխութիւն մը երկու հիմնական պատճառ կրնայ ունենալ՝ տարիքային ու որակային: Նկատի ունիմ որ պաշտօնանկ խմբագիրը շուրջ եօթանասուն տարեկան է, սակայն կարդալով զինք փոխարինող խմբագրական կազմը՝ իրմէ աւելի երիտասարդը չեմ տեսներ: Որակի մասին խօսելով, այդ մարմին մէջ ես չեմ տեսներ ոեւէ մէկը, որ աւելի որակաւոր ըլլար հրապարակագրական ու խմբագրական մարզի մէջ, քան պաշտօնանկ խմբագիրը: Ուրեմն, ի՞նչ պատճառ կար այս փոփոխութեան: Ի հարկէ, կարելի չէ զանց ընել անհատական տարակարծութիւններն ու ճղճիմ փառասիրութիւնները, որոնք սակայն բաւարար պատճառ չէին այս «պետական հարուածին»: «Նոր Օր»էն դժգոհ անձեր ու կողմեր կային, որոնք անհանգիստ կը զգային հոն հրատարակուող կարգ մը յօդուածներէ: Այո՛, վերջին շրջանին Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան փակումը ազգային հարցի մը վերածուած էր եւ յաճախ գրութիւններ կը հրատարակուէին այդ մասին: Այդ յօդուածները բացարձակ մեծամասնութեամբ կը դատապարտէին փակումը հրահանգող Հ.Բ.Ը. Միութեան ներկայ ղեկավարութիւնը: Խմբագիրը ի՛նք ալ դէմ էր փակումին: Ի վերջոյ, կարծիքի եւ մամուլի ազատութենէն խմբագիրներն ալ կրնան օգտուիլ:

Եւ ահա ազատութիւն ճզմող լախտը իջաւ նաեւ "Նոր Օր"ի խմբագրի գլխուն:

Ողբերգութիւն է անշուշտ, բայց զարմանալի բան չկայ:

Ինծի համար զարմանալին Ռ.Ա. Կուսակցութեան դիրքն է: Եթէ Լոս Անճըլըսի ղեկավարութիւնը ենթակայական պատճառներով տեղի տուաւ ՀԲԸՄ-ի վերէն եկած ճնշումին՝ ո՞ւր է ՌԱԿ Կեդր. վարչութիւնը, ո՞ւր է ամբողջ կուսակցութիւնը, հանրային կարծիքը: Չի կրնար ըլլալ որ այս բոլորը համակարծիք ըլլան այս դաւադրութեան:

Ռ.Ա. Կուսակցութիւնը, ազգային որեւէ ողջմիտ կազմակերպութիւն, Հայու հոգի ունեցող ոեւէ անհատ, կրթութեան ու մշակոյթի հաւատացող ոեւէ հայ չի կրնար համակարծիք ըլլալ Մելգոնեանի պէս փառաւոր անցեալ ունեցող հաստատութեան մը փակումին, որուն առջեւ ծառայութեան աւելի մեծ դաշտ ստեղծուած է Կիպրոսի եւրոպական համայնքին միանալովը:

Այս առթիւ "Նոր Օր"ի խմբագրին պատահածը մամուլի եւ կարծիքի ազատութեան կոպիտ ոտնահարումն է, որ դէմ է Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան աւանդութեանց ու դաւանանքին, եւ անմիջականօրէն պէտք ունի սրբագրութեան:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

ՄԱՅՐ Է ՄԵՌԵԼ...

ՇՈՒՐԱ-մայրիկի յիշատակին

Ո՞վ առաջինը չհնչաց՝ արագիլ է, արագիլ է: Մի պահ հետը բոլորը նայում էին սարի կողմը: Արագիլն էս կողմերում ի՞նչ է անում: Հա էլի արագիլ է՝ չեղած բան է, չլսած բան: Արագիլը թեւում էր՝ պահ էր կախարդանքի մէջ փոշիացած:

Ահա նրա ոտքերին վաղուց սովոր առուակները, նրա ձայնին ծանօթ ձորերը, որ արդէն իրենք-իրենց կարող էին արձագանգել նրա մտորումները: Սարերը, որոնց երիցուկարօյրը դեռ պահում է նրա ծոցի մէջ:

...Մէկը զարմած արցունքները՝ հրճեց դէմքը, միւսները՝ զննող արցունքներով նայեցին նրա կողմը: Իսկ երբ բարձրացրին հայեացքները՝ արագիլը չկար, Չքացել էր այնպէս, ինչպէս յայտնուել էր:

...ՄԱՅՐ Է ՄԵՌԵԼ:

Մանրամոլ աշխարհը որբացել է: Իսկ նա մայր էր. բոլոր որբերի ապաստանը: Գիշերներ ի վեր չէր քնում, քնելու ժամանակ չկար՝ յետոյ, յետոյ կը քնի: Իսկ յետոյ հիւանդացաւ ու այլեւս չքնեց: Այլեւս դպրոց տանող ճանապարհը չպարեց նրա ոտքերի տակ, սարեր-ձորերի արահետները փորձեցին մոռանալ խնկաբոյրը կնոջ, բակի ծառերն անգամ այնպէս չէին բերք տալիս, ծորակն էլ այնպէս չէր կչկչում...

ՄԱՅՐԸ հիւանդ էր:

Իսկ երբ գալիս էին նրա օրհնութիւնն առնելու բակի ծառերի պէս արեւաձիգ զաւակները, հաւաքում էր կեանքի հանդէպ ամբարած ողջ ազահակամք մղումները եւ փորձում ուղղել այլեւս չհնազանդուող մէջքը: Ու ժպտում էր այնպէս, ասես թէ դա իրեն յաջողուել է. պէտք է օրհնել՝ զաւակները դրա կարիքն ունեն: Այլ կերպ հնարաւոր չէ, առանց նրա օրհնութեան ոչինչ չէր կատարւում այդ գերդաստանում: Հիմա շուարած կանգնել են՝ դեռ այնքան կեանք կայ ապրելու, դեռ այնքա՜ն բան կայ անելու... բա ո՞վ է օրհնելու:

...Ո՞վ էր առաջինը, որ չհնչաց՝ արագիլ է, արագիլ է...

Սուսսս... Մայր է մեռել, ՄԵԾ ՄԱՅՐ:

Կատարուել է կեանքի ամենամեծ անարդարութիւնը, Աստծոյ ամենամեծ սխալը, մոլորակի ամենամեծ ողբերգութիւնն է դա՝ Մա՛յր է մեռել:

Դեղնադարձ աշխարհը այլեւս գունաթափուել է:

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

Արցախ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳԱՄԻՇԼԻԻ Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի "Ա. Ահարոնեան" մասնաճիւղի վարչութեան, ոգեկոչման հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Կոմիտասի վախճանման 70ամեակին առթիւ: Նախագահած է Համազգայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան ատենապետը Նշան Օղիկեան: Բացման խօսքը արտասանած է Սեւան Կարապետեան որ ներկայացուցած է Կոմիտասը: Օրուան յայտագիրը կազմած են Կոմիտասի երգերը: Բանախօսը եղած է Հալէպէն Գ. Ժիրայր Րէիսեան որ Կոմիտասի երգերուն վերլուծումին ընդմէջէն ընդգծած է այն միտքը թէ ամեակներու կապուած անուն մը չէ Կոմիտասը: Ան միաձուլուած է հայօրէն ապրող բոլոր մարդոց հանապազօրեայ անունդին հետ: Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Դպրաց դասի երգչախումբը հրամցուցած է փունջ մը հոգեւոր երգեր Կոմիտասէն: Բեմ հրաւիրուած է Ճեզիրէի Հայոց առաջնորդական փոխանորդ Մասիս Վրդ. Զօպուեան, որ գնահատանքի իր խօսքը ուղղած է Համազգայինի մասնաճիւղի վարչութեան կազմակերպած այս ոգեկոչումին առթիւ: Շեշտած է որ Կոմիտաս դարձած է հայ երաժշտութեան Մաշտոցը: Կոմիտասն ալ Մաշտոցի նման հայացուցած է ազգը՝ տալով անոր արժանապատուութիւն, ինքնավստահութիւն եւ ուրոյն դիմագիծ:

***

ՀԱԼԷՊԻ Ս. Օ. Խաչի ընկերաբժշկական կեդրոնի "Գ. Համալեան" սրահին մէջ, Ս.Օ.Խ.-ի Շրջ. Վարչութեան Ձեռարուեստի եւ Աշխատանոցի համագործակցութեամբ, կազմակերպուած է Ամանորեան ցուցահանդէս - վաճառք, որուն բացումը կատարուած է Դեկտեմբեր 7ին: Աշխատանոցի յանձնախումբէն Լիզա Մինասեան, արաբերէն, կատարած է բացման խօսքը, ողջունելով երկրին յառաջդիմութիւնը նախագահին իմաստուն եւ հրջահայեաց ղեկավարութեամբ: Ապա, հայերէն լեզուով արտայայտուած է Ձեռարուեստի յանձնախումբէն Այտա Պերեճիքլեան: Հպարտութեամբ նշած է Ս.Օ.Խ.-ի գործունէութիւնը, ինչպէս հայկական աւեղներու (Ուրֆա, Այնթապ, Մարաշ, Էրզրում, Վան, Տիգրանակերտ, Մալաթիա, Պոլիս, Սվազ) եւ այլ օտար ձեռագործներու դասընթացքներ, նպատակ ունենալով կորուստէ փրկել աւեղնագործութիւնները եւ որպէս աւանդ փոխանցել յաջորդ սերունդներուն: Խօսք առած է Հայաստանի Հալէպի հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան: Ապա, խօսած է առաջնորդը՝ Շահան Եպիսկ. Սարգիսեան, որ իր գնահատութիւնը յայտնած է տարուած բծախնդիր աշխատանքին համար:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցի երդիքին տակ, Դեկտեմբեր 29ին, Կաղանդի հաւաքոյթ մը կազմակերպուած է ի պատիւ մնայուն բնակիչներուն: Նախագահած է Արամ Եպիսկ. Աթէշեան: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, խօսք առած է Արամ Եպիսկ. եւ փոխանցած Պատրիարքին շնորհաւորութիւնները եւ գնահատանքի խօսք ուղղած է հոգաբարձութեան, կատարած գործունէութեան համար հիւանդանոցէն ներս:

[illegible]

Ա. ԱԿՈՒՃԵԱՆ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐԷ

Ծանօթ ու գնահատուած լուսանկարիչ Անթուան Ակուճեան Հայերու լուսանկարները կը ցուցադրէ Յունուար 19էն Մարտ 19: Անոնք 1989-2005 շուրջ մէկուկէս տասնամեակի հայաստանեան ու միջին արեւելեան իր թափառումներուն արդիւնքը կը կազմեն:

Ցուցադրութիւնը տեղի կ'ունենայ Maison Robert Doisneau-ի մէջ(*):

Բացումը Հինգշաբթի, Յունուար 19, ժամը 19էն:

(*) 1 rue de la Division du Général Leclerc — 94250 Gentilly.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԺՊԻՏ

Երկու տղամարդ տանը նստած ձայներիզներ են լսում:

– Սա կնոջս ձայներիզն է, – թունդ կարմիր խաչով նշան արածը ցոյց տալով ասում է մէկը:

– Ի՞նչ է երգում է...

– Ո՛չ, հայհոյում է:

– Բա, ինչո՞ւ ես պահել:

– Ամէնավայրկեան կարող եմ անջատել, ձայնը կտրել եւ քայֆ բռնել:

◆

Կալանավայրում բաժանում են օրուայ փոստը:

Բոլորը կարդում են, միայն մէկը ծրարից հանում է մի մաքուր թուղթ, պահում ձեռքում եւ նայում պատուհանից դուրս:

– Այդ ի՞նչ մաքուր թուղթ է ձեռքիդ:

– Կնոջս նամակն է:

– Իսկ ինչո՞ւ ոչ մի բառ գրուած չէ:

– Խռով ենք...

◆

– Դէ ի՞նչ, Ալլան համաձայնուե՞ց ամուսնանալ քեզ հետ:

– Ի հարկէ: Միայն թէ խնդրեց մի քիչ սպասել:

– Այդ ո՞նց:

– Ասաց, որ ես վերջին տղամարդը կը լինեմ, որի հետ ինքն ամուսնանալու է:

◆

Ամուսիններ թունդ վիճաբանում են:

– Աւելի լաւ կը լինէր, որ ես մեռնէի, պրծնէի քեզնից, – ասում է կինը:

– Ես էլ:

– Ուրեմն դու մեռիր: Դու կ'ազատուես ինձնից, ես կը պրծնեմ քեզնից:

"ՈԶՆԻ" էն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՄ
Հանդէս վերլուծական

Թիւ 6

Խմբագիր՝ Մ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Լոս Անճըլըս, հրատարակութիւն՝ Աբրիլ գրատուն, 2005

ՍԻՈՆ

Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան

Թիւ 7-12 (Յուլիս - Դեկտեմբեր 2005)

Երուսաղէմ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Ոչ մէկը կրցաւ բացատրութիւն մը տալ թէ Հանրիէթ որ երեք տարեկան է, որ երերալով կը քալէ, որ միշտ կը հեծկլտայ, որ շատ խոշոր քիթ մը ունի, ինչպէս մինչեւ հոն հասաւ: Խանութը գոց էր եւ պզտիկը ներսը կը քնանար հանդարտօրէն: Էլիա Սամուէլսոն, որ զարգացած եւ գիտուն մարդ մըն էր, պզտիկը թեւերուն մէջ առած, լալով Սմբատին տունը տարաւ:

«Իմ գոց խանութիս մէջ երեւցաւ: Աստուծոյ հրեշտակ մը զինքը բերաւ: Եթէ ինծի ձգէք պատիւով պիտի խնամեմ» կը փափսայ երկչոտ ձայնով, եւ պզտիկը թեւերը կ'երկնցնէ դէպի իրեն եւ կը ժպտի հանդարտութեամբ,- եւ յետոյ, աւելի ցած ձայնով կը շարունակէ. «Դուք եօթը հատ ունիք, այս վտանգաւոր ժամանակներուն... իբր քրիստոնեայ պիտի մեծցընէի ես»:

Շուշանիկ, շնչասպառ, ոչ իսկ կը պատասխանէ: Սմբատ կը լռէ, եւ իր պարզ սրտին մէջ, ահազանգի մը նոր ղօղանջը կը լսէ, եւ յանկարծ կ'անդրադառնայ որ մտածում մը ունի. «պէտք է ընեմ» բայց չի գիտեր ինչո՛ւ համար: Բայց շուտով, նորէն, կը սրբէ մտքէն այդ մտածումը:

***

Աւագ շաբաթ է: Թակարդը կը համբերէ, իր փայլուն փշաթելերով եւ թանցրացած արիւնով, պատրաստ է սեղմելու, մինչ կեանքը՝ մակերեսին վրայ, անվրդով կը սահի:

Ճելալ Ճէմին, երիտասարդ սպան որ Ազնիւին սիրահարած է, երկու շաբաթ է որ չերեւար, եւ Ազնիւ սրտի փոքրիկ սեղմում մը կը զգայ ,որովհետեւ վարժուած էր անոր թախանձոտ եւ լուռ ներկայութեան, թաւշային աչքերուն բոցավառ նայուածքին որ կը հետեւէր իրեն յարգանքով, բայց հաստատ կամքով: Բայց իր մասին չի կրնար դուրսը ոչ մէկուն հարցնել, իսկ Վերոն, քոյրը՝ այնքան շատ զբաղած է Պոլսոյ ճամբորդութեան պատրաստութիւններով որ չի կրնար զբաղիլ իրմով: Թէեւ Ազնիւ շատ չի զգար երիտասարդին բացակայութիւնը, բայց պզտիկ խայթոց մը կը մտնէ իր սնապարծութեան մէջ: Սպան շատ լաւ թեկնածու մըն է որեւէ աղջկան համար, մանաւանդ՝ Հայու մը:

Այսպէս կը խորհի Ազնիւ, ինքն իր մէջ ցած ձայնով երգելով, մինչ տարիքոտ Սրբուհիին հետ բակլավայի խմոր կը բանայ: Ինք լաւ կը յաջողի ասոր մէջ, իր քոյրը համբերութիւն չունի: Բայց ոչ մէկը պէօրէկին միջուկը անոր չափ կը յաջողի չափել:

Այս փոքր քաղաքին մէջ, մէկ տունէ միւս կը փոխանցի մօտալուտ Զատկուան. տարուան ամէնէն կարեւոր տօնին ուրախութիւնը: Ամէն սեղանի վրայ կը սկսին շարուիլ խաշած հաւկիթները, խոտերով ներկուած եւ յետոյ ձեռքով համբերութեամբ նախշուած, պզտիկներէն զարդարուած: Տուփերուն մէջ արդէն պատրաստ է "չաքար-լոքման", նուշի ու կարագի գօլաւոր համով այս փխրուն անուշը:

Տունէ տուն կ'երթան աղջիկները, մաքուր գոգնոցով, առնելու կամ տանելու համար քիչ մը շաքար կամ ալիւր, աղ, Իզմիրի չամիչ կամ նուշի ջուր: Տունէ տուն կը վազեն տղաքը, խումբով, խանգավառ, ստանալու համար աւելցուքներ, խմորի կտորներ, չյաջողած պլիքօթներ:

Մեծերը պէտք է պահէին Զատկուան պահքը, բայց միայն կիները խիստ կերպով կը գործադրեն :Քանի մը արտակարգ մտայնութիւններ, ինչպէս բժիշկ Գրիգորինը, ցուցամոլութեան համար, ճիշդ Աւագ Ուրբաթ օրը միս կամ զոյգ մը խորոված թռչուն կ'ապսպրեն: Փոքր մեղքեր են զորս Աստուած գրեթէ անտես կ'առնէ, բայց Գրիգոր բծախնդրութեամբ կը պատրաստուի ատոր, առաւել հաստատելու համար իր եւրոպականութեան եւ Պերլին առած այլեւս ոչ թարմ վկայականին համբաւը:

Ծերուկ Համբարձումին ընդարձակ տան եռեւի մասը (այժմ երկուքի բաժնուած է, Սմբատի ընտանիքին եւ այրի Նուարդին համար որ իր երկու աղջիկներով՝ Ազնիւի եւ Վերոնի հետ կը բնակի, բայց պարտէզը երկու ընտանիքին ալ հաւասարապէս կը պատկանի, եւ երկու խոհանոցները բաժնող դուռը միշտ բաց կը մնայ) կը տարածուի դէպի բանջարանոց - պտղատստան - պարտէզը, ուր գիշերային փափուկները եւ խաբուսիկ հանդարտութիւնը կը կանխեն տօնական օրը:

Բանջարանոցը անսովոր կերպով մեկուսացած է բաց հողամասի մը խորքին վրայ գտնուող պարիսպին առջեւ: Բոլոր սենեակներէն կը տեսնուի յստակ կերպով: Շատ աւելի հին, քան տունը, այս հզօր պատը կը հրջապատէ եւ խստիւ կը պաշտպանէ անոր շուրջը գտնուող տարածութիւնը: Շարք մը պտղատու ծառերու միջեւ, խնձորենի, դեղձենի, պատին պառկած տանձենի, հսկայ չինարները եւ երեսուն տարի առաջ Անգլիայէն ներածուած մագլցող վարդենիներ, կը հանդուցուին գեղեցիկ "փրոմընատին" մէջ որ կը տանի դէպի կէօր պատուհանը բուսական բարձր ճարտարապետութեան Ներսէս պարտիզպանին գլուխ-գործոցը: Արեւի ոչ մէկ ճառագայթ կ'անցնի բուրումնաւէտ կամարէն ,ուրկէ կը կախուին մութ կարմըրագոյն խոշոր վարդերը, որ տարին անգամ մը կը ծաղկին, ճիշդ Ապրիլ ամսու վերջերը:

Հոն, պարտէզը հրջապատող պատը քանի մը մեթր ծածկուած կը մնայ պատըշգամին ծառերէն: Եւ հոն՝ վերէն վար կախուող բուսականութենէն ծածկուած է, փոքրիկ դուռ մը որ կը բացուի Սուրբ Առաքեալներու եկեղեցին տանող նեղ փողոցին վրայ:

Գարնան իրիկնային, թեթեւ եւ հանդարտաւէտ մելամաղձոտութեան մէջ, մինչ տղաքը կը վազվզեն ծիծեռնակներու պէս եւ ճիչերը իրարու կը խառնուին վերէն եւ վարէն, Ազնիւ՝ ֆրանսական վէպ մը ձեռքին՝ կը նստի պատշգամին խորը գտնուող փայտէ նստարանին վրայ: Վէպը քիչ մը յանդուգն պատմութիւն մըն է որ աղջիկները իրարու կ'անցընեն: Անմեղ տարփանքով կը կարդան եւ անձկութեամբ կը հետեւին փարիզեան սիրոյ անողոք պատմութեան:

(Շար. 21)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Աստղ Կարապետեանի յիշատակին Պ. Անտրէ Եոխքարտաշեան 150 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԽՕ .– Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան 150 Եւրօ :

LE
Centre Culturel
SAINT MESROB
présente
dans le cadre de ses soirées culturelles et littéraires

ZABEL ESSAYAN

(1878 - 1943)
LE RETOUR ET LA FIN
Une femme dans la tourmente stalinienne.

La conférence sera donnée en français par :
LEON KETCHEYAN
Présentation de Karen SIMONIAN

Le jeudi 19 janvier à 20h30

au 10 bis rue Thouin Paris 5ème
Métro : Monge, Cardinal Lemoine

— Entrée libre —
Cocktail

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
vous invite
à une

CONFERENCE-DEBAT

EXCEPTIONNELLE
avec
Mme SYLVIE GOULARD
Chercheur associé au CERI,
Enseignante à Sciences-Po Paris

Le jeudi 19 janvier à 20h30

Sur le thème :
OU VA L'EUROPE ?
QUELLES FRONTIERES ?
QUELLE POLITIQUE ?

Mme Goulard dédicacera son dernier ouvrage :
«Le Grand Turc et la République de Venise»,
Ed. Fayard

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris
Métro : République — P.A.F.: 6 euros
Adhérents: 4 euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Gravez votre nom sur la terre d'Arménie

Legs et donations au Fonds Arménien de France

Léguer c'est choisir.
Le donateur exprime sa volonté, en son âme et conscience, libre de toute contrainte. C'est un acte d'autant plus libre qu'on peut changer d'avis par la suite. Le loi ne retient que le dernier des actes qu'on a passés chez le notaire ou consignés soi-même.

Léguer est un acte de confiance
par lequel on charge une association d'affecter à un but précis le fruit du travail de toute une vie. Il est donc indispensable de vérifier l'habilitation du bénéficiaire à recevoir des legs sans aucun droit de succession ainsi que sa capacité à réaliser son projet. Dans le cas inverse, l'ensemble des fonds recueillis est automatiquement versé au Trésor Public. Les conseils d'un notaire seront donc utiles.

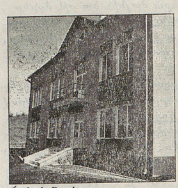
Que puis-je faire en Arménie ?
En léguant vos biens au Fonds Arménien de France, reconnu de Bienfaisance, votre réalisation profitera à plusieurs dizaines, voire ce taines d'enfants et de personnes, et portera votre nom, celui de votre famille ou de l'un de vos proches :

Constructions d'écoles, d'immeubles d'habitations, de réseaux d'adduction d'eau et d'électricité, rénovations de musées, création de Fonds nominatif d'aide aux orphelins, soutien à la recherche scientifique, à l'éducation...

CHACUN A DANS SON CŒUR UN RÊVE À RÉALISER

Fonds Arménien de France
5 avenue Reille
BP 12, 75660 Paris Cedex 14
Tél : 01 48 83 51 06.
E-mail : info@fondsarmenien.net

Quelques réalisations

École de Drmbon.
Legs Zaroubi Djivelekian.

École Antranik Nourian de Gumri.
Legs Antranik Nourian.

École Zareb Vorpouni de Dzaghgaber.
Legs Daniel et Krikor Chabinian.

ԺԵՐԱՐ ՊԵՏԱՆԵԱՆ

Արձանագործ Ժերար Պետանեանի գործերը կը ցուցադրուին մինչեւ Յունուար 28, **Médiathèque,** 6 Place du Château Sainte-Barbe — 92260 Fontenay - aux - Roses (fermée le vendredi).

Renseignements au : 01. 41. 13. 52. 01.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հըրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի երեկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որուն գինը միա՛յն 15 եւրօ է :

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04–78–49–19–44 :

□

La Section **«SEVAN»** de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches, Théâtre sous la direction de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.
Venez nombreux les encourager.

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ
եւ իր նուագախումբին
Շաբաթ, Յունուար 21ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81, Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
01·44·05·17·77 կամ 01·43·78·57·67 թիւերուն :

Կայքի հասցէ՝
http://www.homenetmen-france.com
e-mail: comite@homenetmen-france.com

SPÉCIAL HIVER
ARMÉNIE
La semaine à 590€*
avec
Saberatours
SevanVoyages
■ Vols Directs
PARIS › EREVAN › PARIS
■ Séjours, 7nuits d'Hôtels
1ère catégorie
■ Petit Déjeuner
Buffet
■ Transferts
AEROPORT › HOTEL › AEROPORT
■ 11, rue des Pyramides
75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr
■ 48, cours de la Liberté
69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
■ 67, La Canebière
13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
■ 32-38, rue Hanrabedoutian
Erevan
tél 374 10 52 55 55
fax 374 10 56 40 30
incoming@saberatours.am
EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AERIENNE
Armavia
Արմավիա
* A partir de Départ Paris, hors taxes d'aéroport. Offre valable du 1/11/05 au 31/03/06.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17

MARDI
17 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ 3 ԹԻՒ 21.369 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.369

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Չիլիի նախագահական ընտրութեան, ինչպէս կը սպասուէր, ընկերվարական Միշէլ Պաշըլէ, ձայներու 53,22%ով ընդդէմ մեծահարուստ, աջի թեկնածու՝ Սեպասթիան Փինէրայի, որ ստացաւ ձայներու 46,77%ը եւ շնորհաւորեց Լատին Ամերիկայի առաջին կին նախագահուհին: Մ. Պաշըլէի ընտրապայքարի յանձնախումբին ղեկավարը "պատմական" որակեց այս յաղթանակը եւ Յունուար 15ի գիշերը, ժողովուրդը փողոց իջած իր ուրախութիւնը կ'արտայայտէր: 54 տարեկան, Միշէլ Պաշըլէի հայրը զինուորական մըն էր որ չարչարանքի տակ մեռած է Փինոշէի վարչակարգին օրով: Ինք ալ մօրը հետ ձերբակալուած, բանտարկուած եւ աքսորուած է (Աւստրալիա, Արեւելեան Գերմանիա): 2002ին, Պաշտպանութեան նախարար եղած է: Իրեն կը մնայ ձեռնարկել բազմաթիւ բարենորոգումներու:

ՔՈՒԷՅԹԻ իշխանապետը՝ Շէյխ Ճապէր իր մահկանացուն կնքած է Յունուար 15ին, 78 տարեկանին: 28 տարի է իշխանութեան գլուխ էր: Իրեն կը յաջորդէ Շէյխ Սաատ ալ-Ապտալլահ ալ-Սապահ, 75 տարեկան, որ ինք ալ հիւանդ է եւ յաջորդութեան հարցը դիւրին չի կրնար կարգադրուիլ:

Ժ. ՇԻՐԱՔ ամանորեան իր մաղթանքները վերջացուց Թիւլի մէջ (Գոռէզ) Յունուար 14ին եւ իր ելոյթին մէջ շեշտեց թէ պէտք չէ յոռետես ըլլալ, հարկ է հաւատալ եւ պայքարիլ: Պէտք է համդարտութեամբ ու վստահութեամբ դիմաւորել 2007ը:

ՓԱՔԻՍՏԱՆՑԻՆԵՐԸ փողոց իջած էին Յունուար 14ին, բողոքելու համար ամերիկեան ռմբակոծութիւններուն դէմ, որոնց հետեւանքով 18 բնակիչներ մեռած էին (8 կին եւ 5 երախայ), մինչ Ամերիկացիք նախորդ օրը պարծանքով յայտարարած էին թէ ռմբակոծութենէն մեռած է ալ-Գաիտայի թիւ 2ը՝ Այման ալ-Զավահիրի: Ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու, ծերակուտական Ճոն Մըք Գէյն ներողութիւն խնդրած է յանուն Միացեալ-Նահանգներուն, Փաքիստանի կառավարութենէն:

ԺԱԳ ՖԷԶԱՆ, Ֆրանսայի ամէնէն ծանօթ եւ գնահատուած ծաղրանկարիչը մեռաւ Յունուար 14ին, 87 տարեկանին, Սիւռէնի Ֆոշ հիւանդանոցը: Արդէն, շաբաթներէ ի վեր մթնոլորտ մը պատրաստուած էր, որմէ վախճանը կը գուշակուէր: Տասնեակ տարիներով աշխատակցած է Ֆիկառոյի, քաղաքական դիպուկ ծաղրանկարներով, որոնց ամէնէն յիշատակելին կը նկատուի Մառիան մը, որ կու լայ արմատախիլ կաղնիի մը կողքին, որ Կօլի մահուան վաղորդայնին: Վերջին շրջանին, երբ այլեւս դադրեցուցած էր իր աշխատակցութիւնը, իր հին ծաղրանկարները լոյս կը տեսնէին Ֆիկառոյի մէջ, մինչ իր պաշտօնակիցներն ալ զինք կը մեծարէին:

Ա. ՇԱՐՈՆԻ վիճակը միշտ նոյն ձեւով կը հաղորդուի՝ "ծանր, բայց կայուն": Յունուար 15ին, բժիշկները նոր գործողութեան մը ձեռնարկած էին (թրաքէօթոմի) որ պէտք է թոյլ տայ որ հանգիստ կարենայ շնչել առանց օժանդակ գործիքի:

ԳԼԵՄԱՆՍՕ օդանաւակիր մարտանաւը արտօնութիւն ստացաւ Սուէզի ջրանցքը անցնելու եւ ճամբան բռնած էր Հնդկաստանի ուր պէտք է մաքրուէր ամիանթէ, բայց Յունուար 16ին կը հաղորդուէր որ Հնդկաստանի Խորհրդարանը իր որոշումը պիտի տայ Փետր. 13ին եւ մինչ այդ Գլեմանսօ չի կրնար հնդկական ջուրերը մտնել:

ՀՌՈՄԻ Ֆրանսական դեսպանատան առջեւ (Ֆարնէզէ Հրապարակ) քանի մը հազար հոգի հաւաքուած են Յունուար 14ին, պահանջելու համար Ֆրանսական փաքսի տիպարին վրայ, նոյն կարգադրութիւնը Իտալիոյ մէջ: Աւելի մեծ եղած է Միլանօ հաւաքուած բազմութիւնը, պաշտպանելու համար 1978ի թիւ 194 օրէնքը, որ կ'արտօնէր վիժումը, եւ որ վերաքննութեան առարկայ է Խորհրդարանը:

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԻ դատարանին դատաւորը՝ Ռիզքար Ամին, քիւրտ, որոշած է հրաժարիլ վերջ տալու համար այն քննադատութեանց որոնց թիրախ է: Թէեւ իր հրաժարումը կը բացատրէ "անձնական պատճառներով", բայց իրականին մէջ բողոք մըն է այն զրպարտութիւններուն դէմ որոնք չեն դադրիր: Վերջերս, քննադատուած է որովհետեւ ձգած է որ Հիւսէյն բուռն կերպով յարձակի հայրենի որդի Պուշի վրայ, ապա գրաւող բանակներուն: Իր հրաժարումը շատ բան չի փոխեր, կրնայ դիւրութեամբ փոխարինուիլ:

ԱԲԽԱԶԻԱ

ՀԱԿԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աբխազիոյ մէջ հակահայ տրամադրութիւններու նիւթով հանդիպում մը տեղի ունեցած է Յունուար 12ին հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն եւ երկրին նախագահին ու իշխանութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ: Հայկական համայնքին խորհուրդի նախագահը Մարիէթթա Թոփչեան ըսած է թէ կացութիւնը ողբերգականացնելու նպատակ չունին, բայց կ'ուզեն այդ մասին իշխանութիւններու կեցուածքին տեղեկանալ:

"Ազգ"ը լուրը տալով (Յունուար 14) կ'աւելցնէր թէ Աբխազիոյ առաջնորդը յայտարարած է իր հայ խօսակիցներուն թէ համայնքներու միջեւ լաւ յարաբերութիւնները առանձին նշանակութիւն ունին իրենց համար եւ իրենք հանրութեան մէջ տարանջատում չեն թոյլատրեր: Ան ընդունած է այսուհանդերձ թէ պատշաճ ուշադրութեան առարկայ եղած չեն հայութեան խնդիրները, սակայն կառավարութիւնը եւ Խորհրդարանը կը ջանան զանոնք յաղթահարել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

74 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐ

2005ի վերջին երկու ամսուան մէջ պաշտօնապէս արձանագրուած երեք նորերով Հայաստան այսօր ունի 74 կուսակցութիւն: Նորերն են Ալպէր Բաղէեանի նախագահութեամբ "Ազգային վերածնունդ"ը, Ղարաբաղի Պաշտպանութեան նախկին նախարար Ս. Բաբայեանի "Դաշինք"ը եւ Կարինէ Թումանեանի "Մայր հայրենիք"ը: Այս վերջինին անդամները շուրջ 60%ով կիներ են:

ԱՄՆ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ԴԱՏ ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԴԷՄ

Ինչպէս յայտարարուած էր իրաւաբան Վարդգէս Եղիայեանի ու երկու գործակիցներուն Փարիզ եռօրեայ կայքին, Յունուար 14ին իրենց գրասենեակին կողմէ պաշտօնապէս դատ բացուածէ Լոս Անճըլըսի մէկ ատեանին մէջ գերմանական երկու դրամատան դէմ. այս վերջինները -Տոյչէ Պանք եւ Դրէզտնըր Պանք- եւս, ինչպէս նախապէս ամերիկեան Նիւ Եորք Լայֆը եւ Ֆրանսական ԱՔՍԱ-ն, կ'ամբաստանուին Օսմանեան կայսրութեան քաղաքացի Հայերու 1915էն առաջ ծախուած կեանքի ապահովագրութեան մուրհակները յետագայ տարիներուն ու մինչեւ այսօր վճարած չըլլալով անոնց շահառուներուն: Ամբաստանող կողմը կը պնդէ թէ երկու հաստատութիւնները իւրացուցած կամ թրքական կողմին յանձնած են այդ գումարներէն միլիոնաւոր տոլարներ:

Դատը բացուած է յանուն ԱՄՆ ապրող եօթը հոգիի որոնք տուժող կողմը կը ներկայացնեն: Ինչպէս ըսած է պաշտպան փաստաբաններէն Պ. Քապաթէք, դատը կարեւոր հանգրուան մը կը ներկայացնէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի հոլովոյթին մէջ: Ան բացատրած է նաեւ թէ երկու դրամատուները հայապատկան գումարները յանձնած են օսմանեան իշխանութիւններուն, երկիրը իրենց զինակիցը եղած ըլլալով առաջին աշխարհամարտին:

Դատին բացուած օրը տեղացի Հայեր, մեծ մասով երիտասարդներ, ցոյց մը ըրած են գերմանական երկու դրամատուներուն դէմ, որպէս զօրակցութիւն անոնց դէմ ձեռնարկուած գործողութեան: Ֆրանսական հեռատեսիլին Բ. կայանը նոյն օրը կէս գիշերուան լուրերուն արձագանգեց այդ ցոյցին:

Հայ փաստաբաններու երրեակին գրասենեակին նախաձեռնած այս դատը երրորդն է շարքին: Նախապէս նոյն ամբաստանութեան թիրախ ապահովագրական ընկերութիւններէն Նիւ Եորք Լայֆը 2000ին 20 միլիոն տոլար, ԱՔՍԱ-ն անցեալ Հոկտեմբերին 17 միլիոն տոլար վճարած էին տուժող կողմին:

***

Թուրք մամուլը բնականաբար արձագանգած է լուրին, հետաքրքրական նըշումներով: "Թիւրքիյէ" օրաթերթին մէջ հատուցումի հայկական դատերուն յաջորդ հանգրուանը նախատեսուած էր հետեւեալ ձեւով.- "Հայերը պիտի պնդեն թէ 1915ի աքսորը կազմակերպած է Գերմանիան, այդ երկրին սպայակոյտը եղնչում բանեցուցած ըլլալով էնվէր փաշային վրայ: Եւ որովհետեւ ատիկա է ճըշմարտութիւնը, Գերմանիա ամօթով պիտի մնայ:

Ահա՛ այս է հետեւանքը գերմանական խորհրդարանին անցեալ տարուան որոշումին, որով 1915ի աքսորը ցեղասպանութիւն համարուած ու յանցանքը Թուրքերուն վերագրելու փորձ եղած էր":

"Հիւրրիյէթ"ի խմբագիր Օ. Էքշի ալ կը գրէր. «Հայկական ցեղասպանութեան փաստաբանները քայլ մը եւս առին իրենց նպատակներուն ուղղութեամբ: Այդ նըպատակները գաղտնիք չեն. "ցեղասպանութեան քուական" տրուած 1915ի հարիւրամեակին ամբողջ աշխարհին դատապարտել պիտի տան Թուրքիան: Ու ամբողջ աշխարհի պախարակած Թուրքիայէն իրենց իրաւունքները պիտի պահանջեն:

Իրենց իրաւունքնե՞րը. նախ անհատապէս ստացուածքներու հատուցում. յետոյ "օսմանեան երեք վիլայէթին Հայաստանի յանձնումը"... երեք վիլայէթ որոնք կը կարծեն թէ իրենց կը պատկանին: Այդ երեք վիլայէթին սահմաններուն մէջ են երկայիս Կարսը, Արտահանը, Արդուինն ու Էրզրումի Օլթու, Օլուր եւ Շէնքայա գաւառակները եւ Վրաստանի Պաթումը":

Լրագրողը կը գրէ տակաւին թէ "Հայկական զրպարտիչ միաւորները" շատ լաւ աշխատանք կը տանին, մինչ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարն ու նախարարութիւնը "Հարկաւոր ջանքը չխնայելու" հաւաստումներ կ'ընեն միայն:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

Յունուար 13էն 14 լուսնալիք գիշերը, ուր որ Թրեվիզի իր բնակարանին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է գաղութիս երբեմնի ծանօթ դէմքերէն Գէորգ Պագըրճեան:

Ան տարիներէ ի վեր մոռցուած էր, քաշուած կ'ապրէր իր բնակարանը, եւ կորսնցուցած էր անցեալի իր կենսունակութիւնը, ջերմեռանդ խառնուածքը, ամէն վայրկեան ամէն տեղ հասնելու իր կորովը:

Կը մեռնի 100 տարեկանին: Փառաւոր տարիք մը, եթէ դժբախտաբար, արդէն իսկ կեանքին հետ կապը խզած չըլլար:

Բնիկ այնթապցի, մանուկ էր ցեղասպանութեան օրերուն, երբ եղբայրներուն հետ կը բռնէր աքսորի ճամբան ու ընտանեօք կը հասնէին Հալէպ, ուր կը յաճախէր Հայկազեան վարժարանը: Իր պատանեկան յիշողութեան մէջ դրոշմըւած կը մնար Այնթապի ինքնապաշտպանութիւնը, բոլոր դրուագները: Եւ այնքան խորապէս կապուած էր Այնթապի, որ 1970ին, Երեւանի մերձաւոր աւանի՝ Մասիսի շրջանի Թազագիւղը վերանուանուած է Նոր Այնթապ եւ խումբ մը հայրենակիցներու հետ, տարիներու երկայնքին զարգացուցած էին վայրը, զարկ տըւած շինութիւններու, ժամանակի գործատուն մը օժտած արդիական մեքենաներով:

Ֆրանսայի մէջ ալ մեծ եղած է իր լուռ բարերարութիւններու բաժինը: Օգնած է միութիւններու, դպրոցներու, գեղարուեստական ձեռնարկներու: Գործավաճառի իր խանութը կը գտնուէր (եւ կը գտնուի) երբեմնի Ազգային Տան դիմացը եւ չենք մոռնար որ ի՛նչ աչխուժութեամբ օգնեց մեզի 1972 Հոկտեմբերին, երբ 24 ժամուան մէջ վտարուեցանք "Յառաջ"ի խմբագրատունէն, չէնքը վտանգըւած նկատուելով Փրէֆէքթիւր տը Փոլիսի ճարտարապետին կողմէ: Օգնած է նաեւ հեղինակներու, օժանդակած է գիրքերու հրատարակութիւններու: Եթէ մտաւորական չէր բառին լրիւ իմաստով, մեծ ընթերցասէր մըն էր եւ պատահած է նոյնիսկ որ դիպուկ յօդուածներով աշխատակցի "Յառաջ"ի:

1986 Փետր. 2ին, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը եւ Հայ Դիմադրականներու Միութիւնը մեծարանքի հանդիսութիւն մը կազմակերպած էին իրեն ի պատիւ եւ բազմաթիւ անձեր արտայայտուած այդ առթիւ: Մէկ կարճ նախագասութիւնը կ'ամփոփէ իր բուն նկարագիրը՝ կը սիրէր տալ: Այդ օրը, ինք ալ խօսք առնելով կը յիշէր որ ինչպէս բոլոր այնթապցիները ինք ալ թրքախօս էր երբ Ֆրանսա եկած էր ու հայերէնը սորված էր շնորհիւ "Յառաջ"ին ու իր մասին խօսելով, անկեղծ համեստութեամբ կ'ըսէր՝ "Ես միայն գործ նորոգող մըն եմ"...:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տե՛ս. Դ. էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկին՝ Րաֆֆիին:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԹԻԻ-42

Երեւան, Յունուար 2006

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ողբերգութիւնը ամէնօրեայ է. նոր տարուան սեղանի մը շուրջ լսած ըլլալուս համար այսպէս կոչեցի:

Նոր տարուան ընտանեկան հաւաքոյթներուն, շնորհաւորանքի աւանդական այցելութիւններու առիթով, խօսակցութիւններու նիւթը ընդհանրապէս անցած-գացած անձերու եւ դէպքերու մասին կը դառնայ, ընտանիքի անդամներուն եւ անմիջական ծանօթներու միջեւ:

Երեւան հաստատուած Ջավախքցի ծանօթ ընտանիքի մը հիւրն էի: Ծանտէրը նոր վերադարձած էր իր ծննդավայրէն ուր տակաւին կ'ապրին իր ծնողները: Գացած էր իր զաւակներուն հետ Ս. Ծնունդը անցընելու, պապիկն ու տատիկը ուրախացնելու, նիւթական օգնութիւն տանելու, բազմաթիւ երեւանաբնակ Ջավախքցիներու նման, որոնց ծնողները կը յամառին մնալ իրենց ծննդավայրին մէջ, հակառակ ծայր աստիճան թշուառութեան, քրիստոնեայ վրացիներու տուած նեղութիւններուն, բեւեռային կլիմային եւ ամիսներ տեւող կղզիացումին:

Աղքատ, շատ աղքատ է Ջաւախքը, բայց ունի նկարագրի տէր, հողին եւ ընտանեկան սրբութիւններուն կապուած հայութիւն մը որուն ոչ այնքան հեռաւոր արմատները կուգան Բարձր Հայքի նահանգէն եւ շրջակայ հայահոծ քաղաքներէն եւ գիւղերէն, յատկապէս Էրզրումի, Երզնկայի, Տրապիզոնի, Բաբերդի, Ալաշկերտի, Դերճանի, երբ 1830ին ռուս նահանջող բանակներու հետեւեցան 7.300 հայ ընտանիքներ, 60էն աւելի նոր գիւղեր եւ 50 նոր եկեղեցիներ հիմնելով, հայ Բագրատունիներու Գուգարք նահանգին մէջ, որ անցած էր Վրաստանի սահմաններուն մէջ, ռուսական տիրապետութեան շրջանին եւ մեծ դժուարութիւններով եւ հալածանքներով կը շարունակէ հայ մնալ, հակառակ Վրաստանի տարած հայաթափումի քաղաքականութեան...:

Հիւրընկալ տանուտէրը, բազմաթիւ "կենաց"ներու կարգին յիշեց նաեւ իրենց գիւղէն ընտանիք մը եւ պատմեց անոնց ողբերգութիւնը:

Երեք անչափահաս զաւակի տէր հայը, անօթութեան սեմին հասած ընտանիքը սոյդ մահէն փրկելու համար կը մեկնի Ռուսաստան. պատահական գործերով կը յաջողի համեստ օգնութիւններ հասցնել: Ատեն մը վերջ կը տիրէ լռութիւն, կինը կը ստիպուի պարտքերու տակ մտնել եւ հօսակ տունը ծախել: Լռութիւնը կը շարունակուի...: Տունէն յետոյ, 200 տոլարի, Աղէրիի մը կը վաճառէ իր կրտսեր զաւակը... Ցանկարծ կը յայտնըւի հայրը, բաւական հարստացած պայմաններով եւ կը յաջողի 2000 տոլար գումար նուիրելով տուն բերել իր զաւակը...

Այս եւ աւելի դաժան վերջաբանով դէպքերը սկսած են բազմանալ Ջաւախքի եւ Շիրակի աղքատութեան մատնուած գիւղերուն մէջ, ուր կ'ըսուի որ անտէր մնացած կարգ մը մայրեր, իրենց անչափահաս մանուկները վաճառած են 10/15 հազար տոլարով... գործարաններու օգտագործումի նպատակներով... Երբ բըժշկապետին հարց տուի թէ նման բանի ինչպէ՞ս թոյլ կու տաք - Մոսկուացիներն են - ըսաւ - յաճախորդները, որոնք իրենց ցանցերուն միջոցով կ'երթան կ'որսան թշուառութեան եւ անտէրութեան մատնուած մայրը, որ այդ յուսահատ արարքով կը փորձէ ընտանիքի միւս անդամները փրկել...

- Իշխանութիւնները ի՞նչպէս անտարբեր կրնան մնալ...:

- Ո՞ր իշխանութիւնները...

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԵՐԱԶՍ

Հաւատալիտ է որ տարուան ընթացքին երազ տեսնեմ, կամ արթննալուս յիշեմ տեսածս: Կան մարդիկ որ կանոնաւոր յաճախականութեամբ կ'երազեն, շատեր նոյնիսկ բաց աչքերով... վերջինները ընդհանրապէս ամէնէն բախտաւորներն են, կ'երազեն ունենալ այն ամէն ինչը որմէ զրկուած են, բայց չորս կողմերնին առատօրէն կը վխտայ... մարդավարի բնակարան, համեստ կառք մը, բաւարար սնունդ եւ դրամական միջոց ընտանիք մը պահելու վայելուչ կերպով... "Sognare non nuoce" կ'ըսէ իտալական առածը - Երազելը վնաս չի հասցներ - կրնայ միայն սին պատրանքներ ստեղծել:

Իմ երազս սարսափելի բան մըն էր...

Զեմ գիտեր ինչ՞ հրաշքով, դարձած էի մեր հայրենի կառավարութեան կարեւոր նախարարութեան մը բաժնի վարչութեան պետ: Ինծի նման միւս բոլոր բաժիններու վարչութեան պետերը հաւաքուած էինք մեր ակնոցաւոր նախարարին կլոր սեղանին շուրջ, նոր տարուան եւ Ս. Ծնունդի մաղթանքներ կատարելու, չխկացնելով շամփանիայով լեցուած մեր բաժակները երբ յանկարծ մեր "Շէֆը" բիւրեղեայ գաւաթը մարմարէ յատակին փշրելով, փրփրած լործունքներով գոռաց:

- Անասուննե՛ր, փող աշխատէք - միայն փողն է ինձ հետաքրքրում... ապա թէ ոչ մէկիդ չեմ թողնի. փո՛ղ աշխատէք իմանո՞ւմ էք, հիւրանոց պիտի սարքեմ, ամենամեծը, ամենալիւքսը...: Ցնցումով արթնցայ. գաւաթ մը ջուր խմեցի, նոյն ջուրով երեսս ալ թրջեցի որ չքանայ դրոշմուած սարսափելի պատկերը եւ կրկին քուն մտայ:

Կը թուի թէ "օրս էր": Զուշացաւ երկրորդ երազը... Զինակոչուած էի խումբ մը տարեկից ընկերներով, ոտքի վրայ շարուած զորանոցի բակին մէջ, երբ նախարարին տեղակալը, երկար ցուցակ մը ձեռքին, մօտեցաւ առաջին շարքին, մինչ նախարարը հեռատեսիլի ազգային ալիքէն, նոյն պահուն, հռետորական, յուզուած շեշտերով կը խօսէր Հայրենիքի պաշտպանութեան կարեւորութեան, երիտասարդ զինակոչուածներու սրբազան պարտականութեան եւ հերոսական նկարագրին մասին...:

Տեղակալը ունէր մեր իւրաքանչիւրին ցանկը, մեր ծնողներու տնտեսական կարողութիւններու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ, սակերու ցուցակ մը՝ աղատ արձակուիլ փափաքողներուն... նոյն քաղաքին մէջ ծառայել ուզողներուն, ծառայել-չծառայել փափաքողներուն եւ զանազան ճակատագրային կարելիութիւններ՝ նիւթական միջոց չունեցողներուն...

Երբ սարսափահար արթնցայ, ականջիս մէջ տակաւին կը հնչէին նախարարին դրուատիքներն ու հայրենասիրական կոչերը, ուղղուած՝ նոր զինակոչուածներուն...:

Վա՜յ, ի՜նչ լաւ բան որ երազ էր միայն, գէշ երազ մը: Շուրջիններս շատ համաձայն չէին. կը պնդէին որ շատ հեռու չէ իրականութենէն...:

"ՀԵԶԱՃԿՈՒՆ ՊԱՐՆ ԵՄ ՍԻՐՈՒՄ"

Ատենէ մը ի վեր Զարենցի ոգեկոչած "Նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն պարը" զոր ինք "սիրում էր", իր "Անուշ Հայաստանի" քերթուածին մէջ, բարձրաձայն յայտարարելով... վերածուած է մարզական շարժումներու, յաճախ արաբական պարերու մէջքի կոտրտուքներով, որոնք ոչ մէկ կապ ունին 60ական թուականներուն առաջին անգամ Միջին Արեւելք հասած, Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարած Հայաստանի Երգի-պարի համոյթին հետ, ուր մինչեւ դետին երկարող ազգային տարազներու տակ մեր նայիրեան աղջիկները իսկապէս հեզաճկուն էին. կարծես օդին մէջ քալէին նազանքներով, գրեթէ թռչկոտելով, ազգային ուսումնասիրուած տարազներով Մայր Հայաստանի երիտասարդ ներկայացուցիչնե՛ր. որոնք այնքան մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին իրենց բոլոր տեղափոխութիւններուն ընթացքին:

Վերջերս զանազան առիթներով տեսած համոյթներս Օփերայի բեմին վրայ, ինծի թուեցաւ թէ անցեալի համեմատութեամբ շահած են միայն տարազներու որակի տեսակէտով. անցեալի թաղաղիր սիրուն գլուխները փոխարինուած են շուկային վրայ քանի մը ճարպիկներու յօրինած, մաշած կարպետներէ ձեւուած, Սասունի - Շատախի գաւառներու քրտական գլխարկներով, կանանց բծաւոր դեղին տարազներով եւ մանաւանդ աներեւակայելի կարճ փէշերով որոնք ո՛չ մէկ ազգային աւանդութեան կը համապատասխանեն... ի՞նչ է բեմադիրներու նըպատակը, յայտնի չէ: Արդեօք Շաքիրայի, Մայքըլ Ճէքսընի կամ Մատոննայի քլիփներուն մասնակցի՞լ կը ցանկան իրենց մարզական, զինուորական, արաբաթըրքական կոտրտուք պարերով...:

ԴԱԴԻՎԱՆՔԻ "ՀՐԵՇՏԱԿԸ"

Մասնագէտներու համաձայն հայկական ճարտարապետութեան միջնադարեան վանական համալիրներուն մեծագոյնն է:

Կը գտնուի հիւսիս արեւմտեան Արցախի եւ Քարվաճառի սահմանին վրայ. համաձայն կարգ մը քարտէսներու, Արցախի հողամասին մաս կը կազմէ. կան քարտէսներ որ Քարվաճառի մէջ տեղաւորած են զայն. հիմա այլեւս իմաստ չունի այս տարբերակը, քանի վերջնականապէս միացած է Արցախի:

Կոչուած է նաեւ Խութավանք, Խաչէն գաւառի Թարթառ գետի ձախ ափին, եղած է նշանաւոր հոգեւոր եւ մշակութային կեդրոն. ներկայի կառոյցներուն մեծագոյն մասը ԺԲ-ԺԳ դարերէն հասած է, սակայն 5րդ դարէն յիշատակուած է որպէս եպիսկոպոսանիստ աթոռ (Տե՛ս. Հայաստանէն Պատկերներ էջ 214–218):

Ես այս տարի Դադիվանք չգացի, հոնկէ սրբազան մասունք մըն է որ եկած, հասած է Երեւան, արուեստագէտ ընկերոջ մը արուեստանոցը..., հրեշտակի մը փառաւոր խորաքանդակը:

Ընկերներով պտոյտի ելած են դէպի Արցախ. եւ Վարդենիսի վրայով տուն դարձի ճամբուն, հանդիպած են Դադիվանք, որու վերականգնումի սկսուած աշխատանքները, Ղարաբաղցի ճարտարապետի մը խնամքին յանձնուած, մեծապէս ուրախացուցած է զիրենք: Գետին նետուած հրեշտակի մը նուրբ խորաքանդակը ուշադրութիւնին գրաւած ըլլալով, քարակոփ-գործաւորը բացատրած է որ, պատին մէջ պակսող քար մը սորվուած եղած են ամբողջացնել, ճարտարապետին հրահանգով, սղոցելով խորաքանդակը եւ օգտագործելով անոր ընտիր քարը...

Աւելի լաւ պիտի ըլլայ եթէ հանդիստ ձգեն յուշարձանները մինչեւ այս բարբարոս սերունդը անհետանայ մեր իրականութենէն...

"ԻՄ ՏՂԱՍ ՀԱՆՃԱՐԵՂ Է"

Քանի մը օրէ ի վեր կը հեռաձայնէր ամէն առաւօտ նոյն ժամուն, իր հանճարեղ տղուն "գլուխ-գործոցը" ցոյց տալու համար եւ ի հարկին... ծախելու:

Հայրը միջին տարիքի, լուրջ, զարգացած անձ կը թուէր. խօսակցութիւնը յարգալիր, բառերը կշռուած, թաւ ձայնով, ներկայացաւ որպէս պատմագէտ, ուսուցիչ, գրող:

Տղան, 16–18 տարեկան, երկչոտ, ըռակեաց, երկու ափերուն մէջ ամուր բռնած էր լաթապատ ծրարը որ խնդրանքիս վրայ մեծ զգուշութեամբ, կրօնական երկիւղածութեամբ բացուեցաւ: "Իր գլուխ-գործոցն" էր: Հաստ, դեղին թուղթի վրայ անպաճոյճ ձեռագիրով (իր) ընդօրինակուած Մատթէոսի Աւետարանը, նոյնքան անպաճոյճ քանի մը մանրանկարներ ընդօրինակուած, գունաւոր ծծուն մելաններով եւ արծաթախառն փայտէ կողք մը կոշտ կաշիով պատուած, դասական եւ սովետական խառն ուղղագրութեամբ...

- Ինչպէ՞ս կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի.

– Կ'առաջարկենք գնէք.

- Շնորհակալ եմ, կարիք չունիմ, բայց քանի մինչեւ մօտս եկած էք գին մը ըսէք, թերեւս բարեկամի մը առաջարկեմ...

- 150.000 տոլար, նուազագոյնը...

- Ափսո՛ս այդքան հարուստ բարեկամներ չունիմ...

ՑԻՊԷ

ՑԱՆԱՏԱՍ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Տարեսկիզբ է, օրացոյցերու շրջանը: Շատ մը կազմակերպութիւններ, միութիւններ,- եկեղեցական ու աշխարհիկ - իրենց ներկայացութիւնը յիշեցնելու, ամբողջ տարի մը մեզի ընկերանալու յարմարագոյն ձեւը դատած են օրացոյցը: Տարեվերջի ու տարուան սկիզբի օրերուն անոնք կը հասնին աջ ու ձախէն, միշտ ընկերացած շնորհաւորական տողերու, բարի մաղթանքներու: Ընդհանրապէս բոլորն ալ պատրաստութեան յատուկ ուշադրութիւն, բծախնդիր ընտրութիւն կը մատնեն: Եկեղեցականները ամէն ամսաթերթի ընկերացուցած կ'ըլլան կրօնական նիւթով նկար մը, բնագիր մը: Նըկարներ առնուած կ'ըլլան հայկական մանրանկարներէ, սրբապատկերներէ. իսկ բնագիրները առնուած կ'ըլլան ամսուան ընթացքին նշելի տօներուն:

Աշխահական կազմակերպութիւններու, միութիւններու օրացոյցերը աւելի լայն ընտրանք ունին: Ու պէտք է ըսել որ ամէն մէկը բաւական նպատակայարմար ձեւով կ'օգտագործէ այդ կարելիութիւնը: Օրինակ, դպրոցականները յաճախ շատ տեղին որոշումով դասարաններու խմբանկարներով կը զարդարեն իրենց էջերը: Գոյնզգոյն, պճլտուն ներկայութիւն մը կը բացուի ամէն մէկ ամսուան հետ. նոյն ատեն տարուէ տարի այդ օրացոյցերը ժամանակագրութեան տեսք կ'ըլլան տրուած հաստատութեան: Անոնց էջերը գունաւոր լուսանկարներէն զատ գրեթէ միշտ կը պարունակեն հաստատութեան մասին թուական ու այլ բնոյթի տուեալներ:

Օրացոյցերու մնացեալ խումբը մեծ մասով ամսաթերթերուն կ'ընկերացնէ հայկական նիւթով նկարներ. նախընտրութեան առաջին տեղը կը դրաւեն պատմական յուշարձանները: Ճիշդ է որ երբ պրպտումի, սովորական դարձածէն դուրս գալու մեծ ջանք չկայ, այլեւս աւանդական դարձած կոթողներու լուսանկարները մեծ ինքնատպութիւն չեն ներկայացներ, միշտ սիրելի ըլլալով հանդերձ: Աւելի հետաքրքրութիւն կ'արթընցնէ քիչ տեսնուածին, բնաւ չտեսնուածին ներկայացումը: Այդ պարագային օրացոյցը ապահոված կ'ըլլայ կրած տարեթիւին պարփակածէն աւելի երկար կեանք մը. Դեկտեմբեր 31էն ետք նոյնիսկ վար կ'առնուի պատէն, ան կը պահուի որպէս փոքր ալպոմ մը:

Այս վերջին խումբէն էր 2006ի օրացոյցերէն Մոնրէալի Պոլսահայ մշակութային միութենէն ղրկուածը: Ամէն մէկ ամսաթերթի վրայ զետեղուած է Արեւմտահայաստանի ու Թուրքիոյ արեւմտեան երբեմնի եւ ներկայի հայաբնակ ոստաններու հին լուսանկարը: Բոլորն ալ առնըւած են Պոլսոյ մէջ, ապա այլ վայրեր "Սիրելի եղբայրս" վերտառութեամբ ներկայացուած Գ. Գալուստենոյի հաւաքածոյէն:

1967ին հիմնուած միութեան վարչութիւնը ներածական խօսքին մէջ կ'ըսէ. «Այս տարուայ մեր օրացոյցի էջերը յատկացուցինք երբեմնի մեր ծննդավայր քաղաքներուն ուր թէ՛ ապրեցանք եւ թէ ծաղկեցուցինք մեր բարքերը, մշակոյթը եւ գրականութիւնը»: Լուսանկարները սիրայօժար տրամադրած է հաւաքածոյին երիտասարդ տէրը, իսկ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ նաեւ թէ նոյն ընտրանքը արդէն ըրած է 2007ի օրացոյցին համար ալ:

Ներածականի ու շնորհաւորութեան էջին ընկերացած է Սամաթիոյ ծովափէն քաշուած լուսանկար մը ուր կ'երեւին Ս. Գէորգ եկեղեցին, Սահակեան վարժարանը, շրջապատուած մեծ մասով փայտաշէն երկյարկանի տուներով: Յաջորդ էջերով տրուած են Պոլսոյ Պիւյիւք Տէրէի, Գնալըի ծովափէն, Իզմիթէն, Ատա-

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ ՎԻԷՆՆԻ ԾՈՒԽԻՆ ՄԷՋ

Յունուար 8ին Վիէննի ծուխը եւս Ծընունդը տօնեց առաջին անգամ ըլլալով համախմբուելով Փիփէ բլուրին գագաթը գտնուող Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ: Այս առթիւ պատարագը կը մատուցանէր Իզէր նահանգի հայկական համայնքներու հոգեւոր տեսուչ՝ Կարապետ Վրդ. Յարութիւնեան:

Իր քարոզին մէջ ան նախ նկարագրեց Ծննդեան տօնի տարբեր աւանդութեանց եւ թուականներու գոյութիւնը եւ յետոյ անդրադարձաւ օրուան խորհուրդին: Զուգահեռ մը կատարելով Քրիստոսի ծննդեան եւ մկրտութեան միջեւ, ան բացատրեց թէ երկու դէպքերը համազօր են քանի որ առաջինին ժամանակ Աստուած կը մարդանայ, մարմին կ՚առնէ, մինչ երկրորդով համայն մարդկութեան առջեւ կը բացայայտուի Յիսուսի աստուածութիւնը. այդ պատճառով ալ, Հայ Եկեղեցւոյ մէջ, Արեւելեան Ուղղափառ միւս Եկեղեցիներուն պէս, պահպանուած է առաջին դարերու քրիստոնէական համայնքներու աւանդութիւնը իրարմէ երեսուն տարիներ անջատ երկու դէպքերը ոգեկոչելու "Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան" ընդհանուր անուան տակ:

Պատարագի աւարտին, աւանդութեան համաձայն, տեղի ունեցաւ "Ջրօրհնէք"ի արարողութիւնը որուն ընթացքին կարդացուեցաւ Ս. Բարսեղ Հայրապետի հոգեշունչ աղօթքը:

Արարողութեան ժամանակ հաւատացեալներուն ծանուցուեցաւ թէ երեք ամսուան փորձի մը աւարտին, ծուխը վերջնապէս պիտի վերադառնայ իր նախկին եկեղեցին:

Ի դէպ յիշեցնենք, թէ Վիէննի գաղութը որ Ֆրանսայի ամէնէն հիներէն մէկն է, եւ հարուստ անցեալով մը օժտուած, մինչեւ այսօր չէ կրցած իր սեփական աղօթատունը ունենալ: Քսանական թուականներէն սկսեալ արարողութիւնները կատարուած են զանազան ակումբներու, սրահներու եւ Վատիկանեան Բ. Ժողովէն յետոյ քաղաքի կաթողիկէ եկեղեցիներուն մէջ: Այս թափառական վիճակը դադրած է քսան տարիներ առաջ երբ համայնքը ապաստան գտած էր քաղաքին Ս. Թէոդորոս մատրան մէջ, ուր 1985էն ի վեր, անխափան, իւրաքանչիւր ամսուան երկրորդ կիրակին պատարագ կը մատուցուէր: Երկու տասնամեակներու ընթացքին, այս համեստ սրբավայրին մէջ մըկրտուեցան տասնեակ հայ երախաներ: Իրերայաջորդ մեր պատարագներով, մեր աղօթքներով մասնակցեցանք շէնքին սրբացման եւ աստիճանաբար ան մեր սրտերը գրաւեց եւ ձեւով մը ԺԴ. դարէն ժառանգուած Ս. Թէոդորոս մատուռը "մերը" դարձաւ գոնէ մեր ենթագիտակցութեան մէջ: Քանի մը ամիսներ առաջ, հոգաբարձուներու առաջարկով պատարագները տեղափոխուեցան Փիփէի Աստուածամօր նշանաւոր եկեղեցին որ նոյնպէս յատուկ տեղ մը ունի շրջանի հայերուն սրտին մէջ: Վիէննի գաղութի պատմութեան քիչ թէ շատ ծանօթ ընթերցողները գիտեն որ այստեղ, երջանկայիշատակ Յովսէփ Վրդ. Լեւոնեանի նախաձեռնութեամբ, յիսունական թուականներուն հաստատուած էր կաթողիկէ Հայոց Նոյեմբեր 1ի ուխտագնացութեան աւանդութիւնը: Այս ուխտի օրը մինչեւ այսօր կը յարգուի գաղութին բոլոր անդամներուն կողմէ, անկախ իրենց յարանուանական պատկանելիութենէն: Հոգաբարձուները նկատի ունենալով այդ կապը եւ մղուած կարգ մը գործնական այլ հանգամանքներէ, փափաքած էին արարողութիւնները այդ եկեղեցւոյ մէջ կատարել: Թեր ու դէմ կարծիքներ շօշափելէ յետոյ, որոշուեցաւ Փետրուարին վերադառնալ Ս. Թէոդորոս եկեղեցին: Կասկած չկայ որ այս որոշումն ալ պիտի չգոհացնէ բոլորը:

Հարցը իր վերջնական լուծումը կը գտնէ անշուշտ սեփական մատուռի մը կառուցմամբ: Վերջերս տեղական մամուլին միջոցաւ ցաւով տեղեկացանք համայնքային պատասխանատուի մը կարծիքին, ըստ որուն "հայկական եկեղեցիի մը բացակայութիւնը կը վկայէր Վիէննի հայութեան յաջող համարկումին մասին": Մեր տեսակէտը բոլորովին այլ է՝ ուր որ Հայոց Եկեղեցին կանգուն է ու առողջ, հոն ազգը կը գոյատեւէ, երբ ան բացակայ է ու վատառողջ, հոն ազգային յատկանիշներն ու արժէքները կը մաշին ու շուտով կ՚անհետանան: Մեր դարաւոր ու վշտալից փորձառութեան գլխաւոր աւանդն է սա, մեր ժողովուրդին գոյատեւման ու կենսունակութեան մեծ "գաղտնիքը":

Ս. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Փոքր գաղութիս անվիճելի "սիրտը" կրնանք նկատել, իր օծումէն (1928) ցայսօր, մեր Ս. Աստուածածնայ եկեղեցին: Իրապէս, այս մեր նուիրական գմբէթին ներքեւ է, որ ահա՛, երկար տասնամեակներէ ի վեր, ամէն հանդիսաւոր առիթի՝ ցնծալի թէ տխրալի տօներէ մինչեւ ընթացիկ կիրակիներ, դե՛ռ պսակի կամ մկրտութեան բերկրալի պահեր, թաղման ցաւառիթ ժամեր, ազգայիններ կը փութան այստեղ, առաւելաբար իրենց հարազատ դիմագիծը գտնելու ու հաստատելու ներքին բնական ձայնով: Ընդոծին մըղումով: Զի մեր եկեղեցին հայ մարդուն կը փոխանցէ դարաւոր աւանդ մը, քերթողին երգած "կենսաւէտ հիւթը հին": Հայու հոգին:

Պսակազարդ մայր բարբառովը մեր:

Յունուար 6: Ուրբաթ: Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Մեր հաւատքի աւագ տօներուն առաջինը, քանի կը հանդիպի տարեսկիզբին: Այս անգամ եւս եկեղեցի եւ բակ խռնուած - լեցուած են հաւատացեալներով: Շատուոր են միջին տարիքի մարդիկ ու երիտասարդները՝ յուսադրիչ երեւոյթ, անկասկած: Պատարագը մատոյց եւ քարոզեց գաղութիս հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Քհնյ. Հայրապետեան: Սրբազան երգեցողութիւնը ապահովեց Դպրաց դասը՝ կազմուած բացառաբար Սայաթ-Նովա երգչախումբի երգչուհիներէ, թիւով՝ երկվեցեակ մը: Մեր եկեղեցական կամ ա՛յլ սահմանումով կրօնական երգեցողութեամբ փայլը աւելցուցին Սիւզան Արմական, Անոյշ Մարտիրոսեան, Անի Ելմազեան-Քոնկէ եւ Տիգրիս Քոկէ: Չորսն ալ տէր տպաւորիչ ձայներու, անշուշտ՝ մարզուած:

Գաղութիս՝ Նիս եւ շրջակայք, նախկին հոգեւոր առաջնորդը՝ Նարեկ Եպսկ. Շաքարեան կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Ս. Ծննդեան օրհնութեան գիրը՝ միանգամայն Պատգամ մը՝ յղեալ իր բարեպաշտ հօտին:

Խմբուած հաւատացեալները, անկասկած, հաճոյքով ունկնդրեցին շրջանիս այժմու հոգեւոր հովիւ Վաչէ Քհնյ. Հայրապետեանի հոգեկից քարոզը, արտասանուած յղկուն եւ կոկ հայերէնով, անչափ գնահատելի եւ նոյն ատեն բաղձալի այս եւ այլ առիթներով: Հանդիսաւոր կամ ո՛չ: Յիրաւի, մատչելի խօսքերով պատկերացուց օրուան խորհուրդը՝ Փըր- պատկերացուց օրուան խորհուրդը՝ Փրկչին մէջ տեսնելով մարմնացեալ սէրը՝ նուիրական պատուիրան մը, իսկապէս: Եզրափակիչ խօսքին մէջ ընդգծեց, թէ առանց բարեպաշտ ժողովրդեան եկեղեցին կը մնայ, կը դառնայ լոկ կառոյց մը:

Այլ սակայն առիկա կը դառնայ բարձր բերդը հաւատքի, նուիրական խորան մը շնորհիւ իր ժողովուրդին: Մեր եկեղեցին հայով կը զգենու հայկական նկարագիր եւ ոգի:

Յաւարտ պատարագի կատարուեցաւ Ջրօրհնէքի աւանդական պաշտօնը՝ եկեղեցական կարգը, Փրկչի մկրտութեան տօնին արարողութիւնը:

Ծննդեան պատարագին եւ անոր յաջորդող Ջրօրհնէքին ներկայ գտնուեցան Էքիմէնիք միութեան նախագահը՝ Հայր Պլանքի, Մոնաքոյէն Հայր Քեփէլ եւ Անկլիքան եկեղեցւոյ տեղւոյն ներկայացուցիչը՝ Ժողովրդապետ Քենէթ:

⁂

Եկեղեցւոյ բակին, յուշերու փոքր տըրցակ մը կը բացուի, ակամայ: Քաղցր պահերու հիւսքով շրջանակուած: Յիրաւի, ու ամչկոտ հարսի մը նման ինքզինք ցոյց տուող արեւին, աչքիդ առաջ կը պատկերանայ ասոր նման Ծնունդի օր մը, իր այնքան հոգեցունց վայրկեաններով, իր այնչափ յանկուցիչ արարուածներով:

Միտքդ կու գայ տարին՝ 1985:

Այդ օր, այստեղիններուն համար իսկապէս բացառիկ էր ձմեռը Նիսի մէջ: Ձիւնը՝ առատ, իր սպիտակ սաւանը լայն փռած, տիրակալի քմահաճ ծիծաղով, կարծես մարտահրաւէր կը կարդար անցորդ-դարձողներուն: Է՛հ, իրապէս մէկէ աւելի էին անանցանելի երթուղիները, զգուշացումի, շրջանցումի հրաւիրող ազդանշանները:

Ի՛նչ փոյթ: Այդ տարին, Ծնունդի օրը, յետ եկեղեցական արարողութեան ճիփ-ճիշդ 310 ազգային էին մէկտեղուած քաղաքիս կեդրոնի Փլացա պանդոկի մեծկակ ճաշասրահը: Դուրսը մնացածներն ալ տեղ գրաւած էին քովընտի սրահի բազմոցներուն վրայ:

Մեր Տիկնանցի եւ օրուան Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան միատեղ նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած ճաշին՝ բեմին վրայ էին քաղաքիս Միօրեայ դպրոցի սան - սանուհիները: Քառասունէ աւելի փոքրեր: Կե՛րգէին, կ՚արտասանէին, առանձին, խմբովին, մանկական պարեր... տոհմիկ տարազներով: Եւ, վերջապէս, այնքան ակնկալուած Կաղանդ Պապան, համաչափ քայլ նետող աւանակի մը կողքին՝ սայլի վրայ բարձուած նուէրներով:

Ուրախ ճիչ: Խինդ ու ժպիտ: Ծափեր երկար:

Այլ կայ սակայն ամէնէն կարեւորը: Յատկանշականը: Հոգեպարար երեւոյթ ցերեկոյթին: Բեմ թէ սրահ, ներս թէ դուրս, ամէնուր, ժամեր անընդմէջ ու անվերջ կը լսես հա՛ կը լսես միայն եւ բացառաբար սա այնքան քաղցր, սա այնքան անոյշ հնչող Մայրենին, հարազատ բարբառը Հայկականներու:

Կը մտաբերես, - եկեղեցական պաշտօնէ ետք, աշխարհիկ հանդիսութիւն: Հայաշունչ, հայաբոյր, հոս թէ հոն:

Հայկական Ծնունդի օր, յիրաւի:

ԺԻՐԱՅՐ

փազարէն, Գոնիայէն, Նիյտէէն, Անգարայէն, Կեսարիայէն, Տրապիզոնէն, Օրտուէն, Սամսունէն, Պաֆրայէն, Կիւմիւշհանէէն, Սեբաստիայէն, Կիւրինէն, Մարզուանէն, Ատանայէն, Մերսինէն, Սիսէն, Երզրումէն, Կարսէն, Վանէն տեսարաններ: Մէկուն մէջ հայկական վարժարան է, ուրիշի մը մէջ վանք մը, եկեղեցի մը, հայկական թաղ մը, փողոց մը, եւլն.: Ամէն մէկը ներկայացուած երկու-երեք տողնոց հայերէն, անգլերէն ու ֆրանսերէն ծանօթացնող մակագրութեամբ մը: Արդէն գրեթէ բոլոր բացիկներուն վըրայ կ՚երեւին ֆրանսերէն տպուած արձանագրութիւնները:

Ինչ կը վերաբերի ամսաթերթի էջերուն, անոնց վրայ նշուած են կրօնական տօները, ազգային եւ տեղական նշելի թուականներ (Հայաստանի անկախութիւն, Մայրերու օր, եւլն.): Օրացոյցին պատրաստութիւնը կարելի եղած է առեւտրական խումբ մը ձեռնարկի յատկացումներով, ինչպէս կ՚երեւի ամէն մէկ ամսաթերթի ներքեւ զետեղուած ծանուցողական երիզէ մը. պէտք է ըսել որ համեստագոյն ձեւով տրուած են այդ բաժինները ու չեն խանգարեր էջին ընդհանուր տպաւորութիւնը:

Ոչ միայն պարունակութեամբ, այլեւ չափերով, ներկայացման ձեւով շատ ճաշակաւոր օրացոյց է Պոլսահայ մշակութային միութեան պատրաստածը: Վըստահաբար տարի մը հաճոյքով ծառայելէ ետք պիտի պահուի գրադարանի մը, թղթածրարի մը մէջ: Չէ նշուած տեղ մը թէ վաճառքի համար ալ նախատեսուա՞ծ է, ի՞նչ եղած է տպաքանակը: Բայց տրուած է միութեան կայքէջին հասցէն, ուրկէ կարելի է հարկաւոր տեղեկութիւնը ստանալ.

www.saimontreal.org

Ա. Թ.

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Ազնիւ այս գիշեր քիչ մը ցրուած է: Ծաղիկ չէ դրած մազերուն մէջ, եւ քիչ մը խոնաւ ձեռքերը ընկոյզի եւ կինամոնի հոտ ունին: Եւ ճիշդ այդ վայրկեանին կը լսէ յստակ ձայն մը պատին ետեւէն, որ հապճեպով կը կանչէ, արագօրէն խօսելով. «Օրիորդ Ազնիւ, գիտեմ որ հոն էք: Տեսայ ձեզի: Խնդրեմ, խնդրեմ, ձըգեցէք որ մտնեմ վայրկեանի մը համար: Մտիկ ըրէք ինծի»: Օրուան ամբողջ անհանգստութիւնը կը ձուլուի իր մէջ եւ կը վերածուի միակ, արագ շարժումի մը. Հասկցաւ որ Թուրք սպան է - եւ հակառակ ամէն կանոններուն կը վազէ դէպի դուռը, ձեռքով անդին կը հրէ վարդենիին ճիւղերը եւ կը բանայ (բանալին միշտ ծակին մէջ կը մնայ, մէկու մը համար որ հապճեպով կ՚ուզէ պատարագի երթալ, որեւէ մէկուն համար որ կ՚ուզէ խուսափիլ Շուշանիկի կամ Նուարդի ուշադիր նայուածքէն):

Մարդը փութով ներս կը սահի, քիչ մը ծածուկ, կարծես կ՚ուզէր դուրսէն մէկէ մը չտեսնուիլ: Յետոյ կը բռնէ ձեռքերէն եւ հանդիսաւորութեամբ ծունկի կու գայ. «Խնդրեմ, օրիորդ Ազնիւ, խնդրեմ, մի՛ յուզուիր, մի՛ խռովիր: Ինծի մտիկ ըրէ»:

Ազնիւ խռոված չէ: Վաղը Զատիկ է, եւ ինք աքանչելի պարտէզին մէջ է, բուրումնաւէտ վարդերու հովանիին տակ: Երիտասարդը կարծես մտած ըլլայ իր մէկ անձնական երազին մէջ, եւ բնական է որ իր առջեւ ծնրադիր ըլլայ: Վայելուչ կերպով կը նստի կրկին նստարանին վրայ, քնքշութեամբ թոյլ տալով որ ձեռքերը մնան անոր ջղային սեղմումին մէջ: Ռոմանթիկ խոշոր վայրկեանի մը սպասման մէջն է: Ամէն ոք իրաւունք ունի այդպիսի վայրկեան մը ունենալու գոնէ մէկ անգամ իր կեանքին մէջ, կը ծառայէ մութ ժամանակները լուսաւորելու, յիշատակները ջերմացնելու...

Բայց Ճելալ կը շարունակէ սեղմել ձեռքերը եւ կրկնել. «Լսէ ինծի, մի՛ վախնար»: Ազնիւ վախ չունի, բայց այժմ կը սկսի քիչիկ մը ջղայնանալ: Ինչո՞ւ չի բացատրուիր: Ինչո՞ւ համար եկած է:

«Շատ կը խնդրեմ, մայիսեան վարդ» կ՚որոշէ վերջապէս երիտասարդը «ինծի մտիկ ըրէ, ականջ տուր ծրագրիս: Ինծի հետ եկուր, անմիջապէս: Կը խոստանամ, քեզմէ զատ ուրիշ կին չունենալ, կրօնափոխութիւն չստիպել քեզ: Միասին Եւրոպա պիտի երթանք, պիտի աշխատիմ, Փարիզ պիտի ապրինք...»:

Ազնիւ չի հասկնար: Այս մարդուն միայն անունը գիտէ, ան ալ կրցաւ հետաքրքիր բարեկամուհիներու միջոցաւ հասկնալ, եւ իրմէ միայն քանի մը զարդարուած նամակներ ստացաւ, երբեք չխօսեցաւ հետը, ոչ ալ ինք երբեք ջանաց անոր հետ խօսիլ, ուր մնաց իր սէրը յայտնել: Ոչ ալ հիմա կը յայտնէ, կարծես անծանօթ աճապարանք մը զինքը աւելի անդին կը մղէ, կարծես իրենց միջեւ ամէն բան համաձայնուած ըլլար:

Ազնիւ լուռ կը մնայ, ակամայօրէն, այս անակնկալէն լռութեան մատնուած է: Ան որչափ աւելի կը տագնապի անհանգիստ՝ ծնրադիր մանր խիճերուն վըրայ, այնքան ինք նուազ կը հասկնայ, ոչ ալ երիտասարդի յաջորդ խօսքերը աւելի կը պայծառացնեն իր միտքը: «Չեմ ուզեր որ դուք տառապիք, իմ մայիսեան վարդըս, իմ փոքրիկ իշխանուհիս: Ես պիտի ազատեմ ձեզ: Փարիզ, Լոնտոն կամ Վիէննա պիտի երթանք, ուր որ կ՚ուզէք: Ես պիտի աշխատիմ...»:

(Շար. 22)

Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Նիքոլա
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 14ին, 100 տարեկանին:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յունուար 18, ժամը 14·30–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին՝
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris
Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE
DES ARMENIENS DE FRANCE
vous invite
à une
CONFERENCE-DEBAT
EXCEPTIONNELLE
avec
Mme SYLVIE GOULARD
Chercheur associé au CERI,
Enseignante à Sciences-Po Paris
Le jeudi 19 janvier à 20h30
Sur le thème :

OU VA L'EUROPE ?
QUELLES FRONTIERES ?
QUELLE POLITIQUE ?
Mme Goulard dédicacera
son dernier ouvrage :
«Le Grand Turc
et la République de Venise»,
Ed. Fayard

U C F A F
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris
Métro : République
P.A.F.: 6 euros
Adhérents: 4 euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84876

«ԱԿՆ» ՀԱՄՈՅԹԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

"Ակն" համոյթը Արամ Քերովբեանի ղեկավարութեամբ Յունուար 21 Շաբաթ ժամը 20:45ին Ծնունդի շարականներու յայտագրով մը հանդէս կուգայ Շաւիլի(*) մէջ:

Երեկոյթը ընդգրկուած է Էքսփօ-Պիպլը ծրագրին մէջ:

(*) Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 6, rue Père Komitas — Chaville

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆ, ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԻՐՔՋԵԱՆ, եւ այլք, — Դատ. Գործ. թիւ. – CV 02-01750
իրենց եւ բոլոր նման կարգավիճակի մէջ գտնուողներու կողմէ,
Հայցուորներ,

ընդդէմ,

ԱՔՍԱ, ՍԱ., եւ այլք,
Պաշտպանեալ.

ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ, եւ այլք, — Դատ. Գործ. թիւ. – CV 05-02596
իրենց եւ բոլոր նման կարգավիճակի մէջ գտնուողներու կողմէ,
Հայցուորներ,

ընդդէմ,

ԱՔՍԱ, ՍԱ., եւ այլք,
Պաշտպանեալ.

ԱՄՓՈՓ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԳԻՐ ԽՄԲԱՅԻՆ ԴԱՏԵՐՈՒ ԱՌԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԱԾ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՍՏԸՆԿԱԼՆԵՐՈՒՆ, ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐԵՐՈՒՆ, ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒՆ, ՈՐՈՆՔ ՈՐԵՒԷ ՏԵՍԱԿԻ ՀԱՅՑԵՐ ՈՒՆԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄԱՑ ԵՒ ՈՐՈՆՔ ԿԸ ԼՐԱՑՆԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.– 1) Կ'ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՆ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ, 2) ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ ԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, 1920 ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԵՒ ԿԱՄ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՆՔԱՆ ԱՏԵՆ ՈՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԷՐ, 3) ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ Է ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԷՔՈՒԻՏԸՊԸԼ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, ԱՔՍԱ ՖՐԱՆՍ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ԱՔՍԱ ՖՐԱՆՍ ՎԻՒ, Լ'ՈՒՆԻՈՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, ՓԱՐԻԶԵԱՆ Լ'ՈՒՆԻՈՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՔԱՍՍ ՓԱԹԷՐՆԷԼԻ, ԼԱ ԳՈՆՖԻԱՆՍԻ, ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԻՒՉՈՒԸԼ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, ՆՈՐԹԻՍԹԸՐՆ ԼԸՊԵՆԻ ԵՒ ԿԱՄ ԱՍՈՆՑՄԷ ՈՐԵՒԷ ՄԷԿՈՒՆ ՆԱԽՈՐԴԻՆ, ՅԱՋՈՐԴԻՆ ԵՒ ԿԱՄ ԵՆԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ:

Այս Յայտարարագրի նպատակն է տեղեակ պահել հանրութիւնը խմբային երկու դատերու կապակցութեամբ առաջարկուած Համաձայնագրի մը մասին: Այս երկու դատերը կը ճանչցուին իբրեւ Քիւրքչեան եւ այլք ընդդէմ ԱՔՍԱ ՍԱ., եւ այլք, դատական գործ թիւ 02–01750 եւ Ուզունեան եւ այլք ընդդէմ ԱՔՍԱ ՍԱ., եւ այլք, դատական գործ թիւ 05–02596, բացուած՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարանին մէջ, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան: Առաջարկուած լուծումը ներկայացուած է Լուծման Համաձայնագրին մէջ եւ մանրամասնօրէն բացատրուած Խմբային Դատերու Ցանկլուած Յայտարարագրին եւ Առաջարկուած Համաձայնագրին մէջ: Ասոնք բոլորը կարելի է տեսնել, համակարգչային փոխանցում կատարել եւ կամ տպել
www.armenieninsurancesettlement.com
կայքէջին միջոցով: Այս կայքէջին վրայ կրնաք տեսնել նաեւ առաջարկուած լուծման կարգավիճակի մասին ընդհանուր տեղեկութիւններ ինչպէս նաեւ, վաւերացուելու պարագային, Համաձայնագրին մաս կազմելու միջոցներ եւ պայմանները: Այս տեղեկութիւնները ժամանակ առ ժամանակ պիտի յաւելցուին:

Դատական այս գործը կը պնդէ, որ ԱՔՍԱ, ՍԱ. եւ անոր որոշ ներկայի եւ նախկին գործակից ընկերութիւնները սխալութեամբ ձախողած են հատուցումներ վճարել կեանքի ապահովագրութիւններու դիմաց, որոնք վաճառուած էին 1880 – 1930ին ծագումով հայ անհատներու, Թրքական օսմանեան կայսրութեան մէջ: ԱՔՍԱ կը մերժէ այս պնդումները եւ կը հաւատայ, որ անոնք անճիշդ եւ ապակողմնորոշիչ են: Հայցուորներու այս պնդումներուն դիմաց ԱՔՍԱ պաշտպանողական բազմաթիւ հակաճառութիւններ ներկայացուցած է: ԱՔՍԱ կը պնդէ, որ առաջարկուած Համաձայնագիրը պէտք չէ մեկնաբանուի իբրեւ ընդունում յանցանքի, պատասխանատուութեան, սխալ գործարք կատարած ըլլալու, ինչպէս նաեւ այս դատերուն միջոցաւ ներկայացուած հայցերու ուժականութիւնը կամ տկարութիւնը մատնանշող փաստերու:

Անմիջապէս որ Համաձայնագիրը վաւերացուի դատարանին կողմէ, ԱՔՍԱ համաձայնած է վճարել 17,5 միլիոն ամերիկեան տոլար գումար մը, որ պիտի բաժնուի հետեւեալ ձեւով.– 1) Հայցուորներու խումբի անդամներուն, որոնք դուրս չեն եկած այս Համաձայնագրէն եւ որոնց հայցի դիմումները ներկայացուած են Համաձայնագրի Հիմնադրամի Յանձնաժողովին եւ վաւերացուած անոր կողմէ, 2) Ֆրանսայի մէջ նորաստեղծ բարեգործական հիմնադրամին, 3) Հայցուորներու խումբի փաստաբաններուն, իբրեւ աշխատավարձ, ծախսերու վերահատուցում, ինչպէս նաեւ Համաձայնագրի գործադրութեան վարչական ծախսերու հատուցում: Առաջարկուած Համաձայնագիրը պարտաւորութիւններէ ազատ կը կացուցանէ ԱՔՍԱ-ն եւ անոր յարակից ընկերութիւնները (ինչպէս սահմանուած են լուծման Համաձայնագրին մէջ) որեւէ եւ բոլոր կեանքի ապահովագրական պայմանագիրներու եւ/կամ Ազատ կացուցուած Հայցերու (ինչպէս սահմանուած է Համաձայնագրին մէջ) նկատմամբ:

Արդարացիութեան Վերջնական Դատական Ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15, 2006ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Մեծայարգ Դատաւոր Քրիստինա Ա. Շնայտըրի առջեւ հետեւեալ հասցէին՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարան, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան, ճշդելու համար, որ. 1) Արդեօ՞ք առաջարկուած Համաձայնագիրը, ինչպէս որ ներկայացուած է Համաձայնութեան Պայմանագրին մէջ, արդար, պատշաճ ու տրամաբանական է, եւ թէ լաւագոյնս կը պաշտպանէ Հայցուորներու խումբի անդամներուն շահերը, 2) Արդեօ՞ք Համաձայնագրի Հայցուորներու Խումբը պէտք է վաւերացուի իբրեւ այդպիսին, Համաձայնութեան կայացման նպատակներուն համար, 3) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է կայացնէ Վերջնական Հրաման եւ Դատավճիռ վաւերացնելու Համաձայնագիրը, լուծարելու ԱՔՍԱ-յի դէմ բոլոր առկայ հայցերը, նախապաշարումով եւ արժանիքներու հիմքի, 4) Արդեօ՞ք Հայցուորներու Խումբի անդամները պէտք է ենթարկուին Պարտաւորութիւններէ Ազատ Կացուցման տրամադրութիւններուն, ինչպէս նշուած է Համաձայնագրին մէջ, 5) Արդեօ՞ք Հայցուորներու Խումբի անդամները ենթակայ պէտք է ըլլան դատական մնայուն արգիլման, որ, ի միջի այլոց, կ'արգիլէ Հայցուորներու Խումբի անդամները դատական թղթածրար բանալու, նման գործի նախաձեռնելու, դատական հետապնդում կատարելու, իբրեւ Հայցուորներու Խումբի անդամ միջամուխ կամ մասնակից ըլլալու որեւէ այլ դատական գործի մէջ, անկախ անոր իրաւական շրջանէն եւ անկախ դատական այդ գործերու դրդապատճառներէն, անոնց ներկայացուցած փաստերէն կամ պարագաներէն, 6) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է վաւերացնէ փաստաբաններու աշխատավարձի ու ծախսերու փոխհատուցման դիմումները, 7) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է վաւերացնէ Հայցուորներու խումբի ներկայացուցիչներու անհատական հատուցման դիմումները, որոնք ներկայացուած են անոնց փաստաբաններուն կողմէ: Անգամ մը որ դատարանը վաւերացնէ առաջարկուած Համաձայնագիրը բոլոր հայցերը արդէն պատասխանատուութենէ ազատ կացուցուած ԱՔՍԱ-յի դէմ նոյնպէս պիտի ազատ կացուցուին:

Եթէ Հայցուորներու խումբին անդամ էք կրնաք ընտրել որ բացառուիք այս Համաձայնութենէն, ինչպէս որ մանրամասնօրէն բացատրուած է Խմբային Դատի Ցանկլուած Յայտարարագրին մէջ: Հայցուորներու խումբի բոլոր այն անդամները որոնք կ'ընտրեն դուրս գալ այս Համաձայնութենէն, ենթակայ պիտի չըլլան դատական վերջնական վճիռի տրամադրութիւններուն: Եթէ ընտրած էք դուրս գալ առաջարկուած Համաձայնագրէն, պէտք է այս մասին գրաւոր տեղեկացնէք: Ցանկլուած խմբային Յայտարարագրին համաձայն, դուրս գալու ձեր այս դիմումնագիրը պէտք է ժամանակին եւ կանոնաւոր ձեւով յղէք նշելով իւրաքանչիւր կեանքի ապահովագրական պայմանագիր, որու կապակցութեամբ դուք հայց(եր) ունիք: Ձեր այս դիմումնագիրներու յղման թուականը պէտք է ըլլայ ոչ ուշ քան 2006 Ապրիլ 14, եւ առաքուին հետեւեալ հասցէին.
Kabateck Brown Kellner LLP
and Geragos & Geragos,
350 South Grand Avenue, 39th Floor,
Los Angeles, California 90071, U.S.A.

Իւրաքանչիւր դիմումնագրի մէջ պէտք է նշուած ըլլայ 1) ձեր անունը, ներկայի ձեր հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը, 2) տեղեկութիւններ կեանքի ապահովագրական պայմանագրի կամ պայմանագիրներու մասին որոնց կապակցաբար կը փափաքիք բացառուիլ Համաձայնագրի Հայցուորներու խումբէն: Կրնաք, օրինակ, նշել պայմանագրի թիւը, թուականը, պայմանագրի տիրոջ անունը, ապահովագրեալի անունը, վայրին անունը ուր պայմանագիրը վաճառուած է եւ կամ պայմանագրին վրայ նշուած ապահովագրեալ գումարը, 3) գրաւոր հաստատում մը որ կ'ուզէք բացառուիլ եւ չստանալ որեւէ հատուցում այս Համաձայնագրէն: Առաջարկուած Համաձայնագրէն եթէ բացառում չպահանջէք եւ եթէ փափաքիք առարկել Համաձայնագրի տրամադրութիւններուն ձեր գրաւոր առարկութիւնը պէտք է յղէք ոչ ուշ քան 2006 Ապրիլ 14 թուականը, հետեւելով ցուցմունքներուն որոնք նշուած են Ցանկլուած Յայտարարագրին մէջ:

Այս յայտարարութիւնը պարզապէս ամփոփում է: Համաձայնագրի մանրամասնութիւնները, ներառեալ Համաձայնագրին մաս կազմելու միջոցները եւ պայմանները բացատրուած են Ցանկլուած Խմբային Յայտարարագրին մէջ եւ որ կրնաք տեսնել, համակարգչային փոխանցումով ունենալ եւ կամ տպել այցելելով
www.ArmenianInsuranceSettlement.com
կայքէջը: Համաձայնագրի օրինակ մը կրնաք նաեւ տեսնել դատարանի Դիւանակալի Գրասենեակը՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարան, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան:

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԵՐԲԵՔ ՉՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԱՄ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԿԱԼԻՆ ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ՀՐԱՄԱՆՈՎ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18
MERCREDI
18 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.370 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.370

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԷՆ նոր կարգադրութիւն մը երեւան հանեց, Յունուար 16ին, պայքարելու համար երիտասարդներու գործազրկութեան դէմ: Ան վերապահուած է 26 տարեկանէն վար երիտասարդներու եւ մկրտուած է "առաջին աշխատանքի պայմանագիր": Գործատէրը կրնայ նաեւ երկու տարուան ընթացքին ձամբու դնել երիտասարդը առանց մասնաւոր բացատրութեան: Սենտիքաները եւ ձախը անմիջապէս քննադատած են ինչ որ "խախուտ" կարգադրութիւն մը կը գտնեն: Ֆրանսա Եւրոպայի այն երկիրն է ուր երիտասարդներու գործազրկութիւնը ամենամեծ համեմատութեան հասած է:

ԱԼԻ ԱՂՃԱՅԻ ազատ արձակումը կը շարունակէ բուռն հակազդեցութիւններ արթնցնել Թուրք մամուլին մէջ: Իր մասին վերջին լուրերը կը վերաբերէին զինուորական ծառայութենէն զերծ կացուցնելուն եւ նամակներուն: Ան 2000ին Թուրքիոյ լրահաւաք գաղտնի կազմակերպութեան պատասխանատուներէն մէկուն ուղղած նամակով մը առաջարկած է որ զինք ազատ արձակեն, որպէսզի երթայ Աֆղանիստան, թափանցէ Պէն Լատէնի կազմակերպութեան մէջ ու ԱՄՆ-ու յանձնէ Պէն Լատէնը կենդանի կամ մեռած:

ՔԱՆՏԱՀԱՐԻ (Աֆղանիստան) գաւառին մէջ անձնասպանական արարքներու զոհ գացած են 24 հոգի: Երիտասարդ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբերը Սփին Պոլտաք քաղաքին շուկային մօտ, որու հետեւանքով քսան հոգի մեռած է, բոլորն ալ պարզ բնակիչներ, ինչ որ նախընթաց չունէր Աֆղանիստանի մէջ: Ցարդ, բոլոր յարձակումները ապահովութեան թէ միջազգային ուժերու դէմ եղած էին: Նոյն օրը, քամիքազ մըն ալ Քանտահարի մօտ՝ Քանտահարաու իր կրած ռումբը պայթեցուցած է եւ աֆղան երեք զինուոր ու մէկ բնակիչ մեռած են: Այլ յարձակումներէ գանատացի դիւանագէտ մը սպաննուած է եւ 15 Աֆղաններ ալ վիրաւորուած են, որոնց մէջ գանատացի երկու զինուոր, որոնք ծանր վիճակի մէջ են: Արարքները ստանձնած են Թալիպաններու նախորդ վարչակարգէն ըմբոստներ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ փոխանցման շրջանի վարչապետը արդէն իսկ առժամեայ վերջնական բնոյթ կու տայ եւ Յունուար 16-ին կառավարական կարեւոր փոփոխութիւններու ձեռնարկած է, բաշխելով նախարարական այն պաշտօնները, զորս Շարոն ստանձնած էր ուղեղային տագնապէն առաջ: Ներկայիս, իր հիմնած նոր կուսակցութեան՝ Քատիմայի ղեկավարութիւնը որոշած է Եհուտ Օլմերթի յանձնել Մարտ 28ի ընտրութիւններու ցանկին ղեկավարութիւնը: Իրեն պիտի օժանդակէ Արդարութեան Նախարարը՝ Ցիփի Լիվնի, որ նաեւ Շարոնի հաւատարիմ մըն է: Պաղեստինեան կողմը, Մ. Ապպաս ալ համակերպած է Շարոնի երկար բացակայութեան և յայտարարած՝ "կ'աշխատինք Օլմերթի հետ առանց կանխակալ գաղափարներու: Անցեալին, արդէն աշխատած եմ իրեն հետ եւ զինքը լաւ կը ճանչնամ": Ու աւելցուցած է անակընկալ յայտարարութիւն մըն ալ.— "Պիտի վերջացնեմ երեք տարիներու շրջանս Իշխանութեան գլուխը եւ այլեւս պիտի չներկայանամ":

ՖՈՍ - ՍԻՒՐ - ՄԷՐԻ մէջ, շրջանի երեք քաղաքներու բնակիչները միացած, ցոյց մը ըրած են բողոքելու համար աղբակիզարանի մը տեղաւորման դէմ իրենց շրջանը: Իրենց բացասական քուէն ալ տուին, բայց որեւէ արժէք չունի, միայն խորհրդակցական բնոյթ ունի: Աղբակիզարանը կը վերաբերի Մարսէյլի եւ անոր հաստատման որոշումն ալ տուած է Մարսէյլի քաղաքապետ Ժ.-Գ. Կոտէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Երկաթուղիի տնօրէնութիւնը որոշած է վերադառնալ իր կազմէն հանգստեան կոչուածներուն "Սէրգիոֆ" մակնիշի ժամացոյց նուիրելու աւանդութեան: Աւելի քան հարիւրամեայ այդ աւանդութիւնը ջնջուած էր 1994ին, խնայողութեան նպատակով. այս տարի Թրքական երկաթուղին իր հիմնումին 150ամեակին առթիւ կը վերադառնայ աւանդութեան: Արդէն հազար հարիւր ժամացոյցի ապսպրանք տրուած է Ռուսաստանին: Յատուկ շարքով մը պատրաստուած այդ ժամացոյցներուն վրան կայ շոգե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՔԸՖԻԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՈՎՈՒԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՔԸՖԻԳԻՒՂԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մեսրոպ Պատրիարք Հայրը Յունուար 8ին, Կիրակի, ժամը 20:00ին, Ամանորի ու Ս. Ծնունդի առթիւ հովուապետական այցելութիւն շնորհած է Վաքըֆգիւղի Հայրենակցական Միութեան:

Պատրիարքը մուտքին դիմաւորուած է միութեան ատենապետ՝ Հրաչ Արսլանեանի գլխաւորած մեծ ու փոքր Վաքըֆգիւղցիներու կողմէ: Իրեն կ'ընկերանային Նարեկ Եպսկ. Ալեմէզեան, Սիփան Վրդ. Քէչէճեան, Զաքէոս Արք. Օհանեան, Դաւիթ Արք. Քարամեան եւ Շնորհք Արք. Սարգիսեան:

Սարքուած է Մուսա Լերան խոհանոցի նմոյշներէն բաղկացեալ կաղանդի ճոխ սեղան մը: Բացման խօսքը կատարած է փոքրիկ Ջեփիւռ Ալթընքայա: Ապա վաքըֆգիւղցի մանուկներու կողմէ կատարուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Այսպէս, կարգաւ Արթին Ճան Պահարօղլուն արտասանած է «Կաղանդ Պապա», Տարօն Արսլանեան եւ Լենա Քիւչիւքմըսըրլեան միասնաբար արտասանած են «Նոր Տարուան Նուէր», Բարին Արսլանեան «Ելէ՛ք Ելէ՛ք», Արեգ Զուռնաճը «Ս. Ծնունդ», Արաս Պահարօղլու «Նոր Տարի» բանաստեղծութիւններն ու երգերը եւ վերջապէս իր ջութակով հանդէս եկած է Նորա Զուռնաճը:

Ապա գիւղական, ազգագրական, տօհմիկ ու հոգեւոր երգերով ստեղծուած է շատ մտերմիկ եւ տաքուկ մթնոլորտ մը:

Մեսրոպ Արք. ներկաներուն մէկ մէկ ծանօթացուցած է իրեն ընկերացող հիւր հոգեւորականները, որոնք Ս. Ծննդեան օրերուն հոգեւորական դասին օգնելու համար Պոլիս ժամանած էին: Ապա վաքըֆգիւղցիներուն տուած է Ս. Ծնունդի իր պատգամը: Ներկաներուն պատուիրած է կապուած մնալ գիւղին ու անոր աւանդութիւններուն եւ արժէքներուն, ամուր պահել յատկապէս գիւղի Հայերէն բարբառը: Յիշեցուցած է նաեւ անցեալ տարիներու ընթացքին Վաքըֆգիւղի մէջ կատարուած շինարարական ու հեգեւորմշակութային աշխատանքները, որոնց շնորհիւ աշխուժացաւ ու վերակենդանացաւ գիւղը: Տեղեկութիւններ տուած է նաեւ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին անոնք շնորհելիք իր հովուապետական այցելութիւններուն մասին:

Հուսկ, Մեսրոպ Արք. ջերմ ընդունելութեան համար շնորհակալութիւն յայտնած է ներկաներուն եւ առողջութիւն ու արեւշատութիւն մաղթած Հայրենակցական Միութեան անձնակազմի մէն մի անդամին, իրենց ընտանիքներուն ու Վաքըֆգիւղի բոլոր համակիրներուն:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՆՈՅՆԱՏԻՊ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Բրիտանական կառավարութիւնը Յունուար 12ի նամակով պատասխանած է Լորտերու ժողովի փոխ նախագահ պարոնուհի Գոգսի Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն վերաբերեալ հարցումին: Պարոնուհին հարց տուած էր թէ իր երկրին կառավարութիւնը նպատակ ունի՞ ադրբեջանական այդ արարքին նիւթը արծարծելու ԻՆԷՍՔՕ-ի մէջ:

Նամակով ըսուած է.— "Կառավարութիւնս տեղեակ է եւ մտահոգ, Ադրբեջան գտնուող հայկական որոշ գերեզմաններու պղծումին: Կը դատապարտէ շիրմաքարերու կամ կրօնական կոթողներու ամէն տեսակի պղծում, ո՛ւր որ ալ կատարուին. այդ կարգի արարքներ կը վարկաբեկեն իրենց հեղինակները":

Պիղատոսեան այս պատասխանը ամբողջացնող տողերով ալ բրիտանական կառավարութիւնը կը շարունակէ թէ միտք չունի ԻՈՒՆԷՍՔՕ-ի մէջ ինք արծարծելու հարցը, քաջ գիտնալով թէ Հայաստան պիտի ընէ այդ գործը:

Նոյն կեցուածքէն քայլ մը անդին է Ադրբեջանի ԱՄՆ-ու դեսպան Հ. Փաշայեւի պատասխանով արտայայտուածը նոյն հարցին մասին. դեսպանն ալ պատասխանած է Գոնկրէսի Հայաստանի բարեկամներու խմբակէն Ճօ Նոլէնպէրկի եւ Ֆրանք Փալոնի նամակին, ըսելու համար թէ կը ցաւի որ Գոնկրէսի այդ երկու անդամները հիմնուած են "աղբիւրներու վրայ որոնք ստուգուած չեն": Ըսած է նաեւ թէ իր երկրին Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը կը հերքէ նման պատահար, չեշտելով. "Ներկայիս Ադրբեջանի մէջ մօտ 30 հազար Հայ կ'ապրի եւ հոն պահպանութեան տակ են մշակութային, պատմական եւ ճարտարապետական կոթողները":

ԿԻՊՐՈՍ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ԱՆՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Մելգոնեան վարժարանի սաները Յովհաննու Կարապետի օրը (Յունուար 14) հոգեհանգիստով ու համախմբումներով նշած են վարժարանին հիմնադիրներէն Կարապետ Մելգոնեանի անուան տօնը: Նոյն առիթով "Ցիշէ՛ զիս, յիշէ՛ զիս" խորագրուած կարճ յայտարարութիւն մը հրապարակած են:

Համլէթին հօրը ուրուականին այդ կոչը անոնք ուղղած են Հ.Բ.Ը.Մ.-ի վարչութեան կեդր. Խորհուրդի անդամներուն որոնք կը ջանան վերջ տալ Մելգոնեանի գոյութեան. հաստատութիւն մը որ ամբողջովին լծուած էր Սփիւռքի Հայ մշակութային ու դաստիարակչական առաքելութեան:

Մելգոնեանցիները այդ վարչականներուն կը հասցնեն Մելգոնեան եղբայրներուն ուրուականին կոչը որ Համլէթի հօրը ուրուականին օրինակով կ'ազդարարէ. "Յիշէ՛ զիս, յիշէ՛ զիս":

Կ'աւելցնեն թէ ամբողջ աշխարհի Հայերը ու մարդկային իրաւունքներու պաշտպանները իրենց կարգին կը դոչեն. "Խայտառակ բան մը կայ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի վարչութեան կեդր. խորհուրդին մէջ: Բայց մենք պիտի յաղթահարենք ատիկա":

ՄԱՅՐ. ԱԹՈՌ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՕԾՈՒՄ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ. Յունուար 15ին եպիսկոպոս օծած է Եգիպտոսի թեմի առաջնորդ Աշոտ Վրդ. Մնացականեանը եւ Դամասկոսի առաջնորդ Արմաշ Վրդ. Նալպանտեանը: Արարողութեան ներկայ գտնուած են Հայաստանի ու Արցախի թեմակալ առաջնորդները, Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի անդամներ, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ Երեւանի դեսպանները, եւլն.:

Աշոտ Եպսկ. ծնած է 1972ին Տաթեւ գիւղը, 2005ին ընտրուած է Եգիպտոսի թեմին առաջնորդ. Արմաշ Եպսկ. Նալպանտեան ծնած է 1973ին Հալէպ, 2004էն ի վեր Դամասկոսի առաջնորդն է:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայեւվրացական հարցերու համապարփակ քննութեան մը առիթ տուած է արտաքին գործերու նախարար Գ. Բեժուաշվիլիի երկօրեայ Երեւան այցը, Յունուար 16–17ին: Վ. Օսկանեանի հետ հանդիպումին օրակարգին կարեւոր նիւթերը եղած են Կարս - Ախալքալաք - Թիֆլիս երկաթուղիին հեռանկարը, Իրանէն Հայաստանի ճամբով Վրաստան կազ ներածելու հարցը, հայեւվրացական սահմանի աշխատանքները:

Խօսելով Կարս - Ախալքալաք - Թիֆլիս երկաթուղիով Հայաստանը մեկուսացնելու Թուրքիոյ հեռանկարին մասին, Վրացի նախարարը ըսած է թէ իրենք երբեք չեն մտածեր դրացի երկիր մը մեկուսացնելու միտող ծրագրի մը մասին: Պատասխանելով Գիւմրի – Նինոծմինդա երկաթուղիի մը կառուցումին մասին հարցումին, Վ. Օսկանեանի հիւրը ըսած է թէ իրենք ոչ մէկ ծրագիր կը խոչընդոտեն եթէ ան կը նպաստէ իրենց ճամբաներուն առաւել օգտագործումին: Աւելցուցած է թէ ներկայիս ուսումնասիրութեան փուլին մէջ է այդ ճամբուն տնտեսական ցուցանիշը:

Իրանէն կազ ներմուծելու նիւթը բացուած է ռուսական կազին գինին ծանօթ յաւելումին առիթով. Վրաստան համոզուած է որ այդ յաւելումը քաղաքական որոշումի արդիւնք է, սակայն իրենք ինքնուրոյն քաղաքականութիւն կարենալ վարելու համար պատրաստ են վճարելու պահանջուած գինը: Իրանէն Հայաստանի ճամբով կազ ներածել այսօր կարելի չէ, քանի որ ատիկա կարելի դարձնող կազատար չկայ: Երբ կազատարը պատրաստ ըլլայ, այդ տարբերակն ալ կը քննարկեն:

Հանդիպումին յաջորդած մամուլի ասուլիսին Վ. Օսկանեան հաւաստած է որ կը շարունակուին Հայաստանի ու Վրաստանի սահմանագծին աշխատանքները. երկու երկիրներուն մօտեցումներուն մէջ կան որոշ տարբերութիւններ, բայց քաղաքական կամքով կարելի կ'ըլլայ հարցերը ամենայն հանգստութեամբ լուծել:

ՏԽՈՒՐ ԷՋԵՐ

Հայաստանի անկախութեան, աւելի ճիշդ՝ խորհրդային կարգերու փլուզումին հետ երբ վերցան սահմաններու կապանքները, ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթը եղաւ արտագաղթի մեծ թափը: Ի՞նչ կը սպասէի՞նք. անկախ հայրենիքին կառուցման նուիրուելու պատրաստակամութի՞ւն, ի վերջոյ "մեր տան" մէջ ազատօրէն ապրելու առիթէն խթանուած ներգա՞ղթ, Հայաստանի սահմանները մինչեւ աշխարհի ամէնէն հեռաւոր կէտին վրայի Հայուն ալ հացներու տրամադրու- մեծ է թիւը անոնց որոնք տասնամեակ- թեամբ իշխանութիւննե՞ր: Հաւանաբար ներու պատուարներէն, դժբախտութիւններէն ետք պատմական առիթը յարմար պահ նկատեցին նշուածներուն բոլորը մէկ ակնկալելու: Ու անոնք եղան յուսախաբութեան մեծագոյն բաժնետէրերը:

Անկախ հայրենիք կառուցանելու նուիրումը մնացած էր միլիոննոց ցոյցերու հրապարակին մէկ անկիւնը. ճիշդ այնպէս, ինչպէս Ղարաբաղէն սկսեալ բոլոր ցանկալիներուն համար պայքար ուխտող ճառախօսները: Մեր տան մէջ միասնօրէն, ազատօրէն ապրելու հեռանկարը, հակադարձ պատկերով իրականութեան մը վերածուեցաւ, երբ սահմաններուն բացումով երկրին բնակչութեան շուրջ կէսը շունչը առաւ հոն ուր հովը նետեց զինքը: Ո՛չ միայն հայկական աւանդական գաղութներուն զուգահեռ նոր համայնքներ գոյացան, այլեւ շատ կարճ ժամանակի մէջ հազարաւոր Հայերու ներկայութիւն նկատուեցաւ այնպիսի անկիւններու մէջ ուր "Հայ" անունն անգամ շատ լսուած բաներէն չէր: Զանգուածային արտագաղթը անխուսափելի ազդեցութիւն ունեցաւ հայկական գաղութներուն համար ալ որոնք համարկում-ձուլումի նաւահանգիստներուն միջեւ կը նաւարկէին հանդարտօրէն: Սպիտակի երկրաշարժին օժանդակութեան համար կազմակերպուելու պարտադրանքը, անոր անհրաժեշտ աշխատանքը տակաւին վերջ գտած չէր երբ հարկ եղաւ զբաղիլ նաեւ արտագաղթածներով: Բարեսիրական կազմակերպութիւններ ճակատի առաջին գիծին վրայ գտան իրենք զիրենք, ամէն օր մեծցող ու շուտով ամէն կարելիութեան սահմանը զանցող երեւոյթի մը դէմ յանդիման: Թուղթի, բնակարանի, աշխատանքի հարցերը, անոնց քով յատուկ պարագաներ - առողջական խնդիրներու, դպրոցի, եւլն.. շուտով ձեռնթափ ըրին գաղութային կազմակերպութիւնները որոնք ո՛չ նման կացութիւն մը դիմագրաւելու պատրաստ էին, ո՛չ ալ անոր միջոցները ունէին: Եղան չնչին համեմատութեամբ վերադարձողներ, մնացածը յաճախ սխալական ճարպկութեամբ ճար գտաւ իր վիճակին ու խուճապը քիչ-քիչ մարեցաւ: Հետաքրքրական երեւոյթ մը այս բոլորին մէջ եղաւ այն որ Հայաստանցի եկուորները մեծ մասով չձուլուեցան տեղական գաղութներուն, մնացին զուգահեռ դիրքի վրայ:

Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի սահմաններուն մէջ ամէնէն հեռաւոր կէտի Հայն ալ ընդգրկելու երազին, միամտութեան չափանիշ մը կրնայ համարուիլ միայն. չափանիշ որուն այլեւս ոչ ոք պէտք ունի, սթափեցնող իրականութեան պատկէն ետք: Հայաստանէն դուրսի Հային սահմանի փոխարէն ընդհանրապէս պարտամուրհակներ երկարեցան, դառնահամ դեղահատը քաղցր պատեանի մէջ ներկայացնողի ճապկումով. պէտք է ըսել որ կլլեցնելու գործը շատ դժուար չեղաւ, քանի որ մօտ դար մը առաջ հայրենիք կորսնցուցած արեւմտահայը անհուն ու անբուժելի վիպականութեամբը, երազամոլութեամբը կամաւոր թեկնածու էր որեւէ բան կլլելու:

Այսօր, անկախութեան յաջորդած անհակակշռելիներուն - զգացականին, շահարկումին -, համեմատական խաղաղեցումէն ետք, գրեթէ անկապ ներկայութիւններ կը պահեն ցեղասպանութեան վերապրողներու շառաւիղներէն ու Հայաստանի տնտեսական պայմաններէն խոյս տուածներէն գոյացած երկու հաւաքականութիւնները:

Հաւաքական կերպով գրեթէ անդոյ փոխադարձ յարաբերութիւններու մարզին մէջ կայ ազդակ մը որուն ընդհանրապէս անդրադարձ չ'ըլլար, նոյնիսկ երբ խօսակցութեան յաճախակի նիւթ կը դառնայ ան ներհայկական շրջանակներու մէջ: Վրդովում պատճառող, հակառակ զայրոյթին, ամօթին, պոռթկումին, տեսակ մը ամօթխածութիւն եւ լռութիւն պարտադրող բան է այդ մէկը: Կը վերաբերի Հայաստանէն արտագաղթողներէ ոմանց բարոյական ըմբռնումի, մարդկային արժէքներու, պարկեշտութեան քիչ մը իւրայատուկ չափանիշներուն: Այդ չափանիշները շատ յարիր չեն աւանդական մեր գաղութներուն մէջ մանաւանդ անհատական մակարդակի վրայ գոյութիւն ունեցողներուն. իսկ ո՛չ մէկ համեմատական կարելի է ընել վերապրողներու սերունդին հետ որ ո՛չ թէ տնտեսական պատճառներէ, այլ կեանքը փրկելու հրամայականէն մղուած ինկաւ օտարութեան մէջ: Այդ մարդիկը իսկական սուրբեր էին. անհանդիստ չընելու ծայրայեղ բծախնդրութեամբ մը գոյութիւն պահեցին, զիրենք հիւրընկալող երկիրներուն անհուն երախտագիտութեան երբեմն ըմբոստացնող զգացումին ծանրութեան տակ: Աշխատեցան, տքնեցան, յաճախ իրենց կտրած-թափած էութեան կարողութիւնը լայնօրէն զանցող թափով. անհաշիւ տուին ինչ որ մնացած էր սարսափէն, մահէն, ապահով ապագայ ու մարդավայել կեանք ձգելու համար իրենց զաւակներուն: Ո՛չ աշխատանքի պայմանները, ո՛չ գործատիրոջ - բանուորի յարաբերութիւնները, կամ իրենց իրաւունքները, ընդունելի - անընդունելի հետաքրքրեցին զիրենք: Օրէնքը, կանոնները ամէն բանէ վեր, ամէ՛ն բանէ հզօր էին. անոնց յարգանք, հպատակութիւն պարտ էին իրենք եւ վերջ:

Ցաւալապէս ա՛յս պատկերին հակասական է Հայաստանեան արտագաղթով այսօր քիչ մը ամէն տեղ պարբերաբար տրուած "Հայ"ու տիպարը: Գալիֆորնիան անոնց "քաջագործութիւն"ներուն անհատնում պատմութիւններով գլխաւոր տեղը կը գրաւէ, բայց այլ վայրերու մէջ ալ կան բազմաթիւ օրինակներ:

Եւ ուշագրաւ է որ Սփիւռքի մամուլին. շրջանակներուն լռութիւն պահած նիւթը արձագանգ կը գտնէ Հայաստանեան թերթերու մէջ: Վերջին մէկ էջը կը պատկանի "Հայոց Աշխարհ"ին (Դեկտ. 17): Ունի «Մերոնք օտարութեան մէջ» խորագիրը, ստորագրուած է Տիգրան Աւագեանի կողմէ: "Ամօթ"ով կ'ըսէ թէ «Արդար ու անարդար ճանապարհով եւրոպական դրախտ ընկած մեր հայրենակիցներից շատ շատերը գոյատեւում են այնտեղ տարրական գողութեան հաշւին: Գողութիւնը նրանք վերածել են մասնագիտութեան, ապրուստի միջոցի: Եւ նրանցով է աշխարհը դատում Հայաստանի ու Հայերի մասին»: Յետոյ կը նշէ Գերմանիայէն պարագաներ. գողութիւնը գողութիւն, յաւելեալ՝ գողերուն ամբարտաւանութիւնն ու լկտիութիւնը: Երբ բերնէ-բերան լեցուցած ու առանց վճարելու հանրախանութէն հանած իրենց մասնաւոր պայուսակներով կ'իյնան ոստիկաններու ճանկը, փոխանակ փախուստի դիմելու, կը փորձեն փրկուիլ ոստիկաններէն, ամուր կառչած իրենց գողօնին: Ոստիկանական կառքին միջամտութիւնը վերջ կու տայ իրենց արշաւին:

Նոյն բնոյթի երկրորդ պարագայի մը վայրը Տորթմունտ քաղաքն է. չորս Հայաստանցի ձերբակալուած է հոն, նոյն տեսակի գողութեան պատճառով: Զորսն ալ քաղաքական ապաստան խնդրած են Գերմանիայէն, այն պատճառաբանութեամբ որ հալածուած էին «ամբողջատիրական վարչակարգ»էն... Անոնց բնակարանին մէջ ոստիկանները գտած են առաքումի պատրաստ ապրանքի այնպիսի ճոխ տեսականի ու քանակութիւն որ «Կարող էր երջանկացնել ողջ Արարատի մարզի բնակչութեանը»:

Տ. Աւագեան նման ծանրակշիռ նիւթի առընչութեամբ յաջողած է երգիծանքի շեշտ մը պահել. կը յիշեցնէ թէ «որպէս անցումային փուլ, գողից մարդու վերածուելու ճանապարհին կարող է ծառայել մուրացկանութիւնը»: Կ'աւելցնէ թէ հակառակ այդ գործունէութեան Եւրոպայի մէջ արդիւնաւոր ընթացքին, եթէ ենթական ոչ մէկ ձեւով կը յաջողի տոկալ, "կարելի է եւ գողանալ: Միայն թէ քի՛չ-քի՛չ, ինչպէս ասում են՝ հոգու համար":

Այս տխուր էջը միտք կը բերէ քիչ մը կաղապարատիպ արդարացում - պատճառաբանութիւնը որ սովետական կարգերուն կ'առընչէ ամէն ժխտական երեւոյթ: Ըսե՛նք որ բաժին մը իրականութիւն կայ ըսուածին մէջ, բայց մնացածին պատասխանատուութի՞ւնը...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ (*)

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն կարկառուն ու անխոնջ անձնաւորութիւն մը եղած է Քրիստափոր Միքայէլեան, ծնած Վերին Ագուլիս 1859 Հոկտ. 18/31ին [1]:

Ան իր կուսակցական, քաղաքական ու կազմակերպչական գործունէութեան ընթացքին երկու անգամ գտնուած է Պուլկարիա: Այդ ուղղութեամբ առաջին տեղեկութիւնը կը քաղենք յօդուածէ մը[2], ուր կը յիշուի թէ ան 1890ին այցի եկած է Փլովտիւ: Իրականութեան մէջ ուսումնասիրութեան [3] մը համաձայն, ան գտնուած է Թիֆլիս, կուսակցական աշխատանքի լծուած, որուն հետեւանքով 1891 Ապրիլ 16ին կը ձերբակալուի ռուս ոստիկանութեան կողմէ եւ կը բանտարկուի Մետեխի բանտը: Այստեղ որոշ ժամանակ մնալէ վերջ իրաւունք կը ստանայ որպէս աքսորավայր ընտրելու Նովոչերկասկը, ուր կը հաստատուի 1891 Մայիս 2ին [4]:

Այստեղ պարտադրուած կը մնայ որոշ ժամանակ մը, իսկ յետոյ զինք կը տեղափոխեն նոր աքսորավայր մը՝ Քիշինեւ [5, 6]: Այս աքսորի տեւողութեան հնարաւորութիւն մը կը գտնէ Պուլկարիա փախչելու եւ կը մնայ Սոֆիա՝ 1891ին այստեղ սկսուած ու կիսատ մնացած "Դրօշակ"ի առաջին թիւը խմբագրելու եւ լոյս ընծայելու համար: Յայտնի չէ սակայն թէ՝ ո՞ր թուականին (օր, ամիս, տարեթիւ) Քրիստափոր Միքայէլեան կը հեռանայ Պուլկարիայէն: Հաստատ տուեալներ կան, որ 1902ին արդէն Թիֆլիս կը գտնուի, իսկ յետագայ երեք տարիները տարբեր պարտականութիւններով կ'անցնի Արեւմտեան Եւրոպա եւ կը գործէ Ֆրանսա, Զուիցերիա, Գերմանիա, ապա Աւստրիա, մինչեւ Փետրուարի վերջաւորութեան, 1905ին, ճիշդ այդ ամսէն վերջ պուլկարահայ մամուլը, յատկապէս Դաշնակցութեան հրատարակութիւնները որոշ տեղեկութիւններ կը տրամադրեն Քր. Միքայէլեանի մասին: Պուլկարական հողի վրայ ան իր գործունէութեան ամբողջ շրջանին գաղտնի կերպով աշխատած է Թուրքիան չգրգռելու եւ Պուլկարիոյ ու Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութիւններուն չվնասելու միտումով:

Քրիստափոր Միքայէլեանի գաղտնի ճամբորդութեան մասին դէպի Պուլկարիա, յօդուած մը խիստ շահեկան լուր մը կը պարունակէ, զոր հակիրճ ձեւով կը ներկայացնեմ ստորեւ.

1905 Փետրուար ամսոյն վերջաւորութեան, յօդուածագիրը՝ կուսակցական անդամ Կ. Պոնճուքեան տեղեկութիւն կը ստանայ թէ մօտ օրէն Վիէննայէն գնացքով Սոֆիա պիտի ժամանէ կուսակցութեան կարեւոր անձերէն մէկը, որուն հետ ինք տեսակցութիւն մը պէտք ունենայ "Պուլկարիա" պանդոկին մէջ: Ք. Միքայէլեանի եւ Վռամշապուհ Քէնտիրեանի առաքելութիւնը եղած պէտք է ըլլայ պուլկար մակեդոնական ՎՄՌՕ կազմակերպութեան ղեկավար անձերու հետ կապ հաստատելը, որոնց կարգին եւ Բորիս Սարաֆովի հետ: Հաւանաբար նաեւ Հ. Յ. Դ.եան ու ՎՄՌՕ-ի յեղափոխական աշխատանքները զուգորդելու կապակցութեամբ: Ծրագիրը միգուցէ ընդգրկած ըլլայ մասնաւոր ձեռնարկներու իրագործում, յատկապէս պայթուցիկ յարմարանքներու՝ ձեռնառումբերու փորձարկում: Այդ վտանգաւոր գործը իրենց վրայ կը վերցնեն Քր. Միքայէլեան ու Վռամշապուհ Քէնտիրեան. անոնց եղերական մահով կը վերջանայ փորձարկումը, 1905 Մարտ 4ին: Ան տեղի կ'ունենայ Վիթոշ լերան լանջերուն Քնեաժեւօ գիւղի մօտակայքը՝ Շանցիթէ կոչուած վայրին մէջ:

Այս եղերական դէպքը լայն արձագանգ կը գտնէ պուլկար մամուլի ու Դաշնակցութեան տեղական եւ արտասահմանեան մամուլի էջերուն մէջ: Առաջին տեղը այդ ուղղութեամբ կը գրաւէ կուսակցութեան "Դրօշակ" օրգանը: Նկատի ունենալով այդ հանգամանքը, զանց կ'առնեմ զանոնք եւ ուշադրութիւնս կը դարձնեմ պուլկարահայ մամուլի արձագանգին, որ հազիւ թէ նկատի առնուած ըլլայ Դաշնակցութեան պատմութեամբ զբաղող անձերու կողմէ:

Մենք, առանց յաւակնութիւն ունենալու լրիւ ու լայնատարած պատկեր մը ներկայացնելու պուլկարահայ մամուլի վերաբերումին՝ հանդէպ Քր. Միքայէլեանի ու Վռամշապուհ Քէնտիրեանի գործունէութեան Պուլկարիոյ մէջ եւ անոնց ողբալի եղերական վախճանին, փափաքեցանք երթալ մեր մամուլի հետքերով: Մեր գործին հիմք ծառայեց իմ ծննդավայր Փլովտիւ քաղաքի պետական "Իւան Վազով" գրադարանի պուլկարահայ մամուլի հաւաքածոն 1884 Յունուար 4էն մինչեւ 1945: Մենք մօտեցանք հարցի քննութեան եւ ուսումնասիրութեան, նըկատի առնելով եղերական դէպքի թուականին շուրջ, անկէ առաջ եւ անկէ վերջ լոյս տեսած պուլկարահայ թերթերը՝ առանց ուշադրութիւն դարձնելու անոնց կուսակցական կամ չէզոք պատկանելիութեան: Հարկաւոր գտանք մեր աշխատանքը բաժնել երկու հատուածներու.

Առաջին հատուած.–

Պուլկարահայ լրագիրներ 1905 – 1906 շրջանին հրատարակուած եւ հաղորդումներ կամ գրութիւններ տպած եղերական դէպքին եւ զոհերուն մասին: Առաջին թերթը, զոր պրպտեցինք, Վառնա հրատարակուող "Իրաւունք" լրագիրն էր՝ սկզբնաւորուած 1896 Յունուար 12ին եւ տեւած մինչեւ 1911 Յուլիս 14: Ցաւալապէս ուշադրութիւն դարձուցինք անոր 1905 Փետր. 15 / Մարտ 2ի թիւերէն մինչեւ 1905 Մարտ 20/30ի թիւերուն վրայ, բայց դժբախտաբար որեւէ արդիւնքի չհասանք:

Ոչ մէկ տող եղելութեան եւ Քր. Միքայէլեանի մասին, ինչ որ տրամաբանական պէտք է նկատել, ծանօթ ըլլալով յիշեալ թերթի էութեան եւ հակադաշնակցական ընթացքին: Երկրորդ հայկական թերթը, զոր քննեցինք, Փլովտիւ տպագրուող "Ռազմիկ" քաղաքական - հասարակական եռօրեան էր՝ Դաշնակցութեան օրգան, Ռուբէն Զարդարեանի խմբագրութեամբ: Ան սկիզբ կ'առնէ 1905 Հոկտ. 15ին, ուրեմն դէպքէն եօթը ամիս վերջ, եւ այդ իսկ պատճառով որեւէ

(*) Խօսուած՝ "Պուլկարներ եւ Հայեր դարերու ընթացքին եւ Քրիստափոր Միքայէլեան" գիտաժողովին, Սոֆիա, Մարտ 10–11:

Ծանօթ

1.– Ֆրանգեան Երուանդ – Քր. Միքայէլեան, Պաքու 1917, 56 էջ.
Ֆրանգեան Երուանդ – Քր. Միքայէլեան. Հրատ. «Վահէ Սէթեան» տպ. «Կայծեր» մատենաշար թիւ 1:
Խութիճեան Գէորգ – Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն, Երեւան.

2.– Մազմանեան Վահան – Քր. Միքայէլեան Պուլկարիոյ մէջ: (Յուշեր «Ազատ խօսք» թիւ 85, բացառիկ թիւ, Սոֆիա 1935 Օգոստոս 18)

3, 4.– Տե՛ս Ֆրանգեան Երուանդ, Խութիճեան Գէորգ:

5, 6.– Անդ:

7.– Յովհաննէսեան Մարտիկ – Յիշատակներ անցեալէն – Քրիստափորի եւ Վռամի մահուան 30ամեակի առթիւ: (Յուշեր «Ազատ խօսք» թիւ 85, բացառիկ թիւ, Սոֆիա, 1935 Օգոստոս 18. էջ 7)

տեղեկութեան չենք հանդիպիր: Միւս քանի մը հրատարակութիւնները այդ շըրջանէն այլ բնոյթի ըլլալով, ոչ մէկ լուր կը հրապարակեն յիշեալ դէպքին մասին:

Նոյն եղերական տարեթուին Վառնա հրատարակուող Դաշնակցութեան "Շարժում" լրագիրը իր թիւ 697ին մէջ (1905 Մարտ 16) կը տեղեկացնէ Քր. Միքայէլեանի ու Եդուարդի (Վռամշապուհ Քենտիրեան, Յ.Կ.) մահուան մասին՝ "Երկու մեծ զոհեր եւս" խորագրին տակ, մէջբերելով նաեւ Սոֆիա տպուող պուլկարական "Վեչերնա փոշթա" (Երեկոյեան փոստ, Յ.Կ.) որպէս աղբիւր այդ լուրին: Որոշ տարբեր պուլկարական թերթեր այդ ժամանակէն քննեցի առանց արդիւնքի մը հասնելու: Դարձեալ "Շարժում" թերթն է, որ տեղ կու տայ իր 698 թիւին (1905 Մարտ 19) էջերուն վըրայ նոր գրութեան մը՝ "Քրիստափորի ու Եդուարդի Յիշատակին", հեղ. Վարդօ, ծածկանունը՝ Իսաք Արվախիի, Դաշնակցութեան եռանդուն անդամ, քաղաքական գործիչ, լրագրող, որ դժբախտ վերջ մը ունեցաւ, գրելէ ետք իր գիրքը՝ "Տասը տարի Դաշնակցութեան մէջ":

Նոյն լրագիրը իր թիւ 703ին (1905 Ապրիլ 6) կը հրատարակէ Քրիստափորի մահուան առթիւ 1905 Մարտ 13ին Թիֆլիսի մէջ կայացած հոգեհանգստեան մասին՝ ըստ Բաքուէն գրուած թղթակցութեան, հեղինակի անունը՝ Ֆալադ, որ անկասկած ծածկանուն մըն է, բայց ինծի իսկական անուն մականունը անծանօթ կը մնան: "Շարժում"ի թիւ 707 (1905 Ապրիլ 23) մէջ արտատպում մը կը գտնենք՝ «"Դրօշակ"ը Քրիստափորի մասին» վերնագրով: Նոյն թերթին մէջ մասեր առնուած են նաեւ "Դրօշակ"ի 1905 ապրիլեան թիւէն:

Երկրորդ հատուած · 1906 – 1945

Քրիստափոր Միքայէլեանի ու Վռամշապուհ Քենտիրեանի յիշատակումները կը վերարծարծուին մանաւանդ կլոր տարիներու առիթներով եւ այստեղ միայն Դաշնակցական պուլկարահայ մամուլն է, որ իր պարտականութեան ու դիրքին վըրայ կը գտնուի: Անոնց մահուան առաջին տարելիցին առթիւ Փլովտիւ լոյս տեսնող "Ռազմիկ" լրագիրը կը հաղորդէ թէ՝ քաղաքիս "Սուրբ Գէորգ" եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է ի յիշատակ Դաշնակցութեան երկու զոհերու մահուան առաջին տարելիցին (Թիւ 40 / 1906 Մարտ 11): Նոյն բնոյթի լուրերէն դուրս հանդիպեցայ այլ տեղեկութեան մը, որու համաձայն Պալչիկ՝ Սեւ ծովի ափին հիմնուած, քաղաքի հայկական ընթերցարանը "Քրիստափոր ու Եդուարդ" կը կոչուի: Կ'ենթադրեմ որ այս փոքրաթիւ հայ համայնքին մէջ գոյութիւն ունեցած ըլլայ Հ.Յ. Դաշնակցութեան տեղական խմբակ մը, որուն պատկանած ըլլայ ընթերցարանը: Թէ ի՞նչ ճամբաներով Դաշնակցութեան երկու գործիչներու մահուան բօթը Պալչիկի հայ համայնքին կը հասնի, նոր ուսումնասիրութեան առիթ կ'ընծայէ:

Պուլկարիոյ մէջ հայ պարբերական մամուլը յաջորդաբար կը զարգանայ մանաւանդ 1922էն ետք, երբ Փոքր Ասիայէն ու Թրակիայէն հայկական հոծ գաղթականութիւն մը կը հաստատուի երկրին մէջ, հանդերձ որոշ մակարդակի վրայ գտնող հայ մտաւորականութեամբ: Հայկական քաղաքական երեք կուսակցութիւնները կը հրատարակեն իրենց օրգանները՝ օրինակ Հ.Յ.Դ.՝ "Հայաստան", "Արաքս", "Նոր Արաքս", "Ազատ Խօսք" մինչեւ 1944 Օգոստոս 28, Ս.Դ. Հնչակեան՝ "Պալքանեան մամուլ", 1931 Մարտ 7էն մինչեւ 1943 Դեկտեմբեր 30, Ռամկավար կուսակցութեան օրգան՝ "Լուսարձակ" 1920 Մայիս 1էն մինչեւ 1924 Նոյեմբեր 13 եւ "Փարոս", 1929 Մայիս 11էն մինչեւ 1945 Յուլիս 20: Ոչ դաշնակցական երկու հրատարակութիւնները ոչ մէկ տողով յիշատակած են եղերական դէպքը եւ անոր զոհերը՝ Քրիստափորի ու Վռամշապուհի մասին: Նոյն լռելեայն դիրքը կը պահեն անոնք յիշատակման երկու տարելիցներու կապակցութեամբ՝ մէկը Դաշնակցական երկու գործիչներու մահուան 15 եւ միւսը 30ամեակի առթիւ: Անկասկած այս երեւոյթը պէտք է փնտռել հայ երեք քաղաքական - հասարակական կուսակցութիւններու միջեւ եղած հակամարտութեան եւ առճակատումին մէջ, երբեմն դատապարտելի երեւոյթներով: Պարզ է՝ ամէն կուսակցութիւն կը ձգտի իր հերոսները առաջ քաշել, զանոնք պանծացնել, փառաբանել, անոնց յիշատակը յարգել:

Եւ այդ տեսակէտէն Դաշնակցութիւնը կը պահէ իր աւանդութիւնը եւ կլոր տարելիցներու առթիւ այս կամ այն ձեւով կը նշէ յիշատակը Քրիստափորի ու Վռամշապուհի: Եւ այդ ուղղութեամբ փաստեր չեն պակսիր: Այսպէս, "Հայաստան" թերթը կ'անդրադառնայ անոնց 15 ամեակի կապակցութեան, նոյնը կը գըտնենք Սոֆիա հրատարակուող "Նոր Արաքս" Դաշնակցութեան թերթին թիւ 13-14ին մէջ (1930 Մարտ 18), երբ կը լըրանայ այդ եղերական դէպքին 25ամեակը: Անոր առաջին էջին վրայ կը կարդանք խմբագրականը՝ "Քրիստափոր Միքայէլեան" վերնագրով՝ հեղինակ Օննիկ Մխիթարեան: Մէջտեղը Քրիստափորի կիսանդրակերպ նկարը, անոր կենսագրականը՝ ներկայացուած՝ Տ. Յ. սկըզբնատառերով՝ Փլովտիւ: Սոֆիայի աշխատակիցներէն Վ. Հուրեան ստորագրած է "Բարոյական Հսկան", իսկ Վառնայէն՝ թղթակցութիւն մը՝ "Քրիստափորի մահը եւ թաղումը". հեղինակը՝ Մ. Մ. սկզբնատառերով, որ ճշդումի կը կարօտի: Նոյն թերթին մէջ կը տեսնենք նաեւ արտատպումներ, օրինակ՝ "Դրօշակ", Թիւ 4, 1905, "Քրիստափոր Միքայէլեանի բօթը եւ Սիամանթօ": Այլ արտատըպոյթ մը՝ "Քրիստափորի խօսքի ուժը" Միք. Վարանդեանէն, "Ընկերվարական եւ Հայրենասէր"՝ Միք. Յովհաննիսեանէն, նաեւ "Հրապարակագիրը", հեղինակ՝ Բերունի (Սիմոն Ցակոբեան), Քրիստափորի յիշատակին, 1909, Պոլիս: Արժէքաւոր գրութիւն մը տեղ գտած է այս թերթին մէջ Աւ. Ահարոնեանէն, վերնագրուած՝ "Օտար Հորիզոնների տակ" (Քրիստափորի յիշատակին): Եւ այլ նիւթեր, կարճ ծաւալով:

Հինգ տարի վերջ՝ "Ազատ Խօսք" որպէս Դաշնակցութեան հրատարակութիւն, շարունակութիւնը՝ "Նոր Արաքս"ի, կը հրատարակէ բացառիկ մը բաղկացած 10 էջերէ, թիւ 85 (135), 1935 Օգոստոս 18ին, բազմապիսի բովանդակութեամբ: Յիշենք խմբագրականը՝ "Քրիստափոր. Իր եղերական մահուան երեսնամեակին առթիւ": Քննելով այս բացառիկը, կարելի եղաւ հաստատել որ անոր առաջին էջին վրայ տեղ գտած են տեղական մտաւորականներ՝ Դաշնակցութեան գործօն անդամներ, որոնց կողքին Յովհաննէս Տէվէճեանի (ծածկանուն՝ Արմէն Սեւան) յօդուածը՝ "Քրիստափորի խորհուրդը", Հ. Ա. (Հայկ Ասատրեան) ներկայացած է "Գործի Գաղափարախօսը" գրութեամբ: Տարբեր էջերու վրայ՝ "Յիշողութիւններ Ժընեւից", փրոֆ. Վահան Տոտոմեանց, "Յիշատակներ Անցեալէն", Քրիստափորի եւ Վռամի մահուան 30ամեակին առթիւ: Հեղ. Մարտիկ Յովհաննէսեան՝ "Քրիստափորը Պուլկարիոյ մէջ" նիւթը ստորագրած է Վահան Մազմանեան: Տարբեր նիւթեր՝ արտատպոյթներ "Դրօշակ"էն 1905, որոնք ցոյց տրուած են նախօրօք "Նոր Արաքսի" մէջ ալ: Ուշադրութեան արժանի է "Յուշեր Քրիստափորի կեանքից" գրուած Ա. Գիւլխանդանեանի կողմէ ունենալով իր շարունակութիւնը "Ազատ Խօսքի" յաջորդական թիւերուն մէջ: Նոյն թերթի 5րդ էջը պատկերազարդ, Հ.Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներու եւ այլ գործիչներու նկարները, Եռագոյնը ու պետական զինանշանը, Քրիստափորի ու Վռամի յուշարձանի նախագիծը (իրագործումը եղած է այլ նախագծով): Ցաւով պէտք է նշենք որ ան վանտալ արարքի մը հետեւանքով գողցուած է Սոֆիայի կեդրոնական գերեզմանատունէն: Նոր կիսանդրիի տեղադրում, "Ազատ Խօսք"ի բացառիկը մասնաւոր էջ մը եւ գրութիւններ յատկացուցած է Փէյօ Եաւորովին ու անոր յուշարձան - կիսանդրիի բացման արարողութեան:

Յեղափոխութեան շարժման կապակցութեամբ Պուլկարիոյ մէջ (Գաղափարախօս Գարեգին Նժդեհ) սկիզբ առած անոր «Ռազմիկ» թերթը 1937 Փետրուար 7էն 1944 Մարտ 4 չէ անդրադարձած Քրիստափորի ու Վռամշապուհի եղերական մահուան ու առաջինի գործունէութեան:

Համայնավար իշխանութեան տարիներուն (1944 Սեպտ. 9էն 1989 Նոյ. 10) ոչ մէկ պայման չէ եղած շարունակելու աւանդութիւնը, նոյնիսկ թաքուն եղած է: Միայն այդ համայնավար վարչակարգի տապալումով նոր, ազատ միջավայրի մէջ վերահաստատուեցան փակուած հայկական միութիւնները եւ հիմք դրուեցաւ Հ.Յ.Դ. խմբակներուն, որոնք վերահաստատեցին յիշատակումը Քրիստափորին եւ Վռամշապուհին՝ անոնց մահուան տարելիցներու առթիւ այցեր կազմակերպելով անոնց գերեզմանին:

Կ'ուզենք հաւատալ որ հայ ազատագրական պայքարին զոհերը յետագային ալ յարգանքի ու յիշատակման առարկայ պիտի ըլլան:

Փլովտիւ, Փետրուար-Մարտ 2005

Յ. Կ.

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ԱՇԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալը ծնած էր 1937 Յուլիս 27ին Պորճ Պու Արիրիճ (Ալժերիա): Զաւակն էր Արփս Գոհարեանի եւ Անի Ամատունիի, մեռած 1971ին եւ 2000ի: Մեծցած էր անոյշ նարնջենիներու երկիրը, հոն ուր երկինքը միշտ կապոյտ է: 1966, Յուլիս 17ին, ամուսնացած էր վարսայարդար Փիէռ Կարապետեանի հետ եւ ունեցած էր երկու աղջիկ՝ Նաթալի (1968) եւ Սիլվի (1969):

Աշխատելէ ետք որպէս ուսուցչուհի, ապա, ընդհանուր հսկիչ Մարսէյլի վարժարանի մը մէջ, ուրախութիւնն ունեցած էր մօրը հետ, դիպուածով գտնելու ազդ մը, ուր ԱԱԱԱ-ը (Աղքատախնամ) տնօրէնուհի մը կը փնտռէր Հայկական Հանգստեան Տան համար, Սէն-Ռաֆայէլ: Ուրեմն, ընտանիքով, հաստատուեցաւ Սէն-Ռաֆայէլ, ուր իր կեանքը ծաղկեցաւ այդ շրջանին, ծառայելով ուրիշներու 1975էն սկսեալ, թէ՛ արհեստի, մարդկային եւ համայնական եւ քաղաքական ճակատներու վրայ: Շատ երկար պիտի ըլլար ցանկը իր զոհաբերութեան հայ գաղութին համախմբման համար եւ Հանգստեան տան մարդկային դիմագիծ մը տալուն մէջ: Յիշենք միայն քանի մը թըւականներ, առաւելաբար կարեւոր:

1978ին իսկ, կրցաւ օժանդակել, շնորհիւ մէկ մօտիկ անձին, տիկին Տիարպէքիրեան, Հայկական Հոմին Ս. Յովհաննէս մատրան ստեղծման: 1979ին, ծնունդ տուաւ Օգոստոս 15ի Դաշտահանդէսին, տեղւոյն հայկական մեծագոյն խմբաւորումը, որ դեռ կը շարունակուի: 1988 Դեկտեմբերին, զարկ տուաւ երկրաշարժի օժանդակութեան: 1990ին, ձեռնարկեց Հանգստեան Տան վերաշինութեան, որպէսզի ան կարենայ լաւագոյնս ընդունիլ տարեցները: 1992ին, օժանդակեց "Արեւ"ին, միութիւն մը որ կը համախմբէր քանի մը հանգստեան տուներ եւ որու կոչումն էր զուարճացնել հիները: 1997ին, մասնակցեցաւ Սէն-Ռաֆայէլի եւ Ջերմուկի զուգորդութեան ձեռնարկին: 1998 Ապրիլ 24ին, իր ջանքերուն իրագործումը տեսաւ յաւիտենական Հայաստանի նուիրուած յուշարձանով մը, զոր կերտեց իր բարեկամը՝ Թորոս Տրակինեանի համար:

Սէն-Ռաֆայէլ քաղաքը, շնորհիւ երեսփոխան-քաղաքապետ Ժ. Ժինեսթայի, ծնունդ տուաւ Հայաստանի Պարտէզին եւ ապրիլեան յուշարձանին: Այդ նոյն տարին, ձգեց իր պաշտօնը, իբրեւ հետեւանք խլիրդի մը, որ իր կեանքը սպառեց ութ տարիներու երկայնքին: Երկու ամիս հիւանդանոց մնալէ ետք, հոգին աւանդեց 2006 Յունուար 3ին: Առողջական իր վիճակը վատթարացաւ յանկարծակի կերպով եւ իր հարազատներուն յայտնեց թէ համակերպած է, չի վախնար եւ գոհ էր տարած կեանքէն:

Այսօր, կը թողու իր ընտանիքը, Մարք, մեծ եղբայրը, Փիէռ ամուսինը, աղջիկներն ու թոռները եւ փոքրիկ Ռոմանը, ծնած իր 66րդ եւ վերջին տարեդարձէն շաբաթ մը յետոյ: Կ'ուզենք շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր անոնց որոնք զօրավիգ եղան իրեն եւ իր ընտանիքին այս վերջին երկու ամիսներուն եւ որոնք արտայայտեցին իրենց բարեկամութիւնը:

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐԴԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Այս բառերը, յանկերգի մը պէս, կը մխրճուին Ազնիւի մտքին մէջ եւ զինքը կը տանին զարմանալի թմրութեան մը մէջ: Երկա՜ր, երկար վայրկեաններ երիտասարդը կը շարունակէ խօսիլ, մինչեւ որ Ազնիւ յանկարծակի կը գգաստանայ եւ իրեն կ'ուղղէ այնպիսի սուր ձայնով "Ինչո՞ւ" մը որ երիտասարդը կը վրդովի:

Մինչ այդ գիշերը իջած է, պզտիկները ներս քշուած են: Երկինքը մթագնած է սեւ եւ մանիշակագոյն ամպերով եւ եզերքները սկսած են փայլատակել: «Ինչո՞ւ այս բաները կ'ըսէք ինծի» կը կրկնէ Ազնիւ: «Ոչ իսկ իրար կը ճանչնանք...»

«Որովհետեւ կ'ուզեմ փրկել ձեզ» կը պոռթկայ մարդը, եւ շուրջը կը նայի գողունի: «Դուք, սիրելի աղջնակ, պէտք է հաւատաք ինծի :Ես կրնամ, ես պէտք է ազատեմ ձեզ: Հետս եկէք, անմիջապէս: Ես ալ կը ձգեմ բանակը: Երկու արագ ձիեր ունիմ...» եւ, աւելի ծռելով, անոր ձեռքերը իր դէմքին շուրջ կը տանի, եւ ծունկերը կը համբուրէ:

Մինչ յուսահատ սարսուռ մը ամբողջ մարմինը կը ցնցէ, Ազնիւ անսպասելիօրէն կը գտնայ վտանգ մը, սպառնացող սարսափ մը, եւ իր երիտասարդ արիւնը հեշտալի յոյսի մը ոստումը կ'առնէ: Կոյր բնազդ մը զինքը կը մղէ հեռանալու այդ տեղէն, ուր վարդերը հիմա կարծես մեռելի բոյր ունին, եւ պարտէզին պատը անծանօթ մեռելներու գերեզմաններ կը ծածկէ: Ոտքի կ'ելլէ, եւ այն ատեն ան ալ (որ ոչինչ կռահեց) իրեն հետ ոտքի կ'ելլէ եւ կը սեղմէ զինքը համբուրելու համար: Հազիւ հպանցիկ համբոյր մը կ'ըլլայ, բայց իր մէջ կ'արթնցնէ խոր տրտմութիւն մը ամօթի, խենթութեան, անպատուութեան: Ճիշդ հօրենական տանը մէջ...

Ազնիւ կը սեղմէ թեւերը կուրծքին վըրայ, կը չիկնի, եւ նոյն արագութեամբ որ զինքը ներս առաւ, կը բանայ դռնակը եւ անձայն պոռթկումով մը դուրս կը հրէ երիտասարդը: Մարմինը իրեն ըսաւ այն ինչ որ միտքը չէր կրցած տակաւին ըմբռնել: Ըսաւ թէ տարբերութեան ծովը որ միշտ աւելի կարմիր կը դառնայ, կը բաժնէ երկու ժողովուրդները, եւ ինք կը գտնուի մէկ ափին վրայ եւ ան միւսին վրայ:

«Կը խնդրեմ, մտածէ, պիտի վերադառնամ վաղը», դրան ետեւէն կը յաջողի այսուհանդերձ ցած ձայնով ըսել տագնապած երիտասարդը: Բայց Ազնիւ կը շարունակէ անմխիթար լալ, հրաբորբոք երեսները շոյելով: Մինչեւ այդ ատեն կ'երազէր, աղջնակ մը աղջնակներու միջեւ: Այդ վայրկեանին կը դառնայ կին:

Բայց վերջը կը վազէ դէպի տուն, մութին, արագութեամբ կը բարձրանայ սանդուխներէն եւ կը վազէ դէպի հայելին: Թրջելով մատերը բերնին մէջ, կը հարթէ թարթիչները եւ յօնքերը, դէմքին վրայ կ'անցընէ կարմիր շղարշ մը, ազատ ձգելով աչքերը, եւ հիացմունքով կը դիտէ ինքզինքը:

« Հայաստանի աղջիկը կը յառաջանայ հպարտ նայուածքով» կ'ըսէ ժողովրդական երգ մը: Խիտ խիտ յօնքերը գրեթէ իրարու կը միանան զօրեղ եւ շիտակ քիթին վրայ: Վարը, աչքերը որքա՛ն գեղեցիկ կ'երեւան եւ, պատահածէն գրգռուած, անբնական կերպով փայլուն: Ազնիւ անհամբեր է պատահածը մէկու մը պատմելու: Վերոնին ոչ, արդեօ՞ք Սմբատին: Մեծ եղբայրը հեղինակութիւն ունի բայց չի գործադրեր եւ իր հանդէպ մասնաւոր տկարութիւն մը ունի: «Այդպէս, այո այդպէս պիտի ընեմ» կ'որոշէ: Յետոյ, խոր յոգնածութիւն մը կը գտայ, եւ ի վերջոյ, երջանկութեան հառաչանքով մը, իր առաջին համբոյրէն վերջ, կը մտնէ անկողին: Հանդարտ եւ գոհ՝ քունը շուտով կը տանի, այս թունաւոր գիշերուան մէջ:

(Շար. 23)

Հ․Մ․Ը․Մ․–ի Կեդրոնական Վարչութիւնը, Հ․Մ․Ը․Մ․ – Ֆրանսի Վարչութիւնն ու անդամները կը գուժեն Կեդրոնական Վարչութեան անդամ, վաստակաշատ Հ․Մ․Ը․Մ․–ական

ԵՂԲ. ԿԱՐՕ ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ-Ի

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, Յունուար 16ին, Լիբանանի մէջ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ․ – Իրենց սիրելի բարեկամին՝ Գեղամ Տէրտէրեանի մահուան առիթով Էքինճեան ու Յ․ Ջէքիեան ընտանիքները 100 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին։

LE
Centre Culturel
SAINT MESROB
présente
dans le cadre de ses soirées culturelles et littéraires

ZABEL ESSAYAN

(1878 - 1943)
LE RETOUR ET LA FIN
Une femme dans la tourmente stalinienne.

La conférence sera donnée en français par :
LEON KETCHEYAN
Présentation de Karen SIMONIAN

Le jeudi 19 janvier à 20h30

au 10 bis rue Thouin Paris 5ème
Métro : Monge, Cardinal Lemoine

— Entrée libre —
Cocktail

L'UNION CULTURELLE FRANCAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
vous invite
à une

CONFERENCE-DEBAT

EXCEPTIONNELLE
avec
Mme SYLVIE GOULARD
Chercheur associé au CERI,
Enseignante à Sciences-Po Paris
Le jeudi 19 janvier à 20h30

Sur le thème :
OU VA L'EUROPE ? QUELLES FRONTIERES ? QUELLE POLITIQUE ?

Mme Goulard dédicacera son dernier ouvrage :
«Le Grand Turc et la République de Venise»,
Ed. Fayard

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris
Métro : République — P.A.F.: 6 euros
Adhérents: 4 euros

(Շար․ Ա․ էջէն)

քարշի մը նկարը եւ Թրքական երկաթուղիին խորհրդանիշը։

ԹԵՀՐԱՆ կ'ուզէ սեմինէր մը կազմակերպել Հրեաներու Ողջակիզումին վերաբերեալ։ Ծանօթ է, որ Նախագահը՝ Ահմատինեժատ "առասպել" որակած էր Շոան եւ ներկայիս ալ կ'ըսէ թէ ոեւէ մէկը կրնայ վիճիլ այդ մասին եւ կը խորհի որ "գիտնականներուն կ'իյնայ արտայայտուիլ այդ մասին"։

ՖՐԱՆՍ ԹԵԼԵՔՈՄ 600 հազար բաժանորդ կորսնցուցած է վերջին շրջանին։ Մեծ մասը նախընտրաբար կը դիմէ համացանց, հեռատեսիլ եւ առանց սահմանի հեռաձայն երրեակը մէկտեղող ընկերութիւններու։ Բայց այս կացութենէն օգտուող մրցակիցները (Ֆրի, Նէօֆ եւ Ալիս) լուրջ սկսած են փոխել "առանց սահմանի" հեռաձայնի իրենց պայմանագիրները։

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

Հ․Մ․Ը․Մ․ – Ֆրանսի վարչութիւնը կը վերակազմէ Միութեան շեփորախումբը (փանֆարը)։

Այս տարեշրջանին ֆանֆարի փորձերը տեղի կ'ունենան Կիրակի օրերը, ժամը 13էն 15, "Դպրոցասէր" վարժարանէն ներս․ Հասցէ՝

1 Boulevard du Nord —
93340 Le Raincy

ղեկավարութեամբ արհեստավարժ խմբավար Պ․ Եդուարդ Բարսեղեանի։

Յաւելեալ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝ 06·23·12·69·14 կամ 06·25·93·28·90։

Հ․Մ․Ը․Մ․–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Section «**Djavo Shant**» de St-Jérôme

SUPER LOTO !!!

Dimanche 22 janvier
à 14 heures 30
Centre d'Animation de Quartier de St Jérôme
30 avenue de St-Jérôme —
13013 Marseille
— Parking assuré —

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՞նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին… Ուրեմն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը միա՛յն 15 եւրօ է։

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04–78–49–19–44։

□

La Section «**SEVAN**» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches,
Théâtre sous la direction
de **Nareg DOURIAN** en collaboration
avec la Maison de la Culture
Arménienne de Vienne

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager.

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստոս եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը։

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մանաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ ԱՆԻ նուագախումբին։

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ։

Անճապաղեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն։

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 4 FEVRIER – FIN JUIN 2006

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

LES 50es BOUGIES
DE LA COLONIE DE
BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures
au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la **TOMBOLA NATIONALE**

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ
եւ իր նուագախումբին

Շաբաթ, Յունուար 21ին

Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81, Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
01 · 44 · 05 · 17 · 77 կամ 01 · 43 · 78 · 57 · 67 թիւերուն։

Կայքի հասցէ՝
http://www.homenetmen-france.com
e-mail: comite@homenetmen-france.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 19

JEUDI
19 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.371 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.371

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՓԻՃԱՆԻ (Գոթ տ՛Իվուար) մէջ ցոյցերը կը բազմանան եւ լուրջ տագնապ մը կը տիրէ երկրին մէջ: Նախագահ Կպակպոյի կողմնակիցները կը պահանջեն որ կապոյտ սաղաւարտաւորները մեկնին եւ կուսակցութիւն ալ կը քաշուի կառավարութենէն: Զեկոյցով մը, կուսակցութեան նախագահը յայտարարած է.– "Կը քաշուինք խաղաղութեան գործընթացէն եւ կը մերժենք աւելի երկար ատեն վաւերացնել վերազաղթատիրութեան գործընթացը որ յանձն առնուած է ՄԱԿ-ի հովանիին տակ": Յունուար 17ին ալ, Նախագահին "Հայրենասէրները" անդամալոյծ ըրած են Ափիճանը եւ ցոյց մը կազմակերպած Ֆրանսայի դեսպանատան առջեւ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահը հռչակած է այն օրէնքը որ հակակշռի տակ կ'առնէ Ոչ Կառավարական Կազմակերպութիւնները (Օ - էն - ժէ) որ կ'աշխատին Ռուսաստան: Այս նոր օրէնքը քննադատուած է արեւմտեան երկիրներու եւ ռուսական անկախ միութիւններու կողմէ, քանի թոյլ կու տայ արգելել անոնց գործունէութիւնը եթէ անոնք "սպառնան Ռուսաստանի անկախութեան, հողային ամբողջականութեան, միասնականութեան եւ ազգային ինքնատիպութեան, մշակութային ժառանգութեան կամ ազգային շահերուն": Արդէն իսկ ռուսական իշխանութիւնները Ինգուշիա (Չեչենիոյ սահմանակից) երթալու արտօնութիւն չեն տուած մէկը բրիտանական, միւսը գերմանական երկու կազմակերպութիւններու:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արդարութեան նախարարը Ճ. Չիչէք վճռաբեկ ատեանին գրաւոր դիմումով մը առարկած է Աղճայի ազատ արձակումի որոշումին: Ան պնդած է թէ կարելի չէր Թուրքիոյ մէջ գործած ոճիրին պատիժը զեղչել Պապին մահափորձին պատճառով կրած բանտարկութեան պատիժէն: Նախարարին հաշիւով ոճրագործը պէտք է 36 տարի բանտը մընար միայն Թուրքիոյ մէջ գործած ոճիրին փոխարէն: Եթէ վճռաբեկ ատեանը տեղին գտնէ Նախարարին առարկութիւնը, պիտի հաստատուի թէ Յովհաննէս - Պօղոս Բ.ի մահափորձին հեղինակը կանխահաս կերպով ազատ արձակուած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈԼԴԱՒԻԱ համաձայնութիւն մը կնքած են, Յունուար 16-ին, կազի վերաբերեալ: Ռուսաստան 110 տոլարի պիտի ծախէ 1.000 խոր. մեթրը: Մոլդովակազի եւ Կազպրոմի միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը վերջ կը դնէ վէճի մը որ կը տեւէր եւ որու հետեւանքով Ռուսաստան դադրեցուցած էր կազ հայթայթել Մոլդաւիոյ: Կազպրոմ մինչեւ 160 տոլար պահանջած էր 80ի փոխարէն (2005ին) եւ ի վերջոյ միջին ճամբայ մը գտնուած է:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ. ալ, իր նախորդէն քանի տարի ետք, պիտի այցելէ Հռոմի սինակոկը, դեռ չճշդուած թուականի մը: Հռոմի մեծ ռաբունին՝ Ռիքարտօ տի Սեկնի յայտարարած է որ Յովհ.– Պօղոս Բ.ի այցելութիւնը իւրայատուկ դէպք մըն էր, բայց ոչինչ կ'արգիլէ որ կրկնուի: Պապը ընդունած է հրաւէրը: Նման այցելութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատուի հակահրէութեան զարգացումը կասեցնելու համար: Երկուքն ալ կը փափաքին որ քրիստոնեաներն ու Հրեաները գործակցին այդ երեւոյթին դէմ: Պապը ըսած է, ինչ որ աննախընթաց է գերման Պապի մը համար.– "Եկեղեցին մօտ է Հրեաներուն: Ձեր բարեկամն է", խօսքն ուղղելով Հռոմի ռաբունիին:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ նախագահը Ժ.-Լ. Տըպրէ յայտարարած է որ Փետր. 23ի օրէնքին 4րդ յօդուածը որ կը վերաբերի Ֆրանսայի գաղթատիրութեան դրական դերին, նոր շարադրութեան մը պիտի ենթարկուի, որ "ոչ գղջում, ոչ հրաժարում եւ ոչ ալ ուրացում" ըլլայ: Չէ յայտնած թէ ո՞ր թուականին պիտի ներկայացուի նոր շարադրութեան մը առաջարկը:

ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻ լրագրողը առեւանգողները (Իրաքի մէջ, Յունուար 7ին) յայտարարած են, որ զայն ազատ կ'արձակեն միայն –72 ժամէն– եթէ իրաքուհի բանտարկեալները ազատ արձակուին: Յունուար 17ին, Քաթարի ալ-Ժազիրա հեռատեսիլի կայանէն է որ սպառնալիքը եղած է: Ցոյց տրուած է լրագրողուհին, բայց ձայնը չէ լսուած: Ենթական՝ Ճիլ Գարոլ կ'աշխատակցի Քրիշչըն Սայընս Մոնիթորի:

ՃՈՆԻ ՀԱԼԻՏԷԻ Պելժիոյ քաղաքացի դառնալու որոշումը բաւական մելան հոսեցուց Ֆրանսայի մէջ, ուր իշխանութիւններն իսկ ցաւ յայտնեցին: Իր բացատրութիւնը, ըստ որուն կ'ուզէ հօրը հպատակութիւնը ունենալ, շատ մարդ չէ համոզած եւ այս "զգացական" արդարացումը միայն Պելժիացիք ուրախացուցած է: Լիպերասիոն (Յունուար 18) կը գրէ թէ այս փափաքին ետին նուազ գովելի յետին մտքեր կան որոնք տուրքերու կը վերաբերին: Այդ ճամբով, Ճ. Հալիտէ կ'ուզէ Մոնաքոյի քաղաքացի դառնալ եւ որպէս Ֆրանսացի չէր կրնար, որովհետեւ Ֆրանսայի եւ Մոնաքոյի միջեւ հարկային համաձայնագիր մը կայ, ըստ որուն Ֆրանսացիները չեն կրնար օգտուիլ, բայց Պելժիոյ ճամբով հարցը կը դիւրանայ: Գանար Անշէնէ մէկ երգիծական աղուոր նախադասութիւն մը ունէր այս առթիւ (Յունուար 18).– "Ողջեղներու գաղթը"...:

ԱՄՆ-ՈՒ Արտաքին նախարարը եւ Ներքին Ապահովութեան նախարարը յայտարարած են Յունուար 17ին, որ Ուաշինկթըն նոր ռազմավարութիւն մը պիտի որդեգրէ, որ թոյլ կու տայ "ապահով սահմաններ եւ բաց դուռներ" որպէսզի ԱՄՆ մնան "հիւրընկալող ազգ մը": Ծրագիրը կը նախատեսէ երեք հանգրուան, որոնք կը վերաբերին "21րդ դարու համար ճամբորդութեան փաստաթուղթերու" ստեղծումին եւ աւելի լաւ քննութեան մը "վըտանգ ներկայացնող" այցելուներու:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութեան թիւը 62 միլիոն 900 հազարի հասած է, այսինքն 367 հազարի յաւելում մը 2005ին: Կը թուի որ գաղթող կիները աւելի զաւակ կը բերեն (2,4% 1,7%ի բաղդատմամբ 1999ին):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արեւելեան շրջանը Տողու-Պայազիթի մէջ, երախայ մը եւս վարակուած է թռչնային կրիփէ: Մանրէին գոյութիւնը հաստատուած է 81ի վրայ 13 գաւառներու մէջ: Շրջանը սահմանակից է Հայաստանի, Պարսկաստանի եւ Ատրպէյճանի:

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԻ 89 տարեկան կին մը յաջողեցաւ շահիլ դատերը (ամերիկեան եւ աւստրիական դատարաններու առջեւ) և Աւստրիոյ պետութիւնը պարտաւորուեցաւ վերադարձնել իրեն Կուսթաւ Քլիմթի հինգ պաստառները: Ծագումով աւստրիացի Մարիա Ալթման կը պահանջէր (1999էն ի վեր) որ Աւստրիա վերադարձնէ հօրեղբօր՝ Ֆ. Պլոք-Պաուըրի պատկանող վեց պաստառներ, յաղթեց 5ի համար: Իրաւարար ատեան մըն է "Երեք իմաստուն"ներէ կազմուած, որ պահանջը արդար գտաւ: Աւստրիոյ մէջ այս կարգադրութիւնը մեծ իրարանցում ստեղծած է: Սեփականատէրը՝ ճարտարարուեստի հրեայ ծանօթ դէմք մը, կտակով պաստառները իր շառաւիղին կը ձգէր, բայց կինը նամակով մը ամուսնին կը թելադրէր որ պաստառները նուիրէ Վիէննայի Պէլվէտէրի թանգարանին, իր մահէն ետք (1925), ինչ որ ըրած էին նացիները, ակամայ կտակակատարներ: Քլիմթ խորհրդանշական նկարչութեան մէկ մեծ վարպետն է եւ Պէլվէտէրի տնօրէնը չի ծածկեր իր ցաւը.– "Մեծ կորուստ մըն է Աւստրիոյ համար, մեծ հարուած մը՝ թանգարանին եւ Աւստրիոյ մշակոյթին" կը շեշտէ ան: Կը կարծուի որ ամէն բան կորսուած չէ: Գալիֆորնիոյ ժառանգորդը դէմ չէ որ երկու պաստառները Աւստրիա մնան դրամի փոխարէն եւ պատրաստ է առաջարկները քննելու...: Անճուրդի հարց մը կը ծագի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱԶԻ ՆՈՐ ԳԻՆԸ

Վարչապետ Ա. Մարգարեան յայտնած է թէ ընդունուած է կրկնապատիկ գին վըճարել ռուսական կազին, համաձայն Կազպրոմի պահանջին: Նոր գինը պիտի սկսի վճարուիլ Ապրիլ 1էն. մինչ այդ Հայաստան պիտի վճարէ նախկին սակով. հազար խոր. մեթրին փոխարէն 56 տոլար:

Վերջնական համաձայնագիրը կը ստորագրուի Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ Վլ. Պուտինի այս ամսուան ընթացքին նախատեսուած Մոսկուայի հանդիպումին:

***

ԹՌՉՆԱՅԻՆ ԿՐԻՓԻ ԱՆՀԻՄՆ ԿԱՍԿԱԾ

Առողջապահութեան նախարար Ն. Դաւիթեան Յունուար 17ին պաշտօնապէս յայտարարած է թէ երկրին մէջ թռչնային կրիփէն վարակուած մարդ չկայ: Կասկածի պարագայ մը յայտնուած է, բայց քննութեամբ հերքուած է: Կը շարունակուին կանխարգիլման աշխատանքները: Շիրակի, Տաւուշի, Լոռիի, Սիւնիքի մարզերուն պետական սահմանի կէտերուն վրայ անընդմէջ հերթապահութիւն կը կատարուի. կը հականեխուին Թուրքիայէն, այլ երկիրներէ անցած փոխադրամիջոցները, ժամանողներու առողջական կացութիւնը կը ճշդուի, ինչպէս անոնց օթեւանելու վայրերը, հարկաւոր պարագային անհրաժեշտ միջոցներուն կարենալ դիմելու համար:

***

Զ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ ՄԱԿ-Ի ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՓՈԽՆԱԽԱԳԱՀ

Զօհրապ Մնացականեան ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչը Յունուար 16ին միաձայնութեամբ Մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբին 62րդ նըստաշրջանին փոխ նախագահ ընտրուած է: Նստաշրջանը բացառիկ կարեւորութեան տէր կը համարուի անով որ Մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբը պիտի վերածուի խորհուրդի, շատ աւելի լայն իրաւասութիւններով: Նստաշրջանին կը նախագահէ Փերուի ներկայացուցիչը: Նիստերը կը սկսին յառաջիկայ Մարտին:

Հայաստան 2002էն ի վեր անդամ է նոյն յանձնախումբին:

***

ՋԱՒԱԽՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ

Վրաստանի Խորհրդարանին նախագահուհին Ն. Բուրջանաձէ Յունուար 15ին կարճատեւ այց մը կատարած է Ախալքալաք, ներկայ գտնուելու համար Ս. Միքայէլ մատուռին բացումի եւ օծման արարողութեան: Այդ մատուռը կառուցուած է նախկին մանկապարտէզին վայրը, տարածքը եկեղեցին անվճար կերպով իւրացնելէ ետք: Ախալքալաքցիներու դըժգոհութեան տեղի չտալու համար յայտարարուած է թէ մանկապարտէզին բակին մէջ բարեսիրական ճաշարան մը կը հաստատուի:

Այցին ընթացքին Ն. Բուրջանաձէ յայտարարած է թէ երկրին ղեկավարութիւնը ամէն բան կ'ընէ դրացի Թուրքիայէն թռչնային կրիփի ներթափանցումը արգիլելու համար: Այդ հարցը լուրջ մտահոգութեան աղբիւր է տեղացիներուն համար, շրջանը անմիջական սահմանակից ըլլալով Թուրքիոյ: Ախտին վտանգը չէզոքացնելու համար Ախալքալաքի բնակիչները որոշ շրջաններու մէջ սկսած են կամաւոր բնաջնջել իրենց թռչնազգիները:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6-7Ի ՄԱՍԻՆ ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Պոլսոյ Յունաց Պատրիարքարանին լուսանկարիչը Տ. Գալումէնոս լուսանկարներու անձնական ճոխ արխիւ մը պահած է 1955 Սեպտ. 6–7ի դէպքերէն: Այդ արխիւը եւ լուսանկարիչին ականատեսի վըկայութիւնները քանի մը ամիս առաջ լոյս տեսած են անգլերէն 659 էջնոց հատորով մը. հոն կը պատմուին գործուած վայրագութիւնները, անոնց հետեւանքով Պոլսոյ յոյն համայնքին գոյութեան տըրուած ծանր ու ճակատագրական հարուածը: Հեղինակն է Ս. Վրիոնիս:

Հատորը որ լոյս տեսած է "Տիը Մէքանիզմ օֆ Գաթասթրոֆ" խորագրով, անցեալ Հոկտեմբերին ձրի բաշխուած է Եւրոպական Խորհրդարանի երեսփոխաններուն: Ընկերացած նամակի մը մէջ ալ ըսուած է. "Երբ կը բացուին Եւրոպական Միութեան Թուրքիոյ անդամակցութեան բանակցութիւնները, պէտք է ուշադրութեամբ քննէք Թուրքիոյ եւրոպական արժէքներու փաթումին աստիճանը: Մարդկային իրաւունքներն ու կրօնական ազատութիւնը այդ արժէքներուն մաս կը կազմեն: Իսկ Պոլսոյ Յունաց Պատրիարքարանը այս առումով լուրջ տագնապի մը դէմ յանդիման կը գտնուի":

Հատորին կողքին վրայ տեղ տրուած է Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթով հետազօտութիւններու հեղինակ Թուրքերու –Թ. Աքչամ, Ֆ. Կէօչէք– եւ Հայերու –Ռ. Յովհաննէսեան, Վ. Տատրեան– տեսակէտներուն:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆԸ

«ԱՐԵՒԻԿ-2» ԴԱՍԵՐԻԶ-ԽՏԱՍԱԼԻԿԸ

Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկ. Բաժանմունքը, որ մանաւորաբար սա վերջին տասնամեակին Հայկական կամ Հայաստան գրականութեան եւ մշակոյթի տարածման ու անոր կենդանի պահպանման բնագաւառին մէջ անհամեմատելի ներդրումներ ունեցաւ, բոլորովին նորերս, կաղանդի անմիջական նախօրէին, Հրապարակ հանեց այնքան սպասուած իր թանկագին ամենականի նուէրն ալ՝ "Արեւիկ-2" լսատեսողական խտասալիկը (Աէ-Տէ):

Սփիւռքի չորս ծագերու ցրուած Հայկական Հայերէնի կրթարաններուն, Հայաստանի աշակերտներուն, այլեւ պայմանները թոյլ տուող ընտանիքներու Հայկական միջավայրէ եւ ուսումէ հեռու մնացած անհամար Հայորդիներու Համար նախատեսուած սքանչելի իրագործում մըն է այս, որ Հրապարակ կ'իջնէ իբրեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հերթական մէկ տուրքը՝ Մաշտոցեան 1600ամեայ ժառանգին կամ աւանդին:

Պէտք յիշել անշուշտ, որ "Արեւիկ"ը Հայերէնի (աւելի ճիշդ արեւմտահայերէնի) Համակարգչային արդիաշունչ դասընթացք մըն է, որուն Ա. խտասալիկը պատրաստուած ու Հրապարակ հանուած էր 2003ին: "Արեւիկ-1"ը Համակարգիչի պաստառէն դասաւանդուող շատ հետաքրքրական այբբենարան մըն էր, որ նոր-նոր լեզու եկող մեր երախաներուն նախ կը ճանչցնէր, ապա դիւրատար վարժութիւններով կը սորվեցնէր Հայոց Այբուբենին 38 տառերը: 38 դասերէ բաղկացած խտասալիկը ունէր տառաճանաչութեան, ընթերցանութեան, գրավարժութեան եւ այդ բոլորը մէկտեղող Համակարգչային խաղերու շատ հետաքրքրաշարժ ու առինքնող պարունակութիւն մը: Ան իր տեսակին մէջ իսկական նորութիւն մըն էր եւ կու գար գոհացնել Սփիւռքի Համար խիստ այժմէական պահանջք մը ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ Հայախօսութիւնն ու Հայագրութիւնը մըտահոգիչ Համեմատութիւններով նահանջ կ'արձանագրէին ամէն կողմ:

Խտասալիկը պատրաստուեցաւ Հալէպի մէջ՝ գործակցութեամբը մասնագէտներու փոքրաթիւ խմբակի մը, Հայերէնաւանդ Հմուտ ուսուցիչ եւ մանկավարժ Յակոբ Զոլաքեանի ղեկավարութեամբ: Այնտեղ կարեւոր դերեր ստանձնած էին Այտա Մինասեան (ընթերցումներ), Բենիկ Միչոյեան (նկարիչ), Կարօ Քէքլիկեան (ձայն ու երաժշտութիւն) եւ Միքայէլ Սարգիսեան - Ռուբէն Գէորգեան զոյգը՝ իբրեւ Համակարգչային պատասխանատուներ: Ամբողջ աշխատանքը յառաջ տարուեցաւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկ. Բաժանմունքի տնօրէն Պր. Զաւէն Եկաւեանի հետեւողական հետապնդումներով ու քաջալերանքով, եւ անշուշտ՝ Հիմնարկութեան նիւթական ու բարոյական անգնահատելի նեցուկով:

Օրին, բնուած էր արդէն, թէ Համակարգչային այս տեսա-լսողական դասընթացքը պիտի չսահմանափակուէր միակ խտասալիկով մը: Գործը պիտի ունենար իր շարունակութիւնը՝ հետզհետէ աւելի՛ խորացնելով գայն օգտագործող անհատին հայերէնագիտական կամ լեզուաճանաչողական նախնական պաշարը, մինչեւ որ ան հասնէր ցանկալի մակարդակի մը: Այս "Ցանկալի մակարդակ"ը ուրիշ բան չէ անշուշտ, եթէ ոչ անկաշկանդ հայերէն խօսիլ, հայերէն կարդալ, հայերէն գրել...

Հիմա, մեր տրամադրութեան տակ է ահաւասիկ ծրագրեալ շարքին Բ. խտասալիկը՝ "Արեւիկ-2"ը:

Այս երկրորդ "Արեւիկ"ը այլեւս այբբենարան մը չէ նախկինին նման, այլ հայերէնի լուրջ դասագիրք մը, սահմանուած՝ նախակրթարանի եւ նոյնիսկ միջնակարգի հայ աշակերտութեան համար: Օր. Աստղիկ Զամքերթէն, որ յանուն Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան՝ ընդհանուր պատասխանատուն է հրապարակուած խտասալիկներուն, "Արեւիկ-2"ի բացատրական ծանուցաթերթիկին մէջ նկատել կու տայ արդէն, թէ «Երախաներ, որոնք "Արեւիկ"ի առաջին դասերիզին միջոցով ծանօթ են հայոց այբուբենին, խաղերով ու հաճելի եղանակով պատրաստուած երկրորդ խտասալիկին մէջ պիտի գտնեն քերականական անհրաժեշտ գիտելիքներ՝ դպրոցական Դ. – Ե. – Զ. – Է. տարիներու մակարդակներուն համապատասխան: Ան կ'աւելցնէ տակաւին՝ թէ դասերիզը ցախտեսուած է սփիւռքահայ իւրաքանչիւր անհատի, որ կը փափաքի ծանօթանալ իր նախնիներու լեզուին, ամբողջել եւ զարգացնել Հայոց լեզուի իր իմացութիւնը՝ գայն խարսխելով իւրացումի լաւագոյն հիմերու վրայ»:

Կասկած չկայ, որ այս խտասալիկը եւս երկար ու համբերատար աշխատանքի մը պտուղն է: Աշխատանք մը, որ անպայման ի մի պէտք է բերէ քանի մը մասնագիտական բնագաւառներու հմուտ բըպասարկուներ, որպէսզի գործը յաջողութեամբ պսակուի: Այլ խօսքով, հայագէտին ու քերականագէտին կողքին օժանդակութեան պիտի կանչուին գեղանըկարիչն ու համակարգչային մասնագէտն ալ՝ ձայնային մարզի, ծրագրաւորումի եւ տակաւին ինչ-ինչ թէքնիք պատասխանատուներու քովն ի վեր:

Այս անհրաժեշտ նախապայմանը, նախորդ խտասալիկին աշխատանքային եղանակին նման, այս անգամ եւս իրագործըւած է հալէպահայ հայ մասնագէտներու մէկտեղումով: Այսպէս, նկարչական գործերը կը պատկանին գեղանկարիչ Վիգէն Պէրթիզեանին, բնագիրներու ընթերցումը կը կատարէ Ռենա Տէր Արթինեան ձայնային խմբագիրը Կարօ Քէքլիկեանն է, բնագիրներու եւ վարժութիւններու համադրումը կատարած է Աղաւնի Փըստըքճեան, համակարգչային ծրագրաւորումը՝ Ռուբէն Գէորգեան, իսկ համակարգչային եւ թէքնիք կազմի վերահըսկիչն է Միքայէլ Սարգիսեան (բոլորն ալ Հալէպէն): Ծրագրին գլխաւոր խմբագիրն է քերականագէտ եւ ուսուցիչ Կարօ Առաքելեան (Պէյրութէն): Աստղիկ Զամքէրթէն (Լիզպոն) կը պահէ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ այս ծրագիրը վերահսկելու պատասխանատու պաշտօնը: Արհեստավարժ կատարեալ էքիփ մը ահաւասիկ, որ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նիւթական նեցուկին ապաւինած՝ իրականացուցած է Սփիւռքի տարածքին աներեւակայելիօրէն մեծ դերակատարութեան սահմանուած անգնահատելի ծրագիր մը:

Ինչե՞ր կը պարունակէ "Արեւիկ-2"ը:

Բաղդատաբար իր նախորդին, "Արեւիկ-2"ը աւելի ծաւալուն եւ դէպի խորացում առաջնորդող յայտագիր մը կ'ընդգրկէ: Այդ յայտագիրը կը բաղկանայ 33 դասերէ, որոնց աւանդումին համար օգտագործուած են արտակարգօրէն հմայիչ ու գեղաճաշակ համակարգչային թէքնիքներ (գոյն, ձայն, նկար, շարժուն ու շնչաւորուած պատկերներ, շարժականութեան տակ բառեր եւայլն, եւայլն), որոնց դիմաց՝ անկարելի է որ անտարբեր մնայ ոեւէ երախայ կամ պատանի: Արտակարգ քաշողականութիւն մը, արդարեւ, որ համակարգիչի պաստառին առջեւ պիտի գամէ հայերէն սորվելու տակ փոքրահասակ թեկնածուները...: Ասիկա ինքնին առաջին յաղթանակ մըն է, որ դուռ կը բանայ դէպի ցանկալի միւս հանգրուանները:

Վերոնշեալ 33 դասերէն իւրաքանչիւրը իր կարգին կը բաղկանայ 4 մասնաբաժիններէ, որոնք անջատաբար զետեղուած են "ընթերցանութիւն", "բառագիտութիւն", "ուղղագրութիւն" եւ "քերականութիւն" անուններուն տակ: Ամէն մէկ դաս իր յարակից մասնաբաժիններով ու խաղ-վարժութիւններով միատեղ կը պարունակէ 18–20 էջ: Հետեւաբար, խտասալիկին էջերուն թիւը կը հասնի աւելի քան 600ի, ինչ որ ինքնին կ'ենթադրէ պատկառելի "ծրար" մը:

Ընթերցանութեան համար ընտրուած էջերը (որոնք առհասարակ 12–15 տողնոց պատումներ են) ընդհանրապէս կը ներկայացնեն մեր հայրենի երկրին աշխարհագրութիւնը, բնանկարներն ու պատմութիւնը: Զորօրինակ՝ Հայկական Բարձրաւանդակը, Երեւանը, Սեւանայ լիճը, Արարատեան դաշտի աշունը, Հայկ Նահապետ, Արամ Նահապետ, Արա Գեղեցիկ, Արտաշէս թագաւոր, Տրդատ թագաւոր եւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ գիրերու գիւտը, Աւարայրի ճակատամարտը ու դեռ ուրիշ խորագիրներ կ'իյնան այս շրջագծին մէջ եւ անուղղակի դասաւանդութիւն մը ալ կը բանան մեր փառաւոր անցեալին մասին: Ասոնց կողքին կան հայկական հին աւանդութիւններէ քաղուած պատումներ ալ (ինչպէս՝ "Սասունցի Դաւիթ", "Տորք Անգեղ") կամ առակներու ձեւով տրուած դաստիարակչական գրութիւններ ("Առիւծը եւ աղուէսը", "Կարապ, ձուկ ու խեցգետին" եւայլն): Այս էջերուն պատկերազարդումները հրաշալիօրէն շարժուն են ու շնչաւոր եւ այդ իսկ պատճառով կը փոխանցեն տեսողական վայելք մը: Հայկական նո՛յնքան առինքնող երաժշտութիւն մը (Կոմիտասէն կամ Արամ Խաչատուրեանէն) կ'ընկերակցի այդ էջերուն:

Բառագիտութեան մասնաբաժինը, որ կ'ընկերանայ իւրաքանչիւր դասի, կը սկսի հոմանիշ-հականիշի ծանօթացումով ու հետզհետէ կը յառաջէ մինչեւ մենիմաստ ու բազմիմաստ բառեր, արմատի ու ածանցի բացատրութիւններ, բարդ բառեր եւայլն:

Իր կարգին, ուղղագրութեան մասնաբաժինը, որ արտակարգօրէն ճոխ է բազմաթիւ հաճոյալից գրավարժութիւններով, գրեթէ ամբողջական դասաւանդութիւն մը կը կիրարկէ՝ անջատաբար բացատրելով հայերէնի նմանաձայն տառերու (դ–թ, ռ–ր, գ–ք, է–ե, հ–յ եւայլն) գործածութեան օրէնքները եւ արմատացնելով երախային մօտ՝ ուղղագրական կանոններու նկատմամբ հաւատարմութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի քերականութեան մասնաբաժնին, ապա ան կ'օգնէ լեզուի ճանաչողութեան ու կը նպաստէ ճիշդ խօսելակերպին: Այստեղ բացատրութիւններ կը տրուին նախադասութեան եւ զայն կազմող խօսքի միւս բաղադրիչներուն մասին, կը ծանօթացուին հայերէնի հնչիւնները, առոգանութեան նշանները, բառերուն վանկերը, բայն ու անոր խոնարհումի ձեւերը, բայերուն սեռը, գոյականն ու անոր հոլովումը, եւ տակաւին՝ ածականն ու դերանունները, մակբայը, շաղկապը, ձայնարկութիւնը...: Մէկ բանիւ՝ հայերէն լեզուի քերականական ամբողջ համակարգը, անշուշտ միշտ մնալով երախաներուն կամ պատանի դպրոցականներուն համար մատչելի ու դիւրըմբռնելի շրջագօտի մը մէջ:

Բացառիկ իրագործում մը խմկապէս, բառին բովանդակ առումով: Իրագործում մը, որ կրնայ խաղալ Սփիւռքի օտարախօսութեան բարձր ալիքներուն դէմ ցցուած ամբարտակի մը դերը՝ եթէ ճիգ չխնայուի անոր տարածումին եւ սպառումին համար: Ամէն Հայ Տուն, ուր երախաներ կամ պատանի - պարմանուհիներ կան (նաեւ անշուշտ անհրաժեշտ սարքը՝ համակարգիչը), "Արեւիկ"ի խտասալիկները մուտք պէտք է գործեն անպայման: Յանուն հայախօսութեան, յանուն հայապահպանման, յանուն արեւմտահայերէնի գոյատեւումին:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

Ծանօթ.— Նշուածներ գաղութներ "Արեւիկ" խտասալիկները կրնան ապահովել՝ ուղղակի դիմելով Լիզպոնի Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, Օր. Աստղիկ Զամքերթէնի հասցէին.—

atchamkerten@gulbenkian.pt

ԱՐԳԱՍԱԲԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

«ՇԷՆ»Ի ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆ ԱՌԱՏ ԲԵՐՔ Է ՏԱԼԻՍ ԼՈՒՍԱԿՆՈՒՄ

ՎԱՀԱՆ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Լուսակն գիւղի բնակիչներն ասում են, որ մինչեւ "Շէն"ի գիւղ մուտք գործելը իրենք վայրենի էին:

Աշխարհից կտրուած քարքարոտ անապատային տարածքում Արագածոտնի մարզի այս գիւղը սկսեց շնչել 2001 թըւականից, երբ "Շէն" հասարակական կազմակերպութիւնն սկսեց գիւղի զարգացման ծրագիր իրականացնել: Առաջին հերթին գիւղը կպրապատ ճանապարհով միացաւ մայրուղուն: "Շէն"ի օգնութեամբ գիւղը նաեւ խմելու ջուր ստացաւ (նախկինում ջուրը ջրատարներով բերւում, վաճառւում էր):

Վերանորոգուեց դպրոցը, գիւղի կենտրոնի հրապարակը, որտեղ նախատեսւում է կառուցել մշակոյթի տուն, մաքրուեց քարերից ու աղբից: Եւ ամենագըլխաւորը՝ գիւղում հիմնուեցին մրգատու այգի ու մրգի չորանոց, որը երկու տարի առաջ այցելեց երկրի նախագահը:

"Շէն" հասարակական կազմակերպութիւնը ստեղծուել է 1988 թուականին: Պոլիտեխնիկական հիմնարկի երկու դասախօս մի քանի ուսանողների հետ. Ղարաբաղում սկսում են տներ կառուցել Սումգայիթի փախստականների համար: "Էն ժամանակ, երբ ամբողջ հանրապետութիւնը գործադուլ էր անում, մենք աշխատում էինք, տուն էինք կառուցում", – ասում է "Շէն"ի հիմնադիրներից մէկը՝ "Լուսակնի" ծրագրի ղեկավար Մաքսիմ Նազարեանը, որ այն ժամանակ ուսանող էր:

Յետագայում "Շէն"ը մասնագիտացաւ համայնքների զարգացման ծրագրերի մէջ եւ այդ ասպարէզում դարձաւ Հայաստանի ամենահզօր հասարակական կազմակերպութիւններից մէկը: 16 տարում "Շէն"ը իր 5 մարզային գրասենեակների միջոցով ծրագրեր է իրականացրել մօտ 200 համայնքներում՝ կառուցելով ջրագծեր, բուժկէտ, վերանորոգելով դըպրոցներ, իրականացնելով բնապահական ու գիւղատնտեսական ծրագրեր: "Շէն"ի գործունէութեան պսակը մրգի չորանոցներն ու մրգատու այգիներն են:

Աշխարհից մոռացուած մօտ 40 ընտանիքից բաղկացած Լուսակնը նոյնպէս "Շէն"ն է յայտարերել: Գիւղը հիմնուել է 1985 թուին, ծրագիր է եղել այստեղ ջրամբար կառուցել, սակայն Խորհրդային Միութեան փլուզումից յետոյ մոռացուել է նաեւ այդ նախագիծը: Ասում են, որ Լուսակնը նոյնիսկ քարտէսի վրայ չկայ:

«Կոմունիստների մի յիմարութիւնն էր էս գիւղը: Բա էս անապատում գիւղ կը հիմնուէ՞ր, – հարցնում է Լուսակնի բնակիչներից մէկը: – "Շէն"ը մեզ փրկեց: Եթէ չլինէր, մենք հիմա չգիտեմ ինչ կը լինէինք»:

"Շէն"ը ստեղծել է "Լուսակն" հիմնադրամը, որին պատկանում են հինգ չորանոցները (յետագային հիմնադրամին կը յանձնուի նաեւ "Շէն"ի տնկած մրգատու այգին): Ստացուած եկամուտները հիմնադրամը կ'ուղղի շրջակայ հինգ գիւղերի սոցիալ-տնտեսական զարգացումը:

Քրիստ Անտոնեանը չորանոցը կառուցողներից է, եւ հիմա նա, կինն ու աղջիկը աշխատում են չորանոցում:

"Կեանք տեսած մարդ եմ, բայց գըրպանս փող չէր լինում: Հիմա գրպանս միշտ փող կայ, սաղ տունը էս հիմնադրամով է ապրում", ասում է նա: Անտոնեանը չորանոցի պահակն է եւ ստանում է ամսական 20 հազար դրամ: Բացի այդ, սեզոնին նա, կինը եւ աղջիկը օրավարձ են ստանում՝ իւրաքանչիւրը 2 հազար դրամ: Չորանոցի չորս ապակէ տանիքներով կառոյցներում պատրաստւում է ծիրանի, դեղձի, կեռասի, թալի, լոլիկի, սալորի չիր: Եթէ չորանոցն աշխատի ողջ հզօրութեամբ, կարող է արտադրել 30 թոն չիր ("Շէն"ի ստեղծած չորանոցների արտադրանքը իրացնում է նրա իսկ հիմնադրած "Չիր" սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութիւնը):

2001 թուականին "Շէն"ի տնկած այգին որ այս տարի առաջին բերքն է տուել՝ նուռը, մօտ 4 թոն միրգ: Սակայն, երբ այգին սկսի իր ամբողջ հնարաւորութեամբ բերք տալ, ասում են՝ ամբողջ Հայաստանի չորանոցներն էլ չեն հերիքի նրա միրգը չորացնելու համար:

Անապատային քարքարոտ տարածքում է ստեղծուել 40 հեկտար մրգատու այգին: Տարածքը մաքրուել է քարերից, անկացուել է ոռոգման ջրագիծ, 3,5 քմ. պարըսպապատուել: Մօտ 7,5 հազար ծիրանի, դեղձի, կեռասի ծառերով այգուց սպառ-

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԶԷՆՔԸ

Իշխանութեան գալէն ճիշդ վեց տարի ետք նախագահ Պուտին քօղազերծեց իր աշխարհաքաղաքական նոր ծրագիրը. ան պատրաստուած է իրեն հետ Կրեմլին հասած խմբակին կողմէ: Մեծ մասով Քա-Կէ-Պէի նախկին անդամներ են ու փորձառութիւնը ունին ամէն բան հարկաւոր ձեւով ներկայացնելու: Պուտին արդէն 1990ական թուականներէն ի վեր Ս. Պետերսբուրգի քաղաքապետ Ա. Սոպչակի մեթոտներէն կը ներշնչուէր, երկրին առեւտրական գործունէութեան հզօրացումին վրայ հիմնուած ցանց մը ստեղծելու համար: Պալթեան ծովէն անցնելիք կազաշարին շինութեան հսկիչ յանձնախումբին Գերմանիոյ նախկին վարչապետ Կ. Շրէօտըրի ղեկավար նշանակումը այս վերջինը կը դնէ Սթազիի նախկին գործակալի մը ենթակայութեան դիրքին մէջ: Այդ գործակալը Պուտինի մէկ բարեկամն է, եւ անոր կողմէ կազատարի կառուցման ընկերութեան նախագահ նշանակուած է:

Այդ կազատարը եւ Ուկրանիոյ հետ վերջին տագնապը ցոյց կու տան որ վեց տարուան ընթացքին կեանքի կոչուած համակարգը սկսած է իր պտուղները տալ: Անոր շնորհիւ Մոսկուան կերպով մը իր ձեռքը ունի աշխարհին կէսը: Պուտին 2000էն ի վեր իրեն գործակիցներուն յանձնած է կազի եւ քարիւղի գլխաւոր ձեռնարկութիւններուն հակակշիռի իրաւունքը, յաւելեալ իրենց ունեցած պաշտօններուն: Անոր շնորհիւ է որ ներկայի փոխ-վարչապետ ու Պուտինի յաջորդ նըկատուած Դ. Մետվետեւ որ նախագահական վարչակազմի ղեկավարն է, Կազփրոմի հսկիչ յանձնախումբին ալ ղեկավար նշանակուած է. իսկ անոր փոխանորդը Ի. Սէչին նոյն աթոռը գրաւած է Ռոզնէֆթ քարիւղի ընկերութեան մէջ:

Երկու ձեռնարկութիւններն ալ որոնց սանձերը իրականութեան մէջ Ռուսաստանի նախագահին ձեռքը կը գտնուին, իրենց ուժը ցուցադրելու համար որոշած են գործածել ուժանիւթի աղբիւրները: Առիկա, նկատի առած յատկապէս այն գօտիները ուր Արեւմուտքը ամերիկացի ղեկավարներու քաջալերանքով ռուսական շահերուն ոտնձգութիւններ կ՚ընէ: Ուկրանական տագնապը առոր առաջին հակազդեցութիւններէն էր ու նախատեսել կու տար որ Եւրոպայի մէջ ուժի կշիռները նորովի պէտք է որոշուէին: Այդ յաջողութեամբ խորհրդային կարգերու քանդումէն ի վեր Ռուսաստան հրճուելու կարեւոր առիթ կ՚ունենար. պետական հակակշիռով տարուած հակաուկրանական քարոզչութիւնը ան արդիւնքը տուաւ որ քաղաքական մարդոց դասէն մինչեւ հասարակ քաղաքացին, ամէն մարդ բաւարարուած էր: Այնքան նուաստացումներէ ետք իրականութեան ժամը հնչած էր ու Մոսկուա կրկին բարձրացած էր իր օրէնքը ինք դնելու դիրքին:

ՔԱՂՀԱՆ

ւում է մօտ ապագայում ստանալ մինչեւ 50 թոն միրգ, իսկ 10-15 տարի անց՝ հարիւրաւոր թոներ: Այգու ծառերի 80 տոկոսը ծիրանենի է:

"Սովետը քանդուաւ, տանը պարապ նստած էի, հիմա ամիսը 120-130 հազար դրամ փող է մտնում տուն", - ասում է այգում աշխատող Սամուէլ Դաւթեանը, որ Լեռնագոգ գիւղից է:

Այս գիւղը ժամանակին հարուստ էր խոզաբուծարանի շնորհիւ, որտեղ աշխատում էր Դաւթեանը: Սակայն Խորհրդային Միութեան փլուզումից յետոյ գործարանը փակուեց եւ գիւղը դարձաւ հանրապետութեան ամենաաղքատ համայնքներից մէկը: Դաւթեանը, նրա երկու որդիներն ու կինը աշխատում են այգում: Այժմ այգում աշխատում է 15-20 մարդ, իսկ այգեգործական աշխատանքների սէզոնին՝ մինչեւ 400: Յաջորդ տարի այգին կը յանձնուի "Լուսակն" հիմնադրամին:

Ընդհանուր առմամբ Հանրապետութիւնում "Շէն"ը տնկել է 120 հեկտար այգիներ, որոնք տալիս են օրգանական բերք, այսինքն՝ մշակւում են առանց քիմիական նիւթերու գործածութեան, բնապահութեամբ մաքուր եղանակով: Լուսակնի այգու ծառերը պարարտացւում են գոմաղբով: Փոխարէնը, կենդանիներն արածում են այգու խոտը:

"Շէն"ը նախատեսում է այստեղ եւս 100 հեկտար տարածք աղազրկել ու մաքրել քարերից ու դարձնել վարելահող:

Այսուհանդերձ, Մաքսիմ Նազարեանը, որ այգու եւ "Լուսակն" հիմնադրամի տնօրէնն է, դժգոհում է գիւղացիների անտարբերութիւնից: Օրինակ՝ գիւղի փողոցների մայթեզրերին "Շէն"ը ծիրանի ծառեր են տնկել, խրաքանչիւրը առանձին ցանկապատել, որ անասունները չվընասեն: Գիւղացիներին մնում էր միայն ջրել, բայց չեն ջրել, եւ ծառերը չորացել են:

"Շէն"ը գիւղի դպրոցին համակարգիչ է նուիրել, սակայն գիւղապետն այն տարել է իր գրասենեակ: "Շէն"ի աջակցութեամբ խմելու ջուր է մտել գիւղ, սակայն այն վատ է գալիս, քանի որ գիւղացիները չեն ցանկանում գումար հաւաքել, ջրագծի հսկողութեան համար աշխատող վարձել եւ վերանորոգել խափանուած հատուածները:

Վ. Ի.

"Արմէնիանաու"

ՄԱՇՏՈՑԵԱՆ ԳԻՒՏԻ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՅԹ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

կազմակերպուած Փարիզի ՄԱՇՏՈՑ Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութեան կողմէ

Մրցումի նիւթն է հետեւեալը.-

Ի՞նչ եղած է իր ստեղծումէն մինչեւ 1922 Մեսրոպեան այբուբենի եւ ազգային ուղղագրութեան դերը՝ հայ ժողովուրդի գրաւոր հաղորդակցութեան եւ մշակութային միասնութեան կայացման մէջ, հակառակ քաղաքական եւ աշխարհագրական բաժանուածութեան, ինչպէս նաեւ՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրական լեզուներու տարբերութեան:

Ի՞նչ է կացութիւնը ներկայիս, 1922էն ի վեր: Մինչեւ իր արգիլումը Խորհրդային Հայաստանի մէջ, աշխարհատարած հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն եւ համայնքներուն կողմէ օգտագործուած Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը կը խորհի՞ք թէ կրնայ այսօ՛ր ալ միասնական մշակոյթ յառաջ բերել՝ գրաւոր հաղորդակցութեան կապը վերահաստատելով ու զարգացնելով Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ: Ի՞նչ պէտք է ընել այս նպատակին հասնելու համար:

Մասնակցութեան պայմաններ.-

1) Մրցոյթին կրնան մասնակցիլ մինչեւ 25 տարեկան Սփիւռքահայեր,

2) Մրցոյթի լեզուն է հայերէնը (արեւելահայերէն կամ արեւմտահայերէն),

3) Գրութիւնները պէտք է գրուած ըլլան Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ,

4) Գրութիւնները պէտք է մեքենագրուած ըլլան առաւելագոյն երեք էջի սահմաններուն մէջ եւ ուղարկուին Փարիզ, մինչեւ Մարտ 15, Միութեանս հասցէին, որ հետեւեալն է.-

Association MACHTOTZ
8 rue Lamennais
92370 Chaville / France

5) Գրութիւններու վրան կամ տակը չդնել անուն, ազգանուն կամ ստորագրութիւն,

6) Անջատ թուղթի վրայ գրել մասնակցողին համառօտ կենսագրականը եւ հասցէն,

7) Դատակազմի անդամներ բաղկացած են գրողներէ, ուսուցիչներէ եւ մամուլի ներկայացուցիչներէ,

8) Մրցումին արդիւնքները կը յայտարարուին Ապրիլի վերջ,

9) Պարգեւներ -
Առաջին մրցանակ՝ 250 ԱՄՆ տոլար
Երկրորդ մրցանակ՝ 150 ԱՄՆ տոլար
Երրորդ մրցանակ՝ 100 ԱՄՆ տոլար

10) Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ հանդիսացողներու գրութիւնները կը հրատարակուին մամուլով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆ ՈՒ ԿԻՆԸ

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Երեւան, "Նայիրի" 2005

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՃՈՒՏ

- Դու այսօր ջուր խառնե՞լ ես կաթին, - հարցնում է կաթնավաճառը օգնականին:

- Այո:

- Իսկ ի՞նչ է, մի՞թէ չգիտես, որ դա անբարոյականութիւն է:

- Ախր, դու ես կարգադրել:

- Ես քեզ ասել եմ՝ սկզբից պէտք է ջուրը լցնել եւ նոր դրան աւելացնել կաթը: Եթէ այդպէս անես, ես մաքուր խղճով կարող եմ երդուել, որ կաթին ջուր չենք խառնում:

◆

Մի տղամարդ մօտենում է հարեւանի դարպասին եւ սկսում ուժեղ թակել դուռը: Ոչ մի ձայն: Էլի է թակում: Քիչ անց պատի վրայ է բարձրանում հարեւանի շունը:

- Ի՞նչ ես ջարդում դուռը, չե՞ս տեսնում տանը մարդ չկայ, - մարդկային ձայնով ասում է շունը:

Տղամարդը վախից ուշագնաց է լինում: Ուշքի գալով, տեսնում է իր վրայ կռացած շանը:

- Դու ի՞նչ է, հաչալ չգիտե՞ս:

- Գիտեմ, ուղղակի չէի ուզում քեզ վախեցնել:

"ՈԶՆԻ"էն

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Հետեւեալ օրը Զատիկ է: Ազնիւ ինքզինքը արդէն արձակած է իր գիշերէ-մեղքէն (միայն անխոհեմութիւն մը, կ՚ըսէ ինքնիրեն) քիչ մը անհանգիստ կը ըզգայ ինքզինքը, քիչ մը յանցաւոր, մանաւանդ որովհետեւ ան ըսաւ որ այս գիշեր պիտի վերադառնայ: Բայց չուտով կը սուզուի հազար ու մէկ հաճելի տօնական զբաղումներու մէջ եւ կը մոռնայ:

Արդէն ժամանակ ալ չկայ այլեւս Սըմբատին հետ խօսելու, ան ձիով դուրս ելաւ, շատ կանուխ, աչք մը նետելու հահամար ագարակին, որ ամէն ինչ պատրաստ ըլլայ Զատկուան ճաշին համար, գետնայարկի սրահին մէջ, որ հազիւ վերազարդարուած է ծաղկեպսակներու, մանկիկներու եւ պտուղով լեցուն սակառներու որմնանկարներով, նկարիչ Մելքոնէն որ, կ՚ըսէ ինքը, այս արուեստը Փարիզ սորված է (այս մանկիկներուն վրայ ցաւքած արիւնի հետքերը հարսնական զուարթ զարդերու պիտի նմանին, եւ վարդագոյն ամպերը, վերը, մէկը պիտի ջանայ ածուխով սրբել):

Սուրբ Յարութեան օրը շատ գեղեցիկ ըլլալ կը թուի: Իսմէնէ, ինչպէս ամէն տարի, առաջին եկողն է, սակառ մը թարմ հացերով, որուն վրայ զետեղած է օրհնուած հաւկիթները: Բերած է նաեւ հաց մը, օրհնուած յոյն քահանայէն, Իսաադ Խրիստոյանիսէն: Այս խեղճ մարդը, սակաւաթիւ հաւատացեալներ ունի այս փոքր քաղաքին մէջ, ուր միշտ բիծերով լեցուն կապոյտ գօգնոցով մը կը հըջի, ցանցառ մազերը սեղմ հաւաքած ծոծրակին ետեւը:

Երեցկինը դերձակուհի է եւ տուները կ՚երթայ օրականով աշխատելու, եւ իրենց միակ տղան երկու տարի առաջ Թոքախտէ մեռաւ, հակառակ Սմբատի կիրարկած դեղերուն եւ խնամքին: Բայց Իսաադ եւ իր կինը Գաթերինան, ինչպէս նաեւ Իսմէնէն, երբեք չեն մոռնար իրենց տղուն տուած խնամքները, ոչ ալ փոքր Կարօն որ ամբողջ գիշերը արթուն մնաց պզտիկին ձեռքը բռնած, նայուածքը կեդրոնացուցած անոր դէմքին վրայ:

«Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց: Օրհնեա՛լ ըլլաս» կ՚ըսէ Իսմէնէ: «Իրաւամբ յարեաւ» կը պատասխանէ Ազնիւ ուրախութեամբ եւ ներս կ՚առնէ զինքը: Յետոյ կ՚երթայ դէպի հայելի, բերնին մէջ ծամակալները սեղմած երգ մը մրմնջալով. «Ո՛հ սիրուն, սիրուն»:

Բայց Իսմէնէ չի դանդաղիր սովորական քաղաքավարական խօսակցութիւններու համար, ինչպէս «Վարդի բերան, ինչպէ՞ս քնացար» կամ «Բարձը որուն վրայ գլուխդ կը հանգչեցնես, թող մտածումներդ երեւան բերէ...»:

Իսմէնէ խոհանոցը կը դնէ սակառը, հապճեպով կը բարեւէ Նուարդը որ դիմացի պատուհանէն կը դիտէ զինքը, եւ կը վազէ իր սիրելի Շուշանիկին մօտ: Գլուխը լեցուն է մահուան մտածումներով, որ Յարութեան այս օրը, իրեն հայհոյել կուտան: "Քրիստոս, ո՛հ մահացած Քրիստոս, ի՞նչպէս յարութիւն պիտի առնես այս տարի": Ողբերգակի իր լալագին երգերուն եղանակներէն մէկուն մէջ այս արտայայտութիւնը կը ցայտէ իր գանկին մէջ, իբրեւ բարկացկոտ հայհոյանք մը:

Շատ չի գիտեր Իսմէնէ, բայց կը կռահէ մտածումները: Երէկ, երբ Գայմագամին ծերութենէն նոր մահացած հօրաքրոջը դգեստները կարգի կը դնէր, նօսր մազերը կը հիւսէր եւ Մարիամին կ՚աղօթէր իրեն համար ալ (ցած ձայնով, իրեն վնաս չի բերեր), եղբօրորդին վայրկեան մը եկաւ մեռելը տեսնելու: Իր անթափանցելի աչքերը բան չըսին, բայց Իսմէնէ կռահեց իր մտածումները: Մահ, մահ տալ, կողոպուտ, աւար առնել: Բայց որմէ՞, ուրկէ՞: Այս փոքր քաղաքին մէջ զանազան են ժողովուրդները: Իսմէնէ կ՚ուզէ խորհրդակցիլ խելացի Շուշանիկին հետ, որ միշտ գիտէ իրեն ըսելիքը եւ կը փարատէ միտքը պատող ամպը:

"Ա՛հ Շուշանիկ, իցի՛ւ թէ իսկապէս իմաստուն ըլլայիր..." Բայց Շուշանիկին խելքը իր Զատկուան տօնին վրայ է, եւ յետոյ գիտէ որ Իսմէնէ կը կռահէ մըտածումները, եւ քանի անգամներ մխիթարած է զինքը: Նոյնը կ՚ընէ այս անգամ եւս, եւ ուրախացնելու համար զինքը կը հրաւիրէ տօնախմբութեան, Տէր Իսաադին եւ իր տխուր կնոջը հետ («բայց շատ կը խնդրեմ կապան փոխել տուր, կարեւոր մարդիկ պիտի ըլլան, երեսնիս մաքուր հանէ»):

Վերագտնելով իգականութիւնը եւ սովորական գործելակերպը, Իսմէնէ կը մոռնայ: Եւ Զատկուան օրը ամբողջովին երջանիկ պիտի ըլլայ, հիւրասիրուած միւսներուն հաւասար, մեծ ընտանիքին ջերմ եւ հիւրընկալ գիրկին մէջ: Իր նստած տեղը, ոսկեզօծ եռափեղկ նկար մը կը կազմուի, քովի փեղկերուն մէջ զետեղելով յաճախորդները եւ բարեկամները իբրեւ շրջապատ, բոլորը զետեղուած սուրբ եւ այնպիսի հին կարգով մը, որ կարծես, ոչինչ պիտի կրնայ խորտակել:

***

Կէսօրէն վերջի ժամերը զուարթութիւն բերին Վերոնին, որ ինչպէս միշտ, առանձին գնաց անկլիքաններու ծիսակատարութեան եւ աւելի վերջ՝ ագարակ, բժիշկ Գրիգորին երկանիւ թեթեւ կառքով, միւսներուն միանալու համար: Գրիգոր կը ջանար միշտ զինքը սիրաշահիլ:

(Շար. 24)

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

LES 50 BOUGIES
DE LA COLONIE DE
BELLEFONTAINE

**FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS**

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures
au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE**

Section **«Djavo Shant»** de St-Jérôme

SUPER LOTO !!!

Dimanche 22 janvier
à 14 heures 30
Centre d'Animation de Quartier
de St Jérôme
30 avenue de St-Jérôme —
13013 Marseille
— Parking assuré —

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հըրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որուն գինը մի՛այն 15 եւրօ է:

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04–78–49–19–44:

□

La Section **«SEVAN»** de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE
Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches,

Théâtre sous la direction
de **Nareg DOURIAN** en collaboration
avec la Maison de la Culture
Arménienne de Vienne
Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.
Venez nombreux les encourager.

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մասնաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստու եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշադին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:

Անմպարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն:

TELEVISION
FRANCE 2

La prcohaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée par **France 2, le dimanche 22 janvier, de 9h30 à 10h**. C'est un message de Torkom II Manoogian, Patriarche Arménien de Jérusalem, exhortant les Arméniens de France et d'Europe à venir nombreux en pèlerinage à Jérusalem. Sa Béatitude a, fait exceptionnel, autorisé «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» à filmer les trésors de la cathédrale St Jacques, entre autres, la canne et le sceptre du roi Héthoum ou les évangiles enluminés de Toros Rosline ou d'Avedis.

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը վերակազմէ Միութեան չեփորախումբը (փանֆարը):

Այս տարեշրջանին ֆանֆարի փորձերը տեղի կ'ունենան Կիրակի օրերը, ժամը 13էն 15, "Դպրոցասէր" վարժարանէն ներս. հասցէ՝

**1 Boulevard du Nord —
93340 Le Raincy**

ղեկավարութեամբ արհեստավարժ խմբավար Պ. Եդուարդ Բարսեղեանի:

Յաւելեալ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝ 06·23·12·69·14 կամ 06·25·93·28·90:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 160 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Մխսանեանէ, Հայաստանի որբերուն համար:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆի
եւ իր նուագախումբին
Շաբաթ, Յունուար 21ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81, Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
01 · 44 · 05 · 17 · 77 կամ 01 · 43 · 78 · 57 · 67 թիւերուն:
Կայքի հասցէ՝
http://www.homenetmen-france.com
e-mail: comite@homenetmen-france.com

**l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne**
organise

**1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones**

NOUVELLE SESSION : 4 FEVRIER — FIN JUIN 2006

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

**3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES**
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

**Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51**

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril
au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaûm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghétsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20

VENDREDI
20 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.372

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.372

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԹՐՈՅԻ ողբալի հարցին հրապարակային ցուցադրութիւնը, Յունուար 18ին, խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբին առջեւ մեծ յուզում պատճառեց քաղաքական շրջանակներու մէջ, ինչպէս նաեւ ամբողջ երկրին: Յանձնախումբին սահմանումը որոշուած էր Դեկտ. 7ին, երեսփոխաններու միաձայնութեամբ: Կը բաղկանայ երեսուն անդամէ (19 Իւ. ԷՄ. Փէ, 8 ընկերվարական, երկու Իւ. Տէ. Էֆ. եւ մէկ համայնավար) եւ կը նախագահէ ընկերվարական Անտրէ Վալինի: Իր տեղեկագիրը պէտք է յանձնէ Յունիս 7ին: 13 "ամբաստանեալ"ներու ելոյթները մեծ յուզում պատճառեցին եւ բոլոր նկարագրութիւններու թիրախ է դատաւոր Պուրկօ, որ կը մերժէ քաւութեան նոխազի դերը, ինչպէս նաեւ ներողութիւն խնդրել, ինչ որ "դիւրին լուծում մը" կը նկատէ (Լէքսփրէսի հարցազրոյց, Յունուար 19): Բանտարկուած անմեղներու պատմածները խիկապէս չշմեցուցին են եւ Ֆրանսայի Արդարութիւնը իր պատմութեան ամէնէն սեւ էջերէն մէկը կ'ապրի: Անպարտ արձակուելէ ետք ալ, բազմաթիւ ընտանիքներ քայքայուած են եւ իրենց արգելափակման շրջանը չեն կրնար մոռնալ, հետքերը կը մնան: Սկիզբը այս ունկնդրութիւնները պէտք է դռնփակ ըլլային, բայց բողոքներու հետեւանքով հրապարակային դարձան, ինչ որ նաեւ իր վնասն ունի, մանաւանդ յուզումի գետնին վրայ: Ամէն պարագայի մէջ, այս հարցին մէջ, բուն ամբաստանեալը Ֆրանսայի Արդարութիւնն է:

ԿԳԱԿԳՕ եւ նախարարապետը կոչ մը ըրին, Յունուար 18ին, որպէսզի երիտասարդ "Հայրենասէրները" տուն վերադառնան, վերջ տալով իրենց ցոյցերուն: Նոյն օրը, ՄԱԿ-ի ուժերուն հետ բախումներու ընթացքին չորս Իվուարցիներ սպաննուած էին: "Հայրենասէրները" բուռն կերպով կը շարունակեն պահանջել 7000 կապոյտ սաղաւարտաւորներուն (ՄԱԿ-ի ուժեր) եւ 4000 Ֆրանսացի զինուորներուն մեկնումը:

ԻՐԱՔՅԻ վեց կիներ ազատ արձակուած են Ամերիկացիներու կողմէ եւ ըստ այս վերջիններու աղբիւրներուն, որոշումը տրուած կ'ըլլայ նախքան ամերիկացի լրագրողուհիին ազատ արձակման համար եղած պահանջը: Ամերիկեան բանակը յայտարարած է որ ութ իրաքցի կիներ արգելափակուած են:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ տիրող ահաւոր ցուրտը պատճառ եղած է, որ Յունուար 18ին, Կազպրոմ նուազեցնէ Եւրոպայի հայթայթած իր կազը եւ կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Իտալիա տուժած են: Կազպրոմ ապահովութիւն կու տայ որ պիտի յարգէ իր պարտաւորութիւնները: Ներկայիս, Կազպրոմ Եւրոպական Միութեան շուրջ 25%ը կը մատակարարէ, բայց Ֆրանսա պէտք չէ մտահոգուի, ըստ Կազի տնօրէնութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հիւսիսային արուարձաններէն Աւքարի մէջ, Յունուար 17ին, 20 հազար երիտասարդներ ցոյց մը ըրած են ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, բողոքելու համար ամերիկեան միջամտութեան եւ դաւադրութիւններուն դէմ: Սուրիամէտ զանգուածը մաս կը կազմէր գլխաւորաբար Հեզպոլլայի եւ կը տողանցէր "Ամերիկեան հոգատարութեան մերժում"ի լոզունգով:

***

"ՀԻՈՒՄԸՆ ՌԱՅԹՍ ՈՒԱՉ" ծանր քննադատութիւններ կ'ընէ "ահաբեկչութեան դէմ պատերազմի" չահագործումներու առթիւ, գլխաւորաբար Պուշի կառավարութեան նկատմամբ: Յունուար 18ին հրապարակած իր տեղեկագրին մէջ կ'ամբաստանէ Պուշի վարչակարգը որ տկարացուցած է Մարդկային իրաւանց պաշտպանութիւնը, չարչարանքը եւ դէշ վարուելակերպը ընդգրկած ըլլալով ահաբեկչութեան դէմ իր ռազմավարութեան մէջ: Մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան կազմակերպութեան համար Եւրոպական Միութիւնը կրնար կացութիւնը փրկել, բայց չէ ըրած "իր հիմնարկներու խառնաշփոթութեան եւ մրցակից առաջնահերթութիւններու" պատճառաւ: Տեղեկագիրը կը թուէ ամերիկեան "չեղումները" որոնք բազմաթիւ են եւ սարսափազդու, ինչպէս ՍԻԱ-ի տնօրէնին վերագրուած սա խօսքերը ըստ որոնց "ուաթըրպորտինկ"ը չարչարանքի տեսակ մըն է որ զոհին այն տպաւորութիւնը կու տայ որ ջրամոյն կ'ըլլայ, մինչդեռ "հարցաքննութեան պարզ թէքնիք մըն է":

ՍՈՒՐԻԱՅԻ հինգ ընդդիմադիրներ, որոնց մէջ երկու երեսփոխան, ազատ արձակուած են Յունուար 18ին: Ձերբակալուած էին 2001ի ամառը, հինգ ուրիշներու հետ, վերջ դնելով "Դամասկոսի" գարնան", որ վարչակարգի կարճ ազատականութեան շրջանն էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը Պէրլին գացած էր Յունուար 18ին, ուր պարզած է "խոնարհաբար", ըստ իր որակումին, եւրոպական կառուցման իր տեսիլքը: Արտայայտուած է Հումպոլտ համալսարանի ուսանողներուն առջեւ, եւ ելոյթին մէջ յիշած է նոյնիսկ Կարլ Մարքսը, որու լոզունգը՝ "աշխարհը փոխել", արձանագրուած է համալսարանի մուտքին, բարեփոխուած ձեւով ըսելով՝ "Կ'ուզեմ աշխարհը փոխել եւ կեանքը փոխել": Համալսարանէն ետք հանդիպում ունեցած է Ա. Մերքելի հետ եւ հող պատրաստած Շիրաքի համար, որ Յունուար 23ին Գերմանիոյ վարչապետը պիտի ընդունի Վէրսայլ:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Յունուար 18ին, Լոնտոնի մէջ սկսած են Ղարաբաղի հակամարտութեան բանակցութիւնները. Մինսկի խումբի երեք նախագահները հանդիպում ունեցած են Հայաստանի ու Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարներուն հետ: Նոյն օրը Վ. Օսկանեան հանդիպում ունեցած է նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան եւրոպական հարցերու պատասխանատու Տ. Ալեքսանդրի հետ:

Վ. Օսկանեանի ու Է. Մամէդեարովի հանդիպումը տեղի կ'ունենար Յունուար 19ին, Մինսկի խումբի նախագահներուն մասնակցութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Դոնի Ռոստովի հայկական հիւպատոսութեան ջանքերով անցեալ Դեկտ. 21ին Գիւմրի վերադարձած են երեք անհափահաներ որոնք կ'ապրէին Ռոստովի մարզի Սալսկի քաղաքի մանկատան մէջ: Անոնց հետ վերադարձած է նաեւ 15ամեայ Տիգրան Գասպարեանը որ երեք տարի առաջ կորսնցուցած է իր ծնողքը. Պատանին փափաքած է վերադառնալ Հայաստանի իր հարազատներուն մօտ:

***

ՌԱԶՄԱԳԵՐԻԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Յունուար 18ին Եդուարդ Մութալեան որ գերի ինկած էր Ադրբեջան, վերադարձած է Հայաստան: Վերադարձը կարելի եղած է շնորհիւ Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէին միջամտութեան: Նոյն կազմակերպութիւնը 1992էն ի վեր նպաստած է 655 հոգիի հայրենադարձին, կամ տեղափոխութեան:

ԱՂՃԱՆ ՈՒ ԲՆԱՋՆՋՈՒԱԾ ՄԻԼԻՈՆ ՄԸ ՀԱՅԸ

Ինչպէս քանիցս գրեցինք, Մ.-Ա. Աղճայի ազատ արձակումը, մանաւանդ այդ առիթով իրեն ուղղուած համակրանքի ցոյցերը, հակասական հակազդեցութիւններու պատճառ կ'ըլլան Թուրք հանրային կարծիքին մէջ: Իրեն գաղափարակիցները բաւական անվերապահութեամբ կը շարունակեն զօրակցիլ անոր ու բացայայտ կերպով ըսել տուիկա. ուրիշ խումբ մը, գլխաւորութեամբ "Միլլիյէթ" օրաթերթի կողմին, յամառօրէն կը շեշտէ ոճրագործին կանխահաս ազատ արձակումով Թուրքիոյ բաժին ինկած ամօթը: Ծանօթ է որ նոյն օրաթերթին գլխաւոր խմբագիրը Ա. Իփէքճի զոհը եղած էր նոյն ոճրագործին: Աղճա յետոյ բանտէն ու Թուրքիայէն խոյս տուած, գործած էր Պապին ուղղուած մահափորձը:

Այս հատուածին գրութիւններուն մէջ ուր ափսոսանք, ցաւ կ'արտայայտուի, երբեմն հետաքրքրական առնչութիւններ կը հաստատուին: Ասոնցմէ մէկն է "Ռատիքալ"ի մէջ Յունուար 18ին տեղ գտած գրութիւնը որ ստորագրուած է Ե. Թիւրքէրի կողմէ:

Ան կը գրէ "...Պետական բոլոր գործիքներուն ընտրանիքը ծանօթ է: Շուրջ հարիւր տարի առաջ քանդուած ու տեղը նոր հանրապետութիւն հիմնուած Օսմանցիին բնաջնջած, բնաջնջումը կազմակերպած, կատարուածը անտեսումի մատնած շուրջ միլիոն մը Հայուն մասին խարցում ուղղել ձեզ անմիջապէս դաւաճանի պիտի վերածէ: Քարկոծումի ճամբան բաց կը պահուի փերագոյն իշխանութեան կողմէ: Սակայն իր ետին պահուած ո՛վ գիտէ քանի դիակով ծանօթ, այդ մասին ոչ մէկ գաղտնիքի տէր գործիք ոճրագործի մը բանտի դուռներուն առջեւ սիրոյ ու հպարտութեան թիրախ ըլլալու երեւոյթը, անոր եղբօր կողմէ Ա. Իփէքճիի ուղղուած աղտոտ խօսքերը, իշխանութիւններու ջղային ոչ մէկ արտայայտութեան պատճառ եղած են: Ընդհակառակը, մեծ լայնախոհութիւն, ըմբռնում ցոյց կը տրուի Միջին Անատոլուի այդ կրտսերներուն":

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ

"Վրաստան" թերթին տեղեկատուութեամբ, երկրին փոքրամասնութիւններուն նիւթով հարցախոյզ մը կատարուած է, հազար հոգիի վրայ: Ջախջախիչ մեծամասնութեան (72,2%) տեսակէտը այն եղած է որ հարկ է "ստեղծել այնպիսի պայմաններ որ փոքրամասնութիւնները իրենց պատմական հողերը վերադառնան": Մնացեալէն 18,8%ը հարցին լուծումը կը տեսնէ փոքրամասնութիւններու վրացականացումին մէջ: Այս հատուածն ալ կ'ուզէ որ պայմաններ ստեղծըւին որպէսզի ազգային փոքրամասնութիւնները ձուլուին վրացի բնակչութեան: Փոքր տոկոս մը միայն յարմար կը դատէ որ ազգային փոքրամասնութիւններուն մշակութային եւ կրօնական ինքնութիւնը պահպանելու պայմաններ ստեղծուին, ապահովուի անոնց վրացերէնի տիրապետութիւնը, ամբողջական մասնակցութիւնը վրացական պետութեան կառուցումին:

"Ազգ" (Յունուար 18) արձագանգելով լուրին, կը յիշեցնէ թէ Գամսախուրդիայի ժամանակին լոզունգը՝ "Վրաստանը Վրացիներուն", աւելի քան արդիական է եւրոպական արժէքներու մուտքը արտայայտող եւ ինքզինք ժողովրդավարութեան ջատագով յայտարարած Վրաստանի մէջ:

***

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԵՒԱԲԽԱԶԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Աբխազիոյ հակահայ տրամադրութիւնները ուշադրութիւնը գրաւած են վրացական մամուլին ալ: "Նոր սերունդ" թերթը անդրադառնալով ստեղծուած կացութեան, գրած է թէ լուրջ հակադրութեան վտանգ կայ Աբխազներու եւ Հայերու միջեւ, թէ ձմեռը կրնայ բաւական "տաքնալ": Պատճառը այն է որ Աբխազները դժգոհ են հոն ապրող Հայերու կեցուածքէն եւ գործունէութենէն:

Հայերը, ըստ նոյն թերթին, 1992-93ին աբխազեւվրացական հակամարտութեան մէջ պայքարեցան Աբխազներու կողքին: Բայց ներկայիս այս վերջինները մտահոգ են տնտեսական գետնի վրայ, քանի որ "տնտեսական գործերու եւ առեւտուրի մէջ աշխարհի վրայ Հայերէն աւելի ո՛չ ոք կրնայ յաջողիլ: Ասոր արդիւնքը այն է որ Հայերը Աբխազիոյ մէջ զգալի ազդեցութիւն եւ դրամական միջոցներ ձեռք ձգած են, մէկդի ձգելով Աբխազները":

Վրացական թերթը գրած է թէ Աբխազները չեն հաշտուած Հայերու գերակայութեան հետ եւ անոնց համեմատաբար յարձակողական հատուածը ձեռնարկած է բացայայտ գործողութիւններու: Նոյն աղբիւրին համաձայն Սուխումիի մէջ Հայերու եւ Աբխազներու լուրջ հակամարտութիւն մը կը խմորուի, քանի որ Աբխազիան անոնց միջեւ բաժնելը շատ դժուար է:

ԹԷՆԻՍ

Աւստրալիոյ օփընին, Դաւիթ Նալպանտեան (Արժանթին) յաղթած է Վաւրինքայի (Զուիցերիա) 6 - 4, 3 - 6, 6 - 4, 6 - 2:

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԹԵՄ Կ'ՈՒՆԵՆԱ՞Յ, ԻՍԿԱՊԷ՞Ս

Խորագրիս հարցական կամ կասկածի չէշտը թերեւս ոմանք զարմացնէ, նոյնիսկ գայթակղեցնէ: Մանաւանդ այս օրերուն երբ ազնիւ մարդիկ որոնք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի մղումով ողի ի բոյն գործի լծուած են ֆրանսահայ թեմի կազմակերպումը գլուխ հանելու համար. եւ անհամբեր կը սպասեն յառաջիկայ Մարտ 31ին, որ սահմանի թուականն է թեմական կանոնադրութեան վաւերացումին, Ֆրանսայի մէջ գործող 18 կրօնական ընկերակցութիւններուն կողմէ: Թեմական հարցով ալ թերթիս սիւնակներուն մէջ արտայայտուեցան Նորվան Եպսկ. Զաքարեան (2004 Հոկտեմբեր) եւ վերջերս երկու յօդուածներով՝ Ժիրայր Զոլաքեան:

Հոս թող ներուի ինծի յիշեցնելու թէ տողերս ստորագրողը առաջինը եղաւ որ "Հայաստանեայց Եկեղեցին Ֆրանսայի մէջ երէկ, այսօր. իսկ վա՞ղը" խորագրուած յօդուածով ("Յառաջ", Յունիս 1–2, 1994) ֆրանսահայ եկեղեցւոյ հարցերը ամբողջութեամբ արծարծեց, եւ ոչ միայն թեմական կառոյցի երեսակով: Ու պէտք է այսօր խոստովանիմ թէ շատ միամիտ, չըսելու համար պարզամիտ, գտնուեր եմ վերջաւորութեան գրելով. "Մեծապէս փափաքուած պիտի ըլլամ եթէ մամուլով դուռ բանամ կարծիքներու լայն փոխանակութեան, որուն մասնակցին ո՛չ միայն աշխարհականները, այլեւ մեր շատ յարգելի եկեղեցականները":

Միակ արձագանգը որ եկաւ, Արփի Թոթոյեանի "Հարցերէն դէպի լուծում ճամբայ կա՞յ" խորագրուած յօդուածն էր ("Յառաջ", Յունիս 11-12 1994) ուր ան եւս յոյս կը յայտնէր եկեղեցականներու արտայայտութեան, գրելով «Անկախ հակափաստ մը պիտի ըլլայ այն կարծիքին որ յաճախ կը վերագրուի եկեղեցականին. ու ապացոյց պիտի տայ թէ արծարծուած հարցերը ի՞նչպէս կը դիտուին "ներս"էն»:

Արդեօք ինչի՞ վերագրել այդ քար լռութիւնը: Աշխարհականներուն տեսակէտո՞վ թէ ֆրանսահայ համայնքին մէջ հանրային կարծիք բուածը վաղուց չըքացած բան էր. թէ՞ այս "լայիք" երկրին մէջ եկեղեցին արդէն բրածոյ հաստատութիւն դարձած բան մըն էր, որուն մասին լրձունք ու մելան սպառելը բոլորովին աւելորդ էր: Թէեւ ոմանք սակաւին զայն "Սրբութիւն Սրբոց", "Լոյսի Փարոս", "Հաւատքի բերդ" կը կոչէին եւ անոր կը չռայլէին իրար գերազանցող բառորոգիչներու շարքեր...: Իսկ մեր "շատ յարգելի" եկեղեցականներուն համար ալ այսպէս շատ լա՞ւ է, "մեզմէ ետք ջրհեղե՞ղ"...: Այդ թուականէն անցեր է մօտ 12 տարի, եւ վաղը արդէն դարձեր է այսօր. ու ոչ մէկ դրական բան տեղի չէ ունեցեր ի բացառութիւն թեմական կառոյց առաջ բերելու աշխատանքները, անալ ոչ ինքնաբուխ կերպով, այլ արտաքին ճնշումով, այսինքն Ամենայն Հայոց Հայրապետին վճռակամութեամբ: Եւ որուն միմիայն կատարեալ յաջողութիւն կրնանք մաղթել:

Այսպէս ուրեմն. մինչեւ յառաջիկայ Մարտ 31: Իսկ յետո՞յ: Թեմին ստեղծումը խակական նոր մեկնակէտ կը դառնայ ո՛չ միայն Ֆրանսայի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, այլեւ ողջ ֆրանսահայութեան համար, քանի Առաքելական "յաջորդականութիւնը" կը կազմէ անոր շուրջ 90 տոկոսը: Մեր եկեղեցին կը դադրի՞ լոկ ինքնութենական ցուցափեղկ ըլլալէ դառնալու համար եկեղեցի, այսինքն հաւատացեալներու համախմբում, ըստ յունարէն "Էքլէզիա" բառին ճիշդ սահմանումին: Նոր կառոյցով ամէն ինչ կը յստականա՞յ: Կը դադրի՞ Փարիզի թեմին մէջ թեմ ըլլալու դրութիւնը: Օրինաւորապէս լուծարքի կ'ենթարկուի՞ հարաւային Ֆրանսայի թեմը (հաստատուած Ամենայն Հայոց Խորէն Ա. կաթողիկոսի կոնդակով 1936ին) որ տասնամեակներէ ի վեր չգործելով հանդերձ, տակաւին պետութեան մօտ արձանագրուած կը մնայ "Union des Communautés Arméniennes" անուան տակ: Այս եւ շատ այլ բաներ. թէ ոչ թեմական պիտակին տակ կը շարունակուին կոչկոռ կապած վնասակար սովորութիւնները:

Շատ լուրջ մարտահրաւէրներ – որոնց մասին պատեհ առիթով լայնօրէն կ'անդրադառնամ – կը սպասեն նորակազմ թեմին: Անոնց յաղթահարումը կարելի կ'ըլլայ եթէ ղեկավարութեան կոչուածները հարցերուն մօտենան քրիստոնէական ոգիով, եկեղեցին իբրեւ համազգային կառոյց՝ ամէն կողմնակի, անձնական կամ հատուածական հաշիւներէ վեր դասելով: Ու մանաւանդ շատ բան կը սպասուի ապագայ ընտրեալ Առաջնորդէն, իբրեւ գլուխ կառոյցին: Ան ամէն օր եւ ամէն ժամ ի մտի կ'ունենա՞յ իր եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան օրը Իջման Սեղանին առջեւ կատարած ուխտը. "Դնել զանձն իւր ի վերայ ոչխարաց, առաջնորդ լինել կուրաց, խրատիչ անզգամաց, լուսատու տնեցերաց": Մխով բանիւ անսակարկ նուիրուիլ իր հօտին, գիտակցելով թէ ղեկավարելը ծառայել է միմիայն: Եթէ այո՛, շատ բան եւ շուտով դրականօրէն կը փոխուի: Եթէ ոչ, եթէ ան այլոց նման մտածէ ու գործէ միայն իր անձին ու աթոռին մասին, կը մնանք ուր որ ենք 80 տարիէ ի վեր: Եւ թեմը կ'ըլլայ նորէն անիմաստ պիտակ մը: Այդքան եւ ոչ աւելի բան մը:

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԿ. ՓՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ, 12 Յունուար 2006

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ ՄԵԾԱՐԱՆՔԸ

Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը տեղին գաղափարը ունեցած էր օգտուելով անոր կատարած այցին առիթէն, երեկոյթով մը մեծարելու Գրիգոր Շահինեանը: Ան Փարիզ կը գտնուէր շուրջ երկու շաբաթէ ի վեր, հարազատներու հետ անցընելու համար տօնական օրերը: Այդ առիթէն զատ, Համազգայինի Փարիզի շրջանակին մէջ կարեւոր համեմատութիւն կը կազմէր զինքը Պէյրութի ճեմարանին մէջ որպէս ուսուցիչ - դաստիարակ ունեցածներու թիւը: Այս պարագային վրայ կու գայ աւելնալու Գ. Շահինեանի կենսագրական հատորին՝ "Վերաքաղ"ի հրատարակութիւնը (2004). աւելի ճիշդը՝ հատորէն օրինակներու Փարիզ հասնելու առիթը:

Համազգայինի կողմէ Հուրիկ Պաղտասարեանի ողջոյնի խօսքով արդէն ուրուագծուեցաւ օրուան մեծարեալին պատկերը: Հ. Պաղտասարեան հեռաձայնով աւելի քան տասնեակ մը ճեմարանցիներու տպաւորութիւնները խմբած էր իրենց ուսուցիչ Գ. Շահինեանի մասին. ամէն մէկուն վկայութենէն կը ցոլանար իր ասպարէզին նկատմամբ անկեղծ փարումի տէր, պատրաստուած, լայնախոհ, արդիական ուսուցչի տիպարը: Մէկը որ սէր ու ճաշակ ներշնչած էր իր աշակերտներուն, որոնք տասնամեակներ ետքն ալ խանդավառ զգացումներով կը խօսէին իր մասին, հիացում ու սէր արտայայտելով:

Հ. Պաղտասարեան ընթերցումը ըրաւ ետք "Վերաքաղ"ի մասին Բժ. Մ. Մանուկեանի դրուատական տողերուն, խօսք առնելու հրաւիրեց Գրիգոր Պըլտեանը: Ան եւս ճեմարանի մէջ նախ աշակերտած էր մեծարեալին, յետոյ նոյն հաստատութեան մէջ պաշտօնակից եղած անոր, ապա իրենց յարաբերութիւնը շարունակուած էր ու կը շարունակուէր բարեկամութեան կապով:

Ուսուցիչ - աշակերտի իրենց դիրքերը գործակցութեան վերածուած էր "Ահեկան" հանդէսին հրատարակութեամբ: Գր. Պըլտեան յիշեց խմբագիր Գ. Շահինեանի հետ կատարուած խորհրդակցութիւնները, աշխատանքը 1965–70ական տարիներուն:

Յետոյ խօսեցաւ քննադատ - գրադատ Շահինեանի մասին: Համաստեղի, Շանթի, Գ. Մահարիի, յետոյ Շահնուրի գործերուն յատկացուած ուսումնասիրութեան հատորներով ան առաջին լրջօրէն ներկայացնողը եղած էր անոնց գործին. յատկապէս առաջիններուն պարագային, երբ գրութիւնները լոյս տեսած էին գրողներուն կենդանութեան: Շատ հետաքրքրական նկատեց Հայաստանի ու Սփիւռքի 60–70ական թուականներու նոր գրողներուն մասին Գ. Շահինեանի մենագրութիւնները: Անոնց մէջ կարեւորագոյնը նկատեց գրական գործը իր ստեղծած ժամանակին քննելու արարքը:

Երոյթին վերջին մասով անդրադարձաւ "Վերաքաղ"ին որ նախորդ նշուածներէն տարբեր տեսակի հատոր մըն էր: Անիկա հաշուեյարդար մըն էր ապրուած անցեալին հետ. վկայութիւն մըն էր այդ անցեալն ու զայն փոխանցելու նպատակով գրուած:

Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկաւ մեծարեալ դաստիարակը. ըսաւ թէ տարօրինակ տպաւորութիւն մը ունի տեսնելով թէ սիրելի դէմքեր իր մասին կը խօսին այն նոյն սրահին մէջ ուր ինք խօսած է ուրիշներու մասին: Կրկնեց հանդիպումներու, հարցազրոյցներու ըսածը թէ ինքզինք երջանիկ մանկավարժ մը կը նկատէ, թէ միշտ գոհունակութիւն ունեցած է ասպարէզին մէջ: "Ինքզինքս գրադատ - քննադատ չեմ նկատեր. ուզած եմ գրագէտի մը գործէն զգացած խանդավառութիւնս ուրիշներու հետ բաժնել" ըսաւ ան. իսկ ինչ կը վերաբերէր "Վերաքաղ"ին, գրելու հաճոյքը շօշափած էր անոր գրուելուն ընթացքին: Ըլլալով մէկը որուն ապրած տարիները զուգադիպած էին Սփիւռքի կազմաւորման տարիներուն, տեսած էր այդ շրջանի ողբերգութիւնները, քիչ մը պատառ հայրենասիրութիւնը, ճանչցած էր գլխաւոր դերակատարներ, ձեռնարկած էր այդ բոլորին մասին վկայելու գործին:

Իր ամփոփ խօսքէն ետք Գր. Շահինեան պատասխանեց հարցումներու, որոնցմէ ետք Հ. Պաղտասարեան իր ընտրած զգայուն մէկ էջը կարդաց "Վերաքաղ"էն:

Փարիզի Հայ մշակոյթի տան սրահը ամբողջութեամբ լեցուցած բազմութիւնը երեկոյթին պաշտօնական բաժնին աւարտէն ետքն ալ յամեցաւ հոն, գրեթէ ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ շարունակելով զրոյցը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մարսէյլ (Յառաջ):

Յունուար 13ին, զուգադիպութիւն մը՝ հայկական հին տոմարով Նոր Տարիի օրը, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կազմակերպեց մաղթանքներու արարողութիւնը հրաւիրելով տեղական իշխանութիւնները, հայկական միութիւններ եւ հասարակութիւնը:

Վասպուրական սրահը լեցուն էր խիտ բազմութեամբ մը, շուրջ երեք հարիւր հոգի:

2006ը, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան 30ամեակի տարին է:

Վարչութեան նախագահը վերյիշեց 1976 Մայիս 9ի բացման հանդիսութեան օրը, հիմնադիրներու համադաղութային տեսլականը, համոզումները, հաւաքական շահերու առաջնահերթութիւնը, նախաձեռնողներու բանակին վեհանձնութիւնն ու հպարտութիւնը մասնակցած ըլլալու հաւաքական եւ գաղութային նկարագիր ու կոչում ունեցող հաստատութեան մը կառուցումին:

Ապա, բնորոշեց Մշակոյթի Տան հիմնական նպատակը՝ պաշտպանել, ճանչցնել եւ պանծացնել հայ մշակոյթը իր մեծարժէք արտայայտութիւններուն մէջ, ապրիլ եւ ապրեցնել հայ գիրն ու հայ խօսքը, ըլլալ միութենական հանդիպումներու, աշխատանքներու ու փոխանակումներու վայր բացուած բոլորին առջեւ, էքիւմէնիք նկարագրով: Ծանրացաւ կատարուած ձեռնարկներու այլազանութեան եւ ղումարին, գործունէութիւններու խտութեան, նախաձեռնութիւններու ծաւալին, արձանագրուած յաջողութիւններուն, դիմագրաւուած դժուարութիւններուն եւ այդ հայկական յարկէն ներս ընդունուած ըլլալու հայ եւ ոչ-հայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ՝ քաղաքական, եկեղեցական, մտաւորական, տնտեսական եւ գեղարուեստական աշխարհին պատկանող: Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահը ակնարկեց նաեւ 30ամեակի տարուան ծրագիրներուն, Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան մասնակցութեան, Թուրքիոյ ժխտականութեան դէմ տանելիք յարատեւ պայքարին, Հայաստանի Հանրապետութեան յառաջդիմութիւններուն եւ դժուարութիւններուն եւ աւարտեց իր խօսքը մաղթելով որ Մարսէյլի հայ գաղութի միութենական կեանքը ըլլայ անխռով, միակամ, բեղմնաւոր, խիտ, ապագայատեսիլ եւ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն իր սեփական բերքով հարստացնէ հաւաքական գործը եւ սատարէ համահայկական նպատակներու իրագործման:

Ապա, խօսք տրուեցաւ Ռընէ Օլմէթային ներկայացուցիչը Պուշ Տիւ Ռօն նահանգի ընդհանուր խորհուրդի նախագահ Ժան Նոյէլ Կէռինիի եւ եւրօ-երեսփոխան՝ Կի Պոնօ ներկայացուցիչը Փրովանս Ալփ Քոթ տ'Ազիւրի Շրջանային Խորհուրդի նախագահ Միշէլ Վօզէլի: Ներկայ էին նաեւ, ի մէջ այլոց, երեսփոխաններ՝ Սիլվի Անտրիէօ, Ժան Լիւք Պէնամիաս եւ քաղաքապետական խորհուրդի բազմաթիւ անդամներ: Իրենց ներկայութեամբ արարողութիւնը պատուեցին Զաւէն Վրդ. Աւետիքեան, հայրապետական պատուիրակի փոխանորդը հարաւային Ֆրանսայի համար, Հայ Կաթողիկէ եկե-

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Համագումարներու Պալատին մէջ, Յունուար 5էն 8 տեղի ունեցած է ամերիկեան Հնագիտական Հիմնարկի 107րդ տարեկան համագումարը: Կը մասնակցէին 2500 հնախոյզներ, պատմաբաններ, եւ ակադեմական դէմքեր: Մասնակցած են նաեւ Գանատայի Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութեան եւ Հ.Յ.Դ. Արմէն Գարօ Ուսանողական Միութեան անդամներ: Աւելի քան քսան անդամներ եւ անդամուհիներ իրենց մասնակցութիւնը բերած են աշխատանքներուն եւ առիթ եղած է որ հրապարակուի Հին Ջուղայի խաչքարերու բնաջնջման հարցը եւ յիշատակումը կատարուի այդ հարցին:

***

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հայ Պատրիարքութեան Սրբոց Յակոբեանց միաբանութիւնը, Յունուար 7ին, նշած է Ս. Ստեփանոս Նախավկայի տօնը: Առաւօտեան, պատարագը մատուցուած է Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, մասնակցութեամբ Թորգոմ Պատրիարքի: Երեկոյեան, ժառանգաւորները հաւաքուած են վարժարանին ճաշասրահը, տօնախմբական ընթրիքի, նախագահութեամբ Թորգոմ Պատրիարքի: Ներկաները ողջունած է ժառանգաւորաց վարժարանի փոխ տեսուչը Հայկազուն Արղ. Եղիայեան: Փակման յորդորով Պատրիարքը յայտնած է թէ "Ստեփանոս անդամ էր առաջին սարկաւագներու դասին եւ զոհողութեամբ կատարած է պարզ աշխատանքներ":

ԾՆՈՒՆԴԸ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Յունուար 6, ժամը 11ին Հռոմի Սուրբ Նիկողայոս Հայոց հնկայ եկեղեցին լեցուն էր հայ հաւատացեալներով ու իտալացի բարեկամներով որոնք եկած էին միասնաբար տօնելու Յիսուսի Ծընունդն ու աստուածայայտնութիւնը: Ներկայ էր նաեւ Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դեսպան Ռուբէն Շուգարեան եւ կողակիցը ու Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ընդհանուր մեծաւորուհի մայր Արմինէ Մակարոսեան:

Հանդիսաւոր պատարագը մատոյց եւ ջրօրհնէքի ու Յիսուսի մկրտութեան արարողութիւնները գլխաւորեց Հ. Միքայէլ Ծ. Վրդ. Մուրատեան՝ մեծաւորը Հռոմի Լեւոնեան հայ դպրեվանքին, երգեցողութիւնը կատարեցին Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը եւ համայնքի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ռաֆայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեանի, եւ Օր. Քրիստին Ժանժէի երգէհոնի ընկերակցութեամբ:

Ս. Գրային ընթերցումներէն ետք, պատարագիչ Վրդ.ը իր քարոզին մէջ խօսեցաւ Յիսուսի ծննդեան ու աստուածայայտնութեան տօնին նշանակութեան մասին, համայն հայութիւնը Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ կը տօնէ այսօր Յիսուսի մարդեղութիւնը, որ Աստուծոյ մեծ սիրոյն արտայայտութիւնն է հանդէպ մեզի... Վրդ.ը նաեւ մաղթեց խաղաղութիւն ու բարգաւաճում Հայաստանի ու սէր ու միութիւն հայ ազգին:

Պատարագի աւարտին կատարուեցաւ Ջրօրհնէքի եւ Յիսուսի մկրտութեան արարողութիւնը, ի դէպ, ամէն տարի Աստուածայայտնութեան տօնին օրը, համայնքի զաւակներէն մանչուկ մը կ'ըլլայ Յիսուսի կնքահայրը. այս տարի Դաւիթ Աթթարեանն էր:

Արարողութենէն ետք տեղի ունեցաւ ընտանեկան "ակափ"ը Լեւոնեան հայ վարժարանի մէջ, որուն նախագահեց Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դեսպան Ռ. Շուգարեան. ներկայ էր նաեւ իր կինը: Պատուոյ սեղանին շուրջ, դպրեվանքի մեծաւոր հայր Միքայէլ Ծ. Վրդ. Մուրատեանին հետ էին նաեւ Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու ընդհանուր մեծաւորուհի Մայր Արմինէ Մակարոսեան, հայր Ռաֆայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան՝ Ս. Երկրի նոր վիճակաւորը ու տնօրէնը Telepace Armenia հեռատեսիլի հաղորդումներուն, նաեւ դեսպանատան բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները:

Ներկաները տօնական ուրախ մթնոլորտի մէջ ճաշակեցին հայկական համադամները. օրը լեցուն էր անակնկալներով որոնք ուրախացուցին մանուկներն ու մեծերը:

Օրուան հանդիսավարն էր Պ. Ռոպէր Աթթարեան, ան ողջունելէ ետք ներկաները, հրաւիրեց մանուկները խմբուելու Կաղանդի ծառին շուրջ: Մանուկներուն համար տօնակատարութեան ամէնէն հաճելի պահը (ամէն տարի) վիճակահանութեան ու նուէրներու բաշխումի պահն է, մինչ մանուկները Կաղանդի ծառին շուրջ ուրախութեամբ կ'երգէին, ներս մտաւ Իտալիոյ մէջ ճանչցուած պէֆանան որ անակնկալ եղաւ բոլորին համար. ան մանուկներուն հետ խօսեցաւ, զուարճացուց զանոնք իր լուրերով ու բարի խրատներ տուաւ անոնց եւ ապա նուէրները բաժնեց:

Մեծերուն բաժնուեցաւ կարկանդակը, ճաշակողներէն երկու հոգիի բաժնին մէջ կար անակնկալ մը, որով անոնք արժանացան օրուան Թագաւորն ու Թագուհին կոչուելու...

Շատ գեղեցիկ տօնական օր մը անցուցին բոլոր ներկաները, հրաժեշտի պահուն եւ շնորհակալութիւն յայտնեցին Լեւոնեան հայ վարժարանի մեծաւորին ու հանդիսութիւնը կազմակերպողներուն:

Բարի 2006 բոլորին...

Մ. Ն. Ժ.

ղեցւոյ ներընտիր հոգեւոր հովիւ՝ Եղիա Վրդ. Դերձակեան, Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչը՝ Վեր. Ժիլպէր Լեւոնեան, Մակար Ա. Քհնյ. Նաճառեան, Սարգիս Քհնյ. Թաշճեան եւ Վարդեվառ Քհնյ. Գասպարեան:

Երեկոն շարունակուեցաւ ընդունելութեամբ մը, ներկաներու միջեւ անձնական մաղթանքներու փոխանակումներով եւ ջերմ ու մտերիմ խօսակցութիւններով:

***

Ըստ սովորութեան, Նոր Տարուան մաղթանքներու ձեռնարկին յաջորդեց, Կիրակի օրը, այս անգամ, Յունուար 15-ին, Լոթոյի խաղախաղը որ կը պատկանի Մարսէյլի եւ Փրովանսի բարեգործականներուն: Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներուն Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Լոթոյի օրեր են: Ձեռնարկ մը որ կը համախմբէ մեծ եւ պզտիկ: Մասնակցելու համար կը բաւէ հաշուել գիտնալ 1էն մինչեւ 90 եւ հետեւիլ թիւերու կոչին: Այս տարի Հայ Մշակոյթի Տունը տուաւ արժէքաւոր նուէրներ, ինչպէս՝ երթուդարձի տոմսակ մը Հայաստան, Տի-Վի-Տի մը, անգլիական ոսկի մը (Սուվրէն), հեծանիւ մը եւ այլ տեսակի նուէրներ՝ պտուղի գեղեցիկ կողովներ, Թանկարժէք հայելի մը, խոհանոցի սպասներ, եւլն. եւլն.:

Այս տեսակի "արտօնուած" խաղերու մէջ բոլորն ալ շահաւոր են, ե՛ւ կազմակերպիչները, ե՛ւ մասնակցողները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱԶԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՍԿԻԶԲ ՄԸՆ ԷՐ

Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ միջեւ բաւական սուր հակադրութիւն մը ստեղծած կազի գինին տագնապը կարգաւորուեցաւ Յունուար 4ին գտնուած համաձայնութեամբ մը: Ան երկու կողմին ալ առիթ կու տար գոհ եւ տագնապէն գրեթէ յաղթական դուրս եկած ըլլալու: Մոսկուա կրնար անվրդով յայտարարել իր քաղաքացիներուն թէ կազին հզր. խոր. մեթրը 230 տոլարի կը ծախէ, Կիեւ ալ կրնար նոյն հոգեվիճակը բաժնել, քանի որ 95 տոլար պիտի վճարէր նոյն քանակութեամբ կազին: Տարբերութեան հարցին կարգադրութիւնը ստանձնած էր միջնորդ մը:

Այս վերջինը 230 տոլարի գնելէ ետք ռուսական կազը, զայն պիտի խառնէր 50 տոլարնոց Թիւրքմէնականին, խառնուրդին վրայ պիտի աւելցնէր ուզբեկական եւ ղազախական կազ, ապա ձեռք ձգուածը 95 տոլարի վաճառէր Ուկրանիոյ: Այս կարգադրութիւնը յայտարարել կու տար ուկրանացի վարչապետին թէ Ռուսերն ու իրենք շահաւոր էին, ինչպէս ամբողջ Եւրոպան:

Այսուհանդերձ կան մտածողներ թէ Ուկրանիա անգամ մը եւս զիջեցաւ Մոսկուայի դէմ: Անոնք հարց կուտան թէ ինչո՛ւ օգնութեան կանչուեցաւ միջնորդ մը որ Ռուս-Ուկրէնէրկօն է, ծանօթ՝ կաշառակերութեան բազմաթիւ պարագաներով: Ատոր մէջ մինչեւ իսկ դաւաճանութիւն տեսնողներ կան, ինչպէս նախկին վարչապետուհի տիկ. Տիմոշէնկօն: Իր ճակատին պատկանող ընդդիմադիր դէմք մը կ'ափսոսայ որ Ուկրանիոյ իշխանութիւնները ոչ միայն պարտուեցան, այլեւ ոչ իսկ հասկցան թէ պարտուած են:

Ուկրանացի մասնագէտ մեկնաբաններ ալ ոչ մէկ համարում ունին միջնորդ ընկերութեան. անոնցմէ մէկը կ'ըսէ թէ ան կազի համաշխարհային շուկային անշըրջանցելի գործակալութիւնն է որ կը բանի ռուս եւ ուկրանական ընտրանիին շահուն ուղղութեամբ եւ արդէն անոնք են ընկերութիւնը հակակշռողները:

Հարցին աւելի հակակշռուած եւ իրատեսութեամբ մօտեցողները ընդունելով հանդերձ թէ այս հանգրուանին Ռուսաստան ուզածին տիրացած է, յառաջիկայ 3–4 տարուան ընթացքին գերակշռութեան կարելիութիւն մը կը տեսնեն Ուկրանիոյ համար եթէ յաջողի կազի սպառումը նըշանակելի համեմատութեամբ պակսեցընել: Տագնապին կարգաւորումէն գոհ ուրիշներ կը խորհին թէ այս մէկը երկար շարքի մը առաջին օղակն էր. մանաւանդ որ Ուկրանացիները յառաջիկայ Մարտին քուէատուփ պիտի դիմեն ընտրելու համար իրենց խորհրդարանը: Եւ շատ հաւանական է որ Մոսկուա միջամուխ չըլլայ: Կազին տագնապը անպայման իր ազդեցութիւնը պիտի գործէ այդ քուէարկութեան վրայ: Բայց վտանգը այն է որ կրնայ առանձին չմնալ:

Ուկրանիոյ եւ Ռուսաստանի միջեւ նոր տագնապներու նախանիւթ ըլլալիք տըւեալներ չեն պակսիր. կան ամէնէն առաջ Սեւ Ծովու ռուսական նաւատորմին խարիսխները եւ զինուորական այլ հարցեր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Յունուար 3ին, իր մահկանացուն կնքած է Ս.Դ.Հ. Կուսակցութեան Կեդր. Վարչութեան նախկին ատենապետ՝ Տիրան Ակլնեան: Ողբացեալը ծնած էր Հալէպ 1939ին, շրջանաւարտ էր Կիլիկեան ճեմարանէն, 1952ին, 1959ին տեղափոխուած է Դամասկոս եւ մինչեւ 1980 վարած Թարգմանչաց երկրորդական վարժարանի տնօրէնութիւնը: 1976ին Տ. Ակլնեան նշանակուած է ՄԱԿ-ի մօտ սուրիական պատուիրակութեան անդամ, Արտաքին նախարարութեան կողմէ: 1980էն 1987 եղած է Սուրիոյ Խորհրդարանի անդամ: Պատանի տարիքէն մասնակցած է Ս.Դ.Հ. Կուսակցութեան եւ Հայ Մարմնամարզական Միութեան: Աւելի ուշ ալ պատասխանատու պաշտօն վարած է Դամասկոսի Հ.Մ.Մ.-ի հիմնադիրներու մարմնին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 7ին, Դամասկոսի Ս. Սարգիս եկեղեցին:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան Համալսարանի "Էսեմպլի Հոլ"ին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին տարեկան իր համերգը տուած է "Կռունկ" երգչախումբը, նուիրուած Ցեղասպանութեան 90ամեակին: Հիմնուած 1992ին, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան նախաձեռնութեամբ եւ համալրուելով Էշրէֆիէի, Պուրճ Համուտի, Զալքայի եւ Պէյրութի ժողովրդապետական երգչախումբերով, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի "Կռունկ" երգչախումբը իր անդրանիկ ելոյթը ունեցած է 1993ին, որմէ ետք համերգներ ունեցած է նաեւ Եգիպտոս եւ Սուրիա: Երեկոյթին բացումը կատարած է "Կռունկ"ի պատասխանատու եւ հոգեւոր հովիւ Հայր Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կռանեան, որ նշած է թէ համերգը երգչախումբի վեց ամսուան աշխատանքին արդիւնքն է: Ներկայ եղած է Պետական նախարար՝ Միշէլ Ֆարաոն որ խօսք ալ առած է եւ անդրադարձած Ցեղասպանութեան 90ամեակին: Ողջունած է նաեւ երգչախումբը, որուն գեղեցիկ անուանումը գաղթող թռչունի մը անուանումն է: Ապա, երգչախումբը ներկայացուցած է իր յայտագիրը:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Հասնիլ այսպէս, տիկնոջ մը պէս, մանիշակագոյն քօղով ծածկուած նոր գըլխարկով մը, պարոնի մը հետ որ կը խոնարհի բռնելով իր ձեռքը կառքէն վար իջնելու համար, այս բոլորը դէմքին պըլպլումը հանդարտեցնող բաներ են: Եւ տեսնելով որ քրոջը տրամադրութիւնը օրուան ընթացքին կը վատթարանայ, կը զգայ որ իր դերը կը մեծնայ: Ի՞նչ կը պատահի Ազնիւին որ իրեն բան չի խոստովանիր, չի յարգեր զինքը իբրեւ մեծ քոյր, եւ իրմէ աւելի գեղեցիկ է: Բայց վստահ է որ բան մը պատահած է, եւ պիտի փափաքէր խրատներ տալ իրեն:

Անսպասելիօրէն, Ազնիւ կը խնդրէ Օհաննէսէն որ զինքը տուն առաջնորդէ: Սմբատ, ասոր վրայ կը տրտմի, բայց Ազնիւ յարմար պատասխան մը մտածած է, կ'ըսէ որ իրեն հետ խօսելիք ունի: Ֆըրանսացի ջութակահար Ժէրար եւ Տիւտիկ Հրանդ Յակոբեան փոխն ի փոխ կը փորձէին եւ ցոյց կու տային իրենց երաժըշտական կարողութիւնները. մէկը՝ հին, ռոմանթիկ. միւսը՝ ժողովրդական:

Կէսօրէ վերջ է. պէտք է զովացուցիչներ եւ տիկիններուն համար թէյ, փոքրիկ անուշեղէններով Confiserie Viennoise-ի, որ քանի մը տարի առաջ եւրոպական այս ճաշակը բերաւ փոքրիկ քաղաքին մէջ: Օհաննէս ստիպուած է ժամ մը սպասցնել Ազնիւը, որ ընդհանրապէս անհամբեր է, բայց այսօր չի պնդեր:

Եւ սակայն, հակառակ իր սովորութեան, չի միանար նուագողներուն, չի փորձեր պարի շարժում մը, չերգեր իր հարուստ քոնթրալթոյի ձայնով իր գիտցած երգերը որ ուրախութիւն կու տան սրտին, կամ պարելու փափաք: Նստած կը մնայ, կարծես քիչ մը զով կը զգայ, եւ նայելով մայրամուտի արեւին, լուռ կը մնայ: Իր արտայայտիչ եւ կլորակ դէմքը անձայն է, երբ երաժշտութիւնը կը սահի վրայէն եւ զինքը կը պատէ:

Ազնիւ բացակայ է կարծես, նստած է յոգնած կնոջ դիրքով մը, բայց իր տենդոտ սիրտը կը կրկնէ. "Ո՞վ գիտէ թէ այսօր ալ պիտի գայ: Ես ինչ որ կրնայի, ըրի: Կարելի է աւելի լաւ է այսպէս: Բայց իրա՞ւ է արդեօք որ կ'ուզէ ինծի հետ ամուսնանալ, որ պիտի չստիպէ ինծի դաւանափոխ ըլլալ, որ կ'ուզէ ինծի հետ Եւրոպա երթալ: Եւ եթէ կարենար ինքը դաւանափոխ ըլլա՞լ: Այն ատեն ամէն արգելք պիտի վերնար...": Ազնիւ ինքզինքը արդէն կը տեսնէ մէկը, որ սպայ մը դաւանափոխ ընել տուաւ, հայկական (կամ թրքական յառաջադէմ) Լոնտոնի կամ Փարիզի շրջանակներու մէջ:

Երբեք մաքէն չէ անցած տունէն հեռանալ: Հանդարտ աղջիկ մըն է եւ բոլորը կը սիրէ: Բայց սակա իրաւացիօրէն արդարացուցիչ պատճառ մը պիտի ըլլար: Այնքան միամիտ չէ գիտնալու համար որ այսպիսի խառն զոյգի մը համար Կայսրութեան մէջ ապրիլը դիւրին չէ: Գրեթէ առաջին անգամ պիտի ըլլար որ Թուրք մը չէր որ կ'առեւանգէր քրիստոնեայ աղջիկ մը իր հարեմին համար, այլ կոյս հայուհին (եւ կը ժպտի ինքն իրեն) որ այնքան զօրաւոր եւ այնքան գեղեցիկ է որ Թուրքին այլընտրանք չի ձգեր:

Շատ անգամ լսած սարսափելի պատումներուն, խրատներուն, ամէն տեղ ներկայ ուշադրութեան մթնոլորտին եւ նորաբողբոջ աղջիկները շրջապատող անձկոտ հսկողութեան տարտամ պատկերներ շուրջը կը դառնան, եւ թեթեւ վախ մը, ինչպէս զգացումը թէ այս ամէնը միայն երազ մը ըլլայ: Միեւնոյն ատեն, յանկարծ, սիրահարութեան խաղը, երբ անձի մը մէջ տակաւին կը տեսնես իր բոլոր յոյզ կողմերը, բայց դուն կը սկսիս հոգ չընել անոնց մասին, եւ մեղկութիւն մը կը պարուրէ քեզ:

Բաղաք վերադառնալը այնչափ ալ աճապարելի չէ: Ազնիւ վստահ է որ եթէ կէսօրէ վերջ եկաւ եւ դուռը բախեց առանց զինքը տեսնելու, վստահ պիտի վերադառնայ: Չի կրնար երէկուան սիրոյ սրտաճմլիկ արտայայտութիւններէն վերջ չգալ:

Բայց Ճէլալ արդէն եկաւ, եւ ի զուր պարտէզին դռնակը բախեց: Ոչ մէկը զինքը տեսաւ, բացի կաղ Նազիմէն, Թուրք մուրացկանէն, որ Զատկուան ժամանակ կը շրջի բոլոր Հայերու տուները, տոպրակը լեցնելով լաւ բաներով եւ սովորականէն աւելի դրամական նուէրներով:

Նուարդ եւ Շուշանիկ լաւ կը վարուին հետը: Բայց այսօր բոլորն ալ դուրս են: Չի գիտեր որ Զատիկը տօնելու համար Ագարակ գացած են, կը կարծէ որ բարեկամ ընտանիքի մը մօտ են տօնը շնորհաւորելու եւ կը սպասէ դրան ներս մտած մասին մէջ: Կը տեսնէ Ճէլալի գաղտուկ գալը, կը լսէ Ազնիւը կանչելը, նախ պաղատական ձայնով, յետոյ ուժգին եւ ապա բուռն: Կէս ժամ կը կենայ դուռը բախելով, եւ Նազիմ աւելի կը հասկնայ այս եղածէն քան ըսուածէն, եւ պատին փակած թաքուն կը մնայ: Մուրացկանի մը գործին չի գար խօսիլ, այլ՝ լուռ մընալ եւ գիտցածը արժեւորել: Ամէն մանրամասնութիւն արժէք ունի:

(Շար. 25)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ. – Տոքթ. Ատրինէ Գարագաշեան 200 Եւրօ, Թերթին 80ամեակին առթիւ։

⁂

ՓԱՐԻԶ. – Աստղիկ Տէր Պարսամեան նոյն առիթով 80 Եւրօ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մօնա Կիւմիւշկերտանեան 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին, իր մօրաքրոջ՝ Արուսեակ Երէցեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ։

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée par **France 2, le dimanche 22 janvier**, de **9h30 à 10h**. C'est un message de Torkom II Manoogian, Patriarche Arménien de Jérusalem, exhortant les Arméniens de France et d'Europe à venir nombreux en pèlerinage à Jérusalem. Sa Béatitude a, fait exceptionnel, autorisé «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» à filmer les trésors de la cathédrale St Jacques, entre autres, la canne et le sceptre du roi Héthoum ou les évangiles enluminés de Toros Rosline ou d'Avedis.

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը վերակազմէ Միութեան շեփորախումբը (փանֆարը)։

Այս տարեշրջանին փանֆարի փորձերը տեղի կ'ունենան Կիրակի օրերը, ժամը 13էն 15, "Դպրոցասէր" վարժարանէն ներս. Հասցէ՝

1 Boulevard du Nord —
93340 Le Raincy

ղեկավարութեամբ արհեստավարժ խմբավար Պ. Եդուարդ Բարսեղեանի։

Յաւելեալ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝ 06·23·12·69·14 կամ 06·25·93·28·90։

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MAISON
DES ETUDIANTS
ARMENIENS
57 Bd Jourdan 75014 Paris

L'ASSOCIATION
DES ANCIENS RESIDENTS
DE LA MAISON DES ETUDIANTS
ARMENIENS
invite les **anciens résidents** à un

COCKTAIL
DE RETROUVAILLES

le vendredi 27 janvier
à 19h30

Cette annonce tient lieu d'invitation.

Prière de confirmer
votre présence :
☎ **01 44 16 10 60**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «**Djavo Shant**» de St-Jérôme

SUPER LOTO!!!

Dimanche 22 janvier
à 14 heures 30
Centre d'Animation de Quartier
de St Jérôme
30 avenue de St-Jérôme —
13013 Marseille
— Parking assuré —

□

ՏԷՍԻՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Գիտե՛նք, որ բոլորդ կը սպասէիք Կապոյտ Խաչի "Պէօրէկ"ի ճաշին... Ուրեմըն, ահա կրկին, մեր բազմատեսակ "պէօրէկ"ները համտեսելու համար, հըրամեցէ՛ք Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Շաբաթ Յունուար 21ի իրիկուան ժամը 20:30էն, նուագով, երգով, պարով՝ ուրախ երեկոյթ մը, որու գինը միա՛յն 15 եւրօ է։

Զմոռնա՛ք ձեր տեղերը ապահովելու, հեռաձայնելով Ռօզին՝ 04-78-49-19-44։

□

La Section «**SEVAN**» de Vienne
présente

LE SPECTACLE DE NOEL

DE SON ECOLE HEBDOMADAIRE

Le Dimanche 22 janvier
à 15h30 précises
au Théâtre Municipal de Vienne
Au programme
Chants, Danses, Poésies, Sketches, Théâtre sous la direction
de **Nareg DOURIAN** en collaboration avec la Maison de la Culture Arménienne de Vienne

Comme chaque année, le Père Noël sera au rendez-vous pour distribuer cadeaux et friandises aux enfants.

Venez nombreux les encourager.

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ-Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը։

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ ԱՆԻ նուագախումբին։

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ։

Անմպարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝ 04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն։

□

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour les séjours de Bellefontaine :

Eté : Juillet et Août 2006
- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA (bon niveau de ski pour le séjour d'hiver)**

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Հ.Մ.Ը.Մ. - ՖՐԱՆՍ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆԻ
եւ իր նուագախումբին
Շաբաթ, Յունուար 21ին
Հասցէ՝
Le Méridien «ETOILE»
Salon «RENOIR»
81, Boulevard Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
01·44·05·17·77 կամ 01·43·78·57·67 թիւերուն։

Կայքի հասցէ՝
http://www.homenetmen-france.com
e-mail: comite@homenetmen-france.com

CENTRE CULTUREL SAINT MESROB

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Jeudi 26 janvier à 20h45

RENCONTRE
avec
M.-A. VARTENIE BEDANIAN
qui présentera son livre
TRAVERSE
MERE DE DIEU...
MARSEILLE
Exposé suivi de la lecture d'extraits du texte et d'un débat avec le public.

Réservez votre soirée pour un grand moment d'émotion et de convivialité.

Vente et dédicace du livre.

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre - Cocktail —

l'Association MACHTOTZ

pour la défense de la langue arménienne
organise

1) **Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones**

NOUVELLE SESSION : 11 FEVRIER — FIN JUIN 2006

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) **Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,**
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) **Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES**
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LES 50 BOUGIES DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures
au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·373 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21·373

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔԻ Յունուար 19ի ելոյթը Լ'Իլ Լոնկի (Պրեսթի մօտ) խարիսխը այցելած ատեն, բաւական զարմացուց, բայց ընդհանուր ձեւով լաւ տպաւորութիւն գործած է: Ֆրանսայի նախագահը չվարանեցաւ ըսելու. – "Այն պետութիւններու ղեկավարները, որոնք ահաբեկչական միջոցներու կը խորհին դիմել մեզի դէմ, ինչպէս նաեւ անոնք որոնք կը նախատեսեն, այս կամ այն ձեւով, զանգուածային բնաջնջման զէնքեր գործածել, պէտք է հասկնան որ վճռական եւ տեղին պատասխան մը կը գտնեն մեր մօտ: Այդ պատասխանը կրնայ ընթացիկ ըլլալ կամ կրնայ այլ բնոյթ ունենալ": Շիրաք, ընդլայնելով իր ճառը ճշդած է որ "կենսական շահերը" կրնան մինչեւ իսկ արդարացնել հիւլէական զէնքի գործածութիւնը:

ՊԷՆ ԼԱՏԷՆ կը սպառնայ Միացեալ Նահանգներուն, միաժամանակ դադար մըն ալ առաջարկելով: Յունուար 19ին է որ Քաթարի ալ-Ժեզիրա հեռատեսիլի կայանէն սփռուած ձայնագրութեան մը Պէն Լատէն կ'ըսէ որ երկար ժամանակի համար դադար մը կ'առաջարկէ, առանց պայմանները թուելու: ՍԻԱ-ն հաստատեց որ ձայնագրութիւնը վաւերական է: ԱՄՆ-ու Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարած է.- "Չենք բանակցիր ահաբեկիչներու հետ: Կը բնաջնջենք": Պէտք է խոստովանիլ թէ տարիներէ ի վեր այդ բնաջնջումը "ամերիկեան երազ"ի մը բնոյթն ունի: Մնաց որ նման սպառնալիքներ անցեալին ալ եղած են, բայց ոչինչ պատահած է, մինչ Սեպտ. 11ի ոճրափորձերը առանց սպառնալիքի տեղի ունեցան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարը՝ Ֆ. Տուսթ-Պլազի Մոսկուա գացած է, որպէսզի Իրանի նկատմամբ ռազմավարութիւն մը առաջարկէ, որ հասարակաց բնոյթ ունենայ: Ռուսաստան, սակայն, աւանդական գործակցութիւն մը ունի Պարսկաստանի հետ եւ շատ ալ շահեր: Ռուսաստան չուզեր որ Ապահովութեան Խորհուրդը պատժական միջոցներու դիմէ Իրանի դէմ: Տուսթ-Պլազի փորձած է համոզել իր պաշտօնակիցը՝ Ս. Լաւրով, որ շատ կարեւոր է տագնապին դէմ հասարակաց դիրք մը:

ՈՒԹՐՈՅԻ 13 քոհերու, այսինքն անոնք որոնք անարդարօրէն արգելափակուեցան, հրապարակային ելոյթները կը շարունակեն աղմուկ հանել երկրին մէջ: Ընդհանուր եզրակացութիւնն այն է որ հարկ է ջնջել հարցաքննիչ դատաւորի պաշտօնը, ինչ որ կը խոստէ Արդարութեան նախարարը, որ կը ջանայ մտքերը հանդարտեցնել: Անպարտ արձակուած ամբաստանեալներէն ետք, իրենց փաստաբանները կ'արտայայտուին:

ԻՐԱՆԻ նախագահը՝ Մ. Ահմատինեժատ Դամասկոս գացած է եւ իր պաշտօնակիցին հետ արտայայտած իրենց հասարակաց դատը: Միւս կողմէ, Սուրիա յանձն առած է ամբողջովին գործակցիլ Հարիրիի սպանութեան քննիչ յանձնախումբին հետ, զոր ներկայիս կը վարէ պելժիացի իրաւագէտ մը՝ Ս. Պրամմեց:

ԹԵԼ-ԱՎԻՎԻ ՄԷՋ, Յունուար 19ին, անձնասպանական ոճրափորձ մը գործուած է, որու հետեւանքով 19 հոգի վիրաւորուած են, որոնցմէ մէկը ծանր վիճակի մէջ է: Արարքին տէր եղած է իսլամապաշտ Ճիհատը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԻԵՒԻ միջեւ կազի գինին յաւելումէն զատ, այլ հարց մը ծագած է որ մթնոլորտը լարած է: Ան մկրտուած է "փարոսներու պատերազմը": Անոնք կը գտնուին Ղրիմի ափերուն (Ուկրանիոյ հարաւը) եւ որոնց օգտագործման հարցն է որ դէմ առ դէմ հանած է երկու երկիրները: Ամէն ինչ սկսած է Յունուար 13ին, երբ փոխադրութեանց նախարարութեան ուղ Ուկրանացիներու խումբ մը տէր դարձած է Եալթայի առեւտրական նաւահանգիստին փարոսին: Արգելք հանդիսանալէ ետք, որ հոն աշխատող ռուս սպաները մուտք գործեն, Ուկրանացիներու խումբը կըղպանքները փոխած է եւ տէր դարձած հաստատութեան: Հակառակ վիճաբանութիւններու, Կիեւի եւ Մոսկուայի միջեւ միջադէպը կարգադրելու համար, հարցը դեռ առկախ մնացած էր Յունուար 20ին եւ փարոսը Ուկրանացիներուն ձեռքն էր:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՍԼՈՎԱՔ օդանաւ մը ջախջախուած է Յունուար 19ին Հունգարիոյ հիւսիս-արեւելքը, Սլովաքիոյ սահմանին մօտ: 45 ճամբորդներէն միայն 1 հոգի ողջ մնացած է:

2006-Ի ԹՐՔԱԿԱՆ «ՄԵԾ ԾՐԱԳԻՐԸ»

Հայկական ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ կը կազմակերպուի "Հայկական փաստաթուղթերով հայկական ցեղասպանութեան սուտը - 2006ի մեծ ծրագիրը" կոչուած շարժում մը որուն վայր ընտրուած է Պերլինը: Հոն Մարտ 15-19 հանրահաւաք եւ քայլարշաւ պիտի կազմակերպուի, մասնակցութեամբ քաղաքական դէմքերու, տեսուչներու, դասախօսներու, հանգստեան կոչուած հրամանատարներու, եւլն.:

Կազմակերպիչ մարմնին մէջ կը գտնուի նաեւ Կիպրոսի Թրքական գօտիի իշխանութեան առաջին նախագահը Ռ. Տէնքթաշ: Ան խորհրդակցական առաջին ժողովէն ետք յայտարարած է թէ հակահայ թշնամութիւն ստեղծել չէ իրենց նպատակը, այլ կ'ուզեն բարեկամութեան վերածել Հայերու հակաթուրք զգացումները եւ օրէ օր մեծցող թշնամութիւնը: Ան ըսած է թէ Թուրքերը շատ մը պարագաներու հաւատացած են արդարութեան, ինչպէս Հայկական հարցին, Կիպրոսի կղզիին մէջ ու այդ հաւատքով շատ կարեւորութիւն չեն տուած քարոզչական աշխատանքին, կորսնցուցած են:

Շարժումին կազմակերպիչներուն կարգին է Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան ընդհանուր նախագահ Տ. Փէրինչէք որ ժխտումի արտայայտութիւններուն պատճառով դատական հետապնդումի առարկայ եղած էր Զուիցերիոյ մէջ:

2006-Ը «ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԻ»

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոսը յատուկ գիրով 2006ը հռչակած է "Հայ դպրոցի տարի": Հայ դպրոցին հըզօրացումը համազգային պարտաւորութիւն նկատելէ ետք Արամ Ա. կը թելադրէ թեմերուն, ազգային իշխանութիւններուն, կրթական մարմիններուն յատուկ հոգածութեան առարկայ դարձնել Հայ դպրոցը, զանազան ազդեցիկ միջոցներով: Նպատակներն են աշակերտութեան թիւը մեծցնել, կրթական նոր համակարգ ստեղծել, հայեցի դաստիարակութեան վերակազմակերպում, նոր դպրոցներու շինութիւն, Հայ դպրոցը տնտեսապէս ինքնաբաւ դարձնելու ճիգ, ուսուցիչներու վերաւորակաւորում:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ, ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՔԱՆԴՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Եւրոպական Խորհրդարանը Յունուար 19ին բանաձեւ մը քուէարկած է դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան նիւթով. քաղաքականութիւն որուն ընդգրկուած է Հարաւային Կովկասը 2004-ին:

Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակը հաղորդագրութեամբ մը կ'արձագանգէ բանաձեւին ուր Հարաւային Կովկասի մասին ըսուած է. "Ղարաբաղի հակամարտութիւնը կը խոչընդոտէ Հայաստանի ու Ազրպէյճանի զարգացումը, շրջանային գործակցութիւնը եւ դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան կիրարկումը": Բանաձեւը փոքրամասնութեան իրաւունքներու հիմով եւ միջազգային օրէնսդրութեան յարգանքով երկխօսութեան կը հրաւիրէ առընչակից կողմերը. կը պահանջէ որ կողմերը թոյլ տան գաղթականներու ապահովական վերադարձին, յատկապէս Ազրպէյճանցիներուն, դէպի գրաւուած տարածքները:

Թուրքիայէն ալ կը պահանջուի շինիչ դեր կատարել, բանալ Հայաստանի հետ սահմանը:

Եւ վերջապէս կոչ կ'ըլլայ Ազրպէյճանի իշխանութիւններուն որ վերջ տրուի Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն քանդումին:

Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակին նախագահուհի Հիլտա Չօպոյեան գոհունակութիւն յայտնելով խաչքարերու քանդումին Եւրոպական Խորհրդարանին նման միջազգային ատեանի մը հակազդեցութեան, ըսած է թէ այդ արարքը պէտք է եւրոպական ատեաններու, յատկապէս Եւրոպայի Խորհուրդին կողմէ դատապարտուէր ու պատիժի արժանի նկատուէր, ինչպէս եղաւ Թալիպաններու պայթեցուցած Պուտտայի արձաններուն պարագային:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

Ռուսաստանի ռաբբիապետը արտայայտուելով Մոսկուայի մէկ սինակոկին մէջ ռուս երիտասարդի մը կողմէ ութ հոգիի դաշունահարումին մասին, ըսած է թէ ցեղապաշտութեան ու օտարատեացութեան ընդհանուր մթնոլորտ մը կը տիրէ երկրին մէջ: Աւելցուցած է թէ այդ մթնոլորտին միակ զոհերը Հրեաները չեն, այլ նաեւ բոլոր օտարականները: Այդ օտարականներէն թուած է ափրիկեցի ուսանողները, ասիացիները, նախկին խորհ. հանրապետութիւններու քաղաքացիները. ըսած է թէ վերջին տարիներուն գործուած ցեղապաշտական արարքներուն գլխաւոր հեղինակները փերթուած գլուխներով երիտասարդներն են որոնք չեն հանդուրժեր օտարականներու ներկայութեան:

Նոյն մթնոլորտին զոհ մը կը նկատուի վերջերս Մոսկուայի մէջ դաշունահար սպաննուած 13 տարեկան հայ պատանին. անոր սպանութեան պարագաները չեն լուսաբանուած. հարցաքննողները սպանութիւնը խուլիկանական արարք կը նկատեն, մինչ ծնողքը կը պնդէ "ցեղապաշտական" նկարագրին վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Յունուար 17-18ին Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցած Ղարաբաղեան բանակցութիւններէն ետք Մինսկի խումբի Ռուսաստանի նախկին նախագահ Վլ. Կազիմիրով հաղորդագրոյց մը տուած է: Տարուող բանակցութիւնները նկատած է "չփումի եզրերու որոնում". մեծ լաւատեսութիւն չէ արտայայտած Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն յառաջիկայ հանդիպումին մասին: Կրկնած է թէ բանակցութեան հարկ է մասնակցին հակամարտութեան բոլոր կողմերը: Կազիմիրով ըսած է նաեւ թէ խաղաղապահ ուժերը ոչ ոք չի պարտադրեր կողմերուն որոնք իրենք պէտք է լուծեն իրենց խնդիրները:

Քիչ մը աւելի լաւատեսութիւն ցոյց տուած է Ռուսաստանի Արտաքին գործերու նախարար Ս. Լաւրով. ան հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւններուն մէջ նշանակալից քայլ կ'ակնկալէ: Լաւրով ըսած է թէ քանի մը օրէն տեղի կ'ունենայ Քոչարեան – Պուտին հանդիպումը, որմէ ետք Ռուսաստանի նախագահը կ'այցելէ Բաքու: Այդ այցին ռուսական կողմը տարուան ընթացքին բանակցային հոլովոյթին մէջ յառաջդիմութիւն արձանագրելու հարցը կը բարձրացնէ:

Բաւական տարբեր լարերէ հանդէս եկած է Ազրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարը Ս. Աբիեւ, Եւրոպայի ամերիկեան զինուորական հրամանատարութենէն Չ. Ուալտի հետ հանդիպումին: Աբիեւ շեշտած է թէ միջազգային համայնքը պէտք է ստիպէ Հայաստանը որ իր զինեալ ուժերը քաշէ Ղարաբաղէն, հակառակ պարագային զինեալ նոր հակամարտութիւն մը պիտի ծայր տայ: Աւելին. Աբիեւ կ'ուզէ որ Հայաստան իր ուժերը ետ քաշէ գրաւուած տարածքներէն, առանց որեւէ նախապայմանի:

Չ. Ուալտ Բաքու գացած է, Ուաշինկթընի կողմէ ռազմավարական երկիր նըկատուած Ազրպէյճանի ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը աւելցնելու հեռանկարով:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի սահմանած մրցանակներով 2·5 միլիոն դրամով, վըկայագրով եւ մետալով պարգեւատրըւած են երաժշտութեան, քանդակագործութեան եւ գրականութեան մարզի երեք արուեստագէտներ: Մրցանակը հաստատուած է 2002ին եւ կը տրուի երկու տարին անգամ մը: Այս տարի թատրոնի եւ ճարտարապետութեան ճիւղերուն մէջ մրցանակի արժանի չէ գտնուած:

Երաժշտութեան մրցանակը տրուած է Հրաչեայ Մելիքեանի, քանդակագործութեան մրցանակը Գետիկ Պաղտասարեանի, գրականութեանը՝ Հենրիկ Էդոյեանի:

2003ին մրցանակի ներկայացուած 30 գործի փոխարէն, 2005ին 15 աշխատանք առաջարկուած է:

ՄՇԱԿՈՅԹԸ՝ ՆԱԽԱՐԱՐՈ՞Վ ԹԷ ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՐԱՐԻ

Ամանորի հայկական սեղանները տակաւին ամբողջութեամբ բոլորուած չէին եղած, օղիի կամ գինիի շիշերուն տակ տակաւին ճնկելիք կար, երբ անսպասելի "նուէր"ի նման ամէն անկիւն հասաւ Հայաստանի մշակոյթի նախարարին աշխատանքէն հեռացման լուրը: Յունուար 4ին ան պաշտօնէն հեռացած էր ելեկտրականութեան տնօրէնութիւն, իր բնակարանին հոսանքին խզումին համար պահանջելու: Կամ ըսե՞նք պաշտօնէն էր զացողը, ինք պարզապէս ընկերացած էր անոր: Այսքանով արդէն զաւառային հրապարակի ընթացք մատնող արարքը անըսելին զարմանալի էր ու խորթ:

Այսօր նոյնիսկ Փարիզի, Նիւ Եորքի նման ոստանի մը մէջ ելեկտրական հոսանքը կրնայ խզուիլ ու մութը ձգել նախարարի մը բնակարանն ալ. նախարարն ալ բնական է որ պատճառին հետաքրքրութիւնը ունենայ: Բայց ո՞ւր տեսնուած է որ այդ հետաքրքրութիւնը Թարգմանուի գործնական "քաջագործութեան", նախարարը անձամբ երթայ իբրեւ թէ պատճառ սառւղելու, զինուած ու պատրաստուած: Ապա տեղւոյն վրայ գործի լծէ իր զինամթերքը, մարդ վիրաւորէ գլուխ պատռէ: "Հեռաձայն չկա՞յ այդ մայրաքաղաքին մէջ" հարց պիտի տար միամիտ մը: Կամ նախարար կոչուածը գործակատարներ չունի՞, որպէսզի երթան սառւղեն ու տեղեկացնեն իրեն հոսանքի խզումին պատճառը:

Հաւանօրէն երբ երկրի մը նախագահին թիկնապահը նախագահին ու յաճախորդներուն ներկայութեան մարդ կը սպաննէ ճաշարանի մը ճեմիշին մէջ, ապա "անըղգոյշ սպանութեան" արդարացումով որեւէ ոչ մէկ պատիժ կը ստանայ, այնքան ալ սահմանիչ պէտք չէ նկատել նախարարի մը մարդ ծեծել - վիրաւորելը: "Բա, մինչեւ իսկ եթէ ան նախարարն է եւ բեքհազարամեայ մշակոյթի՞ մը" հարց պիտի տայ նոյն միամիտը, շարունակելով զարմանալ:

Ո՞վ, ի՞նչ բացատրութիւն պիտի ճարէ, անոր հասկցնելու համար թէ նախարարն ալ մարդ է ի վերջոյ, կրնայ բարկանալ ու հաւանօրէն երեւանեան իրականութիւնը բարկութիւնը ազատ-արձակ պոռթկալու ազատութիւնն ալ կու տայ իրեն: Այդ իրականութիւնը ծայրէն, պոչէն ճանչցող մը արդէն պիտի չկարծէր թէ երբ անձը մշակոյթի նախարար է, ատիկա անպատճառ ուղիղ կապ կ'ենթադրէ ազնիւ բաներու, քաղաքակիրթ ընթացքներու, լրջօրէն մշակոյթ կոչուածին հետ: Ո՞վ է յանցաւորը երբ իշխանութեան խոհանոցը այդ կուսակցութեան բաժին հանած է մշակոյթի նախարարութիւնը եւ հոն ալ աւելի յարմար մարդ չէ գտնուած: Ի՞նչ ընէին. իրապաշտութեան սահմանէն դուրս չելլելու համար զաղափարական կամ բռնակալները՞ւ նախարարութիւն սահեծէին իրենց թեկնածուին համար: Մնաց որ Հովիկ Յովէկեան նուրբ դիմագիծով, ակնոցով, բաւական տուեալ ունէր մշակոյթի աթոռին վայել համարուելու. ունէր մանաւանդ բանաստեղծի համբաւ մըն ալ: Իր նախորդներուն մէջ այդքանը չունեցողն ալ գտնուած էր, իր անզիտութեամբ անեկդոտներու ներշնչարան դարձածն ալ, բայց մշակոյթն ալ մնացած էր տեղը, նախարարութիւնն ալ: Կարելի է ըսել թէ Հովիկ Յովէկեան անոնց համեմատած, բարեմասնութեան մը փաստը տուաւ, ամօթալի վարմունքէն գրեթէ անմիջապէս ետք հրաժարելով: Նոյնիսկ եթէ իրեն հրահանգուեցաւ այդ հրաժարականը, անով քաղաքակրթական քայլ մը անցաւ Յունուար 4ի վայրագութեան վրայէն:

Ի՞նչ կ'ընէ հիմա հրաժարեալ նախարարը. վստահաբար խունկ ու մոմով կը մեծարէ մոռացումի աստուածը որ մարդոց յիշողութենէն սրբէ-տանի իր անունին կպչուած անխառնուած տպաւորութիւնը: Անկէ ետք կրնայ ան Օրինաց երկիրէն նոր թաւ ակնկալել ու ստանալ ալ: Մինչ այդ կրնայ բանաստեղծութեան մէկ-երկու նոր հատոր հրատարակել, "Մարդը հրացանիս կոթին", կամ "Մի' կոչիր լոյս" խորագիրներով:

Գրիչին տեղ զէ՞նք կրող նախարարին արարքը ամօթի, դատապարտումի զգացումէն զատ, հետաքրքրութիւն մըն ալ արթնցուց մտաւորական - քաղաքական - պարագայական - պատեհապաշտական շրջանակին մէջ: Ո՞վ կրնար նկատուիլ անոր յարմարագոյն յաջորդը. "յարմարագոյն"ը անշուշտ մշակոյթի՛ պզդակին կապուած, եւ ոչ թէ զինականին: Եւ տեղին պատասխանը գտնելու դժուարութիւնն ալ այս նրբերանգին արդիւնքն է արդէն:

Յունուարի յաջորդ օրերուն՝ 10ի, 11ի, 12ի օրաթերթերուն մշտական ներկան էր նիւթը: Գրեթէ աւելի շատ տեղ յատկացուած, մեկնելուն հուսած էր նախարարին յաջորդ գտնելու, կռահելու գործին, քան՝ սասանեցնող արարքին: "Ո՞վ կը զբաղեցնի Հովիկ Յովէկեանի տեղը" հարց կու տար "Առաւօտ"ը (Յունուար 10), մինչ "Հայկական աշխարհ"ը (Յունուար 12) կ'արձագանգէր գրող Մերուժան Տէր Գուլանեանի "Մշակոյթը չպէտք է կուսակցականացնել" թելադրանքին: Այս վերջինը այդ յայտարարութիւնը բրած էր քննարկումի մը որ տեղի ունեցած էր Յունուար 11ին, քանդակագործ Լեւոն Թոքմաջեանի, նկարիչ Հենրիկ Գարուկեանի ալ մասնակցութեամբ:

Այդ քննարկումին զարմանալի չէ որ Հայաստանի մշակոյթի ներկայէն լայն դժգոհութիւն յայտնուած է: Վերը նշուած մասնակիցներէն մէկը ըսած է. "Նախարարների երբ-եւ-րը կուգան ու կ'երթան, մենք էլ կը դառնանք ապազգային մշակոյթով ժողովուրդ": Երկրորդի մը արժեւորումը աւելի չէչտակի եղած է. "Ինչպէս մեր կեանքն է, այնպէս էլ մեր մշակոյթն է: Մեր երկիրը հիմա արուեստի ու մշակոյթի կարիք չունի":

Ցետոյ հնչած է ելքի ճար մը. արուեստագէտները, ստեղծագործական միութիւններու անդամները պարտին հաւաքուիլ եւ իրենցմէ նախարար ընտրել: "Թէ չէ, Քոչարեանն ի՞նչ անի. շա՞տ ա ճանաչում արուեստագէտներին, որ իմանայ ում նշանակի" ("Առաւօտ", Յունուար 12):

Նշուած օրերու թերթերուն նիւթին նուիրուած էջերուն մէջ որպէս թեկնածու տրուած անուններ են նկարիչ Փարաւոն Միրզոյեանը որ Հայաստանի ազգային սրահին տնօրէնն է, «ակամայ "Օրինաց երկիր" կուսակցութեան անդամ դարձած»: Սակայն ինք «չի ուզում դառնալ նախարար»: Ըստ "Առաւօտ"ի ունեցած տեղեկութիւններուն, նոյն կուսակցութենէն Գագիկ Մխէեան «Չի թաքցնում նախարար դառնալու իր բիւրեղեայ երազանքը»: Ի՞նչ հիմով «երիտասարդ տարիներին վեց ամիս պարել է պարային խմբերից մէկում, ցաւօք՝ պահեստի»: Բայց ենթական մերժած է նման երազանք:

Այդ կուսակցութիւնը յայտնապէս ճոխ պաշար ունի մշակոյթի աթոռը կերակրելու. տրուած յաջորդ անունը շատ ալ պէտք չունի անհատական արժանաւորութեան փաստի. ան կը կոչուի Աւիկ Իսահակեան. "Օրինաց երկիր"ին մշակութային միութեան նախագահն է: Բայց խնդիրը հոն է որ այդ ուղղութեամբ տրամադրութիւնը գիտնալ փորձողներու չի պատասխաներ, այդ հարցը լուրջ չնկատելով... «Ա՛յ թանգարանների վերանորոգումից ու մշակութային լուրջ խնդիրներից հարցրէք, սիրով հարցազրոյց կը տամ. իսկ նախարարի պաշտօնին վերաբերող ոչ մի հարցի չեմ պատասխանի»:

Նոյն գրութեան մէջ Գոհար Յակոբեան կը յիշէ տակաւին նախագահի խորհրդական, անկուսակցական Վիգէն Սարգսեանը որ ըսուած է թէ մերժած է պաշտօնը:

Այդ մէկ-երկու օրուան թերթերուն նիւթերէն դատելով, կայ բացայայտ կերպով մշակոյթի նախարար դառնալու պատրաստակամ մէկը. ան նոյն Մերուժան Տէր Գուլանեանն է որ հարկաւոր կը նկատէ չկուսակցականացնել մշակոյթը. եւ ինք կուսակցական չէ: Չի մերժեր պաշտօնը, «Եթէ իշխանութիւնները յըստակ ծրագիր ներկայացնեն եւ թողնեն որ ինքը ազատօրէն այն իրականացնի»...

Ցիշուած անուններ եղած են նաեւ Կարէն Խոդիկեանը, Նարեկ Սարգսեանը, Լեւոն Իգիթեանը, Դաւիթ Մուրատեանը:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար ներկայի առիթէն օգտուիլ ու հարց տալ նաեւ թէ ի՞նչ կը պատահի եթէ փորձուի գործնապէս տարբաղադրել "մշակոյթի նախարարութիւն", "մշակոյթի նախարար" պիտակները:

Թերեւս մնա՞ր մշակոյթը...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԼԻԼԱՆԵՐ

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԽՄԲ.– Յունուար 8ի "Յառաջ Միտք եւ Արուեստ"ի թիւը ամբողջովին նուիրուած էր Փայլակ Միքայէլեանի (Գր. Պըլտեանի յօդուած եւ նամակներ): Մեր ընթերցողներուն նաեւ նաշակ մը տալու համար իր գրականութենէն, ստորեւ էջ մը իրմէ լոյս տեսած "Յառաջ"ի մէջ 1931, Յուլիս 7ին:

1

Մանկունակ սիրուհի մը ունիմ: Երիտասարդ ու զուարթ աղջիկ:

Մէշկոտ ու սեւ նայուածք ունի անիկա, ու դողացող ձայն մը: Սրտանց է իր նուիրումը ու խօսքերը միամիտ են:

Ու ես որ անառակ մը չեմ ու աչքերս կը պահեն դեռ խոնարհելու շնորհը, ես չարութիւնը ունիմ զայն լացնելու:

Իր զունչին սիրուն փոսիկը, իր ծոծրակին թաւշային ցոլքը՝ շատ անվերապահօրէն, շատ առատօրէն ու բարութեամբ կը տրամադրէ:

Դժգոհ եմ ես:

Երբեմն այնքան խելացի կը խօսի ու այնքան ազնիւ որ, ապշեցուցիչ է պարզապէս:

Ասիկա կը բարկացնէ զիս:

Խնդրանքները զոհաբերութիւններ են միամտութեամբ թաթաւուն ու իր երջանկութեանը գնով պիտի ուզէր փրկել խանդիս խելագար դեգերումները:

Ու երբեք չի վշտանար, չի յոգնիր, չի կշտամբեր:

Զիս կը յուսահատեցնէ իր համբերութիւնը, անսահման ներողամտութիւնը:

Տենչանքներս լքուած նաւերու կը նմանին խղճալիօրէն բանտուած...

Փքրիկ զունչն իր փոսիկով, ծոծրակն իր ճերմակ սէրով չեն գոհացներ զիս:

Բաժնուի՞լ... Ի՜նչ յիմար խորհուրդ վշտի, երիտասարդ աղջիկներ, դուք ըլնաւ սիրած չէ՞ք...

Բայց, մինակ եմ այսօր: Պիտի գոնէ կարենամ վերադարձի մը, նորոգուած ժպիտի մը ու փունջ մը մանիշակի սպասել:

Զըսի՞ ձեզի որ մանիշակները կը պաշտէ:

2

Ազատութիւնս կը փախսայ, լեզու կը հանէ ականջիս տակ, ու իր հեգնող գըրգիռը կը տիրապետէ զիս:

Կը խղճամ, կը զղջամ, կը ջանամ, կը պայքարիմ սակայն:

Ձեզի կը տենչամ գեղեցկագոյն աղջիկները կեանքին...

Ու մոռնալու համար իրականութեան անծածկելի, աղքատ նիւթականութիւնը, ու խղճիս քէնը, կը թողում գրքերուս տաղտուկը սեղանին, ու աչքերուս մէջ արեւին բորբոքուն սլաքները՝ լիլա քալելու կ'երթամ երգելէն, լիլա կը քաղեմ երգելէն, կը վերադառնամ երգելէն.

– Ճիւղ մը լիլայով գլխ իրեն կապեց այն խակ կեռասի գոյն եղունգներով աղջիկը,– Օ՜ դիւթանքը վազող ու պահուող ասեղի մը–, ճիւղ մը լիլայով որ մանիշակի գոյն ունէր, ու ցնցառ ծակոտկէն բուրմունք մը հագիւ ռունգերուն քսուող նուաղո՜ւն... բուրմունք մը անհամարձակ, որ ուրախութիւն կու տայ...

– Վեց, լեցուն, մեծ ճիւղեր փրցուցի, վե՜ց, սիրած թիւը այս ալ միւս եղնիկին, որ սրտի քերթուածով բեռնաւոր էջ մը մեռաքսաթղթի պէս ճակատ մը ունէր ու առեղծուած ժպիտ մը,– ի՜նչ անուրջ թեւի՝ երբ թարթիչները գրքի մը խմատին կը քսուէին:

3

Սակայն այսօր լիլաներս մոռ են, ճերմակ են ու կապտաճերմակ, խիտ ու խիտ կեանքով մը սեւեակս կը լեցնեն:

Տենդահար դէմքս կը թաղեմ անոնց խոնաւ զովութեան մէջ ու երկարօրէն, ուժգնօրէն կը շնչեմ:

(Ի՜նչ սրսկում, տրոփիւն բուրմունքի... ես կը լսեմ զայն. քիմքս անոր համով կը լորձունքոտի ու կը չորնայ, մորթս կը փոթփոթի ու կը թուլնայ փոխնիփոխ, ու իր զորչ գոյնով աչքերս կը մթագնին):

Ինծի կ'ըսեն, կը մրմնջեն,– թէ հեռուն, մենաւոր ծառ մը կար իր շուքին հետ՝ լռակեաց, որուն տակ կոյս մը թխավարս, անոյշ աչքերուն անմեղութիւնը վստահեցաւ, ու,

– Ցեմար տղայ,–

Զորցած մեմոզայի մը նիհար ու դեղին յիշատակը շրթներուն՝ արտասւեց...

Ինծի կ'ըսեն հեծկլտալէն,

– Հին քիւի մը ճեղքուածքէն նայող, զոյգ մը տրտում ծիծեռնակներ՝ տակաւին չեն մոռցեր այն սլացիկ հասակով նայյտը, որ.

– Խեղճ տղայ,–

Լուսնին տակ, գետակին մեղանն իր պարի պէս ոտքերովը գունաթափեց լըռութիւնը ծիծաղով մը արթնցուց, կանչեց իր թեւերուն փարումին, համբոյրով մը այրեց, ապա մոխրացուց հաւատարիմ ուռիներուն խորհուրդը, ու փախաւ, գընաց,– հէքեաթի՞ն հետ,–

Իր ճամբան է հոն, ճիւղ մը լիլա, անգըթութիւն, թախիծ ու մահ...

Ինծի կ'ըսեն, կը մրմնջե՜ն...

Ու այս ցուրտը որ շունչիս հետ կը սողոսկի գլխուս ու սրտիս գաղտնիքնեւ րուս մէջ, կը պտըտի ու սառոյցի պէս կը հալի ողնայարիս մէջքին՝ կաթի՛լ, կաթի՛լ...

Դառն է կանաչ տերեւը լիլային որ ատամներուս տակ իր լեղի մաղձը կը հատնի...

4

Բաւական է: Գացէք պարտէզին խոտերուն դանդատիլ, ձեր հոգեհան հոգիով:

... Նորէն միայն զարնիի ճիւղն ունիմ պատուհանիս առջեւ, ու արցունքոտ աչքերուս ետին տենչանքի մը արիւնոտ երախը, ու ճանկերն արթնցած՝ որ ոտքերուս ու բազուկներուս մէջ վանիլեան մեղքերով կը գալարուին:

Ձեզի կը տենչամ, ո՛վ երիտասարդ ու խնկելի գեղեցկութիւններ...

Ամբարուած կիրքի ուժ մը ունիմ, կ'ուզեմ գերագոյն գոհացումի մը միայն ընծայել զայն:

Ահա՛,

Ձեր մարմնին կատարելութիւնը թանձր մշուշի մը ետեւէն կ'անցնի հապճեպով ու երեւակայութիւնս բարձրացող նրբաններ կը լզէ...

Աչքերս փակեր են ձեր ոտքերու մատներուն, որոնց փախստական ձեւն իսկ կը բաւեն ցուցնելու,

Բումբերու անթերի կերտուածքին վըրայ ծալքն ու ճերմակը ծունկերուն,

Հասած պտուղ խոստմնալից, թիթեռնիկները հիւծող՝ լուսամփոփը սրունքներուն.

Ու անկէ վեր,

Ողորկ, ծիածանի մետաքսով բանուած նրբակերտ թաղարը երանգներուն,

Անճող տարփանքին թրթռուն լարերով գրկուած մեղկութիւնը զիստերուն...

Ծաղկամա՛ն...

Ի՜նչ ծաղիկ, ի՜նչ զոյգ կոկոն վարդի, հազարաթերթ «ձիւնազունդերու» գագաթին, անոնց սարսուռովը դալուկ...

Ու մէկզմէկու գալարուն բազուկներու հրջանակէն փրփուր կը տեղայ, պղպջակներ լուսածին:

Որպէս աղբիւրը ծարաւութեան...

Աստղիկնե՜ր, որ կը ծռէն ոսկի լոյսով,

գիշերը հիւանդոտ գլուխնին՝ Իռխներու հովահարին անձնատուր…

Ձեզի կը տենչամ, մահագին տենչով գեղեցկագոյն աղջիկներ։

Աչքերս կուրութիւն կը հայցեն, միսերս, դժոխք ձեր միսերէն, ողջակիզուած…

5

Օ՛, սրբութիւնը, նուիրականութիւնը, անմահութիւնը միսին, մարմինին։

Գեղեցկութիւննե՛ր…

Հովերի արու Արամազդն է գիս կնքեր։

Կ'երդնում ձեզի Վահագնի սրբութիւնով,– այս պահուս ձեր մարմնին իմաստութեամբն եմ պայծառ՝ տիեզերական հմայութեան մը պէս.

Որովհետեւ Ողիմպոսէն բերի արիւնի երգն այս.

– Նետեցէ՛ք ձեր սրտերը վագրերուն. առէ՛ք, առէ՛ք, առէ՛ք ամէն բան.

Թող մարդկութիւնը, (ե՛ս) ձեր շրթներուն թոյնով չարչարուի եւ չյագենայ.

Թող դիակ ծամէ ձեր շուքին ետեւէն ու տաճարներ ձեզմով զարդարէ, ձեզի համար քանդելով, ձեզի համար կանգնելով տաճար ու թանգարան.

Եւ Աստուած.

Թող դարերուն հետ գաղափարներ աճին. ուրանալով ու մարտիրոսանալով խաչեր, ու խորշելով ու պաղատելով՝ Աղօթէ՛ ձեզի.

Աշխատի՛ ձեզի համար.

Հերոսանայ, վատանայ, ցեխ հոտի, կամ վեհօրէն սոնքայ.

Ձեզի՛, միմիայն ձեզմով…

Ողիմպոսէն բերի տրոփող արիւնի երգն այս.

Ես ձե՛զ կը տենչամ…

Գթութի՛ւն… Ահա պրկած կամքս, խլրտացող հրճուանքիս շունչը ձեզի կը ղրկեմ…

Կուրծքիս հետ համաչափ տամիքս կը դողայ.

Ու կը տարածուիմ, կ'անհունանամ, լոյս եմ, հուր եմ, ուժ ու թռիչք, պայթող կայծակ մը չանթարգելներուն հետամուտ…

…Դպա՞ւ ձեզի հեւքս, քսուեցա՞ւ սեւեռումս ձեր մարմնին, մարմնին մէկ մասին.

Ուսի մ'անկիւնին.

Ձեր մորթէն հիւլէական մէկ կէտին «անթենական» զգայնութեան… հոգի՛ին…

Սարսռացէ՛ք, տա՞ք է, ներելի՞…

Որքա՛ն երանութիւն…

6

… Պալատիս զմրուխտէ դռները կը բացուին ու անոնց ետին բուրվառուող կնդրուկի ամպը ինծի կը դառնայ.

Դուք էք, ծովերու, լեռներու, դաշտերու արշալոյսներ… մերկ, կիսամերկ…

Ոսկեծոփ վարագոյրներս կը խոնարհին ձեր առջեւ, ծանրութիւնն ու ճոխութիւնը կահերուս՝ կարասիներուս ոսկեզրուադ անաղմուկ կը քաշուին մէկդի, տեղ կու տան ձեր ընթացքին։

Հովահարները դադրեցան դառնալէ, արձանները փսփսալէ… փշրուող ապակիներ կան որ կը լռեն.

Ձեր աչքերուն սեւով, ձեր քայլերուն սահանքով պալատս լեցուեցաւ, սիրտս հիծեցաւ.

Կոպերս կը նուաղին այտերուս վրայ, բայց, ձեր խրաքանչիւրին ծփանքով մորթս գալար ու գարնանային արտի մը պէս կ'ալեծփի անհամար ուղղութիւններով։

Ձեզ կը ճանչնամ ես, ձեր էն նրբին բուրմունքին ու շշուկին տարբերութիւնն իսկ գերազանցութիւնս կը փնտռէ։

Անարատ, լիառատ, դո՛ւք.

Ոտքերուս քովն էք, ջո՛ւր, ջո՛ւր խնդրող ձկներու նման ու ձեր շոգիացող մատները կը դպին մատներուս՝ ինչպէս տաւղաձայն դաշնակի մը ստեղնաշարերուն…

Ձիս գրկող թաւշեայ բազմոցին ցաւցընող կակուղութիւնը կը քարանայ։

Ու երաժշտութիւնն այս որ ձեզմէ, ինձմէ պալատին երակներէն կը ծորի, կը թափանցէ ականջներս, մաքրելով ու տանելով բոլոր եսերս…

Գանկս արդէն երգով լեցուն է, եթերային անսահմանութիւն մը ուր բոլոր մեղմութիւնները կ'անցնին կարգով, դանդաղօրէն.

Ու տակաւ ձեր էութիւնը կ'ընդելանայ պալատիս խունկին, ու ծաղկերս, ու բազուկներս կը բանան ձեր զեփիւռի պարին։

Ձեր մարմիններով յօղաւորուած ուկոռներս կը սարսռան, ու ձեզ յօղաւորող լոյսը՝ մեծ փետուրէ թեւի մը պէս վզիս կը ծռի։

Հսկայ տերեւը բոցին ահա կը փշրուի, փշրանքները կը կլորնան, պարոյկներ կը կազմեն ձեր ծիծերուն հրաւէրանքին վրայ, ու կը կաթին շրթներուս։

…Ադամանդի եւ աստղի շատրուանի մը տակ, գերագոյն դողովս անզսպելիօրէն պահանջկոտ, եւ ձեր կիսաբաց շրթներուն մէջ, համբոյրիս կրակը ամբողջութեամբ կը յանձնեմ…։

7

…Արեւն եկեր է սենեակիս մերկ պատերուն, այդ պատերը զարդարող կեղծ թուղթերուն վրայ կարմրիլ, ու գիս սթափեցնել։

Ես, մինակ, յոգնած ու խոնարհ։

Վարը, պարտէզին մէջ, արտաքսուած յիլաներուս թօշնած մանկութիւնը հովին կը նայի…

Վերը, հոս, ճերմակ պաստառի մը վրայ խարկանքիս պրատասար տգեղութիւնը կայ։

Իսկ սիրտս, երկիւղով, հիւանդագին պաղատանքով մը, բացուած ճամբաներուդ առջեւ,

– Համեստ սիրական, –

քեզի կը սպասէ անհամբեր։

Եկո՛ւր, եկուր նորէն յենուլ ուսիս, բարութեամբդ մազերուս խենթութիւնը յարդարել, ըսել, որ դժբախտութիւն է անգոյ բաները ըղձալ, ու փոքրիկ, սիրուն դունչիդ փռելով, ու անոյշ թարմութեամբդ ծծրակիդ՝

Այս աւերը լեցնել…։

Փ. Մ.

1931 Յունիս 7

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ–ԱՆՃԸԼԸՍԷՆ Ռ.Ա.Կ.-ի մամլոյ կեդրոնական դիւանը կը հաղորդէ որ «Անդրանիկ Անդրէասեան – "Նոր Օր" մամլոյ մրցանակ»ը շնորհուած է Սարգիս Ց. Մխասեանի, նախկին խմբագիր ու ներկայ խմբագրական կազմի անդամ Ռ.Ա.Կ.-ի Արեւմտեան Ամերիկայի պաշտօնաթերթ "Նոր Օր"ի Ա. Անդրէասեան մամլոյ մրցանքի յանձնախումբին կողմէ։ Ս. Մխասեան "Նոր Օր"ի խմբագրութիւնը վարած է 1986 – 1990ին, Հ.Բ.Ը. Միութեան Լիբանանի "Խօսնակ" պաշտօնաթերթին 1963 – 1973 ու Զորք Մարզպանի Հայրենակցական Միութեան "Տեղեկատու"ին ,1992էն սկսեալ։

***

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ (Լիբանան) "Բրաբիոն Տումանեան" հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 13ին Ջաւախքի նուիրուած ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է կազմակերպուած Դպրեվանքի սաներուն կողմէ։ Տեսչութեան հրաւէրով եւ Ուսանողական խորհուրդին կազմակերպութեամբ Դպրեվանքի ուսուցիչներէն, Ազգ. Լեւոն եւ Սոֆի Ցակոբեան վարժարանի տնօրէն Պ. Վիգէն Աւագեան ներկայացուցած է Ջաւախքը։ Բացման խօսքով, Վարուժան Սրկ. Բենդէգեան ներկայացուցած է այն հողատարածքը որու հողին միախառնըւած է Հայերու քրտինքը, արիւնն ու արցունքը։ Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք առած է Վ. Աւագեան, որ շուրջ ժամ մը արտայայտուած է Սփիւռք նկատուող Ջաւախքի մասին, "ուր կեանքը հարիւր տարի ետ է եւ ամէնէն տարրական պայմանները չկան իբրեւ մարդ ապրելու"։ Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Սիփան Վրդ. Քէչէճեան։

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Աստուածածին Աթոռանիստ Մայր Տաճարի Ցարութիւն Ամիրա Պէզճեան սրահին մէջ գաղթականներու համար Ծննդեան ընթրիք մը տեղի ունեցած է Յունուար 7ին։ Նախագահած է Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը դաւանակից Եթովպիոյ ուղղափառ հաւատացեալներու այս ընթրիքին, որու մասնակցած են աւելի քան 100 հոգի Եթովպիայէն, Սուտանէն, Սրի Լանքայէն, Պանկլատէշէն եւ շուրջ 200 հոգի ալ Հայաստանէն։ Հաւաքոյթը կազմակերպուած էր Պատրիարքարանի եւ Աթոռանիստ Մայր Տաճարի Տիկնանց կազմին, թաղային խորհուրդին կողմէ։ Մեծ ու պզտիկ բազմաթիւ գաղթականներ իրենց տոհմիկ պարերով եւ երգերով, ճաշի ընթացքին հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծած են։ Պատրիարքը սրահը լեցնող շուրջ 320 ներկաներուն հայերէն եւ անգլերէն ուղղած է Ծնունդի իր պատգամը, յիշեցնելով բոլորին, որ քրիստոնեաները մեծ ընտանիք մըն են, ուստի պէտք չէ երբեք որ իրենք զիրենք առանձին ու անտէր զգան։ Մեսրոպ Արք. շեշտած է նաեւ որ Հայ Առաքելական Եկեղեցին եւ Հայոց Պատրիարքարանը իրենց հետ է ու միշտ պատրաստակամ բաժնելու բոլորին ուրախութիւններն ու տխրութիւնները։ Շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց որոնք կարելի դարձուցած են այս ընթրիքը իրենց առատաձեռնութեամբ եւ ծառայելու գիտակցութեամբ։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի եւ Ա. Տեմիրճեան կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ. – Հ.Ե.Ը. "Անդրանիկ" մշակութային միութեան, Դեկտ. 6ին, հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Համբարձում Պէրպէրեանի 100ամեակին։ Բացման խօսքը արտասանած է Արմէն Իւրնէշեան, որ յայտնած է թէ երեկոյթը նաեւ յարգանքի տուրք մըն է արուեստագէտին հանդէպ։ Ապա, սահիկներու ներկայացումով ու "Ցիշենք Մաէսթրօն" խորագրով ներկաներուն փոխանցուած է Հ. Պէրպէրեանի կեանքին գլխաւոր հանգրուանները։ Տեսերիզի մը միջոցաւ ալ ,Պէրպէրեանի թղան, Վահէ Պէրպէրեան սրտի իր խօսքը ըսած է, արժեւորելով հօրը բեղուն գործունէութիւնը։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք կարգը եկած է օրուան բանախօսին՝ Արամ Սեփեթճեանի, որ շեշտը դրած է երաժշտութեան մէջ Հայու ոգիին անհրաժեշտ գոյութեան վրայ, ոպէսզի դիմանայ։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Յունուար 8ին ողջերթի ձեռնարկ մը տեղի ունեցած է, նուիրուած Գանատայի մօտ Հայաստանի դեսպան Արա Պապեանի, որ ի մօտոյ Հայաստան կը վերադառնայ, ուր նոր պաշտօնի մը կը կոչուի Արտաքին նախարարութեան մէջ։ Ձեռնարկը հովանաւորած էր թեմի առաջնորդ՝ Խաժակ Արք. Ցակոբեան, գործակցութեամբ Գանատայի Հ.Յ.Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի, յարակից կազմակերպութիւններու, Շրջ. Վարչութիւններու եւ Մոնրէալի եւ Լաւալի Հայ Կեդրոններու մէջ գործող միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու։ Խօսք առած են Հ.Յ.Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Վաղարշ Էհրամճեան, Մոնրէալի Հ.Յ.Դ. Միհրան Փափազեան կոմիտէի ատենապետ Լեւոն Եաղճեան, Լաւալի Հ.Յ.Դ. Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէի ատենապետ Վահէ Երէցեան, Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Աննա Պուլկարեան, որոնք յիշատակի նուէրներ ալ յանձնած են Պ. Պապեանին, որ հինգ տարի է կը վարէր դեսպանի իր պաշտօնը։ Խաժակ Արք. անդրադարձած է այդ հինգ տարիներու երկայնքին Պ. Պապեանի տարած գործունէութեան։ Վերջին խօսք առնողը եղած է Արա Պապեան, որ յոյս յայտնած է որ Հայաստան ալ կ'ունենայ գանատական դեսպանատուն մը, ինչպէս ծրագրուած է։

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Այսպէս, երբ Ազնիւ կը հասնի, Ճէլալ արդէն մեկնած է, եւ Նազիմ, նորութիւններով լեցուն, կը շարունակէ իր շրջանը։ Ի զուր, Ազնիւ, վէպին հատորը ձեռքը, կը նստի վարդենիներուն տակ, նախկին օրուան տեղը։ Ի զուր ինքզինքը կը համոզէ որ սանկ աւելի լաւ է, եւ թէ ամէն պարագայի պիտի վերադառնայ վաղը, որովհետեւ գիտէ որ այսօր Զատիկ է. Խուլ սարսափ մը, անանուն վախ մը կը շրջի ամբողջ պարտէզին մէջ եւ կը սեղմըւի իր պարզ սրտին շուրջ։ Չի կրնար կարդալ, կը սպասէ գիշերուան հասնելուն, կարօտով մտածելով կորսուած պատեհութիւններուն վրայ, որոնք այնքան խիստ եւ սակայն այնքան ընտանի են կնոջ մը սրտին համար։

Քանի մը օր վերջ։ Երեքշաբթի Ապրիլ 24ի առաւօտ։ Երուանդէն նամակ մը հասաւ։ Լեւոն Եաղուպեան, նամակաբաշխը, անմիջապէս, առաւօտ կանուխ, Սմբատին յանձնեց։ Երուանդի ծրագիրները կը բազմանան, հիմա, Ագարակին հիւրանոցին մէջ, կը մտածէ դաշնամուր մը զետեղել տալ, կէս պոչաւոր Հայցման մը, մահոգենիի եւ ոսկեզօծ պղինձէ զարդերով։ Համաձայն կը գտնուի Սմբատի որոշած բոլոր փոփոխութիւններուն. պատշգամը, թէնիսի դաշտը, վիէննական սալոնը։ Կ'աւելցնէ դաշնամուրը, որպէսզի քոյրերը միշտ պահեն իր յիշատակը։ Եւ ինչպէս ինք կը սիրէ, կափարիչին վրայ դնել տուած է իր անուան արծաթագոյն ըսկզբնատառերը։

Երուանդ ամէն բան մտածած է։ Քանի որ Աւստրիա-Հունգարիա դաշնակից է կայսրութեան, խնդիր չունենալու համար ընտրած է վիէննական արտադրութիւն մը։ Դաշնամուրը պիտի ղրկուի ուղղակի Սմբատին, որպէսզի ամէն բան պատրաստ ըլլայ Ագարակին մէջ։ Զետեղումը ընելու համար, դաշնամուրին պիտի ընկերանայ մասնագէտ մը որ պիտի սպասէ մինչեւ Երուանդին հասնիլը, որ վճարումին որոշումը պիտի տայ ամէն բան իր աչքովը քննելէ վերջ։ Սմբատ կրնա՞յ այս աւարտելիքին հիւրասիրութիւնը ապահովել։

Բնական է, Սմբատ կրնայ եւ կը փափաքի։ Անհամբերութեամբ կը սպասէ։ Հրճուանքով լի, կը վազէ Գրիգորին, իր սիրելի, կասկածամիտ բարեկամին, կարդալու համար նամակին պարունակութիւնը։ Անոր աշխատասենեակին մէջ ծըխախոտի եւ մարդկային զանազան հոտերու կեդրոնացում մը կայ։ Այս բժիշկը, որուն ամէն կերպով Սմբատ կը վստահի, որովհետեւ ան ոչ մէկ բան շատ լուրջի կ'առնէ, քիչ մը կոպիտ է եւ քիչ բառեր կը գործածէ, եւ այս ձեւով կը մտածէ որ անոնք որ իրեն կ'ապաւինին, նուազ ցաւոտնենալ կը կարծեն, ներողամիտ ձեւով կը ժպտի բարեկամին։ Բայց Գրիգոր, աւելի քան կասկածող եւ հեգնող, իմաստուն մըն է, արեւելեան այն իմաստութեամբ որ ունին միայն Եւրոպայի մէջ ուսում առած արեւելքցիները, եւ լաւ կը հասկնայ Երուանդը։

Պէրլինի համալսարանէն ստացած վկայականին արժանի մէկը եղած է։ Իրեն առաջարկած էին մնալ մասնագիտական ասպարէզի մը հետեւելու համար։ Բայց Գրիգոր տարիքոտ մայր մը եւ ամուսնացնելիք երեք քոյրեր ունէր եւ անպարտելի երկչոտութիւն մը։ Որով վերադարձաւ իր պզտիկ քաղաքը, եւ հիմա կը խնամէ բոլորը ,անկողմնակալ եւ սկեպտիկ։ Շատ թերթերու բաժանորդագրուած է, եւ Սմբատին համար՝ որուն համակրելի անհոգ բնաւորութիւնը կը սիրէ, ինքզինքը կրնար իսկ զոհել։

«Ցետ գրութիւնն Մայէ» կը յանդիմանէ զինքը. երբ ընթերցումը կը լմնցնէ. «կարծեմ ներդ՝ կոմսուհին, պիտի չըզգայ»։

Սմբատ սրտի խորունկ սոսկումով մը կը կարդայ. «Սիրելի եղբայր, կարծեմ սիրով տուն մը պիտի գնէի, կամ շինել պիտի տայի Ագարակին մօտ։ Դուն եւ Օհանը պիտի կրնայիք հետեւիլ գործերուն…»։

Երուանդ շատ տարիներ վերջ ալ պիտի յիշէ այդ տողերը, ներքին գաղտնի հեծկլտանքով եւ դանդաղ, դանդաղ աղօթքով. «Չշինեցի այդ տունը իմ կորուսեալ հայրենիքիս հողին վրայ… այնպէս որ դու, Տէր Աստուած հայրն մերոյ, կը պաղատիմ քեզի, տեղ տուր ինծի հին երկնային հայրենիքին մէջ…» եւ ծերանալով, սաստիկ կերպով պիտի տառապի այն խուլ կարօտով մը որ չի կրնար մէկուն հաղորդել, թոռնիկներէն ոչ մէկուն, առանց սիրոյ խօսակցութեան մայրենի անուշ լեզուով որ իր մէջ ճնշուած մնացած է մահամերձի մը պէս. ինք՝ հարուստ եւ մեծաւոր, վերապրած ըլլալուն համար։

(Շար. 26)

CINE-CLUB
Paris 10e
«Rouben Mamoulian»
sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur
présente
Le vendredi 27 janvier
à 20 heures 30

LE CHANT DU PREMIER AMOUR

de **Hovhannès YERZNKIAN**

Film de 1958 (Arménie), en v.o.
avec Khoren Abrahamian,
Hratchia Nercessian
Musique : Arno Babadjanian

Directeur des programmes :
Arto Pehlivanian

Participation aux frais: 5 euros
Adhérents et abonnements: 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը վերակազմէ Միութեան շեփորախումբը (փանֆարը):

Այս տարեշրջանին ֆանֆարի փորձերը տեղի կ'ունենան Կիրակի օրերը, ժամը 13էն 15, "Դպրոցասէր" վարժարանէն ներս. հասցէ՝

1 Boulevard du Nord —
93340 Le Raincy

ղեկավարութեամբ արհեստավարժ խմբավար Պ. Եդուարդ Բարսեղեանի:

Յաւելեալ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06·23·12·69·14 կամ 06·25·93·28·90:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

TELEVISION
FRANCE 2

La prcohaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée par **France 2, le dimanche 22 janvier**, de **9h30 à 10h**. C'est un message de Torkom II Manoogian, Patriarche Arménien de Jérusalem, exhortant les Arméniens de France et d'Europe à venir nombreux en pèlerinage à Jérusalem. Sa Béatitude a, fait exceptionnel, autorisé «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» à filmer les trésors de la cathédrale St Jacques, entre autres, la canne et le sceptre du roi Héthoum ou les évangiles enluminés de Toros Rosline ou d'Avedis.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆԹԷ - ԳԱՐԼՕ. - Տէր եւ Տիկին Պերճ Գալայճեան 150 Եւրօ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de Sevran Livry

SOIREE «COUSCOUS»

Le samedi 4 févrler à 20h30

à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 Livry Gargan

Réservations :
— **Madeleine : 01 43 83 87 68;**
— **Nilva : 01 42 36 33 73**

Nous vous attendons nombreux

□

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour les séjours de Bellefontaine :

Eté : Juillet et Août 2006
- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA (bon niveau de ski pour le séjour d'hiver)**

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

□

GRANDE TOMBOLA NATIONALE

à l'occasion des Cinquante ans de la Colonie de BELLEFONTAINE

Vous pouvez gagner
— 1 Renault Twingo (1er lot),
— 1 voyage A/R Paris-Erevan pour 2 personnes,
— 1 séjour d'été d'une semaine pour 4 personnes aux Ménuires,
— 1 séjour d'hiver d'une semaine pour 2 personnes aux Ménuires,
— 1 week-end de thalassothérapie à Dinard pour 2 personnes,
— des bijoux,
— 1 lithographie de JANSEM,
— 1 lithographie de PAPAZ,
— 1 lithographie de SERGE BENOIT,
— 1 tableau de FERDI ZIPCI,
— 1 tapis,
— 1 corbeille garnie de la maison PETROSSIAN.
— 1 top haute couture des frères TARLOYAN,
— 1 lecteur DVD-DIVX

SOUTENEZ BELLEFONTAINE
en achetant vos billets auprès des sections de la CBAF
Tirage au cours de la soirée de gala du 28 janvier 2006.

□

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril
au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion Ghétsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ

"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մասնաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստու եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
Երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:
Աճապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն:

SPÉCIAL HIVER

ARMÉNIE
La semaine à 590€*
avec
Saberatours
SevanVoyages

- Vols Directs PARIS > EREVAN > PARIS
- Séjours, 7nuits d'Hôtels 1ère catégorie
- Petit Déjeuner Buffet
- Transferts AÉROPORT > HÔTEL > AÉROPORT

11, rue des Pyramides
75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
armenie@saberatours.fr

48, cours de la Liberté
69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

67, La Canebière
13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

32-38, rue Hanrabedoutian
Erevan
tél 374 10 52 55 55
fax 374 10 56 40 30
incoming@saberatours.am

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AERIENNE
Armavia
Արմավիա

*A partir de Depart Paris, hors taxes d'aéroport. Offre valable du 1/11/05 au 31/03/06.

MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Bd Jourdan 75014 Paris

L'ASSOCIATION
DES ANCIENS RESIDENTS
DE LA MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
invite les anciens résidents à un

COCKTAIL DE RETROUVAILLES

le vendredi 27 janvier
à 19h30

Cette annonce tient lieu d'invitation.

Prière de confirmer
votre présence :
☎ **01 44 16 10 60**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LES 50 BOUGIES DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures

au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Jeudi 26 janvier à 20h45

RENCONTRE
avec
M.-A. VARTENIE BEDANIAN
qui présentera son livre
TRAVERSE
MERE DE DIEU...
MARSEILLE
Exposé suivi de la lecture d'extraits du texte et d'un débat avec le public.

Réservez votre soirée pour un grand moment d'émotion et de convivialité.

Vente et dédicace du livre.

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre - Cocktail —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24
MARDI
24 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO: 1,20 €

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·374

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·374

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՊԱՅԹՈՒՄ ԿԱԶԷ ԶՐԿԱԾ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ՈՒ ՎՐԱՍՏԱՆԸ

Կիրակի օրուան առաջին ժամերուն Վրաստանի սահմանին մօտ ռուսական կողմը, Հիւսիսային Օսէթիոյ մէջ երկու պայթումներ լրջօրէն վնասած են Մոզտոկ – Թիֆլիս կազատարը որով ռուսական կազ կը հասնէր Վրաստան ու Հայաստան: Երրորդ պայթում մըն ալ վնասած է ելեկտրական գիծ մը որ ռուսական ելեկտրականութիւն կը փոխադրէր Վրաստան: Հետեւանքը այն է որ անկէ ի վեր Վրաստան, նաեւ Հայաստան առանց կազի ու մասամբ առանց ելեկտրականութեան մնացած են, մինչ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ:

Վրաստանի նախագահը Մ. Սահակաշվիլի ուղղակի ղատապարտած է Մոսկուան, պայթումներուն պատասխանատու նկատելով: Ան ըսած է. "Վրաստան Ռուսաստանի կողմէ ծանրակշիռ խափանարարութեան մը թիրախ եղած է": Սահակաշվիլիի համոզումով Մոսկուա որ տարապայման ցուրտերուն պատճառով կազի առաւել պէտք ունի, այդ ձեւով փրկուած է իր կազին ոչ չատ հեռաքըրքրական երկու յաճախորդէն:

Մոսկուայէն յայտարարած են թէ կազատարին նորոգութիւնը բազմաթիւ օրեր կրնայ տեւել, օդի խիստ պայմաններուն պատճառով: Վրաստանի համար ըսուած է թէ հազիւ 24 ժամուան պահեստի կազ ունի: Որոշուած է միայն հիւանդանոցներուն եւ հացի փուռերուն կազ տալ, քանի որ Հայաստան ալ ստեղծուած կացութեան մէջ ղադրեցուցած է Վրաստանին ելեկտրականութեան մատակարարումը: Վրաստանի Ներքին գործերու նախարարութիւնը վախնալով ժողովրդական պոռթկումի մը, ապստամբութեան մը հեռանկարէն, ահազանգի վիճակի բերած է ներքին զօրքերը:

Վերջին տուեալներով, Թիֆլիս կարգադրած էր որ ռուսականին փոխարէն ազրպէյճանական կազ ստանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒՀԻՆ Ա. Մերքէլ Փարիզի հիւրն էր Յունուար 23-ին. յետմիջօրէին կը մասնակցէր Վէրսայլի պալատին մէջ կազմակերպուած "Սաքսի արքունի փառքը" ցուցահանդէսին, ընկերակցութեամբ նախագահ Ժ. Շիրաքի: Ապա երկու ղեկավարները հանդիպում մը կ՚ունենային, որուն կը յաջորդէր աշխատանքային ընթրիք մը:

Մ. ԱԼԻ ԱՂՃԱ որուն ազատ արձակումը բուռն հակազդեցութիւններու տեղի տուած էր Թուրք հանրային կարծիքին մէջ, վճռաբեկին որոշումով կրկին ձերբակալուած ու արգելափակուած է: Յատկապէս իր կողմէ սպաննուած լրագրող Ա. Իփէքճիի փաստաբանն ու ընտանիքը կը պնդեն թէ Աղճայի փախուստը աւելի քան հաւանական հեռանկար է:

ԱՆԻՊԱԼ ԳԱՎԱԳՕ ՍԻԼՎԱ ընտրութեան Ա. հրջանէն իսկ Փորթուկալի նախագահ ընտրուած է, Յունուար 22ին, ստանալով քուէներու 50,59%ը: Կեդրոնաջակողմեան այս թեկնածուն որ 66 տարեկան է, ընկերվարական իր մրցակիցներուն ձգած է Բ. եւ Գ. դիրքերը: Բ. դիրքի վրայ հասած է ընկերվարական երեսփոխան Մանիւէլ Ալէկր, քուէներու 18%ով, մինչ նոյն կուսակցութեան պաշտօնական դէմքը Մարիօ Սոարէս ունեցած է միայն 14%: Ընտրութեան մասնակցութիւնը 62,60% եղած է:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ անկախութեան պայքարի դրօշակիրը Իպրահիմ Ռուկովա մահացած է, Յունուար 21ին, երկրին ապագայ կարգավիճակին բանակցութիւններուն քանի մը օր մնացած: Ան միշտ քարոզած էր խաղաղ կարգաւորում մը, արժանանալով "Պալքաններու Կանտին" մակդիրին:

ՍԻՊԻՐԵԱՆ ցուրտը շաբաթէ մը ի վեր իր ազդեցութեան տակ առած է Ռուսաստանն ու Եւրոպայի հիւսիսային երկիրները: Թուրքիան եւս մնացած է նոյն ազդեցութեան տակ: Արեւելեան շրջաններուն մէջ ջերմաստիճանը իջած է մինչեւ նուազ 40 – 45: Օդերեւութաբանական կայաններու տեղեկութեան համաձայն ցուրտի ալիքը պիտի յառաջանայ դէպի

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆՈՐ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԸ

Թուրքիա ՄԱԿ-ի իր մնայուն ներկայացուցիչին միջոցաւ Կիպրոսի հարցին կարգաւորման մասին նոր փաստաթուղթ մը յղած է Գ. Անանի: Այդ փաստաթուղթով կը պահանջուի որ ընդգանուր քարտուղարը նախաձեռնութիւններ առնէ ու Յոյներուն մերժած ծրագիրը կրկին այժմէականացնէ: Եւրոպական Միութենէն կ՚ակնկալուի որ Կիպրոսի հիւսիսային Թրքական գօտիին կիրարկուած շրջափակումը վերցնէ ու ստեղծէ արտաքին աշխարհին հետ առեւտուրի կարելիութիւնները: Պահանջներուն գոհացում տրուելու պարագային Թուրքիա կը խոստանայ Կիպրոսի Հանրապետութեան կողմէ Թրքական նաւահանգիստներն ու օդակայանները գործածելու արգելքին վերջ տալ:

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութենէն յայտարարած են թէ փաստաթուղթը ղրկուած է Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարներուն Անգարա այցերուն նախօրեակին. փաստաթուղթը նախապատրաստութեան բնոյթ ունի, յունական օդանաւերուն եւ նաւերուն դէմ Թրքական օդակայաններ ու նաւահանգիստները բանալու վերոյիշեալ երեք նախարարներուն հաւանական պնդումին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ ՏՕՆԱԾ

ՊԱԿ-ի նախագահ Մ. Ապպաս Յունուար 18ին Բեթղեհէմ գացած է, մասնակցելու հայկական Ծնունդին տօնակատարութեան: Երուսաղէմի Թորգոմ Պատրիարքը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է ի պատիւ իր հիւրին, քաղաքին հայկական վանքին մէջ: Մ. Ապպաս ըսած է թէ պատիւ է իրեն համար այդ մասնակցութիւնը, ապա յայտարարած է. "Մենք եւ Հայերը պատմական հարցերու պատճառով տառապած ենք. կը յուսանք որ այդ հարցերը պիտի լուծուին, բայց անոնք պիտի չջնջուին մեր յիշողութենէն": Թորգոմ Արք. ալ չեշտած է. "Մենք անբաժանելի մէկ մասը կը կազմենք պաղեստինցի ժողովուրդին եւ կը յուսանք որ պաղեստինեան պետութեան մը հիմնումը շուտով իրականութիւն կը դառնայ":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԵԿՆԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան, ինչպէս նաեւ Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան եւ պատուիրակութիւն մը Յունուար 22ին մեկնած են Մոսկուա: Նախագահ Ռ. Քոչարեան Վլ. Պուտինի հետ բացումը կատարած է Ռուսաստանի մէջ Հայաստանի տարուան, ապա երկու նախագահները հանդիպում մը ունեցած են:

***

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Ազգային Ժողովի ընդդիմադիր կուսակցութիւնները պահանջած են որ խորհրդարանական ստուգիչ յանձնախումբ մը կազմուի, քննութեան առնելու համար Նոյեմբեր 27ի Սահմանադրական փոփոխութիւններու հանրաքուէին տեղի ունեցած ապօրինութիւնները: Համախոհական մեծամասնութիւնը մերժած է առաջարկը:

Ընդդիմադիր երեսփոխանները իրենց յոյսերը կեդրոնացուցած են Ազգային Ժողովի նախագահ Ա. Պաղտասարեանի գլխաւորած "Օրինաց Երկիր" կուսակցութեան վրայ, քանի որ հանրաքուէէն ետք նոյն նախագահը հրապարակաւ յայտարարած էր թէ հանրաքուէին ապօրինութիւններ պատահած էին: Կուսակցութեան պատասխանատուները ըսած են թէ իրենց վերջնական դիրքը կը ճշդեն Ա. Պաղտասարեանի Աւստրիոյ այցէն վերադարձին:

Կեդրոնական ընտրական Յանձնախումբին վաւերացուցած արդիւնքներով ընտրողներու երկու երրորդը՝ 1,5 միլիոն հոգի քուէարկած էր ու 93% համեմատութեամբ վաւերացուցած փոփոխութիւնները: Արդարութիւն եւ Ազգային Ժողովրդավար Միութիւն կուսակցութիւնները յայտնած էին թէ բազմաթիւ ապօրինութիւններ կատարուած էին: Եւրոպական Միութեան դէտերն ալ վերապահութիւն յայտնած էին յայտարարուած արդիւնքներուն:

Դատախազութիւնը երեք հոգիի դէմ հետապնդումի ձեռնարկած է. անոնք կ՚ամբաստանուին ուրիշներու տեղ քուէարկելու արարքով. այսուհանդերձ այդ թիւը ընդհանուր արդիւնքէն բան մը փոխելու զօրութիւն չունի:

***

ԵՐՐՈՐԴ ՋՈԿԱՏԸ ԻՐԱՔ ՄԵԿՆԱԾ

Յունուար 20ին հայկական երրորդ ջոկատը մեկնած է Իրաք, մասնակցելու խաղաղարար գործողութիւններու: Անոնց մեկնումին արարողութեան պաշտպանութեան փոխ նախարար զօր. Ա. Աղաբեկեան յայտարարած է թէ Հայաստան միշտ պատրաստակամութիւն յայտնած էր Իրաքի վերակառուցումին մասնակցելու, թէ ատիկա ամէն բանէ առաջ բարոյական հարց մըն էր: Աւելցուցած է թէ հայկական առաջին ջոկատները պատիւով կատարած են իրենց վիճակած պարտականութիւնը: Նոր մեկնողները նախ չորս օրուան վարժընթաց մը պիտի անցընեն Քուէյթի մէջ: Խումբը բաղկացած է 46 զինուորէ:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓԻՒՆԻԿԸ ՉԻ ՄՐՑԻՐ ՆԵՖԹՉԻԻՆ ՀԵՏ

Երեւանի Փիւնիկ ակումբը մերժած է խաղալ Պաքուի Նեֆթչի խումբին հետ, փութպոլի ՀԱՊ-ի եւ Պալթեան երկիրներու բաժակի կէս եզրափակիչ փուլին: Ակումբին փոխ նախագահը բացատրելու համար իրենց կեցուածքը, ըսած է թէ մրցումին համար ապահովութեան երաշխիքներ ուզած են, բայց չեն ստացած: Իսկ անցեալ տարուան Փիւնիկ – Նեֆթչի խաղին ծեծկռտուք սկսած է խաղադաշտին վրայ, ապա փոխանցուած հայ եւ ազրպէյճանցի համակիրներու շարքերուն մէջ: Խաղը աւարտած էր 0 – 2 Նեֆթչիի յաղթանակով:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Օ. ՓԱՄՈՒՔԻ ԴԷՄ ԴԱՏԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻ

Վիպագիր Օ. Փամուքի դէմ "Թրքութիւնը անարգել"ու ամբաստանութեամբ բացուած դատը կը ջնջուի: Թրքական լրատուներ լուրը հաղորդելով կը տեղեկացնէին թէ նման դատի համար արդարութեան նախարարէն արտօնութեան հարց մը պատճառ կ՚ըլլայ ջնջումի որոշումին: Ատեանը արդարութեան նախարարին հաւանութիւնը ուզած էր դատին համար, իսկ նախարարը պատասխանած էր թէ լիազօրուած չէ նման որոշում մը տալու: Ներկայիս այդ պատասխանը դատը ջնջելու պատճառ կը համարուի:

Ծանօթ է որ Հայերու եւ Քիւրտերու Թրքական իշխանութիւններու կողմէ բնաջնջութեան մասին արտայայտութիւնը պատճառ եղած էր Փամուքի ամբաստանութեան: Դեկտեմբեր 16ի առաջին նիստին իրեն դէմ մինչեւ երկու տարուան բանտարկութիւն պահանջուած էր ու գրագէտը ազգայնական շրջանակի ներկայացուցիչներու յարձակումներուն թիրախ եղած էր եւրոպացի դէտերու ներկայութեան:

ԼՂՀ

ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Արտաքին գործերու յանձնախումբին նախագահը Վահրամ Աթանէսեան ըսած է թէ ղարաբաղեան հակամարտութեան լուծումը կարելի չէ առանց Ազրպէյճանցիներէ գրաւուած Շահումեանի շրջանին վերադարձին: Այդ խնդիրը որ կարգաւորման բանակցութիւններուն նիւթ իսկ չըլլար, կարելի չէ անտեսումի մատնել: Վ. Աթանէսեան ըսած է թէ Շահումեանը ներկայիս բնակեցուած է մեսխէթ Թուրքերով, մինչ մօտիկ անցեալին, մինչեւ 1992 Յուլիս քան հազարնոց բնակչութեան 80%ը Հայերէ կը բաղկանար:

Ինք ըլլալով Շահումեանի ընտրուած ներկայացուցիչը, Վ. Աթանէսեան կ՚ակնկալէ որ միջազգային միջնորդները ուշադրութեան առարկայ ընեն ըսուածը, այցելեն շրջանը եւ ուղղակի տեղեկանան հարցին:

Շահումեանը զոհն է ազրպէյճանական եւ ռուսական յատուկ քաղաքազօրքին 1991 Ապրիլին սկսած "Օղակ" մկրտուած գործողութեան որով նախ Գետաշէնի ու Մարտունաշէնի հայ բնակչութիւնը տեղահանուեցաւ, ապա Շահումեանի Բուզլուխ, Էրքէչ, Մանաշիդ գիւղերը կանոնաւոր ռմբակոծութեան թիրախ եղան:

ԻՆՔՆԱԽԱԲԷՈՒԹԵՆԷՆ ՈՒ ՊԱՏՐԱՆՔԷՆ ԱՆԴԻՆ

(Ա.)

Դեկտեմբերի սկիզբը անօրինակ մառախուղ մը պատած էր Երեւանը, իսկ աւելի քան շաբաթ մը Թռիչքներու էջքը դադրած: Փոխաբերական իմա՞ստ մը արդեօք՝ Հայաշխարհի կեանքը պատած մշուշին: Մշուշը որ, ինչո՞ւ չէ, կը տարածուի Սփիւռքի վրայ եւս, եթէ այս անգամ հետեւինք... «Մէկ ազգ, մէկ հայրենիք» ցարդ դատարկաշունչ (ինչպէս եւ բոլոր նմաններուն պարագան) նշանախօսքին:

Վերի տողերը հաւանաբար ընթերցողը նախապատրաստած կ՚ըլլան «դիմաւորելու» մեր ներկայ իրավիճակին քանիերորդ քննադատութեան եւ թերեւս՝ էջը փոխելու: Չենք այպաներ զայն: Մարդ յաճախ սիրտ չունի քննադատական տողեր կարդալու: Յուսատու գրութիւններ ալ պէտք են:

Համաձայն ենք: Մենք ալ մէջ ընդ մէջ երկու ուղղութիւններով ալ կը գրենք:

Բայց երբեմն իրականութիւնը կը ստիպէ գրիչ վերցնել ու ջայլամի քաղաքականութեան «ո՛չ» ըսել: Առանց յատուկ հաշիւներու, պարզապէս որովհետեւ խիղճը իր պարտադրանքները ունի. երբ բարոյական սկզբունքները բոլորովին չեն մեռած եւ մարդ միայն կ՚ուզէ յուշարարի աննշան դեր մը կատարել: Մինչ "Թիթանիք"ը սկսած էր ընկղմիլ, մարդիկ կը շարունակէին զուարճանալ պարասրահին մէջ: Մենք "Թիթանիք"ին վրայ չենք, բայց օր մը կրնանք ըլլալ:

Անհրաժեշտ կը դառնայ, ուրեմն, ընդդիմանալ ինքնախաբէութեան ու պատրանքին, մերժել իրականութեան մէջ արմատ չունեցող ամէն մտածում: Վերջին հաշուով, երազները գոյութեան իրաւունք ունին, բայց մեր արարքներն ու ընթացքներն են, որոնք ճանապարհ պիտի բանան անոնց իրականացումին կամ, պարզապէս, ջնջումին:

Վերջին հաշուով,

● Ինքնախաբէութեան ու պատրանքի մէջ ապրելու հետեւանքը եղած է այն, որ 90 տարիներէ ի վեր կ՚ոգեկոչենք Մեծ Եղեռնը:

● Ինքնախաբէութեան ու պատրանքի հետեւանքով, գիրերու գիւտին 1600ամեակ կը տօնենք, մինչ երկրորդական վարժարան կը փակենք Սփիւռքի մէջ (իբրեւ թէ... երիտասարդական կեդրոն բանալու համար Երեւանի մէջ) եւ Ս. Պատարագը անգլերէնով մատուցանելու կոչերը դեռ թարմ կը հնչեն մեր ականջներուն մէջ:

● Ինքնախաբէութիւնն ու պատրանքը մեզ կը մղեն կարծելու, որ ներքնաշապիկի պէս Սահմանադրութիւն փոխելը ամէն գնով (թէկուզ եւ խարդախութեամբ) երաշխիքն է իրաւական պետութեան մը ստեղծումին կամ "կայացում"-ին:

Թուրքիան ու Թուրքը չէինք հասկցած, այսօր ալ հազիւ թէ սկսած ենք պուտ մը խելքով հասկնալ, եւ հետեւաբար ո՛չ լաւ գիտենք, թէ ի՞նչ պէտք է (չ)ընենք՝ երկխօսութեան մէջ մտնելու համար, ոչ ալ գիտենք, թէ ի՞նչ է մեր ուզածը այսօր, որ գիտնանք թէ ի՞նչ պիտի պահանջենք վաղը: Անշուշտ, կրնայ ըլլալ, որ հասարակաց մահկանացուներէս հեռու, ազգիս ղեկավարութիւնը միանաբար ռազմավարութիւն մը մշակած ըլլայ, որուն մանրամասնութիւնները հրապարակումի ենթակայ չեն: Ինչո՞ւ չհաւատանք անլուր հրաշքներու...

Մեսրոպ Մաշտոցի գիւտը կը վերարծարծենք, մշակոյթի կարեւորութիւնը կը շեշտենք, լեզուի դերը կ՚ընդգծենք, սակայն, գիր ու մշակոյթ, լեզու եւ հայեցի դաստիարակութիւն կը շարունակեն մնալ ձեռնթափութեան վայր, թէ՛ ղեկավարութեան եւ թէ հանրային մասնակցութեան տեսակէտէն: Եթէ մշակոյթը նախ եւ առաջ հաւաքական փորձառութիւն մըն է, կասկած չկայ նաեւ, որ անհատական մասնակցութիւնը էական բաղադրիչ մըն է այս փորձառութեան:

Երբ կը կարդանք, թէ ինչպէ՞ս մարդիկ Երեւանի մէջ իրենց տուներէն բռնացիօրէն վռնտուեր են՝ պողոտայի մը անուան մէջ շինարարութեան սիրոյն, թէ ինչպէ՞ս մարդասպան մը աւանի քաղաքապետ ընտրուեր է, թէ ինչպէ՞ս ցուցարարներ ծեծուեր են՝ իշխանութեան մը կեղծիքներուն դէմ խաղաղօրէն բողոքելու "յանցանքով", եւ ցանկը երկարօրէն շարունակելի է, կը տարուինք հարց տալու, թէ արդեօք սահմանադրութի՞ւն մըն է, որ մարդոց իրաւունքներուն յարգանքը կը ստեղծէ, կամ սահմանադրութիւնը յարգող եւ յարգել տուող պետութիւնն է, որ այդ իրաւունքները պէտք է պարտադրէ իր օրինակով որպէս քաղաքացիական տարրական արժէք:

***

Այս տողերը գրուած են 2005ի հայկական աշխարհի նշանակալից երեք դէպքերու (Մեծ Եղեռնի 90ամեակ, Գիրերու Գիւտի 1600ամեակ, Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան բարեփոխումի հանրաքուէ) որպէս արագ անդրադարձ, երբ յետադարձ հաշուարկը արդէն սկսած է եւ հաշուեկշիռի պահը՝ հասած:

Երկու ժամէն օդանաւը վայրէջք պիտի կատարէ Երեւան: Շուտով պիտի բացայայտուի, թէ նորէն մառախլապա՞տ է Հայոց աշխարհը, թէ կարելի է ակնկալել, որ երկինքը բացուեր է:

Երկինքին հետ նաեւ՝ դռներն յուսոյ...:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Եորք – Լոնտոն – Երեւան
Դեկտեմբեր 20, 2005

«ՎԵՐԱՔԱՂ»ԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ

ԽՄԲ. – Իբրեւ ընծայուած արդար մեծարանքի երեկոյթին առթիւ (Համազգային, Յունուար 13) նիւթ եղաւ Գր. Շահինեանի ինքնակենսագրական "Վերաքաղ" հատորը: Ճաշակ մը տալու համար անկէ, կ՚արտատպենք "Գարեգին վարդապետ" խորագրուած գլուխէն հետեւեալ հատուածը. Իր ամենայն պարզութեամբ կը տրուի մեր ժամանակակից պատմութեան մէկ ցաւոտ դրուագը որ կը վերաբերի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան անցքին ու անհեռատես այդ կարգադրութեան տխուր հետեւանքներուն: Ներկայի մեր ժամանակագրութիւնը արժանի լրջութեամբ չէ անդրադարձած տակաւին մեծ մասով քաղաքական շահարկումի արդիւնք այդ անցքին որ ապահովաբար իր դերը կատարեց այնքան փայլուն եկեղեցականի մը վաղահաս շիջումին մէջ: Եկեղեցական որ դժուար փոխարինելի դեր ունէր կատարելիք անկախութեան կրօնական վերակազմակերպութեան մէջ:

Վաղուան պատմաբանին համար վըստահաբար թանկագին ատաղձ պիտի ըլլայ Գր. Շահինեանի վկայութիւնը:

***

... Երբ բացայայտ դարձաւ, որ Գարեգին Վեհափառը թեկնածու է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան, ես սիրտի տկարութիւն ունէի արդէն ու կը պատրաստուէի հիւանդանոց մտնելու: Իր գըրասենեակին մէջ վերջին հանդիպում մը ունեցայ իրեն հետ, որուն ընթացքին անկեղծօրէն ու թերեւս քիչ մը բրտօրէն յայտնեցի իմ կարծիքս եւ տրամադրութիւնս.

- Մի՛ երթաք, Վեհափա՛ռ, ըսի, չ՚ա՛րժեր այս զոհողութիւնը ընել:

Որովհետեւ զոհողութիւն մըն էր մեր բոլորիս եւ իր կողմէ եւ վստահ էի, որ զուր էր ան: Յետոյ իմացայ, որ Յակոբ Կիլլըճեանն ալ գրեթէ նոյն բառերով նոյն խնդրանքը ներկայացուցեր է իրեն: Երկուքս ալ շատ կը սիրէինք զինք ու չէինք հաւատար, թէ պիտի կրնայ իր բեղմնաւոր աշխատանքը շարունակել Էջմիածինի մէջ:

Իր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրութեան օրը ես Յունական Հիւանդանոցի վերակենդանացումի սրահն էի արդէն: Բարեկամուհիս եւ այդ հիւանդանոցի բժշկուհիներէն Սիլվա Վահանեանց քովս եկաւ ու բերաւ Ազդակի այն թիւը, որ ընտրութեան լուրը կու տար: Ան կը կարծէր, թէ պիտի ուրախանայի, բայց խորապէս տխրեցայ ես: Արաքսին հակազդեցութիւնը յատկանշական է այս տեսակէտէ.

- Սիլվա, ի՞նչ ըրիր, ըսեր է, կ՚ուզես որ երկրորդ տագնա՞պ մը ունենայ:

Գարեգին Վեհափառին քանի մը անգամ հանդիպեցայ Էջմիածինի մէջ եւ միշտ տխուր բաժնուեցայ իրմէ: Կը ցաւէի, որ կորսնցուցած ենք զինք, ու կը յուզուէի հաստատելով, որ մեր կորուստը չէր փոխարինուած Էջմիածինի շահով: Այն տպաւորութիւնը ունէի, որ Վեհափառը հիւր էր իր տան մէջ, թերեւս նոյնիսկ անցանկալի հիւր:

Առաջին անգամ, Երեւան հասնելուս պէս հեռաձայնած էի աղջկանս տունէն եւ խօսած՝ ուղղակի իրեն հետ: Կարծած էի, որ մասնաւոր թիւ մըն էր Շաղիկին ունեցածը: Պատահեցաւ, որ Աւետիք Իշխանեանը խօսի ինծի Վեհափառը տեսնելու դժուարութեան մասին եւ ես մտածեցի ունեցած թիւս իրեն ալ տալ: Բայց անշուշտ ուզեցի նախ արտօնութիւն առնել Վեհափառէն: Երբ հանդիպեցայ իրեն, ըսի.

- Վեհափա՛ռ, Իշխանեանին կինը եւ զաւակը կ՚ուզեն ձեզի հետ խօսիլ ու չեն յաջողիր: «Հոս չէ, կ՚ըսեն իրենց, հիմա կը հանգստանայ» եւ արգելք կ՚ըլլան ձեզի հետ տեսնուելու: Կ՚ենթադրեմ, որ դուք տեղեակ չէք պատահածէն: Կրնա՞մ ձեր մասնաւոր թիւը տալ իրենց:

- Մասնաւոր թիւ չունիմ, պատասխանեց, թող իրիկունը հեռաձայնեն: Պաշտօնեաները գացած կ՚ըլլան, ե՛ս կը պատասխանեմ ուղղակի:

Շատ ցաւեցայ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պէտք է պաշտօնեաներու մեկնումին սպասէր կարենալ խօսելու համար մարդերու հետ, որոնք բախտը չունէին հաճելի ըլլալու իր անմիջական շրջապատին...

Յաջորդ այցելութեանս նոյն անհամութիւնը ինծի պատահեցաւ: Ամէն անգամ որ հեռաձայնեցի, անկարելի եղաւ կապուիլ Վեհափառին հետ: Իրիկուններն ալ հեռախօսային գիծը պարզապէս չէր գործեր, Երեւանի բոլոր գիծերուն պէս: Փորձեցի Գրողներու Միութենէն "կառավարական" կոչուած թիւով հեռաձայնել, դա՛րձեալ չյաջողեցայ: Որոշեցի երթալ Էջմիածին եւ սպասել որքան որ պէտք ըլլար՝ կարենալ տեսնելու համար Վեհափառը: Հաստ գիրք մը առի ու կէսօրէ ետք գացի:

Տրդատի դուռին քով հեռախօսավարին ըսի.

- Վաղը Պէյրութ կը վերադառնամ, եկած եմ հրաժեշտ առնելու Վեհափառէն: Խնդրե՛մ, լուր տուէք իրեն:

Հեռաձայնեց մէկու մը, որ ինքզինք Վեհափառի ապահովութեան պատասխանատուն կը նկատէր: Ինքնակոչ կերպով: Ան ըսաւ, որ Վեհափառը հանգիստի մէջ է, ես ալ պատասխանեցի, որ կը սպասեմ: Հոն, քարին վրայ, նստայ եւ սկսայ գիրքս կարդալ: Ատեն մը ետք "ապահովութեան պատասխանատու"ն ի՛նքը հեռաձայնեց Տրդատի դուռ եւ հրաւիրեց զիս վեհարանի մուտքի աթոռներէն մէկուն վրայ նստած սպասելու: Երկար ըսպասեցի հոն, "պատասխանատու"ին կողքին. մօտաւորապէս երեք ժամ: Վեհափառին "հանգիստ"ը չվերջացաւ: Ի վերջոյ յուշատետրէս թերթ մը պատռեցի, երկտողով մը բացատրեցի կացութիւնը եւ մեկնեցայ: Յոյս չունէի, որ երկտողս կու տան Վեհափառին: Տուա՛ծ էին: Հաւանօրէն զգացնելու համար իրենց ամենազօրութիւնը: Յաջորդ օրը, Պէյրութի օդակայանին մէջ, Հայր Շահան Սարգիսեանը, որ նոյնպէս Երեւանէն կը վերադառնար, ըսաւ.

- Վեհափառը ներողութիւն կը խնդրէ երէկուան համար: Լուր չէ ունեցած. «Լուր ունենայի չէի՞ ընդուներ զինք», ըսաւ:

Ինծի համար պարզ էր այլեւս կացութիւնը:

Յաջորդ անգամ կրցայ հեռաձայնել, բայց Վեհափառին հետ խօսիլը անկարելի եղաւ: Ամէն անգամ պատճառաբանութիւն մը կը գտնէին: Որոշեցի կիրակի առաւօտ երթալ Էջմիածին եւ պատարագէն ետք տաճարէն ելած ատենը մօտենալ իրեն: Յաւելեալ պատճառ մըն ալ ունէի այդպէս վարուելու. Արամ Կաթողիկոսը իրեն յանձնուելիք նամակ մը տուած էր ինծի: Չէի ուզեր պատահական ձեռքերու վստահիլ զայն:

Կիրակի ժամանակէն առաջ տաճարին մէջ էի արդէն: Կ՚ուզէի որ Վեհափառը տեսնէր զիս եւ գիտնար, որ հետը խօսիլ կ՚ուզեմ: Անցայ դասի ձախ կողմը, հոն, ուր սփիւռքահայ զբօսաշրջիկները կը կենան, եւ սպասեցի: Քիչ ետք, երբ մարդիկ հաղորդութիւն առնելու համար դէպի խորանը կ՚առաջանային, ես ալ նոյն շարժումը ըրի, բայց Վեհափառին մօտենալու համար.

- Աստուած օգնակա՛ն, Վեհափա՛ռ, շշնջեցի, ձեզ տեսնել կ՚ուզեմ:

- Քիչ ետք Վեհարա՛ն եկուր:

Երբ բաւական սպասցնելէ ետք առաջնորդեցին զիս Վեհափառին քով, դառնօրէն գանգատեցայ իր շրջապատի վերաբերումէն:

-Ձեր շուրջը անանցանելի պատուար մը քաշած են, Վեհափա՛ռ, միայն իրենց ուզած անձերը ներս կը ձգեն: Օրերէ ի վեր կը փորձեմ ձեզի հետ խօսիլ եւ չեմ յաջողիր:

Այն ատեն Վեհափառը առաւ քայլ մը, որ խորապէս տխրեցուց զիս. կանչեց գաւազանակիրը եւ ուրիշ վարդապետ մը եւ իմ ներկայութեանս յանդիմանեց զանոնք.

– Դուք ինչպէ՞ս արգելք կ՚ըլլաք պարոն Շահինեանին ինծի հետ տեսնուելուն:

Ի՞նչ կացութիւն էր այս, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ստիպէր յանդիմանելու իր մօտիկ գործակիցները՝ զինք մեկուսացնելու յանցանքին համար: Իսկ եթէ Վեհափառը կ՚ուզէր ցուցնել այդ ձեւով, թէ ի՛նքն է հրամայողը Էջմիածինի մէջ, աւելի՛ գէշ: Ճիշդ է որ "ապահովութեան պատասխանատու"ն չկար այլեւս, բայց իրերու էութենէն բան չէր փոխուած:

Քիչ ետք, ճաշի սեղանին շուրջ համոզուեցայ, որ այդպէս էր: Վեհափառին հիւրերն էինք ինծի անծանօթ երկու ճարտարապետներ, Փաթրիք Տօնապետեանը եւ ես: Եկաւ նաեւ գաւազանակիրը ու բազմեցաւ մեր կողքին: Կարծես բա՛ն պատահած չէր, ինք նոյն օրն իսկ յանդիմանուած չէր...

Գիտեմ, մարդիկ կան, որոնք համոզուած են, թէ Գարեգին Կաթողիկոսը ամենայն ազատութեամբ կը գործէր Էջմիածինի մէջ: Ես չեմ հաւատար: Ինք ալ այդ տպաւորութիւնը կ՚ուզէր ստեղծել բարեկամներուն մէջ: Այցելութիւններէս մէկուն ընթացքին, երբ առանձին էինք Վեհարանի դարատափին վրայ, պատմեց, թէ երբ ինք Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամները նշանակելու համար խորհուրդ հարցուցած է Տէր Պերտոսեանին եւ Արարքցեանին, անոնք ըսած են իրեն, թէ չեն ուզեր իր գործերուն միջամուխ ըլլալ: Կարծես միջամուխ չէին եղած զինք ընտրել տալու համար եւ իրենց կարգադրութեամբ Էջմիածին չէր հաստատուած "ապահովութեան պատասխանատու"ն...

Հերթական անգամ մը երբ Հայաստան գացած էի դարձեալ, Վեհափառը հոն չէր: Մեկնած էր դարմանուելու: Չէի գիտեր տակաւին դաժան իրականութիւնը. ոսկեբերան, հմայիչ խօսքի տէր Վեհափառը հարուած ստացած էր լեզուէն: Ա՛լ չլսեցի զինք, ա՛լ չխօսեցաւ ինծի: Միակ նամակը այս առիթով գրեց: Իր արտայայտութեան միակ միջոցն էր գիրը այլեւս: Եւ ոչ երկար ժամանակի համար:

Այս ամէնուն տխուր արձագանգը կայ պատասխանիս մէջ: Կը մէջբերեմ զայն մասամբ.

Վեհափա՛ռ Տէր

Երախտագիտութեամբ ստացայ Ձեր 19 մարտ թուակիր նամակը՝ գրուած Նիւ Եորք եւ ուղարկուած Հռոմէն, Արտաւազդ Սրբազանի ձեռքով: Ան միաժամանակ ուրախացուց զիս ու խռովեց: Ուրախացայ կարդալով Ձեր խօսքերը Խաչէր Գալուստեան Կեդրոնին մասին, խորապէս ցաւեցայ տեղեկանալով Ձեր առողջութեան վերաբերող մանրամասնութիւններուն:

Շնորհակալ եմ վերջին տասնամեակի մանկավարժական գործունէութեանս մասին կատարած գովասանական Ձեր արտայայտութիւններուն համար: Ոչ ոք պիտի կրնար Ձեզի պէս ճշգրիտ գնահատում կատարել, որովհետեւ ոչ ոք այնքան մօտէն հետեւեցաւ գործին եւ ոչ ոք Ձեզի չափ գործօն մասնակցութիւն բերաւ անոր: Փաստօրէն Խաչէր Գալուստեանը մէկ վարիչ ունէր եւ մէկ գեր-վարիչ...

եւ իրաւունք ունիք մտածելու, թէ այս տասնամեակը երջանկութեան աղբիւր եղաւ ինծի համար:

(..)

Ձեր հիւանդութիւնը, վեհափառ Տէր, տխրութեամբ կը լեցնէ զիս եւ Ձեր քաջութիւնը՝ հիացումով: Բայց պիտի նախընտրէի ոչ հիանալ եւ ոչ ալ տխրիլ... Անցած գարնան, ամէն բանէ ատեղեակ, փորձեր էի տեսնել Ձեզ, երբ Երեւան էի: Ձեր գաւազանակիրը ըսաւ, թէ երկիրէն դուրս կը գտնուիք, Արշաւիր Գափուճեանն ալ իմացուց, որ հիւանդ էք: Բայց այն ատեն միտքէս իսկ չանցաւ, որ տարի մը ետք պիտի հարկադրուիք գրաւոր փոխանցել Ձեր խօսքը, Դուք, որ վարպետն էք բանաւոր արտայայտութեան:

Ամբողջ հոգիովս կը մաղթեմ, որ կասի աւերը հիւանդութեան եւ Դուք վերստանէք կարողութիւնը Ձեր կենդանի խօսքով հմայելու մեզ, ինչպէս անցեալին: Կը գրէք, թէ «բարեկամներու սէրը, աղօթքն ու մաղթանքը մեծ արժէք ունին» Ձեզի համար: Երանի՛ նաեւ ազդեցութիւն ունենային այդպէս:

Չէի գիտեր տակաւին, թէ ա՛լ պիտի չըխօսէր ոսկեբերան Վեհափառը:

Իր վախճանումը դառն սուգի մատնեց բոլորս, բայց որբի պէս անմխիթար ձգեց զիս եւ ինծի պէս անձեր, որոնք մենաշնորհը ունեցած էին ամէն օր տեսնելու զինք, աշխատելու իրեն հետ, վայելելու իր քաղցր մտերմութիւնը: Երբ ցաւակցութիւններու տոմար դրուեցաւ Անթիլիաս եւ մարդիկ սկսան գալ ստորագրելու զայն եւ ցաւակցութիւն յայտնելու Արամ Վեհափառին, Արտեմիսը եւ ես քաշուեցանք Վեհարանին մէկ անկիւնը եւ փորձեցինք իրար մխիթարել: Ի զուր: Երկուքս ալ կորսնցուցած էինք մեր կեանքը լուսաւորող մեծութիւն մը, որուն հետ աշխատելու բախտը ունեցած էինք տարիներ ամբողջ: Հայ ժողովուրդին հետ մե՛նք ալ որբ էինք ու անմխիթար, բայց անձնական երանգով մը, որ աւելի կը ծանրացնէր համազգային սուգը մեզի համար:

Իր ողջութեան այսքան ժամանակ չէի անցըներ Անթիլիասի մէջ: Շատ անգամ զինք տեսնելու համա՛ր կու գայի միայն: Հիմա ներկայ եմ ամէն օր: Կ'անցնիմ այն տեղերէն, ուրկէ ինք կ'անցնէր, կը գործածեմ գիրքեր, որ ինք օգտագործած է, կը դասաւանդեմ դրասեղանի մը ետին, որ իրը եղած է: Ու միշտ կը յիշեմ զինք: Փէթիշիսթ չեմ, բայց "Խաչեր Գալուստեան"ի դասարաններէն մէկուն մէջ թանկագին ժառանգի պէս հիւրընկալած եմ իր անձնական գրադարանի սեղանը: Ամէն անգամ, որ զայն կը տեսնեմ կամ կը նստիմ անոր ետին, կը վերյիշեմ իր առաջին դասը, Մանկավարժական Կեդրոնին մէջ, կը զգամ գրեթէ ֆիզիքական իր ներկայութիւնը կողքիս: Զայն կը զգամ ամբողջ Կաթողիկոսարանին մէջ, ու երբեմն կը շշնջեմ հետը խօսելու պէս. "Բարի հանգի՛ստ Վարդապետ, խաղաղ յաւիտենութի՛ւն»:

ԱԲՐԱՀԱՄ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան մը, 2005ը չաւարտած, Դեկտեմբեր 31ի վերջին վայրկեաններուն իր մահկանացուն կնքեց Մարսէյլի եւ յատկապէս Լա Սիոթայի փոքրաթիւ հայ գաղութի ծանօթ, ազնիւ եւ արժանաւոր զաւակներէն՝ Աբրահամ (Աբօ) Կարապետեան:

Ծնած էր Լա Սիոթա 1937ին: Աբօն 6րդ զաւակն էր բազմանդամ ընտանիքի մը որուն հայրը Ներսէս Կարապետեան, Տիգրանակերտցի, "Կ'իշխէր" գերդաստանին վրայ, տասը զաւակ, որպէս պատկառելի նահապետ մը եւ կը վայելէր համարումը, յարգանքը, ակնածանքն ու սէրը ամբողջ շրջապատին եւ Լա Սիոթայի հայ ընտանիքներուն ուր հաստատուած էր 1924ին: Ընտանիք մը փարած աւանդական սրբութիւններուն, ազգային արժէքներուն, եկեղեցւոյ ծառայութեան: Շնորհիւ Ներսէս Կարապետեանին է որ Լա Սիոթայի մէջ հայ ընտանիքներ կ'աղօթէին մատուռի վերածուած փոքր սրահի կամ հաւաքավայրի մը մէջ. մինչեւ վերջին տասնամեակին, երբ քաղաքապետարանը տրամադրեց շէնքի մը գետնայարկը որ վերածուեցաւ եկեղեցի՝ Ս. Փրկիչ եկեղեցի: Այս հիւրընկալող ընտանիքին մէջ է որ Աբօն հասակ նետեց, դաստիարակուեցաւ, ժառանգեց հօրենական շունչէն, կամքէն եւ համոզումներէն ու իր կարգին դարձաւ անշահախնդիր դերակատար մը ազգային կեանքին, համակ ընծայումով մը հայ եկեղեցւոյ:

Իր ծառայութիւնը սկսաւ փոքր հասակէն, որպէս մոմակալ, ապա դպիր եւ սարկաւագ, որպէս վարչական անդամ թաղական խորհուրդներու, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիէն մինչեւ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին, մինչեւ Լա Սիոթայի մատուռները եւ հուսկ Ս. Փրկիչ եկեղեցին, որուն կառուցման եւ մատակարարման մէջ ունի հիմնական եւ գերազանց դեր:

Աբօն մաս կազմած է Վարդան Սարգըսեանի Արմէնիա երգչախումբին, 50ական թուականներուն եւ ապա 1978էն սկսեալ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբին զոր կը ղեկավարէ՝ Խաչիկ Եըլմազեան:

1995ին, Աբօն մասնակցեցաւ Ազգային Եկեղեցական Ժողովին, Էջմիածին, Կաթողիկոսի ընտրութեան, որպէս պատգամաւոր հարաւային Ֆրանսայի Հայ Առաքելական եկեղեցիներու:

2004ին, ձեռամբ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ, ստացաւ Ներսէս Շնորհալի շքանշանը, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի յատուկ կոնդակով մը... «Տասնամեակներ շարունակ դուք նախանձախնդրօրէն ձեր ջանքերն էք ներդնում որպէսզի կանոնաւորապէս եւ վայելչութեամբ կատարուեն ծիսական արարողութիւնները, միշտ շէն ու պայծառ լինի եկեղեցին եւ նրա հովանու ներքոյ աշխոյժ եւ հաւատոյ գործերով իմաստաւորուած համայնքին կեանքը: ... Բարձր գնահատելով հաւատաւոր ձեր ոգին եւ մատուցած ծառայութիւնները մեր եկեղեցւոյ, հայրապետական այսու կոնդակով շնորհում ենք ձեզ առաքելական մեր Ս. եկեղեցւոյ Ներսէս Շնորհալի պատուոյ շքանշանը»... *Նոյն առիթով, Լա Սիոթայի քաղաքապետը՝ Փաթրիք Պոռէ մեծարեց Աբօ Կարապետեանը քաղաքի պատուոյ մետալով. վարձատրութիւն մը տարիներու իր աշխատանքին Լա Սիոթայի հայ բարեկամականին գլուխ ըլլալով սիրտ եւ բազուկ, նախաձեռնելով հաւաքավայրի շինութիւնը, ձեռնարկներու կազմակերպութիւնը որոնց շարքին Օգոստոս ամսուան առաջին Կիրակի դաշտահանդէսը այնքան սպասուած տեղացիներուն բայց նաեւ Լա Սիոթայի եւ շրջակայքը արձակուրդի եկող Հայերուն եւ ոչ-Հայերուն կողմէ:*

Բնաւորութեամբ հանդարտ, համեստ, շրջահայեաց, համբերատար, նկարագրով համակերպող բայց հաւատարիմ իր ընտրութիւններուն մէջ, Աբօն գիտէր ներկայ ըլլալ եւ քաջալերել ազգօգուտ ձեռնարկները, եկեղեցաշէն նախաձեռնութիւնները: Աբօ Կարապետեանի համար հայ եկեղեցին իր ծիսակատարութեամբ բայց նաեւ բարքերով, հայ խօսքով, հայ գիրով, հայրենասիրութեամբ եղաւ խորան մը պաշտամունքի եւ հայրենիքը տեսական ապրում:

Աբօ Կարապետեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 4ին, Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին: Թաղման կարգին նախագահեց կեդրոնական Ֆրանսայի Հայրապետական պատուիրակի փոխանորդը՝ Նորվան Եպսկ. Զաքարեան, յատկապէս ժամանած Լիոնէն, իր շուրջը ունենալով Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան եւ Մարսէյլի հայ առաքելական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւներ: Դամբանականներ արտասանեցին Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան, Դաւիթ Պանտիկեան, Նորվան Եպսկ. Զաքարեան, ինչպէս նաեւ երեսփոխան Պէռնար Ֆըլէսէլ:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ռուսաստանի կողմէ բնական կազին քաղաքական ու տնտեսական շահարկումը արեւմուտքցիները մղած է այլընտրանքներու որոնումին: Մանաւանդ որ այդ ոլորտին կը պատկանին աշխարհի մեծագոյն սպառողներէն երկուքը՝ Միացեալ Նահանգները եւ Եւրոպան որոնք գրեթէ ամբողջովին զրկուած են այդ նախանիւթէն:

Առաջին միտք եկածը փոխադրութեան աժան միջոցներով կատարուիլն է, բայց կազին գինը արդէն շատ բարձր է ու մեծ նշանակութիւն չունի փոխադրութեամբ խնայելու տարբերակը: Ատկէ զատ Եւրոպան նկատի առած է երեք այլ տարբերակներ: Առաջինը նոր կազատարերու շինութեան կը վերաբերի: Կայ Նապուկօ մկրտուած ծրագիր մը որուն կորիզը կազատար մըն է. ան կը մեկնի Կասպից ծովէն, կ'անցնի Թուրքիայէն ու Պալքանեան թերակղզիէն. նպատակն է Իրանի, Թիւրքմէնիստանի, Ղազախստանի հարուստ պաշարներուն պարունակութիւնը Արեւմուտք փոխադրել, առանց Ռուսաստանէն կախում ունենալու:

Տագնապէն խուսափելու երկրորդ տարբերակ մըն է բնական կազին փոխարինումը ուժանիւթի այլ աղբիւրով: Այս տեսակէտէն տէրերը մատնացոյց կ'ընեն Շուէտը որ յաջողած է իրեն հարկաւոր ուժանիւթին մէկ քառորդը հայթայթել կենսաուժանիւթով: Գերմանիոյ մէջ բաւական աշխոյժ են վիճաբանութիւնները. Շրջապատի նախարարը պատրաստած է ծրագիր մը որով կ'ուզէ սահմանափակել բնական կազէն ու քարիւղէն կախում ունենալու վիճակը: Կ'առաջարկէ սարքաւորումներու հիմնական նորոգութիւն մը եւ ուժանիւթի վերանորոգելի աղբիւրներու օգտագործումը: Անոր ընդդիմադիրները սկսած են օրակարգի նիւթ ընել ատոմային ուժանիւթի վերադառնալու հարցը:

Երրորդ բեմադրութիւնը կ'առընչուի ուժի գործադրութեան: Եւրոպական Միութիւնը արդէն կը մտածէ առանձին կամ ԱՄՆ-ու հետ միասնաբար ուժ գործադրել նախանիւթերու մարզին մէջ իր շահերուն պաշտպանութեան համար: Աւելի հաւանական կը նկատուի միասնական պայքարի հեռանկարը: Մանաւանդ որ այդ երկրին տնտեսութիւնը ամէնէն աւելի կախում ունի կազի եւ քարիւղի արտադրութենէն: ԱՄՆ կը սպառէ քարիւղի համաշխարհային արտադրութեան մէկ քառորդը որ կը նշանակէ օրական 84 միլիոն տակառ:

Նախագահ Գլինթընի օրով Փէնթակոնի Երկրորդական հակամարտութիւններու բաժնին պատասխանատու Տ. Թրիգըր ըսած է. "ԱՄՆ-ու համար աշխարհի միակ շրջանը որուն համար կ'արժէ պատերազմիլ, այն տարածքն է որ կը գտնուի Արաբեւպարսկական ծոցին, Կասպից ծովուն եւ Կեդրոնական Ասիոյ միջեւ": *Տուած է արդարացումն ալ.* "Հոն կեդրոնացած են ամբողջ աշխարհի քարիւղի պահեստներուն 75%ը":

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Բայց Սմբատ միայն երջանիկ է: Հարեւանցի կերպով կը բարեւէ Գրիգորը, կը վազէ դուրս եւ կը նստի կառքը: Վերոնը դեղարան կը դրկէ իր տեղը բռնելու համար եւ ինք՝ շատ գրգռուած, կը վազէ տեսնելու համար տեղը, (նոյնիսկ եթէ շատ լաւ գիտէ իր ձեռքին մատներուն պէս) ուր Երուանդին վիլլան պիտի կրնայ կառուցուիլ: Որոշած է արդէն տեղը: Բոլորովին նոր պիտի ըլլայ: Ագարակին մօտ հին շինութիւններ կան որոնցմէ ոչ մէկը արժանի է եղբօրը:

Ոչ շատ հեռու, կը մտածէ, պզտիկ տափարակը կայ հին քարայրներով ուր պառաւները սամիթ եւ կատուախոտ կը հաւաքեն, հոն ուր կ'ընդհատուի հողամասը եւ անմիջական կերպով կ'իջնէ դէպի Ջրվէժները: Հոն կարելի պիտի ըլլայ կառուցել ամառնային տաղաւար մը, Մարիընպատի նման որուն նկարը տեսաւ, ամբողջ ծածկուած ճերմակի ներկուած երկաթէ շինուածքով: Եւ առջեւը պատշգամ մը որուն վրայ կը մագլցին խոտ մանիշակագոյն եւ ճերմակ ճենողկուզակներ:

Տունը քիչ մը ներս քաշուած պիտի ըլլայ, բայց ճակատը բացուած դէպի Ջրվէժներուն լայն տեսարանը: Իսկ ետեւի մասը՝ դէպի ճամբան, նորաձեւ ոճով, քիչ մը հեռու "Ձիաւորներուն Ծառը" կոչուած հսկայ չինարէն որ շուքի տակ կը պահէ դաշտը: Անոր շուքին տակ, հին ժամանակներուն արդէն հսկայ, հայ իշխան մը իր արքունի ամարանոցը կը պահէր, եւ հոն ընդունեցաւ եւ սնուցանեց խումբ մը թափառական ձիաւորներ, խաչակիրներ որ կորսնցուցած էին իրենց ճամբան, եւ որոնց համար Փոքր Ասիոյ մէջ գտնուող փոքր հիւրասէր արքունիքները, հարուստ՝ առատ ջուրերով եւ գեղեցիկ աղջիկներով հպարտ, աւելի հրապուրիչ էին, քան՝ իրենց հիւսիսային հեռաւոր երկիրները:

Այս օրհնուած երկիրը եւ հանգստաւէտ կեանք մը ունենալու հեռանկարը գրաւեց զիրենք: Մոռցան իրենց կիները եւ Շամփանիայի կամ Նորմանտիայի փոքր աւատը, եւ ապրեցան հոն, հոն ալ թաղուեցան եւ սերունդ թողուցին: Կիները քարայրներէն երբեմն կը գտնեն ոսկոր մը կամ մետաղէ անարժէք կտոր մը (այս հին գերեզմանները բոլորովին թալանուած են շատ մը ձեռքերէ):

Պզտիկները հոն կը խաղան եւ Գրիգոր որ կը հետաքրքրուի պատմական այս մասունքներով, երբեմն բան մը կը վճարէ գտնողք ունենալու համար: Խոտեր փնտռող ծեր կիները եւ պզտիկները արդէն Գրիգորին հետաքրքրութեան մասին իրարու պատմած են:

Սմբատ շատ արագ կը վարէ երկու անիւով ձիակառքը: Շատ կը սիրէ ձիերը, եւ երբ կը հեծնէ, կը վերափոխուի: Դէմքը կը դառնայ խիզախ եւ հպարտ, եւ ուսերը կը շտկուին զոռոզ կերպով եւ հեռաւոր ժամանակներ կ'ոգեկոչեն: Գայմագամը որ փոքր պատշգամին կռթնած սուրճէն յետոյ սիկառը կը ծխէ, կը տեսնէ Սմբատը որ սալայատակին վրայէն կայծակի արագութեամբ կ'անցնի, եւ ինք ակռաները կը կճռտէ. «Ի՜նչ գրգռութիւն, կարծես ինք է տէրը հոս: Բայց այս ամէնը շուտով վերջ մը պիտի ունենայ»:

Եւ այս ամէնը արդէն սկսած է վերջ մը ունենալ: Գաղտնի խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Կոստանդնուպոլսոյ մէջ Թալաաթի, Էնվէրի որ գլուխն է ոստիկանութեան, կուսակցութեան անմիջական նեղ շրջանակէն ամէնէն հաւատարիմներու պզտիկ խումբին, եւ "Մասնաւոր Կազմակերպութեան" կարեւոր պատասխանատուներուն միջեւ: "Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն Կոմիտէ"ի բոլոր անդամները տեղեակ չեն այս ծրագիրին եւ ամէն պարագայի, անոնց մէջէն հրաւիրուած են միայն ամէնէն վճռակամ անձերը, եւ քանի մը վարչական անդամներ: Նաեւ դաշնակից գերմանական բանակէն գնդապետ Հաուզմանը:

Զինուորներու զինաթափումը եւ սպաներու կեդրոնական հրամատարութեան տրամադրութեան տակ դրուիլը արդէն լիովին վերջացած խնդիր է: Զինուորները ոչնչացած, իսկ սպաները, որպէսզի կասկածներ չծագին, կղզիացած են:

«Ներքին անձնագիրները, "Թէսքէրէ", շատերէ առնուած են արդէն, բայց որոշ նախազգուշութիւններով պէտք է շարժիլ» կ'ըսէ Սէլիմ Էֆէնտին, Սորպոնէն վկայուած, Ներքին Գործոց նախարարին գրասենեակի գլխաւոր տնօրէնը:

«Այսօր,- Թալաաթն է որ կը խօսի - այսօր այստեղի, Մայրաքաղաքին օրն է: Զատկուան տօները զիրենք ջլատած եւ մտացիր դարձուցած են: Այս գիշեր պիտի առնէք զիրենք տուներէն, հիւանդանոցներէն, օրաթերթերու խմբագրատուներէն: Տպագրական գործիքները փճացուցէք, կործանեցէք հանդէսներու եւ հրատարակչատուներու խմբագրատուները: Ամէն ոչ-Հայ պաշտօնեայ պէտք է խստիւ սպառնացուի եւ տուն դրկուի: Եթէ լուռ մնան, վարձատրութիւն պիտի ունենան կառավարութենէն:

(Շար. 27)

(Շար. Ա. էջէն)

նի, Ուկրանիոյ մէջ: Թուրքիոյ մէջ արեւելեան հազարաւոր գիւղեր մեկուսացած Եւրոպայի աւելի հարաւի գօտիները ուր ցուրտ պիտի ըլլայ, բայց առանց ձիւնի, չոր օդով: Աննպաստ օդը տասնեակներով մահերու պատճառ եղած է Ռուսաստանին բոլորովին ու մնացած առանց ելեկտրականութեան:

"ՈՒԽԱՇԻՆԿԹԸՆ ՓՈՍԹ" գրած է թէ եթէ Արեւմուտքը չյաջողի Իրանը ետ կեցնել ատոմական ռումբ պատրաստելու նպատակէն, Թուրքիա եւս կրնայ կարծել թէ ինք եւս իրաւասու է նման բանի: Թուրքիայէն ետք նման յաւակնութեան թեկնածու նկատուած են Եգիպտոսը, Սաուտի Արաբիան:

ԹԵՆԻՍ

Աւստրալիոյ Օփընին, երրորդ շրջանին, Դաւիթ Նալպանտեան յաղթած է Նիէմինընի 2 - 6, 6 - 3, 6 - 2, 7 - 5, ապա 8րդ աւարտականին յաղթած է Ռոպրէտոյի 6 - 3, 6 - 0, 2 - 6, 6 - 2 եւ որակուած է քառորդ աւարտականին համար:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. - Ֆրանսի վարչութիւնը կը վերակազմէ Միութեան չեփորախումբը (փանֆարը):

Այս տարեշրջանին ֆանֆարի փորձերը տեղի կ'ունենան կիրակի օրերը, ժամը 13էն 15, "Դպրոցասէր" վարժարանէն ներս. Հասցէ՝

1 Boulevard du Nord — 93340 Le Raincy

ղեկավարութեամբ արհեստավարժ խմբավար Պ. Եղուարդ Բարսեղեանի:

Յաւելեալ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝ 06·23·12·69·14 կամ 06·25·93·28·90:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

MAISON
DES ETUDIANTS
ARMENIENS
57 Bd Jourdan 75014 Paris

L'ASSOCIATION
DES ANCIENS RESIDENTS
DE LA MAISON DES ETUDIANTS
ARMENIENS
invite les **anciens résidents** à un
COCKTAIL DE RETROUVAILLES
le vendredi 27 janvier
à 19h30
Cette annonce tient lieu d'invitation.
Prière de confirmer
votre présence :
☎ **01 44 16 10 60**

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆ, ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԻՒՐՔՉԵԱՆ, եւ այլք, — Դատ. Գործ. թիւ. - CV 02-01750
իրենց եւ բոլոր նման կարգավիճակի մէջ գտնուողներու կողմէ,
Հայցուորներ,

ընդդէմ,

ԱՔՍԱ, ՍԱ., եւ այլք,
Պաշտպանեալ.

ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ, եւ այլք, — Դատ. Գործ. թիւ. - CV 05-02596
իրենց եւ բոլոր նման կարգավիճակի մէջ գտնուողներու կողմէ,
Հայցուորներ,

ընդդէմ,

ԱՔՍԱ, ՍԱ., եւ այլք,
Պաշտպանեալ.

ԱՄՓՈՓ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԳԻՐ ԽՄԲԱՅԻՆ ԴԱՏԵՐՈՒ ԱՌԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԱԾ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՍՏԸՆԿԱԼՆԵՐՈՒՆ, ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐԵՐՈՒՆ, ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒՆ, ՈՐՈՆՔ ՈՐԵՒԷ ՏԵՍԱԿԻ ՀԱՅՑԵՐ ՈՒՆԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄԱՑ ԵՒ ՈՐՈՆՔ ԿԸ ԼՐԱՑՆԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.- 1) Կ'ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՆ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ, 2) ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ ԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, 1920 ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԵՒ ԿԱՄ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՆՔԱՆ ԱՏԵՆ ՈՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԷՐ, 3) ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ Է ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԷՔՈՒԻԹԸՊԸԼ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, ԱՔՍԱ ՖՐԱՆՍ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, **ԱՔՍԱ ՖՐԱՆՍ ՎԻԻ**, Լ'ԻՒՆԻՈՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, ՓԱՐԻԶԵԱՆ Լ'ԻՒՆԻՈՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՔԱՍՍ ՓԱԹԵՐՆԷԼԻ, ԼԱ ԳՈՆՖԻԱՆՍԻ, ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԻՒՉՈՒԸԼ ԿԵԱՆՔԻ **ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ** ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, ՆՈՐԹԻՍԹԸՐՆ ԼԵՅՊԵՆԻ ԵՒ ԿԱՄ ԱՍՈՆՑՄԷ ՈՐԵՒԷ ՄԷԿՈՒՆ ՆԱԽՈՐԴԻՆ, ՅԱՋՈՐԴԻՆ ԵՒ ԿԱՄ ԵՆԹԱԿԱՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ:

Այս Յայտարարագրի նպատակն է տեղեակ պահել հանրութիւնը խմբային երկու դատերու կապակցութեամբ առաջարկուած Համաձայնագրի մը մասին: Այս երկու դատերը կը ճանչցուին իբրեւ Քիւրքչեան եւ այլք ընդդէմ ԱՔՍԱ ՍԱ., եւ այլք, դատական գործ թիւ 02-01750 եւ Ուզունեան եւ այլք ընդդէմ ԱՔՍԱ ՍԱ., եւ այլք, դատական գործ թիւ 05-02596, բացուած՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարանին մէջ, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան: Առաջարկուած լուծումը ներկայացուած է Լուծման Համաձայնագրին մէջ եւ մանրամասնօրէն բացատրուած Խմբային Դատերու Յաւելուած Յայտարարագրին եւ Առաջարկուած Համաձայնագրին մէջ: Ասոնք բոլորը կարելի է տեսնել, համակարգչային փոխանցում կատարել եւ կամ տպել www.armenieninsurancesettlement.com կայքէջին միջոցով: Այս կայքէջին վրայ կրնաք տեսնել նաեւ առաջարկուած լուծման կարգավիճակի մասին ընդհանուր տեղեկութիւններ ինչպէս նաեւ, վաւերացուելու պարագային, Համաձայնագրին մաս կազմելու միջոցներ եւ պայմանները: Այս տեղեկութիւնները ժամանակ առ ժամանակ պիտի յաւելցուին:

Դատական այս գործը կը պնդէ, որ ԱՔՍԱ, ՍԱ. եւ անոր որոշ ներկայի եւ նախկին գործակից ընկերութիւնները սխալութեամբ ձախողած են հատուցումներ վճարել կեանքի ապահովագրութիւններու դիմաց, որոնք վաճառուած էին 1880 - 1930ին ծագումով հայ անհատներու, Թրքական օսմանեան կայսրութեան մէջ: ԱՔՍԱ կը մերժէ այս պնդումները եւ կը հաւատայ, որ անոնք անճիշդ եւ ապակողմնորոշիչ են: Հայցուորներու այս պնդումներուն դիմաց ԱՔՍԱ պաշտպանողական բազմաթիւ հակաճառութիւններ ներկայացուցած է: ԱՔՍԱ կը պնդէ, որ առաջարկուած Համաձայնագիրը պէտք չէ մեկնաբանուի իբրեւ ընդունում յանցանքի, պատասխանատուութեան, սխալ գործարք կատարած ըլլալու, ինչպէս նաեւ այս դատերուն միջոցաւ ներկայացուած հայցերու ուժականութիւնը կամ ակարութիւնը մատնանշող փաստերու:

Անմիջապէս որ Համաձայնագիրը վաւերացուի դատարանին կողմէ, ԱՔՍԱ համաձայնած է վճարել 17,5 միլիոն ամերիկեան տոլար գումար մը, որ պիտի բաժնուի հետեւեալ ձեւով.- 1) Հայցուորներու խումբի անդամներուն, որոնք դուրս չեն եկած այս Համաձայնագրէն եւ որոնց հայցի դիմումները ներկայացուած են Համաձայնագրի Հիմնադրամի Յանձնաժողովին եւ վաւերացուած անոր կողմէ, 2)Ֆրանսայի մէջ նորաստեղծ բարեգործական հիմնադրամին, 3) Հայցուորներու խումբի փաստաբաններուն, իբրեւ աշխատավարձ, ծախսերու վերահատուցում, ինչպէս նաեւ Համաձայնագրի գործադրութեան վարչական ծախսերու հատուցում: Առաջարկուած Համաձայնագիրը պարտաւորութիւններէ ազատ կը կացուցանէ ԱՔՍԱ-ն եւ անոր յարակից ընկերութիւնները (ինչպէս սահմանուած են Լուծման Համաձայնագրին մէջ) որեւէ եւ բոլոր կեանքի ապահովագրական պայմանագիրներու եւ/կամ Ազատ կացուցուած Հայցերու (ինչպէս սահմանուած է Համաձայնագրին մէջ) նկատմամբ:

Արդարացիութեան Վերջնական Դատական Ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15, 2006ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Մեծայարգ Դատաւոր Քրիստինա Ա. Շնայտըրի առջեւ հետեւեալ հասցէին՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարան, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան, ճշդելու համար, որ. 1) Արդեօ՞ք առաջարկուած Համաձայնագիրը, ինչպէս որ ներկայացուած է Համաձայնութեան Պայմանագրին մէջ, արդար, պատշաճ ու տրամաբանական է, եւ թէ լաւագոյնս կը պաշտպանէ Հայցուորներու խումբի անդամներուն շահերը, 2) Արդեօ՞ք Համաձայնագրի Հայցուորներու Խումբը պէտք է վաւերացուի իբրեւ այդպիսին, Համաձայնութեան կայացման նպատակներուն համար, 3) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է կայացնէ Վերջնական Հրաման եւ Դատավճիռ վաւերացնելու Համաձայնագիրը, լուծարելու ԱՔՍԱ-յի դէմ բոլոր առկայ հայցերը, նախապաշարումով եւ արժանիքներու հիմքի, 4) Արդեօ՞ք Հայցուորներու Խումբի անդամները պէտք է ենթարկուին Պարտաւորութիւններէ Ազատ Կացուցման տրամադրութիւններուն, ինչպէս նշուած է Համաձայնագրին մէջ, 5) Արդեօ՞ք Հայցուորներու Խումբի անդամները ենթակայ պէտք է ըլլան դատական մնայուն արգիլման, որ, ի միջի այլոց, կ'արգիլէ Հայցուորներու Խումբի անդամները դատական թղթածրար բանալու, նման գործի նախաձեռնելու, դատական հետապնդում կատարելու, իբրեւ Հայցուորներու Խումբի անդամ միջամուխ կամ մասնակից ըլլալու որեւէ այլ դատական գործի մէջ, անկախ անոր իրաւական շրջանէն եւ անկախ դատական այդ գործերու դրդապատճառներէն, անոնց ներկայացուցած փաստերէն կամ պարագաներէն, 6) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է վաւերացնէ փաստաբաններու աշխատավարձի ու ծախսերու փոխհատուցման դիմումները, 7) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է վաւերացնէ Հայցուորներու խումբի ներկայացուցիչներու անհատական հատուցման դիմումները, որոնք ներկայացուած են անոնց փաստաբաններուն կողմէ: Անգամ մը որ դատարանը վաւերացնէ առաջարկուած Համաձայնագիրը բոլոր հայցերը արդէն պատասխանատուութենէ ազատ կացուցուած ԱՔՍԱ-յի դէմ նոյնպէս պիտի ազատ կացուցուին:

Եթէ Հայցուորներու խումբին անդամ էք կրնաք ընտրել որ բացառուիք այս Համաձայնութենէն, ինչպէս որ մանրամասնօրէն բացատրուած է Խմբային Դատի Յաւելուած Յայտարարագրին մէջ: Հայցուորներու խումբի բոլոր այն անդամները որոնք կ'ընտրեն դուրս գալ այս Համաձայնութենէն, ենթակայ պիտի չըլլան դատական վերջնական վճիռի տրամադրութիւններուն: Եթէ ընտրած էք դուրս գալ առաջարկուած Համաձայնագրէն, պէտք է այս մասին գրաւոր տեղեկացնէք: Յաւելուած խմբային Յայտարարագրին համաձայն, դուրս գալու ձեր այս դիմումնագիրը պէտք է ժամանակին եւ կանոնաւոր ձեւով յղէք նշելով իւրաքանչիւր կեանքի ապահովագրական պայմանագիր, որու կապակցութեամբ դուք հայց(եր) ունիք: Ձեր այս դիմումնագիրներու յղման թուականը պէտք է ըլլայ ոչ ուշ քան 2006 Ապրիլ 14, եւ առաքուին հետեւեալ հասցէին.

Kabateck Brown Kellner LLP
and Geragos & Geragos,
350 South Grand Avenue, 39th Floor,
Los Angeles, California 90071, U.S.A.

Իւրաքանչիւր դիմումնագրի մէջ պէտք է նշուած ըլլայ 1) ձեր անունը, ներկայի ձեր հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը, 2) տեղեկութիւններ կեանքի ապահովագրական պայմանագրի կամ պայմանագիրներու մասին որոնց կապակցաբար կը փափաքիք բացառուիլ Համաձայնագրի Հայցուորներու խումբէն: Կրնաք, օրինակ, նշել պայմանագրի թիւը, թուականը, պայմանագրի տիրոջ անունը, ապահովագրեալի անունը, վայրին անունը ուր պայմանագիրը վաճառուած է եւ կամ պայմանագրին վրայ նշուած ապահովագրեալ գումարը, 3) գրաւոր հաստատում մը որ կ'ուզէք բացառուիլ եւ չստանալ որեւէ հատուցում այս Համաձայնագրէն: Առաջարկուած Համաձայնագրէն եթէ բացառում չպահանջէք եւ եթէ փափաքիք առարկել Համաձայնագրի տրամադրութիւններուն ձեր գրաւոր առարկութիւնը պէտք է յղէք ոչ ուշ քան 2006 Ապրիլ 14 թուականը, հետեւելով ցուցմունքներուն որոնք նշուած են Յաւելուած Յայտարարագրին մէջ:

Այս յայտարարութիւնը պարզապէս ամփոփում է: Համաձայնագրի մանրամասնութիւնները, Ներառեալ Համաձայնագրին մաս կազմելու միջոցները եւ պայմանները բացատրուած են Յաւելուած Խմբային Յայտարարագրին մէջ եւ որ կրնաք տեսնել, համակարգչային փոխանցումով ունենալ եւ կամ տպել այցելելով www.ArmenianInsuranceSettlement.com կայքէջը: Համաձայնագրի օրինակ մը կրնաք նաեւ տեսնել դատարանի Դիւանակալի Գրասենեակը՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարան, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան:

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԵՐԲԵՔ ՉՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԱՄ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԿԱԼԻՆ ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ՀՐԱՄԱՆՈՎ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25

MERCREDI
25 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.375

81ᵉ ANNEE — N° 21.375

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ - Ի. ԱԼԻԵՒ ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի ու Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարներուն Լոնտոնի հանդիպումէն ետք կը սպասուի երկու երկիրներուն նախագահներուն հանդիպումին: Վ. Օսկանեան ըսած է թէ ան մեծ հաւանականութեամբ տեղի կ'ունենայ Փետրուարի սկիզբի օրերուն, Փարիզի մէջ: Ֆրանսա տանտիրութիւն առաջարկած է այդ տեսակցութեան որ կարեւոր կը նկատուի ղարաբաղեան բանակցութիւններու արդիւնաւէտութեան տեսակէտէն:

Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն միջեւ առաջին հանդիպում մը տեղի ունեցած էր Փարիզի մէջ արդէն 2001 Մարտին, Հ. Ալիեւի նախագահութեան օրով: Վիճելի արդիւնք մը ունեցած էր այդ հանդիպումը, քանի որ ըսուած էր թէ Ռ. Քոչարեան ու Հ. Ալիեւ համաձայնած էին կարգաւորման փարիզեան սկզբունքներու, հայկական կողմը միշտ յայտնած էր թէ Ֆլորիտայի յաջորդ հանդիպումով մը անոնք յստակացուած են, մինչ ազրպէյճանեան կողմը միշտ մերժած էր նման համաձայնութեան գոյութիւնը:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի ու Ռուսաստանի նախագահներուն բաւական ջերմ հնչող ուղերձներով, Կրեմլինի պետական պալատին մէջ Յունուար 22ին պաշտօնական բացումը կատարուած է Ռուսաստանի մէջ Հայաստանի տարուան: Հայաստանի նախագահը երկու պետութիւններու փոխադարձ գործակցութեան բարձր մակարդակի վկայութիւնը նկատած է զայն, թըւելով 2005ին Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի տարուան հետեւած դրականները. ըսած է թէ աշխուժացած է քաղաքական երկխօսութիւնը, խորացած են տնտեսական կապերը, ապրանքի փոխանակումի ծաւալները աւելցած են, եւլն.: Ռ. Քոչարեան շեշտած է երկու երկիրներուն ռազմավարական գործընկերութիւնը:

Վլ. Պուտին հաստատած է Հայաստանի նախագահին համոզումները, ըսելով թէ ռազմավարական գործընկերութիւնը ամէն օր կը խորանայ երկու երկիրներուն միջեւ, կը զարգանան փոխադարձ վստահութեան եւ բարիդրացնութեան աւանդութիւնները: Իր ելոյթը աւարտած է երկու եղբայր ժողովուրդներուն բարգաւաճում եւ իրենց գործընկերութեան մէջ նոր ձեռքբերումներ ու յաջողութիւններ մաղթելով:

Բացման պաշտօնական հանդիսութեան հետեւած է Կրեմլինի 5500 հոգինոց դահլիճը ամբողջութեամբ լեցուցած բազմութիւն մը որ ծափերով դիմաւորած է հոն ներկայ Շառլ Ազնաւուրը:

Նախագահներուն ելոյթներուն յաջորդած է գեղարուեստական յայտագիր մը. անոր մասնակցած են Հայաստանի պետական ֆիլհարմոնիք նուագախումբը, երգչուհի Յասմիկ Պապեան, Ջիւան Գասպարեան, Միշէլ Լըկրան, "Հայաստանի փոքրիկ երգիչները", ճազի պետական նուագախումբը, եւլն.:

Ներկաները գեղարուեստական բաժինէն առաջ այցելած են "Հայաստանի գանձեր" ցուցադրութիւնը, համտեսած հայկական խոհանոցի նմոյշներ, դրոշմաթուղթերու ցուցահանդէսը, եւլն.:

Որոշակի հետաքրքրութեան նիւթ է երեւոյթը որ ուժանիւթի այնքան ճգնաժամային խրակնութեան մէջ Հայաստանի ու Ռուսաստանի նախագահները իրենց ելոյթներուն մէջ այդ մասին ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած են: Ծանօթ է որ Հայաստան վստահելի դաշնակից նկատուելով հանդերձ Ռուսաստանի, չէ խուսափած ռուսական կազին գինը կրկնապատկելու հեռանկարէն:

***

ԱՆՆՊԱՍՏ ՕԴԸ ԿԸ ԴԺՈՒԱՐԱՑՆԷ ԿԵԱՆՔԸ

Վրաստանի ու Հայաստանի ռուսական կազ հասցնող երկու կազատարին պայթումին հետ վերջին ծայր աննպաստ օդը, յատկապէս Յունուար 23ի առաւօտէն անընդմէջ տեղացող ձիւնը բաւական անհանդուրժելի կացութիւն ստեղծած են Հայաստանի մէջ: Առ այժմ կազ կը մատակարարուի Արովեանի ստորգետնեայ մթերանոցէն, բայց կը նախատեսուի նաեւ անհրաժեշտ նկատուելու պարագային սահմանափակումներ ոչ – կենսական մարզերուն համար:

"Հայռուսկազարդ"ի համաձայն եթէ մինչեւ Յունուար 25 կարելի ըլլայ վերսկսիլ կազի մատակարարումը, սահմանափակումներ անհրաժեշտ չեն ըլլար: Ներկայիս միայն սահմանափակումի ենթակայ է Հրազդանի ջրելեկտրակայանը որուն արտադրած ելեկտրական հոսանքը կ'արտածուէր դէպի Վրաստան: Արդէն պայթումներուն օրէն ի վեր Հայաստանէն ելեկտրականութիւն չի տրուիր Վրաստանի:

Ուժանիւթի ոլորտի պատասխանատուները կոչ կ'ուղղեն ժողովուրդին որ կարելի խնայողութեամբ գործածեն կազը, գործածեն ջերմութեան այլընտրանքային աղբիւրներ: Թէեւ աւելցուած է Իրանէն ներածուող ելեկտրականութեան քանակը:

Կացութիւնը բոլորովին բարդացնող ազդակ եղած է ձիւնը. Երեւանի երթեւեկը քանի մը օրէ ի վեր անդամալոյծ է, ամէն կողմ ձիւնի հաստ խաւի մը տակ մընացած ըլլալով: Յունուար 23ին կէսօրէ ետք փակուած է "Զուարթնոց" օդակայանը, ինչպէս եւ Գիւմրիի օդակայանը: Պատասխանատուները ըսած են թէ անդադար կը մաքրեն օդանաւերու ելնուղին, բայց հազիւ մաքրող սարքերը կը քաշուին, ձիւնը կը նստի անմիջապէս, վտանգաւոր կացութիւն ստեղծելով թռիչքներու եւ վայրէջքներու համար:

Այն օդանաւերը որոնք չեն կրնար Երեւան կամ Գիւմրի էջք կատարել, կը գործածեն պահեստի օդակայանները. Սոչի, Թիֆլիս, Մինվոդի: Թիֆլիսէն հանրակառքի սպասարկութիւն հաստատուած է մինչեւ Երեւան, ճամբորդները Հայաստան հասցնելու համար:

ԹԻՖԼԻՍ – ԲԱՔՈՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Յունուար 23էն իսկ Թիֆլիս կարգադրած էր որ ուժանիւթ ստանայ Ազրպէյճանէն: Կազ եւ ելեկտրականութիւն կը հասնի այդ երկրէն որ հաւաստած է որ մատակարարումը կը շարունակէն, մինչեւ որ վնասուած կազատարն ու ելեկտրալարերը նորոգուին:

***

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ ՎԱՀԱՆ ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Յունուար 21ի հրամանագրով վերջ դրած է Արեգ Յովհաննիսեանի Լիբանանի դեսպանութեան պաշտօնը: Անոր յաջորդ նշանակւած է Վահան Տէր Ղեւոնդեան որ նոյն պաշտօնով Փարիզ պաշտօնավարած էր 1993 – 95: Ապա ղրկուած էր Արժանթին, ըլլալով նաեւ Ուրուկուէյի ու Պրազիլիոյ մէջ Հայաստանի դեսպանը:

1998 – 2003 Վ. Տէր Ղեւոնդեան եղած էր "Հայաստան" հիմնադրամի գործադիր տնօրէնը, յետոյ Արտաքին գործերու նախարարի խորհրդական:

***

ԵԿԱՏԵՐԻՆԱ Բ.Ի ԱՐՁԱՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Ռուս ծանօթ քանդակագործ Ալ. Օպեկուշին Ի. դարու սկիզբին քանդակած է Եկատերինա Բ. Թագուհիին արձանը որ զետեղուած է Մոսկուայի Քաղաքային Դումայի շէնքին մէջ: Յետոյ, 50ական թուականներուն սկիզբէն նոյն արձանը գտնուած է Երեւանի մէջ: 2003ին Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է արձանը վերադարձնել Մոսկուա: Փոխադրութիւնը կատարուած է նոյն տարին ու նորոգութեան աշխատանքներէ ետք գործը զետեղուած է մայրաքաղաքի Տրետեակով պատկերասրահին մէջ: Յունուար 23ին ալ տեղի ունեցած է Հայաստանի կողմէ արձանին յանձնումին պաշտօնական արարողութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. ՇԻՐԱՔ – Ա. ՄԵՐՔԷԼ Յունուար 23ի հանդիպումը սպասուած արդիւնքը չէ տուած յատկապէս նկատի առած Ֆրանսայի ակնկալութիւնները: Ուշադրութիւն գրաւած է մանաւանդ այն որ Ա. Մերքէլ աւելի ֆրանքեւգերման յարաբերութիւններու յետագայ ուրուագիծերը չեշտած է, քան՝ իր պաշտօնավարութեան վախճանին հասած նախագահի մը հոսանքն ի վար թիավարելը: Վարչապետուհին անդրդուելի մնացած է ճաշարաններու յաւելեալ տուրքին (Թէ-Վէ-Ա) համեմատութիւնը զեղչելու հարցին մէջ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ իրենց խորհրդարանը կ'ընտրեն Յունուար 25ին: 132 աթոռի համար 414 թեկնածու ունին: Հարցախոյզները մինչեւ 34% համեմատութեամբ քուէ կը նախատեսեն կրօնամէտ Համաս կուսակցութեան համար, մինչ ազգայնական Ֆաթահին՝ 42%: Քուէարկողներու թիւը 1,3 միլիոն է, ընտրութեան կը հետեւին շուրջ 500 միջազգային դէտեր:

ԻՐԱՔԻ ԱՆԿԵԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀ Ս. Հիւսէյնի դատավարութիւնը կը վերսկսէր Յունուար 24ին: Ատեանին քիւրտ դատաւորին հրաժարականէն ետք նորէն Քիւրտ մը նշանակուած է որպէս ատենակալ բըռնակալը դատող դատարանին: Ռաուֆ Ռաշիտ Ապտէլ Ռահման շիի է եւ Հալապճայի տեղացի: Այն վայրին ուր 1988ին Ս. Հիւսէյնի ռմբակոծումին հետեւանքով հինգ հազար բնակիչ մահացած էր: Ս. Հիւսէյնի փաստաբանները նախապէս յայտարարած էին թէ ընդմիջում պիտի պահանջեն, առարկելով ատեանին անկախութեան հարցը:

ԹՈՒՐՔ ՎԻՊԱԳԻՐ Օրհան Փամուքի դէմ բացուած դատին ջնջումէն ետք համալսարանի քանի մը տասնեակ դասախօսներու կողմէ ստորագրուած հաղորդագրութիւն մը հրապարակուած է. անոնք կը պահանջեն որ ջնջուի թրքական պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածը որուն հիմով թրքութիւնը, Թուրքիոյ Ազգային մեծ ժողովը կամ բանակը անարգելու ամբաստանութեամբ դատի կը տըրուին մտաւորականներ, լրագրողներ: Ներկայիս նոյն ամբաստանութեամբ բացուած աւելի քան քսան դատավարութիւն կայ Թուրքիոյ մէջ: Մամուլի մարզէն երկու Հայեր ալ մաս կը կազմեն ամբաստանեալներու խումբին. "Ակօս"ի տընօրէնը Հ. Տինք եւ հայերէն բաժնի պատասխանատու Ս. Սերոբեան:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ հետախոյզ Ռուսխ կայանը Յունուար 22ի հաղորդումով մը պնդած է թէ բրիտանացի չորս դիւանագէտներ որոնք պաշտօն կը վարեն Մոսկուայի մէջ, լրտեսներ են եւ կը պատկանին բրիտանական գաղտնի սպասարկութիւններուն: Բրիտանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը մտահոգութիւն յայտնած է ներկայացուած ամբաստանութիւններուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւս ստորագրած է Յունուար 27 "Ողջակիզումի միջազգային ոգեկոչման օր" հռչակելու ՄԱԿ-ի ընդհ. ժողովին անցեալ Նոյեմբեր 1ի որոշումը: Ան ստորագրուած է 104 երկրի կողմէ որոնց չորս մահմետականներէն մէկն է Թուրքիա: Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը աւելի քան ամիս մը ետք հրապարակած է ստորագրութեան լուրը, Իրանի նախագահին Հրեաներու մասին ծանօթ արտայայտութիւններուն մեկնաբանութեան ընթացքին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՊՕՂՈՍ Բ.ի դէմ մահափորձին Թուրք հեղինակը Մ.-Ա. Աղճա որ ազատ արձակումէն տասը օր ետք կրկին բանտարկուած էր, մինչեւ 2010 արգելափակուած պիտի մնայ:

ՄՈՆԹԷՆԵԿՐՈՅԻ մէջ երկաթուղի ծանր արկած մը պատահած է Յունուար 23ին, որու հետեւանքով 39 մեռեալ կայ եւ 135 վիրաւոր: Փոխ վարչապետը ըսած է որ հաշուեկշիռը վերջնական բնոյթ չունի: Ճեպընթացը Պիժելօ Փոլժէէն (Մոնթէնեկրոյի հիւսիսը) Փոթկորիչա կ'երթար 300 ճամբորդներով, երբ գիծէն ելած է: Ճամբորդներուն մէջ բազմաթիւ մանուկներ կային, որոնք արձակուրդէ կը վերադառնային:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ աւելի լաւատես են ինչ կը վերաբերի թռչնային կրիփին, որու հետեւանքով 4 մեռեալ կար երկրին արեւելեան շրջանը: Թուրքերը կը հաստատեն որ նոր պարագաներ չեն յայտնաբերուած: Բայց, երկու պարագաներ երեւան ելած են Ինտոնեզիա, ինչ որ 19ի կը հասցնէ մեռեալներու թիւը:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(22/23 janvier)

ՁԿՆԿԻԹԸ ԿԸ ՍՊԱՌԻ

Թերթը ամբողջ էջ մը նուիրած է այս "հրաշալի" հարցին, ուր կ'արտայայտուի մասնաւորաբար Արմէն Պետրոսեան, "տէրը, կը գրէ թերթը, Պուլվար տը Լա Թուր Մօպուրի մակնիշին պատմական վաճառատան եւ ճաշարանին" (տարեկան 40 միլիոն Եւրոյի գործառնութիւն):

Ա. Պետրոսեան երկարօրէն կը բացատրէ կացութիւնը, չգոյութեան պատճառները, գիներու յաւելումը: Ներկայիս, իր վաճառատան մէջ 125 կրամ պելուկան կ'արժէ 620էն 870 Եւրօ: Չգոյութեան պատճառը իրեն համար, հետեւանք է ձկնկիթի արտադրութեան եւ արտածումի ճիւղին անկազմակերպութեան, կապուած Խորհրդային Միութեան անհետացումին:

ԹԵՆԻՍ

Աւստրալիոյ Օփընին քառորդ աւարտականներուն Դաւիթ Նալպանտեան (Արժանթին) 7 – 5, 6 – 0, 6 – 0 յաղթելով Ֆապրիս Սանթորոյի (Ֆրանսա) որակուեցաւ կէս աւարտականներուն համար:

ԻՆՔՆԱԽԱԲԷՈՒԹԵՆԷՆ ՈՒ ՊԱՏՐԱՆՔԷՆ ԱՆԴԻՆ

(Բ.)

Այս անգամ Լոնտոնն է ու իր անծայրածիր օդակայաններէն մէկը՝ Հիթրօն, Հայաստանը կապող միջանկեալ օդակը: Լոնտոն-Երեւան ու Երեւան-Լոնտոն, ըստ երեւոյթին, Արեւմտեան Եւրոպա երթ ու դարձը ընող միակ Թուրքերն են, որոնք մարդավարի ժամերու կը մեկնին ու կը հասնին: Կէս գիշերէն առաջ Երեւան հասնիլն ու արդէն արեւը հորիզոնին վրայ կարգին երեւցած Երեւանէն մեկնիլը հաճելի են թէ՛ քնանալու եւ թէ արթննալու համար, մանաւանդ, երբ քաղաքը այնքան մօտ է օդակայանին:

Օդանաւին մէջ, մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ, ինչպէս բնական ընթերցում, «Պրիթիշ Մետիթըռէնիըն»ի հանդէսին՝ "Impressions"ի Դեկտեմբեր / Յունուար 2006ի թիւը: Հանդէսը կը պահէ իր շրջանային դիմագիծը, կը մատուցէ յօդուածներ ընկերութեան պարփակած ամբողջ ուղեգիծին մասին՝ Եթովպիայէն մինչեւ Կիրգիզիստան:

Էջ 42-43 գրաւող յօդուած մը կայ՝ "Արեւելքի Փարիզը": Պէյրութը ատենին կոչուած է Միջին Արեւելքի Փարիզը, իսկ յօդուածագիրը՝ Փիթըր Սփիթճըրս, կը գրէ, թէ «…Հայաստանը տխական ցամաքամասի ստորոտը կը տարածուի, բայց եւրոպական նշանակալից ցցայնութիւն մը ունի: Իսկ ասիկա յատկապէս ճիշդ է իր մայրաքաղաքին՝ Երեւանի պարագային»:

Նկարազրական խիստ դրական ոճով գրուած (նման հանդէսներ, ի վերջոյ, կեանքի կոչուած են զարկ տալու իրենց օդային գիծերու գործին), յօդուածագիրը աւելի անդին դիտել կու տայ.-

«Քաղաքը ուժեղօրէն կ'ընդգծէ մշակոյթը, ուպէս այդպիսին խնծի յիշեցնելով Փրակայի կամ Փարիզի նման քաղաքներ: Մի՛ զարմանաք քաղաքի որեւէ անկիւնը յանկարծ Պախ կամ աւանդական հայկական եղանակ մը նուագող ջութակահար մը լսելով: Հարիւրաւոր սրճարաններ ու ճաշարաններ կան, յաճախ ճաշի նուագախումբով, իսկ քաղաքը օժտուած է առնուազն 25 մեծ թանգարաններով: Համեմատութիւնը աւելի եւս սրելու համար, եթէ Երեւանը (փոքրիկ) Փարիզ մըն է, ուրեմն Վերնիսաժը (մեծ) Մոնմարթր մըն է»:

Վերնիսաժին մասին երկար խօսելէ ետք, հպանցիկ յիշատակումներ կան պատմութեան թանգարանին, ազգային պատկերասրահին, Մարտիրոս Սարեանի ու Սերգէյ Փարաճանովի թանգարաններուն մասին: Այսքանով կը փակուի նիւթը, հետեւեալ նշումով.-

«Եթէ ոչ իր շարժանկարներով, Փարաճանով թերեւս պէտք է յիշուի սոսկ այն բանին համար, որ ի հեճուկս վարչակարգի մը, որ միայն իր կեանքը կերած է, ան իր զուարթախոհութիւնը պահած է: Բան մը զոր ան կը կիսէ Երեւանի հետ, քաղաք մը, որ տառապանքի իր բաժինը ունեցած է, բայց եւ այնպէս հասկցած ապրելու արուեստը իբրեւ նշանակալից joie de vivre-ով յատկանշուած»:

Ալեքսանտր Թամանեանն ալ, երբ 1920-1930ական թուականներուն Երեւանը կը նախագծէր, Փարիզը ի մտի ունէր: Եթէ կեդրոնական Երեւան պտըտիք, դեռնուզի "Զօրավար Անդրանիկ" կայարանէն մինչեւ "Բարեկամութիւն" կայարանը եւ Փակ շուկայէն մինչեւ Համալսարանը, փարիզեան բուրմունք մը կը զգացուի (անկէ զուրս, «սովետական ազատ անկախ աշխարհ է» է հիմնականին՝ Պանկլատէշէն մինչեւ Աւան ու Շէնգաւիթէն մինչեւ Աջափնեակ): Ի՞նչ կը պատահի այդ շրջագիծէն ներս, բարձրայարկ տներու շէնքերու բազմացումով, բացօթեայ սրճարաններու բազմապատկումով ի հաշիւ կանաչութեան, պատմական բեկորներու քանդումով…: «Փարիզեան» Երեւանը մեր աչքին առջեւ դանդաղօրէն կը վերածուի անձեւ քաոսի, 1918ի գաւառական մտայնութենէն ձերբազատած, բայց անոր մէկ ապօրինի զաւակին դոհը դարձող քարակոյտի մը, որ թերեւս անցեալ չունենայ, իսկ թէ ա՛յս էր Զարենցի բառերով Թամանեանի տեսած «արեւային քաղաք»ին հասնելու միակ ճանապարհը, թող հաճին պատասխանել մերօրեայ ճարտարապետները:

***

Նոյն թիւին առաջին էջի նիւթերէն մէկն է «Յառաջապահ (trendy) Թիֆլիս. նոր վայրեր որ կ'ամրացնեն Հին քաղաքը» խորագրուածը (էջ 18-21): Գլխամասը կ'ըսէ.-

«Թիֆլիսի Հին քաղաքը՝ Մտկվարի գետի աջ ափին, Մետաքսի ճանապարհի երբեմնի աշխոյժ կեդրոն մը որ ներկայիս սիրով կը վերականգնուի ու կը վերակենդանացուի, արագօրէն կ'աճի որպէս քաղաքին հակազդեցութիւնը Սոհոյին եւ երկրին խրախճանասէրները անգամ մը եւս այդ փողոցները կը լեցնեն լաւ մը պահ անցընելու համար»:

Թիֆլիսը Կովկասի մայրաքաղաքն էր ու Կովկասի Հայոց մայրաքաղաքն էր, երբ 1918ին Երեւանը 25.000նոց գիւղաքաղաք մըն էր, իսկ Թիֆլիսահայ մտաւորականութիւնն ու քաղքենիութիւնը հոն ոտք դնելու մասին չէին մտածեր: Մինչեւ այսօր քաղաքը պահած է իր գեղեցկութիւնը, կ'ըսեն, իր "քաղաքային" հին մշակոյթը, ի հակադրութիւն Երեւանի դեռ "մայրագիւղ"ական նկարագրին; Մարդ երբ կը հանդիպի մերօրեայ երեւանցի մտաւորականներու, որոնք Թիֆլիսի ծնունդ են, կ'անդրադառնայ, որ տարբերութիւն մը կայ, անորսալի կամ թերեւս դժուար որոշելի յատկանիշ մը…:

Սոֆի Սիթուէլ կը գրէ յօդուածին մէջ, թէ «ցերեկ կամ գիշեր, Հին քաղաքը ("Մայտան"ը կամ "Քալա"ն) այցելուին համար ճիշդ տեղն է Թիֆլիսի էութիւնը յայտնաբերելու իր դարձդարձիկ խճածածկ փողոցներով եւ աւանդական ճարտարապետութեան, արհեստանոցներու եւ արուեստանոցներու, վրացական ու եւրոպական բազմաթիւ ճաշատեսակներու ըսպասարկող սրճարաններու, ըմպելարաններու եւ ճաշարաններու համախմբումով, բոլորն ալ ոտքով մատչելի»:

Այս քանի մը տողը կարդալով եւ տեսնելով յօդուածին ընկերացող փողոցներուն նկարները, Թիֆլիս երբեք չայցելած մարդը կը տարուի մտածելու, որ կը գտնուի Փարիզի, հին Մոնրէալի կամ Վիէննայի որեւէ մէկ շրջանը: Իսկ Երեւա՞նը:

Ո՞ւր են Երեւանի համեմատաբար քիչ, քսաներորդ դարասկիզբին մնացած ու այսօր հինին բոյրը մեզի բերող բաժինները, բացառելով Աբովեան փողոցի հատուկենտ տեղեր՝ Աբովեան 1ի հարիւր մեթրը, "Երեւան" հիւրանոցը, եւայլն: Թերեւս ոչինչ մնացած ըլլայ Երեւանի մէջ, որ իր նորոգ վիճակով գէթ արտաքին նկարագիրը յիշեցնէ երբեմնի Աստաֆեանին: Օրինակ՝ քանդուող հինաւուրց շէնքերը, Հանրապետութեան փողոցի ճակատներէն շատերուն անխնամ վիճակը (Հանրապետութիւն 37՝ առաջին Հանրապետութեան խորհրդարանին շէնքը, կը թուի, թէ անտէր մնացած է Սփիւռքի Կոմիտէի վերջնական կազմալուծումէն ետք, իսկ Հայաստանի Պատմական Յուշարձաններու Պահպանման Կոմիտէի շէնքը՝ Հանրապետութիւն 30, իր վերջին դիմայարդարումը ստացած է 1991էն առաջ…), բնաւ սրտապնդող նշաններ չեն:

Սիթուէլ կը շարունակէ.-

«Շինարարները ճիշդ կերպով աշխատած են վերականգնել Հին քաղաքը իր սկզբնական վիճակով, արդի յարմարութիւններ աւելցնելով առանց կորսնցնելու շրջանի անհատականութեան ու մշակութային ինքնութեան զգացողութիւնը: Աւելի՛ն. Թիֆլիսի աւանդական ճարտարապետութիւնը հակամէտ է առեւտուրի ու ճաշի միջոցներ բանալու: Գետնայարկի եւ առաջին յարկի գեղարուեստօրէն քանդակուած փայտեայ պատշգամները թեթեւ են, խանութներու եւ արհեստանոցներու խուճալ միջոց մը բանալով ի հակադրութիւն աղիւսաշէն նկուղներուն, որոնք ակումբներու եւ ըմպելարաններու ստորգետնեայ յարմարագոյն ու ջերմ ըզգացողութիւն մը կը ստեղծեն»:

Ականջը խօսի ամէնուրեք, ամենաթողութեան մթնոլորտի մէջ իբրեւ թէ "նորը" շինող ու վճռապէս սխալաթիւ հինը ի բնէ կործանող երեւանեան շինարարներուն: Մարդ կը կարդայ նկարազարդ յօդուածին երեք էջերը եւ մատ կը խածնէ մտածելով, թէ իրաւամբ ազգայնամոլ հոլերով տարուող ու յօդուածագրին մատնանշած Թիֆլիսի բազմամշակութային դիմագիծը աւերող Վրացիները (հայկական եկեղեցիներու քանդումն ու վրացականացումը վկայ) գոնէ իրենցը պահելու եւ ժամանակի շունչով վերականգնելու գիտակցութիւնը ունին: Մենք կը բողոքենք Թուրք - ազրպէջանական բարբարոսական աւերումներուն դէմ Արեւմտեան Հայաստանի կամ հին Ջուղայի մէջ, օրինակ, բայց մեր ձեռքով Թրքավարի գործ կ'ընենք մեր սեփական մայրաքաղաքին մէջ:

Ո՞վ պէտք է տայ հակառակին օրինակը եւ քաջալերանքը:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Երեւան – Լոնտոն – Նիւարք
Յունուար 4, 2006

ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆԻՆ ԴԵՐՆ ՈՒ ՏԵՂԸ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ. ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆ ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ

Մօտիկ անցեալին, երբ Եղեռնի 90ամեակը կը նշէինք, Շահէն Խաչատրեան Պէյրութէն կ'անցնէր բերելով հայ մամուլին իր արուեստաբանական վերլուծումները հայ գեղանկարիչներուն այն պաստառներուն, որոնք կ'արտացոլացնեն Հայոց Ցեղասպանութեան անդրադարձն ու վկայութիւնը գեղարուեստական ընկալումներով: Ապա, նոյնին մատուցումը լիբանանահայ արուեստասէր հասարակութեան, երբ ՀԲԸՄիութեան Ե. Տեմիրճեան կեդրոնի հանդիսասրահէն ներս սահիկներու ցուցադրութեամբ կու տար իր դասախօսութիւնը յագեցած մանրադիտական խորունկ դիտարկումներով:

Եթէ երբեք գեղարուեստական գրականութեան մէջ կը փնտռենք բարեկամութիւնը գեղագիտական որոնումներու եւ գրաքննադատական հայեացքներու, նոյնպէս՝ գեղանկարչութեան եւ գեղարուեստի այլ բնագաւառներէն, գեղագէտ-արուեստաբանն է, որ իր ունեցած խորունկ հմտութեամբ, գեղարուեստական համապարփակ ծանօթութեամբ եւ արտայայտչականութեամբ կը մօտեցնէ մեզի "անծանօթ աշխարհ"-ները գեղանկարչութեան պաստառներու, գոյներու "լեզուաբանութեան" եւ զգացողութեան, կամ երաժշտական կտորներու – ձայնային իմաստաբանութեան, գեղապարային շարժումներու ներքին կշռոյթին եւ երաժշտութեան հետ անոր ստեղծած միաձոյլ ամբողջականութեան:

Շահէն Խաչատրեանը արուեստաբան է բառին ամբողջական իմաստով: Առաւել արուեստի վաստակաւոր գործիչ մը, որ իր պարագային պիտի նշանակէր լծուիլ հայ գեղարուեստի ու մշակութային դեսպանի առաքելութեան. յատկապէս՝ Սփիւռքի մեր մշակութային կեանքին մէջ:

Ծնունդով հալէպահայ (1934 Սեպտ. 28): Հայրենադարձ 1946ին, 1965ին աւարտած է Լենինգրադի Ռեպին հիմնարկը: 1959էն սկսած է աշխատիլ Հայաստանի ազգային պատկերասրահէն ներս: 1967ին կոչուած է Մարտիրոս Սարեանի տուն – թանգարանի տնօրէնի պաշտօնին, զոր կը վարէր ձեռնհասօրէն մինչեւ վերջերս: Այժմ՝ տնօրէնն է էջմիածնի Արշիլ Կորքի թանգարանին, բացուած՝ մեծ գեղանկարիչին ծննդեան 100ամեակին առիթով:

Շահէն Խաչատրեան կազմած, խմբագրած եւ կամ գրած է յառաջաբանները շարք մը պատկերագիրքերու, որոնցմէ մեզի ծանօթ են յատկապէս՝ Պետրոս Գոնտուրաճեանի, Մինաս Աւետիսեանի, Յ. Այվազովսկիի, Յակոբ Յակոբեանի, Արշիլ Կորքիի նուիրուած գործերը: Ինչպէս նաեւ Հայաստանի ազգային պատկերասրահի ուղեցոյց բազմարժէք գեղատիպ հատորը:

Ներկայիս Միացեալ Նահանգներու մէջ մամուլի տակ է Հայոց Ցեղասպանութեան 90ամեակի ծիրէն ներս կատարուող աննախընթաց պատկերագիրք մը՝ "Ցաւին գոյնը" խորագրեալ: Գիրք մը՝ որ կ'ընդգրկէ ԺԹ. դարու վերջին համիտեան կոտորածներէն մինչեւ Մեծ Եղեռն եւ յետ-եղեռնեան մեր հայ նկարիչներուն պաստառներէն նմոյշներ, որոնք կ'արտացոլացնեն ներքին տառապանքը հայ արուեստագէտներուն: Ահաւասիկ՝ ամփոփ գիծերու մէջ Շահէն Խաչատրեանին ունեցած բեղուն գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ թէ սփիւռքահայ կարեւոր գաղթօճախներէն ներս, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Խաղաղականի ափեր:

Ինչպէս անցեալ Ապրիլին, նոյնպէս Հոկտեմբեր 10ին, ՀԲԸՄ – ՀԵԸ-ի Անդրանիկ Մշակութային Միութեան հրաւէրով, Մ. Սարեանի ծննդեան 125ամեակին առիթով, Շահէն Խաչատրեան կրկին անգամ ըլլալով այցելեց գաղութս, ներկայացնելու համար բազմերախտ մեծ գեղանկարիչին կեանքն ու գործունէութիւնը՝ սահիկներու ցուցադրութեամբ:

Ներկայ գրութիւնը չի միտիր՝ իբրեւ թղթակցութիւն անդրադառնալու դասախօսութեան ձեւին ու բովանդակութեան, այդ մէկը թողնելով մամուլի յատուկ աշխատակիցներուն: Մեր մօտեցումը՝ վկայութիւնն է այն մեծ գործին, որուն լծուած է արուեստաբան Շ. Խաչատրեանը: Գեղարուեստական հարցերու մեկնաբան – դասախօսը, վարպետը՝ իր մարզէն ներս, մանաւանդ երբ կը խօսի ան իր "Հոգեւոր հօր", մեծանուն վարպետ Մարտիրոս Սարեանի կեանքին եւ ստեղծագործութեան շուրջ: Վարպետին կեանքին իւրաքանչիւր հանգրուանը խորիմաստ ապրումն է արուեստագէտի իր ներաշխարհին, բնութեան գոյներուն եւ արեւին լոյսի մէջ կ'ողջունէ կեանքի ներբողը, հայրենիքէն հեռու՝ Հայրենի բնաշխարհը անհաս կարօտ է, իսկ երբ կը ներկայանայ իբրեւ մէկ մասնիկը տիեզերքին, անոր պէս յաւերժ՝ իր ստեղծագործած գեղանկարներուն ընդմէջէն: Անշուշտ մեր բանախօսը, երբ իր կեանքին ամէնէն գեղեցիկ տարիները ապրած է մեծ վարպետին ներկայութեան, հոգեւակի մը հարազատութեամբ, իր ներկայացուցած դասախօսութիւնը պիտի չըլլար պարզ ընթերցում մը ակադեմական նախապատրաստութեամբ, այլ, ժամ մը ամբողջ, անդիր զրոյց՝ մեծանուն նկարիչին կենդանի ու պայծառ յիշատակին հետ: Ահա թէ ինչպէս, մեծ արուեստաբաններուն բանաւոր խօսքերը ունկնդիրը կը տպաւորեն առաւելագոյնս, դասախօսութեան ժամը վերածելով գեղագիտական հաճոյքի:

Բարեբախտութիւն է մեզի համար, որ մենք յիսնամեակէ մը ի վեր վայելած ենք հայրենիքէն մեզի հիւրաբար այցելութիւն տուող դասախօսներ, արուեստասէր հասարակութիւնը անկարելի է որ մոռնայ անցեալն ու ներկան կամրջող գեղարուեստական պահերը, մշակութային մեր հանդիսութիւնները:

Կ'արժէ, որ երբեմն յետադարձ հայեացքներով վերակենդանացնենք հեռու թէ մօտիկ անցեալի մեր յուշ յիշատակները: Ցիշենք բոլոր այն դէմքերը, որոնք քաղցրացուցին մեր կեանքին պահերը:

Շահէն Խաչատրեանը եղաւ վերջինը "առաքեալ"ը, մեզի ղրկուած արուեստագէտ անձը:

"Նոր Օր", Պէյրութ

Ո՞ՒՐ ՄՆԱՑԱԾ Է ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՆՐԲԱԳԵՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի առողջապահութեան պատասխանատուներ պարբերաբար ահազանգ կը հնչեցնեն երկրին մէջ աչքառու կերպով աւելցնող գիրութեան պարագաներու նկատմամբ: Աշխարհի բարգաւաճ երկիրներուն տիրող այս պատուհասը վերջին տասնամեակին զգալի յառաջդիմութիւն արձանագրած է Ֆրանսայի մէջ ալ որուն իգական սեռը վայելչութեան, նրբութեան տիպար կը համարուէր: Գիրութիւնը տկռոչութեան հասնող չափազանցուած սահմաններով կը տարածուի յատկապէս պատանիներու շրջանակին մէջ, ինչ որ ամէնէն մտահոգիչը կը նկատուի:

Երեւոյթը այնքան ուշագրաւ է նաեւ արտասահմանէն որ անգլիացի լրագրող մըն ալ նիւթ ըրած է Ֆրանսացիներուն տկռոչութիւնը: Նախ կը շեշտէ թէ չափազանց գէրերուն համեմատութիւնը 1997 – 2003 8%էն 11%ի բարձրացած է: Այսօր Ֆրանսացիներուն 40%ը աւելորդ քիլօներու տէր է: Այդ համեմատութեամբ հաւասար է ԱՄՆ-ու 1991ի կացութեան եւ ունի նոյն թափը:

Երեւոյթը վերջապէս շարժման մղած է ֆրանսացի քաղաքական դէմքերը: Նոյնիսկ օրէնք մը ընդունուած է որ 1,5%ի հարկ մը կը պարտադրէ ապառողջ սննդառութեան ծանուցումներու պիտաճէներուն վրայ: Ֆրանսացիներուն գըլխաւոր մեղքը փասթ–ֆուտ կոչուած ուտելիքներու առանց այլեւայլի անձնատուր ըլլալն է. Մաք Տոնալտներու ամէնէն հասութաբեր շարանը Ֆրանսայի մէջ գտնուածն է. սառած փիցցաները, շաքարոտ խմիչքները յաջողութեամբ կը փոխարինեն ընտանեկան սեղանները, յատկապէս չքաւորներու շրջանակի մէջ:

Անգլիացի լրագրողին եզրակացութիւնը այն է որ Ֆրանսացիին աւանդական նրբագեղութիւնը կորսուելու մօտ է, վրադիրք առիկա ոչ մէկ ազդեցութիւն կը գործէ ենթականերուն վրայ: Կը յիշեցնէ որ Դեկտեմբեր 16ին միլիոնաւոր անձեր հեռատեսիլին առջեւ դիտած են Մակալին. ձայնով ու մարմինով պատկառելի երգչուհի մը որ Սթար Աքատեմիին հինգերորդ հանդրուանին յաղթականն էր: Ինք ալ յայտարարած էր թէ առաջին անգամ ըլլալով կլորիկ մը շահած էր մրցոյթը. բան մը որ ապացոյցը կու տար թէ յաջողելու համար ֆիզիքականը դեր չի կատարեր:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՂՕԹՔԻ ՀԱՄԱՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԸ ՄԵԶԻԷՕ

1933ին, Լիոնի մէջ, Հայր Գուտիւրիէի յղացումով, առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենար "Քրիստոնեաներու միութեան աղօթքի շաբաթը": 1935էն յետոյ այս նախաձեռնութիւնը աստիճանաբար պիտի ընդլայնուէր ամբողջ Ֆրանսային եւ շուտով պիտի տարածուէր ամէնուրեք, հինգ ցամաքամասերուն վրայ եւ բոլոր Եկեղեցիներուն մօտ: Այսօր, համաքրիստոնէական Աղօթքի այս Ութօրեակը աւանդական ու անշրջելի ժամադրութիւն մը դարձած է ամբողջ քրիստոնեայ աշխարհին համար, իւրաքանչիւր Յունուար ամսուան երրորդ շաբաթը: Յայտնի է նաեւ, գոնէ Ֆրանսայի մէջ, որ այս տարեկան հանդիպումը առանձին հանգամանք ու կերպար ունի Լիոնի եւ շրջանին մէջ ուր տարբեր համայնքներու եւ Եկեղեցիներու համակեցութեան հին աւանդութիւն մը գոյութիւն ունի: Այստեղ, օտարականներուն հիւրընկալութեան աւանդը իր արմատները կ'երկարէ մինչեւ պատմութեան հնագոյն շրջանները, մինչեւ Հռոմէական տիրապետութեան ժամանակները երբ քաղաքը կ'ընդունէր Արեւելքէն եկած առաջին քրիստոնեայ քարոզիչները: Անոնցմէ ոմանք, ինչպէս Իրէնէոս եւ շատ ուրիշներ, յաճախ նահատակութեան զոհ գացին: Աւելի ուշ, Լիոն կարեւոր կեդրոն մը պիտի դառնար Կաթողիկէ եւ Բողոքական Եկեղեցիներուն համար: Ի. դարի քսանական թուականներուն Լիոն կը կը հասնէին հազարաւոր հայ, յոյն եւ ռուս գաղթականներ որոնք զգալի կերպով պիտի ճոխացնէին շրջանին յարանուանական խըճանկարը: Սակայն հակառակ քաղաքին ու շրջանին ցոյց տուած հարուստ համայնապատկերին, Եկեղեցիները, յատկապէս մեր "Արեւելեան" եւ "գաղթականաց" Եկեղեցիները, մինչեւ վաթսունական թուականները կղզիացած մնացին, քիչ անգամներ շփուելով "տեղական" կրօնական միւս համայնքներուն հետ: Մեր գաղութներուն ընթացող համարկումը եւ Վատիկան Բ.ի ժողովը առիթ եղան յետագային որպէսզի այս կղզիացումին վերջ տրուէր: Այսօր, գոնէ այն շրջաններուն մէջ ուր Հայերը պատկառելի թիւ մը կը կազմեն, մեր Եկեղեցին աշխուժօրէն կը մասնակցի համաքրիստոնէական երկխօսութեան:

Այս տարի, Լիոնի արեւելեան արուարձանները, առանց սպասելու հաստատուած պաշտօնական ժամանակացոյցին, որոշեցին աղօթքի այս շաբաթը բանալ Մէզիէօ-ի "Յովհաննէս ԻԳ." կեդրոնին մէջ, Յունուար 13ին: Այսպէս, զանազան յարանուանութիւններու պատկանող աւելի քան երկու հարիւր քրիստոնեաներ նոյն իրիկունը հաւաքուեցան կարգախօս ունենալով "Մէկը միւսին համար օրհնութիւն մը ըլլալ" սաղմոսի հատուածը: Մինչեւ այս տարի, աւանդաբար այս հաւաքոյթին կը մասնակցէին միայն Կաթողիկէ եւ Բողոքական Եկեղեցիներուն կղերը եւ հաւատացեալները: Այս տարի, նկատի առնելով շրջանին մէջ "Արեւելեան Եկեղեցիներու" հաւատացեալներուն թիւին զգալի աճը եւ երկխօսութիւնը ընդլայնելու անհրաժեշտութիւնը, կազմակերպիչները որոշած էին հրաւէր ուղղել նաեւ հայկական եւ ռուսական համայնքներուն: Տեղւոյն կաթողիկէ եւ բողոքական պատասխանատուները, որոնց կարգին Շանթալ Տիւրան, փափաքած էին որ երեկոյթը տեսակ մը երկխօսութիւն ըլլար հինգ հրաւիրեալներու միջեւ. վիճաբանական այս ասուլիսին իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Հայր Ժօ Թեւնոն (կաթողիկէ), պատուելիներ Տանիէլ Մարթէլ եւ Ֆրանուա Սինոզ (բողոքական), Ռիշար Սրկ. Վօ (ռուս ուղղափառ) եւ Սահակ Սրկ. Սուքիասեան: Իւրաքանչիւր մասնակցող պարտէր քանի մը խօսքով ըսել թէ իր Եկեղեցիին մէջ ի՞նչ կը սիրէր եւ ի՞նչ պիտի ուզէր բաժնել միւս Եկեղեցիներու հաւատացեալներուն հետ: Երեկոյթը ձեռնհասօրէն վարեց Լիոնի կաթողիկէ Թեմի համաքրիստոնէական յարաբերութիւններու պատասխանատու եւ ծիրանաւոր Պարպարէնի խորհրդական՝ Ռեժին Մէո: Երեկոյթը վերջացաւ հարցում – պատասխաններու մասով: Հաւաքոյթին մասնակցողներուն վրայ մեծ տպաւորութիւն ձգեց յատկապէս Լիոնի Ս. Յակոբ եւ Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու միացեալ երգչախումբը: Ան, Յովհաննէս Պէրպէրեանի ղեկավարութեամբ մեկնաբանեց Սուրբ Պատարագէն քանի մը հատուածներ խոկումի եւ ինքնամփոփման պատշաճ մթնոլորտ մը ստեղծելով եկեղեցւոյ մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ Գ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

2006 ԱՊՐԻԼ 6–10

ԱՆԹԻԼԻԱՍ. –

Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ 2002ին եւ 2004ին Երեւանի մէջ կայացան հայ գրողներու համահայկական երկու խորհրդաժողովներ:

Գրողներու Համահայկական Գ. Համաժողովը Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ (Լիբանան) գումարելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի հրաւէրին ընդառաջելով՝ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնը որոշեց այս պատմական հանդիպումը կայացնել յառաջիկայ գարնան, Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ, Վեհափառ Հօր հովանաւորութեամբ եւ անհրաժեշտ միջոցներու հայթայթումով:

Կազմուեցաւ Կազմակերպիչ Յանձնախումբ մը, բաղկացած՝ Գերաշնորհ Տ. Նարեկ Եպիսկ. Ալեմեզեանէ, Պ.Պ. Պէպօ Սիմոնեանէ, Ժիրայր Դանիէլեանէ, Սարգիս Կիրակոսեանէ եւ Արամ Սեփեթճեանէ:

Համաժողովին մասնակից հայրենի եւ սփիւռքահայ գրողները Լիբանան պիտի ժամանեն Չորեքշաբթի, 5 Ապրիլ 2006ին: Բացման պաշտօնական հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի, 6 Ապրիլ 2006, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, իսկ փակման հանդիսութիւնը՝ Կիրակի, 10 Ապրիլի երեկոյեան:

Համաժողովին բացման եւ փակման զոյգ նիստերը պիտի վայելեն Արամ Ա. Վեհափառի բարձր հովանաւորութիւնը եւ ներկայութիւնը:

"Հայ գրականութիւնը՝ համաշխարհայնացման մարտահրաւէրներուն դիմաց" ընդհանուր խորագիրը կրող սոյն համաժողովի ընթացքին, սփիւռքահայ եւ հայրենի 12 գրողներ եւ գրականագէտներ պիտի զեկուցեն վեց նիւթերու մասին: Զեկուցումներուն պիտի յաջորդեն կարծիքներու փոխանակման նիստեր:

Համաժողովին կրնան մասնակցիլ գեղարուեստական (բանաստեղծութիւն, պատմուածք, տպաւորապաշտ արձակ, վէպ, փորձագրութիւն, թատերգութիւն) եւ գրականագիտական գրականութիւն մըշակող բոլոր հայ գրողները: Հետաքըրքըրուող սփիւռքահայ գրագէտներէն եւ գրականագէտներէն կը խնդրուի դիմել կազմակերպիչ Յանձնախումբին, մինչեւ 20 Փետրուար 2006, օգտագործելով հետեւեալ հասցէները. –

E-mail : christian-edu@cathcil.org

Հասցէ՝
Kroghnerou Hamahaygagan
Kim Hamajoghov
Armenian Catholicosate of Cilicia
P.O.Box 70 317
Antelias — LEBANON
Fax : (+961-4) 41 97 24

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Անթիլիաս 9 Յունուար

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Բանտերը մի գործածէք այս խնդրին համար, այլ զօրանոցները: Մի արտօնէք յարաբերութիւնները, գրաւեցէք գիրքերը, եւ մանաւանդ պատասխան մի տաք ոչ մէկ հարցումի:

Տարէք միայն այր մարդիկը: Ձգեցէ՛ք կիները»:

Էնվէր, որ շարունակած էր հաւանութիւն տալ լրջութեամբ, այս վերջին խօսքերուն վրայ գլուխը վեր վերցուց զարմացած: «Ժամանակ կայ կիներուն համար» կը ժպտի հեգնանքով Թալաաթ: «Եօթը Գաւառներուն բոլոր կիները կան: Այստեղացիներուն, այս կեաւուր ցոփերուն որ դեսպանատուներ կը յաճախեն եւ նոյնիսկ օրաթերթերու մէջ կը գրեն, պէտք է հիմա խուսափիլ կոպտութիւն գործադրելէ: Իրենց ամուսինները կը բանտարկուին Պետութեան դէմ դաւադրութեան համար, ո՛չ որովհետեւ Հայ են»:

«Եւ Զօհրա՞պը, ի՞նչ պիտի ընենք Զօհրապը» կրկին հարց կու տայ Էնվէր, թէթեւ հեգնանքով մը անոր նշանաւոր հայ բարեկամին համար:

«Այսօր արդէն ժամը չորսին պիտի տեսնեմ զինքը, մեր թավլիին օրն է: Միշտ ճշտապահ է, իրական պարոն մը, եւ քաղաքագէտի ու բանաստեղծի նուրբ գլուխ մը: Ան պէտք է մոռցուի: Մի դպչիք իրեն, եւ եթէ փնտռէ զիս, վստահեցուցէք որ ինծի պիտի յանձնէք իր հաղորդումները, թողէք որ գրէ: Բայց յետոյ նետեցէք իր գրութիւնները, եւ այնպէս ըրէք որ ինքը անդրադառնայ ատոր»:

Եւ Էնվէրն է որ այս անգամ կը ժպտի, միւսներուն հիացած նայուածքներուն տակ: Այսքան բարակ բառերով մտածած չէր երբեք:

Կոստանդնուպոլիս, 1915 Ապրիլ 24ի գիշերը: Սկսան հաւաքական ձերբակալութիւնները: Զաւակներուն եւ յղի կնոջը առջեւ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժան, քաջ կը մնայ, նոյնիսկ կը ժպտի. «Ապահովական միջոց մըն է միայն: Պատերազմական վիճակ կայ: Միջազգային ուշադրութեան կեդրոնն ենք, չեն կրնար այլեւս Կարմիր Սուլթանին սարսափելի տարիները կրկնել» (բայց աչքին մէկ անկիւնը, մութ մաս մը, կը նեղէ իր նայուածքը եւ սարսուռ մը կը ցնցէ իր սիրտը):

Մարի արագօրէն կը պատրաստէ պայուսակ մը եւ մէջը կը դնէ նաեւ հաց մը, դգալ մը, եւ աման մը անուշ: "Պէտք պիտի չունենաք ատոնց" կ'ըսէ սպան որ ոստիկանութեան խմբակին հրամանատարն է, "շատ քիչ ժամանակուան համար է":

Բայց այս քաղաքավար ձայնէն Դանիէլ կը ցնցուի յանկարծ, կը նայի ուղղակի անոր աչքերուն մէջ եւ հոն կը կարդայ մահը: Այն ատեն սառն հանդարտութեամբ կ'ողջագուրէ Մարին, կարծես սովորական հրաժեշտ մը ըլլար, կ'առնէ առաջին գիրքը որ ձեռքին տակ կու գայ, գրիչ մը եւ տետրակը որուն մէջ բանաստեղծութիւնները կը գրէ: «Պարապ ժամեր պիտի ունենամ անպայման, "Հացին երգը" կ'առնեմ հետս: Եթէ Ալէքսը ասկէ անցնի, դուն իրեն պատմէ քիչ մը» (այս բառերով կ'ուզէր Մարիին հասկցնել որ դիմէ Ալէքս Սէմիոնովիչ Պուրքինի, ռուսական դեսպանատան քարտուղար եւ բանաստեղծ, իր հրատարակութեան աշխատակից, իր քով ապաստան գտնելու համար, եթէ կարիքը ներկայանայ: Թէեւ վերջերս վէճեր ունեցան, բանաստեղծական նորաձեւութեան մը համար, որ Դանիէլ չէր ըմբռներ: Իրեն օտար լեզուի պէս կը հնչէր):

Մարի կը դիտէ զինքը քիչ մը նեղուած: Ցրուած կը զգայ ինքզինքը: Այս երրորդ յղութիւնը յանկարծ կը ճնշէ իրեն, կը կարծէ ամէն բան իր ուսերուն վրայ կըրել, մինակ: Ինչո՞ւ ինք այսչափ հլութեամբ կ'երթայ, կը մտածէ: Յետոյ անոր մարմնին պարապութիւնը կը զգայ իր կողքին, ահա մեկնեցաւ, եւ օդը այնչափ ծանր է եւ ոչ մէկ բոյր ունի: Եւ այլեւս երբեք բոյր պիտի չունենայ:

Փոքր քաղաքին մէջ Ճէլալ զայրացած կը պտըտի: Ինք կը ճանչնայ ծրագիրները եւ ամէն գնով կ'ուզէ Ագնիւը ազատել: Կէսօրէ վերջ կրկին պիտի անցնի եւ ամէն միջոց գործածելով անպայման հետը պիտի տանի: Ինչպէ՞ս համոզել զինքը, եթէ ոչ բռնի կերպով: (Ան չի ճանչնար իր մտածումները...)

(Շար. 28)

Livres reçus

LA PERVERSION HISTORIOGRAPHIQUE

Une réflexion arménienne

MARC NICHANIAN

Editions Lignes

2006 Paris

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի "Արշակ Ջամալեան" մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Վիէնի "Սեւան" մասնաճիւղի ընկերուհիներ Օտէթ Մաղաքեանին, Ալիս Գըումճեանին եւ իրենց ընտանիքներուն, իրենց մօր՝ Տիկին Ֆախրիկեանի մահուան առիթով:

***

Ցաւակցութիւններ նաեւ Սէն Մօրիս տը Պէնոյի մասնաճիւղի ընկերներ Յովհաննէս եւ Վերժին Ժելոյեանին, իրենց մօր մահուան առիթով:

MAISON
DES ETUDIANTS
ARMENIENS
57 Bd Jourdan 75014 Paris

L'ASSOCIATION
DES ANCIENS RESIDENTS
DE LA MAISON DES ETUDIANTS
ARMENIENS
invite les **anciens résidents** à un

COCKTAIL DE RETROUVAILLES

le vendredi 27 janvier
à 19h30

Cette annonce tient lieu d'invitation.

Prière de confirmer
votre présence :
☎ **01 44 16 10 60**

C I N E - C L U B
Paris 10e
«R o u b e n   M a m o u l i a n»

sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur

présente
Le vendredi 27 janvier
à 20 heures 30

LE CHANT DU PREMIER AMOUR

de **Hovhannès YERZNKIAN**

Film de 1958 (Arménie), en v.o.
avec Khoren Abrahamian,
Hratchia Nercessian
Musique : Arno Babadjanian

Directeur des programmes :
Arto Pehlivanian

Participation aux frais: 5 euros
Adhérents et abonnements: 3 euros

U C F A F
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

LOTO SPECIAL

C A R N A V A L
D E   V E N I S E

1er Prix :
UN SEJOUR POUR 2 PERSONNES
A VENISE
...et de nombreux autres
lots de valeur...

D i m a n c h e
5   f é v r i e r   à   1 5 h

organisé par
l'ECOLE ARMENIENNE
K H A T C H A D O U R   A B O V I A N
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS

Jeudi 26 janvier à 20h45

RENCONTRE
avec
M.-A. VARTENIE BEDANIAN
qui présentera son livre
T R A V E R S E
M E R E   D E   D I E U . . .
M A R S E I L L E

Exposé suivi de la lecture d'extraits
du texte et d'un débat
avec le public.

Réservez votre soirée
pour un grand moment d'émotion
et de convivialité.

Vente et dédicace du livre.

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge
— Entrée libre - Cocktail —

I n f o r m a t i o n s
a r t i s t i q u e s

L'Association Musicale «Le Diapason d'Or» organise le 27 janvier à 19h30 au Yan's Club une soirée artistique au cours de laquelle les comédiens **Juliette Degenne** et **Claude Lesko** interprèteront «Le pain de ménage» de **Jules Renard** suivi d'un poème de **Victor Hugo** récité par **Claude Lesko.** Seront également exposées, ce soir-là, quelques unes des œuvres du sculpteur **Aleksey Papovyan** et des œuvres humoristiques du peintre **Aram Alecian** (ces dernières resteront exposées pendant un mois).

Le Diapason d'Or
7 avenue Victor Hugo
93220 Gagny
Tél. : 01 43 09 54 64

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ

"Նովոթէլ-Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:
Անհապաղ ապահովեցէք ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝

04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն:

Section «D. Missakian»
de Sevran Livry

SOIREE «COUSCOUS»

Le samedi 4 février à 20h30

à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 Livry Gargan

Réservations :
— **Madeleine : 01 43 83 87 68;**
— **Nilva : 01 42 36 33 73**

Nous vous attendons nombreux

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour les séjours de Bellefontaine :

Eté : Juillet et Août 2006
- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA** ou stagiaire BAFA (bon niveau de ski pour le séjour d'hiver)

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

P E L E R I N A G E
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril
au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghétsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

C R O I X   B L E U E
D E S   A R M E N I E N S
D E   F R A N C E

LES 50 BOUGIES DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

L E   S A M E D I   2 8   J A N V I E R

SOIREE DE GALA

à 20 heures

au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

D I N E R   et   B A L
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau
pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 11 FEVRIER — FIN JUIN 2006

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre
MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL
POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 26
JEUDI
26 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.376 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.376

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՐՈԶՕ ԽԻՍՏ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Ժ. Շիրաք շատ նեղ կացութեան մատնուած է, չկարենալով տէր կանգնիլ 2002ին ըրած իր ըորական անխոհեմ խոստումին, ինչ կը վերաբերի ճաշարանատէրերու Թէ-Վէ-Ա.-ի զեղչին 19,6%էն 5,5%ի : Նման յանձնառութիւն մը թոյլ պիտի տար նաեւ որ 40 հազար աշխատանք ստեղծուի այդ ճիւղին մէջ : Կարգ մը երկիրներ, գլխաւորութեամբ Գերմանիոյ, խարարը՝ Թիէրի Պրըթոն Պրիւքսէլ 24ին տեղի չտուաւ : Տնտեսութեան նախարարը՝ Թիէրի Պրըթոն՝ Պրիւքսէլ նիստին աւարտին, իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որովհետեւ որոշուած էր որ հարցը կրկին կը քննուի 2007ի կէսերուն : Մնաց որ, այլ հարց մըն ալ խնդրոյ առարկայ է : Առջի օր որոշուած էր որ ճաշարաններու հարցը անփոփոխ կը մնայ, բայց զեղչը կը կատարուի շինարարական ճիւղին մէջ : Չէր նախատեսուեր սակայն, որ հոս ալ խոչընդոտ մը պիտի ծագէր երեք նոր անդամներու պատճառաւ : Արդարեւ Չեխիա, Լեհաստան եւ Կիպրոս դէմ արտայայտուեցան, այսինքն արգելք հանդիսացան : Իրենց թելադրուած է որ մինչեւ Կիրակի իրենց միտքը փոխեն, բայց ստոյգ չէ :

***

Այս նոյն հարցին կապակցութեամբ, Եւրոպական Յանձնախումբին նախագահը՝ Մանուէլ Տուրանօ Պարոզօ, սահուն ֆրանսերէնով մը բաւական խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է Ֆրանսայի հասցէին, Յունուար 24ին, Ազգային Ժողովին առջեւ : Համայնավարներուն աչքով, Պարոզօ անտեսած է Ֆրանսայի բացասական քուէարկութիւնը, դաս տալով Ֆրանսացիներուն : Չէ պատասխանած երեսփոխաններու հարցումներուն, այլ հանրաժողով մը կազմակերպած է : Բայց Պարոզօ դիպուկ պատասխանելով բոլորը լռեցուցած է : Համայնավար Պոքէի եւ ընկերվարական Ժ.-Մ. Էյրոյի ըսած է.- "Յանձնախումբին եւ ինծի հանդէպ խիկական ծաղրանկար մը չինուեցաւ : Եթէ համայնավար կառավարութիւն մը գոյութիւն ունենար Եւրոպայի մէջ, հաճոյքով կ'ընդունէի իր ներկայացուցիչը, բայց, չկայ" : Պոքէ զինք ամբաստանած է որ "տեղի կու տայ գործատիրութեան առջեւ", ինչ որ ըսել տուած է Պարոզոյի՝ "ձեռնարկութիւններու դէմ ելոյթներով չէ որ աշխատանք պիտի ստեղծէք" : Իրեն համար, Ֆրանսա մելամաղձոտութենէ կը տառապի, նոյնիսկ անախորժ մթնոլորտ մը կը տեսնէ, ինչ որ ըսել կու տայ իրեն.- "Ես ինծի հարց կու տամ, թէ Մոլիէռի երկիրը տեղի չի տար երեւակայական հիւանդի փորձութեան" :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԷՆԻ աշխատանքի նոր ծրագիրը՝ Առաջին Աշխատանքի Պայմանագրութիւն (26 տարեկանէն վար երիտասարդներու համար) օրէ օր աւելի մեծ աղմուկ կը հանէ եւ իր ու կուսակիցներուն բոլոր բացատրութիւնները ոչ ոք կը համոզեն : Աւելին, վարչապետին որոշումը որ հարցը ստիպողաբար ծեծուի Ազգային Ժողովին առջեւ (օրակարգի տեղափոխումով) աւելի գայթագղեց ձախը : Անմիջական հետեւանքն այն եղաւ որ ուսանողներու կազմակերպութիւններն եւ սենդիքաները կոչ ըրին գանգուածային ցոյցի մը դիմելու Փետր. 7ին, պահանջելով որ որոշումը ջնջուի : Այս ճիւղին մէջ ալ, աջը անցեալի լաւ յիշատակներ չունի, յաջորդաբար պարտաւորուած է հրաժարիլ Տըվաքէ օրէնքէն (1985, ուսանողական ցոյց, համալսարանական բարենորոգման համար) եւ "ՍՄԻՔ-երիտասարդներու" օրէնքէն ալ (1994) :

ՍԵՊ, ֆրանսական մեծ ընկերութիւնը տնային մատակարարութեան (խոհանոցի գործիքներ մասնաւորաբար) 890 գործազրկումի պիտի դիմէ հակառակ անոր որ գործառնութիւնը վնաս չի կրեր, բայց չինական մրցակցութիւնը շատ ուժեղ է եւ ներկայ պայմաններուն մէջ այլեւս չի տոկար : Հարուածը ծանր է երեք գործատուներու աշխատաւորներուն համար : Դեռ 2002ին, տէր դարձած է Մուլինէքսի, բայց կացութիւնը կը ստիպէ որ իր արտադրութիւնը աւելի կեդրոնացնէ Շանկայի իր գործատան վրայ : Ներկայիս Չինաստան պատրաստուած ապրանքները 20 Եւրօ աւելի աժան են շուկային վրայ եւ ՍԵՊ-ի վաճառումը դգալի նուազում արձանագրած է : Մեծ սպառումի ապրանքներու Եւրոպա ծախուած համեմատութեան 60%ը Չինաստանէն կու գայ : ՍԵՊ-ի տնօրէնութիւնը խոստացած է կարուկ պաշտօնազրկումներ չընել, բայց եւ այնպէս 15, 20, 25 տարի աշխատողներու համար կացութիւնը շատ մռայլ է :

Օ. ՓԱՄՈՒՔԻ դատին ջնջումը կողմերէն ոչ մէկը գոհ ձգած է, բացի հաւանօրէն Եւրոպական Միութեան շրջանակներէն : Փամուքի փաստաբանը յայտարարած է թէ դատը բազմաթիւ թերիներ, սխալներ ու անտեսումներ ունէր եւ թէ հարկ էր վիպագիրը անպարտ հռչակել : Այսուհանդերձ ըսած է թէ վճռաբեկին պիտի չդիմեն : Այդ դիմումը ըրած են ամբաստանողները : Անոնցմէ Իրաւաբէտներու միութեան վարչական անդամ Ք. Քէրինչսիզ ըսած է թէ դատը ջնջելու վճիռը քաղաքական բնոյթ կը կրէ :

ԹՈՒՐՔԻԱ դատապարտուած է Մարդկային իրաւանց եւրոպական ատեանին կողմէ որովհետեւ բանտարկութեան ութ պատիժ պարտադրած էր անձի մը որ կը մերժէր զինուորական զգեստ կրել :

ԱԲԲԱՑ ՓԻԷՐ, 93 տարեկան, որ միայն անիւով աթոռով կը փոխադրուի, Ազգային Ժողով ներկայացաւ Յունուար 24ին, բողոքելու համար անօթեւաններու հանդէպ եղած կարգադրութիւններուն դէմ : Կ'ակնարկէր այն նիստերուն, որոնք կը վերաբերին 3500 բնակիչէն աւելի ունեցող շրջաններուն (գոմիւն) ընկերային բնակարաններու 20%ի գոթա մը ապահովելու օրէնքին փոփոխութեան :

ԻՐԱՔԻ մէջ, գերմանացի երկու ճարտարագէտներ առեւանգուած են, Յունուար 24ին, երբ կը պատրաստուէին ապրուպըրուած մեքենաներ զետեղել Պայիժիի գտարանին մէջ : Միւս կողմէ, Ս. Հիւսէյնի դատավարութիւնը, որ պէտք է վերսկսէր Յունուար 24ին, յետաձգուած է Յունուար 29ին :

ՄԻՒՆԻԽ ֆիլմը, որու հեղինակն է Սթիվըն Շփիլպէրկ, ԱՄՆ-էն ետք կը ներկայացուի Ֆրանսայի մէջ, Յունուար 25էն ի վեր : Նիւթը ծանօթ է. 1972 Սեպտեմբեր 4էն 5ի գիշերը ութ Պաղեստինցիներ (Սեւ Սեպտեմբեր խմբակ) մուտք կը գործեն ողիմպիական վայրը եւ պատանդ կը բռնեն 11 իսրայէլացի մարզիկ, որոնց երկուքը կը սպաննուին գործողութեան ատեն : Կը պահանջեն 243 պաղեստինցի բանտարկեալներու ազատ արձակումը : Գերմանացիք եւ Իսրայէլ կը մերժեն :

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՓԱՄՈՒՔԻ ԴԱՏԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը հաղորդագրութեամբ մը գոհունակութեամբ արձագանգած է վիպագիր Օ. Փամուքի դատին ջնջումին, առոր մէջ տեսնելով արտայայտութեան ազատութեան կաշկանդումին վերջ տալու մտադրութիւն. յիշեցուցած է այսուհանդերձ թէ Փամուքի պարագան պէտք չէ մոռցումի մատնէ նման պատճառաբանութիւններով դատական հետապնդումի ենթակայ ուրիշներու գոյութիւնը :

Դատին ջնջումին մէջ ընդգծուած է նաեւ Եւրոպական Միութեան ներկայացուցած պահանջներուն կշիռը. ըսուած է թէ ամէն անգամ երբ Միութիւնը կը նահանջէ իր պատասխանատուութիւններէն, Անգարա ատիկա Մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման քաջալերանք կը նըկատէ :

Նոյն հաղորդագրութեամբ կոչ եղած է Եւրոպական յանձնախումբին որ ջանքերը բազմապատկէ ու ընդհանուր քննութեան մը ենթարկէ Թրքական օրէնսդրական բոլոր տուեալները. Սահմանադրութիւն, օրէնսգիրքեր, կանոնագրութիւններ :

ՌՈՒՍ ՓՈԽՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի փոխ վարչապետ եւ Պաշտպանութեան նախարար Ս. Իվանով Յունուար 24ին Բաքուի մէջ հանդիպում ունենալով Ազրպէյճանի իր պաշտօնակիցին հետ, յայտարարած է թէ Ղարաբաղի խնդիրը ռազմական ճամբով լուծելու այլընտրանքը հեռանկար չունի : Ան կարելի նկատած է խաղաղապահ ուժերու հակամարտութեան գօտի փոխադրութիւնը, բայց պայմանով որ անոր յաջորդէ դիւանագիտական կարգաւորումը : Իսկ ազրպէյճանցի նախարարը կրկին յայտարարած է թէ եթէ բանակցութիւնները արդիւնք չտան, իրենք ամէն բան կ'ընեն իրենց երկրին տարածքային ամբողջականութիւնը վերահաստատելու համար :

ԱՄՆ-ՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆՏԵՐԸ

Սէ-Ի-Ա.-յի գաղտնի բանտերուն մասին տեղեկագիրը խոր վրդովում պատճառած է : Հոն կ'ըսուի որ ԱՄՆ-ու գաղտնի ըսպասարկութիւնը բռնաբարելով միջազգային օրէնքները, բազմաթիւ երկիրներէ կասկածելիներ փոխադրած է այդ բանտերը, չարչարանքի տակ խոստովանութիւններ կորզելու նպատակով : Եւրոպան բացառութիւն չի կազմեր ու Եւրոպայի յանձնախումբը Միութեան անդամ երկիրներէն պահանջած է անվարան գործակցիլ, երեւան հանելու համար եւրոպական հողամասին վրայի ամերիկեան գաղտնի բանտերը :

Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահը մամուլի ասուլիսի մը նիւթ ըրած է այդ բանտերուն գոյութիւնը : Ասուլիսին ներկայ ազրպէյճանցի լրագրող մը իրեն հարց տըւած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ալ չկա՞ն գաղտնի նման բանտեր : Եւրոպայի դիւանագէտը պատասխանած է. "Մեզի փաստեր ներկայացուցէք, մենք կը զբաղինք անոնց հետաքննութեամբ" :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՑՈՒՐՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Յունուար 20էն ի վեր տեղացող առատ ձիւնը Ջերմուկի, Հրազդանի, Ամասիայի, Ապարանի եւ Աշոցքի մէջ մօտ մէկ մեթրի հասնող խաւ մը գոյացուցած է. միւս շրջաններուն մէջ ձիւնի խաւը 20-30 սմ. է : Ըստ օդերեւութաբանական նախատեսութիւններու, ձիւնը կը շարունակուի մինչեւ Յունուար 27 : Ձիւնին եւ բուքին պատճառով փակուած են Բերդ – Ճամբարակ, Եղէգնաձոր – Մարտունի մայրուղիները, Սելիմի լեռնանցքը : Աշոցք – Բավրա ճամբան ալ դժուար անցանելի է :

Կլիմայական նման պայմաններու մէջ հասկնալի է որ ի՛նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ պայթած կազատարին նորոգութիւնը : Այդ աշխատանքները, սակայն, Յունուար 24ի գիշերը ընդմիջուած են, կազմուղին վրացական հատուածին մէջ խոտացած կազի կարեւոր քանակութիւն գտնուելով, ինչ որ պայթումի վըտանգ կը նշանակէ : Սառնամանիքն ալ երկրորդ պատճառ մըն է աշխատանքներու ընդմիջումին : Կազատարին պատասխանատու ընկերութեան տնօրէնը ըսած է թէ ընդմիջումը հարիւր ժամ կը նախատեսուի, թերեւս աւելի :

Մոսկուայի իշխանութիւնները կը պընդեն թէ կազատարին խափանարարութեան պատասխանատուն են ծայրայեղական անյայտ խմբաւորումի մը անդամները. մինչ Թիֆլիս, ինչպէս գրուեցաւ, Մոսկուան կը մեղադրէր այդ դերով, Վըրաստանը կրկին իրմէ կախում ունեցողի վիճակին մատնելու յետին նպատակով :

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Յունուար 24ին Զուարթնոց օդակայանը վերսկսած է բնական թափով գործել : Ձիւնին պատճառով յետաձգուած, կամ ջնջուած թռիչքները կատարուած են :

Նախորդ օրը Մոսկուա – Երեւան թըռիչքը կատարող ռուսական օդանաւ մը Երեւանի վրայ տիրող աննպաստ օդի պայմաններուն բերումով ստիպուած էջք կատարած է Բաքու : Օդաչուն էջք կատարելէ առաջ ապահովութեան երաշխիքներ ուզած է ազրպէյճանցի իշխանութիւններէն որոնք տուած են հարկաւոր արտօնութիւնը, ճամբորդներուն տաք կերակուր հրամցուցած եւն : Անկէ օդանաւը մեկնած է Թիֆլիս, սպասելու համար Զուարթնոցի վերաբացումին :

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Փետր. 7 – 9 պաշտօնական այց կը կատարէ Շուէտ, Ապրիլին աշխատանքի այցով կ'երթայ Գերմանիա : Մայիսին կը սպասուի նախագահին այցը Ֆրանսա :

***

«Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՆՁԵՐԸ» Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ ՄԷՋ

Յունուար 24ին Ռուսաստանի մշակութային մայրաքաղաք Ս. Պետերբուրգի "Էրմիտաժ" թանգարանին մէջ բացուած է "Սուրբ Էջմիածնի Գանձերը" ցուցահանդէսը : Ան կազմակերպուած է Ռուսաստանի մէջ Հայաստանի տարուան շրջանակին մէջ : Բացումի հանդիսութեան իր ելոյթին Հայաստանի Մոսկուայի դեսպանը Արմէն Սմբատեան վայրին ընտրութիւնը պատահական չէ նկատած, յիշեցնելով Հայաստանի այդ քաղաքին, յատկապէս "Էրմիտաժ"ի հետ աւանդական կապերը :

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 49ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ
(1957 Յունուար 26)

«ԻՋԻՐ, ԱՐՔԱՅ ՀԶՕՐ» (*)

Կեդր. վարժարանը փակուած էր: Ճարահատ գլխ դրին Թաղին ամերիկեան վարժարանը, որ առաւելապէս յատուկ էր չափահաս աղջիկներու:

Այն ատեն անգլերէնի դասընթացք մը հաստատուած էր հայ երիտասարդներու համար եւ հայրս ալ աշակերտ ըլլալով, դպրոցին տեսչութիւնը հաւանած էր ընդունիլ իբրեւ ծանօթ բարեկամի զաւակ եւ անչափահաս:

Զարդէն վերջը, ինքնին դադրեցաւ անգլերէնի գիշերային դասընթացքը: (Այն ատեն քանի՞ հոգի գիտէին թէ անգլերէն սորվելու այս մարմաջն ալ թելադրուած էր Լոնտոնի «անգլիասէրներէն» եւ «հայասէրներէն», իբրեւ արդիւնք Պերլինի վեհաժողովին):

Սորվելիքս մեծ բան մը չէր այս դըպրոցին մէջ: Հայերէնի դասը ստանձնած էր բարեպաշտ վարժուհի մը, որ ինք դասի կը կարօտէր: Միւս առարկաները, անգլերէն, կ'աւանդէին միսիոնարուհիներ, որոնց մէկը, Միս Փարքըր, բանգործ ըրած էր իր լեզուն սորվեցնել հիմնովին: Թուրքերէն գիտնալով հանդերձ անգլերէն կը խօսէր, որպէսզի լսեմ, խօսիմ եւ սորվիմ:

Բայց ո՛չ. սորվելիք շատ բան ունէի այս դպրոցին մէջ:

Նախ, ամէն առտու, աղօթքէն վերջը պիտի արտասանէինք Աստուածաշունչի գիրքերուն անունները, – Ծննդոց, Ելից, Թուոց, Երկրորդումն Օրինաց Դատաւորաց, Ա. Թագաւորաց, Բ. Թագաւորաց, Գ. Թագաւորաց, Նաւումայ, Ամբակումայ, եւայլն: Ամէն օր անխափան, բարձրաձայն եւ խմբովին: Ներելի չէր մէկ անուն իսկ փախցնել:

Յետոյ պիտի սորվէինք համով-հոտով երգեր.

Իջիր, արքայ հզօր,
Անուանդ փառաւոր,
Տուր որ գովենք:

Կամ,– «Յիսուսի եկ, Յիսուսի եկ»:

Կային թուրքերէն եղանակներ ալ զոր կը լսէինք յարակից ժողովարանին մէջ, կամ կիրակնօրեայ դասերու ատեն:

Կիտէյիմ, կիտէյիմ, կիւզէլ տիյարա,
Չըլէնկիմ վար տըր կիւզէլ տիյարտա,
Տավէթ իտէր, կիտէճէյիմ...

Թուրքերէնն ալ ունէր իր «Յիսուսի եկ»ը – «Յիսուսի կէլ»: Եւ ուրիշ գոհարներ որ անգլերէնէ հայերէնի թարգմանուած էին, իբրեւ հոգեւոր երգ:

Ի՜նչ անուշիկ, խաղաղիկ խայծեր՝ կիրակնօրեայ դպրոց յաճախելու համար: Ո՛րքան շատ գացած ըլլայիր, այնքան աւելի եւ ծանրագին նուէրներ կը ստանայիր Ամերիկայէն, Ծնունդի առթիւ,- խաղալիկ, հանդերձեղէն, ուտելիք, եւ այլն: Ամէնէն բախտաւորն այն է որ 52 կիրակի անխափան հետեւած կ'ըլլար:

Ես հազիւ 15–20 կիրակի գացած էի, այն ալ առաջին տարեշրջանին: Այս առթիւ ստացած նուէրներուս մէջ կը յիշեմ կապոյտ փողկապ մը Թուսցիկ, որ այնուհետեւ դարձաւ միակ փողկապս, գոյնով թէ ձեւով, մինչեւ Միսաք Մեծարենցի մահը, երբ ես ալ սեւ կապել սկսայ Գեղամին պէս: (Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ ողբացեալ Ակնունին երեւցաւ այսպէս Թուսցիկ սեւ փողկապով եւ հետեւողները շատցան, միամիտներ Դաշնակցական փողկապ կը կոչէին այս ձեւը, թիւրիմացութեամբ):

***

Դպրոցին մէջ կային հարուստի աղջիկներ, 14–16 տարեկան, որոնք շրջանը աւարտելէ վերջ կ'երթային Հայ Սքուլ:

Այդ աղջիկներէն երկու քոյրեր դպրոց կուգային մասնաւոր տնտեսի մը հետ, Ենի Գափուէն: Ամէն կերպով ճոխ, ունէին նաեւ բան մը անմատչելի ինծի համար,– անգլերէնէ հայերէն բառարան մը:

Զունեւորները յաճախ կը դիմէին մեծ քրոջ բարեացակամութեան:

Շփացածներէն մէկն ալ ես էի – մատ մը խլէզ: Եւ Օր. Վեհանոյշ հաճութեամբ կը տրամադրէր բառարանը, գրասեղանէ գրասեղան սահեցնելով: Մինչեւ անգամ կ'արտօնէր տուն տանելու:

Իրիկուն մը բառարանը տուն տարած ատեն, երկտող մը գտայ մէջը: Օ՛հ, ինչ, Քէլէր, ցալէր, իմ եարս: Ապա նաեւ հրաւէր մը՝ դասի ատեն իր քովը նստելու:

Սիրտս եփ ելած էր: Անհանդարտ՝ ցերեկը, գիշերն ալ կարծես կը զառանցէի: Առտուն կանուխ, շատ կանուխ դպրոց վազել կ'ուզէի, տեսնելու համար Վեհանոյշը,– 16 տարեկան պարմանուհի մը արքենի հասակով: Ծիրանի պէս հասուն, Իսկ իրիկունը կ'ուզէի ժամ առաջ տուն դառնալ:

Թրվուուն՝ անորոշ սարսուռներով, հազիւ կրնայի հետեւիլ դասերուս: Տունին մէջ անգամ դարձեր էի տեսակ մը դեւ, ցասկոտ, ոստոստուն:

– Ի՞նչ ունիս, կը հարցնէր մայրս մտահոգ:

Եթէ Փարիզ ծնած ըլլայի, պատասխանը պատրաստ էր: Ոչ իսկ հարցնող կ'ըլլար: Իսկ Պոլիս, այն ալ Կէտիկ փաշա...

Օր մը մինչ Վեհանոյշ նորէն գրասեղանէ գրասեղան կը քշէր բառարանը, ինծի տալու համար, ամերիկացի վարժուհին խլեց գիրքը, եւ մէջէն գտաւ երկտող մը: Անմիջապէս թարգմանել տալով, երբ իմացաւ բովանդակութիւնը, իբրեւ պատիժ Վեհանոյշը հրապարակաւ յանդիմանեց, իսկ զիս շաբաթ մը հիւրանոց տարաւ, ծանրացնելով անգլերէնի դասերը:

Վեհանոյշ յուսահատած չէր: Իրիկուն մը, երբ աշակերտները կ'արձակուէին եւ երկու քոյրերը տնտեսին կը սպասէին, հասկցուց որ քիչ մը ուշ մեկնիմ միւս օրը:

Ի՜նչ բախտ: Կառավարիչ ըլլալու կարգը իմս էր միւս օրը: Այնպէս որ երբ աշակերտ - աշակերտուհիներ հեռացան, մնացի մինակ՝ երկու քոյրերուն հետ, որոնք տնտեսին կը սպասէին, ըստ սովորութեան:

Չեմ յիշեր թէ ի՛նչ խօսեցանք այդ պահուն: Վեհանոյշ կը խայտար. միւսնոյն ատեն կը դողար: Ու մինչ քոյրը մեկուսի կեցած էր, յուշիկ-յուշիկ դէպի հանդերձարան հրեց զիս, ամուր մը գրկեց եւ սկսաւ տաք-տաք համբուրել. համբուրել ու հառաչել, անուշիկ բառեր գլորել:

Լրջօրէն սրտադողի մը մատնուած, այտերս կարմրած, բուռն ճիգ մը փորձելով, հազիւ կրցայ դասարանէն դուրս նետել ինքզինքս: Ու փախայ, առանց ետ նայելու: Վազեցի, վազեցի մինչեւ տուն:

– Ինչո՞ւ այսքան ուշացար, հարցուց մայրս

– Այսօր ես էի կառավարիչը:

Ի՛նչ կառավարիչ. երբ համբոյրին համն ու բոյրը հասկնալու տարիքին հասայ, Վեհանոյշ հարս գացած էր Մանչեսթըր:

***

Տեսնուած բան չէ որ երկու-երեք հայ տղաք գարունը կամ աշունը, հրդեհ մը կամ արկած մը նկարագրելու չափ հայերէն գրել գիտնան եւ թերթի մասին չմըտածեն:

Ե՞ս պիտի կազմէի կանոնին բացառութիւնը: Ուրեմն ձեռագիր թերթ մը, «Գարուն», որուն երկու աշխատակիցներէն մէկը տէր-տէր եղաւ, միւսը պատուելի:

Կը նշանակէ պարապ չանցան ո՛չ «Իջիր արքայ»ն, ո՛չ ալ «Յիսուսի եկ»ը:

(Կարծեմ 8–10 թիւ մը «լոյս տեսաւ» – խմբագիրը երեք օրինակ՝ 15 օրը անգամ մը, որ կը պտըտէր ձեռքէ ձեռք):

***

Լրացնելով ամերիկեան դպրոցին երկու տարուան շրջանը, կ'ուզէի Րոպըրթ Գոլէճ մտնել:

Երա՜զ: Տարեթոշակն էր 44 ոսկի, հայրս կը ստանար ամսական երեք ոսկի, չորս-հինգ հոգինոց ընտանիքի մը համար: Կէս գնով իսկ ընդունէին, ճար չըկար:

Խնդրեցի միսիոնարուհիներէն որ Ամերիկա գրեն, մեքենագիտութեան սորվելու համար: Իրականին մէջ միտքս ճարտարապետութիւն էր, սակայն բառերը կը շփոթէի իրարու հետ:

– Դժուար է, դժուա՛ր. ձրի չեն ընդունիր. ցերեկը պիտի աշխատիս ապրուստ ճարելու համար, գիշերն ալ դասընթացքի պիտի հետեւիս. չես կրնար դիմանալ: Եկուր քեզ Անաթոլիա գոլէճ ղրկենք: Տարեթոշակը 12 ոսկի է. միայն վեցը կը վճարես, մնացեալը կը ճարես արհեստի մը հետեւելով ի նպաստ վարժարանին,– տաղձագործութիւն, կօշկակարութիւն, դերձակութիւն, խոհարարութիւն, եւ այլն:

Հայրս ալ համոզեցին եւ առտու մը ինքզինքս գտայ Մարզուան, խումբ մը ունեւոր աշակերտներու հետ:

Շատոնց փակուած էր Գայաեան - Թումայեան շրջանը: Բայց եւ այնպէս գոլէճը ունէր շատ կարող ուսուցիչներ եւ ուսուցչապետներ,– Յակոբեան, Սըմպըլեան (նահատակուած), Մանիսաճեան, եւայլն: Քննութիւնը զիս տարաւ կեցուց նախակրթարանի Գ. կարգը ուրկէ կը սկսի բուն ճեմարանը:

Գիշերները կը պառկէի անչափահասներու պատսպարանը (Պոյս Հոմ), ուր կը գտնուէր նաեւ Մեծարենց:

Նոր տարեշրջանը սկսած էր արդէն, երբ տկարութիւն մը հիւանդանոց նետեց զիս: Առանց անոր ալ, սիրտս տաք չէր, թէեւ կանոնաւորապէս կը հետեւէի դասերուն: Հետզհետէ տհաճութիւն մը կը սողոսկէր սրտիս մէջ: Կ'ուզէի ձգել հեռանալ, նամակ նամակի վրայ գրելով հօրս:

– Այսքան ալ չո՛ւտ... Համբերէ՛, տըղաս, համբերէ՛. օրինակ առ ընկերներէդ:

Ընտանեկան շրջանակի կարօ՞տը: Ընդհակառակն: Շատ բախտաւոր էի այդ կողմէն: Տուն մը բարեկամներ հազար կտոր կ'ըլլային, խնամելով իրենց զաւկին պէս:

Երկար չտեւեց անձկութիւնը:

Կիրակի օր մը, երբ կը խաղայի պարտէզին մէջ, երէց դասարանէն երիտասարդ մը, ուսանող աստուածաբանութեան, մօտենալով հարցուց.

– Ի՞նչ կը բանիս հոս:

– Կը խաղամ:

– Ինչո՞ւ քար նետեցիր թռչունին:

– Մե՞ղք է քար նետել:

– Հարկաւ. եւ երկու մեղք ունիս, որ կը խաղայիր սուրբ օրով, միւսը՝ քար կը նետէիր թռչունին:

– Հապա ի՞նչպէս կ'անցընեն կիրակին:

– Նո՞ր պիտի սորվիս. կիրակնօրեայ դաս կայ վերը: Սաղմոս կը սերտեն այսօր:

Նոյն գիշերն իսկ նամակ մը գրեցի Պոլիս: Պարզապէս վերջնագիր.

– «Ես այլեւս չեմ կենար: Այստեղ մարդ կը չորցնեն»:

Հօրս մօրս խրատները եւ բարեկամներու յորդորները գոնէ մինչեւ տարեգլուխ մնալու՝ անցան ապարդիւն: Ու վերադարձայ Պոլիս, մէկ ամիս հիւանդանոց, մէկ ամիս ալ ճեմարան մնալով:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(*) Հատուած "Օրեր եւ ժամեր"ու անտիպ յուշերէն

ԱԽՈՅԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ (*)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հայ լեզուին շուրջ գոյութիւն ունին նախապաշարումներ:

Հին տեսութիւն մը, զոր դատապարտեց Վանտրիէս, պատգամ կը կարդար. "Ժողովուրդն է որ լեզու կը շինէ": Այո՛, հասկցա՜նք, կը հաւատա՜նք, թէ "ժողովո՛ւրդն է որ լեզու կը շինէ", ապահովաբար կ'ուզեն ըսել թէ "կը ստեղծէ": Բայց ինչ որ ժողովուրդը կը շինէ կամ կը ստեղծէ, գրագէտը կը մշակէ: Արդ, մըշակում կը նշանակէ ստեղծում: Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը, եթէ մնար ժողովուրդին ստեղծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլլար զայն իր գըրագէտը:

Գերման միտքը, զարգացնելով լուտերական գաղափարը, որ ջախջախիչ հարուած մը տուաւ լատիներէն լեզուին համատիրութեան, ԺԶ. դարուն տուաւ կոչնակի մը դերը, արթնցնելու համար ժողովուրդները, մանաւանդ փոքրերը, որպէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ ժառանգութիւնները, մասնաւորաբար՝ ինչ որ ազգային է եւ տեղական:

Այստեղ կը թողում այս գաղափարին պատմութիւնը, որ կը հասնի մինչեւ Ֆրանսական յեղափոխութիւն, – հատորներ կը պահանջէ նիւթը:

Մեր մէջ, Աբովեան ի վիճակի չէր ըմբռնելու այս գաղափարին վտանգը: Ոչ ալ այն "իրապաշտ" գրագէտները, որոնք ժողովուրդը խօսեցնելու կամ գրականութիւնը ժողովուրդին տանելու հրաւէրին մէջ, գիւղին յաղթանակներ միայն փնտըռեցին: Տարազը գեղեցիկ էր, նոյնիսկ նուիրական, բայց ոչ յատուկ մեր պայմաններուն կամ ցորենի այն արտին, ուր սեւ որոմն ու կարմիր հասնուկը, տեղին աշխարհագրական անունն իսկ փոխելու աստիճան շատցած, կրնային խաթարել հունձքին որակը:

Անհրաժեշտ էր մշակում, այս բառին ամէնէն լայն ու գիտական առումով: Կոմիտաս, այս հանճարեղ միտքը, ըմբռնեց տարազին իսկական իմաստը, – ու մշակեց: Իր քաղած ժողովրդական երգերը մշակուած են թէ՛ բառերով, թէ՛ եղանակով: Կրնաք, – դժուար չէ, – երեւակայել հայ երգին պատկերը՝ եթէ Կոմիտաս երաժշտութիւն տար մեզի այն ձեւով որ գրականութիւն տուին Աբովեան եւ Պոլսոյ իրապաշտները:

Այդ, Շ. Միսաքեան կատարեց հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց Կոմիտաս հայ երաժշտութեան մէջ, – զտում, մշակում: Դուրս նետեց թրքական սեւ որոմը, արտին քարն ու գպռոտուկը, առաւ սպիտակ եւ ազնիւ մարմարը՝ տալու համար նաշիհ, ամէնէն նուրբ ալիւրը, թաւշանման եւ քաղցրահամ:

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը հասած է մինչեւ այժմ չգերազանցուած բարձրութեան մը, –եւ իրողութիւն է ասիկա,– շատ բան կը պարտինք Շ. Միսաքեանի:

Հետաքրքրական է հետեւիլ իր իսկ լեզուին յեղաշրջութեան գիծին, Սուրհանդակէն մինչեւ Յառաջ: Սկիզբը, աւելի երկար էր իր պարբերութիւնը: Տարօրինակ խորշանք մը ցոյց կու տար հանդէպ կարգ մը բառերու, – զգլխիչ, ըմբոշխնել: Հնչական դժուարութի՞ւնն էր պատճառը, – չեմ կարծեր, աւելի դժուար արտասանելի բառեր ալ ունինք: Ճիշդ է թէ կ'աշխատէր իր խօսքին տալ մասնայատուկ երաժշտութիւն մը, բայց առաւելապէս կը փնտռէր պատկերաւոր ձեւը, – նկարչագեղ է իր ոճը, վրձինի հարուածներ տալու եղանակով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները գոյնի ալիքներ են կարծես, որ կը յաջորդեն իրարու:

Իր լեզուն ակրէսիվ է հոն ուր պատուելի պիտի դառնար ուրիշ մը հակաճառողին դէմ յանդիման, ու գործածած միակ զէնքը՝ քիչ մը թթու, որ բնումի ձեւովը, յաճախ, ընդվզում չի պատճառեր... ընդունողին:

Լեզուի մաքրութեան իր սէրն էր, որ կը մղէր զինք համբերութեամբ սրբագրելու իր մեծ ու պզտիկ աշխատակիցներուն լեզուն, – այսպէս է որ գոյութիւն ունի այսօր "Յառաջ"ի հայերէն մը:

Ի՞նչ յատկանիշով կը ներկայանայ այս տարազը:

Նախ ուղիղ քերականութիւն մը: Զըրխախտել համաձայնութեան աւանդական օրէնքները՝ իրենց յետին մանրամասնութեան մէջ: Դէմ էր, օրինակ, Օշականի... աճապարանքին, որ գաղափարներու եւ պատկերներու հեղեղին մէջ՝ կը ջընջէր կամ "կ'ուտէր" մակբայը, թէեւ իր կարգին՝ աւելորդ կը գտնէր անվնաս եւ ամէնէն խնայողական շաղկապը, որ շատ սիրելի է Աստուածաշունչ Մատեանին: Դէմ էր, վերջապէս, մակբայի այն ձեւին (Նարեկացի եւ Սիամանթօ), որ մակբայական ածանցը կը կրկնէ իր պոչին վըրայ անհաճոյ յօրանջով մը, – զգալիօրէն, կը նախընտրէր ըսել՝ զգալի կերպով:

Այս ուղիղ քերականութեան հետ՝ գրա-

(*) Հատուած "Օրեր եւ ժամեր" հատորի «Վաստակը» ներածականէն (1958)

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Մնումդը Վիէնի ծուխին մէջ» ("Յառաջ", Յունուար 17) գրութեան մէջ Ս. Սուքիասեան կ'անդրադառնար Հարուստ անցեալի մէր, Ֆրանսայի ամէնէն հին հայկական այդ գաղութին սեփական աղօթատուն չունենալու երեւոյթին: Այդ առումով յիշած էր տեղական մամուլին մէջ լոյս տեսած կարծիք մը որուն տէրը "համայնքային պատասխանատու" մըն էր. այդ անձը յայտնած էր թէ «Հայկական եկեղեցիի մը բացակայութիւնը կը վկայէր Վիէնի հայութեան յաջող համարկումի մասին»:

Վիէնի Հայ մշակոյթի տան տնօրէն Փաթրիք Զոպոյեանէն ստացանք Յունուար 19 թուակիր նամակ մը որուն կցուած լուսաբանութեան մէջ կը գրէ. «"Համայնքային պատասխանատու"ին ալ շատ ցաւեցաւ կարդալով իրեն վերագրուած այդ խօսքերը, քանի իրականութիւնը քիչ մը տարբեր է»:

Ապա կը տեղեկացնէ թէ թերթին լրագրողին հետ հեռաձայնով կատարուած զրոյցին այդ լրագրողը գլխաւոր նիւթ ըրած է Հայերուն յաջող համարկումը: Ինք պատասխանած է. «Եկեղեցիի մը բացակայութիւնը չի նշանակեր որ կրօնական կեանք չկայ Վիէնի մէջ եւ յիշեցուցի թէ տարիներէ ի վեր ամիսը անգամ մը հայկական ծէսով պատարագ կը մատուցուի փրանսական կաթողիկէ եկեղեցիի մը մէջ, ինչ որ ցոյց կու տայ յարաբերութիւններու որակը մեր եւ տեղական եկեղեցւոյ միջեւ. յարաբերութիւններ որոնք իրենց ձեւով այլ փաստ մըն են մեր համարկումին եւ ոչ թէ անշուշտ սեփական եկեղեցի մը չունենալու պարագան:

Դժբախտաբար խօսքերս աղաւաղուեցան»:

Նամակագիր Պրն. Փ. Զոպոյեան չէր տեղեկացուցած թէ աղաւաղուած իր խօսքերուն մասին ճշդում մը ղրկա՞ծ է զրոյցին հրատարակուած թերթին, թէ այս, ի՞նչ եղած է խմբագրութեան հակազդեցութիւնը:

ՇԱՒԻԼ

ՏՕՆԱԾԱՌ 2006

Կիրակի, Յունուար 15ի յետմիջօրէին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ "Լեւոն Շանթ" միօրեայ դպրոցի աւանդական տօնածառի հանդէսի օրն էր: Յայտարարուած ժամէն առաջ արդէն, քաղաքին "Աթրիոմ"ի գեղեցիկ սրահներէն մէկուն մէջ համախմբուած էին մեծ թիւով ծնողներ ու բարեկամներ:

Ցերեկոյթին բացումը կատարեց Կրօնական ընկերակցութեան ատենապետ՝ Հրայր Հրաչեան: Ան, երկու լեզուներով շնորհաւորելէ վերջ Ամանորը եւ Ս. Ծնունդը, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն իրենց մասնակցութեան համար որ նեցուկ մըն ու քաջալերանք մըն է աշակերտներուն: Ապա, խօսքը փոխանցեց ուսուցչուհի Ռոզին Թաշճեանի որ, հակիրճ ձեւով ներկայացուց դպրոցին այս ուսումնական տարուան իրավիճակը (28 աշակերտ՝ 4էն 65 տարեկան), իր դժուարութիւններով եւ նաեւ որոշ յաջողութիւններով... Ապա, բեմը տրամադրուեցաւ դերասան – աշակերտներուն, թիւով 15, ճոխ յայտագրի մը համար. անոնք, շուրջ մէկ ժամուան ընթացքին ներկայացուցին դրուագներ Յովհաննէս Թումանեանի "Սուտասան"էն եւ ազգային դիւցազներգութիւն "Սասունցի Դաւիթ"էն: Հակառակ երկար տեւողութեան, աշակերտները լաւագոյնս մարմնաւորեցին իրենց դերերը: Վստահ ենք, որ այս ցերեկոյթը երկար տարիներ դրոշմուած պիտի մնայ իրենց յիշողութեան մէջ:

Պահը եկած էր Կաղանդ Պապային ժամանման: Ան, այս տարի եւս բազմաթիւ եւ արժէքաւոր նուէրներ բաժնեց աշակերտներուն ու ներկայ մանուկներուն (գիրքեր, տուրմ, դաստիարակչական "Արեւիկ" խտասալիկներ –ՍԷ.ՏԷ.ՌՈՄ), ամէնուն գոհացում պատճառելով:

Ցերեկոյթը աւարտեցաւ Շաւիլի հոգեւոր հովիւ՝ Գրիգոր Արղ. Խաչատրեանի սրտի խօսքով. ան կարեւորեց երիտասարդ սերունդի դերը մեր ապագային համար ու շարունակեց. "Յոյսով եմ որ այս դիւցազներգութիւնը իրենց պիտի ներշնչէ եւ վաղը, նոր Դաւիթ մը պիտի ծնի մեր ժողովուրդին: Մեր յոյսը այլեւս մեր պզտիկներուն վրայ է":

Մասնաւոր շնորհաւորանքներու արժանի են "Լեւոն Շանթ" դպրոցի երկու ուսուցչուհիները՝ Ռոզին Թաշճեան եւ Անի Քալոըը, որոնք վիթխարի աշխատանք տարած էին Տօնածառի այս հանդէսը յաջողութեամբ պսակելու համար: Ուսուցումէն զատ, անոնք ստանձնած էին նաեւ զգեստներու յղացումը ու ձեւաւորումը, եւ բեմայարդարումը: Ի տես ներկաներուն գոհունակութեան, անոնք յաջողած էին այդ գործին մէջ:

Ցերեկոյթը աւարտեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, ընդունելութեամբ մը գեղեցկօրէն զարդարուած Տօնածառին շուրջ:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Բժիշկի Տան մէջ, Դեկտ. 22ին, կազմակերպութեամբ Լիբանանի բժիշկներու սենտիքային, Լիբանանցի Բժիշկի Օրուան առիթով տեղի ունեցած է բժշկներու պարգեւատրման հանդիսութիւնը: Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը եւ վարչապետը ներկայացուցած է Առողջապահութեան նախարար՝ Մոհամէտ Խալիֆէ: Հանդիսութեան ընթացքին խօսք առած է Բժիշկներու սենտիքայի նախագահ՝ տոքթ. Մարիօ Աուն, որ Լիբանանի բժիշկներու անունով շնորհաւորած է պարգեւատրուող բժիշկները: Պարգեւատրուողներու անունով խօսք առած է տոքթ. Ալի Ռաատ, որ շեշտած է թէ բժիշկները միացնող կէտը մարդ արարածն է, որ սրբազան արժէք մըն է: Նախարար Մ. Խալիֆէ նախագահին ջերմ մաղթանքները ներկայացնելէ ետք, հաստատած է որ պարգեւատրուող բժիշկներուն գոյութիւնը Լիբանանի մէջ բժշկութեան որակի բարելաւման եւ զարգացման գլխաւոր ապացոյցն է: Պարգեւատրուած 41 բժիշկներու կարգին են տոքթ. Լեւոն Փիլոյեան եւ տոքթ. Սեպուհ Սիսեռեան: Տոքթ. Փիլոյեան ծնած է Պէյրութ 1928ին, եւ 1965ին Ֆրանսայի մէջ մասնագիտացած է շողարձակումի ախտաճանաչման ճիւղին մէջ: Տոքթ. Ս. Սիսեռեան ծնած է Հալէպ 1919ին, 1956ին Սուրիոյ մէջ մասնագիտացած է կուրծքի հիւանդութիւններուն ճիւղին մէջ:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի "Լեւոն Շանթ" մշակութային կեդրոնի "Գ. եւ Հ. Արմէնեան" սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 22ին տեղի ունեցած է Սիմա Քէշիշեանի "Յուշեր հայկական ցեղասպանութենէն" հատորին ներկայացումը արաբերէն լոյս տեսած: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան անդամ Լորիկ Սապունճեան: Ան նշած է որ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան գրական յանձնախումբին համար աւանդութիւն դարձած է նոր հրատարակուած գիրքերու գինեձօններ կազմակերպել, սակայն, այս մէկը տարբեր է նախորդներէն, այն իմաստով որ արաբերէն լեզուով է: Գիրքին ներկայացումը կատարած է Սօսի Սարգիսեան, որ իր խօսքը սկսած է գիրքէն հատուած մը կարդալով, ապա անդրադարձած է ցեղասպանութեան յիշողութեան, որ մնացած է մեր նախնիներուն մտքերուն մէջ, հասած է մեզի եւ պիտի մնայ մինչեւ հայկական հողերու ազատագրումը: Գիրքին հեղինակը Սիմա Քէշիշեան շնորհակալութիւն յայտնած է Համազգայինի ընտանիքին: Ձեռնարկին աւարտին տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն:

կանութենէն կը պահանջէր ժուժկալութիւն: Օչական դէմ էր յատկապէս ածականներուն, Տ. Միսաքեան՝ բառերու բազմութեան: Ուժեղ է պարբերութիւնը, թեթեւաշարժ եւ աշխոյժ, երբ շատ հագուած չէ, երբ շատ զարդարուած չէ, նոյնիսկ միսն ալ պակաս՝ երբ նիհար է կազմուածքով:

Լեզուն հարստացնելու, ճոխացնելու համար՝ կ'առաջարկէր ոչ թէ գործածել օտար բառեր, ինչպէս սովորութիւն է կարգ մը արեւելահայ գրողներու մօտ, այլ նախ փնտռել համապատասխանը մեր հին մատենագրութեան մէջ, երկրորդ մեր բազմաթիւ բարբառներու մէջ: Եթէ կը պակսի, կերտել նորը՝ վարպետութեամբ եւ համաձայն մեր լեզուին օրէնքներուն: Այս մտահոգութեամբ՝ Յառաջ մեր լեզուին տուած է նորակերտ բազմաթիւ բառեր, յաջող եւ գեղեցիկ: Կ'ընդունէր որ Երեւանի մէջ եւս, այժմ, կը գործածուին բառեր, որոնք կամ առնուած են հին մատենագրութենէն, կամ կերտուած են նորապէս եւ վարպետութեամբ:

Արդի աշխարհաբարին մեծագոյն ուսուցիչը... գրաբարն է, կ'ըսէր եւ իրաւունք ունէր:

Արեւմտահայերէնի ապագային մասին՝ կը բաժնէր մտահոգութիւնը, զոր կարելի չէ ծածկել կամ ուրանալ:

Երբ կը խմբագրէր Ազատամարտ շաբաթաթերթը, բացաւ հարցարան մը, – տեսակ մը հրապարակային խորհրդակցութիւն՝ երկու բարբառներու միացման, արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի ձուլման կարելիութիւններուն մասին: Պատասխանեցին գրագէտներ եւ լեզուագէտներ: Եզրակացութիւնը՝ վաղաժամ կը համարուէր միացման փորձ մը: Այս վերջին տարիներուն, ձայն մը լսուեցաւ Երեւանէն, ապահովաբար իմաստակի մը յայտարարութիւնը, որ պետական լեզու կը յայտարարէր արեւելահայերէնը, իսկ արեւմտահայերէնը՝ կորստեան դատապարտուած իբրեւ գաւառաբարբառ: Տ. Միսաքեան պատասխանեց անմիջապէս, պաշտպանելով արեւմտահայերէնին պատմական արժէքը, դերը եւ իրաւունքները:

Ապագա՞ն – կա՞ն փոքր ժողովուրդներ, որոնք, թէեւ հանգչած՝ իրենց հողերուն վրայ, հագուած՝ իրենց աւանդութեանց զրահները, տէր իրենց բարբառին՝ նոր կամ հին, կրնա՞ն յայտարարել հիմա թէ ապահոված են իրենց գոյութիւնը, ապագա՛ն:

Ինչքան ալ յոռետեսութիւն ներշնչէ ժամանակը, ի՛նչքան ալ յուսահատութիւն պատճառեն քաղաքական դէպքերը, արեւմտահայերէնին ախոյեանները պիտի պաշտպանեն հայ լեզուի այս հրաշալի ծաղիկը գրագէտի իրենց պատիւով, եւ պիտի մշակեն զայն իրենց տաղանդով: Աղէտներու մասին խօսողները կը մոռնան մէկ բան, – հայ լեզուն փիւնիկ մըն է: Սխալած մարգարէները վաղը պիտի ըսեն, – հրա՛շք մըն է: Հրաշք մը չէ՞, արդէն, տեսնել որ հողէն ու ժողովուրդէն կտրուած՝ ծաղկեր է աննման գարնան մը զգեստաւորումով:

Վերջապէս, հրաշալի ծաղկումներու իր ընդունակութեան համար չէ՞, որ կը պահանջուի ժողովուրդը վերադարձնել իր հողերուն վրայ:

Ահա արեւմտահայերէնի ախոյեանին հանդանակը եւ կտակը, այնքան որքան ծանօթ է ինծի:

Տ. Ն.

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Ճէլալ չի մտածեր ընտանիքը ազատել: Միայն Ազնիւը կը հետաքրքրէ զինք եւ ազատել զինքը, կը նշանակէ կատարել սարսափելի պարտականութիւնը որ իրեն կը սպասէ: Ճէլալ որեւէ սպայ չէ. երիտասարդ է եւ խանդավառութեամբ մասնակցած է Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն կոմիտէի ծրագրին՝ Թուրքիան երիտասարդացնելու, սուլթանը վտարելու, արդիականացնելու գաղափարին, որուն մէջ լռելեայն ընդունուած է "Թուրքիան Թուրքերուն" գաղափարը: Ոչնչացնել այս ստորադաս ժողովուրդները, որ միշտ դաւաճանած են, որ օգնած են կայսրութեան քայքայումին: Դո՛ւրս, դուրս Հայերը, Յոյները, Ասորիները, Սուրիացիները – այս ստահակներու բազմութիւնը: Ամէն երկիր իր ժողովուրդին, ինչպէս ըրին Եւրոպայի ազատագրական պատերազմները: Եթէ Յունաստանը Յոյներուն է, ինչո՞ւ Թուրքիան չըլլայ Թուրքերուն:

Ճէլալի գլուխը լեցուն է այս գաղափարներով եւ մտքէն բնաւ չանցնիր որ Հայերը եւ միւսները Փոքր Ասիոյ այս հողերուն վրայ հազարամեակներէ ի վեր կը գտնուին, որ անոնք հերկած եւ պարարտացուցած են այս հողերը, որ սա է իրենց երազած հայրենիքը, որ ուրիշ մը չունին. եւ քանի հեզ են ու երեւակայող, եւ այս հողը լայն է եւ առատաձեռն, կարելի պիտի ըլլար միասին ապրիլ (այսպէս երգեց բանաստեղծը, իր գրութեան մէջ զոր Երուանդ իր դրամապանակին մէջ կը պահէ):

Բայց Ազնիւ, Ազնիւը. իր ուզած կինն է Ազնիւ: Ճէլալ պատահմամբ տեսած էր զինքը ձիով անցած ժամանակ. կը պարէր մրգաստանի մը մէջ, դաշտահանդէսի մը եւ անոր շնորհքը զինքը յաւիտեան հրապուրած էր: Իրեն համար վերադտուա աւանդական սիրոյ երգերը, համբերութեամբ տարուած բարեկամներու թեթեւ հեղնանքները, ամիսներով բաւարարուեցաւ երազելով եւ հետապնդելով: Հիմա, վճռական եկրպով, իր լաւագոյն բարեկամին՝ Տէտիյեւի տենդագին կը պատմէ իր յուսահատական ծրագիրը:

Տէտիյեւ ծագումով ռուս է, թոռը՝ քաղաքի մը որ տարիներ առաջ իր հայրենիքին՝ Ուկրանիոյ սեւ հողերը ձգեց, գաղթական եղաւ եւ իր դիրքը բարելաւեց. ինք ալ սպայ է, լաւ դիրք ունի, բնութեամբ հանդուրժող է եւ երազող: Ճէլալին ընկերացաւ ծեր Համբարձումին յուղարկաւորութեան, ծանօթ է անոր սիրոյ պատմութեան որ միշտ իբրեւ խաղ նկատեց, հազիւ քիչ մը ռոմանթիկ, ձեւ մը՝ չձանձրանալու համար այս գաւառական կեանքին մէջ:

Հիմա կը տեսնէ կատղած Ճէլալ մը - այսինքն - սիրահարած եւ միաժամանակ վիրաւորուած, որուն մէջ յարգալիր սիրահարութեան մը նուրբ մաշկին տակէն, ամէն մէկ արտասանած բառէն վերջ մակերես կ'ելլէ աւարառուի մը գերակշռող բնական դաստիարակութիւնը: Տակաւին, երէկ, եւ Ազնիւ այսպէս կը յիշէ եւ այսպէս ալ կը վերապրի, իր առջեւ ծունկի եկած էր: Իսկ այսօր կ'ուզէ հետը տանիլ ամէն գնով, նոյնիսկ ուժի միջոցաւ: Եթէ Ազնիւ զինքը ներս առաւ, կը նշանակէ որ ան ալ զինքը ընտրեց, եւ տարակոյս մը յստակացնելու համար ուժի գործածութեան պէտք չկայ այլ համոզումի, բայց այլեւս ժամանակ չկայ: Հիմա պէտք է մեկնին եւ ինք լաւ գիտէ որ վերջը Ազնիւ քօղով ծածկելիք կին մը պիտի չըլլայ, այլ ընդհակառակը, ցուցադրելիք կին մը, իբրեւ թանկագին, արգիլուած պտուղ:

Տէտիյեւ կը զուարճանայ: Չի հասկընար աճապարանքին պատճառը, բայց կը յօժարի օգնել իրեն եւ կը խոստանայ հոգը ձին եւ կառքը տրամադրել: Խորհուրդ կու տայ անմիջական փախուստի մը, հեռու պատերազմական ճակատէն որ վտանգաւոր կերպով կը մօտենայ, եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու Իզմիրէն նաւ առնելու: Տէտիյեւ կուսակցութեան չի պատկանիր, հայկական ծրագիրին մասին միայն անկատար շշուկներ լսած է (Ճէլալ լաւ գիտէ որ բանթուրքիզմի գաղափարները զինքը չեն հետաքրքրեր): Բայց ինք ալ երիտասարդ է եւ արկածախնդիր, այս աղջիկը ազատելու գաղափարը կը հաւնի: Եւ միտքը կու գայ որ Իզմիրի մէջ բարեկամ մըն ալ ունի, յոյն նաւավար մը որ մաքսանենգութիւն կ'ընէ եւ քիչ մը դրամի համար... Խնդիր չէ դրամը, ինք կը հայթայթէ: Ամէն միջոց լաւ է խաղ մը խաղալու համար քնոտ եւ ապուշ Գայմագամին՝ մէկ կողմէն, եւ Ազնիւի բծախնդիր եւ դժուարահաճ, բայց ազդեցիկ ընտանիքին՝ միւս կողմէն:

(Շար. 29)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՓԱՐԻԶ. – Մովսէս Պչաքճեան 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին, Գէորգ Պագըրճեանի մահուան առթիւ:

Informations artistiques

« L'ART ARMENIEN AUX PORTES DE L'AUBE »

L'Association «Interkap» organise une exposition de peinture (H. Margaryan, Vahram Harutunyan, Nikol Aghababian, Ferdinand Manukyan) aux Arcades, 6 rue du Pont Royal à Troyes, du 1er au 10 février.

(Շար. Ա. էջէն)

Ծիծաղ կացութիւն մը կը ստեղծուի: Ամերիկեանները հանրակառք մը երկու թըռան կը պահանջեն օդակայան երթալու համար: Հոն, Գերմանացիք կրակ կը բանան ահաբեկիչներուն վրայ՝ 11 Իսրայէլցի կը սպաննուին, նաեւ 5 Պաղեստինցի եւ գերման ոստիկան մը: Կոլտա Մէյր կ'որոշէ Եւրոպա ղրկել Մոսատի գործակալներ, որպէսզի բնաջնջեն գործողութեան "ուղեղ"ները, այլ խօսքով 11 հոգի: Իսրայէլ կը մեղադրէ որ Ֆիլմը "շատ մարդկային նկարագիր" տուած է ահաբեկիչներուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ

"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Եկէք միասին փչենք այս տարեդարձին 50 մոմերը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը:

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մասնաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին:

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ:
Աճապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը ծանուցանէ թէ
Հոգեհանգստեան պաշտօն
կը կատարուի

Կիրակի, Յունուար 29
ժամը 10·30ին
Սամուէլ Մուրատեան
վարժարանին մէջ

ի յիշատակ ննջեցեալ
նախկին աշակերտներուն
եւ իրենց դաստիարակ
վարդապետներուն ու բոլոր
ուսուցիչներուն հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ՝
Հայր Վրթանէս Վարդապետ
ՕՒԼՈՒՀՕՃԵԱՆ

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն
յիշատակը յարգողներուն:

MESSE DE REQUIEM

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAËL

vous convie à la messe de requiem
qui sera célébrée

le Dimanche 29 janvier
à 10h30 précises
au Collège Samuel-Moorat
26 rue Troyon — 92310 Sèvres

en hommage
aux Anciens Elèves
et à leurs éducateurs
aujourd'hui disparus.

Célébrant
Rév. Père Vertanès
OULOUHODJIAN

A 12h. Assemblée générale annuelle
suivie d'un Buffet campagnard.

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril
au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghétséinani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

LOTO SPECIAL

CARNAVAL DE VENISE

1er Prix :
UN SEJOUR POUR 2 PERSONNES A VENISE
...et de nombreux autres lots de valeur...

Dimanche 5 février à 15h

organisé par
l'ECOLE ARMENIENNE KHATCHADOUR ABOVIAN
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

CINE-CLUB
Paris 10e
«Rouben Mamoulian»
sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur
présente
Le vendredi 27 janvier
à 20 heures 30

LE CHANT DU PREMIER AMOUR

de Hovhannès YERZNKIAN

Film de 1958 (Arménie), en v.o.
avec Khoren Abrahamian,
Hratchia Nercessian
Musique : Arno Babadjanian
Directeur des programmes :
Arto Pehlivanian

Participation aux frais: 5 euros
Adhérents et abonnements: 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 927 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

---

l'Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne
organise

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 11 FEVRIER — FIN JUIN 2006

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans,
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien.
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
Stage de 50 heures, le samedi matin de 9h à 12h, à Paris.
(Absentéisme exclu)

2) Les cours de 2e, de 3e et de 4e niveaux continuent,
le samedi entre 12h et 15h, à Paris.
Les nouveaux élèves sont acceptés après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
87 euros + 8 euros frais d'expédition

Pour tous ces cours et le manuel ,
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LES 50 BOUGIES DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE
EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures
au CHALET DE LA PORTE JAUNE
Avenue de Nogent — Bois de Vincennes
75012 PARIS

DINER et BAL
avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :
Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :
Renseignements :
Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 27
VENDREDI
27 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.377 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.377

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՄԱՍԸ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ

Յունուար 26ի առաւօտուն պաշտօնական ոչ մէկ արդիւնք կար ինչ կը վերաբերի նախորդ օրուան Պաղեստինեան երեսփոխանական ընտրութիւններուն: Անպաշտօն շշուկներու համաձայն թէ՛ իշխանութեան կուսակցութիւնը, այսինքն Ֆաթահը եւ թէ՛ Համասը յաղթանակ կը յայտարարէին, բայց, հարկ էր սպասել: Ամէն պարագայի մէջ, մեծ եղած էր մասնակցութեան համեմատութիւնը (80%) եւ ոչ մէկ միջադէպ պատահած էր, ինչ որ արդէն շատ դրական երեւոյթ մըն է: Ժամը 10ին մօտ, սակայն, անակնկալ մը կը պատահէր եւ Ֆաթահն իսկ կը խոստովանէր որ Համասը ապահոված էր Խորհրդարանին մեծամասնութիւնը, ինչ որ անշուշտ նոր բարդութիւններ պիտի ստեղծէ:

Իսրայէլ յստակ կերպով յայտարարած է որ չի գործակցիր կառավարութեան մը հետ, որու Համասը մասնակցի: Այս վերջինը իրեն, բայց, նաեւ ԱՄՆ-ու համար ահաբեկչական կազմակերպութիւն մըն է: Ինչ որ յստակ է, այն է որ հիմնովին բան մը փոխուած է այլեւս: Եւ այդ փոխուածը կը վերաբերի գլխաւորաբար Ֆաթահի, որու բացարձակ տիրապետութեան վերջ կը տրուի: Համասը, ցարդ պօյքոթի ենթարկած է Պաղեստինեան իշխանութեան օրինաւոր Խորհուրդը: Մ. Ապպաս, ապահովութիւն կու տայ որ Իսրայէլացիք պէտք չէ վախնան, ընդհակառակն, պէտք է ուրախանան, որովհետեւ, կ'ըսէ «Ժողովրդապետութիւն մը կը շինենք որ հիմ կրնայ ծառայել խաղաղութեան համար մեր մէջ»: Յունուար 26ի գլխաւոր հարցականը կը վերաբերէր Համասի ներկայացուցիչներուն համեմատութեան խորհրդարանին մէջ, որ 132 երեսփոխաններէ կը բաղկանայ: Պարզ է որ բացարձակ մեծամասնութիւն մը Համասի համար, չի կրնար նոր բարդութիւններ չստեղծել:

Բոլոր դէտերը, տեղացի թէ միջազգային (հազարաւորներ) գոհ են պարզուած պատկերէն: Բայց, ընտրողներու մօտ ալ, վախը կը մնայ: Ոմանք կ'ըսեն «Զօրաւոր Համաս մը կ'ուզենք, բայց՝ ոչ յաղթական»: Գազայի գօտին ապրող գաղթական մը աւելի մտահոգ է. «Եթէ Համասը լաւ արդիւնք ձեռք ձգէ, այն ատեն Պաղեստինեան Իշխանութիւնը, Իսրայէլ եւ Ամերիկացիք պարտին խորհիլ: Եթէ յաղթէ, ամէն բան կը փոխուի, Ֆաթահն երբեք պիտի չընդունի իշխանութիւնը կորսնցնել: Կրկին կրակոցներ պիտի բազմանան փողոցներու մէջ եւ կը կորսնցնենք միջազգային հաւաքականութեան զօրակցութիւնը: Ֆաթահ պէտք է պահէ իշխանութիւնը, ամէն մարդ ծանօթ է գործելակերպին: Համասին հետ, ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ո՞ւր կ'երթանք»:

Արեւելեան Երուսաղէմի մէջ, Պաղեստինցիք նամակագրութեամբ քուէարկած են, ինչ որ Իսրայէլի պահանջն էր, քանի չի ճանչնար պաղեստինեան որեւէ իշխանութիւն քաղաքին արեւելեան բաժինին մէջ: 120 հազար ընտրողներու վրայ, միայն 6300ը կրցած են քուէատուփ երթալ, որոնք նամակատուփի վերածուած էին: Միւսները, պարտաւորուած էին կեդրոններու դիմել, որոնք պատնէշներէն անդին էին:

Ամէն բան յստակ կրնար ըլլալ միայն պաշտօնական արդիւնքներէն ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ Փետր. 23ի հանրածանօթ օրէնքին չորրորդ յօդուածը, որ կը ջատագովէր ֆրանսական գաղթատիրութեան դրական դերը Անդրծովեան հողամասերու եւ Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, պիտի ջնջուի հիմնովին, փոխանակ նոր շարադրութեան մը վարկածին, ինչպէս կը ծրագրուէր: Ժ. Շիրաք ուզեց որ նախարարապետը՝ Տ. տը Վիլփէն դիմէ Սահմանադրական Խորհուրդին, որպէսզի այդ հատուածը ջնջուի: Այս առաջարկն է, զոր ըրած է Ազգ. Ժողովի նախագահը Ժ. Շիրաքի: Կը մնայ գործադրել Սահմանադրութեան 37րդ յօդուածին Բ. պարբերութիւնը որ թոյլ կու տայ նման կարգադրութիւն մը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին վարչապետը Ժ.-Փ. Ռաֆարէն հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Յունուար 26), ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, որ հարկ է միայն մէկ թեկնածու ունենալ եւ իր թեկնածուն Տ. տը Վիլփէնն է, որու հարկ է զօրավիգ ըլլալ եւ նաեւ պարկեշտ՝ Սարքոզիի նկատմամբ: Իր ներկայ դերը սապէս կը սահմանէ.– "Այսօր, իմ դերս է պատրաստել յաջորդ հնգամեակը իմ քաղաքական ընտանիքին ծառայութեան մէջ":

ՏԱՎՈՍԻ մէջ (Զուիցերիա) հաւաքուած են, անգամ մը եւս, համաշխարհային տնտեսական Ֆորումի մասնագէտները: Բացումը կատարած է Գերմանիոյ վարչապետը՝ Անկելա Մերքէլ: Կը մասնակցին 2000 ներկայացուցիչներ: Սկիզբէն Ա. Մերքէլ ցոյց տուած է ճամբան՝ "ինչ որ լաւ է Գերմանիոյ համար, լաւ է Եւրոպայի համար":

ԹՈՒՐՔԻԱ կը ջանայ լուծում մը գտնել Կիպրոսի համար, Եւրոպական Միութեան ճնշումին տակ, բայց իր առաջարկը (տե՛ս. "Յառաջ", Յունուար 24) կասկածամտութեամբ ընդունուած է Նիկոսիա, թէեւ Նիւ Եորք եւ Պրիւսէլ "դրական" եւ "հետաքրքրական" կողմեր նկատած են անոր մէջ եւ իրենց ջղագրգռութիւնը կը կեդրոնացնեն յոյն Կիպրացիներու վարած քաղաքականութեան վրայ: Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին նախարարը թշնամական բուռն ցոյցերու դէմ յանդիման գտնուած է Յունուար 25ին, ազգայնականներու կողմէ, որոնք դէմ են իր տեսակցութիւններուն՝ Թուրք Կիպրացիներու հետ: Հակառակ ճնշումին, Անգարա կը յամառի չճանչնալ Կիպրոսը եւ կը մերժէ կիպրական նաւերուն որ թրքական նաւահանգիստները մտնեն: Բայց, այս արգելքը պատճառ կ'ըլլայ որ ուշանայ Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը, քանի հասարակապետական ազատ երթեւեկը կը խափանուի: Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները կը դադրին եւ կղզիին հիւսիսն ալ աշխարհէն կտրուած կը մնայ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Ա. Շարոն, որ երեք շաբաթ է մահաքունի մէջ է, ուղեղային սուր տագնապի մը հետեւանքով, "կ'ապրի", բայց "բուսական վիճակի" մէջ է, ըստ "Հա'արեց" թերթին:

ՊԱՂՏԱՏԻ Արդարութեան նախարարութիւնը յայտարարած է, որ Յունուար 26–ին ազատ պիտի արձակուին 424 բանտարկեալներ, որոնց մէջ 5 իրաքցի կիներ: Կը ճշդուի որ ասոնք կապ չունին ամերիկուհի լրագրողուհիին ազատ արձակման հետ (առեւանգողները կը պահանջէին որ իրաքցի բոլոր կիները ազատ արձակուին):

ՔԱԹՄԱՆՏՈՒԷՆ (Նեփալ) 500 քմ. արեւմուտք, մաոյական ապստամբները յարձակում գործած են եւ յաջորդաբար պայթումներ պատահած են պաշտօնական շէնքերուն եւ ոստիկանատուներուն մէջ: Ութ մեռեալ կար, որոնց մէջ չորս ապստամբներ: Յունուար 2էն է, որ ապստամբները վերջ դրած են չորս ամսուան միակողմանի հրադադարին: 1996էն ի վեր, ապստամբական շարժումը 12 հազար մեռեալ պատճառած է: Թաղապետական ընտրութիւններու մերձաւոր թուականը (Փետր. 8) պատճառ է լարուած կացութեան: Ապստամբները կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ որ անոնք տեղի ունենան, ինչպէս որոշած է Կիանէնտրա արքան, որ բացարձակ իշխանութեամբ կը վարէ երկիրը:

ՄՈՆԹՐԷՕՅԻ (փարիզեան արուարձան) Լըմէն–տը–Թիմեան վարժարանին մէջ է այս անգամ, որ Յունուար 25ին, 6րդ դասարանի աշակերտ մը յարձակած է 30–ամեայ ուսուցչուհիին վրայ, փորձելով զայն խեղդել, մինչ միւս աշակերտները կը ծափահարէին: Ուսուցչուհին վիրաւորուած չէ, իսկ աշակերտը արտաքսուած է: Յաջորդ օրը, ուսուցչական ամբողջ կազմը գործադուլի դիմած էր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԿԱԶԱՏԱՐԸ ԴԵՌ ՉԷ ՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

Մոզդակ – Թիֆլիս կազատարը նորոգելու աշխատանքները որոնք ընդհատուած էին Յունուար 24ին, չէին վերսկսած Յունուար 26ին: Եթէ կացութեան մէջ դրական փոփոխութիւն չարձանագրուէր, Հայաստանի մէջ հաւանական կը նկատուէին սահմանափակումները: Նորոգութեան աշխատանքը խոչընդոտող ազդակներէն է ցուրտը որ պայթումի շրջանին մէջ նուազ 22 աստիճան է:

Վրաստան սկսած է ազրպէյճանական կազ ստանալ, բայց հասած քանակութիւնը շատ անբաւարար է ու գործատուներ, ճաշարաններ առանց կազի մնացած են: Կացութիւնը մասնաւորաբար դժուար է երկրին արեւմտեան գօտիին մէջ ուր կը գտնուի երկրին երկրորդ մեծ քաղաքը՝ Քութայիսին:

Իրան պատրաստակամութիւն յայտնած է կազ մատակարարելու Վրաստանին, մինչեւ որ ճգնաժամը աւարտի:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՉԻ ԶԻՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարար, փոխ վարչապետ Ս. Իվանով որ Բաքու կ'այցելէր, ամէնէն աւելի թիրախ մնացած է Հայաստանին ռուսական զէնք ապահովելու մասին հարցումին: Պատասխանելով Ազրպէյճանցիներու այդ յամառ հետաքրքրութեան, ան ըսած է թէ իր երկիրը պատրաստ է թէ՛ Հայաստանին, թէ՛ Ազրպէյճանին զէնք վաճառելու, նկատի ունենալով շրջանին մէջ ուժերու հաւասարակշռութիւնը:

Իվանով ըսած է նաեւ թէ իրեն համար սովորական են Ռուսաստանին կողմէ Հայաստանը զինելու մասին հարցումները: Այդ մասին ռուս նախարարը նախ չեշտած է թէ Վրաստանէն Հայաստան ռուսական զինամթերքին փոխադրութիւնը Հայաստանը զինել չի նշանակեր, այլ ռուսական մէկ խարիսխէն միւսը փոխադրութիւն: "Ապրանքը Ռուսաստանի սեփականութիւնն է եւ այդպէս ալ կը մընայ" ըսած է Իվանով, աւելցնելով. "ուստի ըսել թէ Ռուսաստան Հայաստանը կը զինէ, առնուազն ճիշդ չէ":

Անդրադառնալով Ազրպէյճանի եւ Հայաստանի ռուսական զօրամասերը կատարած այցերուն, ան բացատրած է թէ նպատակը ստուգելն է թէ այդ զօրամասերը ի՛նչ կարելիութիւն ունին Ախալքալաքի ռուսական խարիսխէն փոխադրուելիք զինամթերքին մէկ մասը ընդունելու:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԿԱՐՊԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Յապաղումով իմացանք որ անցեալ Կիրակի, Յունուար 22ին, իր մահկանացուն կնքած է Հ.Յ. Դաշնակցութեան գաղութիս ամէնէն հին անդամներէն Կարպիս Յակոբեան, 100 տարեկանին:

Ողբացեալը, դեռ անցեալ տարի, գրաւոր մամուլին թէ հեռատեսիլին կը նկարագրէր Ապրիլեան տեղահանութիւնը Եղեռնի 90ամեակի ոգեկոչման շրջագծին մէջ: Այդ յուշերը ցոյց կու տային, որ մինչեւ վերջ ողբացեալը պահած էր իր մտքի արթնութիւնը եւ յիշողութիւնը:

Կանուխէն մտած էր Դաշնակցութեան շարքերը, եղած է նաեւ արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի անդամ: Հաւանաբար, հաւատաւոր շարքայինի սահմանումը, ոչ ոքի պիտի յարմարէր, որքան իրեն:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն: Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ տես 4րդ էջ:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ՊԵԼԺԻՈՅ ԴԷՄ

Անգարա կրկին "կը զբաղի" Հայոց Ցեղասպանութեամբ եւ բողոք բարձրացուցած է, որովհետեւ խորհրդարանական բանաձեւ մը կը պատրաստուի Պելժիոյ մէջ, ըստ որուն Հայոց Ցեղասպանութեան գլուխ մը տեղ պիտի գտնէ դպրոցական դասագիրքերու եւ համալսարանական ծրագրերու մէջ:

Յունուար 4ին, Թուրքիոյ դեսպանը՝ Ֆուատ Թանլայ կը դատապարտէ այդ նախաձեռնութիւնը Պելժիոյ ֆրանսախօս Խորհրդարանի նախագահին, չեշտելով. «Նիւթ մը, զոր նոյնիսկ պատմաբանները դեռ չեն լուծած դասագիրքերու մէջ, որպէս պատմական ճշմարտութիւն, գալիք սերունդներու երիտասարդ Պելժերու յիշողութեան մէջ, նախապաշարումներ պիտի ստեղծէ Թուրքերու դէմ, ատելութիւն մը եւ թշնամութիւն մը անոնց հանդէպ»: Դեռ, կ'աւելցնէ. «Նոյնիսկ փափաքը նման նախապաշարումներ զետեղել դասագիրքերու մէջ, ինքնին անպատասխանատու է, գրգռիչ եւ ծայրայեղօրէն վտանգաւոր»:

Բանաձեւին հեղինակները որպէս "անընդունելի ճնշում" դատապարտած են եղածը:

Պելժիոյ Ծերակոյտը Հայոց ցեղասպանութիւնը ճանչցած է 1998ին:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Շուրջ տասը օր առաջ Ախալքալաքէն լուր մը կը տեղեկացնէր թէ Յունուար 15ին կարճատեւ այցով շրջան գացած է Վրաստանի խորհրդարանի նախագահուհին՝ Ն. Բուրջանաձէ: Այցին դրդապատճառը նորակառոյց տաճարի մը օծումի արարողութիւնն էր: Նոյն լուրը կ'ըսէր նաեւ թէ ոչստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, ծրագրուած է եղեր Գումբուրդո կոչուած վայրին ալ այց մը. սակայն այն մտավախութիւնը թէ նման այց կրնայ գայրոյթը գրգռել տեղացի Հայերու, այցը տեղի չէ ունեցեր. մանաւանդ որ վիճայարույց միջնադարեան տաճար մը կը գտնուի հոն:

Տեղացի Հայերու գայրոյթ պատճառելու վախը, առկէ խուսափելու համար այցէն հրաժարելու լուրը քիչ մը չափազանցութիւն կը հոտի: Այսուհանդերձ, լսուածը արդիւնք է լուրջ վէճի մը որ պարբերաբար անախորժ հակադրութեան կը մղէ Վրացիներն ու Հայերը: Շատ նոր բան ալ չէ այդ վէճը: Ու տակաւին ո՛վ գիտէ որքան ատեն պիտի շարունակուի:

Միտքերու մէջ թարմ է այն բախումը որ տեղի ունեցած էր Վրաստանի թեմին առաջնորդին իրաւական մարզի խորհրդական Լեւոն Իսախանեանի զեկուցումին պատճառով, Թիֆլիսի մէջ Նոյեմբերին կայացած միջազգային գիտաժողովին: Ան փորձած էր անդրադառնալ Վրաստանի մէջ Հայ եկեղեցիին պատմական դերին ու թեմը վրդովող հարցերու. անոնցմէ էին իրաւաբանական կարգավիճակի տրամադրումը, հայկական պատմական եկեղեցիներու վերադարձը:

Ինչպէս կը շեշտէր թեմին առաջնորդը Վազգէն Եպսկ. Միրզախանեան իրեն հետ կատարուած հարցախոյզի մը ընթացքին ("Հայոց աշխարհ", Դեկտ. 10), Վրաստան շրջանի միակ երկիրն է որ չունի կրօնքի եւ խղճի ազատութեան օրէնք: Վախ կայ որ անով աղանդաւորական կազմակերպութիւնները վնասեն ազգային աւանդութիւններուն, տկարացնեն Վրաց ուղղափառ եկեղեցիին հիմերը, եւլն.: Պետութիւնը 2002ին եկեղեցիին հետ սահմանադրական համաձայնագիր կնքած ու բոլոր իրաւունքները տուած է անոր: Եկեղեցին ունի նաեւ քաղաքական առաքելութիւն որ կը կայանայ ազգային տարանջատումները միաւորելու գործին մէջ:

Ինչ կը վերաբերի եկեղեցիներու պատկանելիութեան կռուախնձորին, ինչպէս կը բացատրէ նոյն եկեղեցականը, «Վրացի որոշ պատմաբաններ թիւր կարծիք են ստեղծել Վրաստանում, թէ իբր շատ հայկական եկեղեցիներ նախկինում վրացական են եղել, որոնք ժամանակի ընթացքում վաճառուել են Հայերին, կամ որոշ եկեղեցիներ կառուցուել են վրացական եկեղեցիների հիմքերի վրայ»:

Վազգէն Եպսկ. Միրզախանեան կ'ամփոփէ հարցին պատմականն ալ. Հայ պատմաբաններու տուեալներով Ե. դարէն ի վեր Վրաստանի մէջ կառուցուած են 638 եկեղեցիներ, վանքեր, մատուռներ: Մէկ մասը խորհրդային տասնամեակներուն քանդուած, անհետ կորսուած է: Իսկ վերջին 15 տարուան ընթացքին հայկական բազմաթիւ եկեղեցիներ վրացականացուած են, անոնցմէ ջնջուելով հայկական ամէն հետք եւ արձանագրութիւն: Այսօր վրացական պատրիարքութեան հետ որոշակի համաձայնագիր կնքուած է որ նման արարքներ չթոյլատրուին, խնդրայարոյց հարցերուն բանակցելով լուծում փնտռուի:

Յայտնի է որ հայ պետական դէմքեր վերջին տարիներուն երբ Վրաստան կ'այցելեն, կամ Երեւանի մէջ վրացի ղեկավարներ կ'ընդունին, միշտ սեղան բերած են Վրաստանի Հայոց թեմին ալ յատուկ կարգավիճակ տալու, ի բնէ հայկական եկեղեցիները վերադարձնելու հարցերը: Սակայն էականը այն է որ մինչեւ այսօր ոչ մէկ դրական քայլ առնուած է: Ներկայիս ալ պայքարը կը շարունակուի. առաջնորդ եպիսկոպոսը լիայոյս է որ Վրաստանի պատկան մարմինները ի վերջոյ քաջութիւնը կը գտնեն ժողովուրդին ըսելու իրականութիւնները եւ հարցերը կարգաւորելու:

Վազգէն Եպսկ. Միրզախանեան պրուցավար Հեղինէ Մկրտչեանի հարցումներուն պատասխանելու ընթացքին անգամ մը միայն կը ձգէ խաղաղարար, յուսալի առաջնորդի ոճը: Ակներեւ է որ մտանահնջածը բաւական ծանր կը դատէ: Այդ մտանահնջածը հայկական եկեղեցիին դէմ ձեռնարկուած գործողութիւններն են որոնց նպատակն է տկարացնել հայութիւնը, քանի որ եկեղեցին «Հայաստանից դուրս հայութեան ողնաշարը հանդիսանում է»: Ան կը փափաքի որ հայաստանեան լրատուամիջոցները աւելի ուշադիր ըլլան Վրաստանէն ստացուած լուրերու պարագային: Պէտք է անդրադառնալ, ըստ նոյն առաջնորդին որ «Հայութեան դէմ ուղիղ կերպով ոչ մի գործողութիւն չի ձեռնարկւում, այն կատարւում է մեր ազգի որոշ ներկայացուցիչների միջոցով»:

Ջրոյցին վերջաւորութեան կու տայ թեմին պատկերը. այսօր հոն 21 եկեղեցի կը գործէ, կան տասը հոգեւորականներ: Ձեւաւորման ընթացքին մէջ են թեմական եւ համայնքային կառոյցները:

Վրաստանի Հայ եկեղեցւոյ թեմին կընճռոտ ու մտահոգիչ հարցերը լաւագոյն լուծումի մը յանգելու նախանշաններ տըւած էն, ըստ "Առաւօտ"ի նոյն օրուան թիւին մէջ Մելանիա Բարսեղեանի գրածին: Հայկական եկեղեցիները աւերելու կամ վրացականացնելու երեւոյթին դէմ ընդվզելու տեղ, խօսքը գործով փոխարինելուն փաստը տուած են երիտասարդները: Դեկտեմբեր 4ին քանի մը հայկական կազմակերպութիւններ, ինչպէս "Նոր սերունդ"ը, Հայ ուսանողներու միութիւնը եւ Հայ երիտասարդութիւնը յիսուն հոգինոց խումբ մը կազմած են եւ մաքրած հայկական Նորաշէն եկեղեցիին շըրջակայքը: Հակառակ վրացական եկեղեցիի մը հետ նոյն բակին մէջ գտնուելուն, վերջին հինգ տարուան ընթացքին Նորաշէնը աղբանոցի վերածուած է: Եւ ըսել որ ան 1507ին հիմնուած է, կը գտնուի Թիֆլիսի կեդրոնը: Ներքնամասը զարդարուած է Յովնաթանեան նկարիչներու վիմապատկերներով: Ունի բազմաթիւ վիմագրութիւններ որոնց ուսումնասիրութեամբ Փրոֆ. Պարոյր Մուրատեան ապացուցած է որ եկեղեցին հայկական է: 1650ին նորոգուած է, 1795ին վերանորոգուած, եւլն.: 1925ին Վրաստանի քաղաքական եւ հանրային գործիչներուն մեծամասնութիւնը թեր կը քուէարկէ եկեղեցիին քանդումին, բայց ճարտարապետ Սեւերովի ջանքերով շէնքը կը փրկուի:

Խորհրդային կարգերու փլուզումէն ետք Հայերը կը խնդրեն որ հոն ու Ս. Նշան եկեղեցիներուն մէջ ծառայութիւն մատուցանեն. խնդրանքը կը մերժուի այն բացատրութեամբ որ գրադարան եւ գիրքերու պահեստարան ըլլալով գործածուող եկեղեցիներու ճակատագիրը պիտի որոշէ երկրին մշակոյթի նախարարութիւնը: Մինչեւ 1995 ոչ մէկ որոշում կը տրուի, յետոյ շրջակայ բնակիչներ կը նկատեն որ "նորոգութեան" աշխատանքներ տեղի կ'ունենան. անոնք կը վասեն եւ պատճառ կ'ըլլան որ մասամբ ջնջուին Յովնաթանեաններու որմնանկարները:

Երիտասարդներու կազմած մաքրողկամաւորներու խումբը ըսած է թէ ամէն ամիս նման աշխատանքներ կը ծաւալեն: Բայց ցաւած են որ հակառակ հայկական եկեղեցիներու բակերուն մէջ փակցուած իրենց ազդերուն, հայկական եկեղեցիներէն ո՛չ մէկ ներկայացուցիչ հարկ զգացած է մասնակցելու իրենց:

Բայց ատիկա ջլատիչ ոչ մէկ ազդեցութիւն գործած է անոնց վրայ: Յայտարարած են թէ այլեւս պիտի չհանդուրժեն հայկական եկեղեցիներուն շուրջ ստեղծուած իրավիճակին: «Այսօրուանից մեզ՝ այն մարդկանց սերունդը որ բարիք են արարել մեր քաղաքի, երկրի եւ ժողովրդի համար, թողնելով մեզ անգնահատելի մշակոյթ եւ հոգեւոր արժէքներ՝ Հայերս, թիֆլիսցիներս, Վրաստանի քաղաքացիներս, մեզ համարում ենք յիշեալ գործընթացի լիիրաւ մասնակիցը» ըսուած է անոնց յայտարարութեան մէջ:

Ազնուոր է երիտասարդներուն լուծումը, չէ՞: Քիչ մը կը յիշեցնէ Սարդարապատի երգին «Երբ չի մնար ելք ու ճար»ը: Վըրացիները կը փորձե՞ն արդեօք արգելք ըլլալ իրենց աղբանոցի վերածած, աւերած եկեղեցիներուն մէջ անոնց տարած գործունէութեան. կամ այս անգամ ալ կը պնդեն թէ հայ երիտասարդները վրացական տաճարներու շրջակայքը բարեկարգելու հայրենանուէր գործի՞ն լծուած են: Ինչ որ ալ ըլլալ պարագան, երիտասարդները իրենց չափով լուծում բերա՛ծ են հարցին, կը մնայ որ մեծերը հետեւին անոնց օրինակին:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆ ՄԷՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ»ԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԲԺիշկ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Ցիրուի ասնիւ գաղափարը ունեցած էր Տիկին Լիտի Պարգեւ կազմակերպելով երաժշտական երեկոյթ մը Կիրակի Յունուար 8ին, Սէն-Մէրի եկեղեցւոյ մէջ. գըլխաւոր նպատակն էր քաջալերել եւ հանրութեան ծանօթացնել երիտասարդ նոր երաժիշտներ: Եւ այդ երեկոյ եկեղեցին ամբողջութեամբ լեցուն էր հայ եւ օտար ունկնդիրներով:

Տիկին Լիտի Պարգեւ նրբութեամբ նըւագեց գողտրիկ կտորներ Ստեփան Էլմասէն եւ խոր ու կենդանի արտայայտութեամբ Ջրբաշեանի "Թոքաթթա"ն:

Ակնյայտ էր երիտասարդ ջութակահարուհի Սաթենիկ Խուտոյեանի զգայնութիւնը Կոմիտասի "Կռունկ"ին մէջ, առաւել բացայայտ՝ իր թէքնիք կարողութիւնները Արամ Խաչատրեանի "Պարերգ"ին մէջ: Անոր "տուպլը քորտ աքորներ"ը ճշգրիտ էին, առանց սխալ հըն չիւնաւորութեան - տէքօնասիոն - եւ ճըպոտի հարուածները անսայթաք:

Հոս պէտք է մատնանշենք կարգ մը անճըշդութիւններ որոնք սպրդած էին յայտագրին մէջ. "Կռունկ"ը զոր Կոմիտաս գրած է ի մասնաւորի երգի եւ դաշնակի եւ ոչ թէ ջութակի համար, ներկայացւեցաւ ուրիշ դաշնաւորումով մը: Հետաքրքրական պիտի ըլլար եթէ յայտագրին մէջ ճշդուէր նոր մշակողին անունը: Նոյնպէս սխալ մըն ալ. "Հօյ իմ Նազան եար"ի հեղինակը Թաթուլ Ալթունեանն է: Յայտնի չեղաւ թէ ի՞նչ է դերը Է. Ուիօ / Ի. Մարքօրինչի. արդեօ՞ք պարզապէս անուան յիշատակութիւն էր, թէ "պատշաճեցնո՞ղն" էր, որովհետեւ գիտենք որ երգին հեղինակը չէր:

Ուշադրութեան արժանի էր երիտասարդ սոփրանօ Ցասմիկ Առաքելեան: Իր առաջին քայլերուն ծանօթ ըլլալով, յառաջդիմութիւն նկատեցի իր մէջ: Ունի լաւ տաղձ, անոյշ, նուրբ եւ հաճելի ձայն: Քիչ մը տկար էր ցած նօթերուն մէջ եւ այդ իսկ պատճառաւ "Սիրտ իմ սասանի"ի մեկնաբանութիւնը տկար էր:

Պաս Միքայէլ Գարանֆիլեան կը մնայ անսասան պատնէշին վրայ, իր առնական հզօր ձայնով:

Իսկ հնդեակը - լարային քառեակ առաւել սրինգ - հաճոյքով ունկնդրուեցաւ ներկաներուն կողմէ: Թէեւ զգալի էր պակասը իրենց միաձոյլ նուագը, որուն համար պէտք է աւելի խստապահանջ ըլլալ:

Անձկագին կը սպասէի ունկնդրելու Ալէմշահի "Իմ եարը" եւ "Իղձ" հայկական երաժշտութեան գոհար լիտերը: Սակայն կարօտս դոհացում չգտաւ դժբախտաբար: Երգողն էր Լիսի Տէրոյեան:

***

Քաջալերանքի եւ հանրութեան ծանօթացումի նպատակէն դուրս կը մնար անշուշտ մեր Սփիւռք Կոմիտաս երգչախումբը:

Անհամբեր կը սպասէի անոր ելոյթին, որ այս անգամ ուրիշ երաժիշտի ճպոտին տակ էր, յանձին Լիսի Տէրոյեանի: Յայտագրին այս բաժինը կը կազմէր վերջին ու կարեւոր մասը: Հիասթափութիւնս մեծ եղաւ:

Ափրիկեան պէտք էր աւելի մօտէն հըսկէր անոնց վրայ:

***

Հրճուանքով տեսանք, որ վերջերս Sélection du Reader's Digest հրապարակ հանած է հինգ խտասալիկներէ բաղկացած արկղիկ մը, "Voix du monde, Chœurs de légende" խորագիրին տակ: Այդ արկղիկին մէջ կան Եւրոպայի ինը մեծ եւ հռչակաւոր միջազգային տարողութեամբ երգչախումբերու կատարումները: Անոնց մաս կը կազմէ նաեւ Սփիւռք-Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի. Կոմիտասի ինը հոգեւոր եւ հարսանեկան գործերը՝ "Splendeur des Chœurs Arméniens" մակդիրին տակ, ուր ըստ գրքոյկին, "անկրկնելի յուզիչ ձայնով մեծծօ-սոփրանօ Սօնիա Նիկողոսեան, երկխօսութեան մէջ է երգչախումբին հետ", "Սիրտ իմ սասանի"ի մեկնաբանութեան ընթացքին:

Ինչպէս որ նկատելի է, այս նախաձեռնութիւնը հայկական չէ, հետեւաբար անոր մէջ կարելի չէ ոչ մէկ հաճոյակատարութիւն, զգացական հայրենասիրութիւն կամ կողմնապաշտութիւն: Իրաւ երաժշտասէրներուն խակական վայելք մը կը պարգեւեն այս խտասալիկներով տարբեր ժողովուրդներու եւ տարբեր խումբերու երգերը, միաժամանակ բաղդատութեան կարելիութիւն ընծայելով:

Այո՛, խիկայպէս մեծ անակնկալ էր այդ միջազգային խումբին մէջ գտնել ՀԱՅ ԵՐԳԸ, Սփիւռքի սիրողներով արհեստավարժ մակարդակի հասած Փարիզի Սփիւռք-Կոմիտաս երգչախումբին կատարումները, Կարպիս Ափրիկեանի հմուտ, զգայուն եւ բծախնդիր ղեկավարութեան տակ:

Հայ իրականութեան, Հայաստանի եւ Սփիւռքի մակարդակով հայ երգը կը մընայ նեղ շրջանակի մը մէջ, երբ Սփիւռքի կարողութիւններուն նկատմամբ վերապահութիւն կը ցուցաբերուի: Բոլորովին օտար շրջանակէ եկող այս գնահատանքը որ կրկնենք՝ ապսպրանք չէ, իր ներշնչումը չի ստանար զանազան պղտոր թելադրութիւններէ: Այս պարագան վաղուան համար երաշխիք է: Ուրեմն երգը, ՀԱՅ ԵՐԳԸ ունի ինքնատիպ որակ: Իսկ Կարպիս Ափրիկեանի ղեկավարութեամբ եւ մեկնաբանութեամբ, երգերու ընտրութիւնը անգամ մը եւս կը վկայէ հայ երաժշտագէտի արուեստին եւ արժէքին մասին:

Մենք՝ Հայերս, որ օտարէն եկած գնահատանքին կարեւորութիւն տալու սովորութիւն ունինք, թող այս անգամ ատիկա առիթ ըլլայ սիրելու հայ երգը եւ արժանին հատուցելու բազմավաստակ Կարպիս Ափրիկեանին:

Մեծահարուստ Ռուսերը եւ Ֆրանսան

Շատ կը խօսուի ու նաեւ կը գրուի Ֆրանսայի զբօսաշրջական կեդրոններուն մէջ Ռուսերու ներկայութեան, անոնց անհաշիւ ծախսած գումարներուն, պերճանքի մեծ հակումին մասին: Այդ կեդրոններէն էր Գուրշըվէլը· բայց դատելով ռուսական թերթի մը գրածէն, շարք մը պատճառներով շնորհազրկուած է ու չի վայելեր առաջուան ժողովրդականութիւնը: Ռուսերը դժգոհ են որ Ֆրանսացիները միայն իրենց շահը կը մտածեն, սպասարկութիւնը լաւ չէ, անձնակազմը կը խարդախէ եւ գիները սարսափելի բարձր են: Ծանրակշիռ կը նկատուի այն որ Ս. Պետերսբուրգի նախկին քաղաքապետ Սոպչակի աղջիկը յայտարարած է թէ այս ձմեռ ոտք չի դներ Գուրշըվէլ:

Անցեալ ձմեռ ալ մեծահարուստ, լոնտոնեան Չելսի ֆութպոլի ակումբին տէր Ռ. Ապրամովիչ Գուրշըվէլ չեկաւ, հակառակ հոն շալէ մը գնած ըլլալուն: Ըսուեցաւ թէ կը նախընտրէր չմերկել Գերմանիոյ հանդարտ մէկ անկիւնը· թերեւս նաեւ կ'ուզէր դաս մը տալ Ֆրանսացիներուն, իր հայրենակիցները արձակուրդի այլ վայր փնտռելու մղելով:

Ռուս մեծահարուստները դժգոհ են որ նախընտրելի պանդոկին՝ Երէլի մէջ սենեակ վարձել շատ-շատ դժուար է: Ցաւելեալ, օրական 1200 Եւրոյին հետ տնօրէնութիւնը յանձնարարական նամակ մը կը պահանջէ: Այսուհանդերձ այս ձմրան համար բոլոր սենեակները վարձուած են Մայիսէն ի վեր: Ռուսերը սիրուած, յարգուած յաճախորդներ են· ոչ ոք իրենց հետ արհամարհանքով կը վարուի:

Բայց ամէն տեղ պարագան նոյնը չէ: Զխմուած գինիներ կ'աւելցուին ճաշի մը հաշիւին վրայ, սուրճերու թիւը կը մեծնայ, եւլն.: Այնքան որ ռուս գործարար մը ըսած է թէ որոշած ու ամբողջ անձնակազմին ալ յայտարարած է թէ պիտի վճարէ միայն այն հաշուեցոյցերը որոնք իր ստորագրութիւնը կը կրեն: "Կծծի մէկը չեմ, բայց կը զայրանամ տեսնելով որ գիս ապուշի տեղ կը դնեն" ըսած է գործարարը: Հոն ճաշարանի մը մէջ ձկընկիթին քիլօն 16 հազար Եւրօ կ'արժէ: Անրնական չէ տեսնել որ Ռուսերուն ըսպասարկող պաշտօնեայ մը յաջորդ ձմեռը որպէս յաճախորդ արձակուրդը անցընելու երթայ Գուրշըվէլ:

Ու հակառակ բոլոր դժգոհութիւններուն, շրջանը միշտ կենդանի է: Հերմէսին վաճառատունը տարեկան շահը կ'արձանագրէ շնորհիւ ռուս գնորդներուն, միշտ ջանալով անոնց ծախել անցած տարուան կօշիկները, ներկայի գիներով: Ռուսերը հիացած չեն Ֆրանսացիներու ընթացքին, բայց ինչպէս ըսած է անոնցմէ մէկը· "Ոչ մէկ տեղ հանդիպած եմ գգուելի նման վայրի, որքան Գուրշըվէլը··· բայց ատկէ լաւը չկրցանք գտնել տակաւին···":

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԱՐԹԱՔԻՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ)

Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս և Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը ազնիւ և գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ, Կիրակի Յունուար 22ին, յարգելու եւ մեծարելու իր վարչութեան պատուոյ նախագահ եւ ծուխի արժանաւոր անդամներէն՝ Արթաքին Յակոբեանը իր ծննդեան 80ամեակին առթիւ:

Եկեղեցին լեցուն էր մեծարեալին ընտանիքով, բարեկամներով եւ անձերով որոնք գիտեն երախտաշատ զգացումներով մօտենալ նման նախաձեռնութիւններուն:

Պատարագը մատոյց Հոգեւոր Հովիւ Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեան եւ աւարտին Հոգեհանգստեան կարգ կատարուեցաւ Արթաքին Յակոբեանի ծնողաց յիշատակին:

Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ջերմ ընդունելութիւն մը որուն ընթացքին Թաղական խորհուրդի ատենապետ՝ Կարպիս Սայապալեան բերաւ վկայութիւնը Արթաքին Յակոբեանի կարեւոր ներդրումին, դերակատարութեան գաղութէն ներս, վերջին տասնամեակներու ընթացքին:

1970ական թուականներուն, Արթաքին Յակոբեան Արամ Խաչատրեան հիմնարկին մէջ եւ Արշամ Պապայեանի կողքին մասնակցեցաւ բազում ձեռնարկներու կազմակերպութեան, ինչպէս Անոյշ օփերայի բեմադրութեան Մարսէյլ եւ Փարիզ: 1974ին, ստանձնեց "Արմէնիա" ամսաթերթի մատակարարումը: Ծառայեց Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Սէն Թ'Անթուան Ս. Թադէոս Բարթուղիմէոս եկեղեցին 1974էն 1990 որպէս ատենապետ, ինչպէս նաեւ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց եկեղեցին որպէս վարչութեան անդամ, 1976էն 1995: 1977ին եղաւ հիմնադիրներէն մին Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին եւ նոյնանուն մշակութային կեդրոնին մէջ վարեց պատասխանատու պաշտօններ:

Արթաքին Յակոբեան իր բեղուն գործունէութեան կողքին եղաւ վեհանձն անձնաւորութիւն մը որ գիտցաւ քաջալերել, տալ հոն ուր ազգային շահերը գերադաս էին: Անխոնջ աշխատեցաւ գաղութի ներդաշնակութեան եւ կազմակերպութիւններու համերաշխ գոյակցութեան: Քանիցս եղաւ Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութեան կազմակերպիչ մարմնի անաչառ նախագահ:

Այսօր կը վայելէ յարգանքը եւ ակնածանքը իր շրջապատին:

Այս առիթով եկեղեցւոյ վարչութիւնը նուիրեց յուշի արծաթէ ափսէ մը օրուան յիշատակութեամբ: Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ Թաղամասերու քաղաքապետը նուիրեց իր քաղաքապետարանին պատուոյ մետալը:

Գառնիկ Քհնյ. Կարապետեան ջերմ խօսքերով ողջունեց Արթաքին Յակոբեանի տարեդարձը եւ հրաւիրեց ներկաները հետեւիլ մեծարեալի օրինակին:

Եկեղեցւոյ օժանդակ Տիկնանց Յանձնախումբը հիւրասիրեց ներկաները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳԱՏԸՔԻՒՂԻ Ս. Թադէոս եկեղեցիին հովուապետական այցելութիւն մը տուած է Մեսրոպ Պատրիարք Յունուար 8ին եւ նախագահած է արարողութեանց: Իր քարոզին մէջ, Մեսրոպ Արք. բացատրած է Ճաշու աւետարանին "···զի լցցի մարգարէին, թէ Նազովրեցի կոչեսցի" համարը: Ապա, անդրադարձած է "պոլսեցի" կոչումին, որով կը ներկայացուէր իր ժառանգած աւանդութեանց, սրբութեանց տէր եւ պաշտպան կանգնող ու զանոնք յաջորդ սերունդներուն փոխանցող հաւատացեալի տիպարը: Շեշտած է թէ աշխարհի վրայ կան երկու գաղութներ՝ մին Պոլիսը, միւսը Հալէպը, որոնք նախանձախնդրութեամբ կ'ապրեցնեն իրենց հոգեւոր աւանդութիւնները: Յիշեցուցած է որ Դ. դարէն սկսեալ Հալէպ Հայեր հիւրասիրած է: Պոլիսը, յատկապէս պատրիարքական Աթոռի հաստատումէն յետոյ կեդրոնը եղած է արեւմտահայ մտաւոր զարթօնքին: Մեսրոպ պատրիարք ընդգծած է նաեւ ընտանիքի կարեւորութիւնը համայնքէն ներս կեանքի առողջ գոյատեւման համար եւ իր խօսքերը եզրակացուցած է ըսելով· "ընտանիքը ամենափոքր բջիջն է համայնքին: Հոն է որ պիտի պահուին մեր հաւատքը, մեր լեզուն եւ մեր աւանդութիւնները: Ամէն ընտանիք եկեղեցի է": Արարողութենէն ետք, Պատրիարքը նախագահած է Պալըքճեան սրահի սիրոյ սեղանին: Խօսք առած են Գրիգոր Ա. Քհնյ., Թաղային խորհուրդի ատենապետ Շապուհ Զոլաքեան, Նարեկ Եպսկ. եւ Դաւիթ Արղյ.: Հուսկ բանքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարքը:

***

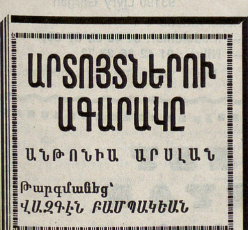
ԷՄԻՐԿԵԱՆԻ Սապանճը Թանգարանի շէնքին մէջ, նախաձեռնութեամբ Թոյոթա հաստատութեան, համերգներու շարք մը տեղի ունեցած է, որուն առաջինը կայացած է Յունուար 7ին, մասնակցութեամբ Լոնտոնի "Լեւոն Ջիլինկիրեան քառեակ"ին: Քառեակը հրամցուցած է Հայտընի թիւ 1 լարաւոր քառանուագը, ապա Պէթհովընի օփիւս 135 լարաւոր քառանուագը եւ վերջաւորութեան Ռավէլի լարաւոր քառեակը (1902): Աւարտին, Լեւոն Ջիլինկիրեան պատասխանելով ծափահարութիւններուն, անգլերէն արտայայտուած է եւ յիշեցուցած թէ Հայրը յայտնի երաժիշտ էր եւ Թուրքիացի, ու առիթ ունեցած էր աշակերտելու Կոմիտասի: Ու, յայտագրէ դուրս, նուագած է Կոմիտասի "Քէլէ, Քէլէ"ն, լաւաւոր քառանուագի վերածուած:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի "Յ. Մանուկեան" գրադարանի սրահին մէջ, Յունուար 15ին, կազմակերպութեամբ "Գիլաձոր" մասնաճիւղի Գրատարածի յանձնախումբին, հանդիպում մը տեղի ունեցած է գրող Գէորգ Աբէլեանի հետ, վերջերս լոյս տեսած "Ցկեանս նահատակութիւն" իր հատորին առթիւ. (Պէյրութ, Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան): Հանդիսութիւնը վարած է Էլիզ Շարապխանեան, որ նախ բացատրած է ձեռնարկին նպատակը որ կապ ունէր Համազգայինի տարած գրական – մշակութային լայնածիր աշխատանքներուն հետ, ապա ներկայացուցած է հեղինակը: Վեր. Յովհաննէս Սարմազեան (հրաւիրուած Գէմպրիճէն) խօսած է իր երկար տարիներու գործընկերոջ՝ Գէորգ Աբէլեանի անձին եւ տարած աշխատանքին ու հատորին բովանդակութեան մասին: Հատորէն ընթերցումներ ըրած են Սօսի Թաշճեան եւ Անի Հասըրճեան: Վերջին խօսք առնողը եղած է Գէորգ Աբէլեան, որ շնորհակալութեան խօսքէն ետք, ներկայացուցած է սահիկներով իր գիրքին մաս կազմող անձերուն հին եւ նոր լուսանկարները, յաւելեալ բացատրութիւններ տալով անոնց ապրած դժուար եւ տառապալի կեանքին մասին: Գիրքը ողիսականն է հեղինակին ծանօթ պարմանուհիներուն, փոքր աղջիկներուն, որոնք աքսորի դժնդակ տարիներուն առեւանգուած եւ իսլամացուած էին թշնամիին կողմէ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի Թատերասրահին մէջ, Դեկտ. 22ին, ՀՕՄ-ի տեղւոյն ամէնօրեայ վարժարանի նախակրթարանի, միջնակարգ – երկրորդականի երեք երգչախումբերը ղեկավարութեամբ իրենց երաժշտութեան ուսուցչուհի Նաթա Նաւասարդեանի, ներկայացուցած են իրենց տօնական համերգը: "Գանձասարի սոխակներ", "Կաքաւիկներ" եւ "Կըռունկ" երգչախումբերէն ամէն մէկը կատարած է յայտագրի իր բաժինը: Փակման խօսքը արտասանած է Հ. Մեղրիկ Տ. Վրդ. Բարիքեան:

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Եւ ո՞վ պիտի ըլլայ այս խտալացի դարձած փրոֆէսէօրը որ մրցումի ինքնաշարժով եւ դաշնամուրով մը կը հասնի (լուրերը կը տարածուին, խե՛ղճ Երուանդ): «"Փարիզ-Փերքին" արշաւի նոր տեսակ մը որ կանգ կ'առնէ Փոքր Ասիոյ գիւղաքաղաքի մը հաւերուն եւ այծերուն միջեւ···» կը պոռթկայ Տէտիայեւ:

Բայց նոյն այդ վայրկեաններուն Գայմագամը գործունէութեան կը սկսի: Կէսօրուան մօտ կայ Նազիմը իր մօտ գացած է: Ան միշտ կ'ամբողջացնէ իր մուրացիկութեան եկամուտը, քիչ մը լաւ վարձատրուած լրտեսութեամբ: Կը ճանչնայ բոլոր Հայերը եւ իր միջոցաւ է որ անոնց ամէն մէկ շարժումը կը նշմարուի եւ կը փոխանցուի: Նազիմի ներկայութեան բոլորը կը խօսին, առանց վերապահութեան, ան կարասիի մը պէս է, անխօս, յարգալիր բայց միշտ ներկայ: Միայն Իսմէնէ չի սիրեր գինքը, որովհետեւ երբեք ծառայութիւն մը չըներ: "Դրամ կը ստանաս, չէ՞: Բայց երբեք բանով մը չես փոխարիներ" կ'ըսէ:

Բայց Սմբատ կ'ըսէ որ աղքատը Աստուծմէ օրհնուած է, եւ «Ո՞վ պիտի ըլլայինք մենք, եթէ մեր ողորմութեան համար խտրութիւն ընէինք քրիստոնեայի եւ մուսուլմանի միջեւ: Ցետոյ, քանիերորդ դարուն մէջ ենք, կրօնքներն ալ կ'արդիականանան»:

Սմբատ կը խնդայ պեխերուն տակէն: Քիչ մը կը դառնանայ եւ կը գայթակղեցնէ կիները· եւ չի տեսներ Նազիմը որ քիչ մը անդին արհամարհանքով կը թքնէ:

«Դեղագործին քրոջը եւ սպայ Ճէլալին միջեւ գաղտնի սիրաբանութիւն մը կայ: Ճէլալ կ'ուզէ ամուսնանալ հետը եւ դաւանափոխ ըլլալ» փսփսաց Նազիմ: Ցնցիչ լուր մըն է, բայց շատ զարմանալի: Սպայ մը կրնայ առեւանգել աղջիկ մը, կրնայ զինք անյայտացնել, նոյնիսկ ամուսնանալ անոր հետ – բայց դաւանափոխ ըլլա՛լ – տեսնուած բան չէ: Մանաւանդ, այս օրերուս:

Ամէն պարագայի, Գայմագամը կը մըտածէ խոհեմութեամբ շարժիլ: Նազիմ խորամանկ եւ փգուշաւոր է, բայց այս պարագային սովորական Հայ մը ծուղակը ձգել չէ, ասոնք Թուրք են, բանակի սպայ են եւ չուզեր ինք մինակը կառավարել խնդիրը: Զինքը պիտի ձգէ բարկացոտ փնդապետ Հիզմէթին ձեռքը, որ այս կորսուած գաւառին մէջ բան մը ընելու առիթը կը փնտռէ: Անոր պիտի ըսէ որ Ճէլալ քիւրտ աղջիկ մը բռնաբարած է եւ ընտանիքը զինք կը փնտռէ եւ որ Տէտիայեւ օգնած է իրեն: Գնդապետը որ հին դըպրոցին կը պատկանի եւ չի կրնար մարսել կուսակցութեան շարքայինները, առիթը չի փախցներ: Եւ յետոյ, Տէտիայեւ, ինք ալ անհաւատ ճանձրացուցիչին մէկն է:

Հրահանգ մը կը հանէ որ կը պարտադրէ Ճէլալը եւ անբաժանելի Տէտիայեւը երկու ժամուան ընթացքին պատրաստ գտնուելու Դամասկոսի ճամբան բռնելու: Կը ղրկուին ճակատ, ուր հրամանատար է Ճէմալ Փաշա, եռապետութեան "երրորդ անձը" որ իշխանութեան գլուխն է Էնվէրի եւ Թալաաթի հետ: Փախուստի ճամբայ չկայ այս երկուքին համար: Զինուորներու խմբակ մը, ենթասպայի մը հրամանին ներքեւ, հոն է որ զիրենք կը հսկէ, մինչ ինքը՝ գնդապետը, անյայտացած է:

Ճէլալ քարացած է, յուսահատ: Տէտիայեւ կը ժպտի, գլուխը կը ծռէ: Արդէն կը մտածէ ինչպէս լուր տալ հօրը, ինչպէս կառավարել կացութիւնը: Բայց իրականութեան մէջ ժամանակը հազիւ բաւարար է պայուսակները օգնականին պատրաստել տալու եւ մօրմէն հրաժեշտ առնելու համար:

Առաջին օրը պիտի գիշերեն ճամբու ընթացքին: Ճէլալ սոսկած վիճակ մը ունի, մինչ Տէտիայեւ ռոմանթիկ մտածումներու մէջ փախուստի, եաղարձի մը մասին կ'երազէ, գիշերով· ինչպէ՞ս դուրս բանալ տալ դեղագործին, ինք՞ ալ դասալիք ըլլայ եւ ընկերոջը հետ փախչի: Եւ եթէ միասին Ամերիկա երթային: Եւ եթէ իրեն համար ալ աղջիկ մը ըլլար···

Բայց երբ սահմանուած տեղը կը հասնին, Ճէլալ կը թօթվէ ձիավարութենէն յոգնած ձեռքերը եւ անսպասելիօրէն կը դառնայ ու կ'ըսէ. «Ես անօթի եմ, դո՞ւն»: Տէտիայեւ անխօս, աչքերը կը կեդրոնացնէ բարեկամին դէմքին, երբ Ճէլալ կ'ըսէ. «Ամէն պարագայի խենթ գաղափար մըն էր, չէ՞ս կարծեր: Կ'ըսեն որ Դամասկոս փորձութիւններով լի հրաշալի քաղաք մըն է»:

Այն ատեն Տէտիայեւ, կարծես մեծ ծանրութենէ մը թեթեւցած, ձեռքը կը դնէ Ճէլալի ուսին եւ միասին խանի մը ճաշարանը կը մտնեն:

(Շար. 30)

Տիկին Լիւսի Սապունճեան, զաւակները եւ թոռները,

Գ. Սաքօ Յակոբեան

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԿԱՐԳԻՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 22ին, 100 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունուար 28, ժամը 10·30ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

15 rue Jean Goujon — 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնփառնասի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեանի մահուան քառասունքին առիթով, Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Գոգօ Անտեղեան 100 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սիսեռեան 500, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պաղտասարեան 200, Տէր եւ Տիկին Յարութ Պաքալեան 50, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Շահապեան 50, Տիկին Արփի Շահինեան 50, Պ. Հայկ Նալպանտ 30, եւ այլ անանուն նուիրատուութիւններ որոնց գումարն է 480 Եւրօ։

—— LA SOURCE ——

Centre de Vacances Evangélique Arménien

Sessions de Ski Février

Session N° 1 — du 04 au 11 février

Direction : Christine HALADJIAN — 10 ave. Henri IV — 92190 Meudon

☎ 01. 49. 66. 90. 99 — e-mail : chaladjian@hotmail.com

Session N° 2 — du 11 au 18 février

Direction : Samuel KEHEYAN — Couteau - Quartier les Vernes

05260 Forest Saint Julien ☎ 04. 92. 24. 09. 43

Session N° 3 — du 18 au 25 février

Direction : Jean TEPELIAN — 4 rue des Pyes — 69680 Chassieu

☎ 04. 78. 90. 16. 66

Les arrivées ont lieu à partir de 14h. — Les départs ont lieu avant 10h.

COMBIEN? Adultes : Bâtiment A*: Semaine 270 Euros, journée: 41 Euros. Bâtiment B: Semaine: 232,40 Euros, journée: 35,30 Euros. — De 3 à 6 ans: Bâtiment A. Semaine: 162 Euros, jour:25 Euros. Bâtiment B: Semaine:142,80 Euros, jour: 21,40 Euros.—De 7 à 12 ans: Bâtiment A: Semaine: 203 Euros, jour: 31 Euros. Bâtiment B: Semaine: 179,70 Euros, jour: 26,70 Euros. — 13 ans et plus, étudiants: Bâtiment A: Semaine: 233 Euros, jour: 35,30 Euros. Bâtiment B: Semaine: 204 Euros, jour: 31 Euros

25% de réduction sur le tarif enfant pour les enfants dormant dans la même chambre que leurs parents.

A ceci, il faut rajouter la cotisation de membre adhérent: 10 Euros par an et par famille.

Il est conseillé aux skieurs de souscrire une assurance individuelle de type Europe Assistance ou Carte Neige.

** Chambres de 2 ou 3 personnes avec lavabo, toilettes et douche.*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LES 50 BOUGIES DE LA COLONIE DE BELLEFONTAINE

FETONS ENSEMBLE CET ANNIVERSAIRE

EN NOUS RETROUVANT TOUS, ANCIENS ET AMIS

LE SAMEDI 28 JANVIER

SOIREE DE GALA

à 20 heures

au CHALET DE LA PORTE JAUNE

Avenue de Nogent — Bois de Vincennes

75012 PARIS

DINER et BAL

avec l'Orchestre GAIDZAG'S

Tirage de la TOMBOLA NATIONALE

Réservation :

Auprès des SECTIONS DE LA CBAF :

Renseignements :

Tél. : 01 53 34 18 18 — E-mail : cbaf@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Prix du CDCA 2006

Le Prix du Comité de Défense de la Cause Arménienne récompense l'auteur d'un travail universitaire ayant abouti à l'obtention d'un diplôme durant l'année 2005.

■ Ce concours vise à la promotion et au développement des études universitaires en France et dans les pays francophones d'Europe (Belgique, Luxembourg et Suisse) sur des sujets ayant trait à l'Arménie ou aux Arméniens.

■ Toutes les disciplines sont concernées : histoire, géographie, sociologie, économie, science de la vie et de la terre, arts, sciences politiques, sciences physiques, psychanalyse, architecture, cinéma etc...

■ Le concours est ouvert à tout étudiant titulaire d'un niveau BAC+4 (niveau maîtrise ou équivalent) à BAC+5 (Master, DEA, DESS ou équivalent).

■ Un jury pluridisciplinaire composé de chercheurs, professeurs et universitaires déterminera les trois œuvres jugées les meilleures tant sur le plan de l'originalité du thème que de la forme.

Cette année, trois prix récompenseront les meilleurs travaux :

1er Prix : 1 500 Euros
2ème Prix : 1 000 Euros
3ème Prix : 500 Euros

Inscription, remise des documents et des pièces justificatives avant le **31 mars 2006.** Règlement et formulaire d'inscription à retirer :

- auprès du Comité de Défense de la Cause Arménienne (CDCA), 17 rue Bleue — 75009 Paris
  Tél. : 01 44 83 07 02
  Fax : 01 42 46 81 59
- sur le site : http://www.cdca.asso.fr

LOTO SPECIAL

CARNAVAL DE VENISE

1er Prix :
UN SEJOUR POUR 2 PERSONNES A VENISE
...et de nombreux autres lots de valeur...

Dimanche 5 février à 15h

organisé par
l'ECOLE ARMENIENNE
KHATCHADOUR ABOVIAN
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱ

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

1· Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը

2· Տէսինի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը

3· Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը

4· Կրընոպլի Հայ Ազգային Ընկերակցութեան Վարչութիւնը

5· Սէնթ Է'թիէնի Հայ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը

6· Փոն տը Շէրիւի եւ Շարվիէօյի Հայ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը

Ռոն–Ալփեան Շրջանի այս վեց կրօնական ընկերակցութիւններու վարչական կազմերը հաճոյքն ունին հրաւիրելու իրենց անդամները Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի որ տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 12 Փետրուար 2006ին, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, իւրաքանչիւրը իր Եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Օրակարգի նիւթ. – Կանոնագրութեան փոփոխութիւն։

Նոյն օրը նոյն վայրին մէջ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի ընդհատումէն ետք, Անդամները հրաւիրուած են Անդամական Ընդհանուր Պարզ Ժողովի։

Օրակարգ. – Ընտրութիւն Թեմական Պատգամաւորներու։

Կը յիշեցուի թէ ընտրութիւններուն մասնակցելու համար անհրաժեշտ է վճարել անդամատուրքերը։

Առ ի գիտութիւն կը հաղորդուին առանց Ընկերակցութիւններու անդամներուն։

ԴԻՒԱՆ
ՌՈՆ–ԱԼՓԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian» de Sevran Livry

SOIREE «COUSCOUS»

Le samedi 4 février à 20h30

à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 Livry Gargan

Réservations :
— **Madeleine : 01 43 83 87 68;**
— **Nilva : 01 42 36 33 73**

Nous vous attendons nombreux

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS

AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE

MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS

Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 JANVIER
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) –– Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.378 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.378

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՍԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԱԽ

Ընտրութեան օրն իսկ (Յունուար 26) պաղեստինեան ծայրայեղ շարժումին՝ Համասի յաղթանակը կասկած չէր վերցըներ, կը մնար սպասել այդ յաղթանակին համեմատութեան: Արդարեւ, նոյն իրիկունը այդ համեմատութիւնը բոլոր նախատեսութիւններէն անդին կ՚անցնէր եւ Համաս կ՚ապահովէր բացարձակ մեծամասնութիւն մը 76 աթոռով 132ի վրայ Խորհրդարանին մէջ, միայն 43 աթոռ ձըգելով Եասէր Արաֆաթի հիմնած Ֆաթահին: Այս վերջինին դառնութիւնը սահման չունի, բայց եղած ընտրութիւնը Պաղեստինցիներուն մեծամասնութեան կողմէ չի բացատրուիր միայն հիմնական փոփոխութեա մը փափաքով, այլեւ մանաւանդ պատիժ մըն է Ֆաթահին համար, իր կաշառակերութեան, խառնաշփոթ մատակարարութեան, ձախող քաղաքականութեան համար: Ստեղծուած կացութիւնը միայն հարցական մը ունի՝ ի՞նչ պիտի պատահի: Իսրայէլ վճռապէս յայտնած է թէ չի գործակցիր շարժումի մը հետ որու նշանաբանն է՝ զինեալ պայքարը եւ Իսրայէլի բնաջնջումը: Համաս պիտի մնա՞յ նոյն դիրքին վրայ, թէ շարունակէ հրադադար մը եւ համամիտ ըլլայ խօսելու եւ բանակցելու, բայց, ո՞րու հետ: Իսրայէլ ցնցուած է: Ֆաթահը արդէն իսկ յայտարարած է թէ չի մասնակցիր կառավարութեան մը Համասի կողքին, ուրեմն նախագահ Մ. Աբպասի կը մնայ կազմել զուտ իսլամապաշտ կառավարութիւն մը: Նորընտիր Խորհըրդարանը հետեւեալ ամբողջական պատկերը կը պարզէ.– Համաս՝ 76 աթոռ, Ֆաթահ՝ 43, մնացեալ աթոռները (13) կը բաժնըւին փոքր կուսակցութիւններու միջեւ, որոնք վճռական ոչ մէկ դեր ունին:

***

Համասը հիմնուած է 1987ին, առաջին Ինթիֆատայի օրերուն եւ կը խորհրդանշէ կեանքին գնով պայքար մղող ըմբոստ պատանին: Իր երբեմնի ղեկավարն էր անդամահատ, սպիտակ մօրուքով՝ շէյխ Ահմէտ Եասին, որ "հոգեւոր հայր" մըն էր մինչեւ 2004 Մարտ, երբ իսրայէլեան հրթիռ մը զինք սպաննեց: Այսօր, կ՚իշխէ միայն իր նկարով: Շարժումին կրօնական բնոյթն ալ անուրանալի է եւ իր տեսաբաններէն մէկը՝ Խալիլ ապու Լէյլա կ՚ըսէ արդէն.– "Համասը 1987ին չծնաւ, մեր արմատները կ՚երթան մինչեւ Մոհամէտ, ըստ Հասան ալ Պաննայի պատուէրներուն, մահմետական եղբայրներու հիմնադիրը": Այս վերջինը, Եգիպտացի, ջատագովն է արաբական ընկերութիւններուն վերիսլամականացման:

***

Միջազգային, գլխաւորաբար արեւմըտեան շրջանակները խիստ մտահոգ են եւ չեն բացառեր պատերազմի մը հաւանականութիւնն ալ: Պուշ որեւէ խօսակցութիւն կը մերժէ ահաբեկչական այդ կազմակերպութեան հետ: Կը նախընտրէ անտեսել որ Համասի այս յաղթանակը ապտակ մըն է իր մղած քաղաքականութեան Միջին Արեւելքի մէջ եւ կը յաջորդէ Իրանի ծայրայեղ իսլամապաշտ Ահմատինեճատի ընտրութեան: Եւրոպական Միութիւնը պայմաններ կը դնէ Համասի համար, որոնց գլխաւորն է զէնքերը վար դնել: Հերթական նախագահը՝ Աւստրիոյ վարչապետը յայտարարած է որ Միութիւնը պիտի դատէ պաղեստինեան յաջորդ կառավարութիւնը ըստ իր "օժանդակութեան խաղաղութեան գործընթացին": Կան երեք պայմաններ, որպէսզի Եւրոպական Միութիւնը շարունակէ իր օժանդակութիւնը.– ա) Համասը պիտի ճանչնայ Իսրայէլը, բ) պիտի մասնակցի խաղաղութեան գործընթացին, գ) հրաժարի բիրտ ուժի գործածութենէն: Եւրոպական Միութիւնը տարեկան 500 միլիոն Եւրօ կու տայ Պաղեստինցիներուն (70ը՝ Պաղեստինեան Իշխանութեան):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐ-Օ-ՓՐԷՆՍԻ (Հայիթի) օդակայանը երեք Ֆրանսացիներ առեւանգուած են զինեալ անծանօթներու կողմէ, Յունուար 26ին: Առեւանգողները բարձր գումար մը պահանջած են որպէս փրկագին: Պատանդներուն մէջ մէկ մայրապետ կայ եւ մէկ քահանայ: Հայիթի համայնավար վերջին պետութիւններէն մէկն է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ տիւրզի պարագլուխը՝ Վալիտ Ճումպլաթ հարցազրոյց մը տուած է Լիպէրասիոնի (Յունուար 27), ուր կը պահանջէ ի մէջ այլոց, որ միջազգային դատարան մը ստեղծուի քաղաքական ոճրափորձերուն համար: Ճումպլաթ բառերը չի ծամծմեր, իրեն համար Դամասկոս "մարդասպաններու վարչակարգ մըն է": Երբ իրեն հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ Թուէնիի սպանութենէն ետք ռեւէ հարցաքննիչ դատաւոր չէ նշանակուած, անվարան կը պատասխանէ.– "Որովհետեւ, Հանրապետութեան Նախագահը՝ Լահուտ կոչեցեալը Լաւալէ ալ գէշ է: Կ՚ըսեմ՝ աւելի գէշ քան Լաւալը: Սուրիական քար մըն է որ անդամալոյծ կ՚ընէ բոլոր նշանակումները: Պարտադրուած է Դամասկոսի կողմէ երկրին շահերուն դէմ": (Յիշենք որ Լաւալ Ֆրանսայի վարչապետը եղած է Վիշի, Փէթէնի օրով):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Ֆ. Տուսթ-Պլազի երթուղարձ մը ըրած է Պոկոթա (Գոլոմպիա), փորձելով նոր թափ մը տալ Ինկրիտ Պէթանքուրի թըղթածրարին (պատանդ է 4 տարիէ ի վեր): Պատանդներու ընտանիքները մխիթարած է Ֆրանսայի դեսպանատան մէջ, յայտարարելով՝ "ձեր ցաւը, մեր ցաւն է":

ԷՏՄՈՆ ՆԱՅԻՄ, նախկին կառավարիչ լիբանանեան Կեդրոնական Դրամատան, նախկին նախագահ (եօթը տարի) լիբանանեան համալսարանին, մեռած է Յունուար 23ին Պէյրութի մէջ, 88 տարեկանին: Մեծ իրաւագէտ էր եւ Սահմանադրութեան մասնագէտ: Էտմոն Նայիմ արաբական աշխարհի իրաւագիտական մեծագոյն գրադարանը ունէր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Գլեմանսօ մարտանաւին թերթօնը կը շարունակուի եւ վերջին լուրերու համաձայն (Յունուար 27), հաւանական կը նկատուէր որ Ֆրանսա վերադառնայ, հետը բերելով Հնդկաստան ձգելիք ամիանթը...:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԸ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԷ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆՈ՞Վ

Մոզդոկ – Թիֆլիս կազատարին պայթումին, անոր առընչութեամբ Ռուսաստանի տնտեսական աշխարհակալութեան ձգտումին, ռուսական, վրացական ու հայաստանեան մամուլին մեկնաբանութիւններուն անդրադարձած է "Գուրիէ ԷնԹէրնասիոնալ" շաբաթաթերթը:

Պատահարին ետին Ռուսաստանի պատասխանատուութիւնը մատնանշող Վըրաստանի նախագահին խօսքերուն խստիւ հակազդած է Մոսկուա. ռուս Արտաքին գործերու նախարարութիւնը "մակաբուծութեան, կեղծաւորութեան եւ լկտիութեան խառնուրդ" որակած է Սահակաշվիլիի ամբաստանութիւնները. ըսած է թէ այդ կեցուածքը անպատժելիութեան ըզգացումի մը արդիւնք է. զգացում որուն զարկ կու տայ հակառուս տրամադրութիւններով արեւմուտքցի հովանաւորներ գտնելու յոյսը: Մոսկուայի իր իսկ հողին վրայ պայթումներ կազմակերպելու ամբաստանութիւնը կը նշանակէ, ըսած են նոյն Նախարարութենէն, թէ Թիֆլիս կը փափաքի Մոսկուայի հետ իր յարաբերութիւնները վերջնականապէս փատթարացնել. "բան մը որուն հետեւանքները հաշուած են հաւանօրէն":

Կատարուածին մէջ ռուսական պատասխանատուութեան վարկածին հիմնուելով, վրացական մամուլը գրած է թէ Մոսկուայի նպատակը տնտեսական իր աշխարհակալութեան կիրարկումն է: Երեւանի ռուսերէն մէկ թերթն ալ գրած է թէ Մոսկուայի այնքան ալ հոգը չեն այլեւս իր գործընկերներուն քաղաքական նախընտրութիւնները: Տնտեսական շահն է կարեւորը: Ատոր համար է որ կազին համար նոյն փոխարժէքը պահանջուեցաւ ռուսամէտ Հայաստանէն ու հակառուս Վրաստանէն, կամ Ազրպէյճանէն:

"Վայրագ դրամատիրութեան" սկըզբունքները սկսած են տիրական ըլլալ ռուսական դիւանագիտութեան մէջ ու հաւատարմութեան, պարկեշտութեան նման գաղափարները Կրեմլինի համար ներկայիս ոչինչ կը նշանակեն: Արդէն այդ երկիրները ամէն պարագայի այլընտրանք չունին:

Ըստ Թիֆլիսեան թերթի մը "Կազպրոմ"ի նպատակն է Հարաւային Կովկասի ուժանիւթի կարեւոր կէտերուն տիրանալ ու ատոր շնորհիւ Կեդրոնական Ասիան եւ Իրանը կազի իր ենթակառոյցներուն մէջ ընդգրկել, ստեղծելու համար եւրասիական ուժանիւթային հսկայական կառոյց մը: Ատիկա իրեն թոյլ պիտի տայ ԱՊՀ-ի երկիրներուն, Եւրոպայի ու Թուրքիոյ կազի մատակարարումը ամբողջութեամբ իր հակակշռին տակ պահել:

Ըսուածը միտք կը բերէ Հրազդանի ելեկտրակայանին եւ Իրան – Հայաստան կազատարին նկատմամբ ռուսական նկրտումները, Բաքու – Թիֆլիս – Ճէյհան քարիւղատարին կառուցումին Մոսկուայի ընդդիմութիւնը:

Կազի գինին յաւելումը, այդ պատճառով հայկական լրատուիչներու քննադատութիւնները մտահոգիչ բաներ են Հայաստանի իշխանութիւններուն համար, ինչպէս ըսած է Ռ. Քոչարեանի բանբերը Վ. Սողոմոնեան: Մտահոգիչ, որովհետեւ երկու պարագային ալ կը շեշտուին հակառուս տրամադրութիւնները:

Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան եւս յուսախաբութիւն արտայայտած է ռուսական ընթացքին հանդէպ, աւելցնելով. "այս հարցը միմիայն տնտեսական չէ":

Վ. Սողոմոնեան հերքած է ռուսական թերթի մը գրածը թէ Ռ. Քոչարեան Իրան – Հայաստան կառուցուող կազատարին հայկական մասին 45%ը խոստացած է Վ. Պուտինի եթէ Կազպրոմը գինը չաւելցնէ: Իսկ Կազպրոմը հաւաստած է կազի գինը անփոփոխ պահել, եթէ Հայաստան ընդունի Ռուսերուն յանձնել Հրազդանի ելեկտրակայանին հակակշիռը եւ իրանեան կազը գործածելու իրաւունքը: Այդ առաջարկները մերժուած էին վարչապետ Ա. Մարգարեանի կողմէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ս. ԻՎԱՆՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի փոխվարչապետ ու պաշտպանութեան նախարար Ս. Իվանով Յունուար 26ին Բաքուէն անցած է Երեւան ու նոյն օրը ընդունուած նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Տեսակցութեան ընթացքին քննարկուած են ռազմաթեքնիք գործակցութեան հարցեր, տարածաշրջանային գործակցութեան հարցեր եւ Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման ընթացքը:

Ս. Իվանով կ՚այցելէ նաեւ Գիւմրիի ռուսական խարիսխը:

***

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ Յունուար 26-30 տեղի կ՚ունենայ Կաթողիկէ եւ Հին արեւելեան ուղղափառ եկեղեցիներու միջեւ աստուածաբանական երկխօսութեան հերթական հանդիպումը: Անոր կը մասնակցին շուրջ 25 աստուածաբաններ, կաթողիկէ, հայ, ղպտի, ասորի, հնդիկ մալապար ուղղափառ եկեղեցիներէն:

Հանդիպումին քննարկութեան նիւթ կ՚ըլլան "Եկեղեցին որպէս հաղորդութիւն" թեմային առընչուած աստուածաբանական հարցեր: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը կը ներկայացնեն ԱՄՆ Արեւելեան թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան եւ Մայր Աթոռէն Եզնիկ Եպսկ. Պետրոսեան: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կը ներկայացնեն Օշական Արք. Չոլոյեան եւ Նարեկ Եպսկ. Ալեմէզեան:

***

ՌՈՒՍ ՄԱՔՍԱՒՈՐԸ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ

Ռուս գնդապետ Ի. Ժիրէնկօ որ որպէս մաքսաւոր կը պաշտօնավարէր Հայաստանի մէջ, ոսկիի մաքսանենգութեամբ ամբաստանուած է: Ձերբակալուած է Մոսկուայի Վնուկովօ օդակայանին մէջ, Հայաստանէն բերուած 17 քկ. ոսկեղէնով: Իր վերադիրը որ մաքսային պատասխանատուն է, Ս. Բոնդարեւ մերժած է ամբաստանութիւնը, բացատրելով որ Ժիրէնկօ այդ ոսկեղէնը Մոսկուա տարած է, իր ոսկերիչ մէկ բարեկամին խնդրանքով:

ԹԵՆԻՍ

ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՍՒԱՐՏԱԿԱՆԻՆ ԶՀԱՍԱՒ

Յունուար 26ին, Աւստրալիոյ Օփընին, Դաւիթ Նալպանտեան կէս աւարտականին պարտուեցաւ Կիպրացի Պաղտաթիսէն: 20 տարեկան Կիպրացին Փարիզ դաստիարակուած է, ինչ որ կը մխիթարէ Ֆրանսացիք: Յաղթանակը տարաւ 3 -6, 5 - 7, 6 - 3, 6 - 4, 6 - 4:

ԻՐ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՍԻՍ
ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐԻՉ - ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Առօրեայ մամուլին երգիծանկարիչը գերազանցապէս քրոնիկագիր մըն է, որ գիրը փոխարինած է գիծով: Այսպէս մեկնաբանուած՝ Մասիս իւրայատուկ քրոնիկագիր մըն է որ ահա կէս դարէ ի վեր կը ներկայացնէ իր պատկերազարդ մեկնաբանութիւնները մեր ազգային - հանրային կեանքի տարբեր երեւոյթներու մասին, առանց դանդաղելու եւ առանց ընկրկելու: Ան մեր իրականութեան մէջ կ'ապրի, կը քալէ, կը պտըտի,- կարելի է ըսել կը շնչէ, անբաժան՝ իր քրոնիկագիրի տիւական մատիտէն, որուն սրութիւնը եւ բնոյթը ենթակայ են շատ մը ազդակներու,- անձնական հայեցողութեան կողքին՝ իր ընկերային–հանրային շրջանակը, որուն գաղափարական ցոլքերը հաւատարմօրէն կը տարածուին իր վաստակին մէկ մասին վրայ:

Մասիս տաղանդաւոր արուեստագէտ մըն է, որ ինքզինք պարտադրած է տարիներու աշխատանքով եւ դարձած հանրածանօթ անուն-ստորագրութիւն մը: Այս երեւոյթը մասամբ կը պարզէ նաեւ երգիծանկարչութեան ուժը, որ կը կայանայ իր հանրամատչելի եւ ընդհանրական լեզուին մէջ: Ան նոյնքան խօսուն եւ ըմբռնելի է ընկերութեան բարձրագոյն մակարդակի վրայ գտնուող անձէն որքան անոր համեստ խաւերը կազմող տարրէն: Հաւասարապէս կը տպաւորէ ազդեցիկ քաղաքագէտը եւ կիսագրագէտ աշխատաւորը: Պարզօրէն ըսուած՝ երգիծանկարչութիւնը ժողովրդային արուեստ մըն է, ամէնէն ընկալուող:

Այս տողերը գրի կ'առնուին արուեստագէտին յոբելենական հանդիսութեան առթիւ, որպէս առաւելաբար շնորհաւորական եւ գնահատանքի արտայայտութիւն, հեռու՝ անոր վաստակին լիարժէւորումը կատարելու մերձեցումէ, հակառակ հոն տեղ գտած կարգ մը դատողութիւններու: Մասնագիտական եւ բաղդատական վերլուծումը չէ բազմերես գործի մը, որուն բոլոր բաղկացուցիչները հաւասարապէս եւ անխառնօրէն զուտ երգիծանկարչութեան կալուածին չեն պատկանիր, զայն եզերելով հանդերձ - անոնք կը տարածուին մինչեւ պատկերազարդում եւ աւուր պատշաճի նկարազարդում հայկական իրադարձութիւններու, որպէս ազգային կամ "շարքային" քրոնիկագիր, այս բառին լայն եւ ազնիւ առումով: Ասոր հաստատումը կարելի է գտնել այն ստուարածաւալ հատորին մէջ, ուր ինք ամփոփած է տասնամեակներու իր վաստակին ամբողջութիւնը, որմէ - եւ յետագայի գործերէն - հատընտիր մը աւելի շեշտակի վեր պիտի առնէր երգիծանկարիչին դէմքը եւ կշիռը, արդարութիւն ընելով իր տաղանդին:

Սփիւռքեան մեր իրականութեան մէջ Մասիսի ներկայութիւնը կ'առանձնանայ նաեւ այլ պատճառով - երգիծանկարիչներու բացակայութեամբ: Կայ Ֆրանսայի Քիրազը, որ իր համաշխարհային հռչակը հիմնած է հայ կեանքէն անկախ եւ անջատ: Ան առանձին ուղղութիւն մըն է: Վերջին տարիներուն անհետացան երկու հռչակաւոր տաղանդները - Ռումանահայ Ջօր Տամատեան եւ վերջերս՝ միջազգայնօրէն ծանօթ Ֆրանսահայ Հովիւը (Ռընէ Հովիւեան 1929-2005), հեղինակ 16 հատորներու: Ընդհանրապէս տաղանդաւոր երգիծանկարիչներու հազուագիւտութիւնը սերտօրէն առնչուած է անոնցմէ ակնկալուած մասնայատկութիւններուն, անոնցմէ՝ երգիծաբանի խառնուածք, գըծագրութեան վարպետութիւն, ընդհանուր զարգացում, քննադատական միտք, հոգեբանութիւն: Ու դեռ նաեւ՝ տեսակէտ պարզելու անկախութիւն, որմէ աւելի կը սնանի արուեստագէտը եւ որ կը կենսաւորէ երգիծանկարը: Այս պատճառաւ ըսուած է թէ երգիծանկարիչը պէտք չէ բարեկամ ունենայ, ոչ իսկ ծանօթ ըլլայ ժողովուրդէն: Իսկ հայկական կեանքի պարագային երգիծանկարիչներու սովը կը բացատրուի, բացի վերոյիշեալ պայմաններէն, մեր համայնքային բարդութիւններով եւ տնտեսական օժանդակներու ամբողջական բացակայութեամբ: Մասիս ինք ճողոպրած է այս ան անելէն, գտնելով ազգային-հասարակական բնագաւառին մէջ ձեռնտու անկիւն մը, իր առաւելութիւններով եւ անխուսափելի անպատեհութիւններով:

Դեռ պէտք է նշել իր բազմահարիւր հետաքրքրական դիմանկարները, որոնք ըսփիւռքահայ հանրային դէմքերու թանգարան մը կը կազմեն: Անոնց շուրջ եօթը հարիւրը արդէն մաս կազմած է իր հատորին: Անոնց մէջ միշտ պէտք չէ փնտռել, ու ասիկա ձեւով մը դժբախտաբար, երգիծանկարայինը - ան որ շեշտակի կը ցայտեցնէ ենթակային հոգեբանութիւնը եւ նկարագիրը չափազանցուած թէ տիպական պարզագոյն գիծերով: Տարածուն ցուցահանդէս մը կազմող իր դէմքերը յաճախ կը ներկայանան - ինչ որ ալ ըլլայ անոր տուն տուող պատճառը - որպէս գծագրային – պատկերային պարկեշտ արտայայտութիւններ, որոնք այլապէս կը պահեն իրենց վաւերագրական շահեկանութիւնը:

Մասիս կը շարունակէ ստեղծագործել նոյն խանդով առանց նայելու ետին կամ բաւարարուելու՝ իր երախտապարտ բերքով, որուն լաւագոյն նմոյշները մաս պիտի կազմեն մեր երգիծանկարչութեան պատմութեան որպէս սփիւռքահայ կեանքի փաստագրութիւն: Իրեն կը մաղթենք նոյն թափով ընթացք մը, քանի - ինչպէս ինք կը հաւատայ - «Ժպիտը լոյս է»:

Պոսթըն

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանին մէջ, Ծընունդի օրը (Յունուար 6) Մեսրոպ Պատրիարք ընդունած է շնորհաւորութիւնները համայնքի մարմիններու ներկայացուցիչներուն: Իր կողքին եղած են Շահան եւ Արամ Եպիսկոպոսները: Պատրիարքը յայտնած է որ այս տարի Յունիսին Պոլիս կը ժամանէ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը: Նոյն տարուան ընթացքին Պոլիս կը ժամանէ նաեւ Բենեդիկտոս ԺԶ. Քահանայապետը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ժամանակայոյզ
ԽՈՀԵՐ
Ազգային – Գրական – Հասարակական

ԱՐԱՄ ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ

Պէյրութ 2005

ՔԵՍԱՊ 2005ԻՆ.
ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ամէն տարուան մեր աւանդութեան համաձայն, այս տարի եւս այցելութիւն մը կատարեցինք Քեսապ, ուր հանդիպումներ ունեցանք հոգեւոր հովիւներուն, կըրթական, մշակութային եւ այլեւայլ մարզերու պատասխանատուներու հետ:

Ուրախութեամբ հաստատեցինք, որ շրջանին հայութիւնը կը շարունակէ իր մշակութային, կրթական եւ հայապահպան գործունէութիւնը՝ հետեւելով իր նախնիներու ճանապարհին: Քեսապ, որ Կիլիկիայէն եւ Արեւմտեան Հայաստանէն կանգուն մնացած հայկական միակ գաւառն է, կը պահէ իր ուրոյն նկարագիրը, իր բարբառը, իր ընկերային հոգեմտաւոր առանձնայատկութիւններն ու աւանդութիւնները, որոնք հիմնական ըթակներ են հայ կեանքի գոյատեւման:

Գաւառին մէջ գործող հայկական դըպրոցները մեծ զոհողութիւններով կը շարունակեն հայակերտումի իրենց առաքելութիւնը եւ ուրախալի է նշել, որ Ուսումնասիրաց Միացեալ վարժարանին միջնակարգի վերածուելը մեծ մասամբ յաջողեցաւ իրենց զաւակներու ուսման համար ընտանիքներու Հալէպ կամ այլ քաղաքներ գաղթին առաջքը առնել:

Մշակութային, բարեսիրական ու մարզական միութիւնները, իրենց կարգին, իրենց կարելիութեանց սահմաններուն մէջ կը ջանան կանգուն պահել գաւառին հայ կեանքը, եւ հոս եւս գոհունակութեամբ կրնանք նշել, որ հակառակ մարդուժի ըզգալի պակասին՝ այլեւայլ մարզերու մէջ զգալի է բարելաւումի ջանքը:

Ընկերային եւ տնտեսական իմաստով գաւառը կը մնայ շէն. երկրագործութիւնը, յատկապէս խնձորի մշակութիւնը, ժողովուրդին հիմնական զբաղումը եւ եկամուտի աղբիւրն է: Իբրեւ Սուրիոյ զբօսաշրջական առաջնակարգ վայրերէն՝ զբօսաշրջութիւնը նաեւ հիմնական մաս կը կազմէ յատկապէս Քեսապ աւանի բընակչութեան եկամուտին, ուր կան պանդոկներ ու ճաշարաններ: Նշենք, որ վերջին տարիներուն նորանոր ճաշարաններ բացուեցան նաեւ շրջակայ կարգ մը գիւղերու մէջ:

Այս բոլորին կողքին, նշենք նաեւ, որ յատկապէս Քեսապ աւանը, իբրեւ զբօսաշրջական վայր, իր աւանդական, բընական դիմագիծէն շատ բան կորսնցուցած է, եւ ամէնուրեք բարձրացած նոր շէնքերն ու կառոյցները խաթարած են անոր բնական գեղեցկութիւնը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ազգային Ուսումնասիրաց Միացեալ վարժարանը անցեալին ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայկական կրթական բարձրագոյն հաստատութիւնն էր Պէյրութի Ճեմարանի կողքին: Ֆրանսական թեքումով վարժարանէն շրջանաւարտները առանց քննութեան կրնային մտնել Ֆրանսական համալսարաններ: Սակայն յետագային, յատկապէս 1947ի Հայաստան ներգաղթէն ետք, տարիներու ընթացքին, աշակերտութեան թիւի նուազման պատճառով անիկա վերածուած էր նախակըրթարանի, եւ մինչեւ 2003 կը գործէր նախակրթարանի մակարդակով: 2003ին, պետական արտօնութեամբ անիկա վերածուեցաւ միջնակարգի, որուն հիմամբ ամէն տարի մէկ դասարան աւելնալով, այս տարեշրջանին բացուեցաւ իններորդ դասարանը:

Դպրոցին մեծ մասամբ համալսարանաւարտ, մասնագէտ ուսուցիչ–ուսուցչուհիները եւ տնօրէնութիւնը ամէն ջանք կը թափեն կրթական վիճակի առաւել բարելաւման եւ որակաւորման ի խնդիր:

Նշենք, որ կաթողիկէ եւ աւետարանական վարժարաններէն շրջանաւարտները մեծ մասամբ Ուսումնասիրաց վարժարան կը յաճախեն, հոն շարունակելու համար իրենց միջնակարգի ուսումը:

Դպրոցը անցնող տարեշրջանին 180 աշակերտ ունէր. ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 12 Յունիս 2005ին. վկայական ստացան, մանկապարտէզէն՝ տասնվեց մանուկներ, իսկ նախակրթարանէն՝ տասնհինգ աշակերտներ: Դպրոցը ներկայ տարեշրջանին 195 աշակերտ ունի:

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԲԱՐԵՅՈՒՍՈՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կաթողիկէ Բարեյուսոյ վարժարանը կը գործէ Ս. Միքայէլ վանքի շրջափակէն ներս, հիմնուած՝ Ֆրանչիսկեան լատին միաբանութեան կողմէ: Նախակրթարանի մակարդակով գործող վարժարանը անցնող տարեշրջանին 63 աշակերտ ունէր. դպրոցին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի, 9 Յունիս 2005ին. վկայական ստացան, մանկապարտէզէն՝ տասներկու մանուկներ. իսկ նախակրթարանէն՝ ինը աշակերտներ: Դպրոցը այս տարեշրջանին 68 աշակերտ ունի:

Ժողովրդապետ Գարեգին Վրդ. Քէօչկէրեանի տնօրէնութեամբ գործող վարժարանը իր որակաւոր ուսուցչական կազմով, տարբեր յայտագիրներու ընդմէջէն, իր կարգին կ'աշխատի ի խնդիր կրթական վիճակի առաւել բարելաւման եւ որակաւորման. յաջող կերպով կը գործէ նաեւ վարժարանին մէջ հաստատուած համակարգչային դասընթացքը:

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աւետարանական Նահատակաց Միացեալ վարժարանը, որ իր կարգին անցեալին կրթական բարձրագոյն հաստատութիւն եղած է, կը գործէ նախակրթարանի մակարդակով: Կրթական ծրագիրին մաս կը կազմէ նաեւ ամէն առաւօտ պաշտամունքը: Այս տարի, Ապրիլ ամսուան պաշտամունքները նուիրուած էին Մեծ Եղեռնի 90ամեակին. ամէն աշակերտ, կարգով, պարտականութիւն ստանձնեց իր ընտանիքին ջարդի պատմութիւնը գրաւոր պատրաստելու եւ ներկայացնելու: Ուսուցիչներն ալ իրենց կարգին ընտանիքներուն ջարդերու պատմութիւնները պատրաստեցին եւ ներկայացուցին: Տպաւորիչ էին առաւօտները, պաշտամունքի պահուն պատմուող ընտանիքներու ջարդերու զգայացունց պատմութիւնները:

Դպրոցի գրադարանին բացումը տեղի ունեցած էր նախորդ տարուան ամավերջի հանդէսին. բաւական ճոխ եւ կոկիկ գրադարանէն կ'օգտուին թէ՛ աշակերտները եւ թէ ուսուցչական կազմը: Նշենք, որ աշակերտներուն մէջ մեծ է գիրքերու հանդէպ հետաքրքրութիւնը. ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ իրենց կարգին կը քաջալերեն ընթերցասիրութիւնը, եւ, իբրեւ գնահատանք, առաւելագոյն թիւով գիրք կարդացողին նուէր տրուեցաւ:

Դպրոցը նաեւ նոր խաղավայրերով եւ խաղալիքներով օժտուեցաւ, եւ թէ՛ մանկապարտէզը, թէ նախակրթարանը իրենց առանձին խաղավայրերը ունեցան:

Բնականաբար աւելի ճոխ է մանկապարտէզին զոյգ խաղավայրը: Խաղավայրերու կառուցման եւ խաղալիքներուն համար նուիրատուութիւններ կատարեցին աւետարանական համայնքի կրթական խորհուրդը, Գարակէօզեան հիմնարկի Հալէպի մասնաճիւղը, Քէօրքիւնայի եւ Քեսապի աւետարանական եկեղեցիներուն տիկնանց միութիւնները եւ Քեսապի Ամառնային Ս. Գրոց վարժարանը:

Վարժարանը նախորդ տարեշրջանին 63 աշակերտ ունէր: Ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, 11 Յունիս 2005ին. անիկա նուիրուած էր Մեծ Եղեռնի 90ամեակին եւ գիրերու գիւտի 1600ամեակին. գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր. վկայական ստացան, մանկապարտէզէն՝ եօթը մանուկներ, իսկ նախակրթարանէն՝ հինգ աշակերտներ: Դպրոցը ներկայ տարեշրջանին 73 աշակերտ ունի:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Քեսապ գաւառի Հայութեան հոգեւոր կեդրոնը Քեսապ աւանի Ս. Աստուածածին եկեղեցին է. Գալատուրանի մէջ կը գործեն Ս. Աստուածածին եւ Ս. Ստեփանոս եկեղեցիները. իսկ Էսկիւրանի մէջ՝ Ս. Աստուածածին մատուռը: Գաւառին հոգեւոր հովիւն է տէր Եղիշէ քահանայ Սարգիսեան, որ իր քահանայութենէն՝ 1997էն ի վեր անձնուիրաբար կը

ծառայէ Քեսապի Հայութեան՝ իբրեւ հոգիւ եւ կրթական մշակ։

Տարիներու աւանդութեան համաձայն ամէն ամսուան երեք կամ չորս Կիրակիները Ս. պատարագ կը մատուցուի Քեսապի եկեղեցւոյ մէջ, իսկ ամսուան վերջին Կիրակին՝ Գալատուրանի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ։ Միայն ամրան եղանակին, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն վերջին Կիրակիները Գալատուրանի մէջ պատարագ չի մատուցուիր։ Կրօնական, եկեղեցական բոլոր տօները, Մեծ Պահոց շրջանին՝ Արեւագալի եւ Հսկումի արարողութիւնները անխափան կերպով կը կատարուին Քեսապի եկեղեցւոյ մէջ, իսկ Հսկումի վերջին արարողութիւնը՝ Գալատուրանի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ։

Քեսապի եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ գտնուող հնամենի երիցատունը անցեալ տարի քակուեցաւ, որմէ ետք եկեղեցւոյ շրջափակը ընդարձակուեցաւ եւ նոր, արդիական յարմարութիւններով օժտուած երիցատուն կառուցուեցաւ, ուր իր ընտանիքին հետ կը բնակի տէր Եղիշէ քահանան։

Գաւառին հոգեւոր կեանքը առաւել կազմակերպելու եւ աշխուժացնելու նախաձեռնութեամբ տէր Եղիշէ քահանան գեղեցիկ գաղափարը յղացած է ժողովուրդը հոգեւոր արժէքներուն առաւել հաղորդակից դարձնելու, քրիստոնէութիւնը ամէնօրեայ ապրումի վերածելու նախաձեռնութեամբ։ Տէր Եղիշէ հաստատ համոզուած է որ եկեղեցին, 21րդ դարու ամէնուրեք արագ աշխարհայնացման պայմաններուն տակ, նորահաս երիտասարդութեան հոգիներուն մէջ անպայման պէտք է սերմանէ հաւատքի եւ եկեղեցասիրութեան սերմերը, աւետարանական սկզբունքները ամէնօրեայ ապրումի վերածելու նպատակով։ Տէր հայրը այս ուղղութեամբ յատուկ աշխատանք կը տանի. անոր նախաձեռնութեամբ Քեսապի եկեղեցւոյ մէջ կազմակերպուած են Սուրբ Գրոց սերտողութեանց հանդիպումներ եւ դասընթացքներ։ Հետաքրքրական է նշել, որ այդ հանդիպումները աննախընթաց խանդավառութիւն ստեղծած են երիտասարդութեան մօտ։ Հերթականօրէն կազմակերպուող այս հանդիպումներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն պարման - պարմանուհիներ, որոնք իրենց հոգիին պապակը կը յագեցնեն Ս. Գիրքի էջեր թերթատելով, հատուածներ կարդալով եւ տէր հօրմէն պէտք եղած լուսաբանութիւնները լսելով։

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔ

Կաթողիկէ համայնքին հոգեւոր կեդրոնը Քեսապ աւանի բարձունքին գտնուող Ս. Միքայէլ վանքն է. ժողովրդապետն է Գարեգին Վրդ. Քէօշկէրեան։

Տարիներէ ի վեր նորոգութեան մէջ գտնուող վանքին երկրորդ յարկը հիմնովին նորոգուեցաւ հոգելոյս Կոմիտաս Վրդ. Պէօճէքեանի աւանդ ձգած նպաստով։ Բացման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 14 Հոկտեմբեր 2005ին. ներկայ էին Եղիա Ծ. Վրդ. Եղիայեան, Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Այվազեան եւ Անտոն Վրդ. Շատարեւեան։

Քեսապի Հայ Կաթողիկէ Միութեան (Հ.Կ.Մ.) պատանեկան միութիւնը ունի 37 անդամ. անոնք ամէն Կիրակի կը հաւաքուին վանքին երկրորդ յարկին վրայ գտնուող Հ.Կ.Մ.ի ակումբին մէջ, շաբաթական փորձեր կը կատարեն, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Ս. պատարագին, որմէ ետք իրենց յատուկ յայտագիրները, խաղեր ու մրցումներ կը կազմակերպեն։ Նաեւ՝ ազգային, հոգեւոր ու բարոյական դասախօսութիւններ կը տրուին անոնց։ Անոնք նաեւ պարբերաբար դաստիարակչական, մարզական ու մշակութային ձեռնարկներ կը կազմակերպեն։

Գարեգին Վրդ. Քէօշկէրեանի տուեալներով Քեսապի Ս. Միքայէլ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան կապուած են ութսուն ընտանիքներ, Քեսապի, շրջակայքին եւ Լաթաքիոյ մէջ։ Արդարեւ Լաթաքիոյ մէջ կան քառասունհինգ հայ կաթողիկէ ընտանիքներ, որոնցմէ միայն քսանհինգը հայախօս է եւ որոնք կապուած են Քեսապի կաթողիկէ եկեղեցւոյ։ Տարին երկու անգամ Լաթաքիոյ յոյն կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ իրենց համար պատարագ կը մատուցուի։

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ԷՍԱԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ

Պոլսոյ Էսաեան վարժարանի ներկայիս փարիզաբնակ նախկին աշակերտները Յունուար 22ին անգամ մը եւս միկտեղուեցան, տօնելու համար Բաժակի օրուան աւանդութիւնը։ Այս տարուան հաւաքոյթին վայր ընտրուած էր Ալֆորվիլի մէջ հայկական ճաշարան մը ուր տասնեակ մը սեղանի շուրջ բոլորուած մօտ 60 էսաեանցիներ միասնաբար բաժակ բարձրացուցին իրենց ու բոլոր հայկական վարժարաններուն կենացը։

Ողջոյնի խօսքով ներկաները բարեւեց Էսաեան Փարիզի սանուց միութեան ատենապետուհին Մարգրիտ Շէրիք, յիշելով թէ աւանդութիւնը 1970ին հիմնուած էր Օր. Հ. Գալուստեանի կողմէ ու անկէ ի վեր կանոնաւորաբար կը շարունակուէր։ Ապա կարդաց վարժարանին ներկայի տնօրէնուհի տիկին Սաթենիկ Նշանի գիրը ուր ամփոփ տեղեկութիւններ կային 110 տարեկան Էսաեանի այսօրուան կացութեան մասին։ Աշակերտութեան թիւը 320 էր, ուսուցչական կազմինը յիսուն. կար նաեւ 15 հոգինոց անձնակազմ մը։ Ժամանակին հետ արագօրէն փոխուող ուսուցումի մեթոտները հետեւողական մնայուն աշխատանք կը պարտադրէին տնօրէնութեան որուն գլխաւոր մտահոգութիւնն էր նոր սերունդին լաւագոյն ձեւով պատրաստութիւնը։

Ս. Նշան յիշեցնելով թէ յառաջիկայ Մայիս 27ին կը տօնուէր Էսաեանցիներու օրը, կը հրաւիրէր արտասահման գտնուողները իրենց միանալու։

Ճաշը ընդմիջուեցաւ քոյր վարժարաններու՝ Կեդրոնականի, Մխիթարեանի, Դպրեվանքի ներկայացուցիչներուն արտայայտութիւններով, երգերով, արտասանութիւններով։ Փարիզի միութեան ատենապետուհին տեղեկացուց թէ անցեալ տարուան ճաշին հասոյթը Հիմնադրամին միջոցով յատկացուած էր Հայաստանեան վարժարանի մը, այս տարուանով ալ որոշուած էր հրատարակչական գործի մը օժանդակել. գումարը պիտի ծառայէր հատորի մը լոյս ընծայումին, դասական ուղղագրութեամբ։

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԻՐԱՔՑԻՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Իրաքցիներուն մեծ մասը անտարբերութեամբ հակազդեց Իրանի ու Եւրոպական երեք մեծերու –Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա– բանակցութիւններուն վերջին փուլին։ Ապացոյցը այն հարցախոյզն է որ կատարուած է թերթի մը կողմէ եւ ցոյց կու տայ թէ 65%էն աւելի է անտարբերներուն թիւը։ Մանաւանդ որ անցեալի օրինակներով ամէն մարդ գիտէ նման բանակցութիւններ ոչ մէկ շօշափելի արդիւնք կու տան։ Ատոր քով, Իրանցի ղեկավարներուն կեցուածքը երկրին հիւլէական ծրագիրներու ապագային մասին շատ յստակ է եւ հիմնուած այն համոզումին թէ Իրան պէտք չէ իւրանիումի հարստացման ծրագիրէն հրաժարի։ Հիւլէականը ազգային այնպիսի գրաւարկի մը վերածուած է որ նոյնիսկ իսլամական վարչակարգին ընդդիմադիրները համաձայն են իշխանութեան այդ մարզի քաղաքականութեան։ Ուսանողներու 70%ը զօրակից է ատոմական ծրագրին եւ շուրջ 50%ը կը մտածէ որ Իրան պէտք է տոկայ ճնշումներուն, մինչեւ իսկ պատերազմի մը գնով։

Իրանցիներէն շատեր կը մտածեն որ ԱՄՆ կ'ուզեն պատիժ մը տալ իրենց, որովհետեւ Իրան անդադար կը քննադատէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը։ Այդ պատիժին ետին կը նշմարեն արեւմտեան պետութիւններու դաւադրութիւն մը որուն նպատակն է արգելք ըլլալ Իրանի թէքնոլոժիի յառաջդիմութեան, որպէսզի միշտ մնայ Արեւմուտքէն կախում ունեցողի վիճակին մէջ։ Այս պատճառաբանութեան դէմ քաղաքական ոչ մէկ հոսանք միջոց կը գտնէ հիւլէական ծրագիրը լքելու կոչ ընելու։

Իրանի հիւլէական պետութիւն մը ըլլալուն արգելքի մէկ ձեւն է յարձակիլ անոր այդ կեդրոններուն վրայ։ Բայց շատ մը Իրանցիներ նման հաւանականութեան չեն հաւատար. բայց կը հաւատան որ Իսրայէլ կրնայ նման քայլ առնել։ Այսուհանդերձ վճռակամութիւն կայ հիւլէական ծրագիրը շարունակելու։ Աւելի մէկ պատճառ ալ այն է որ Իրանցիները գիտեն թէ Արեւմուտքցիները մեծ բան չեն կրնար ընել իրենց։ Կրնան պատիժներ տալ. բայց ատիկա ի՞նչ արդիւնք կ'ունենայ։ Գինները այդ մարզին մէջ տարապայման են ու 2,5 միլիոն տակառ իրանական քարիւղին պոյքոթը միայն կը ծառայէ աւելի բարձրացնելու քարիւղին գինը։ Մնաց որ նման պատիժ շօշափելի դժուարութիւններու կը բախի։ Արեւմուտքցիները ունի՞ն միջոցները Իրանը դրացի երկիրներէն բաժնող հազարաւոր քմ. հող ցամաքային ու ծովային սահմաններուն վրայ հսկողութիւն հաստատելու։ Ամերիկեան կամ իսրայէլեան օդային յարձակումներն ալ այնքան դիւրութեամբ իրագործելի բան չեն թուիր, նկատի առած հիւլէական ծրագրին ժողովուրդէն վայելած նեցուկը։ Հիւլէական կեդրոնները թիրախ առնող հարուածները ամէնէն աւելի կը ծառայեն Իրանի կրօնամոլ ղեկավարները նահատակներու վերածելու։

ՔԱՂՀԱՆ

ԺՊԻՏ

– Պարոն պետ, իմ հաշուին երկու շաբաթ արձակուրդ տուէք։

– Ո՞նց թէ, երէկ վերադարձար հերթական արձակուրդից։

– Ուզում եմ ամուսնանալ, խնդրում եմ մի մերժէք։

– Իսկ արձակուրդի ժամանակ ինչո՞ւ չամուսնացար։

– Չէի ուզում արձակուրդս փճացնել։

◆

– Ոչ, Վոլա, ես այլեւս քեզ փող չեմ տայ։ Այն օրուանից, որ դու ամուսնացար այդ վհուկի հետ, ինձ համար դու մեռած ես, – ասում է հայրը։

– Լաւ, գոնէ թաղման ծախսի փողը տուր, – չի զիջում որդին։

"ՈԶՆԻ"էն

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Վերջին պատահածներէն Ազնիւ լուր չունի։ Օրերը կ'անցնին։ Ճէլալ կրկին չի ներկայանար։ Տան մէջ ամէնքն ալ կը նշմարեն որ Ազնիւ ամէն երեկոյ պարտէզին մէջ կը կղզիանայ, որ ջղայնացած է եւ ականջները լարուած՝ սպասման մէջ են լսելու համար ձայն մը որ կարծես հեռուէն պիտի գայ։ Վերոն կը կարծէ որ ասիկա քիչ մը նախանձի արդիւնք է Պոլիս ընելիք իր ճամբորդութեան եւ կը թողու որ այդպէս ալ մնայ։ Ներքնապէս սակայն բան մը զինքը կը մաշեցնէ, մեծցող կասկածի զգացում մը, խուլ անձկութիւն մը, որ անուն չունի։

Եւ սակայն, Ազնիւ կը համոզուի որ աւելի լաւ է այսպէս, հակառակ պարագային ինչ խենթութիւն եղած պիտի ըլլար։ Եւ յետոյ, իսկապէ՞ս, ես՝ Ազնիւ, պիտի փախչէի մարդու մը հետ։ Խաբած եւ վիրաւորած պիտի ձգէի Սմբատը եւ միւսները, ամբողջ ընտանիքը, բոլոր Հայերը որոնք, մեր վրայ պիտի խնդային։ Բնական է որ ոչ։ Բայց ինչպէ՞ս պիտի փափաքէի որ ես եղած ըլլայի իրեն ո՛չ բաղդը, ես, անձնապէս, հեծկլտալով, ձգելով որ այս փոքրիկ ներկայացումս հիացումով դիտէր ինք (եւ կամ, եւ կամ... Իսկապէս դաւանափոխ պիտի ըլլա՞ր, ինչպէս գիտեն հիմա ընել արդիական մարդիկ)։

Մայիս ամիսը գագաթնակէտին կը հասնի, երկրորդ Կիրակին, Աստուածամօր վարդեր նուիրելու տեսարժան արարողութեամբ։ Բոլոր հայ աղջիկները, տօնական հագուստներով, վարդերու խոշոր փունջերով կ'երթան եկեղեցւոյ խորանները զարդարելու, եւ յետոյ, վարդերու թերթերով լեցուն կողովներով կը շարուին ճամբուն երկու կողմերը եւ բուրումնաւէտ գորգի մը կը վերածեն ճամբան ուրկէ Աստուածամօր թափօրը պիտի անցնի։

Բայց այս տարի նորութիւն մը կայ. Փոքր քաղաքին տեղական բանակին գնդապետը, ան որ Ճէլալը ճամբու դրաւ, իր զարմիկէն որ Արտաքին Գործերու նախարարութեան մէջ կցորդ է, խորհրդաւոր հեռաձայն մը ստացաւ որ կ'ըսէր թէ անձնական եւ ստիպողական պաշտօնագիր մը պիտի ստանայ (ո՛չ հեռագիր մը որ շատեր կրնան կարդալ)։ Զարմիկը կը տեղեկացնէր որ բաներ մը կը պատրաստուին Հայերու նկատմամբ, Անսպասելիօրէն, մէկ օրէն միւսը, անոնց ներկայացուցիչները, Կ.Պոլսոյ ամէնէն կարկառուն անձերը՝ բժիշկներ, փրոֆէսէօրներ, լրագրողներ անյայտացած են։ Օրաթերթերը բան չեն գրեր եւ հայ երեսփոխանները մէջտեղը չեն երեւիր։ Պարագան անտեսանելի է, եւ շատ դիւանագէտներ զգուշութեամբ տեղեկութիւններ կը քաղեն։

«Եթէ հարուստ հայ մը կը ճանչնաս, որուն մտերիմ ես, իմացուր որ մօտալուտ վտանգ կայ», խորհուրդ կու տայ զարմիկը, «կրնաս լաւ վճարել տալ պաշտպանութիւն մը, ապահովագիր մը»։ Մինչ այսպէս եղած է հոս, երբ Ջարդեր կազմակերպուած են։

Իսկապէս, գնդապետը կը կանչէ Սմբատը եւ իրեն կը տեղեկացնէ լուրերը՝ Նոյն բանը կ'ընէ ոստիկանապետը, որուն կարեւոր գումար մը փոխ տուած է Սմբատ, երբ երկու աղջիկները՝ Ջինայտան եւ Ջեմիրան մեծ շուքով ամուսնացնելու համար։ Մայիս Տասը է։ Սմբատ ուրիշ նամակ մը ստացած է Երուանդէն, որ հանդիպումը կը ճշդէ մայրաքաղաքին մէջ Յունիս տասին համար, նշանաւոր Կալաթա Թաղամասին Փերա Փալասին մէջ, նորաշէն պանդոկը որ ծանօթ է միջազգային ամբողջ բարձր հասարակութեան։

Եւ կը մտածէ որ եղբայրը առանձին զօրաւոր պաշտպան մը կրնայ ըլլալ։ Բայց միեւնոյն ատեն, յարգանք ցոյց տալու համար ոստիկանապետին եւ գնդապետին, լաւ կ'ըլլայ կոկիկ գումար մը խոստանալ իրենց պաշտպանութեան համար, եւ նաեւ թերեւս եկեղեցւոյ թափօրը չընել, որովհետեւ Օհաննէս ալ տեղեկացուց որ կասկածելի շարժումներ կան Քիւրտերուն կողմէ որոնք Ագարակին շրջակայ լեռները կը բնակին եւ երբեք խոհեմ չէ աղջիկները ցոյց տալ։

Սմբատ խորհրդակցութիւն կ'ընէ Գուլումճեան սրբազանին եւ համայնքին ուրիշ կարեւոր անձերուն հետ։ Ամէնքն ալ գիտեն որ բացօթեայ թափօրը չընելու որոշումը – որ գարնանային երկրորդ ելոյթն է Զատիկէն վերջ, եւ որու ընթացքին շատ ամուսնութիւններ կը ծրագրուին – անձկութեան եւ բարկութեան ընթացք պիտի տայ։ Կիները եւ ծերերը առիթը պիտի գտնեն այս լուրերը իրենց բերնին ծամոն ընելու եւ լուրը արագօրէն պիտի տարածուի սարսափ եւ անձկութիւն սփռելով եւ որուն հետեւանքով տաք գլուխներ եւ տխմարներ կրնան զանազան ձախաւեր ձեւերով հակազդել։

Որով, ի վերջոյ, թափօրը տեղի պիտի ունենայ։ Անմեղ արեւուն տակ, կատարեալ լուսաւոր օրուան մը գեղեցիկ զուարթութեան մէջ, այդ մարմինները եւ այդ դէմքերը, վերջին անգամ ըլլալով, պիտի պարեն, ներդաշնակ, եւ այդ մարդկային ծաղկեփունջերու սրտերը, երջանկութենէն եւ մշտակայ սպասումէն թեթեւցած, վերջին անգամ պիտի բաբախեն։ Միայն, հեղեղման անձրեւ մը պիտի պայթի գիշերուան մօտ, Ջրվէժներուն կողմը. իրենց սգաւոր հրեշտակներուն արցունքներն են։

(Շար. 31)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հերմինէ Գաւաֆեան 125 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին իր ծնողաց՝ Սարգիս եւ Մարիամ Սէլթէքեանի յիշատակին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԼԷՍԻ–ՌՈՊԷՆՍՈՆ. – Տիկին Հերմինէ Գաւաֆեան 125 Եւրօ (80ամեակի առթիւ)։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de Sevran Livry

SOIREE «COUSCOUS»

Le samedi 4 février à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy
93190 Livry Gargan

Réservations :
— **Madeleine : 01 43 83 87 68;**
— **Nilva : 01 42 36 33 73**

Nous vous attendons nombreux

□

ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Պէլֆոնթէնի կայանի յոբելեանին առիթով, Լիոնի շրջանին մէջ կազմակերպած է պարանցիկ երեկոյթ մը՝

Շաբաթ, Յունուար 28,
ժամը 20էն սկսեալ
"Նովոթէլ–Պրոն"ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Եկէք միասին տօնենք այս տարեդարձին 50 ամեակը, մանաւանդ կայան յաճախած նախկին եւ նոր աշակերտներու, անոր մաս կազմող տնօրէնին, դաստիարակ եւ հսկիչներուն հետ, որոնց յուշերուն մէջ քանդակուած կը մնայ Պէլֆոնթէնի կայանը։

Այս բացառիկ երեկոյթին իր ներկայութիւնը կը բերէ Ամերիկայէն մանաւորապէս ժամանող հանրածանօթ

ԱՏԻՍ ՀԱՐՄԱՆՏԵԱՆ

մասնակցութեամբ Ա Ն Ի նուագախումբին։

Ճաշագին՝ 55 Եւրօ,
երախաներու համար՝ 40 Եւրօ։

Անապարեցէք շուտով հայթայթելու ձեր տեղերը, հեռաձայնելով՝
04·78·45·17·55 կամ 04·74·04·74·97 թիւերուն։

□

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour les séjours de Bellefontaine :

Eté : **Juillet et Août 2006**

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA (bon niveau de ski pour le séjour d'hiver)**

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr
ou par fax : 01 53 34 12 13

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 5. –

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ Առաջաւորաց Պահոց
Առաջաւորաց կը նշանակէ "առաջին պահք". այսինքն Հայոց մէջ հաստատուած առաջին հնգօրեայ Պահքը, սահմանուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռքով։

ԵԿԱ՛ՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

Տօն Սրբոցն Սարգսի զօրավարին
եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին
եւ չորեքտասան զինուորացն։

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 11. –
ժամը 9·30ին գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

Inauguration d'un Centre d'Accueil et de Formation destiné aux demandeurs d'asile de nationalité arménienne

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés a inauguré le 15 novembre 2005 son centre d'accueil et de formation destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Avec ses partenaires, l'AAAS accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement contactez-nous à l'adresse suivante :
AAAS - Centre d'Accueil et de Formation
5, rue du Marché Ordener
75018 Paris
Tél. : 01. 42. 63. 32. 45
Fax : 01. 42. 63. 32. 81
E-mail : aaas.retour@free.fr

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Կ Ա Ն
Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

1. Լիոնի եւ Շրջակայից Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը
2. Տէսինի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը
3. Վալանսի Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը
4. Կրընոպլի Հայ Ազգային Ընկերակցութեան Վարչութիւնը
5. Սէն Թիէթիէնի Հայ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը
6. Փոն տը Շէրիւի եւ Շարվիէօյի Հայ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը

Ռոն–Ալփեան Շրջանի այս վեց կրօնական ընկերակցութիւններու վարչական կազմերը հաճոյքն ունին հրաւիրելու իրենց անդամները Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի որ տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 12 Փետրուար 2006ին, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Իւրաքանչիւրը իր Եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

Օրակարգի նիւթ. – Կանոնագրութեան փոփոխութիւն։

Նոյն օրը նոյն վայրին մէջ կէսօրէ ետք ժամը 16·30ին Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի լմնալէն ետք, Անդամները հրաւիրուած են Անդամական Ընդհանուր Պարզ Ժողովի։

Օրակարգ. – Ընտրութիւն Թեմական Պատգամաւորներու։

Կը յիշեցուի թէ ընտրութիւններուն մասնակցելու համար անհրաժեշտ է վճարել անդամավճարները։

Առ ի գիտութիւն կը հաղորդուին անոնք Ընկերակցութիւններու անդամներուն։

ԴԻՒԱՆ
ՌՈՆ–ԱԼՓԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

LOTO SPECIAL

C A R N A V A L
D E V E N I S E

1er Prix : UN SEJOUR POUR 2 PERSONNES A VENISE
...et de nombreux autres lots de valeur...

Dimanche 5 février à 15h

organisé par
l'ECOLE ARMENIENNE KHATCHADOUR ABOVIAN
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE MARSEILLE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
organise

PAQUES A JERUSALEM

PELERINAGE
du lundi 17 avril au mercredi 26 avril
Le Dimanche de Pâques sera célébré le 23 avril au Patriarcat Arménien de Jérusalem, d'après l'Ancien Calendrier

PRIX : 1 690,00 euros

Ce prix comprend :
Aller-Retour: Marseille — Tel-Aviv — Marseille • Les transferts aéroport - hôtel • Hôtel 4 étoiles «Christmas Hôtel» à Jérusalem, en pension complète • Les excursions et visites en autocar de luxe • Assurances.

Inscription obligatoire avant le 10 février 2006.
Acompte de 500 euros à verser par chèque à l'ordre de : «Jérusalem 2006».

Renseignements et réservations :
☎ 04 91 77 84 70 / 06 16 04 16 69 / 04 91 26 20 95 (le soir)

Visites : Nazareth, Capharnaüm, Tibériade, Mont Thabor, Mont Sion, Ghétsémani, Betléem, Eglise de la Sainte Vièrge, Vieille ville de Jérusalem, Saint-Sépulcre, Jérico, Mer morte, Mont des Oliviers.

Commémoration du 24 avril 1915 avec la Communauté Arménienne de Jérusalem.

Attention : validité du passeport : minimum 6 mois.

—— L A S O U R C E ——
Centre de Vacances Evangélique Arménien

Sessions de Ski Février

Session N° 1 — du 04 au 11 février
Direction : Christine HALADJIAN — 10 ave. Henri IV — 92190 Meudon
☎ 01. 49. 66. 90. 99 e-mail : chaladjian@hotmail.com

Session N° 2 — du 11 au 18 février
Direction : Samuel KEHEYAN — Couteau - Quartier les Vernes
05260 Forest Saint Julien ☎ 04. 92. 24. 09. 43

Session N° 3 — du 18 au 25 février
Direction : Jean TEPELIAN — 4 rue des Pyes — 69680 Chassieu
☎ 04. 78. 90. 16. 66

Les arrivées ont lieu à partir de 14h. — Les départs ont lieu avant 10h.

COMBIEN? Adultes : Bâtiment A*: Semaine 270 Euros, journée: 41 Euros. Bâtiment B: Semaine: 232,40 Euros, journée: 35,30 Euros. — De 3 à 6 ans: Bâtiment A. Semaine: 162 Euros, jour:25 Euros. Bâtiment B: Semaine:142,80 Euros, jour: 21,40 Euros.—De 7 à 12 ans: Bâtiment A: Semaine: 203 Euros, jour: 31 Euros. Bâtiment B: Semaine: 179,70 Euros, jour: 26,70 Euros. — 13 ans et plus, étudiants: Bâtiment A: Semaine: 233 Euros, jour: 35,30 Euros. Bâtiment B: Semaine: 204 Euros, jour: 31 Euros

25% de réduction sur le tarif enfant pour les enfants dormant dans la même chambre que leurs parents.

A ceci, il faut rajouter la cotisation de membre adhérent: 10 Euros par an et par famille.

Il est conseillé aux skieurs de souscrire une assurance individuelle de type Europe Assistance ou Carte Neige.

** Chambres de 2 ou 3 personnes avec lavabo, toilettes et douche.*

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31
MARDI
31 JANVIER
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.379 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.379

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆԻՒԹՈՎ

Հայաստանի ու Ատրպէյճանի նախագահներուն Ղարաբաղի հարցով Փետրուար 10ի փարիզեան հանդիպումին նախօրեակին միջազգային որոշ շրջանակներու մէջ հետաքրքրութիւն մը նշմարելի է: Պելժիոյ Արտաքին գործերու նախարար Ք. տը Կիւշտ որ Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ի նախագահութիւնը կը վարէ ներկայիս, անցեալ շաբաթ հանդիպում մը ունեցած է Վ. Օսկանեանի հետ:

Հանդիպումին Հայաստանի Արտաքին գործերու Նախարարը շեշտած է թէ Հայաստան անընդունելի կը նկատէ Ղարաբաղի համար նախատեսուած միջազգային խաղաղարար ուժի մը մէջ Թուրք զինուորներու ներկայութիւնը: Իր խօսակիցն ալ ըսած է թէ Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.ն պէտք է անյապաղ շրջանին մէջ խաղաղութեան պահպանման ծրագիր մը մշակէ: Սակայն կազմակերպութիւնը նման առաքելութեան մը համար յատուկ զինուորական ուժ չունենալով, անդամ երկիրները պէտք է գոյացնեն այդ ուժը:

Եւրոպացի դիւանագէտը հանդիպում ունեցած է նաեւ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ. այս վերջինը յայտնած է թէ միջազգային խաղաղարար ուժի մը շրջան փոխադրութիւնը տակաւին օրակարգի նիւթ չէ, հակառակ այդ մասին յաճախ կատարուած յայտարարութիւններու: Շեշտած է նաեւ թէ նման կարգադրութեան համար առընչակից բոլոր կողմերը պէտք է համաձայն գտնուին:

Ա. Ղուկասեան Ք. տը Կիւշտի հետ հանդիպումը առիթ համարած է յիշեցնելու համար թէ Ստեփանակերտի համար Լեռնային Ղարաբաղի անկախութիւնը առաջնային հարց է:

***

Հակամարտութեան կարգաւորումը նիւթ եղած է նաեւ Վ. Օսկանեանի և ԼՂՀ նոր նշանակուած Արտաքին գործերու նախարար Գ. Պետրոսեանի Յունուար 27ի հանդիպումին, որ տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ: Անոնք շօշափած են նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի ընկերա-տնտեսական կացութեան բարելաւումին համար հայութեան ջանքերը համադրելու հարցերը:

***

ԼՂՀ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Հրապարակուած են անցեալ Հոկտեմբերին Արցախի մէջ կատարուած մարդահամարին արդիւնքները: Ըստ այդ արդիւնքներուն 139.353 հոգիէ կը բաղկանայ Ղարաբաղի բնակչութիւնը: Այդ թիւին մէջ կան մարդահամարի օրը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ գտնուող քաղաքացիները, օտար քաղաքացիութեան տէրերը, քաղաքացիութիւն չունեցողները, նաեւ Ղարաբաղի մնայուն բնակիչ ըլլալով հանդերձ այդ օրը բացակայողները:

Նշուած թիւին աւելի քան 50 հազարը Ստեփանակերտի բնակիչ է:

ՓՈԽԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀԸ

Երեւանի փոխ դատախազ Արշակ Գասպարեանը Յունուար 27ին մեռած գտնուած է իր աշխատութեան վայրը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ արտակարգ համագումարի մը ձեռնարկած էր շաբաթավերջին (Յունուար 28-29) Լիոնի մէջ եւ որու գլխաւոր որոշումը եղաւ իր կուսակցութեան (Իւ. Տէ. ԷՖ.) անկախութեան հռչակումը: Համագումարին մասնակցողներու թիւը մեծ չէ եղած, բայց մեծամասնութիւն մըն է որ քուէարկած է Պայրուի անկախութեան հռչակումը (11 հազար 522 թեր, 1.148 դէմ): Պայրու խոստովանած է որ կեանքին ամէնէն յուզումնալից պահերէն մէկը կ'ապրի, քանի այլեւս ոչ ոք խնդրոյ առարկայ կրնայ ընել ղեկավարին դիրքը: Իւ. Տէ. ԷՖ.ը այլեւս ազատ կուսակցութիւն մըն է: 2007ի համար Պայրու կ'ըսէ. "Խոստումներ պիտի չընենք: Ֆրանսայիններուն պիտի ներկայացնենք յոյսի ծրագիր մը Ֆրանսայի համար":

ԳԱԶԱ ԵՒ ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆ շփոթ վիճակ մը կը տիրէր Յունուար 30ին եւ հասած լուրերու համաձայն, Պաղեստինցիներ (Ֆաթահ) խաղաղօրէն գրաւած էին Խորհրդարանը, որպէսզի Համասին ձեռք չանցնի: Անմիջական վիճակը աւելի պաղեստինեան ներքին խլրտումներու կը վերաբերի եւ Մ. Ապպասի դերը շատ փափուկ է: Միջազգային գետնի վրայ, Իսրայէլ գոհ է, քանի արեւմտեան շրջանակները որեւէ ձեւով չեն ուզեր կապ ունենալ Համասի կազմելիք կառավարութեան հետ: Տիրաք այդ ապահովութիւնը տուած է Օլմէրթի, շեշտելով թէ ոչ մէկ կապ կ'ունենայ ցորչափ Համասը չի ճանչնար Իսրայէլի գոյութեան իրաւունքը: Համասի ղեկավարներուն կը մընայ ջուր խառնել իրենց գինիին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԱՏՐՊԷՅՃԱՆ ՆՈՅՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Ֆութպոլի Եւրոպայի ախոյեանութեան (2008) վիճակները քաշուած են ու մասնակից 50 հաւաքականները բաժնուած են եօթը խումբերու: Հայաստան ընդգրկուած է Ա. խումբին մէջ ուր կան ութ հաւաքականներ: Անոնցմէ մէկն է Ատրպէյճանը: Միւսներն են Ղազախստանը, Ֆինլանտան, Պելժիան, Սերպիան, Լեհաստանը եւ Փորթուկալը:

Խումբին հաւաքականներէն հայկականը ցարդ ոչ մէկ հանդիպում ունեցած է ատրպէյճանականին ու սերպականին հետ:

Մահուան պարագաները խորհրդաւոր կը նկատուին: Ան մահացած է իր ատրճանակէն արձակուած փամփուշտով մը: Ընդհանուր դատախազութիւնը անմիջապէս հետաքննութեան ձեռնարկած է, մեկնելով անձնասպանութեան վարկածէն: Սակայն հարկ է բացատրել թէ 40 տարեկան ենթական որ հայր էր չորս զաւակի, ի՛նչ պատճառ կրնար ունենալ անձնասպանութեան: Արդէն Արդարութեան նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ մահը կրնայ մարդասպանութեան հետեւանք ալ ըլլալ: Մանաւանդ որ նախորդ օրը իրեն հանդիպած բարեկամներ հաւաստած են թէ ոչ անձկութեան մէջ, ոչ ալ անտրամադիր գտած են զինքը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հարաւը, Քաթովիչէի մօտ, Շորզովի մէջ, Յունուար 28ին, ցուցասրահի մը տանիքը փլած է յանկարծ եւ 48 ժամ ետք մեռեալներու թիւը 75 էր եւ 141 վիրաւորներ կային: Արկածը հետեւանք էր տանիքին վրայ կուտակուած ձիւնին: Իշխանութիւնները երեք օրուան ազգային սուգ հռչակած են եւ յուզումը մեծ է ամբողջ երկրին մէջ: Ցուրտը վերջին վար 17 աստիճանի հասած է եւ արդէն 190 մեռեալ կար Լեհաստանի մէջ, ցուրտին հետեւանքով: Շորզովի ցուցասրահին մէջ ուղեւոր աղաւնիներ ցուցադրուած էին եւ այդ պատճառով այցելուներու մէջ կային նաեւ օտարներ: Զոհերուն մէջ են մէկ Գերմանացի, մէկ Սլովաք եւ մէկ Չեխ:

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՒ ՔԷՐՔՈՒՔԻ մէջ, Յունուար 29ին եկեղեցիներու դէմ ոճրափորձեր գործուած են, որոնց հետեւանքով երեք մեռեալ կար եւ 17 վիրաւոր: Պաղտատի մէջ վեց հոգի վիրաւորուած է, երբ կառք մը պայթած է Քարատայի թաղամասը, չորս եկեղեցիներու մօտ: Հինգերորդ եկեղեցի մըն ալ ոճրափորձի թիրախ եղած է ուր տէ Պանքի մէջ, մայրաքաղաքին կեդրոնը: Քէրքուքի մէջ ալ, երկու եկեղեցիներ թիրախ եղած են եւ հոս երեք հոգի մեռած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ վերսկսած է կազ հայթայթել Վրաստանի Յունուար 29էն ի վեր, խորհրդաւոր արկածներէն ետք, որոնց հետեւանքով Վրացիները առանց կազի մնացած էին: Ամէն պարագայի մէջ, հարցը չէ փակուած եւ նախագահ Սահակաշվիլի կը շարունակէ ամբաստանել Ռուսաստանը եւ այդ առընչութեամբ ալ հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Յունուար 30): Իրեն համար, շատ ծանր դէպքեր են եւ նախընթացներ ալ ունին: Երբ կազուղիներուն արկածները պատահած են, կ'ըսէ նախագահը, հեռաձայնած են Ռուսերուն, որոնք պատասխանած են՝ "կրկին հեռաձայնեցէք 2-3 օրէն": Արկածները պատահած են շրջանի մը մէջ, որ ռուսական ապահովութեան ուժերու պաշտպանութեան տակ է: Սահակաշվիլիի համար, ներկայ տագնապը առիթ մըն է, որպէսզի Վրաստան արագացընէ ուժանիւթի իր անկախութիւնը:

ՀԱՅԻԹԻի առեւանգուած երեք Ֆրանսացիները ազատ արձակուեցան: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն ոչ մէկ փրկագին վճարուած է:

ՌԷՒՆԻՈՆ կղզին մժեղներու պատճառած չիքունկունիայի համաճարակի մը ենթարկուած է եւ Յունուար 30ին, Առողջապահութեան նախարարը բժիշկներով եւ հիւանդապահուհիներով ու դեղերով Ռէյինիոն մեկնած էր: Արդէն 30 հազար հոգի վարակուած են, թէեւ հետեւանքը մահացու չէ, բայց մասնակի անդամալոյծ կ'ընէ, ջերմ կը պատճառէ եւ շաբաթ մը կը տեւէ: Չիքունկունիան կը տարածուի մժեղի մը միջոցաւ, որ կը գտնուի մանաւանդ Արեւելեան Ափրիկէ եւ Հարաւային Ասիա:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹԱՄԲՈՒԵՍՏԻ Արսելոր խմբակցութեան վարիչները միաձայնութեամբ մերժեցին Հնտկաստանցի Լ. Միթալի գնման առաջարկը: Այս վերջինը, Յունուար 30ին հանդիպում կ'ունենար Ֆրանսայի Տնտեսութեան նախարարի՝ Թ. Պրըթոնի հետ եւ կը ջանար համոզել իր տրամադրութիւններուն մասին: Թ. Պրըթոն յայտարարած էր նախապէս (ԷՌ. ԹԷ. ԷԼ - Ֆիկառօ) որ շատ կը զարմանայ Միթալի վարուելակերպէն, որ չի համապատասխաներ արդիական մեթոտներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳԱՂԹԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հարցը չէ փակուած եւ արդէն իսկ թէրթօնի բնոյթ առած է: Հակառակ Շիրաքի որոշումին՝ Սահմանադրական խորհուրդին դիմելու, որպէսզի հիմնովին ջնջուի Փետր. 23ի օրէնքին 4րդ յօդուածը, վիճարկումները կը շարունակուին: Հետատեսիլի ձախաւեր յայտագրէն պատ (Ֆրանս 2, Յունուար 26, Ալէքթ Շապօ) մամուլն ալ ետ չի մնար:

Մոնտի Յունուար 28ի թիւին Վիճարկումներ բաժնին մէջ, Անծօ Քլարսֆելտ, որ Դեկտեմբերի վերջ նշանակուած էր աշխատանք մը տանելու օրէնքին, պատմութեան եւ յիշողութեան վրայ, երկար յօդուածով մը կ'ընդդիմանայ պատմութեան իրաւունքը պատմաբաններուն ձգելու տեսութեան: Դէմ է 19 պատմաբաններու մանիֆեստին, ըստ որուն հարկ է նաեւ ջնջել երեք այլ օրէնքներ (Կէսօ, Թոպիրա, Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչում) եւ այս առթիւ կ'անդրադառնայ նաեւ Հայոց Ցեղասպանութեան ու կը գրէ ի մէջ այլոց. - "Եթէ այս ցեղասպանութեան հետեւած ըլլար օրինաւոր արդարութեան աշխատանք մը, ինչպէս խորհեցաւ ատեն մը միջազգային հաւաքականութիւնը, այս առաջին ցեղասպանութեան շատ հաւանաբար հետեւած չէր ըլլար ուրիշ մը Բ. Աշխարհամարտին":

Լ'Իսթուար պարբերականի վերջին թիւն ալ (306, Փետրուար) լայն տեղ կու տայ "19"երու տեսակէտին, զոր ստորագրած է նաեւ Ֆրանսուազ Շանտէրնակոր և որոնց համար պատմութիւը կը պատկանի միայն պատմաբաններուն: Իրենց մանիֆեստը խորագրուած էր "Ազատութիւն պատմութեան համար": Ինչպէս գրեցինք ատենին (Դեկտեմբեր), ասոնք կ'ուզեն որ ջնջուի նաեւ Կէսօ օրէնքը (1990 Յուլիս 13), Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը (2001 Յունուար 29) եւ Թոպիրա օրէնքը (2001 Մայիս 21): Ծանօթ է որ այլ պատմաբաններ, որոնց կարգին Իվ Թերնոն, յայտարարութեամբ մը պատասխանեցին այս դիրքորոշումին:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ H5N1 մանրէի (թռչնային կրիփ) հետքեր յայտնաբերուած են, թրքական (հիւսիս) բաժնէն եկած հաւազգիի մը վրայ: Թուրք կիպրական իշխանութիւնները 1.500 հաւազգի սպաննած են:

ՍԵԿՈՂԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ սկսած է ուշադրութիւն գրաւել իր բացակայութեամբ: Միթերանի մահուան 10րդ տարելիցին ոգեկոչումէն ետք, այս անգամ ալ, Յունուար 29ին, բացակայած է ընկերվարական մասնաճիւղերու քարտուղարներու հաւաքոյթէն (Միւթիւալիթէ): Նոյն առաւօտ իր շրջանը (Փուաթու-Շարանթ) վերադարձած է եւ ջնջած է ելոյթը, զոր պիտի ունենար:

ՌՈՒՍ 12 զինուորականներ քննութեան տակ առնուած են, յայտնաբերումէն ետք երիտասարդ զինուորի մը կրած տառապանքին իրենց կողմէ: Պատանին անդամահատուած է երկու սրունքներէն եւ երեք օր մնացած է առանց խնամքի:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ Յունուար 29ին տօնեց իր Ամանորը մտնելով Շունի տարուան մէջ: Նպաստաւոր տարի կը նկատուի ամուսնանալու համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ «ՈՐԲԻ ԳԼՈ՞ՒԽ» Է

Ամբողջ աշխարհի հայկական լրասփիւռները մեծ մասով Հայաստանեան աղբիւրներէ արձագանգեցին Ռուսաստանի մէջ Հայաստանի տարուան բացման հանդիսութեան։ Յատկապէս պաշտօնական աղբիւրները, ինչպէս Արմէնփրէսը, տարպայմանօրէն լայն տեղ յատկացուցին հանդիսութեան, չեշտելով անոր ճոխ բնոյթը, ստեղծած խանդավառութիւնը, եւլն.։ Երկու երկիրներուն նախագահները այդ առիթով գովերգեցին Հայաստանի ու Ռուսաստանի դարաւոր բարեկամութիւնը, սերտ կապերը։

Նման առիթներով արտասանուած սիրաշահ խօսքեր որքան ալ պարագայականին յատկանիշով ծանօթ ըլլան, Յունուար 22ի այդ հանդիսութիւնը դժուար էր որ յաջողէր բաւական այլ լարերու վրայ սղտորկող իրականութիւնը քողարկել։ Տակաւին այդ հոգեշահ խօսքերէն կարճ, շատ կարճ ժամանակ առաջ Մոսկուա գործնական փաստը տուած էր թէ թքած ունի բարեկամութեան դարաւոր աւանդութեան, կամ սերտ-մերտ գործակցութեան վրայ. արեւմտեան լրասփիւռներ անգամ չեշտած էին թէ կազի գինին տարբերակման յաւելումին որոշումով Մոսկուան ամէնէն փոքր զիջում մը, նուէր մը իսկ չէր ըրած Կովկասի մէջ իր ամէնէն վստահելի դաշնակիցը նկատուած Հայաստանին։ Ուժանիւթի մարզին մէջ լայն չափով դուրսէն կախում ունեցող այդ երկրէն ալ պահանջուած էր կրկնապատիկ գին։ Հայաստան ներածած ռուսական կազին հազար խոր. մեթրին փոխարէն 110 տոլար պէտք է վճարէր, մինչ ներկայիս կը վճարէր 56 տոլար։ Այլ հարց էր Ռուսաստանէն Վրաստան հասնող կազատարին պայթումը որուն համար Թիֆլիս ուղղակի Մոսկուան ամբաստանած էր։ Եթէ ճշմարտութեան կուտ մը կար այդ վերագրումին մէջ, իսկապէս ահռելի էր Կրեմլինի պալատին մէջ նախագահական ելոյթներով խօսքին ու իրականութեան միջեւ բացուած անդունդը։ Կազատարը պայթած էր հանդիսաւոր բացումէն քանի մը ժամ առաջ, Հայաստանի դէմ բանալով սաստիկ ցուրտերու ճանկը ջեռուցումի կարեւոր միջոցէ մը զուրկ մնալու հեռանկարը։ Մինչ անդին բարեկամութեան, եղբայրութեան հաւաստիքներ կը շռայլուէին փոխադարձաբար։

Բաւական ուշագրաւ էին Կրեմլինի հանդիսութեան յաջորդած Քոչարեան-Պուտին հանդիպումին ուժանիւթի հարցին անտեսումին մասին լուրերը։ Ըսուածին համաձայն Հայաստանի նախագահը սեղան չէր բերած խնդիրը, ո՛վ գիտէ, տաք ապուրին մէջ պաղ ջուր խառնել չուզելով, կամ ատիկա ընելու քաջութիւնը չգտնելով։ Կ'ըսուէր տակաւին թէ ան համաձայնած է կազի գինի բարեհէպ կարգադրութեան մը փոխարէն Հրազդանի ելեկտրակայանը Ռուսերուն յանձնելու առաջարկին։

Մինչ հակասական այս մտածումները կը չարչրկէին շատերու միտքերը, Կրեմլինի հանդիսութիւնն ալ խստիւ քննադատող գրութիւն մը հասաւ։ Ան լոյս տեսած էր "Ազգ"ի Յունուար 25ի թիւին մէջ, ստորագրուած՝ "Եուրի Խաչատրեան, հեռուստադիտող"։ Այս անձը "Հրաշափառ խայտառակութիւն" խորագրած էր իր գրութիւնը, Յունուար 22ին հեռատեսիլի "Կուլտուրա" կայանէն դիտելէ ետք Կրեմլինեան հանդիսութիւնը։ Կը գրէր թէ ան «իրականում գաւառական խեղճութեան եւ ողորմելի անճարակութեան արտայայտութիւն էր, բացառութեամբ մէկ-երկու համարի»։

Կատարուածին մէջ կը տեսնէր հայկական արուեստին, մշակոյթին դէմքը աղճատելու, աղաւաղելու, ատով ամբողջ ժողովուրդ մը նսեմացնելու արարքը։ Ի տես որպէս հայ արուեստ ներկայացուած խեղճ ու կրակութեան, Ե. Խաչատրեան հարց կու տայ. «Ո՞ւր մնացին հայ հոգեւոր երաժշտութիւնը, ո՞ւր մնացին Կոմիտաս ու Մակար Եկմալեանը, Քրիստափոր Կարա-Մուրզան ու Ռումանոս Մելիքեանը, միւսները»...

Ճաշակ մը տալու համար յօդուածագիրը գայրացնող, ընդվզեցնող "գաւառական խեղճութենէն ու ողորմելի անճարակութենէն", աւելորդ չէ արձանագրել երկու մատնանշում. «Ես չգիտեմ, թէ արուեստի ի՞նչ խորհրդաւոր ու անիմանալի չափանիշերով կարելի է Վլադիլէն Բալեանի երգի անսիրտ ու անհոգի ծորուն ծկլթոցը համարել բարձր հայ արուեստ ու ներկայացնել ողջ աշխարհին»։... «Իսկ հանդէսին հեռուստատեսութեամբ ուղիղ եթերային տարբերակում բեմից հնչած գռեհիկ հումորը որ ներկայացնում էր իբրեւ հայկական երգիծանք, ասում էր թէ "Հայաստանն օֆիս է"։ Բայց սա հումոր չէ, պարոնայք, այլ ցաւալի, դառն, ուղղակի ողբերգական ճշմարտութիւն։ Մոսկուայից աշխարհով մէկ սփռուած բեմական արարողութիւնը ցոյց տուեց որ Հայաստանը ոմանց համար իրօք օֆիս է, հայկական մշակոյթը՝ որբի գլուխ»։

Ի՞նչ, երկրի մը համար որուն մշակոյթի նախարարը տանը ելեկտրական հոսանքին խզումին հաշիւը հարցնելու կ'երթայ անձամբ, պատասխանատու նկատուած պաշտօնեաներն ալ կը խոշտանգէ, կը վիրաւորէ, հիւանդանոց տարուելու աստիճան, մշակոյթը որբի գլուխ ըլլալէ տարբեր այլընտրանք կրնա՞յ ունենալ։ Աւելի ցաւալին այն է որ այս պարագային մշակոյթը ելեկտրական խզուած հոսանքին չափ ալ արժէք պիտի չներկայացնէ ու ոչ մէկ պաշտօնական դէմք պիտի երթայ խայտառակութեան պատասխանատուները գտնելու, անոնցմէ հաշիւ պահանջելու։ Արդէն եթէ գոյութիւն ունենար այդ դէմքը, հայկական մշակոյթն ալ գոնէ սոխի գլուխի չափ արժէք մը ստացած կ'ըլլար... ո՛վ գիտէ քանի հոգի, որքա՛ն ժամանակ այդ հանդիսութեան պատրաստութեամբ պարապեցաւ, վճարում ստացաւ, ճամբորդեց, եւն.։ Այս պարագայի՞ն ալ հարկ է մտածել որ կը գործէ Խ.Ծ.Բ. օրէնքը։

Կրեմլինի մէջ ցուցադրուածին անընդունելին չի սահմանափակուիր արուեստի մարզով. կայ քաղաքականն ալ, ըստ նոյն յօդուածագրին։ Ե. Խաչատրեան չի մանրամասներ թէ ի՛նչ պարունակի մէջ, ի՛նչ ներկայացուած է. միայն հարց կու տայ. «Արեւմտեան Հայաստանի հայութիւնը ի՞նքն է ամբողջութեամբ ու կամակոր դուրս եկել իր հայրենիքից եւ սփռուել աշխարհում։ Եղեռնի պատկերների ցուցադրումից յետոյ նման բան կարելի՞ էր ասել բեմից ու հեռուստաէկրանից։ Եթէ քաղաքական հանգամանքների բերումով ճշմարտութիւնը չի կարելի ասել, ապա գոնէ կեղծիքը մի՛ սփռէք աշխարհով մէկ»։ Այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ մարդ որ այդ բաժնին պատասխանատուն Եղեռնին, Արեւմտեան Հայաստանին մասին հրաշափառ բոպիկ մը ըլլալէ զատ, տեղեկանալու ճիգ հասցէներն անգամ կ'անգիտանայ։ Այլ կերպով, ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլար որ Թրքական ամէնէն անմակարդակ թեզը ներկայացուի այդքան ծանրակշիռ նիւթի մը առընչութեամբ։ Թուրքերու ամէնէն տղէտին, կուրօրէն ազգայնամոլին պնդումն է այդ մէկը թէ Հայերը միշտ սիրած են գաղթել, վայր, երկիր փոխել, եւլն., բացատրելու համար ամբողջ աշխարհի մէջ ցրուած Հայերու պարագան։ Կարելի՞ բան է որ նոյն միտքերը հնչեն հայկական պատրաստութեամբ նման պաշտօնական առիթով մը։

Ե. Խաչատրեան տակաւին անդրադարձած է շարք մը անընդունելիներու որոնց բոլորն ալ մէկ բան կը փաստեն «որ Հայաստանի մշակոյթը տնօրինում են անտեղեակ, պատահական ու յարաբերական մարդիկ»։

Գրութեան վերջաւորութեան որպէս լաւ բան կը յիշէ Մ. Լըկրանի նուագը եւ Շ. Ազնաւուրի ազնուական ու լուսաւոր ներկայութիւնը, իր ազնուական ու մեղմ ժպիտը, եւլն.։

Այսքանով կը փակուի Հայաստանցի հեռատեսիլ դիտողին նիւթը։ Դիտած, նուաստացած ու հակայուզած է ան, քաղաքացիական պարտականութիւնը կատարելով։

Դուրսը, մասնաւորաբար Ֆրանսա ապրողին համար այդ կէտէն կը ծագի վախը, մտահոգութիւնը։ 2006-7ին Ֆրանսայի հերթն է "Հայաստանի տարի" կազմակերպելու։ Ժողովներ կ'ըլլան, տեղեկատուական հանդիպումներ կը կազմակերպուին, առաջարկներ կ'արձանագրուին, յայտագիր կը մշակուի։ Ունի՞նք երաշխիքը որ Կրեմլինի օրինակը, կամ անոր նման բան մը պիտի չկրկնուի հոս ալ։ Ե. Խաչատրեանի ընդվզումը այս առումով կրնայ օգտակար ազդեցութիւն մը ունենալ։ Եթէ կազմակերպութեան գործը ստանձնածները չմոռնան թէ հայկական մշակոյթը ո՛չ որբի, ոչ ալ սոխի գլուխ է, կը բացառուի անհեթեթութիւնը, ծուռը, անընդունելին, "հրաշափառ խայտառակութիւնը"։

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՔԵՍԱՊ 2005ԻՆ. ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Նախորդ յօդուածով անդրադարձած էինք Քեսապի դպրոցներուն, եկեղեցական կեանքին եւ կաթողիկէ համայնքին. այժմ կը ներկայացնենք աւետարանական համայնքին գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ 2004ի տարեվերջէն մինչեւ 2005 Մարտ երկարող ժամանակաշրջանին տեղի ունեցած ձեռնարկները՝ Կաղանդ, Վարդանանց, Բարեկենդան եւ այլն։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔ

Աւետարանական համայնքը ունի չորս եկեղեցի. Քեսապի Ս. Երրորդութիւն, ինչպէս նաեւ Էքիզօլուքի, Քէօրքիւնայի եւ Գալատուրանի եկեղեցիները։ Էքիզօլուքի եւ Քէօրքիւնայի եկեղեցիներուն հովիւն է վերապատուելի Յակոբ Սարգիսեան, իսկ Քեսապի եւ Գալատուրանի եկեղեցիները ունեցան նոր հովիւ՝ յանձին պատուելի Սեւակ Թրաշեանի։

Արդարեւ լիբանանահայ Սեւակ Թրաշեան 2005 Յուլիս 1ին ստանձնեց Քեսապի եւ Գալատուրանի եկեղեցիներուն հովուութիւնը։ Պաշտօնակոչութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի 28 Օգոստոսին, Քեսապի եկեղեցւոյ մէջ. ներկայ էին Սուրիոյ համայնքապետ վեր. Յարութիւն Սելիմեան, այլ հովիւներ եւ հոծ բազմութիւն մը։ Ուխտի նման հրապարակային հարցումներ եղան նորընծային եւ ժողովուրդին։ Վեր. Սերոբ Մկրտիչեան յորդոր ուղղեց ժողովուրդին, իսկ վեր. Փօլ Հայտոսթեան՝ պատուելի Սեւակ Թրաշեանի։ Այսպէսով, քարոզելու, վարչական ժողովներ վարելու եւ թաղում կատարելու արտօնութիւն տրուեցաւ պատուելիին։ Այնուհետեւ պատուելի Սեւակ Թրաշեան իր պատգամը փոխանցեց ժողովուրդին։

Վեր. Յակոբ Սարգիսեան ամէն Կիրակի երկու պաշտամունք կը կատարէ յաջորդաբար Քէօրքիւնայի եւ Էքիզօլուքի եկեղեցիներուն մէջ, մէկը՝ առաւօտեան ժամը 9.30ին, միւսը՝ 11ին. ամիսը անգամ մը կը փոխուի կարգը։ Քեսապի եկեղեցւոյ մէջ ամէն Կիրակի պաշտամունք կը կատարուի, իսկ Գալատուրանի եկեղեցւոյ մէջ՝ ամէն ամսուան առաջին Կիրակին։

Աւետարանական իւրաքանչիւր եկեղեցի իր Տիկնանց միութիւնը ունի. անոնք ամէն շաբաթ կը հաւաքուին եւ պաշտամունք կը կատարեն, իսկ ամիսը անգամ մը բոլոր Տիկնանց միութիւնները միասնաբար համահաւաք կը կազմակերպեն, ամէն անգամ մէկ եկեղեցւոյ մէջ։

Ջանից Երիտասարդաց եւ Ջանից Պատանեաց միութիւնները առանձին – առանձին կամ միացեալ հաւաքներ կը կազմակերպեն Էքիզօլուքի, Քէօրքիւնայի կամ Գալատուրանի եկեղեցիներէն մէկուն մէջ։ Ջանից նաեւ շաբաթը անգամ մը, Ուրբաթ օր մը Քեսապի մէջ, Ուրբաթ մըն ալ Լաթաքիոյ մէջ հաւաք կը կազմակերպէ, նաեւ՝ Զորեքշաբթի օրերը Լաթաքիոյ արաբ աւետարանական եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Նշենք, որ Քեսապի Ջանիցականներուն մէկ կարեւոր մասը առժամաբար Լաթաքիա բնակութիւն հաստատած համալսարանական ուսանողներ են։

Ամրան եղանակին Սուրիոյ տարբեր վայրերէ հաւաքուած Ջանից մանուկներու, պատանեաց եւ երիտասարդաց համագումարներ տեղի ունեցան Քեսապի ՔՋԱԿ-ին մէջ։ Նշենք, որ միայն Քեսապի Ջանիցականներու համագումարները տեղի կ'ունենան ձմեռնային եղանակին։

Էքիզօլուքի աւետարանական հին դպրոցը նորոգուեցաւ եւ հանդիպումներու սրահի վերածուեցաւ, ուր պարբերաբար գիւղական հանդիպումներ տեղի կ'ունենան։

Համայնքը ծրագրած է նաեւ Քեսապի աւետարանական եկեղեցւոյ ամփոփ պատմականը պատրաստել եւ գրքոյկով մը հրատարակել։ Յիշենք նաեւ որ աւետարանական եկեղեցիները ունին իրենց հոգեւոր գրականութիւնը՝ հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով, որոնք ձրի կերպով կը բաժնուին այցելուներուն։

Նշենք, որ Քեսապի հայ աւետարանական համայնքին կապուած են նաեւ Լաթաքիոյ հայ աւետարանականները, որոնք սակայն առանձին եկեղեցի չունին։ Վեր. Յակոբ Սարգիսեանի տուեալներով, Քեսապի եւ շրջակայքի եւ Լաթաքիոյ հայ աւետարանականները մօտաւորապէս հարիւր ընտանիք կը հաշուեն։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Քեսապի Օգնութեան Խաչի "Մեղրի" մասնաճիւղը 9 Նոյեմբեր 2004ին, Սահակեան սրահին մէջ նախաճաշ մը կազմակերպեց. ըստ աւանդութեան, նորընտիր վարչութեան առաջին ձեռնարկն էր անիկա։

Համազգայինի Քեսապի "Համօ Օհանջանեան" մասնաճիւղին վարչութեան կազմակերպութեամբ Շաբաթ, 11 Դեկտեմբեր 2004ին Սարդարապատ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ տօհմիկ երեկոյթ։ Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին հայկական ժողովրդական նուագարաններու մասնագէտ տէր եւ տիկին Եդուարդ եւ Անժելա Ղեւոնդեան, որոնք չլի եւ թառ նուագեցին, իսկ տեղացի երիտասարդներ՝ սրինգ, այդպէսով ճոխ եւ խանդավառ մթնոլորտ ստեղծելով։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Հայ Կաթողիկէ Բարեխօսոյ վարժարանին նոր տարուան ձեռնարկը տեղի ունեցաւ 24 Դեկտեմբեր 2004ին, դպրոցի մուտքի սրահին մէջ. աշակերտութեան, ուսուցչական կազմին կողքին ներկայ էին նաեւ բոլոր ծնողները։ Իրենց կարգին Հ.Կ.Մ.ի պատանիները վանքին երկրորդ յարկին վրայ գտնուող իրենց ակումբին մէջ Կաղանդի առանձին ձեռնարկ կազմակերպեցին։

Աւետարանական վարժարանը եւս Կաղանդի ձեռնարկ կազմակերպեց, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ ծնողները։

Ուսումնասիրաց Միացեալ Վարժարանի Կաղանդի նախատօնակի հանդէսը տեղի ունեցաւ 29 Դեկտեմբեր 2004ին, Սարդարապատ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ՝ դպրոցի հոգաբարձութեան եւ ուսուցչական կազմին, թէ՛ նիւթական

եւ թէ բարոյական օժանդակութիւն ապահովելու համար դպրոցին:

Այս առիթով խօսք առաւ տէր Եղիշէ քահանայ Սարգիսեան եւ ըսաւ. «Դպրոցը մեր տունն է. կը նշանակէ, թէ այնպէս ինչպէս որ մեր տան համար կ'աշխատինք, եւ ամէն բան կատարեալ կ'ընենք, նոյնպէս պէտք է ընենք դպրոցին համար, որպէսզի մեր զաւակներուն տրուածը, մտային թէ հոգեկան, ըլլան կատարեալ»:

Այնուհետեւ աշակերտները գեղարուեստական յայտագիրով, երգով, պարով ու գաւեշտներով, եւ Հալէպէն հրաւիրուած աշուղական երգերու մեկնաբան Մհեր Մինասեանի, օրկի նուագակցութեամբ Սագօ Ազամեանի, ճոխացուցին մթնոլորտը: Հանդիսութեան աւարտին տեղի ունեցաւ աճուրդ, կատարուեցան նուիրատուութիւններ. դրամահաւաքին նպատակն էր դպրոցին օգտակար ըլլալ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ամէն տարուան աւանդութեան համաձայն Վարդանանց տօնը նշուեցաւ հանդիսաւոր եւ համաժողովրդական շուքով, Հինգշաբթի, 3 Փետրուար 2005ին, Քեսապի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Գարեգին Վրդ. Քէօշկէրեան, որ ընդհանուր գիծերու մէջ անդրադարձաւ Վարդանանց խորհուրդին: Օրուան դասախօսն էր վեր. Յակոբ Սարգիսեան .ան վեր առաւ Վարդանանց ճակատամարտին պատմական արժէքը, շեշտը դնելով հաւատքի համար նահատակութեան գաղափարին վրայ:

Փակման խօսքը արտասանեց տէր Եղիշէ քահանայ Սարգիսեան. ան ըսաւ. «2005 թուականը յատկանշական է անով որ անիկա իր մէջ կ'ամփոփէ հիմնական երեք ամեակներ: Ցեղասպանութեան 90-ամեակ, գիրերու գիւտի 1600ամեակ եւ Դպրեվանքի հիմնադրութեան 75ամեակ: Հետեւաբար 2005ին մէջ ազգայինը եւ հոգեւորականը կը միանան իրարու, եւ անոնց թարգմանը կը հանդիսանայ Վարդանանց ճակատամարտը, որ մղուեցաւ վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց: Այդ գիտակցութեամբ արժեւորենք 2005 թուականը, լաւագոյնս իրականացնելու ի նպաստ հայ ազգին եւ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ»:

"ԳԵՂԱՐԴ" ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ԵԼՈՅԹ

Համազգայինի Քեսապի "Համօ Օհանջանեան" մասնաճիւղին կազմակերպութեամբ Շաբաթ, 5 Փետրուար 2005ին Լաթաքիոյ "Գեղարդ" մանկապատանեկան պարախումբը ելոյթ ունեցաւ Սարդարապատ սրահին մէջ:

Բացման խօսքը արտասանեց Վարդենի Դանիէլեան, իսկ եզրափակիչ խօսքը տրուեցաւ Եղիշէ Քահանային, որ ըսաւ. "Մեր նիտրն պարտենք է միշտ վառ պահել հայ մշակոյթը: Ոսկեդարէն եկող ջահը բոցավառ պահենք, որպէսզի անիկա փարոս ըլլայ մոլորեցնող ովկէանոսին մէջ տատանող Հայուն":

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ ԵՒ ՄԻՋԻՆՔ

Բարեկենդանի տօնին առիթով Օգնութեան խաչի Քեսապի մասնաճիւղին կազմակերպութեամբ Կիրակի, 6 Փետրուար կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սահակեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ կիներու յատուկ հանդիսութիւնը: Գեղարուեստական ճոխ յայտագրին կողքին եղան նաեւ խաղեր, անակնկալներ եւ կոկիկ հիւրասիրութիւն:

Նոյն առիթով Հ.Կ.Մ.ի պատանիները, աւանդութիւնը պահպանելու նախանձախնդրութեամբ, ծպտուած, երգով ու պարերով ելոյթ ունեցան. լաւագոյն ծպտուողը մրցանակ շահեցաւ:

Օգնութեան Խաչին կազմակերպութեամբ Մարտ 2ին Սահակեան սրահին մէջ կազմակերպուեցաւ Միջինքի ձեռնարկ, որ քառասնօրեայ պահեցողութեան կէսը ըլլալով, պահեցողութեան մթնոլորտին մէջ հաւաք մըն էր եկեղեցւոյ շրջափակէն ներս, թէ՛ ուրախանալու եւ թէ օրուան խորհուրդը զգալու:

"ԼՈՌԻ" ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

"Լոռի" մանկապատանեկան թատերախումբը, որ տարիներէ ի վեր սպասուած երազ մըն էր, Համազգայինի "Համօ Օհանջանեան" մասնաճիւղին հովանաւորութեամբ ելոյթ ունեցաւ Մարտ 5ին եւ 6ին, Սարդարապատ սրահին մէջ, տիկին Ռիթա Մանճիկեանի բեմադրութեամբ ներկայացնելով "Ոսկի կարասը":

Հանդիսութեան աւարտին խօսք առաւ Եղիշէ Քահանան եւ ըսաւ. "Մեր զաւակները ունեցան լաւագոյն առիթը գրականութենէն ստեղծագործութիւն մը կարդալու, ճանչնալու անոր հեղինակը, հեղինակին ապրած ժամանակաշրջանը, տիրող հոգեբանական եւ ընկերային մթնոլորտը: Այս բոլորին վրայ մեր զաւակները իրենց յատուկ համեմը դնելով ներկայացան մեզի":

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

"Ազդակ"

2005 Դեկտեմբեր 14

ՊԱՀԱԿԱԳՈՒՆԴԻ ԱԶՆԻՒՆԵՐԷՆ ՄԻՆ ԵՒՍ ՇԻՋԱԾ Է

(Կարպիս Ցակոբեանի մահուան առիթով)

Սրտի խօսք:

Մահը միշտ անակնկալ է: Ե՞րբ կը բախէ դուռը, ոչ ոք գիտէ:

Հարիւրամեայ Կարպիս Ցակոբեան, ընկեր Կարպիսը, շիջած է: Շաբաթ օր, Ցունուար 28ին, յուղարկաւոր եղանք, հետեւելով ընկալեալ սովորութեան: Զինք ճանչցողներուն սրտին մէջ պիտի մնայ իր յիշատակը, որ սոսկ կենսագրութիւն մը չէ, ծնած քաղաք մը, թուականի մը, մեռած թուականի մը եւ քաղաք մը:

Քանի որ ընկեր Կարպիս աւելին էր: Ամէն անգամ որ իրեն կը հանդիպէի, կը յիշէի Ռուբէնի "Արտամետի խնձորը", որուն համար կ'ըսէր թէ համը ուրիշ էր, նոյնիսկ եթէ մէջը որդ ինկած ըլլար, Ռուբէն, որուն մասին կը սիրէր յուշեր պատմել, կը պատմէր Արշակ Ջամալեանի, Ալեքսանդր Խատիսեանի, Արշամ Խոնդկարեանի, Շաւարշ Միսաքեանի եւ ուրիշներու մասին, որոնց շուքին տակ աճած էր Եղեռնի սերունդի որբերէն ընկեր Կարպիսը: Որբ իր ճշգրիտ տարիքն անգամ չէր գիտեր: Արտամետի խնձորին համը ունէր ընկեր Կարպիս:

Հաւատարիմ, զոհաբերող:

Նման պարագաներու սովորութիւն է ըսել "անդամակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան": Իր պարագային այս բնորոշումը շատ աղքատ է եւ անբաւարար՝ իր կենդանագիրը ամբողջելու համար: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը "ազգ" էր իրեն համար, ինչպէս իր սերնդակիցներէն շատերուն, իր ինքնութիւնը, հաւատքը, պայքարը, յոյսը, անով ձեւ, թռիչք կը ստանային: Ոչ ընտանիքը եւ ոչ կեանքի մէջ յաջողութիւնը ստուեր ձգեցին իր անխառն զգացումներուն վրայ: Աքսորի ճամբաներէն եկած ընկեր Կարպիսը յաղթահարած էր իր որբի զգացումները, բայց պահած էր նահապետական ընտանիքի շառաւիղ ըլլալու ամուր գիտակցութիւնը: Իր տան դուռը բաց եղած է բոլոր անոնց առջեւ որոնք ծառայած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Իրեն եւ իր կնոջ համար, հիւր ընդունիլ սիրոյ տուրք էր, քաղքենիական սովորութիւն չէր, տեղ հասնելու կամ հասցնելու համար տեսակ մը ներդրում չէր, ինչպէս այդ կը պատահի աշխարհի մէջ ընդհանրապէս, եւ մեր շուրջ:

Հակառակ յառաջացեալ տարիքին, պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ, ներկայ կ'ըլլար ժողովներու: Գրոց-բրոցներու պէս երկարապատում վերլուծումներ չէր ըներ, բայց կը բերէր կենսափորձի եւ ողջախոհութեան նպաստը: Գիտէր կարելիին եւ անկարելիին սահմանը: Իր սերնդակիցներէն կը տարբերէր նաեւ անով որ, սաւանի պէս վկայական չունենալով հանդերձ, գիտէր պատմութիւն, գրականութիւն, քանի որ կը կարդար, եւ կը կարդար հայերէն, անսեթեւեթ կերպով գիտակցելով որ մայրենի լեզուով կը փոխանցուին ժառանգութիւնը եւ հարազատութիւնը: Այս պատճառով ալ կը յարգէր միտք եւ գաղափար կրողները: Վերջին տարիներուն դժուարութեամբ կը կարդար, խոշորացոյց ունէր, բայց այդ ալ չբաւեց, եւ քանիցս խոստովանեցաւ որ կը տառապէր այդ պատճառով:

Երբ կը խօսէր, կը պատմէր, կը յիշէի Արամ Հայկազի ինքնակենսագրական էջերը, "Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ"... Շատեր մնացած են այդ լեռներուն մէջ եւ անհետ կորած: Կարպիս Ցակոբեան վերադարձած էր հայութեան:

Վերջին անգամ իր յարկին տակ գտնուեցայ ,կէսօրուան ճաշի մը: Հրաւիրած էր քանի մը ծանօթներ, իր նահապետական տան աւանդութիւնը վառ պահելու դիտաւորութեամբ: Եւ ինչպէս միշտ, յուզումով կը յիշէր "Արմենուհի"ն ,կեանք տեւած սիրոյ յիշատակը: Կարծէք Արմենուհին կ'ուզէր ըսել որ իր աւանդութիւնը կը շարունակուի:

Իր յաճախ յիշած դէմքերուն կ'երթայ միանալու: Եւ կը մեկնի պարտականութիւնը կատարած մարդու եւ Հայու գիտակցութեամբ: Աւելի բախտաւոր քան ուրիշներ, քանի որ ժամանակը եկաւ ցոյց տալու որ իր հաւատքը սնոտիապաշտութիւն չէր: Տեսաւ Հայաստանի վերանկախացումը:

Կարպիս Ցակոբեանի նման տիպարներ հանդիսացած են ազգի գոյատեւման երաշխիք, զէնքը վար չդնող անդամները պահակագունդի:

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ
ՍՄԲԱՏ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ

Տօլօյի ամարանոցին մէջ Երուանդ մանրամասնօրէն հաւաքեց ամէն ինչ որ պէտք ունէր ճամբորդութեան համար: Քարտէսներ, հեռադիտակներ, ինքնաշարժին գոյնով թեթեւ վերնազգեստներ, արեւու սեւ ակնոցներ, վերնակօշիկներ, ամէն տեսակի ջահեր, ջրամաններ, շիճուկներով եւ ասեղներով շատ լաւ պարենաւորուած դեղատուփ մը, ջուր եռացնելու ամաններ, զտարաններ, զտիչներ: Մոյկեր եւ ոտքը պաշտպանող պահպանակներ (ասոնցմէ երկու զոյգ ալ շինել տուաւ Դամասկոսի կերպասէ, ուղղակի խենթութիւն մը, որ լաւ մը պահեց բժշկական իր սկզբնատառերով պայուսակին խորը, կրկնակ յատակին վրայ, որուն մէջը դիզած էր աւստրիական թալերները, Վիքթորիա թագուհիին եւ Գայզէրին ոսկեդրամները եւ փոքրաթիւ յարգի քարերը):

Ընտրեց երկու փորձառու վարիչներ, Անթոնիօ Պուքարինի եւ Փինօ Վիանէլլօ: Անոնցմէ մէկը Տէմիտոֆ իշխանին հետ Ռուսիոյ երթուդարձը ըրած էր: Այս երեք անձերը, մեծ լրջութեամբ կը խորհրդակցէին մեքենայի պահեստներու, պէնզինի պահեստի համար մետաղէ ամաններու, օդամուղներու, եւ ամէն տեսակի ուրիշ գործիքներու մասին զոր մեքենագործի մը վարժութիւնը եւ երեւակայութիւնը կրնայ ընտրել: Բայց Երուանդ շատ կը վստահէր նաեւ այդ երկիրներուն հետ ունեցած իր ծանօթութեան, եւ հոն խօսուած լեզուին, հետը ունեցած դրամին եւ անձնական հանդարտութեան որոնցմով ինքզինքը օժտուած կը զգար, եւ որոնք պիտի արգելք ըլլան լուրջ նեղութիւններ ունենալու:

Խորհուրդ չի հարցներ - ոչ ալ կուտայ - իր զաւակներուն, որոնք նկատուած են ծրարներ (արժէքաւոր ծրարներ) որոնք բանի մը օգտակար չեն կրնար ըլլալ Կոմսուհիին.այս նրբակազմ պարոնիկները: Այս վայրկեանին սպասողական վիճակի մէջ են: Տիկինը իր բոլոր ազգականներու միջամտութեան դիմեց կարենալ արգիլելու համար այդ վտանգաւոր ճամբորդութիւնը: Ատոր ինք հակազդեց, չոր կերպով ըսելով որ առանձին պիտի երթայ ողջ հետ - բան մը որ զինքը աւելի տառապեցուց: Իրաւ կը սիրէ զինքը: Կը սիրէ այս ամուսինը, այնքան տարաշխարհիկ եւ առնական, կը սիրէ իր զաւակները...

Տղաքը չեն խօսիր: Այսինքն, իրականութեան մէջ, այնպէս բուռն կողմնակից են Իտալիոյ պատերազմին մասնակցութեան, մէկը՝ որովհետեւ տղեկ մըն է եւ կը բաժնէ իր բարեկամներուն եւ ուսուցիչներուն պատերազմասէր երազները, միւսը՝ պարզ տղայական գաղափարաբանութեամբ եւ հակաճառութեան ոգիով. չեն հաւատար որ ժամանակին դէմ հօրը մղած պայքարը որ սկսաւ պատրաստութիւններով, առանց նկատի առնելու ժամանակներուն կացութիւնը, կրնայ իսկապէս յաղթել:

Իրենց ամբողջ մարմնով տղաքը կը ըզգան որ Իտալիա կը պատրաստուի պատերազմի: Եւ գրեթէ կարեկցելով իրենց հօր, ներկայ են անոր դէպի իր արմատները աստիճանաբար յառաջացող ջանքերուն, դէպի իրենց անծանօթ անցեալ մը ուրկէ իրենք քիչ մը կ'ամչնան, ինչպէս նաեւ առանց յօդ գործածելու անոր իտալերէն խօսելու ձեւին որով նոյնիսկ անվարժ ականջներ կամ բարեացակամ անձեր զինքը անմիջապէս օտար կը նկատեն: Պիտի յաջողի՞ Երուանդ մեկնիլ, նախքան որ Աւստրիա-Հունգարիա իր սահմանները գոցէ: Ինչպէ՞ս կրնայ խորհիլ որ պիտի յաջողի, կը մտածեն տղաքը զայրացած, որովհետեւ իրենք ալ այս պատրաստութեան մէջ պարտականութիւններ ունին: Եւ ինչպէ՞ս կը խորհի ան այդպիսի առիթներու տեղերը քաշկռտել մեր մայրը, այնքա՜ն նուրբ եւ այնքա՜ն զգայուն:

Երուանդ չի զգար եւ չի տեսներ: Շարունակաբար կը գրէ Սմբատի, բայց չըսեր Թէրէզային եւ տղոց որ հոն տուն մը գնելու նպատակ ունի: Նախավճար մը պիտի տայ եւ մնացեալը Իտալիայէն պիտի ղրկէ - կ'որոշէ ինք:

Կեանքին մնացեալ բոլոր տարիներուն Երուանդ պիտի յիշէ այդ ամիսները: Այդ ժամանակաշրջանին անոնք իրեն համար եղան կարեւորագոյնը եւ ամբողջական երջանկութիւն: Ինքզինքին կատարեալ կազմակերպութիւն կարենալ շնորհելու ուրախութիւնը, վերջապէս առանց ըսպառնալիքի հանդստութեան զգացումը, Ցուլիսի խաղողին համը, հեռաւոր, մըշուշոտ, շատ գեղեցիկ Իսկուհի մօր դէմքը: Եւ մխրճուիլ ջրվէժներուն մէջ, վերջապէս մաքրասրբուիլ, յարութիւն առնել: Վերածնունդ մը:

Իր բոլոր մկանները կը պրկուին, եւ իր ամբողջ երկար համբերութիւնը կը լուծուի նոր խաղաղութեան մը մէջ: Կրցաւ յաջողութիւն ունենալ, եւ այս է իր վարձատրութիւնը: Անքուն գիշերները, Փատովայի եւ Փարիզի ուսումը, երկար ամիսներ միայն չոր ծիրանով, աղքատներու ապուրով սնանիլը, ժանտախտէ տառապող հիւանդներու խնամքը, առաջին հիւանդներու պատճառած անձկութիւնը, Վենետիկի պզտիկներու դարմանատունը, Լիտոյի թոքախտավայրը, ամէն տեղ, վիրաբուժական նշդրակը միշտ ձեռքին՝ մաքուր, կարող, արտադրող, հեղինակաւոր: Ամէն բան կը պտտուկի եւ կը դառնայ իր սրտին մէջ եւ վերջապէս կը հանդարտի:

Ցանկարծ կը յիշէ պարտէզին հովանին, կախ վարդենիներու բոյրը, Ապրիլ ամիսը, եւ Մայիս ամսուան թափօրը եւ աղջիկները: Տասներեք տարեկան էր երբ մեկնեցաւ, ի՞նչ դէմք պիտի ունենայ արդեօք այսօր Մատամ Նուարդը, խորթ մայրը, որուն կը պարտի իր փախուստը - եւ ամէն բան որ վերջէն պատահեցաւ: Վերջապէս կը զգայ որ կարող է զինքը ներելու:

(Շար. 32)

Ա. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 11.–

Տօն է Սուրբ Սարգիսի

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 927 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 5. –

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ Առաջաւորաց Պահոց

Առաջաւորաց կը նշանակէ "առաջին պահք". այսինքն Հայոց մէջ հաստատուած առաջին հնգօրեայ Պահքը, սահմանուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռքով:

ԵԿԱ՛ՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

Տօն Սրբոցն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորին Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն:

ՇԱԲԱԹ, փետրուար 11. –

Ժամը 9.30ին գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ

Հ.Մ.Ը.Մ. – Ֆրանսի վարչութիւնը կը վերակազմէ Միութեան չեփորախումբը (փանֆարը):

Այս տարեշրջանին ֆանֆարի փորձերը տեղի կ'ունենան կիրակի օրերը, ժամը 13էն 15, "Դպրոցատէր" վարժարանէն ներս. հասցէ՝

**1 Boulevard du Nord —
93340 Le Raincy**

ղեկավարութեամբ արհեստավարժ խմբավար Պ. Եդուարդ Բարսեղեանի:

Յաւելեալ մանրամասնութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն՝
06.23.12.69.14 *կամ* 06.25.93.28.90:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

LOTO SPECIAL

CARNAVAL
DE VENISE

1er Prix :
**UN SEJOUR POUR 2 PERSONNES
A VENISE**
...et de nombreux autres
lots de valeur...

**Dimanche
5 février à 15h**

organisé par
**l'ECOLE ARMENIENNE
KHATCHADOUR ABOVIAN**
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆ, ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՔԻՒՐՔՉԵԱՆ, եւ այլք, իրենց եւ բոլոր նման կարգավիճակի մէջ *Հայցուորներ*, — Դատ. Գործ. թիւ. – CV 02-01750 գտնուողներու կողմէ,

ընդդէմ,

ԱՔՍԱ, ՍԱ., եւ այլք,
Պաշտպանեալ.

ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ, եւ այլք, իրենց եւ բոլոր նման կարգավիճակի մէջ *Հայցուորներ*, — Դատ. Գործ. թիւ. – CV 05-02596 գտնուողներու կողմէ,

ընդդէմ,

ԱՔՍԱ, ՍԱ., եւ այլք,
Պաշտպանեալ.

ԱՄՓՈՓ ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԳԻՐ ԽՄԲԱՅԻՆ ԴԱՏԵՐՈՒ ԱՌԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԱԾ ԼՈՒԾՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՍՏԸՆԿԱԼՆԵՐՈՒՆ, ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐԵՐՈՒՆ, ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒՆ, ՈՐՈՆՔ ՈՐԵՒԷ ՏԵՍԱԿԻ ՀԱՅՑԵՐ ՈՒՆԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄԱՑ ԵՒ ՈՐՈՆՔ ԿԸ ԼՐԱՑՆԵՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.– 1) Կ'ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՆ ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ԱՆՀԱՏՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ, 2) ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ ԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31, 1920 ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԵՒ ԿԱՄ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՆՔԱՆ ԱՏԵՆ ՈՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԷՐ, 3) ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ Է ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԷՔՈՒԻԹԸՊԸԼ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ, ԱՔՍԱ ՖՐԱՆՍ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, **ԱՔՍԱ ՖՐԱՆՍ ՎԻԻ, Լ'ՈՒՆԻՈՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ** ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, ՓԱՐԻԶԵԱՆ Լ'ՈՒՆԻՈՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ՔԱՍՍ ՓԱԹԷՐՆԷԼԻ, ԼԱ ԳՈՆՖԻԱՆՍԻ, ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԻՒՉՈՒԸԼ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ, ՆՈՐՏԻՍԹԸՐՆ ԼԵՊԵՆԻ ԵՒ ԿԱՄ ԱՍՈՆՑՄԷ ՈՐԵՒԷ ՄԷԿՈՒՆ ՆԱԽՈՐԴԻՆ, ՅԱՋՈՐԴԻՆ ԵՒ ԿԱՄ ԵՆԹԱԿԱՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ:

Այս Յայտարարագրի նպատակն է տեղեակ պահել հանրութիւնը խմբային երկու դատերու կապակցութեամբ առաջարկուած Համաձայնագրի մը մասին: Այս երկու դատերը կը ճանչցուին իբրեւ Քիւրքչեան եւ այլք ընդդէմ ԱՔՍԱ ՍԱ., եւ այլք, դատական գործ թիւ 02–01750 եւ Ուզունեան եւ այլք ընդդէմ ԱՔՍԱ ՍԱ., եւ այլք, դատական գործ թիւ 05–02596, բացուած՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարանին մէջ, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան: Առաջարկուած լուծումը ներկայացուած է Լուծման Համաձայնագրին մէջ եւ մանրամասնօրէն բացատրուած Խմբային Դատերու Յաւելուած Յայտարարագրին եւ Առաջարկուած Համաձայնագրին մէջ: Անոնք բոլորը կարելի է տեսնել, համակարգչային փոխանցում կատարել եւ կամ տպել
www.armenieninsurancesettlement.com
կայքէջին միջոցով: Այս կայքէջին վրայ կրնաք տեսնել նաեւ առաջարկուած լուծման կարգավիճակի մասին ընդհանուր տեղեկութիւններ ինչպէս նաեւ, վաւերացուելու պարագային, Համաձայնագրին մաս կազմելու միջոցներ եւ պայմանները: Այս տեղեկութիւնները ժամանակ առ ժամանակ պիտի յաւելցուին:

Դատական այս գործը կը պնդէ, որ ԱՔՍԱ, ՍԱ. եւ անոր որոշ ներկայի եւ նախկին գործակից ընկերութիւնները սխալութեամբ ձախողած են հատուցումներ վճարել կեանքի ապահովագրութիւններու դիմաց, որոնք վաճառուած էին 1880 – 1930ին ծագումով հայ անհատներու, Թրքական օսմանեան կայսրութեան մէջ: ԱՔՍԱ կը մերժէ այս պնդումները եւ կը հաւատայ, որ անոնք անճիշդ եւ ապակողմնորոշիչ են: Հայցուորներու այս պնդումներուն դիմաց ԱՔՍԱ պաշտպանողական բազմաթիւ հակաճառութիւններ ներկայացուցած է: ԱՔՍԱ կը պնդէ, որ առաջարկուած Համաձայնագիրը պէտք չէ մեկնաբանուի իբրեւ ընդունում յանցանքի, պատասխանատուութեան, սխալ գործարք կատարած ըլլալու, ինչպէս նաեւ այս դատերուն միջոցաւ ներկայացուած հայցերու ուժականութիւնը կամ ոյժականութիւնը մատնանշող փաստերու:

Անմիջապէս որ Համաձայնագիրը վաւերացուի դատարանին կողմէ, ԱՔՍԱ համաձայնած է վճարել 17,5 միլիոն ամերիկեան տոլար գումար մը, որ պիտի բաժնուի հետեւեալ ձեւով.– 1) Հայցուորներու խումբի անդամներուն, որոնք դուրս չեն եկած այս Համաձայնագրէն եւ որոնց հայցի դիմումները ներկայացուած են Համաձայնագրի Հիմնադրամի Ցանձնաժողովին եւ վաւերացուած անոր կողմէ, 2) Ֆրանսայի մէջ նորաստեղծ բարեգործական հիմնադրամին, 3) Հայցուորներու խումբի փաստաբաններուն, իբրեւ աշխատավարձ, ծախսերու վերահատուցում, ինչպէս նաեւ Համաձայնագրի գործադրութեան վարչական ծախսերու հատուցում: Առաջարկուած Համաձայնագիրը պարտաւորութիւններէ ազատ կը կացուցանէ ԱՔՍԱ-ն եւ անոր յարակից ընկերութիւնները (ինչպէս սահմանուած են լուծման Համաձայնագրին մէջ) որեւէ եւ բոլոր կեանքի ապահովագրական պայմանագիրներու եւ/կամ Ազատ կացուցուած Հայցերու (ինչպէս սահմանուած է Համաձայնագրին մէջ) նկատմամբ:

Արդարացիութեան Վերջնական Դատական Ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15, 2006ին, առաւօտեան ժամը 10ին, Մեծայարգ Դատաւոր Քրիստինա Ա. Շնայտըրի առջեւ հետեւեալ հասցէին՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարան, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան, ճշդելու համար, որ. 1) Արդեօ՞ք առաջարկուած Համաձայնագիրը, ինչպէս որ ներկայացուած է Համաձայնութեան Պայմանագրին մէջ, արդար, պատշաճ ու տրամաբանական է, եւ թէ լաւագոյնս կը պաշտպանէ Հայցուորներու խումբի անդամներուն շահերը, 2) Արդեօ՞ք Համաձայնագրի Հայցուորներու Խումբը պէտք է վաւերացուի իբրեւ այդպիսին, Համաձայնութեան կայացման նպատակներուն համար, 3) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է կայացնէ Վերջնական Հրաման եւ Դատավճիռ վաւերացնելու Համաձայնագիրը, լուծարելու ԱՔՍԱ-յի դէմ բոլոր առկայ հայցերը, նախապաշարումով եւ արժանիքներու հիմքի, 4) Արդեօ՞ք Հայցուորներու Խումբի անդամները պէտք է ենթարկուին Պարտաւորութիւններէ Ազատ Կացուցման տրամադրութիւններուն, ինչպէս նշուած է Համաձայնագրին մէջ, 5) Արդեօ՞ք Հայցուորներու Խումբի անդամները ենթակայ պէտք է ըլլան դատական մնայուն արգիլման, որ, ի միջի այլոց, կ'արգիլէ Հայցուորներու Խումբի անդամները դատական թղթածրար բանալու, նման գործի նախաձեռնելու, դատական հետապնդում կատարելու, իբրեւ Հայցուորներու Խումբի անդամ միջամուխ կամ մասնակից ըլլալու որեւէ այլ դատական գործի մէջ, անկախ անոր իրաւական շրջանէն եւ անկախ դատական այդ գործերու դրդապատճառներէն, անոնց ներկայացուցած փաստերէն կամ պարագաներէն, 6) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է վաւերացնէ փաստաբաններու աշխատավարձի ու ծախսերու փոխհատուցման դիմումները, 7) Արդեօ՞ք Դատարանը պէտք է վաւերացնէ Հայցուորներու խումբի ներկայացուցիչներու անհատական հատուցման դիմումները, որոնք ներկայացուած են անոնց փաստաբաններուն կողմէ: Անգամ մը որ դատարանը վաւերացնէ առաջարկուած Համաձայնագիրը բոլոր հայցերը արդէն պատասխանատուութենէ ազատ կացուցուած ԱՔՍԱ-յի դէմ նոյնպէս պիտի ազատ կացուցուին:

Եթէ Հայցուորներու խումբին անդամ էք կրնաք ընտրել որ բացառուիք այս Համաձայնութենէն, ինչպէս որ մանրամասնօրէն բացատրուած է Խմբային Դատի Յաւելուած Յայտարարագրին մէջ: Հայցուորներու խումբի բոլոր այն անդամները որոնք կ'ընտրեն դուրս գալ այս Համաձայնութենէն, ենթակայ պիտի չըլլան դատական վերջնական վճիռի տրամադրութիւններուն: Եթէ ընտրած էք դուրս գալ առաջարկուած Համաձայնագրէն, պէտք է այս մասին գրաւոր տեղեկացնէք: Յաւելուած խմբային Յայտարարագրին համաձայն, դուրս գալու ձեր այս դիմումնագիրը պէտք է ժամանակին եւ կանոնաւոր ձեւով յղէք նշելով իւրաքանչիւր կեանքի ապահովագրական պայմանագիր, որու կապակցութեամբ դուք հայց(եր) ունիք: Ձեր այս դիմումնագիրներու յղման թուականը պէտք է ըլլայ ոչ ուշ քան 2006 Ապրիլ 14, եւ առաքուին հետեւեալ հասցէին.
Kabateck Brown Kellner LLP
and Geragos & Geragos,
350 South Grand Avenue, 39th Floor,
Los Angeles, California 90071, U.S.A.

Իւրաքանչիւր դիմումնագրի մէջ պէտք է նշուած ըլլայ 1) ձեր անունը, ներկայի ձեր հասցէն եւ հեռաձայնի թիւը, 2) տեղեկութիւններ կեանքի ապահովագրական պայմանագրի կամ պայմանագիրներու մասին որոնց կապակցաբար կը փափաքիք բացառուիլ Համաձայնագրի Հայցուորներու խումբէն: Կրնաք, օրինակ, նշել պայմանագրի թիւը, թուականը, պայմանագրի տիրոջ անունը, ապահովագրեալի անունը, վայրին անունը ուր պայմանագիրը վաճառուած է եւ կամ պայմանագրին վրայ նշուած ապահովագրեալ գումարը, 3) գրաւոր հաստատում մը որ կ'ուզէք բացառուիլ եւ չստանալ որեւէ հատուցում այս Համաձայնագրէն: Առաջարկուած Համաձայնագրէն եթէ բացառում չպահանջէք եւ եթէ փափաքիք առարկել Համաձայնագրի տրամադրութիւններուն ձեր գրաւոր առարկութիւնը պէտք է յղէք ոչ ուշ քան 2006 Ապրիլ 14 թուականը, հետեւելով ցուցմունքներուն որոնք նշուած են Յաւելուած Յայտարարագրին մէջ:

Այս յայտարարութիւնը պարզապէս ամփոփում է: Համաձայնագրի մանրամասնութիւնները, Ներառեալ Համաձայնագրին մաս կազմելու միջոցները եւ պայմանները բացատրուած են Յաւելուած Խմբային Յայտարարագրին մէջ եւ որ կրնաք տեսնել, համակարգչային փոխանցումով ունենալ եւ կամ տպել այցելելով
www.ArmenianInsuranceSettlement.com
կայքէջը: Համաձայնագրի օրինակ մը կրնաք նաեւ տեսնել դատարանի Դիւանակալի Գրասենեակը՝ Միացեալ Նահանգներու Շրջանային Դատարան, Գալիֆորնիոյ Կեդրոնական Շրջան:

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ ԵՐԲԵՔ ՉՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԱՄ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԿԱԼԻՆ ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

ՀՐԱՄԱՆՈՎ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ, ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ: